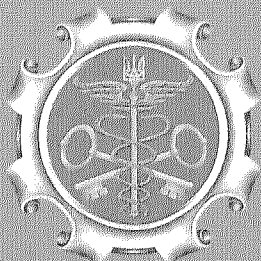

МИТНА СПРАВА В УКРАЇНІ

ОСНОВИ МИТНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ

ОСНОВИ МИТНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ

За ред. П.В. Пашка

У серії “Митна справа в Україні” вийшли друком:

- “Основи митної справи”
- “Митний контроль та митне оформлення”
- “Таможенное оформление морских грузов”
- “Основы таможенного дела в Украине”
- “Митний контроль на автомобільному транспорті”
- “Митний контроль на залізничному транспорті”
- “Митне оформлення автотранспортних засобів”
- “Митний кодекс України та нормативно-правові акти,
що регулюють його застосування”
- “Митний контроль на повітряному транспорті”
- “Порядок заповнення ВМД”
- “Митне регулювання ЗЕД в Україні”
- “Історія митної справи в Україні”
- “Основи мистецтвознавчої експертизи та вартісної оцінки
культурних цінностей”

У серії “Митна справа в Україні” готуються до друку:

- “Історія митної справи в Україні в особах”
- “Митна політика та митна безпека України”
- “Етика та етикет митника”
- “Митні лабораторії України”
- “Митна класифікація товарів”
- “Робоча книга психолога митного органу”

Серія "МИТНА СПРАВА В УКРАЇНІ"

Серію засновано у 2001 році

Редакційна колегія:
*П.В. Пашко (голова),
В.В. Ченцов,
В.П. Науменко,
О.В. Мірза,
В.Я. Нагога,
В.Г. Деркач*

ОСНОВИ МИТНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ

Підручник

За редакцією
заступника Голови Державної митної служби України
П.В. Пашка

*Затверджено
Міністерством освіти і науки України*

Київ
"Знання"
2008

УДК 351.713+336.24(477)(075.8)

ББК 65.9(4УКР)843-18я73

О-75

Автори — працівники установ Митної служби України, Академії митної служби України, міністерств та організацій України: *В.А. Ареунов, Є.М. Березний, В.В. Бичков, А.Ю. Будаков, В.В. Булана, О.В. Будько, А.Д. Войцешук, О.М. Гой, О.О. Голеско, С.Л. Гончар, С.М. Грищенко, А.М. Гуд, О.О. Гуз, А.Х. Гура, О.Г. Даниленко, С.С. Демченко, В.Г. Деркач, Т.М. Долгих, О.Ф. Дуплій, А.С. Жучков, В.В. Заяц, Л.В. Канівець, С.А. Колосов, О.О. Кравченко, І.М. Лашаков, І.О. Мальцев, О.Г. Мальярєвська, М.А. Мартинов, І.О. Миснік, Г.Є. Мітяєв, В.П. Науменко, Д.Ф. Нестеренко, П.В. Пашко (керівник), П.Я. Пісний, В.А. Писарєв, М.І. Прудніков, В.А. Пузіков, І.П. Рамусь, О.В. Рождественський, М.М. Салагор, Н.М. Сінкевич-Давидець, І.М. Смарченко, В.В. Сухенко, С.М. Сьомжа, О.О. Тютюнник, В.В. Ченцов, В.О. Шевцов, К.В. Шелепова, М.Г. Шульга, В.П. Шуляк*

*Затверджено Міністерством освіти і науки України
(лист № 1.4/18-Г-2328 від 24 грудня 2007 р.)*

Рецензенти: *С.М. Серьогін* — доктор наук з державного управління, директор Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, професор; *Ю.П. Шаров* — заступник директора Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, професор; *Л.Г. Беловолов* — доцент кафедри спеціальних дисциплін Академії митної служби України

Основи митної справи в Україні: підручник / За ред. О-75 П.В. Пашка. — К.: Знання, 2008. — 651 с. — (Митна справа в Україні).

ISBN 978-966-346-483-1

У підручнику подаються основні відомості про історію митної справи, її роль та місце в сучасному житті України. Детально розглядаються основні режими митного контролю, порядок митних процедур при переміщенні товарів через митний кордон України, засоби боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил тощо. З урахуванням останніх нормативно-правових актів висвітлюється структура митних органів України, порядок нарахування митних платежів, умови застосування правил ІНКТЕРМС в Україні. Всі матеріали підручника ґрунтуються на новітній нормативно-правовій базі: Митному кодексу України, що діє з 2004 р., УКТЗЕД, законах України та постановках Кабінету Міністрів України.

Для студентів вищих та спеціальних закладів освіти, працівників митниць, декларативів, керівників підприємств і організацій, підприємців, інших осіб, які займаються зовнішньоекономічною діяльністю, всіх, кого цікавлять питання діяльності Державної митної служби України.

УДК 351.713+336.24(477)(075.8)

ББК 65.9(4УКР)843-18я73

ISBN 978-966-346-483-1

© П.В. Пашко та ін. автори, 2008

© Видавництво “Знання”, 2008

ЗМІСТ

ВСТУП	13
Глава 1. Митна справа в Україні	17
1.1. Історія розвитку митної справи в Україні	17
1.2. Митна справа. Роль і місце митної справи в економічному розвитку України	22
1.3. Митна політика та митна безпека України	31
1.4. Митна територія України та митний кордон України	58
1.5. Прапор та емблема Державної митної служби України	61
Глава 2. Митний контроль. Митне оформлення	63
2.1. Організація митного контролю	63
2.2. Здійснення митного контролю товарів при переміщенні їх через митний кордон України суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та фізичними особами	70
2.2.1. Операції з товарами, що перебувають під митним контролем	71

2.2.2.	Митний огляд (огляд та переогляд товарів і транспортних засобів, особистий огляд громадян)	72
2.3.	Особливі процедури митного контролю.....	75
2.4.	Технічні засоби митного контролю.....	77
2.5.	Експертне забезпечення митних органів	84
2.6.	Порядок митного оформлення	94
2.7.	Декларування товарів і транспортних засобів	101
2.8.	Застосування методів аналізу та управління ризиками	126
Глава 3.	Переміщення та пропуск товарів і транспортних засобів через митний кордон України	143
3.1.	Переміщення товарів	143
3.2.	Переміщення через митний кордон України транспортних засобів	147
3.3.	Розпорядження товарами, що перебувають під митним контролем	153
Глава 4.	Митні процедури при переміщенні товарів через митний кордон України різними видами транспорту	158
4.1.	Загальні положення.....	158
4.2.	Митні процедури на транспорті	159
4.3.	Митні процедури на морському і річковому транспорті.....	160
4.4.	Митні процедури на авіатранспорті.....	161
4.5.	Митні процедури на залізничному транспорті	161
4.6.	Митні процедури на автомобільному транспорті	162
4.7.	Митні процедури на трубопровідному транспорті та лініях електропередачі	163
4.8.	Переміщення товарів через митний кордон України у міжнародних поштових відправленнях	164
Глава 5.	Переміщення, зберігання і розпорядження товарами та транспортними засобами, що перебувають під митним контролем	167
5.1.	Перевезення товарів та інших предметів між митницями	167

5.1.1.	Порядок здійснення контролю за доставкою вантажів у митниці призначення.....	168
5.1.2.	Порядок здійснення контролю за доставкою в митниці призначення переміщуваних через митний кордон України товарів окремих видів ...	175
5.1.3.	Відповідальність осіб, які порушили зобов'язання про доставку вантажу в митницю призначення ...	178
5.2.	Митна конвенція про міжнародне перевезення вантажів з використанням книжки міжнародних державних перевезень.....	178
5.3.	Розпорядження товарами і транспортними засобами	187
5.3.1.	Порядок розпорядження товарами і транспортними засобами	188
5.3.2.	Реалізація	189
5.3.3.	Інші види розпорядження	192
5.3.4.	Конфісковане за рішенням суду майно	196
5.3.5.	Розпорядження коштами, одержаними від реалізації майна	197
Глава 6.	Підприємницька діяльність із надання послуг з декларування товарів і транспортних засобів та перевезення товарів, що переміщуються через митний кордон України або перебувають під митним контролем	200
6.1.	Митний брокер	200
6.2.	Митний перевізник.....	202
6.3.	Митний ліцензійний склад	202
Глава 7.	Митні режими щодо товарів і транспортних засобів, які переміщуються через митний кордон України.....	206
Глава 8.	Зовнішньоекономічні договори та їх види.....	215
8.1.	Загальні положення.....	215
8.2.	Основні вимоги до форми зовнішньоекономічних договорів.....	216

8.3. Класифікація зовнішньоекономічних договорів	219
8.3.1. Договори купівлі-продажу.....	220
8.3.2. Договори зустрічної торгівлі	221
8.3.3. Договори на виконання робіт та надання послуг	222
8.3.4. Орендні договори.....	224
8.3.5. Договори про спільну інвестиційну діяльність...	226
8.3.6. Торгово-посередницькі договори.....	227
Глава 9. Заходи нетарифного регулювання зовнішньо- економічної діяльності на території України. Головні принципи заходів нетарифного регулювання	231
9.1. Ліцензування і квотування зовнішньо- економічних операцій	233
9.2. Реєстрація зовнішньоекономічних договорів у Міністерстві економіки України.....	239
9.3. Дозволи інших державних органів України	245
Глава 10. Контроль за переміщенням через митний кордон України товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності	261
10.1. Особливості застосування норм митного права для захисту прав інтелектуальної власності	261
10.2. Модельне законодавство Всесвітньої митної організації та Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності.....	263
10.3. Митне законодавство України у сфері захисту прав інтелектуальної власності.....	266
10.4. Основні вимоги Положення про порядок реє- страції та переміщення через митний кордон України товарів, що містять об'єкти інтелек- туальної власності	267
10.5. Порядок здійснення контролю за переміщенням через митний кордон України товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності.....	269
10.6. Порухення прав інтелектуальної власності як порушення митних правил	271

Глава 11. Оподаткування зовнішньоекономічних операцій	273
11.1. Митно-тарифне регулювання в зовнішньоекономічній діяльності як інструмент економічної політики держави.....	273
11.2. Правила ІНКОТЕРМС	275
11.3. Митна вартість.....	302
11.3.1. Метод за ціною договору щодо товарів, які імпортуються (обчислена вартість)	304
11.3.2. Метод оцінювання за ціною договору щодо ідентичних товарів	308
11.3.3. Метод оцінювання за ціною договору щодо подібних (аналогічних) товарів.....	309
11.3.4. Метод оцінювання на основі віднімання вартості.....	310
11.3.5. Метод оцінювання на основі додавання вартості (обчислена вартість).....	311
11.3.6. Резервний метод.....	312
11.3.7. Митна вартість товарів, що експортуються.....	313
11.4. Класифікація товарів відповідно до УКТЗЕД.....	313
11.5. Країна походження товару та критерії визначення країни походження товару.....	319
11.6. Сертифікати про походження товару.....	323
11.7. Верифікація сертифікатів про походження товарів з України	324
11.8. Порядок нарахування податків та зборів за вантажною митною декларацією при ввезенні товарів суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності.....	325
11.9. Митні збори. Порядок нарахування та стягнення	328
11.10. Мито. Порядок нарахування та стягнення	336
11.11. Акцизний збір. Порядок нарахування та стягнення.....	346
11.12. Податок на додану вартість. Порядок нарахування та стягнення	350
11.13. Тарифні пільги (тарифні преференції)	354

Глава 12. Митні пільги.....	359
Глава 13. Інформаційні технології та митна статистика ...	366
13.1. Використання сучасних інформаційних техно- логій в організації митної справи.....	366
13.2. Електронна митниця	371
13.3. Основні завдання митної статистики	378
13.4. Методологія ведення митної статистики зовніш- ньої торгівлі	382
13.5. Використання даних митної статистики зовніш- ньої торгівлі	397
13.6. Спеціальна митна статистика.....	401
Глава 14. Особливості пропуску та оподаткування товарів, що переміщуються через митний кордон України громадянами	404
14.1. Пропуск через митний кордон	404
14.2. Оформлення несупроводжуваного багажу	415
14.2.1. Порядок оформлення несупроводжуваного багажу при вивезенні за кордон	415
14.2.2. Порядок оформлення несупроводжуваного багажу при ввезенні з-за кордону.....	416
14.2.3. Особливості митного оформлення предметів, що переміщуються у разі переселення громадян на постійне проживання	417
14.3. Порядок переміщення валюти банківських металів, платіжних документів через митний кордон України.....	419
Глава 15. Боротьба з контрабандою	426
15.1. Поняття “контрабанда” у законодавстві України	426
15.2. Контрабанда наркотичних засобів, психотроп- них речовин, їхніх аналогів та прекурсорів	440
15.2.1. Місця приховування, що найчастіше викорис- товуються контрабандистами	442
15.2.2. Контрольовані постачання наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів (ст. 317 МКУ)	443

15.3. Дізнання у кримінальних справах про контрабанду	446
Глава 16. Порухення митних правил	449
16.1. Поняття адміністративного правопорушення та порушення митних правил.....	449
16.2. Стягнення за порушення митних правил	452
16.2.1. Види стягнень за порушення митних правил	452
16.2.2. Строки накладення стягнень за порушення митних правил	456
16.3. Види порушень митних правил та відповідальність за такі порушення.....	457
16.4. Порядок провадження у справах про порушення митних правил	462
16.5. Процесуальні дії у справах про порушення митних правил	465
16.6. Оскарження та виконання постанов у справах про порушення митних правил.....	467
16.6.1. Оскарження постанов у справах про порушення митних правил	467
16.6.2. Виконання постанов у справах про порушення митних правил	474
Глава 17. Правові засади та механізми міжнародного митного співробітництва	484
Глава 18. Посадові особи митних органів	504
18.1. Відповідальність митних органів України та їх посадових осіб. Підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації	504
18.2. Правовий та соціальний захист працівників митних органів	516
18.3. Основні принципи охорони праці.....	522
18.4. Підрозділи внутрішньої безпеки митних органів України. Застосування фізичної сили, спеціальних засобів та зброї посадовими особами Митної служби України	529

18.5. Діловодство: його сутність та найважливіші ознаки	543
Основні поняття і терміни	555
Скорочення, використані в підручнику	567
Відповіді на запитання для перевірки знань	570
Список нормативної та довідкової літератури	635

ВСТУП

Сучасний економічний розвиток має чітко виражену тенденцію інтеграції національних економік в єдиний світовий господарський комплекс. Активно формується світовий ринок із єдиними правилами. Національні економіки в усіх країнах стають більш відкритими, беруть участь у світовому розподілі праці та конкурують одна з одною.

Зовнішні зв'язки перетворилися у важливий фактор економічного зростання. У багатьох країнах саме вони визначають стан національної економіки, і ця тенденція посилюється. Активний розвиток світогосподарських зв'язків потребує створення нових підходів до розробки та прийняття ефективних управлінських рішень з питань зовнішньоторгівельної діяльності.

Коли постає питання захисту національних інтересів, виникає проблема забезпечення національної безпеки. Україна проходить складний шлях державотворення. Суттєво змінилося сприйняття України світом. Вона отримала нові можливості для ре-

алізації власних національних інтересів у мінливому і суперечливому глобальному просторі. Ця історична подія супроводжується створенням нових державних інститутів зі сферами відповідальності, які мають узгоджуватися з викликами та загрозами сучасності.

Основними засадами державної політики визначено спрямування на захист національних інтересів і гарантування в Україні безпеки особи, суспільства та держави від зовнішніх і внутрішніх загроз у всіх сферах життєдіяльності.

Важливою складовою національної безпеки України є економічна безпека та її складники — зовнішньоекономічна та митна безпеки.

В системі органів державного управління зовнішньоторговельної діяльності (ЗЕД) важливе місце відведено митній службі, що зумовлено розширенням зовнішньоекономічних зв'язків.

Реалії сьогодення підтверджують той факт, що митна політика і митна справа належать до найважливіших проявів суверенітету держави та обумовлюють особливу увагу до них з боку законодавчої та виконавчої влади при формуванні міжнародно-правової позиції та вирішенні внутрішніх проблем держави.

Перед митною службою стоять важливі завдання захисту економічних інтересів України, здійснення та контролю митної справи, застосування заходів тарифного та нетарифного регулювання при переміщенні товарів через митний кордон України, створення сприятливих умов для прискорення товарообігу та пасажиропотоку, боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил.

Україна увійшла в систему держав, які підтримують принципи ВМО, що визначені в Кіотській конвенції зі спрощення митних процедур. Але спрощення — це не настіж відчинені двері, а вибір цілей для проведення контролю, які є ризиковими для

економіки, безпеки, здоров'я, інтелектуальної власності.

Управління на основі аналізу ризиків неможливе без визначення митних загроз та викликів, їх впливу та негативних наслідків, без визначення національних інтересів, забезпечення та реалізацію яких покладено на митні адміністрації.

Тому найголовнішою функцією митної служби є забезпечення митної безпеки країни.

У підручнику "Основи митної справи в Україні" подаються основні відомості про історію митної справи, її роль та місце в сучасному господарстві України. Детально розглядаються поняття митного контролю та оформлення вантажів; нарахування та стягнення митних платежів при здійсненні експортно-імпортних операцій; види міжнародних зовнішньоекономічних договорів; засоби боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил; структура митних органів та їх завдання щодо захисту економічних інтересів держави, покладені на працівників митних органів.

Підручник побудовано на основі Митного кодексу України, що діє з 2004 р., та найновіших (станом на початок 2008 р.) правових та економічних документів, якими держава регулює митну справу і зовнішньоекономічну діяльність.

Україна визначила у своєму законодавстві завдання та функції митної служби, тому видання підготовлено таким чином, що зміни у нормативних документах з питань митної справи або ЗЕД не відображатимуться на його змістовому наповненні.

Глави підручника охоплюють найважливіші аспекти діяльності митних органів. У ньому відображено головні положення цієї діяльності. Кожна глава містить питання для перевірки знань. Це сприяє підвищенню ефективності навчального процесу і дає можливість оперативно опрацювати кожну тему.

Книга розрахована на студентів та курсантів вищих та спеціальних закладів освіти, працівників митниць, декларантів та інших осіб, які займаються зовнішньоекономічною діяльністю. Її підготовлено відповідно до програми навчальної дисципліни митної справи та рекомендовано Міністерством освіти і науки України при підготовці фахівців у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Автори врахували те, що цей підручник може бути використаний спеціалістами, які тільки здобувають вищу освіту, оскільки робота в митних органах потребує бездоганного знання законодавства України, що регламентує митну справу.

П.В. Пашко, доцент, кандидат
технічних наук, заступник
Голови Державної митної служ-
би України

Глава 1

МИТНА СПРАВА В УКРАЇНІ

1.1. Історія розвитку митної справи в Україні

Упродовж віків митниця була і залишається одним із найсуттєвіших чинників державності й незалежності країни, вагомим свідченням владного і фінансового суверенітету.

Перші відомості про мито на території сучасної України належать до IX ст. Саме тоді на нинішніх землях України виникає і впродовж кількох століть, аж до завоювання монголотатарами, розвивається могутня Київська Русь. Головним джерелом доходів князів насамперед була данина, до інших джерел належали плата за судочинство, штрафи і мито.

Головною торговельною артерією для Києва став славнозвісний шлях “із варяг у греки”. Він проходив униз по Дніпру, перетинав Чорне море і сягав Константинополя — величезного ринку, куди з’їжджалися купці з усього Середземномор’я. Це було найбагатше місто у всьому християнському світі. Відтак заморська торгівля стала основою економічної системи Київської Русі. Не випадково першою угодою, укладеною київськими правителями, був договір князя Олега з Візантією (911 р.), за яким руським купцям у Константинополі створювалися надзвичайно сприятливі умови. За Руссю визнавалося, зокрема, право безмитної торгівлі. “...Нехай, — йшлося у договорі про

руських купців, — входять до міста (...) і торгують скільки їм треба, не сплачуючи жодних зборів”.

Київська Русь мала власну митну систему, стягувала і, за домовленістю з суміжними країнами, сплачувала митні податки. У 1288 р. був виданий Острогомський митний статут, у якому мова йшла про купців із різних країн: Баварії, Польщі, Чехії, Австрії та Київської Русі. Отже, українські митники керувалися у своїй роботі європейськими митними статутами, діяли в єдиному правовому полі з нашими західними сусідами.

Були свої митні правила і в Запорізькій Січі, яка відіграла величезну роль у становленні України як держави. Козацтво вело жваву торгівлю, якій сприяло як розташування їх поселень, так і природні шляхи сполучення. Адже запорожці жили на роздоріжжі між Україною, Литвою, Польщею і Росією, з одного боку, та Кримом і Туреччиною, з іншого. Крім того, вони володіли кращою частиною великого водного шляху “із варяг у греки”. Тому без перебільшення можна сказати, що вся торгівля Польщі, Литви, України і Південної Росії XVI—XVIII ст. була “в руках” запорізьких козаків і велась за їхнім посередництвом.

Чітку систему митної справи мала славна козацько-гетьманська держава. Починаючи від Богдана Хмельницького, Державний скарб (так іменувалася тоді фінансово-банківська і митна служба України) збирав прикордонне мито: евеку (вивізне) і інфукту (ввізне). Українські митники вирізнялися високими професійними якостями, освіченістю, знанням іноземних мов.

В універсалі гетьмана Богдана Хмельницького, датованому 1654 р., встановлювалися митні платежі за товари, що ввозилися на територію Української держави. Як свідчив архідиякон Павло Алепський у своїх записках про подорож до України у 1654 і 1656 рр., митні збори на кордонах щороку приносили в державну скарбницю 100 000 червоних золотих.

Керівником митної справи в Україні спеціальним Універсалом Богдана Хмельницького від 28 квітня 1654 р. було призначено дозорця Астматія (Остматенка), який чимало зробив для організації митної служби Української держави. Це була муд-

ра, виважена, висококультурна людина з європейською освітою, знав кілька мов, володів високими професійними якостями державника, фінансиста, економіста.

З кінця XVII до початку XX ст. Україна перебувала у складі Російської імперії і мала назву “Малоросія”. Історія розвитку України тісно переплелася з історією розвитку Російської імперії. В період палацових переворотів (з 1725 р. по 1762 р.) економічна політика та її складова — митна політика — характеризувалися непослідовністю. Питаннями митної політики вищі органи займалися хаотично, часто змінюючи один одного. Катерина I у 1724 р. видала указ про “Покровительський митний тариф”, за яким товари, які ввозились іноземними купцями, обкладалися митом, руські купці могли вивозити свої товари без перешкод. Але виникла небезпека, що зменшаться обсяги митних доходів, тому були підписані російсько-англійський (1726 р.) та російсько-прусський (1728 р.) договори, які для більшості товарів встановлювали режим взаємного митного сприяння.

Митна політика регулювалася митними тарифами. Митний тариф 1731 р. повністю скасував “Покровительський тариф” 1724 р., тобто для товарів власного виробництва вводилося мито обсягом 20 % від вартості товару.

Уряди Олександра I та Миколи I проводили “покровительську” митну політику. Вони орієнтувалися на збільшення митних доходів казни. Для цього були підстави: формувався капіталістичний устрій у феодальній Росії, росли міста і торговельно-промислове населення, розпочинався процес будівництва залізниць і парового транспорту. Вже до 1861 р. у Росії було більше 300 парових суден. За 50 років (1810—1860) зовнішньоторговельний обіг збільшився майже в 3,5 раза.

Митний тариф 12 березня 1822 р. мав яскраво виражений характер заборон: було заборонено вивозити 21 та ввозити 301 найменування товару. Тариф ґрунтувався на таких положеннях:

- 1) низьке мито на товари, необхідні для Росії, виробництво яких неможливе в Росії;
- 2) звільнення від мита іноземних товарів та продуктів, які не виробляються в країні, але в яких є потреба;

3) заборона ввезення товарів, що можуть конкурувати з російськими.

Цей тариф частково припинив ввезення імпортованих товарів у Росію, забезпечив активний торговельний баланс. Почала розвиватися внутрішня бавовняна промисловість. Але заборонний тариф на імпортовані товари сприяв зменшенню попиту на російську сировину, підвищенню цін на товари, зростанню контрабанди. Тому новий митний тариф 1850 р. поступово пом'якшив заборону і зберіг обмеження ввезення іноземних товарів.

Митна політика першої половини XIX ст. в основному відображала протекціоністські тенденції (обмеження ввезення іноземних товарів), забезпечувала верхівці російської буржуазії високий прибуток, нагромадження капіталу для розвитку промисловості.

У митній політиці Російської держави другої половини XIX ст. віддавали перевагу вільній торгівлі і підприємництву, зменшувалися мита на сільськогосподарську продукцію і ціни на неї. Гасло вільної торгівлі було спрямоване на захист інтересів промислової буржуазії, яка боролася за скасування митних бар'єрів на іноземних ринках, полегшуючи просування своїх товарів на них, і забезпечувала перевагу експорту над імпортом у своїй країні.

У 1864 р. у Міністерстві фінансів був організований Департамент митних зборів для управління митними закладами. Підвищилася дієвість митного контролю у сфері боротьби з контрабандою, збільшилися внески митних зборів у казну. Розпочинається активне будівництво та організація митних органів, розробляються інструкції, положення, статuti, будуються прикордонні споруди.

Окреслюючи історичний шлях українських митників, необхідно вказати на позитивний досвід і професійну майстерність, яких вони набули протягом останніх десятиріч в умовах колишнього Союзу РСР. Працюючи в досить складній соціально-економічній ситуації, більшість наших колег самовіддано служили народові, подавали приклад сумлінного виконання громадського обов'язку. Хоча — і це треба підкреслити з усією

категоричністю — нечисленні митниці, що діяли в Україні, були абсолютно безправними. В республіці не було жодних керівних або навіть координуючих структур, які б займалися митною справою. Всі питання — від асигнувань на інфраструктуру до видачі інспекторові форменого кашкета — вирішувались у центрі.

Організацію митної служби в незалежній демократичній Українській державі довелося починати буквально з нуля.

Гранично складні та відповідальні завдання щодо забезпечення економічних інтересів України постали перед митниками після проголошення незалежності нашої країни і вимагали принципово нових підходів, суттєвого внеску кожної митниці, кожного співробітника у справу державотворення, правопорядку, зміцнення економічного потенціалу України.

25 червня 1991 р. Верховна Рада України прийняла Закон “Про митну справу в Україні”, в якому проголосила, що Україна “...як суверенна держава самостійно створює власну митну систему і здійснює митну справу”.

12 грудня 1991 р. Верховна Рада України прийняла постанову “Про введення в дію Митного кодексу України”, якою було передбачено також створення Державного митного комітету України (ДМКУ) як центрального митного органу України.

Враховуючи значне збільшення кількості суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності та зростання пасажиропотоків і вантажних перевезень, з метою забезпечення ефективного функціонування митної системи та успішного виконання поставлених завдань ДМКУ відповідно до наказу від 8 квітня 1992 р. № 73 на базі митних постів, які функціонували з часів СРСР, створив митниці.

29 листопада 1996 р. Президентом України видано (згідно зі ст. 106 Конституції України) Указ про створення на базі колишнього ДМКУ і його органів Державної митної служби України (далі — ДМСУ) та її органів — регіональних митниць, митниць, спеціалізованих митних установ.

1.2. Митна справа. Роль і місце митної справи в економічному розвитку України

На сьогодні митна політика і митна справа є одним із найважливіших проявів суверенітету держави, що зумовлює особливу увагу до них з боку законодавчої та виконавчої влади при формуванні міжнародно-правової позиції та вирішенні внутрішніх проблем держави.

Україна активно співпрацює з митними адміністраціями багатьох країн світу, є членом Ради митного співробітництва, продовжує процес приєднання до міжнародних конвенцій з питань митної справи та працює над гармонізацією українського митного законодавства із загальноприйнятими в міжнародній практиці нормами та стандартами.

Порядок переміщення через митний кордон України товарів і транспортних засобів, митне регулювання, пов'язане з установленням та справлянням податків і зборів, процедури митного контролю та оформлення, боротьба з контрабандою та порушеннями митних правил спрямовані на реалізацію *митної політики України* і становлять *митну справу*.

Митна справа є складовою зовнішньополітичної і зовнішньоекономічної діяльності України. У митній справі Україна використовує визнані у міжнародних відносинах системи класифікації та кодування товарів, єдину форму декларування експорту та імпорту товарів, митної інформації, інших міжнародних норм і стандартів. Діяльність юридичних та фізичних осіб, пов'язана з переміщенням через митний кордон України товарів, предметів, транспортних засобів, валюти й цінностей здійснюється відповідно до Закону України "Про зовнішньоекономічну діяльність" від 16 квітня 1991 р. № 959-ХІІ. В основу товарної класифікаційної системи покладено Українську класифікацію товарів зовнішньоекономічної діяльності, яка базується на Гармонізованій системі опису та кодування товарів, відповідно до Міжнародної конвенції про Гармонізовану систему опису та кодування товарів від 14 червня 1983 р., до якої Україна приєдналася 17 травня 2002 р.

Засади митної справи, зокрема розміри податків і зборів та умови митного обкладання, спеціальні митні зони і митні режими на території України, перелік товарів, експорт, імпорт та транзит яких через територію України забороняється, визначаються виключно законами України та Митним кодексом України (далі — МКУ).

Кабінет Міністрів України організовує та забезпечує здійснення митної справи відповідно до МКУ та інших законів України, а також міжнародних договорів, укладених в установленому законом порядку, координує діяльність спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади в галузі митної справи, інших органів виконавчої влади під час вирішення питань, що стосуються митної справи.

Безпосереднє керівництво митною справою покладається на спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади в галузі митної справи. Покладення обов'язку на митні органи України безпосередньо здійснювати митну справу відповідає закріпленому в п. 3 та п. 11 МКУ принципу митного регулювання, відповідно до якого здійснення митної справи є виключною компетенцією митних органів України.

Поняття “засоби реалізації митної політики” є ширшим, ніж поняття “завдання щодо здійснення митної справи”, оскільки включає крім митних операцій, організації та боротьби з контрабандою й порушеннями митних правил міжнародного співробітництва тощо, й інші заходи: роботу з кадрами, пропаганду митної політики в засобах масової інформації, відомчу нормотворчу діяльність, контроль за дотриманням законодавства брокерами й митними перевізниками, власниками складів тимчасового зберігання та ін.

Для здійснення митної справи митні органи мають відповідну структуру (департаменти, управління, відділи, відділення, служби, сектори тощо), кадрове, матеріально-технічне забезпечення, бюджетне фінансування.

Безпосередність здійснення митної справи означає, з одного боку, неприпустимість передання своїх повноважень у цій галузі іншим юридичним чи фізичним особам, а з іншого, — неприпустимість втручання у митну діяльність інших органів державної влади крім випадків, передбачених Конституцією України, законами України.

Митні органи виконують поставлені перед ними завдання, виступаючи необхідним і обов'язковим елементом державно-правового механізму митної політики, під яким мають на увазі "сукупність державних інституцій, задіяних у процесі формування і впровадження митної політики, їхню роль та відносини, що підпорядковані чіткій ієрархії правових норм та принципів". Отже, митні органи не є єдиним суб'єктом митної діяльності, будучи водночас невід'ємною частиною центральної виконавчої влади, на яку покладена реалізація митної політики.

До складу органів державної влади та управління, що беруть участь у реалізації митної політики, крім Державної митної служби України (далі — ДМСУ), входять Кабінет Міністрів України, Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції України, Міністерство фінансів України, Державна служба експортного контролю, Державна служба контролю за переміщенням культурних цінностей, Митно-тарифна рада, Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі та ін.

Завдання виконувати та контролювати виконання митного законодавства іншими юридичними та фізичними особами пов'язане із двоїстою природою митної служби. З одного боку, ДМСУ належить до системи центральних органів виконавчої влади, її діяльність "має вторинний, підзаконний, виконавчо-розпорядчий характер...", адже здійснюється на підставі та з метою виконання закону; з іншого — ДМСУ є органом державного надвідомчого контролю.

Контроль за виконанням законодавства України з питань митної справи є митним контролем у широкому розумінні цього поняття й включає всю сукупність контрольних заходів ДМСУ, спрямованих на забезпечення законності у сфері переміщення товарів, предметів, транспортних засобів через митний кордон.

Захист економічних інтересів держави є пріоритетним напрямком у роботі тих державних органів, які є суб'єктами забезпечення економічної безпеки, — складовою цілісної системи національної безпеки України. Зокрема, це такі органи: Рада національної безпеки та оборони України, Служба безпеки України, Державна податкова адміністрація України, Міні-

стерство транспорту та зв'язку України, Міністерство закордонних справ України, інші міністерства та відомства.

З метою захисту економічних інтересів України, українських виробників та у випадках, передбачених Законами України “Про Єдиний митний тариф” та “Митний тариф” у разі ввезення на митну територію України і вивезення за межі цієї території товарів незалежно від інших видів мита, можуть застосовуватись особливі види мита: спеціальне, антидемпінгове та компенсаційне мито. Митні органи уповноважені контролювати дотримання суб'єктами переміщення законодавства, що регулює застосування заходів щодо захисту економічних інтересів України.

Митний тариф України — це систематизований згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності перелік ставок ввізного мита, яке справляється з товарів, що ввозяться на митну територію України.

Шляхом забезпечення виконання міжнародних договорів з питань митної справи Україна бере участь у міжнародному митному співробітництві (ст. 34 МКУ), яке ґрунтується на принципі дотримання загальновизнаних у світових митних відносинах норм і стандартів щодо класифікації й кодування товарів, встановлення митних режимів, формування даних митної статистики тощо.

Укладеними в установленому законом порядку вважаються міжнародні договори, згоду держави на обов'язковість яких виражено підписанням договору, обміном документами, затвердженням, приєднанням до нього або будь-яким іншим способом, про який домовились.

Захист права інтелектуальної власності учасників зовнішньоекономічних зв'язків, інших юридичних і фізичних осіб відбувається шляхом здійснення митного контролю за переміщенням через митний кордон України товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності (див. гл. 45 МКУ).

Заходи тарифного (економічного) та нетарифного (адміністративного) регулювання належать до двох основних груп заходів реалізації митної політики держави. Застосовуються ці заходи, по-перше, на підставі закону, а не підзаконного акта, по-друге, лише за умов переміщення товарів через митний кор-

дон України. Отже, п. 5 ст. 11 МКУ визначає правову підставу застосування заходів тарифного чи нетарифного митного регулювання, а також окреслює предметну компетенцію митних органів України.

Здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон держави, разом із нарахуванням та стягненням податків і зборів є основними митними операціями, виконання яких покладено на митні органи України.

Вдосконалення форм і методів митного контролю та митного оформлення полягає у запровадженні таких прийомів і засобів, які, з одного боку, дають змогу прискорити товарообіг та пасажиропотік, відповідають визнанням у світовій практиці митним стандартам і правилам, а з іншого — забезпечують точне й неухильне виконання митними органами своїх завдань, не задають шкоди законним правам і інтересам суб'єктів переміщення (наприклад, введення у практику митної діяльності аналізу ризику вчинення митного правопорушення, електронне декларування тощо).

Контроль за дотриманням правил переміщення валютних цінностей спрямований на недопущення незаконного переміщення через митний кордон України валютних цінностей.

У ст. 4. Закону України “Про захист прав споживачів” визначається, що держава забезпечує громадянам захист їх інтересів як споживачів, гарантує придбання або отримання іншими законними способами товарів (робіт, послуг) в обсягах, що забезпечують рівень споживання, достатній для підтримання здоров'я і життєдіяльності. Захист митними органами прав споживачів передбачає насамперед завершення митного оформлення лише після закінчення державного санітарного, ветеринарного, фітосанітарного, радіологічного й інших видів контролю, перевірки дотримання суб'єктами переміщення вимог щодо якості товарів і послуг, передбачених міжнародною та державною системами якості товарів і послуг.

Здійснюючи заходи щодо захисту інтересів споживачів товарів і дотримання учасниками зовнішньоекономічних відносин державних інтересів на зовнішньому ринку, митні органи взаємодіють і з іншими державними органами виконавчої вла-

ди — Міністерством економіки та з питань європейської інтеграції, Державним комітетом стандартизації, метрології, сертифікації та захисту прав споживачів, Антимонопольним комітетом України.

Прискорення товарообігу та пасажиропотоку є завданням більшості митних установ та адміністрацій країн світу, пов'язане із процесом світового розподілу праці, а також розвитком туризму, створенням спільних ринків робочої сили, іншими інтеграційними процесами.

Виконання правоохоронної функції митних органів передбачає організацію та здійснення ефективної боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил як силами власних підрозділів, так і у взаємодії з іншими правоохоронними органами, наприклад, для здійснення контрольованого постачання наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів чи переміщення під негласним контролем (ст. 317, 318 МКУ), а також для проведення спеціальних операцій на державному кордоні для запобігання вчиненню митних правопорушень.

Митні органи сприяють розвитку міжнародного співробітництва в митній справі через участь у міжнародних митних та торговельних організаціях, встановлення договірних відносин із суміжними державами, організацію спільного митного контролю за єдиною технологічною схемою та в інших формах.

Ведення митної статистики передбачає об'єктивний та достовірний облік даних про переміщувані товари, предмети, транспортні засоби, інші операції із статистичною інформацією з питань митної справи (ст. 303 МКУ). Ведення митної статистики здійснюється за методологією, яка забезпечує порівнюваність даних митної статистики зовнішньої торгівлі України з даними державної статистики інших держав (наприклад, Єдина методологія митної статистики зовнішньої торгівлі держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав від 9 грудня 1994 р.).

Порядок ведення УКТЗЕД визначає Кабінет Міністрів України (ст. 312 МКУ) і передбачає заходи щодо відстеження змін та доповнень до класифікації товарів, деталізацію її на національному рівні та введення додаткових одиниць вимірювання, розроблення пояснень та рекомендацій щодо застосування

УКТЗЕД, прийняття рішень щодо класифікації та кодування товарів в УКТЗЕД і виконання інших функцій, необхідних для ведення УКТЗЕД.

Згідно із вимогою частини першої ст. 315 МКУ верифікація сертифікатів про походження товарів з України здійснюється митними органами у порядку, що встановлюється Кабінетом Міністрів України. Здійснення верифікації (встановлення достовірності) сертифікатів походження товарів з України відбувається у таких двох формах: перевірка сертифіката на автентичність (справжність) шляхом проведення експертизи, перевірки правильності заповнення граф, наявності відбитка печатки й підпису уповноваженої особи, а також місця та дати видачі; перевірка правильності визначення країни походження товару, зазначеного в сертифікаті походження, на відповідність установленим правилам.

Відповідно до цих та інших завдань, покладених на митні органи, вони виконують складні та багатоманітні функції, а саме: захисну (економічну), фіскальну, правоохоронну та статистичну.

Перелік завдань, визначених у цій статті Кодексу, не є вичерпним. На митні органи покладено виконання й інших завдань, що впливають з їх адміністративно-правового статусу органів державної влади у сфері митної справи.

Новий Митний кодекс України набрав чинності 1 січня 2004 р., майже утричі більший за обсягом від Митного кодексу, який діяв з 1 січня 1992 р. Якщо старий Кодекс складався з 11 розділів, 24 глав, 164 статей, то новий має 21 розділ, 67 глав, 432 статті.

Необхідність деталізації назріла давно. Практика засвідчила, що деякі норми були недосконалими, містили прогалини, неоднозначні тлумачення і, як наслідок, породжували спірні ситуації під час виконання митними органами покладених на них обов'язків. Нові розділи було введено з метою зміцнення законності діяльності митних органів. Справа в тому, що відповідно до Конституції України органи державної влади, посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Проте в умовах стрімкого розвитку вітчизняного за-

конодавства та покладення на митні органи нових завдань відповідні зміни до Митного кодексу своєчасно не вносилися. Внаслідок цього цілий ряд важливих питань, таких як здійснення верифікації сертифікатів про походження товарів з України, захист прав інтелектуальної власності при переміщенні товарів через митний кордон України, ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності тощо регулювався не законами, а постановами Кабінету Міністрів України та відомчими наказами ДМСУ. Тепер ці питання регулюються нормами МКУ.

Новим МКУ встановлено, що митне регулювання здійснюється за принципами:

- виключної юрисдикції України на її митній території;
- виключної компетенції митних органів України щодо здійснення митної справи;
- законності;
- єдиного порядку переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України;
- системності;
- ефективності;
- додержання прав та інтересів фізичних та юридичних осіб, які охороняються законом;
- гласності та прозорості.

Важливим нововведенням є положення ст. 9 Кодексу, якою встановлено чіткі правила набрання чинності законами та іншими нормативно-правовими актами з питань митної справи. Запровадження цих правил дає змогу уникнути суперечок між посадовими особами митних органів — з одного боку, та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності і громадянами — з іншого, щодо правомірності застосування того чи іншого нормативно-правового акта під час здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон України.

Одним з першочергових завдань Кодексу є також демократизація та уніфікація процедур митного контролю та митного оформлення товарів, що належать як підприємствам, організаціям, установам усіх форм власності, так і громадянам. Зокрема, Кодексом були запроваджені технологічні схеми контро-

лю, які відповідають сучасним міжнародним стандартам (“червоний” та “зелений” коридори).

Заслуговує на увагу й те, що в новому Кодексі визначено такі важливі чинники процедури декларування, як терміни подання митної декларації. З метою спрощення митних процедур упроваджується подання тимчасової, неповної, періодичної та попередньої декларації.

Нормами нового Кодексу більш ефективно регулюється порядок переміщення товарів через митний кордон України громадянами. Це, зокрема, дає змогу посилити контроль за тимчасовим увезенням товарів громадянами та сприяє попередженню ухилення громадянами від сплати митних платежів.

Позитивною ознакою нового МКУ є й те, що він визначає особливості здійснення митних процедур при переміщенні товарів через митний кордон України різними видами транспорту, а також при переміщенні товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях.

Ще однією особливістю Кодексу є нова методика визначення митної вартості товарів, розроблена з урахуванням вимог Генеральної угоди з тарифів і торгівлі. Кодексом запроваджується декларування митної вартості, що забезпечить повноту справляння податків і зборів при митному оформленні товарів. Такий порядок відповідає світовій практиці та забезпечує рівність умов всім імпортерам.

Новим Митним кодексом встановлено, що у митній справі Україна додержується загальновизнаних у міжнародній практиці систем класифікації та кодування товарів, митних режимів, митної статистики, інших загальноприйнятих у світових митних відносинах норм і стандартів, а також забезпечує виконання міжнародних договорів України. Новий Кодекс в цілому відповідає міжнародним стандартам, оскільки його розроблення здійснювалося з урахуванням положень Митного кодексу Європейського Співтовариства та основних міжнародних конвенцій і угод, до яких приєдналася або має намір приєднатися Україна, як-от: Міжнародна конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур (Київська конвенція), Угоди Уругвайського раунду переговорів країн — членів ГАТТ/СОТ, Угода з торговельних аспектів прав інтелектуальної влас-

ності (TRIPS), яка також є однією з 28 угод ГАТТ/СОТ, Міжнародна конвенція про Гармонізовану систему опису та кодування товарів, Міжнародна конвенція про гармонізацію митних процедур на кордоні, Митна конвенція про міжнародні дорожні перевезення (Конвенція МДП), Конвенція про тимчасове ввезення (Стамбульська конвенція), Міжнародна конвенція про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства (Найробська конвенція).

У закордонних державах питання участі митних органів у розробці національної митної політики розрізнено. Митний кодекс Європейського Союзу не містить положень, що відповідають терміну “митна політика”. Кодекс базується на концепції внутрішнього ринку, містить загальні правила і процедури, що забезпечують застосування тарифних та інших заходів, які здійснюються на рівні Європейського Союзу в зв’язку з торгівлею товарами між Європейським Союзом і третіми країнами, реалізацію загальних заходів сільськогосподарської і торговельної політики, виходячи з вимог цих загальних політик.

Національна митна політика тісно пов’язана і прямо або непрямо підпорядковується митній політиці багатьох міжнародних організацій, зокрема таких як Світова організація торгівлі і Всесвітня митна організація.

1.3. Митна політика та митна безпека України

Реалії сьогоденності свідчать, що митна політика і митна справа належать до найважливіших виявів суверенітету держави, і цим викликають особливу увагу з боку законодавчої та виконавчої влади при формуванні міжнародно-правової позиції та вирішенні внутрішніх проблем держави.

Основними засадами державної політики, визначеної Законом України “Про основи національної безпеки України” відповідно до п. 17 частини першої ст. 92 Конституції України, є захист національних інтересів і гарантування в Україні безпеки особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх за-

гроз у всіх сферах життєдіяльності. Діяльність усіх державних органів має бути зосереджена на прогнозуванні, своєчасному виявленні, попередженні та нейтралізації зовнішніх і внутрішніх загроз національній безпеці, захисті суверенітету і територіальної цілісності України, безпеки її прикордонного простору, піднесенні економіки країни, забезпеченні особистої безпеки, конституційних прав і свобод людини й громадянина, викоріненні злочинності, удосконаленні системи державної влади, зміцненні законності й правопорядку та збереженні соціально-політичної стабільності суспільства, зміцненні позиції України у світі, підтриманні на належному рівні її оборонного потенціалу і обороноздатності, радикальному поліпшенні екологічної ситуації.

Однією з особливостей сучасного етапу економічного розвитку України є швидке зростання обсягів міжнародних економічних контактів, участь у подальшому розвитку світового розподілу праці, поглиблення економічної взаємозалежності з іншими державами, що зумовлено, насамперед, швидким зростанням виробничих сил та науково-технічним прогресом. Результатом такого процесу має бути вільне переміщення товарів, послуг, об'єктів інтелектуальної власності, капіталів, робочої сили через територію України та поступове подолання торговельних бар'єрів між нею та іншими державами. Українська економіка поступово інтегрується у цю систему. Враховуючи особливості геополітичного положення нашої держави, її географічне розташування, залежність від імпорту енергетичних ресурсів, структуру економіки та ін., вітчизняні вчені вважають міжнародне економічне співробітництво критичним чинником її подальшого розвитку.

Державна політика має комплексний характер, що допомагає враховувати та поєднувати інтереси багатьох її суб'єктів: держави — суб'єкта цієї конкретної політики та інших держав, суспільства, окремих індивідів. Важливим чинником є те, що лише політика може оперувати таким поняттям, як інтерес, оскільки задоволення певного суспільного інтересу і є сутністю політики.

Обов'язковою умовою успішної реалізації Україною своїх потенційних можливостей є її активне і повномасштабне вхо-

дження до світового політичного, економічного та правового простору, при цьому Україна має виходити зі своїх фундаментальних загальнонаціональних інтересів, відповідно до яких і визначаються засади, напрями, пріоритети та функції її державної політики.

Після прийняття МКУ не повною мірою визначеними залишаються питання ролі та комплексності поняття митної політики, її складових у системі загальнодержавної політики, складових митної безпеки та механізмів її забезпечення.

В умовах стрімкого розвитку суспільства, поняття “безпека” набуло значного поширення в науковій літературі, навчальних посібниках у зв’язку з зростанням кількості небезпек і уваги до них з боку держави, громадських організацій, різних партій і рухів, науковців. Важливою складовою національної безпеки України є економічна безпека та її складові — зовнішньоекономічна та митна. Категорії, які описують зовнішньоекономічну безпеку, представлені в багатьох наукових роботах, але комплексно питання “митної безпеки” та визначення суміжних з нею категорій до сьогодні не вивчалось.

Питання, пов’язані з місцем митної політики, досліджували низка вчених, зокрема Б.М. Габрічидзе, П.В. Дзюбенко, С.В. Ківалов, Б.А. Кормич, А.А. Дубініна, С.В. Сорокіна, Д.В. Приймаченко, В.П. Науменко, В.А. Руссков та ін., з’ясувались поняття, мета, механізм формування митної політики та формувалась наукова база для подальших досліджень у цій сфері.

Кожна держава, в тому числі й Україна, має право самостійно визначати власну митну політику, створювати свою митну систему та здійснювати митне регулювання.

Згідно зі ст. 9.1 та 9.2 Конституції України Кабінет Міністрів України створює, реорганізує та ліквідує центральні органи виконавчої влади, до яких належить ДМСУ, та призначає на посаду за поданням Прем’єр-міністра України голову ДМСУ.

МКУ у ст. 3 визначає Кабінет Міністрів України відповідальним за організацію та забезпечення здійснення митної справи та координацію діяльності ДМСУ. Нині в Україні Президентом встановлено, що спрямування і координацію діяльності ДМСУ здійснює міністр фінансів України. При цьому

установлено, що спрямування і координація здійснюється шляхом:

- формування державної політики у відповідних сферах та здійснення контролю за її реалізацією зазначеними центральними органами виконавчої влади;
- внесення на розгляд Кабінету Міністрів України розроблених цими органами проектів нормативно-правових актів та погодження проектів нормативно-правових актів зазначених центральних органів виконавчої влади;
- визначення порядку обміну інформацією між Міністерством фінансів України та цими органами;
- затвердження структури цих органів.

Митна політика є складовою внутрішньої та зовнішньої політики, яка визначає зміст діяльності держави та її компетентних органів у сфері регулювання зовнішньоекономічних відносин та організації митної системи, а її головним функціональним завданням є забезпечення захисту національних інтересів та національної безпеки України в економічній, а також, опосередковано, в політичній, соціальній, екологічній та інших сферах.

Природа митної політики зумовлює, крім національних інтересів і національної безпеки взагалі, наявність певних галузевих принципів формування та здійснення митної політики, які розкривають зміст національних інтересів держави на певному етапі.

У ст. 2 МКУ визначено, що митна політика становить систему принципів та напрямів діяльності держави у сфері забезпечення своїх економічних інтересів та безпеки за допомогою митно-тарифних та нетарифних заходів регулювання зовнішньої торгівлі, зокрема:

- принципів діяльності держави в економічній сфері;
- напрямів діяльності держави в цій галузі;
- економічних інтересів держави;
- економічної безпеки держави;
- митно-тарифних заходів регулювання зовнішньої торгівлі;
- нетарифних заходів регулювання;
- функцій митної політики;
- митної діяльності держави;

- митних інтересів держави;
- митної безпеки держави.

Принципи діяльності держави в економічній сфері. Джерелом принципів формування митної політики, як і митного права, є нормативно-правові акти. Принципи загального значення, які є базою для розробки всієї державної політики України, та специфічні принципи, що властиві державному регулюванню зовнішньоекономічних та митних відносин, подані в законодавчих актах із митних питань та певних програмних документах: Посланнях Президента, програмах діяльності Кабінету Міністрів, інших концептуальних документах.

Законом України “Про зовнішньоекономічну діяльність” передбачено, що суб’єкти господарської діяльності України та іноземні суб’єкти господарської діяльності при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності керуються такими принципами:

1) принципом суверенітету народу України у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності, що полягає:

- у виключному праві народу України самостійно та незалежно здійснювати зовнішньоекономічну діяльність на території України, керуючись законами, що діють на території України;
- обов’язку України неухильно виконувати всі договори і зобов’язання України в галузі міжнародних економічних відносин;

2) принципом свободи зовнішньоекономічного підприємства, що полягає:

- у праві суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності добровільно вступати у зовнішньоекономічні зв’язки;
- праві суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності здійснювати її в будь-яких формах, які прямо незаборонені чинними законами України;
- обов’язку дотримуватися під час здійснення зовнішньоекономічної діяльності порядку, встановленого законами України;
- виключному праві власності суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності на всі отримані ними результати зовнішньоекономічної діяльності;

3) *принципом юридичної рівності і недискримінації*, що полягає:

— у рівності перед законом всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності при її здійсненні, незалежно від форм власності, в тому числі державної;

— забороні будь-яких, крім передбачених цим Законом, дій держави, результатом яких є обмеження прав і дискримінація суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, а також іноземних суб'єктів господарської діяльності за формами власності, місцем розташування та іншими ознаками;

— неприпустимості обмежувальної діяльності з боку будь-яких її суб'єктів, крім випадків, передбачених цим Законом;

4) *принципом верховенства закону*, що полягає:

— у регулюванні зовнішньоекономічної діяльності тільки законами України;

— забороні застосування підзаконних актів та актів управління місцевих органів, що у будь-який спосіб створюють для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності умови менш сприятливі, ніж ті, які встановлені законами України;

5) *принципом захисту інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності*, який полягає у тому, що Україна як держава:

— забезпечує рівний захист інтересів всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та іноземних суб'єктів господарської діяльності на її території згідно із законами України;

— здійснює рівний захист всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності за межами України згідно з нормами міжнародного права;

— здійснює захист державних інтересів України як на її території, так і за її межами лише відповідно до законів України, умов підписаних нею міжнародних договорів та норм міжнародного права;

6) *принципом еквівалентності обміну, неприпустимості демпінгу при ввезенні та вивезенні товарів*.

Закон України “Про зовнішньоекономічну діяльність” (частина четверта ст. 2) визнає принцип рівності перед законом всіх суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності, незалежно від форм власності, в тому числі держави, при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності. Забороняються будь-які, крім передбачених цим Законом, дії держави, результатом яких є обмеження прав і дискримінація українських суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності, а також іноземних суб’єктів господарської діяльності за формами власності, місцем розташування та іншими ознаками; визнається неприпустимість обмежувальної діяльності з боку будь-яких її суб’єктів, крім випадків, передбачених цим Законом.

Із принципом виключення невинуватого втручання з боку держави та її органів у зовнішньоекономічну діяльність пов’язане право суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності на відшкодування за рахунок держави збитків, заподіяних незаконними діями її органів. Це право ґрунтується на ст. 56 Конституції України, ст. 34 Закону України “Про зовнішньоекономічну діяльність”, ст. 150 МКУ.

Функції митної політики. Зовнішньоекономічна діяльність держави завжди була нерозривно пов’язана з митною діяльністю та митною політикою, оскільки причиною виникнення зовнішньоекономічної діяльності є наявність міждержавних економічних (торговельних) зв’язків як об’єкта державного впливу та контролю. Цей факт зумовлює переважання економічного характеру функцій митної політики.

На сьогодні можемо виділити три базові функції митної політики: фіскальну, регулятивну та захисну.

Зміст фіскальної функції митної політики полягає в наповненні державного бюджету за рахунок стягнення мита, податку на додану вартість, акцизного збору з товарів та інших предметів при переміщенні через митний кордон. Від перелічених вище стягнень слід відрізнити такі митні платежі, як збір за митне оформлення, плата за зберігання товарів на митних складах, митний супровід тощо, які не виконують фіскальної функції, а є платою за послуги митниці.

Фіскальна функція митної політики є найдавнішою, оскільки історія подібного виду державної діяльності сягає ще стародавніх Єгипту (III тисячоліття до н. е.) та Вавилону (II тисячоліття до н. е.).

Виконання фіскальної функції залишалося єдиним завданням митної діяльності для європейських держав приблизно до кінця XVII ст., логічним завершенням цього періоду в розвитку митної справи стало формування єдиної митної політики в рамках держави, скасування внутрішнього мита.

Регулятивна функція передбачає вплив з боку держави та її компетентних органів на зовнішньоекономічні відносини за допомогою засобів економічного та неекономічного (адміністративного) характеру з метою регулювання останніх в цілях забезпечення національних інтересів та інтересів національних товаровиробників та створення сприятливих для них умов, забезпечення виконання державної політики в сфері економіки, виконання міжнародно-правових зобов'язань держави. Подібне регулювання здійснюється за допомогою встановлення ставок мита та митних зборів, ліцензування, квотування та встановлення інших нетарифних обмежень.

Вперше подібні функції в митній сфері почала здійснювати Велика Британія, приблизно з середини XVII ст. Це було прямо пов'язано з Великими географічними відкриттями XVI ст. та розвитком колоніальної системи. Задля більш ефективної експлуатації колоніальних володінь та розвитку національної промисловості колонії зобов'язувалися торгувати лише з метрополією, при використанні для перевезень англійських кораблів митні ставки дещо зменшувалися тощо. Саме з середини XVII ст. держава починає активно втручатися в зовнішньоекономічні відносини із метою їх регулювання.

Третьою базовою функцією митної політики є захисна. Іноді цю функцію ще називають "правоохоронною", але вона, як функція державної політики, має дещо ширше значення, ніж просто правоохоронна діяльність держави. Ця функція насамперед спрямована на захист держави від зовнішніх загроз і в широкому розумінні включає: забезпечення національної безпеки держави, підтримання миру та міжнародної безпеки, суспільного порядку, моральності, захист внутрішнього ринку

- митних інтересів держави;
- митної безпеки держави.

Принципи діяльності держави в економічній сфері. Джерелом принципів формування митної політики, як і митного права, є нормативно-правові акти. Принципи загального значення, які є базою для розробки всієї державної політики України, та специфічні принципи, що властиві державному регулюванню зовнішньоекономічних та митних відносин, подані в законодавчих актах із митних питань та певних програмних документах: Посланнях Президента, програмах діяльності Кабінету Міністрів, інших концептуальних документах.

Законом України “Про зовнішньоекономічну діяльність” передбачено, що суб’єкти господарської діяльності України та іноземні суб’єкти господарської діяльності при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності керуються такими принципами:

1) принципом суверенітету народу України у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності, що полягає:

- у виключному праві народу України самостійно та незалежно здійснювати зовнішньоекономічну діяльність на території України, керуючись законами, що діють на території України;
- обов’язку України неухильно виконувати всі договори і зобов’язання України в галузі міжнародних економічних відносин;

2) принципом свободи зовнішньоекономічного підприємництва, що полягає:

- у праві суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності добровільно вступати у зовнішньоекономічні зв’язки;
- праві суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності здійснювати її в будь-яких формах, які прямо незаборонені чинними законами України;
- обов’язку дотримуватися під час здійснення зовнішньоекономічної діяльності порядку, встановленого законами України;
- виключному праві власності суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності на всі отримані ними результати зовнішньоекономічної діяльності;

3) *принципом юридичної рівності і недискримінації*, що полягає:

— у рівності перед законом всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності при її здійсненні, незалежно від форм власності, в тому числі державної;

— забороні будь-яких, крім передбачених цим Законом, дій держави, результатом яких є обмеження прав і дискримінація суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, а також іноземних суб'єктів господарської діяльності за формами власності, місцем розташування та іншими ознаками;

— неприпустимості обмежувальної діяльності з боку будь-яких її суб'єктів, крім випадків, передбачених цим Законом;

4) *принципом верховенства закону*, що полягає:

— у регулюванні зовнішньоекономічної діяльності тільки законами України;

— забороні застосування підзаконних актів та актів управління місцевих органів, що у будь-який спосіб створюють для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності умови менш сприятливі, ніж ті, які встановлені законами України;

5) *принципом захисту інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності*, який полягає у тому, що Україна як держава:

— забезпечує рівний захист інтересів всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та іноземних суб'єктів господарської діяльності на її території згідно із законами України;

— здійснює рівний захист всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності за межами України згідно з нормами міжнародного права;

— здійснює захист державних інтересів України як на її території, так і за її межами лише відповідно до законів України, умов підписаних нею міжнародних договорів та норм міжнародного права;

6) *принципом еквівалентності обміну, неприпустимості демпінгу при ввезенні та вивезенні товарів*.

Закон України “Про зовнішньоекономічну діяльність” (частина четверта ст. 2) визнає принцип рівності перед законом всіх суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності, незалежно від форм власності, в тому числі держави, при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності. Забороняються будь-які, крім передбачених цим Законом, дії держави, результатом яких є обмеження прав і дискримінація українських суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності, а також іноземних суб’єктів господарської діяльності за формами власності, місцем розташування та іншими ознаками; визнається неприпустимість обмежувальної діяльності з боку будь-яких її суб’єктів, крім випадків, передбачених цим Законом.

Із принципом виключення невинуватого втручання з боку держави та її органів у зовнішньоекономічну діяльність пов’язане право суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності на відшкодування за рахунок держави збитків, заподіяних незаконними діями її органів. Це право ґрунтується на ст. 56 Конституції України, ст. 34 Закону України “Про зовнішньоекономічну діяльність”, ст. 150 МКУ.

Функції митної політики. Зовнішньоекономічна діяльність держави завжди була нерозривно пов’язана з митною діяльністю та митною політикою, оскільки причиною виникнення зовнішньоекономічної діяльності є наявність міждержавних економічних (торговельних) зв’язків як об’єкта державного впливу та контролю. Цей факт зумовлює переважання економічного характеру функцій митної політики.

На сьогодні можемо виділити три базові функції митної політики: фіскальну, регулятивну та захисну.

Зміст фіскальної функції митної політики полягає в наповненні державного бюджету за рахунок стягнення мита, податку на додану вартість, акцизного збору з товарів та інших предметів при переміщенні через митний кордон. Від перелічених вище стягнень слід відрізнити такі митні платежі, як збір за митне оформлення, плата за зберігання товарів на митних складах, митний супровід тощо, які не виконують фіскальної функції, а є платою за послуги митниці.

Фіскальна функція митної політики є найдавнішою, оскільки історія подібного виду державної діяльності сягає ще стародавніх Єгипту (III тисячоліття до н.е.) та Вавилону (II тисячоліття до н. е.).

Виконання фіскальної функції залишалося єдиним завданням митної діяльності для європейських держав приблизно до кінця XVII ст., логічним завершенням цього періоду в розвитку митної справи стало формування єдиної митної політики в рамках держави, скасування внутрішнього мита.

Регулятивна функція передбачає вплив з боку держави та її компетентних органів на зовнішньоекономічні відносини за допомогою засобів економічного та неекономічного (адміністративного) характеру з метою регулювання останніх в цілях забезпечення національних інтересів та інтересів національних товаровиробників та створення сприятливих для них умов, забезпечення виконання державної політики в сфері економіки, виконання міжнародно-правових зобов'язань держави. Подібне регулювання здійснюється за допомогою встановлення ставок мита та митних зборів, ліцензування, квотування та встановлення інших нетарифних обмежень.

Вперше подібні функції в митній сфері почала здійснювати Велика Британія, приблизно з середини XVII ст. Це було прямо пов'язано з Великими географічними відкриттями XVI ст. та розвитком колоніальної системи. Задля більш ефективної експлуатації колоніальних володінь та розвитку національної промисловості колонії зобов'язувалися торгувати лише з метрополією, при використанні для перевезень англійських кораблів митні ставки децю зменшувалися тощо. Саме з середини XVII ст. держава починає активно втручатися в зовнішньоекономічні відносини із метою їх регулювання.

Третьою базовою функцією митної політики є захисна. Іноді цю функцію ще називають "правоохоронною", але вона, як функція державної політики, має децю ширше значення, ніж просто правоохоронна діяльність держави. Ця функція насамперед спрямована на захист держави від зовнішніх загроз і в широкому розумінні включає: забезпечення національної безпеки держави, підтримання миру та міжнародної безпеки, суспільного порядку, моральності, захист внутрішнього ринку

та інтересів споживачів, створення умов для підтримання законності щодо порядку переміщення через митний кордон України товарів та транспортних засобів, ефективну боротьбу з контрабандою та порушеннями митних правил, сприяння боротьбі з міжнародним тероризмом, злочинністю тощо. Подібні завдання здебільшого реалізуються в процесі виконання митними органами своїх контрольних функцій, а також під час виконання завдань з боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил.

У деяких випадках охоронна функція митної політики отримувала пріоритетне значення і ставала головним завданням держави в митній сфері. Це є характерним для так званих закритих суспільств, прикладами яких можуть бути середньовічна Японія, уряд якої намагався обмежити будь-який іноземний вплив, колишній СРСР з його монополією зовнішньої торгівлі (ст. 2 Митного кодексу СРСР 1928 р. головним завданням митних органів називала “фактичний контроль за виконанням постанов про державну монополію зовнішньої торгівлі”), існуючі режими на Кубі та в Північній Кореї.

В українському національному законодавстві неврегульоване питання щодо надання митним органам статусу правоохоронних, хоча фактично вони виконують подібні функції.

Напрями діяльності держави в економічній сфері. Економічна політика реалізується шляхом здійснення внутрішньої та зовнішньоекономічної політики, які є її складовими.

Як один із засобів вирішення внутрішньоекономічних завдань кожної держави, митна політика відіграє важливу роль у реалізації державної політики в галузі економіки. Особливого значення це набуло в Україні за умови вирішення завдань щодо стимулювання розвитку та структурної перебудови національної економіки, підвищення її конкурентоспроможності та захисту вітчизняного ринку. Митна політика України у цій сфері орієнтована на забезпечення продовольчої безпеки, захист внутрішнього ринку від неякісного імпорту — постачання продукції, яка може завдати шкоди національним виробникам, здоров'ю людей та навколишньому природному середовищу; збільшення надходжень до державного бюджету для задо-

волення внутрішніх потреб держави, що забезпечується за рахунок фіскальної спрямованості митної політики. Від митної політики багато в чому залежить досягнення фінансової стабільності в державі, стимулювання залучення іноземних інвестицій у національне виробництво.

Одним із напрямів митної політики є проведення активної міжнародної політики України з метою створення сприятливих умов для прогресивного економічного та соціального розвитку України; забезпечення повноправної участі України в діяльності Всесвітньої митної організації та інших міжнародних організаціях; участь у заходах, пов'язаних з протидією поширенню зброї, засобів її доставки, військового спорядження; поглиблення транскордонного співробітництва; адаптації законодавства України у митній сфері до міжнародного законодавства тощо.

Економічні інтереси держави. Митна політика слугує забезпеченню та реалізації зовнішньоекономічних завдань та інтересів держави. Поміrkована та урівноважена, а головне, стабільна митна політика створює умови для функціонування у стабільному стані національної економіки, її зміцнення, сприяння розвитку експортного потенціалу вітчизняної продукції, прискорення та поглиблення інтеграції у європейську і світову економічну систему та активізації участі в міжнародних економічних і фінансових організаціях, протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам.

Під національними економічними інтересами слід розуміти сукупність об'єктивних економічних потреб незалежної країни, задоволення яких забезпечує ефективне функціонування та сталий розвиток її економічної системи, а через неї й економіки. Економічні інтереси виступають як провідна складова системної сукупності національних інтересів, тому що економічна сфера є базовою.

Економічна безпека держави. Реалізація (захист) національних економічних інтересів дуже тісно пов'язана з забезпеченням економічної безпеки держави, як стану, за якого національні економічні інтереси захищені від внутрішніх і зовнішніх

загроз. За суттю реалізація економічних інтересів і є змістом забезпечення економічної безпеки. Захист національних економічних інтересів є найважливішою функцією системи забезпечення безпеки економічної сфери. Тобто досягнення економічної безпеки відбувається через захист і реалізацію економічних інтересів, зокрема, вони виступають як проміжна ланка в забезпеченні економічної безпеки.

Україна увійшла в III тисячоліття з розумінням, як потрібно діяти, щоб зберегти власний суверенітет і зробити свій внесок у розвиток світової спільноти. Життя вимагає скоординованих та цілеспрямованих дій, на які українське суспільство здатне.

Безпека зовнішньоекономічного та економічного розвитку становить ключову складову політики кожної держави. Найбільш актуальною вона є для країн, котрі перебувають у процесі системних трансформацій. Природно, що практично всі успіхи і негаразди ринкових перетворень в Україні немовби фокусуються у проблемі економічної безпеки держави. Загалом її зміст визначається тим, що економічну безпеку гарантує лише конкурентоспроможна економіка. У нинішньому і, особливо, у завтрашньому світі конкурентоспроможними будуть лише ринково організовані відкриті економіки.

Правовою базою дослідження проблеми економічної, в тому числі зовнішньоекономічної, безпеки є Закон України “Про основи національної безпеки України” від 19 червня 2003 р. № 964-IV. Ст. 1 цього Закону визначено, що національна безпека — це захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам.

Основні напрями державної політики з питань національної та економічної безпеки України викладені у ст. 8 цього Закону, серед яких:

в економічній сфері:

— забезпечення умов для сталого економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності національної економіки;

— прискорення прогресивних структурних та інституціональних змін в економіці, поліпшення інвестиційного клімату, підвищення ефективності інвестиційних процесів; стимулювання випереджувального розвитку наукоємних високотехнологічних виробництв;

— вдосконалення антимонопольної політики; створення ефективного механізму державного регулювання природних монополій;

— подолання тінізації економіки через реформування податкової системи, оздоровлення фінансово-кредитної сфери та припинення впливу капіталів за кордон, зменшення позабанківського обігу грошової маси;

— забезпечення збалансованого розвитку бюджетної сфери, внутрішньої і зовнішньої захищеності національної валюти, її стабільності;

— здійснення виваженої політики внутрішніх та зовнішніх запозичень;

— забезпечення енергетичної безпеки;

— захист внутрішнього ринку від недоброякісного імпорту — постачання продукції, яка може завдавати шкоди національним виробникам, здоров'ю людей та навколишньому природному середовищу;

— забезпечення продовольчої безпеки;

— посилення участі України у міжнародному поділі праці, розвиток експортного потенціалу високотехнологічної продукції, поглиблення інтеграції у європейську і світову економічну систему та активізація участі в міжнародних економічних і фінансових організаціях;

у зовнішньополітичній сфері:

— здійснення активної міжнародної політики України з метою створення сприятливих зовнішньополітичних умов для прогресивного економічного і соціального розвитку України;

— запобігання втручанню у внутрішні справи України і відвернення посягань на її державний суверенітет і територіальну цілісність з боку інших держав;

— забезпечення повноправної участі України в загальноєвропейській та регіональних системах колективної безпеки;

— сприяння усуненню конфліктів, насамперед у регіонах, що межують з Україною;

- участь у міжнародній миротворчій діяльності;
- участь у заходах щодо боротьби з міжнародними організованими злочинними угрупованнями та міжнародним тероризмом, протидія поширенню ядерної та іншої зброї масового ураження і засобів її доставки;
- адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу;

у сфері державної безпеки:

- реформування правоохоронної системи з метою підвищення ефективності її діяльності на основі оптимізації структури, підвищення рівня координації діяльності правоохоронних органів, покращення їх фінансового, матеріально-технічного, організаційно-правового і кадрового забезпечення;
- зосередження ресурсів і посилення координації діяльності правоохоронних, розвідувальних і контррозвідувальних органів України для боротьби з організованою злочинністю та наркобізнесом;
- участь України в міжнародному співробітництві у сфері боротьби з міжнародною злочинністю, тероризмом, наркобізнесом, нелегальною міграцією;
- відпрацювання ефективно діючої системи контролю за постачанням продукції і технологій оборонного призначення та подвійного використання.

Економічна безпека, як зазначається в Концепції національної безпеки України, — це такий стан національної економіки і кредитно-фінансової системи, який дає можливість:

- а) гарантувати економічний розвиток держави на підставі досягнень науково-технічного прогресу;
- б) зберігати або швидко оновлювати виробництво в умовах припинення зовнішнього постачання або надзвичайних ситуацій внутрішнього характеру;
- в) забезпечувати стійке функціонування своєї кредитно-грошової системи і задоволення потреб суспільства за несприятливих внутрішніх і зовнішніх умов.

Економічна безпека держави є комплексною системою, яка включає множину елементів і напрямів: демографічну безпеку, ресурсну, питної води, продовольчу, енергетичну, фінансово-грошову, зовнішньоекономічну, митну, кримінальну, медичну безпеку та ін.

Закон України “Про основи національної безпеки України” визначив низку факторів, що діють у сфері зовнішніх економічних зв’язків, які є загрозою національній безпеці України, зокрема:

- критична залежність національної економіки від кон’юнктури зовнішніх ринків, низькі темпи розширення внутрішнього ринку;
- нераціональна структура експорту з переважно сировинним характером та низькою часткою продукції з високою часткою доданої вартості;
- велика боргова залежність держави, критичні обсяги державних зовнішнього і внутрішнього боргів;
- небезпечне для економічної незалежності України зростання частки іноземного капіталу у стратегічних галузях економіки тощо.

Зовнішньоекономічна безпека України. Забезпечення зовнішньоекономічної безпеки є складовою інституту національної безпеки держави.

Сутність зовнішньоекономічної безпеки полягає у спроможності держави протидіяти впливу екзогенних негативних факторів і мінімізувати заподіяні ними збитки, активно використовувати світовий розподіл праці для створення сприятливих умов розвитку національної економіки, за допомогою комплексу заходів, спрямованих на стійкий розвиток національної економіки з використанням переваг сучасних форм міжнародного поділу праці, недопущення критичної залежності економіки України від іноземних держав або їх угруповань з життєво важливих питань економічної співпраці. Зовнішньоекономічна безпека вимагає стійкості всієї системи зовнішніх економічних зв’язків та її здатності чинити опір зовнішнім ризикам та загрозам глобалізації, що стосується національних інтересів України.

Заходи регулювання зовнішньої торгівлі спрямовуються на досягнення економікою країни певних переваг на світовому ринку і на захист внутрішнього ринку від конкуренції іноземних товарів та є складовою зовнішньоекономічної політики держави.

Відповідно до обраних форм регулювання зовнішньої торгівлі, політику держави становить політика протекціонізму та політика вільної торгівлі. Протекціонізм і вільна торгівля вимагають від держави обережного використання і гнучкості. Вони повинні бути пристосованими до конкретних економічних умов і готовими оперативно реагувати на зміну обставин.

Політика вільної торгівлі — це політика мінімального державного втручання у зовнішню торгівлю, яка розвивається на засадах дії ринкових сил попиту та пропозиції.

Протекціонізм — це державна політика захисту внутрішнього ринку від іноземної конкуренції шляхом застосування тарифних та нетарифних інструментів торговельної політики.

Україна на сьогодні втілює в життя політику селективного протекціонізму, відповідно до якої ринки споживчих товарів можуть бути центральними об'єктами її впливу.

Водночас обмеження міжнародної конкуренції може супроводжуватися зниженням її інтенсивності на внутрішньому ринку. Крім того, як засвідчує міжнародний досвід, вимоги запровадження протекціоністських заходів нерідко спричинені небажанням суб'єктів господарської діяльності адекватно реагувати на кон'юнктуру ринку, що змінюється. І в такому разі політика протекціонізму призводить до прямо протилежних, ніж очікувані, результатів: послаблюється боротьба за споживача, зростають витрати виробництва, стають морально застарілими технології. Внаслідок цього політика протекціонізму може обернутися міжнародною ізоляцією національної економіки.

Забезпечення економічної безпеки в Україні здійснюється, серед іншого, шляхом проведення виваженої митної політики за допомогою митно-тарифних та нетарифних заходів, а також реалізації митної справи. Реалізація митної політики за допомогою митно-тарифних та нетарифних заходів спрямована на досягнення зовнішньоекономічної безпеки, а за допомогою митної справи — на досягнення митної безпеки. В свою чергу і зовнішньоекономічна, і митна безпеки є специфічними складовими економічної безпеки держави.

Митно-тарифні заходи регулювання зовнішньої торгівлі. Комплекс митно-тарифних заходів спрямований на формування митного тарифу, застосування інших видів мита та податків

у зовнішньоекономічній діяльності. В усьому світі митно-тарифне регулювання є прикладом економічного регулювання і відповідає вимогам ринкової економіки.

Митно-тарифні заходи будь-якої держави, яка здійснює радикальні економічні перетворення, повинні слугувати двом основним цілям:

— створювати рівні умови для конкуренції вітчизняних і іноземних виробників, включаючи можливість застосування тимчасових заходів захисту національних виробників, які проводять перебудову виробництва, його раціоналізацію і реструктуризацію, впроваджують нові методи управління з метою підвищення конкурентоспроможності;

— забезпечувати належний рівень надходжень до державного бюджету і тим самим робити певний внесок у зусилля уряду, спрямовані на досягнення макроекономічної стабілізації.

Україна, як країна з перехідною економікою, приділяє особливу увагу зовнішнім джерелам надходжень до державного бюджету, оскільки перебудова економіки протягом останніх років призвела до падіння виробництва, а це зменшує базу податкових надходжень із внутрішніх джерел. Але це не означає, що якщо Україна перебуває на стадії економічної трансформації, вона повинна використовувати максимальні ставки мит на імпорт товарів. Як свідчить світовий досвід, ефективний рівень тарифів не повинен перевищувати 10—15 %.

Перевищення цього рівня призводить не до збільшення, а до зменшення доходів державного бюджету, оскільки імпортні операції починають здійснюватися за “тіньовими” схемами.

Функціональну систему заходів митно-тарифного регулювання можна розглядати як основну складову реалізації зовнішньоекономічної та митної політики.

Митно-тарифне регулювання — це економічні заходи цінового регулювання зовнішньої торгівлі для стимулювання балансу внутрішнього і зовнішніх ринків, обсягів виробництва і споживання.

Система митно-тарифного регулювання реалізує такі базові (основні) функції: економічну, політичну, фіскальну, регулятивну, охоронну та адміністративну. Як основні функції, так і

додаткові аспекти митного регулювання підпадають під загальний вплив економічного характеру, що й зумовлює їх визначальний економічний зміст шляхом реалізації безпосередньо або опосередковано через механізм митно-тарифного регулювання.

Законодавством України у сфері митно-тарифного регулювання визначаються:

- принципи формування митного тарифу та інших видів мита і податків (сталість, передбачуваність, можливість оперативного реагування);

- види ставок, що застосовуються (адвалорні, специфічні або комбіновані);

- рівень ставок мита та інших видів еквівалентних мит, податків і зборів, що застосовуються при експорті/імпорті;

- порядок справляння мита (на загальній, пільговій, сезонній або преференційній основі тощо);

- характер побудови та рівень деталізації товарної номенклатури;

- перелік товарів і країн, які підпадають під дію національної схеми преференцій.

Імпортний митний тариф застосовується з метою:

- створення сприятливих умов для розвитку вітчизняного виробництва;

- регулювання впливу іноземних товарів на ринок України та розвитку рівної та справедливої конкуренції;

- формування раціональної структури споживчого ринку на основі збалансованої пропозиції внутрішніх та зовнішніх ресурсів;

- сприяння структурній перебудові національної економіки України;

- поліпшення стану платіжного балансу держави;

- вирішення торговельно-політичних завдань у відносинах України з іноземними державами, союзами та групами, зокрема при проведенні переговорів щодо вступу України до Світової організації торгівлі (СОТ);

- забезпечення реалізації фіскальної функції митного тарифу.

Митно-тарифна політика України за період з 1993—2005 рр. пройшла декілька етапів свого розвитку, від застосування заходів ліберальної тарифної політики, до політики селективного протекціонізму.

Формування митного тарифу відбувається, виходячи з реального стану економіки країни з врахуванням таких факторів: конкурентоспроможності вітчизняної продукції, можливості внутрішнього виробництва та строків освоєння продукції, ступеня дефіцитності товару та рівня його виробничої та соціальної значимості, збереження та створення нових робочих місць, можливості залучення іноземних та стимулювання внутрішніх інвестицій тощо. Коригування чинних на певний момент ставок імпортного тарифу здійснюється, виходячи із динаміки розвитку економіки країни.

Обкладання товарів і інших предметів митом при їх ввезенні на митну територію України здійснюється за ставками Єдиного митного тарифу України, який є систематизованим звітом ставок ввізного мита.

Єдиний митний тариф введений в дію Законом України “Про Митний тариф України” від 5 квітня 2001 р. № 2371-III.

Заходи нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі. Заходи нетарифного регулювання є одним з інструментів регулювання зовнішньоторговельної політики держави. Ці заходи, з першого погляду, не мають такого суттєвого впливу на зовнішню торгівлю, як митно-тарифні, але у зв’язку зі своєю національною належністю та особливостями застосування вони стають регулюючим фактором при експорті та імпорті.

Нетарифні обмеження є комплексом національних адміністративних заходів, які часто непов’язані безпосередньо з зовнішньою торгівлею, але виконують функції регулятора експортних та імпорتنних операцій.

Класифікація заходів нетарифного регулювання дає змогу при розробці стратегічних та тактичних прогнозів і планів експортної політики окреслити межі та ступінь впливу факторів нетарифного регулювання країн експорту та імпорту, як рупійної сили, на процеси планування зовнішньоекономічної політики.

Кількісні обмеження — адміністративна форма заходів нетарифного державного регулювання торговельного обігу, яка визначає товари, дозволені до експорту або імпорту. Ці обмеження застосовуються за рішенням уряду однієї країни або на основі міжнародних угод, що координують торгівлю певними групами товарів.

До кількісних обмежень належать квотування (контингування) та ліцензування, що полягають у виділенні певної обмеженої кількості товарів (квотування) та обов'язковості отримання державного дозвільного документа — ліцензії на здійснення експортних та імпортних операцій з певним товаром у обмеженій нею кількості.

Обмеження експорту полягає в застосуванні країнами-імпортерами політичних та економічних важелів, зокрема пропонуванні країні-експортеріві зменшити обсяги продажу певних товарів на зовнішньому ринку.

Заборони на ввезення (вивезення) товарів устанавлюються у більшості країн. Переважно це товари, які або становлять національне, історичне чи культурне надбання народу, або містять пропаганду ідей війни, расизму та расової дискримінації, геноциду, або переміщуються з порушенням прав інтелектуальної власності тощо. До них належать: добровільне обмеження експорту, угоди про поділ ринку, угоди про встановлення обсягів внутрішнього ринку тощо.

Бар'єри технічного характеру регламентують у національному полі вільну торгівлю між державами, зокрема: національні стандарти та вимоги, системи сертифікації продукції, вимоги, устанавлені санітарними, ветеринарними та органами, що охороняють здоров'я; вимоги екологічного характеру, специфічні вимоги до упаковки та маркування товарів тощо. Головною метою у застосуванні бар'єрів технічного характеру є захист споживачів від увезення в країну неякісних товарів та продукції, а при вивезенні — забезпечення дотримання міжнародних норм і стандартів.

Нетарифні заходи державного регулювання, спрямовані на захист вітчизняного товаровиробника, становлять певні вимоги для здійснення митного оформлення експортно-імпортних операцій, отримання державних дозвільних документів, які

засвідчують відповідність якості імпортованих товарів національним нормам.

Необхідно окремо виділити існуючі засоби, які регулюють експорт та імпорт окремих видів товарів шляхом запровадження обліку зовнішньоекономічних операцій, антимонопольних обмежень зовнішньої торгівлі та разом з цим забезпечують державне замовлення товарів експорту та імпорту.

Засобом протекціонізму стосовно товарів вітчизняного виробництва, також можна вважати систему внутрішніх податків, яка шляхом оподаткування окремих імпортованих товарів підвищує їхню ціну на внутрішньому національному ринку.

Митна безпека як стан захищеності митних інтересів держави. Для виконання своїх функцій у рамках митної політики державою формується система принципів і напрямів діяльності з забезпечення своїх інтересів і безпеки, створюються засоби впливу на відповідні групи суспільних відносин (заходи тарифного і нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі) і специфічний інститут, що визначається поняттям “митна справа”.

Установлення митно-тарифних і нетарифних заходів є складовою дій, що забезпечують зовнішньоекономічну безпеку, а реалізація митної справи — митну безпеку держави.

Митна безпека України — це стан захищеності митних інтересів України, який дає змогу у різних зовнішніх і внутрішніх умовах незалежно від будь-яких загроз забезпечити:

а) переміщення через митний кордон товарів і транспортних засобів;

б) здійснення митного регулювання, пов'язаного з установленням і стягуванням податків і зборів;

в) здійснення процедур митного контролю і митного оформлення, у тому числі з застосуванням необхідних заходів митно-тарифного і нетарифного регулювання;

г) проведення робіт, спрямованих на боротьбу з контрабандою і порушеннями митних правил, а також виконання інших покладених на митні органи завдань шляхом ефективної реалізації митної справи.

Митна справа має внутрішньодержавну спрямованість, що

зумовлюється встановленням у рамках державного керування визначеного порядку переміщення товарів через митний кордон з використанням митного регулювання і митного контролю.

Оскільки безпосередньо митна справа організується і реалізується митними органами, яким делеговано право здійснення митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон, то вони є не головним суб'єктом забезпечення митної безпеки, а її об'єктом, тобто тим, на захист чого вона спрямована, є митні інтереси держави. Якщо розуміти під економічними інтересами сукупність об'єктивних економічних потреб незалежної країни, задоволення яких забезпечує ефективне функціонування, стійкий розвиток і безпеку її економічної системи, то митні інтереси повинні визначатися існуючим станом зовнішньоекономічних відносин, ступенем реалізації визначених стратегічних орієнтирів соціально-економічного розвитку, повнотою задоволення матеріальних потреб громадян і ступенем захисту культурного середовища держави.

Митні інтереси забезпечують як зовнішньоекономічну, так і митну безпеку, але при цьому мають визначені відмінності. До митних інтересів, захист яких забезпечує зовнішньоекономічну безпеку України, як складової економічної безпеки, належать:

— створення умов для активізації розвитку економічних суб'єктів, вітчизняного науково-технічного й інноваційного потенціалів, підвищення конкурентоспроможності національної економіки;

— упровадження діючого механізму збереження і відтворення природних, трудових, інтелектуальних, енергетичних ресурсів і основних фондів на території держави, а також економічного стимулювання найбільш ефективного їхнього використання в межах країни;

— заохочення підприємств до ефективної зовнішньоекономічної співпраці;

— забезпечення збалансованості структури зовнішньої торгівлі з використанням визнаних у міжнародній практиці заходів, що підвищить експортний потенціал, задовольнить по-

треби внутрішнього ринку, захистить вітчизняних товаровиробників та ін.

До митних інтересів, захист яких забезпечує митну безпеку України, належать такі:

- створення сприятливих умов для полегшення торгівлі, сприяння транзиту, прискорення товарообігу і пасажиропотоку через митний кордон;
- своєчасне та повне стягнення податків і митних зборів;
- ефективна організація боротьби з контрабандою і порушеннями митних правил, запобігання і попередження їх;
- наближення митного законодавства до світових вимог, розвиток міжнародної співпраці у галузі митної справи;
- забезпечення конфіденційності інформації щодо суб'єктів ЗЕД;
- збільшення транзитної привабливості країни;
- недопущення ввезення на територію держави неякісних товарів, використання і споживання яких становить небезпеку для здоров'я населення;
- недопущення ввезення продукції, що пропагує міжнаціональні конфлікти, сепаратизм та ін.

Поняття “забезпечення митної безпеки” необхідно розглядати в рамках створеної системи захищеності національних та митних інтересів держави як здатність управлінських рішень протидіяти можливим небезпекам у митній галузі. Митна безпека, загрози, виклики, негативний вплив, ризик, наслідки та шкода є системоутворюючими ознаками митної безпеки.

Для стабільного функціонування держави і її регіонів в основних сферах і видах діяльності, у тому числі в митній галузі, необхідно забезпечувати захист від небезпек. Кожна небезпека має своє джерело. Цим джерелом можуть бути явища, процеси, об'єкти і суб'єкти, властивості, умови і фактори, що містять або виявляють у собі (а за певних умов самі собою або в різній сукупності) у визначеній формі ворожі наміри, шкідливі властивості, деструктивну природу й інші загрози. При цьому загрози можуть бути технічного, економічного, інформаційного, соціального й іншого характеру в різних сферах і видах діяльності. Загрози конкретизуються у вигляді викликів — відповідних формах вияву і способах впливу, що спричиняють

фактичні або можливі негативні наслідки, економічної, соціальної або будь-якої іншої шкоди, збитки або втрати, що можуть відбутися або відбуваються з визначеною ймовірністю (ризиком).

Небезпека виявляється як загроза природного, технічного, економічного, інформаційного, соціального або іншого характеру, за реалізації яких можуть відбутися несприятливі події або процеси.

Поняття “небезпека” пов’язане з поняттям “загроза”. Загроза — це форма можливої небезпеки, що фактично спрямована або може бути заподіяна не тільки людині, а і суспільству, державі в цілому. А, отже, профілактика і захист від загроз — актуальна соціально-економічна проблема, у рішенні якої держава повинна бути зацікавлена. Зовнішні і внутрішні джерела небезпеки, що впливають на стан реалізації митної справи, найчастіше є результатом протиріч, створюються і формуються в самому суспільстві, у зовнішньоекономічних і торговельних сферах, політичних і економічних відносинах, регіонах, природних та інших явищах. Вони можуть виявлятися у вигляді різних загроз: стан війни, стихійні лиха, страйки, тривалі нестабільні політичні і економічні стани, економічні інтереси України, які не збігаються з інтересами інших держав, непрораховані прогнози прийнятих тарифних і нетарифних заходів регулювання, некваліфікованого керівництва митною справою, порушення структурної організації керування митницею, формування негативного ставлення суспільства до митниці та ін. Тому важливим і невідкладним є завдання виявлення причин цих загроз з метою попередження і досягнення стану безпеки.

Неякісний облік митних загроз спричиняє негативні наслідки, зокрема незабезпечення митних інтересів. Загрози тісно пов’язані з такими поняттями, як виклик і вплив.

Виклик — це вияв загрози у формі події з негативними наслідками, що може виникнути в будь-який момент у невизначених розмірах і вимагає реагування з метою попередження або зменшення можливої шкоди. Відповідне реагування реалізується суб’єктом забезпечення безпеки держави. У митній

справі — це завдання митної адміністрації, що безпосередньо організовує роботу підлеглих їй митних органів.

Визначення “впливу” ґрунтується на уявленні про існування залежності між величиною дії будь-якого шкідливого фактора на об’єкт, що розглядається, з негативним ефектом від його дії. Впливи можуть мати різну тривалість у часі (одноразовий, безперервний, періодичний), різний просторовий масштаб (локальний, регіональний, глобальний) та походження. Для їхньої оцінки встановлюються критерії, що враховують як природу шкідливого впливу, так і ступінь його небезпеки для того або іншого об’єкта.

Кількісною величиною митного виклику є ризик у вигляді визначеної оцінки діючої небезпеки або імовірності реалізації потенційної загрози в митній галузі з погляду небажаних наслідків.

Прогнозувати і розрахувати ризик як багатокomпонентну величину можна за допомогою методів кількісного аналізу, статистичних та імітаційних моделей, аналітичним методом, за допомогою експертних оцінок, аналізу чутливості (критичних значень) й іншими методами.

З поняттям “виклик” тісно пов’язане поняття “школа”. Якщо виклик — це подія з реалізованим (або можливим) негативним відхиленням, то школа є дійсним, фактичним (або можливим) негативним явищем. Через школу реалізується ризик, набуваючи конкретних вимірюваних економічних ознак. Школа визначається як економічна, кількісна категорія, що виражає вартість утрат, збитків, вжитих заходів або виконаних робіт тощо. За найзагальнішим визначенням, школа — це оцінені наслідки.

При цьому школа може виникати як результат об’єктивних викликів, так і як результат викликів у формі відповідних дій (бездіяльності) органів державної влади.

Митна “школа” — це фактичні (або можливі) економічні та соціальні втрати, що виникають у результаті різних подій, явищ, дій у митній галузі.

Наведемо кілька прикладів, що свідчать про взаємозв’язок системоутворюючих ознак митної безпеки (табл. 1.1 та 1.2).

Таблиця 1.1. Системоутворюючі ознаки митної безпеки на прикладі приховування від митного контролю товарів

Небезпека	Джерелом небезпеки переміщення товарів через митний кордон держави з прихованням від митного контролю є митний оператор,
Ризик	який у k^* випадках зі ста митних оформлень
Загроза	виявляє протиправні наміри порушити митні правила, загроза яких здійснюється
Виклик	у поданні митному органу документів із свідомо неправдивими даними,
Вплив	що впливає на структуру внутрішнього ринку,
Негативний наслідок	має негативні наслідки для вітчизняних виробників
Шкода	і завдає шкоду державі у вигляді несплати податків

Таблиця 1.2. Системоутворюючі ознаки митної безпеки на прикладі зупинки функціонування електронної системи митних органів

Небезпека	Митна адміністрація є одним із джерел небезпеки припинення функціонування центральної бази даних митних органів,
Ризик	що траплялося k разів за n років,
Загроза	яка виявляє деструктивні властивості,
Виклик	через відсутність фінансування на придбання нових серверів
Вплив	це впливає на функціонування електронної системи митних органів
Негативний наслідок	і призводить до тимчасової зупинки митного оформлення,
Шкода	у результаті чого завдаються збитки суб'єктам ЗЕД і бюджету

Отже, для однієї небезпеки — виходу з ладу центральної бази даних — може існувати кілька джерел і кілька загроз із відповідними викликами: поломка елементної бази, відключення електрики, поява нового електронного вірусу, диверсія, некомпетентні дії обслуговуючого персоналу та ін.

Діяльність митної служби повинна базуватися на постійному аналізі причин і результатів виявів митної небезпеки, що призводять до загроз у зовнішньоекономічній діяльності, і відповідно, вживання невідкладних заходів, спрямованих на ліквідацію або локалізацію цих причин.

Митна справа повинна характеризуватися критеріями оцінки митної безпеки, зокрема:

- станом захищеності митних кордонів;
- співвідношенням розміру (частини) внесення в державний бюджет податків і зборів митними органами в загальному обсязі доходів бюджету до визначеної критичної частини;
- повнотою внесення цієї частини;
- станом реалізації і застосування митно-тарифного і нетарифного регулювання;
- простотою організації міжнародної торгівлі;
- простотою процедур переміщення товарів через митний кордон;
- станом зміни стандартів керування;
- рівнем оновлення інформаційних технологій;
- повнотою митного оформлення і застосування митних процедур;
- станом обліку встановлених ризиків під час здійснення митного оформлення;
- рівнем реалізації результатів контролю й обліку ризиків;
- станом визначення бази нарахування митних платежів;
- ставленням суспільства до митної служби;
- рівнем товаро- і пасажиропотоків через митний кордон;
- станом транзитних перевезень територією країни;
- дієвістю угод про співробітництво в митній справі;
- станом організації навчання і керування кадрами;
- рівнем впровадження інновацій і використання сучасних технічних засобів;
- ліквідованою або недопущеною шкодою від порушень митних правил;

- станом і рівнем реалізації протидії митному шахрайству;
- дієвістю кампаній зі зв'язків із громадськістю;
- ступенем захисту інформації про суб'єктів ЗЕД та товаропотоки;
- рівнем дотримання стандартів поширення інформації та ін.

Граничні значення критеріїв митної безпеки будуть свідчити про потенційні загрози, неефективне здійснення митної справи.

Чітко визначивши складові оцінки діяльності митних органів із реалізації митної справи, можна охарактеризувати стан митної безпеки, що досягається шляхом ефективної реалізації митної справи в цілому у країні.

Ця оцінка може стати основою для підготовки аналітичних матеріалів і пропозицій уряду для корекції його діяльності в митній галузі і базою під час розробки плану дій митної адміністрації.

Кількісне визначення рівня митної безпеки має потребу у використанні великого комплексу індикаторів, що можуть дати підстави для висновків щодо контрольного рівня перерахованих критеріїв. Конкретний набір індикаторів повинен визначатися в процесі економічного аналізу в рамках кожного з напрямків.

Наприклад, Світовий банк для визначення економічної привабливості держави експертним шляхом розраховує критерій простоти організації міжнародної торгівлі як обернено пропорційну залежність обсягів експорту країни від загальних витрат часу на проведення внутрішньодержавних експортних процедур. Банк вважає, що при запобіганні бюрократичним елементам, як основної причини затримок експортних операцій, окрема держава за показником простоти організації міжнародної торгівлі зможе підвищити свою митну привабливість.

Російська митна служба вже сьогодні зробила значні кроки з моніторингу митної діяльності й оцінки ефективності роботи митних органів, за допомогою якісної обробки потужних інформаційних масивів, що заснована на нормативно затверджених методиках. Її оцінки (добре, задовільно, незадовільно) фактично є показниками таких вже згаданих критеріїв, як стан визначення бази нараховування митних платежів, повнота

митного оформлення і застосування митних процедур, стан і рівень реалізації протидії митному шахрайству й інших.

Тоді, наприклад, оцінка якості роботи митних органів щодо мінімізації можливості порушення митних правил у формі дій, спрямованих на недопущення переміщення товарів через митний кордон з приховуванням від митного контролю, буде складовою системи забезпечення митної безпеки.

Показниками забезпечення митної безпеки щодо параметрів роботи конкретного митного органу поряд із традиційними показниками збору податків у бюджет і стану боротьби з митними порушеннями можуть бути рівень професійної підготовки й охорони праці, трудова і виконавська дисципліна, забезпечення продуктивності технічних і транспортних засобів, порушення технологій митного оформлення і стан забезпечення режиму таємності, робота з кадрами й участь у суспільній роботі, кількість оброблених документів і розроблених або удосконалених технологій та ін. Основною є необхідність індикатора і його “вага” у загальній системі показників.

1.4. Митна територія України та митний кордон України

Територія України, зайнята сушею, територіальне море, внутрішні води і повітряний простір, а також штучні острови, установки і споруди, що створюються у виключній морській економічній зоні України, на які поширюється виключна юрисдикція України, становлять *єдину митну територію України*.

Території спеціальних митних зон, розташованих в Україні, вважаються такими, що знаходяться поза межами митної території України, крім випадків, визначених законами України.

Межі митної території України є *митним кордоном України*. Митний кордон України збігається з Державним кордоном України, за винятком меж території спеціальних митних зон. Межі території спеціальних митних зон становлять митний кордон України.

Державним кордоном України є лінія і вертикальна поверхня, що проходить по цій лінії, які визначають межі території України — суші, вод, надр, повітряного простору.

Державний кордон України визначається Конституцією, Законом України “Про Державний кордон України” від 4 листопада 1991 р. № 1777-ХІІ, а також міжнародними договорами України, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України.

Державний кордон України, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України, встановлюється:

— на суші — по характерних точках і лініях рельєфу або чітко видимих орієнтирах;

— на морі — по зовнішній межі територіального моря України;

— на судноплавних річках — по середині головного фарватеру або тальвегу річки; на несудноплавних річках (ручаях) — по їх середині або по середині головного рукава річки; на озерах та інших водоймах — по прямій лінії, що з’єднує виходи Державного кордону України до берегів озера або іншої водойми. Державний кордон України, що проходить по річці (ручаю), озеру чи іншій водоймі, не переміщується як при зміні обрису їх берегів або рівня води, так і при відхиленні русла річки (ручаю) в той чи інший бік;

— на водосховищах гідровузлів та інших штучних водоймах — відповідно до лінії Державного кордону України, яка проходила на місцевості до їх заповнення;

— на залізничних і автодорожніх мостах, греблях та інших спорудах, що проходять через прикордонні ділянки судноплавних і несудноплавних річок (ручаїв), — по середині цих споруд, або по їх технологічній осі, незалежно від проходження Державного кордону України на воді.

Державний кордон України на місцевості позначається ясно видимими прикордонними знаками, форми, розмір і порядок встановлення яких визначаються законодавством України і міжнародними договорами України.

До територіального моря України належать прибережні морські води шириною 12 морських миль, що відраховуються від лінії найбільшого відпливу як на материку, так і на остро-

вах, що належать Україні, або від прямих вихідних ліній, які з'єднують відповідні точки. Географічні координати цих точок затверджуються в порядку, який встановлюється Кабінетом Міністрів України. В окремих випадках інша ширина територіального моря України може встановлюватись міжнародними договорами України, а при відсутності договорів — відповідно до загальноновизнаних принципів і норм міжнародного права.

До внутрішніх вод України належать:

— морські води, розташовані в бік берега від прямих вихідних ліній, прийнятих для відліку ширини територіального моря України;

— води портів України, обмежені лінією, що проходить через постійні портові споруди, які найбільше виступають у бік моря;

— води заток, бухт, губ і лиманів, гаваней і рейдів, береги яких повністю належать Україні, до прямої лінії, проведеної від берега до берега в місці, де з боку моря вперше утворюється один або кілька проходів, якщо ширина кожного з них не перевищує 24 морські милі;

— води заток, бухт, губ і лиманів, морів і проток, що історично належать Україні;

— обмежена лінією державного кордону частина вод річок, озер та інших водойм, береги яких належать Україні.

Перетинання Державного кордону України здійснюється на шляхах сполучення через державний кордон з дотриманням встановленого порядку.

Залізничне, автомобільне, морське, річкове, поромне, повітряне та пішохідне сполучення через Державний кордон України здійснюється в пунктах пропуску, що встановлюються Кабінетом Міністрів України відповідно до законодавства і міжнародних договорів України.

1.5. Прапор та емблема Державної митної служби України

Прапор та розпізнавальний знак (емблему) ДМСУ затверджено указом Президента України від 27 червня 2003 р. № 554/2003.

Прапор ДМСУ — це прямокутне полотнище зеленого кольору з співвідношенням сторін 2 : 3. У верхньому куті полотнища (крижі) зображено емблему ДМСУ.

Зображення Державного прапора України займає четверту частину полотнища, а висота емблеми ДМСУ дорівнює 5/12 висоти полотнища. Обидва боки полотнища ідентичні.

Емблемою ДМСУ є зображення золотого кольору крилатого жезла Меркурія — кадуцея, увінчаного знаком княжої держави Володимира Великого, накладеного на два перехрещених ключі.

Емблему вміщено у крузі зеленого кольору, прикрашеному золотим картушем з вісьмома волютами на горизонтальних осях. Висота картуша дорівнює 3/2 діаметра зеленого круга.

Емблема і прапор ДМСУ є офіційними знаками розрізнення, що вказують на належність до ДМСУ.

Емблема ДМСУ встановлюється у службовому кабінеті Голови ДМСУ, а також використовується на прапорі ДМСУ, штандарті Голови ДМСУ, на знаках розрізнення форменого одягу посадових осіб митних органів України, відомчих заохочувальних відзнаках, на бланках службової документації, печатках, транспортних і спеціальних засобах, будинках та спорудах ДМСУ.

Прапор ДМСУ встановлюється на будинках і спорудах ДМСУ, крім тих, що розташовані в пунктах пропуску через Державний кордон України.

Відтворення зображення емблеми і прапора ДМСУ може бути виконано в одноколірному варіанті й допускається у пропорціях, що відповідають меті їх застосування. Зображення емблеми і прапора ДМСУ допускається на друкованій, реклам-

но-інформаційній та сувенірній продукції, кіно-, відео- та фотоматеріалах, що видаються (виготовляються) ДМСУ або на її замовлення. В інших випадках порядок використання емблеми і прапора ДМСУ та порядок їх виготовлення встановлюється Головою ДМСУ.

Завдання для перевірки знань

1. У якій статті МКУ визначені основні завдання митних органів країни?
2. З якою метою здійснюється взаємодія митних органів із правоохоронними і контролюючими органами?
3. Якими статтями МКУ врегульовані питання міжнародного співробітництва з питань митної справи?
4. Розкажіть про основні принципи регулювання митної справи.
5. Що становить єдину митну територію України?
6. Що є митним кордоном України?
7. Коли і яким нормативним документом затверджено емблему та прапор ДМСУ?
8. З яких елементів складається прапор ДМСУ, а також який колір є домінуючим у прапорі ДМСУ?
9. Опишіть емблему ДМСУ.

Глава 2

МИТНИЙ КОНТРОЛЬ. МИТНЕ ОФОРМЛЕННЯ

2.1. Організація митного контролю

До основних завдань, які виконують митні органи реалізуючи митну політику України, належать: здійснення митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, вдосконалення форм і методів їх здійснення; створення сприятливих умов для прискорення товарообігу та пасажиропотоку через митний кордон України. Організація митного контролю пов'язана та спрямована на виконання зазначених завдань.

Всі операції, які здійснюються в процесі митного контролю та митного оформлення, мають бути належним чином упорядковані та відображені в нормативних актах (документах), технологічних схемах, порядках, що визначають правову основу та послідовність дій співробітників митниці. У ДМСУ така робота безпосередньо проводиться Департаментом організації митного контролю і Департаментом декларування та митних режимів. У регіональних митницях та митницях ці функції належать до компетенції відділів організації митного контролю.

У МКУ організація митного контролю визначається однією з глав, де встановлюються безпосередньо здійснення митного контролю та його форми, тривалість перебування товарів і

транспортних засобів під митним контролем та строки їх пред'явлення митному органу. Відповідно до цих статей МКУ митному контролю підлягають усі товари і транспортні засоби, що переміщуються через митний кордон. Митний контроль передбачає проведення митними органами мінімуму митних процедур (*митні процедури* — це операції, пов'язані зі здійсненням митного контролю за переміщенням товарів і транспортних засобів через митний кордон України, митного оформлення цих товарів і транспортних засобів, а також із справлянням передбачених законом податків та зборів. — *Авт.*), необхідних для забезпечення додержання законодавства з питань митної справи.

Митний контроль здійснюється безпосередньо посадовими особами митних органів шляхом:

- перевірки документів та відомостей, необхідних для такого контролю;
- митного огляду (огляду та переогляду товарів і транспортних засобів, особистого огляду громадян);
- обліку товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України;
- усного опитування громадян та посадових осіб підприємств;
- перевірки системи звітності та обліку товарів, що переміщуються через митний кордон України, а також своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати податків і зборів, які відповідно до законів справляються при переміщенні товарів через митний кордон України;
- огляду територій та приміщень складів тимчасового зберігання, митних ліцензійних складів, спеціальних митних зон, магазинів безмитної торгівлі та інших місць, де перебувають або можуть перебувати товари і транспортні засоби, що підлягають митному контролю, чи провадиться діяльність, контроль за якою покладено на митні органи;
- використання інших форм, передбачених МКУ та іншими законами України з питань митної справи.

Під час проведення митного контролю митні органи самостійно визначають форму та обсяг контролю, достатні для за-

безпечення додержання законодавства України та міжнародних договорів України.

Зазначені вище положення статей МКУ подають загальні положення організації митного контролю. У цьому розділі розглянемо деякі конкретизовані завдання та напрями, на яких базується організація митного контролю, а саме:

- підготовка проектів законодавчих та нормативно-правових актів з питань організації та розвитку митної інфраструктури;
- аналіз діючих та впровадження передових форм і методів митного контролю та заходів підвищення їх ефективності;
- запровадження технологій митного контролю та митного оформлення;
- організація взаємодії митних органів (підрозділів) зі службами прикордонного, санітарного, фітосанітарного, радіологічного, ветеринарного, екологічного контролю, іншими контрольними службами та правоохоронними органами при здійсненні митного контролю;
- розробка і запровадження нових систем захисту результатів митного оформлення;
- удосконалення видів особистих митних забезпечень, форм їх застосування.

Підготовка проектів законодавчих та нормативно-правових актів з питань організації та розвитку митної інфраструктури здійснюється на регіональному (регіональні митниці, митниці) та центральному (ДМСУ) рівнях. Регіональні митниці та митниці, використовуючи дані практичної роботи оперативних підрозділів збирають, узагальнюють, систематизують та аналізують інформацію щодо діючого порядку митного оформлення та контролю, розвитку інфраструктури митниці, виявляють проблемні питання, вивчають передовий досвід і готують пропозиції ДМСУ щодо вирішення проблемних питань, поширення передового досвіду, вдосконалення порядку митного контролю та митного оформлення. На основі отриманої від митниць інформації ДМСУ (зокрема управління центрального апарату) готує проекти законодавчих і нормативних актів з питань митної справи та організації і розвитку митної інфраструктури. Одним з елементів митної інфраструктури є *пункт пропуску через Державний кордон України*.

Пункти пропуску поділяються:

— *за видами сполучення* — залізничні, автомобільні, морські, річкові, повітряні, пішохідні, поромні;

— *за категоріями* — міжнародні (пропуск через кордон громадян і транспортних засобів усіх держав); міждержавні (пропуск через кордон громадян і транспортних засобів України і суміжної держави); місцеві (спрощений пропуск через кордон громадян України і суміжної держави, які проживають у прикордонних областях, районах, та транспортних засобів, що їм належать);

— *за характером транспортних перевезень* — пасажирські, вантажні, вантажно-пасажирські;

— *за режимом функціонування* — постійні, тимчасові;

— *за часом роботи* — на цілодобові та такі, що працюють у визначений час.

Одним із напрямків організації митного контролю є розробка і запровадження в дію технологічних схем митного контролю та митного оформлення.

Технологічна схема — це встановлена керівництвом митного органу, обов'язкова для виконання послідовність дій співробітників підрозділів митного органу під час здійснення операцій митного контролю та митного оформлення. Технологічна схема може регламентувати діяльність як одного окремо взятого, так і декількох підрозділів митного органу в комплексі, а також взаємодію підрозділів митного органу з підрозділами інших контролюючих органів (служб): ветеринарної, санітарної, фітосанітарної, екологічної, підрозділами прикордонних військ України та ін. За допомогою технологічних схем, погоджених з відповідними службами, врегульовуються питання взаємодії під час здійснення митного контролю та митного оформлення.

Взаємодія — це комплекс організаційних заходів, спрямованих на узгодженість дій різних підрозділів, служб, посадових осіб під час здійснення митного контролю та митного оформлення.

Результати митного оформлення з метою виключення підробок, фальсифікації, потребують спеціального захисту. Такий захист передбачений на особистих митних забезпеченнях осо-

бового складу (особиста номерна печатка, штамп “Під митним контролем”). Також використовується захист у вигляді нумерації бланків митних документів (митних декларацій, протоколів про порушення митних правил тощо), нанесення на такі бланки спеціального малюнка, водяних знаків. Робота із запровадження нових систем захисту результатів митного оформлення є одним із напрямків організації митного контролю. Самі митні забезпечення та порядок їх застосування також постійно вдосконалюються ДМСУ.

У митній системі України використовується чотири типи митних забезпечень (рис. 2.1):

1) особиста номерна печатка інспектора — проставляється на митних документах і свідчить про завершення митного оформлення;

2) штамп “Під митним контролем” — проставляється на митних документах і свідчить про знаходження вантажу під митним контролем;

3) пломбір з пуансонами — для накладення спеціальних пломб на місця, приміщення, транспортні засоби, в яких зберігаються або переміщуються товари та інші предмети, що знаходяться під митним контролем;

4) особиста металева печатка — для накладення відтисків на приміщення, сейфи, шафи тощо, в яких знаходяться митні документи, митне забезпечення інших видів або предмети під митним контролем.

Особисті митні забезпечення типів 1 і 2 (особиста номерна печатка інспектора та штамп “Під митним контролем”) виготовлено на основі універсального дата-штампа зі спеціальними барабанами та матрицею. На барабанах нанесено службові символи, що змінюються відповідно до потреб та вимог і мають декілька ступенів захисту.

Для відтиску особистої номерної печатки інспектора або штампа “Під митним контролем” на барабанах набирається рядок із дев’яти символів, кожний символ якого може змінюватися окремо, незалежно від інших.

Наприклад: ▷ 03 05 98 07, E 01 01 98 09.

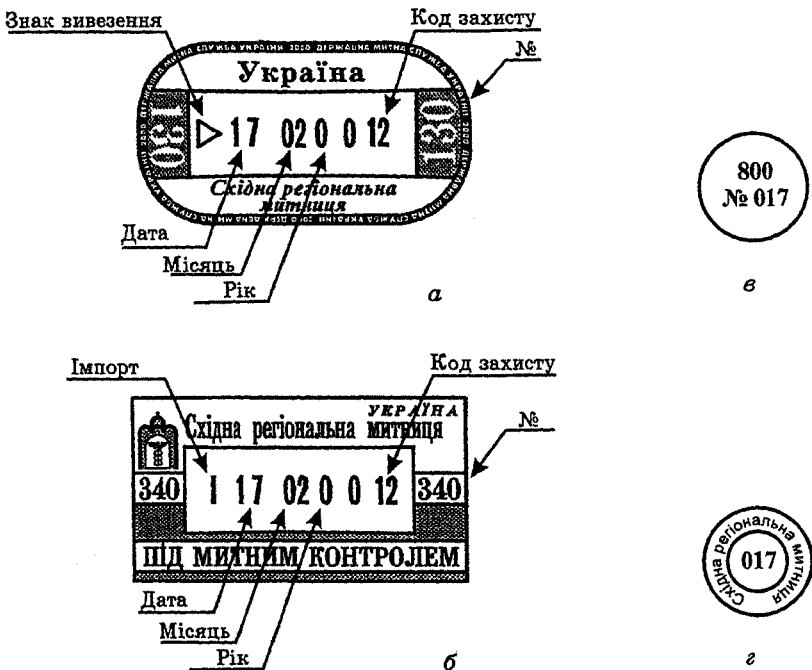

Рис. 2.1. Зразки особистих митних забезпечень інспекторів митних органів України:

- а — тип 1 — особиста номерна печатка інспектора;
- б — тип 2 — штамп “Під митним контролем”;
- в — тип 3 — спеціальний пломбір з пуансонами;
- г — тип 4 — особиста металева печатка

Перший символ рядка має п'ять значень:

— позначки у вигляді \triangleright (на в'їзд); \triangleleft (на виїзд) використовуються в особистій номерній печатці інспектора та вказують напрямок переміщення об'єктів митного контролю;

— три літерні значення у вигляді Е (експорт), І (імпорт), Т (транзит) застосовуються для штампа “Під митним контролем”.

Символи з другого по сьомий відведено для позначення дати проставлення відтиску. Вони змінюються відповідно до поточної дати інспектором митниці самостійно.

Восьмий та дев'ятий символи рядка відведено для *першого ступеня захисту* від підробок. Змінюються інспектором митниці згідно з листом ДМСУ за підписом Голови або його заступників. Самостійно встановлювати інші значення цих символів *забороняється*.

Для роботи з особистими митними забезпеченнями типів 1 і 2 використовується спеціальна фарба різних кольорів (*другий ступінь захисту* від підробок), зміна кольору якої проводиться тільки централізовано ДМСУ й одночасно по всіх митницях України.

Колір спеціальної фарби встановлюється єдиним для митних органів України і може змінюватися тільки згідно з листом ДМСУ, підписаним Головою або його заступниками.

Установлюються такі порядкові номери кольорів спеціальної фарби:

- 1) зелений;
- 2) червоний;
- 3) синій.

Митне забезпечення типу 3 (пломбір) виготовляється на базі стандартного пристрою (ГОСТ 18680-73) зі змінними пуансонами, призначеними для нанесення відтисків на металеву пломбу, на яких зображено: з одного боку — тризначний код митниці та номер спеціального пломбіру, з другого — зображення кадуцея, обрамлене обрисом Золотих воріт.

Митні забезпечення типу 4 (особиста металева печатка) виготовляються для внутрішніх потреб митниці: опечатування робочих індивідуальних портфелів, приміщень, сейфів, шаф. У внутрішньому колі відбито номер особистої металеві печатки, у просторі між внутрішнім та зовнішнім колами розташовано назву митниці — власника митного забезпечення.

2.2. Здійснення митного контролю товарів при переміщенні їх через митний кордон України суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та фізичними особами

Митні органи в межах своїх повноважень з метою законності переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та фізичними особами мають право здійснювати митний контроль шляхом перевірки документів та відомостей, огляду, переогляду, обліку товарів та транспортних засобів та інших форм, передбачених МКУ та іншими законами України з питань митної справи.

Під час проведення митного контролю митні органи самостійно визначають форму та обсяг контролю, достатні для забезпечення додержання законодавства України з питань митної справи та міжнародних договорів України.

З метою забезпечення здійснення митними органами митного контролю за товарами та транспортними засобами, що переміщуються через митний кордон України, проведення заходів, пов'язаних з виявленням, попередженням та припиненням контрабанди та порушень митних правил, у пунктах пропуску на митному кордоні України, в межах прикордонної смуги на Державному кордоні України, у морських і річкових портах, аеропортах, на залізничних станціях, на територіях підприємств, спеціальних митних зон, а також в інших місцях, визначених митними органами, створюються зони митного контролю. Режим цієї зони — це встановлені законодавством України з питань митної справи приписи, заборони та обмеження щодо перебування товарів, транспортних засобів та громадян, умови розташування будівель та споруд, а також проведення господарських робіт у зоні митного контролю. Забезпечення безпеки громадян, а також схоронності товарів, що переміщуються через митний кордон України, дотримання режиму, законності та правопорядку у зоні митного контролю покладається на відповідні митні органи.

2.2.1. Операції з товарами, що перебувають під митним контролем

Посадові особи митних органів з метою перевірки законності ввезення на митну територію України товарів та транспортних засобів, дотримання порядку їх ввезення, а також правильності та повноти сплати податків та зборів можуть здійснювати огляд територій та приміщень складів тимчасового зберігання, митних ліцензійних складів, спеціальних митних зон, магазинів безмитної торгівлі та інших місць, де знаходяться або можуть знаходитись товари та транспортні засоби, що підлягають митному контролю.

З дозволу митного органу суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності та фізичні особи можуть здійснювати навантаження, вивантаження, перевантаження, усунення пошкоджень упаковки, розпакування, упакування, перепакування товарів, митне оформлення яких не закінчено, зміну ідентифікаційних знаків чи маркування на цих товарах або їх упакувці, а також заміну транспортного засобу. Зазначені операції здійснюються за рахунок власників товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, або уповноважених ними осіб.

Товари, що перебувають під митним контролем, транспортні засоби, приміщення, де знаходяться чи можуть знаходитись товари, які підлягають митному контролю, а також прилади обліку енергоносіїв, електричної, теплової та інших видів енергії можуть ідентифікуватися митними органами. Ідентифікація здійснюється шляхом накладення митних забезпечень: одноразових номерних запірно-пломбувальних пристроїв, печаток, голографічних міток — нанесення цифрового, літерного чи іншого маркування, ідентифікаційних знаків, проставлення штампів, взяття проб і зразків, складання опису товарів і транспортних засобів, креслень, масштабних зображень, виготовлення фотографій, ілюстрацій, використання товаросупровідної документації тощо.

При здійсненні митного контролю в разі необхідності митні органи можуть залучати експертів та спеціалістів. Залучення

спеціалістів та експертів здійснюється керівником митного органу або його заступником за погодженням з керівником підприємства, установи, організації, де працює спеціаліст чи експерт.

2.2.2. Митний огляд (огляд та переогляд товарів і транспортних засобів, особистий огляд громадян)

З метою встановлення законності переміщення через митний кордон України транспортних засобів, товарів та інших предметів, обліку, обкладення їх податками та зборами митниця має право провести огляд товарів та транспортних засобів.

Переогляд транспортних засобів, товарів може бути проведено за наявності підстав вважати, що товари і транспортні засоби переміщуються через митний кордон України з порушенням норм МКУ, інших законів України з питань митної справи та містять:

- предмети контрабанди; предмети — безпосередні об'єкти порушення митних правил;

- предмети, що можуть завдати шкоди здоров'ю, або загрожувати життю населення та тваринного світу, або призвести до руйнування навколишнього середовища;

- продукцію, що містить пропаганду ідей війни, расизму та расової дискримінації, геноциду та ін., що суперечить відповідним нормам Конституції (Основного закону) України;

- товари, переміщення яких здійснюється з порушенням прав промисловості або інтелектуальної власності;

- товари, щодо яких не було здійснено митного оформлення.

Якщо є достатні підстави вважати, що громадянин переміщує через митний кордон України товари, які підлягають обліку і контролю інших державних органів; товари, з яких справляються податки та збори, а також товари, переміщення яких через митний кордон України заборонене або обмежене, митний орган має право провести огляд, а також переогляд

ручної поклажі та багажу з розпакуванням багажу цього громадянина.

З метою припинення переміщення через територію України товарів, заборонених для транзиту, огляду та переогляду можуть також підлягати ручна поклажа і багаж громадян, які перетинають транзитом територію України.

Огляд та переогляд ручної поклажі та багажу громадянина здійснюються в присутності цього громадянина чи його уповноваженого представника, який діє на підставі доручення, оформленого належним чином.

Огляд та переогляд ручної поклажі та багажу в разі відсутності громадянина чи його уповноваженого представника здійснюється:

— якщо є достатні підстави вважати, що несупроводжуваний багаж містить товари, які становлять небезпеку для життя і здоров'я людей, тварин та рослин чи можуть завдати матеріальної шкоди громадянам, підприємствам;

— якщо громадянин чи його представник не з'явився впродовж місяця з дня надходження несупроводжуваного багажу;

— якщо товари пересилаються в міжнародних поштових відправленнях або міжнародних експрес-відправленнях;

— в разі залишення на території України ручної поклажі й багажу з порушенням зобов'язання про їх транзит через територію України.

Огляд та переогляд ручної поклажі і багажу в разі відсутності громадянина чи його уповноваженого представника проводяться в присутності представників підприємства, що здійснює перевезення, пересилання ручної поклажі та багажу чи їх зберігання.

Про здійснення огляду та переогляду складається акт, форму якого встановлює спеціально уповноважений орган виконавчої влади в галузі митної справи.

Особистий огляд як виняткова форма митного контролю проводиться за письмовою постановою керівника митного органу або особи, яка його заміщує, якщо є достатні підстави вважати, що громадянин, який прямує через митний кордон України чи перебуває в зоні митного контролю або в транзитній зоні міжнародного аеропорту, приховує предмети контра-

банди чи товари, які є безпосередніми предметами порушення митних правил або заборонені для ввезення та вивезення з України чи транзиту через її територію. На митному посту особистий огляд може також проводитися за письмовою постановою керівника поста або особи, яка його заміщує, з обов'язковим повідомленням протягом доби керівника відповідного митного органу про підстави і результати такого огляду.

Перед початком огляду посадова особа митного органу повинна пред'явити громадянину письмову постанову керівника митного органу, керівника митного поста чи особи, яка їх заміщує, ознайомити громадянина з його правами та обов'язками під час проведення такого огляду і запропонувати добровільно пред'явити приховувані товари.

Особистий огляд проводиться в ізольованому приміщенні, що відповідає встановленим санітарно-гігієнічним вимогам, посадовою особою митного органу однієї статі з громадянином, який проходить огляд, у присутності не менш як двох понятих тієї ж статі. Як поняті запрошуються особи, не зацікавлені у результатах огляду. Понятими не можуть бути родичі особи, яка підлягає особистому огляду, а також працівники митних органів. Доступ до приміщення, де проводиться огляд, громадян, які не беруть участі у ньому, і можливість спостерігати за проведенням огляду з боку таких громадян мають бути виключені. Обстеження органів тіла громадянина, який підлягає огляду, має проводитися лише медичним працівником.

Під час проведення особистого огляду складається протокол за формою, що встановлюється спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі митної справи. Протокол підписується посадовою особою митного органу, що проводила огляд, громадянином, який проходив огляд, понятими, які були присутні під час огляду, а у разі обстеження медичним працівником — також цим працівником. Громадянин, який проходив огляд, має право зробити заяву в такому протоколі. Копія протоколу надається громадянину.

Особистому огляду не підлягають Президент України, Голова Верховної Ради України, народні депутати України, Прем'єр-міністр України, перший віце-прем'єр-міністр Украї-

ни, Голова та судді Верховного Суду України, Голова та судді Конституційного Суду України, міністр закордонних справ України, Генеральний прокурор України та члени їхніх сімей, які прямують разом з ними.

2.3. Особливі процедури митного контролю

МКУ визначено можливість застосування в окремо передбачених законодавством України випадках особливих процедур митного контролю.

Особливий режим звільнення від окремих форм митного контролю використовується відповідно до ст. 66 МКУ лише у випадках, установлених цим Кодексом, іншими законами України, а також міжнародними договорами, укладеними в установленому законом порядку. Незастосування митного контролю не означає звільнення від обов'язкового дотримання порядку переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України.

Особливий режим звільнення від митного огляду відповідно до ст. 67 МКУ поширюється на ручну поклажу та супроводжуваний багаж Президента України, Голови Верховної Ради України, народних депутатів України, Прем'єр-міністра України, першого віце-прем'єр-міністра України, Голови та суддів Верховного Суду України, Голови та суддів Конституційного Суду України, міністра закордонних справ України, Генерального прокурора України та членів їхніх сімей, які прямують разом з ними.

Відповідно до ст. 138 МКУ без митного огляду здійснюється митний контроль та митне оформлення повітряного судна, яке перевозить офіційні державні делегації. Підставою для застосування пільгового режиму митного контролю є подання митному органу офіційного повідомлення Міністерства закордонних справ України.

Особливий режим спрощеного митного контролю відповідно до ст. 68 МКУ можуть застосовувати регіональні митниці, митниці, за погодженням зі спеціально уповноваженим

центральним органом виконавчої влади в галузі митної справи. Спрощений митний контроль використовується у випадках переміщення громадянами через митний кордон України товарів, що не підлягають обов'язковому декларуванню та оподаткуванню і не належать до категорії товарів, на переміщення яких через митний кордон України встановлено заборони чи обмеження. Спрощений митний контроль застосовується митними органами, в яких обладнано зони (коридори) спрощеного митного контролю ("зелені коридори"). Громадяни, які проходять через зони (коридори) спрощеного митного контролю, звільняються від подання митної декларації. Звільнення від подання митної декларації не означає звільнення громадян від обов'язкового дотримання порядку переміщення товарів через митний кордон України.

Відповідно до ст. 79 МКУ у разі переміщення через митний кордон України товарів, необхідних для подолання наслідків стихійного лиха, аварій, катастроф, епідемій, а також живих тварин, органів та інших анатомічних матеріалів людини для потреб трансплантації, товарів, що мають обмежений строк чи особливий режим зберігання, радіоактивних матеріалів, фото-, аудіо- і відеоматеріалів для засобів масової інформації, товарів міжнародної технічної та гуманітарної допомоги, товарів, що слідують за процедурою МДП, їх митне оформлення здійснюється першочергово у спрощеному порядку.

Умови застосування спрощеного порядку митного оформлення визначаються Кабінетом Міністрів України.

Особливий режим митного контролю після пропуску товарів і транспортних засобів відповідно до ст. 69 МКУ незалежно від закінчення операцій митного контролю, оформлення та пропуску товарів і транспортних засобів митний контроль за ними може здійснюватися, якщо є достатні підстави вважати, що мають місце порушення законодавства України чи міжнародного договору України, укладеного в установленому законом порядку, контроль за виконанням яких покладено законом на митні органи. Такий контроль здійснюється на підставі письмового розпорядження керівника митного органу або особи, яка його заміщує.

Окремо звернемо увагу на митне оформлення військових транспортних засобів та військової техніки, а також товарів,

що переміщуються через борти іноземних військових кораблів.

Відповідно до ст. 74 МКУ військова техніка, укомплектована повністю військовою командою, та бойові повітряні судна, а також військові кораблі, судна забезпечення Військово-Морських Сил, які перетинають митний кордон України, підлягають митному оформленню. Порядок такого оформлення встановлюється Кабінетом Міністрів України. Митне оформлення військової техніки, військових кораблів (суден), бойових та військово-транспортних повітряних суден іноземних держав здійснюється митним органом за участю представників центрального органу виконавчої влади з питань оборони.

Відповідно до ст. 132 МКУ товари, що переміщуються через борти іноземних військових кораблів на митну територію України або у зворотному напрямку, підлягають митному контролю та митному оформленню.

2.4. Технічні засоби митного контролю

Митні органи, втілюючи в життя митну політику, вирішують ряд завдань, серед яких одним із найважливіших є припинення контрабандного вивезення з митної території України історичних, культурних цінностей та ввезення наркотичних, сильнодіючих, радіоактивних, вибухових речовин, а також вогнепальної і холодної зброї. Також чинним законодавством України обмежене переміщення через кордон деяких видів інформації, що переміщуються на матеріальних носіях.

У ст. 62 МКУ визначає умови застосування технічних засобів: “Для здійснення митного контролю в порядку, встановленому законодавством України, можуть використовуватися технічні та спеціальні засоби, безпечні для життя і здоров’я людини, тварин та рослин і такі, що не завдають шкоди товарам та транспортним засобам”.

Технічні засоби митного контролю можна поділити на пошукові засоби, засоби ідентифікації та засоби аудіовізуального контролю.

Пошукові засоби. Рентгенапарати. Це один із основних та найбільш ефективних видів технічних засобів контролю. Випромінювачі рентгенівських апаратів перетворюють електричну енергію в рентгенівське випромінювання. Використання його засновано на тому, що при проходженні через речовину, інтенсивність рентгенівського випромінювання зменшується внаслідок взаємодії з речовиною. Залежно від щільності, складу речовини, її товщини та характеру випромінювання, втрати енергії випромінювання різні. Тому при проходженні рентгенівських променів через предмет інтенсивність випромінювання буде нести інформацію про характеристики цього предмета. У транспортерних рентгенапаратах зображення предмета в одній з проєкцій отримують шляхом сканування предмета вздовж лінійки спеціальних рентгенівських детекторів (включає декілька сотень датчиків).

Блок пам'яті зберігає інформацію про зображення предмета та здійснює її обробку впродовж тривалого часу після короткої дії на нього рентгенівського випромінювання. За цей час не встигає зруйнуватися навіть світлочутливий шар фотоплівки.

Рентгенівські апарати можуть використовуватися для оперативного виявлення заборонених вкладень у предметах та вантажах, які перетинають митний кордон. При цьому тільки вони можуть дати найбільш достовірну інформацію про наявність прихованих вкладень за дуже короткий час.

Нині перспективним напрямком є застосування рентгенівської техніки (відповідної потужності) для контролю не тільки окремих місць багажу, а таких великогабаритних об'єктів, як морські контейнери, мікроавтобуси та вантажні автомобілі.

Металошукачі. Металошукачі призначені для виявлення металевих предметів у неметалічному середовищі.

Робота приладів ґрунтується на зміні частоти автогенераторів за наявності металевих предметів в електромагнітному полі пошукових елементів, яка приводить до спрацювання звукової та в окремих випадках — світлової сигналізації. Оскільки це вимагає додаткових витрат енергії, комбінована сигналізація частіше застосовується в стаціонарних металошукачах, які живляться від мережі. Як стаціонарні металошукачі вико-

ристовуються декілька типів приладів, наприклад типу “КС-7”, “Метекс”.

Переносні металошукачі типів “МКХ-900”, “МКД-9903”, “КС-1”, “Денсок”, “Гама”, “ІМ-1”, “МО-1” живляться від батарей, які розміщуються в корпусі приладу або у виносному пеналі при роботі приладу в зоні мінусових температур.

Під час роботи з металошукачем у транспортних засобах необхідно заздалегідь визначити місця наявності металу і не підносити близько до них металошукач для запобігання неправильним спрацюванням при огляді.

Оглядові дзеркала. Для огляду важкодоступних неосвітлених місць у транспортних засобах використовуються комплекти дзеркал з підсвіченням. Для огляду в кабінах та салонах автомобілів, літаків та інших місцях можна застосовувати дзеркала типу “СФ-142”, телескопічна ручка яких складається з двох частин. У складеному вигляді дзеркало легко вміщується в кишені. За допомогою наявних шарнірів дзеркало встановлюється під будь-яким кутом до рукоятки. Зручними оглядовими дзеркалами з підсвіченням оснащені також комплекти детекторів контрабанди “СТ-30”.

Електрощупи. Електрощуп типу “QFA/800” складається з футляра для батарей та гнучкого шнура з лампочкою. Завдяки маленькому діаметру лампочки електрощупом можна користуватися при освітленні вузьких щілин з меблями, ящиками, простору за решітками вентиляції та в багатьох інших місцях. У певних випадках щуп може використовуватися як ліхтар.

Ендоскопи. Сфера використання ендоскопів — огляд важкодоступних місць транспортних засобів (в тому числі бензобаків) та контейнерів, вони мають більші можливості огляду порівняно з оглядовими дзеркалами. У комплект ендоскопів можуть входити:

— трубка оглядова гнучка — призначена для неруйнівного контролю елементів конструкції;

— трубка оглядова використовується для візуального контролю важкодоступних порожнин транспортних засобів і вантажів при їх огляді;

— блок підсвічування, призначений для створення необхідного рівня освітленості об’єкта, що досліджується;

- зарядний пристрій, застосовується для підзарядки акумуляторів;
- фотоперехідник, призначений для приєднання оглядової трубки до фотоапаратів.

Галогенові акумуляторні ліхтарі. Призначені для застосування у вибухонебезпечних, задимлених і вологих середовищах при огляді великих ємностей, цистерн і трюмів на транспортних засобах, мають підвищений рівень світлового потоку. Використовують такі типи галогенових акумуляторних ліхтарів “Rangersun”, “Mag-lite”, “Varta”, “LER-4M”.

Ультрафіолетові ліхтарі. Складаються з перетворювача напруги та двох змінних ламп: одна — джерело звичайного світла, друга — ультрафіолетового.

Лампа ультрафіолетового світла дає змогу побачити в багатьох випадках сліди підробок митних документів, валюти, непомітні при звичайному освітленні.

Основне призначення ультрафіолетового ліхтаря — використання його в комплексі з фломастером, заправленим флюорисцентною рідиною, яка невидима при звичайному освітленні, але світиться при дії на неї ультрафіолетовим світлом. Ультрафіолетові ліхтарі застосовуються для запобігання використання приписок у декларації з метою легалізації вивезення незаконно придбаних на території країни предметів та валюти. Використовують такі типи ультрафіолетових ліхтарів “HELLING”, “UV-500”.

Мініскопи. Це портативні мікроскопи тридцятикратного збільшення. Мініскопи моделей “1171”, “1174” призначені для мікроскопічних досліджень різних об’єктів. При митному огляді можуть використовуватися:

- для досліджень службових документів із метою виявлення в них підробок та змін;
- зчитування проби на виробках з дорогоцінних металів;
- установлення фактів заміни дорогоцінних каменів у ювелірних виробках;
- ідентифікації основних рослинних наркотичних речовин, які хімічно не оброблені попередньо та ін.;

— дослідження поверхонь різних видів матеріалів, таких як метали, тканини; оцінки дефектних матеріалів, а також при митному огляді.

Детектори контрабанди. Як правило використовують детектор контрабанди “Buster K-910B”, що має джерело рентгенівського випромінювання, за допомогою якого визначаються наявність та ступінь наповненості порожнин у різноманітних предметах. Мають високу ефективність використання при обстеженні важкорозбірних предметів із визначеним ступенем наповненості їх об’єму (колеса та двері автомобілів, порожнин стінок у залізничних вагонах та ін.). Використання приладів з джерелами іонізуючих випромінювань при експлуатації потребує дотримання спеціальних норм.

Засоби ідентифікації. Визначення якісних та кількісних характеристик. При здійсненні митного контролю виникає необхідність визначення якісних та кількісних характеристик предметів контролю. Для цих цілей використовуються такі засоби ідентифікації.

Електронні ваги. Для визначення ваги дорогоцінних каменів та металів, а також для зважування речовин при проведенні лабораторних аналізів використовуються електронні прецизійні ваги.

Для зважування багажу та великовантажних транспортних засобів застосовуються ваги, розраховані на відповідну вагу і виконані у стаціонарному або портативному варіанті.

Детектори дорогоцінних металів. Тестер золота (типу “Gold star”) призначений для швидкого і точного визначення вмісту золота різних кольорів від 210 до 958 проби, дослідження покритих золотом чи золотовмісних металів. Додатково цей прилад ідентифікує платину і паладій.

Індикатор дорогоцінних металів “Тест” використовується для експрес-контролю дорогоцінних металів на поверхні досліджуваного зразка.

Для досліджень можуть застосовуватись рентгенівські аналізатори складу речовин (наприклад, “Expert-01T”), які дозволяють досліджувати якісний та кількісний склад широ-

кого спектру металів у зразках. При цьому робота з приладом потребує більшого рівня спеціальної кваліфікації від працівників, що його використовують.

Детектори діамантів. Портативні детектори діамантів “Diatest” та “Diamond star” використовуються для визначення в оперативних умовах природних діамантів та їх штучних імітацій. Принцип дії полягає у вимірюванні теплопровідності діамантів, яка (на відміну від каменів, що є імітацією діамантів) є досить низькою.

Детектори діамантів дають змогу в оперативних умовах при проведенні оглядових операцій здійснювати попереднє дослідження з метою виявлення дорогоцінних та напівдорогоцінних, а також синтетичних каменів, що імітують природні діаманти.

Детектор наркотиків. Детектор “Канабіса”, або детектор наркотичних речовин “САС”, призначений для виявлення головних рослинних наркотичних речовин, які попередньо хімічно не оброблялися. За допомогою приладу можна виявити такі речовини, як гашиш, маріхуану. Частинки рослин мають форму, характерну тільки для цих рослин, і тому їх можна легко визначити, розглядаючи в мікроскоп, вбудований у прилад.

Дозиметри. Переносний мікропроцесорний дозиметр “РМ-1202” призначений для вимірювання потужності польової еквівалентної дози та накопиченої дози гама-випромінювання.

Дозиметр “ДКС-04” використовується для виявлення й оцінювання за допомогою звукової та світлової сигналізації щільності потоків теплових нейтронів, рентгенівського, гама- та жорсткого бета-випромінювань, а також для вимірювання потужності експозиційної дози рентгенівського та гама-випромінювання.

Дозиметр ДБГ-01С “Синтекс” застосовується для вимірювання потужності еквівалентної дози зовнішнього гама-випромінювання, відображення результату на цифровому індикаторі та якісного оцінювання інтенсивності гама-випромінювання за допомогою звукової сигналізації.

Дозиметри використовуються для оперативного оцінювання радіаційного стану приміщень, вантажів або місцевості.

Каратоміри. За допомогою каратоміра “Leveridg” визначають розмір перснів, приблизну вагу перлів та дорогоцінних каменів в оправі та без неї.

Комплекти хімічних реактивів. Комплект індикаторів вибухових речовин призначений для виявлення таких вибухових речовин:

- групи А: тротилу, тетрилу, тринітробензолу;
- групи Б: гексогену, нітрогліцерину, етиленглікольдинітрату, нітроцелюлози.

Комплекти хімічних реактивів:

— “Faurot” використовується для дослідження документів зі зміненим початковим змістом із метою виявлення слідів виправлення, а також дописаних і витравлених записів;

— “NIK-1” застосовується для швидкої перевірки та розпізнавання сильнодіючих ліків, наркотиків або галюциногенів;

— “Cannabispray” дає змогу здійснити швидку й надійну перевірку наявності гашишу та маріхуани;

— “Herosol” призначений для виявлення кокаїну;

— “EXPRAY” — бомб та вибухівки;

— “Нарет-М” та “Нарет-В” використовуються для пробірного визначення вмісту золота, срібла та платини у виробках із них в умовах митного догляду;

— “Helling” застосовується для визначення проби дорогоцінних металів.

Прилади для аналізу вірогідності документів та бланків. Прилад “Спектр Відео М-20” дає змогу проводити дослідження документів та бланків з використанням різноманітних типів підсвічування, що в комплексі дозволяє виявляти виправлення і підчистки в тексті, а також ознаки підробки бланків документів. Використовуючи малогабаритну телевізійну камеру, виводять зображення документа на екран відеомонітора, що створює додаткові зручності при дослідженні.

Засоби аудіовізуального контролю. Чинним законодавством України передбачено необхідність проведення контролю аудіовізуальних матеріалів (носіїв інформації), таких як аудіо-і відеокасети, диски для лазерних систем зчитування (аудіо-,

відео- або програмні), накопичувачі на жорстких магнітних дисках персональних комп'ютерів, переносні персональні комп'ютери типу "Notebook", грамплатівки, фотоплівки та ін., які переміщуються через митний кордон України фізичними або юридичними особами.

Для цих цілей використовуються такі засоби аудіовізуального контролю: відео- та аудіомагнітофони, відеокамери, програвачі дисків для лазерних систем зчитування, засоби обчислювальної техніки, слайдоскопи, кінопроектори, засоби стирання магнітних записів. Крім названих технічних засобів митного контролю, в митницях можуть використовуватися й інші засоби.

З метою вдосконалення обліку наявності і визначення потреб у технічних засобах митного контролю і зв'язку затверджені норми оснащення технічними засобами підрозділів митних установ України.

2.5. Експертне забезпечення митних органів

Сучасний розвиток зовнішньоекономічної діяльності (далі — ЗЕД) характеризується чіткою тенденцією щодо інтеграції України як розвинутої держави до європейської та світової спільноти, збільшенням обсягу експортно-імпортних поставок. Тому й митна політика країни спрямована на вдосконалення митних процедур та впровадження новітніх інформаційних технологій для підвищення якості митного контролю і забезпечення швидкого перебігу митного огляду. Безумовно зростає і роль митних лабораторій, необхідність забезпечення їх сучасним високоефективним обладнанням для проведення експертних досліджень на новому, більш якісному рівні.

Незважаючи на те, що Кримінальним і Митним кодексами України передбачено кримінальну та адміністративну відповідальність за порушення правил переміщення товарів через митний кордон держави, практика проведення митного контролю свідчить, що деякі суб'єкти ЗЕД з метою ухилення від сплати митних платежів приховують істинне найменування, фізико-

хімічні характеристики, склад та призначення товарів тощо. МКСУ на митні лабораторії покладено експертне забезпечення діяльності митних органів з метою підвищення ефективності та якості їх роботи з виконання завдань щодо повноти стягнення митних платежів до Державного бюджету України, протидії контрабанді та порушенням митних правил при здійсненні експортно-імпортних операцій з товарами та транспортними засобами, що переміщуються через митний кордон України. Саме митним лабораторіям надано право на здійснення експертної діяльності у межах компетенції митної служби, але слід зазначити, що експертиза проб та зразків товарів може бути віднесена до додаткових форм митного контролю. Спеціалісти митних лабораторій є посадовими особами митних органів, на яких покладено здійснення митної справи щодо проведення досліджень, необхідних для митного оформлення товарів.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України “Про створення територіальних митних управлінь” від 8 липня 1994 р. № 465 було створено систему регіональних митних лабораторій під методичним керівництвом Центральної митної лабораторії. З 1994 до 2005 рр. почали функціонувати дев'ять митних лабораторій: Київ та Харків — 1994 р.; Львів, Одеса, Дніпропетровськ — 1995 р.; Донецьк, Сімферополь, Ужгород — 1999 р.; Луганськ — 2005 р.

На початку 2004 р. у зв'язку з реорганізацією митної системи на базі Центральної митної лабораторії та регіональних лабораторій було створено єдине Центральне митне управління лабораторних досліджень та експертної роботи (далі — Управління). Це дало змогу організувати проведення експертиз та досліджень на основі єдиних методик, заощадити значні бюджетні кошти на акредитацію лабораторій, створити надійну доказову базу для забезпечення діяльності підрозділів дізнання та досудового слідства і сприяння веденню сучасних загальнодержавних інформаційно-пошукових систем, а експертним підрозділам зосередитися на підвищенні якості експертного забезпечення діяльності митних органів, боротьбі з порушеннями митних правил, забезпеченні повноти стягнень митних платежів до Державного бюджету України.

Для ефективної діяльності митних органів і суб'єктів ЗЕД, Управління має розвинуту структуру лабораторій з експертно-

го забезпечення митних органів (далі — митні лабораторії), що розташовані у різних містах держави, за якими наказом ДМСУ від 3 червня 2004 р. № 414 закріплена відповідна територія обслуговування. За цим наказом, Управління обслуговує м. Київ, Вінницьку, Житомирську, Київську, Хмельницьку, Черкаську, Чернігівську та Чернівецьку області; експертний підрозділ у Дніпропетровську — Дніпропетровську, Запорізьку та Кіровоградську; експертний підрозділ у Львові — Волинську, Івано-Франківську, Львівську, Рівненську та Тернопільську; експертний підрозділ у Луганську — Луганську область; експертний підрозділ в Одесі — Миколаївську, Одеську та Херсонську; експертний підрозділ у Сімферополі — Автономну Республіку Крим та м. Севастополь; експертний підрозділ у Харкові — Полтавську, Сумську та Харківську області; експертний підрозділ у Жгороді — Закарпатську область.

Управління згідно з Положенням, затвердженим наказом ДМСУ від 29 березня 2004 р. № 220, є регіональною митницею з питань лабораторних досліджень та експертиз, входить до системи митних органів України й в установленому порядку здійснює митну справу. Воно безпосередньо підпорядковується Голові ДМСУ і здійснює експертно-дослідну, класифікаційну та науково-методичну діяльність із покладених на нього завдань щодо митних цілей.

У зазначеному Положенні про Управління ухвалений Перелік видів експертиз та досліджень товарів і предметів, які проводить Центральне митне управління лабораторних досліджень та експертної роботи за запитами (постановами) митних органів, зокрема це такі:

— *спеціальні експертизи*: дослідження наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів; лікарських засобів і препаратів; харчових продуктів; спеціальних хімічних речовин; волокон і волокнистих матеріалів; шкіри та хутра тварин; лакофарбових матеріалів і покриттів; нафтопродуктів і паливно-мастильних матеріалів; скла й кераміки; металів, сплавів і виробів з них; полімерів і виробів з них; вибухових речовин; змісту документів; ґрунтознавчі й мінералознавчі; матеріалів і засобів звуко- й відеозапису; фото- й відеотехнічні; товарознавчі, зокрема автотоварознавчі;

— *криміналістичні експертизи*: трасологічні; дактилоскопічні; холодної зброї; почеркознавчі; авторознавчі; документів; балістичні; комплексні — транспортних засобів і документів, що їх супроводять;

— *інженерно-технічні експертизи*: машин, механізмів і їх складових; виробничого обладнання й устаткування; комп'ютерної техніки й засобів зв'язку; побутових приладів;

— *експортний контроль*.

Відповідно до Закону України “Про метрологію та метрологічну діяльність” від 11 лютого 1998 р. № 113/98-ВР та наказу Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики “Про затвердження Правил уповноваження та атестації у державній метрологічній системі” від 29 березня 2005 р. № 71 експертні підрозділи Управління акредитовані Держспоживстандартом України на технічну компетентність та об'єктивність. Акредитація експертних підрозділів здійснюється з метою юридичного визнання діяльності митних лабораторій та спрямоване на підвищення рівня проведення метрологічних робіт з метою захисту громадян і національної економіки від наслідків недостовірних результатів вимірювань.

Експертні підрозділи Управління акредитовані на право проведення вимірювань у сфері митних операцій відповідно до галузі акредитації. До галузі акредитації включено більшість груп товарної номенклатури зовнішньоекономічної діяльності. Акредитація експертних підрозділів Управління у Держспоживстандарті України надає експертним висновкам лабораторії незалежний правовий статус та юридичні повноваження.

Згідно з Положенням та галуззю акредитації основними завданнями експертних підрозділів Управління є:

— проведення матеріалознавчих, хімічних, технічних досліджень і експертиз товарів, які перетинають митний кордон України, з метою:

а) ідентифікації та уточнення класифікації речовин, матеріалів, виробів (товарів), що переміщуються через митний кордон України, підтвердження їх складу, марки тощо;

б) запобігання переміщенню через державний кордон забронених предметів та речовин екологічно шкідливих для життя і діяльності людини та навколишнього середовища;

в) захисту інтересів національних виробників;

г) захисту інтересів споживачів;

— проведення експертиз речовин і матеріалів із метою встановлення їх виду та назв для успішної боротьби з незаконним обігом товарів, наркотичних речовин, валютних, культурних, історичних цінностей та ін.;

— проведення експертиз із метою підготовки довідок та висновків, потрібних для встановлення коду товару згідно з УКТЗЕД;

— визначення токсичності продукції хімічної промисловості та суміжних з нею інших галузей;

— віднесення речовин:

а) до сильнодіючих, отруйних, психотропних, наркотичних, прекурсорів;

б) пожежонебезпечних, вибухонебезпечних, радіаційнонебезпечних;

— проведення лабораторних перевірок продукції, перевірка якої регламентуються нормативними документами та листами ДМСУ;

— виконання робіт з метою надання рекомендацій для ідентифікації товарів щодо відповідності контрольним спискам (експортний контроль);

— та інше (за потребою).

Експертизи та експертні дослідження в митній службі проводяться на основі норм та положень таких нормативних документів: МКУ; постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку взяття (надання) проб і зразків товарів, проведення досліджень (аналізу, експертизи) з метою їх митного оформлення, а також розпорядження зразками” від 12 грудня 2002 р. № 1862; наказ ДМСУ “Про затвердження Положення про Центральне митне управління лабораторних досліджень та експертної роботи” від 29 березня 2004 р. № 220; наказ ДМСУ “Про затвердження Порядку взаємодії митних органів з Центральним митним управлінням лабораторних досліджень та експертної роботи при проведенні митного контролю й митного оформлення товарів і транспортних засобів” від 5 серпня 2004 р. № 576; наказ ДМСУ “Про проведення обов’язкової лабораторної перевірки товарів” від 17 серпня 2004 р. № 602.

На основі цих документів можна сформулювати такий порядок проведення митних експертиз в Україні.

1. Митні лабораторії проводять експертизи та дослідження лише за запитами (постановами) митних органів. Основні замовники — це відділи номенклатури та класифікації товарів (відділи контролю митної вартості та номенклатури), відділи митного оформлення та відділення по боротьбі з контрабандою та порушеннями митних правил.

У разі виникнення сумнівів у правильності декларування вантажу чи при виявленні контрабандного товару, посадова особа митного органу готує запит до митної лабораторії, в якому мають бути чітко визначені завдання на дослідження, тобто вказані, які відомості про товар (склад, властивості, призначення товару тощо) потрібно встановити або перевірити.

2. Проведення експертизи будь-якого типу товару потребує наявності відповідної документації на нього. Так, згідно з п. 2.3 наказу ДМСУ “Про затвердження Порядку взаємодії митних органів з Центральним митним управлінням лабораторних досліджень та експертної роботи при проведенні митного контролю й митного оформлення товарів і транспортних засобів” від 5 серпня 2004 р. № 576, при надсиланні запитів до експертних підрозділів Управління, має надаватися така супровідна документація:

- акт про відбір проб і зразків товарів;
- акт про проведення митного огляду товарів;
- протокол про порушення митних правил (якщо є);
- вантажна митна декларація;
- контракт (договір) на поставку товару;
- інвойс (рахунок-фактура, накладна тощо);
- сертифікати контролюючих органів;
- сертифікат якості товару, виданий виробником;
- технічна або технологічна документація із зазначенням відомостей про склад, властивості та призначення товару (технічні умови, технологія виготовлення, специфікації, каталоги й паспортні дані на вироби фірм-виробників, дозволи, маркувальні етикетки тощо).

3. Митна експертиза може проводитись суто за документами (в основному це стосується робіт з експортного контролю),

або ж, як правило, вона потребує проб і зразків відповідних товарів, декларування яких викликає сумніви.

4. Запит (постанова) митного органу на проведення дослідження чи експертизи разом із супровідною документацією, взятими пробами та зразками під митним забезпеченням та актом про їх відбір доставляються посадовою особою митного органу до митної лабораторії.

5. Наявність запиту (постанови) митного органу є підставою для митної лабораторії на проведення досліджень і експертизи.

Митна експертиза передбачає:

- ознайомлення з супровідною документацією на товар;
- підбір та вивчення (у разі потреби) додаткової довідкової, науково-технічної, нормативної літератури з цього питання;
- визначення переліку необхідних видів лабораторних досліджень, які слід провести відповідно до завдань, окреслених запитом митного органу;
- підготовка наданих проб і зразків товару для їх фізико-хімічних досліджень;
- проведення фізико-хімічних досліджень проб і зразків товару з використанням методів кількісного і якісного хімічних аналізів.

Згідно з постановою КМУ “Про затвердження Порядку взяття (надання) проб і зразків товарів, проведення досліджень (аналізу, експертизи) з метою їх митного оформлення, а також розпорядження зразками” від 12 грудня 2002 р. № 1862 експертиза здійснюється у необхідний для її проведення термін, який не повинен перевищувати одного місяця з дня надходження запиту до лабораторії, а також терміну зберігання товару. Дослідження проб і зразків товару, що швидко псуються, здійснюється негайно.

Контрольні проби і зразки під митним забезпеченням залишаються в лабораторії протягом двох місяців, а ті з них, що мають обмежений термін зберігання (наприклад, продукти харчування), перебувають у ній протягом терміну, який не перевищує терміну їх придатності до вживання. Після його закінчення контрольні проби і зразки списуються в установленому порядку. Непошкоджені під час досліджень зразки товару

(з урахуванням терміну його зберігання) повертаються його власникові з оформленням відповідного акту. Проби і зразки, дослідження яких неможливе без їх пошкодження, знищуються лабораторією.

6. Висновок експерта — це вихідний документ лабораторії за результатами митної експертизи на запит (постанову) митного органу. В ньому містяться відповіді на поставлені митним органом запитання.

Висновок митної лабораторії передається митному органу, який надсилав запит, для остаточного прийняття рішення, в тому числі й класифікаційного. Митне оформлення товарів, проби і зразки яких бралися для дослідження, може бути закінчене тільки після отримання митним органом, де зберігаються ці товари, результатів митної експертизи.

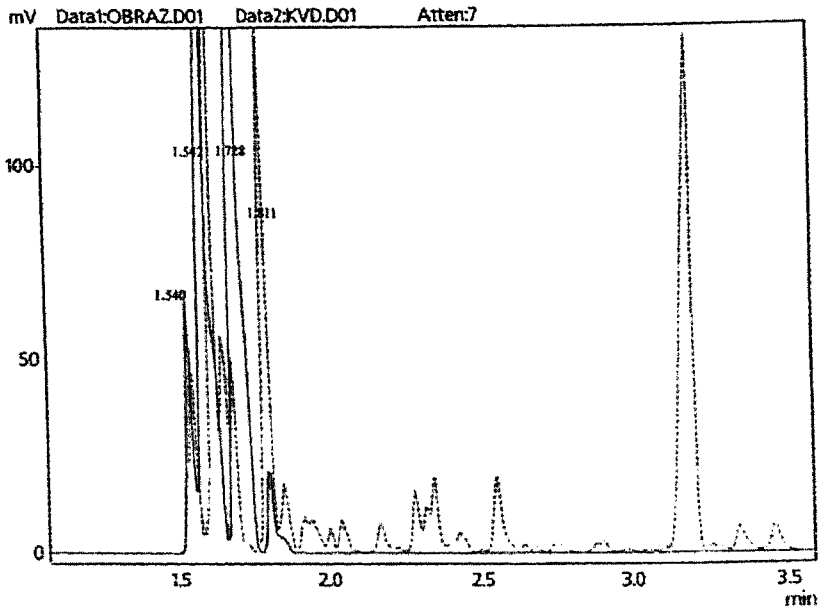
Отже, нині чітко визначена правова основа включення роботи митних лабораторій у цикл митного оформлення товарів як необхідної стадії митного контролю, митна експертиза знайшла своє місце у ланцюжку митних операцій. Тобто лабораторний контроль з відповідним відбором проб і зразків інтегрований у технологічні схеми митного оформлення товарів та інших предметів із застосуванням вантажної митної декларації. Ці технологічні схеми зареєстровані у територіальних відділах юстиції.

За допомогою лабораторних досліджень визначаються численні різновиди порушень митних правил щодо неправильного декларування товарів, маніпулювання хімічним складом, різними характеристиками та призначенням товарів.

У практиці роботи лабораторій регіональних митниць не рідко трапляються складні експертизи, що дозволяють значно збільшити митні платежі до Державного бюджету України.

Наприклад, при аналізі бензинів моторних сумішей із вмістом високооктанових кисневмісних домішок методом газорідинної хроматографії на газовому хроматографі "SHIMADZU GC-14B" було встановлено наявність високооктанових домішок, таких як метанол, третбутиловий спирт, метилтретбутиловий ефір. Для додаткового визначення вмісту кисневмісних домішок був використаний спектрофотометричний метод, заснований на вимірюванні інтенсивності поглинання інфрачер-

воного випромінювання валентними коливаннями функціональних груп. Спектрофотометричні дослідження проводилися на ІЧ-спектрофотометрі з Фур'є-перетворювачем "AVATAR 320 FT-IR" у сфері довжин хвиль від 2,5 мк (4000 см^{-1}) до 25 мк (400 см^{-1}). На рис. 2.2 та 2.3 приведені хроматограма сумішевого бензину та ІЧ-спектр, які підтверджують наявність в ньому кисневмісних домішок метанолу, етанолу, третбутилового спирту, метилтретбутилового ефіру.

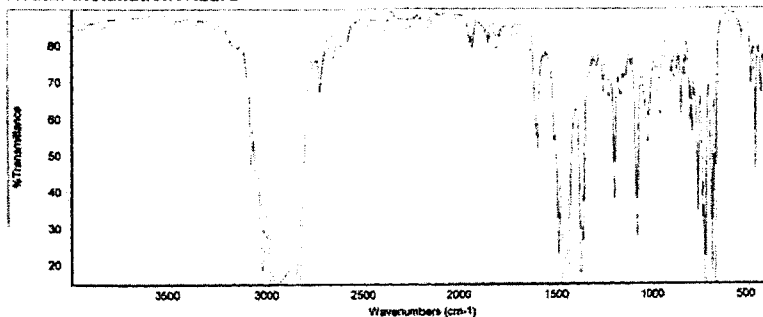

Час утримування, В	Речовина
1,540	Метанол
1,542	Етанол
1,728	Третбутиловий спирт
1,811	Метилтретбутиловий ефір

Рис. 2.2. Хроматограма сумішевого бензину з КВД

Часто трапляються випадки неправильного декларування товарів, тобто товари подаються не за своєю назвою. Так, при дослідженні 92 зразків товарів, поданих у митному оформлен-

Avatar InstallationWizard

Number of sample scans: 32
Number of background scans: 32
Resolution: 4,000
Sample gain: 1,0
Mirror velocity: 0,6329
Aperture: 100,00
Detector: DTGS KBr
Beamsplitter: KBr
Source: IR

Installation Wizard Results

Alcohol OH 3200 - 3550 cm-1
1000 - 1260 cm-1

Ether C-O 1735 - 1750 cm-1
1000 - 1300 cm-1

Рис. 2.3. ІЧ-спектр сумішевого бензину з КВД

ні як “етилацетат”, “ксилол”, “карбінол”, “ізопропіловий спирт”, “метилізобутилкетон” було встановлено, що не всі зразки товарів за своїм хімічним складом відповідають вказаним. За допомогою газохроматографічного дослідження на газовому хроматографі фірми “SHIMADZU GC-14B”, спектрофотометричними дослідженнями — на ІЧ-спектрофотометрі з Фур’є-перетворювачем “AVATAR 320 FT-IR” в сфері довжин хвиль від 2,5 мк (4000 cm^{-1}) до 25 мк (400 cm^{-1}) встановлено, що 19 зразків товару під назвою “ксилол” є толуолом; 5 зразків товару під назвою “метилізобутилкетон” є третбутилацетатом. Толуол значиться у “Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів” (таблиця IV, список 2), затверджену постановою Кабінету Міністрів України “Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів” від 6 травня 2000 р. № 770 і для переміщення через митний кордон потрібен дозвіл Комітету з контролю за наркотиками.

2.6. Порядок митного оформлення

У процесі переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон учасники зовнішньоекономічної діяльності вступають у різноманітні правові відносини, у тому числі й щодо митного оформлення, оскільки всі товари й транспортні засоби, що перебувають під митним контролем, підлягають митному оформленню.

Відповідно до МКУ *митне оформлення* — це виконання митним органом дій (процедур), які пов'язані з закріпленням результатів митного контролю товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, мають юридичне значення для подальшого використання цих товарів і транспортних засобів.

Мета митного оформлення товарів і транспортних засобів законодавством визначається такими трьома складовими.

1. Засвідчення відомостей, одержаних під час митного контролю товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України.

2. Оформлення результатів митного контролю, що здійснюється посадовими особами митниці шляхом проставлення відбитків штампів і печаток на аркушах митної декларації й пломбування вантажних відсіків транспортних засобів, контейнерів, приміщень та ін.

3. Проведення статистичного обліку ввезення, вивезення і транзиту товарів, зумовлене необхідністю аналізу зовнішньоекономічної діяльності в Україні й оперативного пошуку інформації.

Митне оформлення товарів та транспортних засобів, що переміщуються через кордон і належать суб'єктам підприємницької діяльності, здійснюється з застосуванням уніфікованого адміністративного документа форми МД-2 і, за необхідності, додаткових аркушів вантажної митної декларації (далі — ВМД) форми МД-3 і МД-8, а також доповнення форми МД-6. Порядок використання і заповнення ВМД регламентується “Положенням про вантажну митну декларацію”, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України, а також Інструкціями про

порядок заповнення ВМД, затвердженими наказами служби України.

Процес митного оформлення товарів та транспортних засобів має два етапи (черговість їх здійснення залежить від напрямку переміщення через кордон — вивезення або ввезення):

- подання ВМД до внутрішньої митниці та її оформлення;
- пропуск прикордонною митницею товарів через митний кордон України з використанням ВМД (при ввезенні — попередньої декларації).

Сучасний Порядок здійснення митного контролю й митного оформлення товарів і транспортних засобів із застосуванням ВМД є симбіозом передових ідей у сфері митного права й накопиченого досвіду роботи українських митників. Основною метою цього порядку є ефективне застосування всіх заходів митно-тарифного й нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності за умов скорочення часу процедури оформлення ВМД.

Митне оформлення здійснюють посадові особи митних органів у місцях розташування підрозділів митного оформлення за час, встановлений митними органами за погодженням з іншими органами державного контролю: санітарно-епідеміологічного, ветеринарного, фітосанітарного, радіологічного, екологічного, контролю за переміщенням культурних цінностей.

Митне оформлення починається після виконання певних вимог, зокрема:

- подання митному органу ВМД встановленої форми та її електронної копії;
- подання необхідних для митного контролю документів.

Документи, що необхідно подати разом з митною декларацією, належать до кількох груп:

- облікова картка суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності, взятого на облік у митних органах;
- договори, контракти, додаткові угоди, на виконання яких здійснюється зовнішньоекономічна операція;
- товаросупровідні документи (товаротransпортна накладна (ТТН), книжка міжнародного дорожнього перевізника (МДП), коносамент, залізничні, авіаційні накладні та ін.);

— комерційні документи (рахунки-фактури, інвойси, чеки та ін.);

— дозвільні документи державних органів (сертифікати відповідності, свідоцтва про визнання, ліцензії, карантинні дозволи, ветеринарні свідоцтва, гігієнічні висновки санітарно-епідеміологічної служби, екологічні декларації та ін.);

— документи інформаційного й довідкового характеру (довідки торговельно-промислової палати, сертифікати про походження, каталоги, технічна документація, паспорти якості та ін.);

— фінансовий документ (платіжне доручення, прибутковий ордер), що підтверджує перерахування коштів на депозитний рахунок митниці для оплати митних податків і зборів;

— декларація митної вартості (за необхідності);

— інші документи на вимогу посадових осіб, які проводять митне оформлення.

До відомостей, що потрібно надати митному органу, належить інформація про місцезнаходження товарів і транспортних засобів, про готовність до митного контролю, відомості про особу, що представляє товари для митного контролю та ін.

В основному порядок митного контролю й митного оформлення товарів із застосуванням ВМД передбачає такі процедури.

Прийняття ВМД до оформлення, зокрема:

— перевірка повноважень декларанта;

— перевірка дотримання строків подання ВМД митному органу призначення;

— перевірка виконання особою, що здійснює перевезення, зобов'язання щодо доставки товарів у митний орган призначення;

— перевірка наявності вірусів на магнітному носії;

— за допомогою програмного забезпечення перевірка правильності заповнення декларантом ВМД;

— перевірка відповідності відомостей, унесених до всіх граф електронної копії ВМД, відомостям, що містяться у відповідних графах ВМД на паперовому носії;

— перевірка комплектності отриманих від декларанта документів і їх відповідності даним, зазначеним у ВМД;

— перевірка наявності документів, що видаються уповноваженими органами державної влади на окремі товари, щодо переміщення яких через митний кордон України встановлено обмеження, з урахуванням заявленого декларантом коду товару згідно з товарною номенклатурою Митного тарифу України;

— перевірка наявності фактів застосування до суб'єкта ЗЕД і/або іноземного суб'єкта господарської діяльності санкцій Міністерства економіки України, а також фактів порушення суб'єктом ЗЕД митних правил;

— перевірка відповідності зазначених у ВМД даних про товари даним, зазначеним у дозвільних документах уповноважених державних органів, що підтверджують проведення інших видів контролю (у встановлених законодавством випадках — перевірка наявності відповідних відміток у товаросупровідних документах);

— прийняття ВМД до оформлення. Підтвердженням прийняття до оформлення вантажної митної декларації митницею є реєстрація ВМД та проставлення на всіх її аркушах, комерційних, товаросупровідних документах відбитків штампа “Під митним контролем”, що має застережно-заборонний характер. Це означає, що вантаж або транспортний засіб, узятий під митний контроль, і будь-яке розпорядження ним (переміщення, перевезення, навантаження, розвантаження та ін.) без дозволу митниці забороняється.

Проставлення відбитків штампа на декларації посадовою особою митниці є моментом, після якого змінюється статус особи, що подає документи митниці. Із цього моменту зазначена особа не може вносити зміни й доповнення до декларації, а у випадку виявлення правопорушення підпадає під дію статей МКУ, санкції яких передбачають адміністративну відповідальність;

— присвоєння декларації митної вартості (за наявності) та Інформаційному аркушу номера, що відповідає реєстраційному номеру ВМД;

— унесення до електронної копії ВМД її реєстраційного номера, номера штампа “Під митним контролем”, а також елек-

тронних копій ВМД і ДМВ (за наявності) до бази даних митного органу;

— надсилання електронної копії ВМД до ЄАІС ДМСУ.

Митний контроль передбачає:

- перевірку правильності заповнення граф ВМД;
- перевірку наявності задекларованих товарів у реєстрі товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності, який ведеться ДМСУ;
- перевірку правильності класифікації та кодування товарів (згідно з поданими документами);
- перевірку правильності визначення митної вартості товарів;
- перевірку правильності визначення країни походження товарів;
- перевірку правильності нарахування та сплати податків і зборів за ВМД та застосування пільг у їх сплаті;
- унесення відомостей до електронної копії ВМД;
- ініціювання та проведення митного огляду (у разі необхідності).

Завершення митного контролю та митного оформлення. Видача оформлених документів декларанту відбувається таким чином:

- нарахування та списання митних зборів (у разі необхідності).
- проставлення відбитка особистої номерної печатки на всіх аркушах ВМД та товаросупровідних документах;
- видача оформлених документів декларанту.

Проведення статистичного контролю передбачає:

- узгодження відомостей граф електронної копії ВМД відповідно до відомостей граф оформленої ВМД;
- занесення електронної копії ВМД в установлений строк до ЄАІС;
- проставлення на першому аркуші ВМД своїх підпису, ініціалів, прізвища й відбитка номерного штампа “Статистичний контроль проведено” і заповнення цього штампа, що свідчить про завершення статистичного контролю.

Необхідно зазначити, що в процесі митного оформлення можуть проводитися додаткові дослідження — визначення хімічного складу товару в митній лабораторії, проведення верифікації сертифікатів, визначення коду товару, перевірка документів на автентичність та ін. Зазначена процедура реалізується шляхом надсилання запиту до спеціалізованого підрозділу митниці для проведення додаткової перевірки (дослідження) та отримання підрозділом митного оформлення результатів такої перевірки.

Митне оформлення товарів і транспортних засобів починається з моменту подання митному органу митної декларації та пакета документів до неї й закінчується після проведення всіх необхідних митних процедур для випуску предметів у відповідний митний режим. Реалізуючи принцип оперативності всі митні процедури мають здійснюватися в максимально стислий термін. Результатом митного оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон країни, можна визначити проставлення відбитків, як правило, особистої номерної печатки на митній декларації та дозвіл митниці на використання таких товарів відповідно до обраного декларантом митного режиму.

У випадку відмови в митному оформленні товарів і транспортних засобів посадова особа митниці зобов'язана видати зацікавленій особі письмове повідомлення — картку відмови у митному оформленні товарів.

Отже, після закінчення митного оформлення декларант одержує оформлену вантажну митну декларацію або картку відмови в митному оформленні з визначенням причин та вичерпним роз'ясненням вимог, виконання яких забезпечує можливість митного оформлення.

На сучасному етапі при імпорті в Україну застосовується попереднє декларування товарів та транспортних засобів шляхом подання митному органу попередньої декларації або попереднього повідомлення.

Наочно розглянемо процес митного оформлення при імпорті товару на митну територію України (рис. 2.4).

1. Підприємство звертається до внутрішньої митниці для оформлення попередньої декларації на імпорт товарів. При необхідності мають бути сплачені належні платежі.

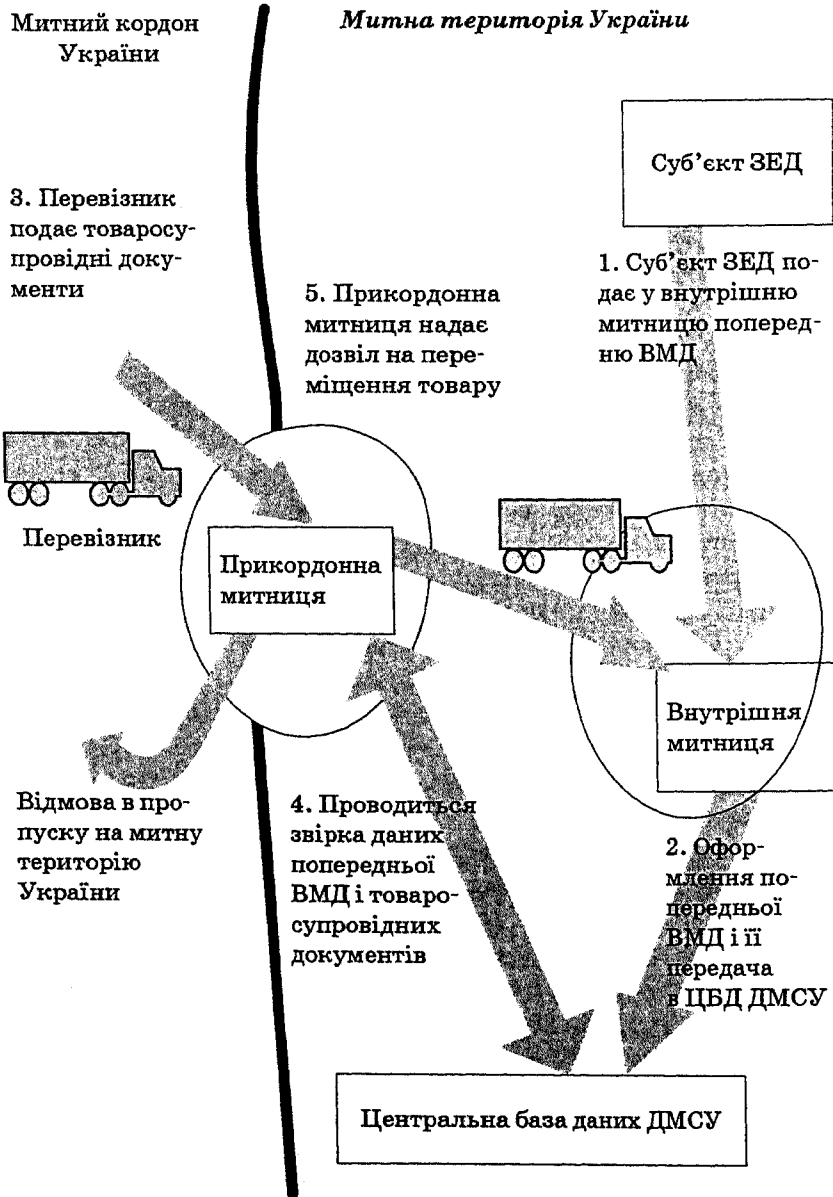

Рис. 2.4. Порядок митного оформлення при переміщенні імпортованих товарів на митну територію України

2. За умови правильного складення декларація оформлюється внутрішньою митницею і вводиться в єдину автоматизовану інформаційну систему ДМСУ з використанням супутникового зв'язку.

3. Перевізник доставляє імпортований товар на кордон та звертається до прикордонної митниці.

4. Прикордонна митниця, переглядаючи дані ВМД в ЄАІС ДМСУ, звіряє дані перевізника і вантажу з наявними в базі даних. Проводиться огляд вантажу.

5. За відсутності зауважень вантаж направляється у внутрішню митницю для подальшого митного оформлення. В ЄАІС робиться відмітка про пропуск вантажу на митну територію України.

6. Перевізник доставляє вантаж у внутрішню митницю та передає документи для митного оформлення. В ЄАІС вноситься відмітка про умовне завершення переміщення вантажу.

7. Декларант подає внутрішній митниці ВМД та представляє товар для митного контролю.

8. Внутрішня митниця проводить митний контроль і митне оформлення товару із застосуванням ВМД та розміщує вантаж у відповідний митний режим. В ЄАІС вноситься відмітка про повне завершення переміщення вантажу.

2.7. Декларування товарів і транспортних засобів

Товари і транспортні засоби, що переміщуються через митний кордон України, декларуються митному органу, який здійснює митне оформлення цих товарів і транспортних засобів. При цьому декларантами-особами, які здійснюють декларування товарів і транспортних засобів, можуть бути підприємства або громадяни, яким належать товари і транспортні засоби, що переміщуються через митний кордон України, або уповноважені ними митні брокери (посередники).

Декларування здійснюється шляхом заявлення за встановленою формою (письмовою, усною, шляхом вчинення дій) точ-

них відомостей про товари і транспортні засоби, мету їх переміщення через митний кордон України, а також відомостей, необхідних для здійснення їх митного контролю та митного оформлення.

Перелік товарів, що підлягають обов'язковому декларуванню, встановлюється МКУ та нормативно-правовими актами Кабінету Міністрів України. Умови і порядок застосування форм декларування, перелік відомостей, необхідних для здійснення митного контролю та митного оформлення, визначаються Кабінетом Міністрів України.

Існують такі письмові форми декларування товарів і транспортних засобів.

— МД-1 — застосовується під час прийняття на зберігання митним органом товарів відповідно до законодавства, справляння митним органом з фізичних осіб та підприємств платежів, якщо законодавством не передбачено складання вантажної митної декларації на переміщенні через митний кордон України товари та справляння митним органом з фізичних осіб грошової застави у випадках, установлених законодавством (рис. 2.5);

— МД-2 — основний аркуш ВМД (рис. 2.6);

— МД-3 — додатковий аркуш ВМД (рис. 2.7);

Однією з форм декларування товарів і транспортних засобів є *вантажна митна декларація* (ВМД) — письмова заява встановленої форми, що подається митному органу і містить відомості про товари та транспортні засоби, які переміщуються через митний кордон України, митний режим, у який вони заявляються, а також іншу інформацію, необхідну для здійснення митного контролю, митного оформлення, митної статистики, нарахування податків, зборів та інших платежів.

Затверджене Кабінетом Міністрів України *Положення про вантажну митну декларацію* (далі — Положення) має на меті визначити статус, призначення декларації, встановити загальний порядок її заповнення, оформлення, обліку, зберігання та інші норми і принципи, що застосовуються до вантажної митної декларації, відповідно до вимог чинного законодавства України.

УКРАЇНА		(ФОРМА МД-2)		1 ДЕКЛАРАЦІЯ		А. МІТНИЙ ОРГАН ВПРАВЛЕННЯ КОРДАНОМІТНИЧОЮ СЛУЖБОЮ			
1 6	Примірники для країни походження Примірники для країни призначення	1. Державний номер		3. Формат		4. Вид авто			
		2. Тип транспортного засобу		5. Водило тяг		6. Число місць			
		4. Сторона		9. Об'єкт, відношення до функціонального призначення		10. Країна походження / країна ввозу		11. Торговельна марка	
		14. Документ/визволення		15. Країна надання документа		16. Країна походження		17. Країна призначення	
		12. Інформація про вантажні автомобілі при ввозі/виїзді		13. Клас		18. Код		19. Код	
		21. Інформація про вантажні автомобілі транспортних засобів на борту		22. Вантаж та загальна сума за вантажем		23. Курс валют		24. Характер вантажу	
		25. Вид транспорту на ввозі		26. Вид транспорту на виїзді		27. Місце завантаження/розвантаження		28. Фінансові та банківські відомості	
		29. Митний орган ввозу/виїзду		30. Місце надання комерції		31. Вантаж та кількість		32. Товар	
		31. Вантаж та кількість		32. Товар		33. Код товару		34. Код країни походження	
		35. Код товару		36. Код країни походження		37. Вантаж (кг)		38. Процедура	
39. Вантаж (кг)		40. Процедура		41. Додатковий ординар вантажу		42. Ціна товару			
43. Код МДВ		44. Код МДВ		45. Код МДВ		46. Код МДВ			
47. Інформація про вантаж		48. Вистроєний платіж		49. Результати обліку		50. Інформація про вантаж			
51. Інформація про вантаж		52. Інформація про вантаж		53. Митний орган (у країні) призначення		54. Митна дата			
55. Визначення митного органу		56. Митна дата		57. Митна дата		58. Митна дата			
59. Митна дата		60. Митна дата		61. Митна дата		62. Митна дата			
63. Митна дата		64. Митна дата		65. Митна дата		66. Митна дата			
67. Митна дата		68. Митна дата		69. Митна дата		70. Митна дата			
71. Митна дата		72. Митна дата		73. Митна дата		74. Митна дата			
75. Митна дата		76. Митна дата		77. Митна дата		78. Митна дата			
79. Митна дата		80. Митна дата		81. Митна дата		82. Митна дата			
83. Митна дата		84. Митна дата		85. Митна дата		86. Митна дата			
87. Митна дата		88. Митна дата		89. Митна дата		90. Митна дата			
91. Митна дата		92. Митна дата		93. Митна дата		94. Митна дата			
95. Митна дата		96. Митна дата		97. Митна дата		98. Митна дата			
99. Митна дата		100. Митна дата		101. Митна дата		102. Митна дата			

Рис. 2.6. Уніфікований адміністративний документ МД-2

А МІТНЕЙ ОРГАН ВІДПОВІДАЄ ЗА ПОТУРКУВАННЯ

УКРАЇНА (форма МД-3)

1 ДЕКЛАРАЦІЯ

2 Вибір/власник/виробник 3 Справочник №

4 Код товару

5 Код країни походження

6 Код митної процедури

7 Код митного органу

8 Код митної території

9 Код митної території

10 Код митної території

11 Вантажні місця та інші товари

12 Маркування та кількість - Номер контейнера - Кількість та розрахунковий обсяг

13 Код товару

14 Код країни походження

15 Вантажівка (кг)

16 Платеж

17 ПРОЦЕДУРА

18 Вантажівка (кг)

19 Код митної процедури

20 Значимі документи/Інформаційні документи

21 Додаткові описові мітки

22 Ціна товару

23 Код МВЗ

24 Додаткова інформація/Повне документальне супроводження і документи

25 Статусна закріпленість

26 Вантажні місця та інші товари

27 Маркування та кількість - Номер контейнера - Кількість та розрахунковий обсяг

28 Код товару

29 Код країни походження

30 Вантажівка (кг)

31 Платеж

32 ПРОЦЕДУРА

33 Вантажівка (кг)

34 Код митної процедури

35 Значимі документи/Інформаційні документи

36 Додаткові описові мітки

37 Ціна товару

38 Код МВЗ

39 Додаткова інформація/Повне документальне супроводження і документи

40 Статусна закріпленість

41 Вантажні місця та інші товари

42 Маркування та кількість - Номер контейнера - Кількість та розрахунковий обсяг

43 Код товару

44 Код країни походження

45 Вантажівка (кг)

46 Платеж

47 ПРОЦЕДУРА

48 Вантажівка (кг)

49 Код митної процедури

50 Значимі документи/Інформаційні документи

51 Додаткові описові мітки

52 Ціна товару

53 Код МВЗ

54 Додаткова інформація/Повне документальне супроводження і документи

55 Статусна закріпленість

56 Вантажні місця та інші товари

57 Маркування та кількість - Номер контейнера - Кількість та розрахунковий обсяг

58 Код товару

59 Код країни походження

60 Вантажівка (кг)

61 Платеж

62 ПРОЦЕДУРА

63 Вантажівка (кг)

64 Код митної процедури

65 Значимі документи/Інформаційні документи

66 Додаткові описові мітки

67 Ціна товару

68 Код МВЗ

69 Додаткова інформація/Повне документальне супроводження і документи

70 Статусна закріпленість

71 Вантажні місця та інші товари

72 Вид Основне нарядування Статус Сума СП Вид Основне нарядування Статус Сума СП

73 Усього по першому товару

74 Усього по другому товару

75 Усього

76 Усього по третьому товару

77 Митна

78 Примірник для країни ввозу/випуску/експорту

79 Примірник для країни призначення

80 С МІТНЕЙ ОРГАН ВІДПОВІДАЄ

Рис. 2.7. Уніфікований адміністративний документ МД-3

Відповідно до вимог Положення ВМД заповнюється:

— на товари, які переміщуються через митний кордон України юридичними і фізичними особами (підприємцями) та митна вартість яких перевищує суму, еквівалентну 100 євро, крім підакцизних товарів; товарів, які підлягають державному експортному контролю; товарів, які переміщуються в режимі “митний склад”, які декларуються по ВМД незалежно від їх вартості);

— на товари, які безпосередньо ввозяться фізичними особами в супроводжуваному багажі або пересилаються в несупроводжуваному багажі, надходять на адреси фізичних осіб у випадках, передбачених законодавством;

— на товари незалежно від їх митної вартості в інших випадках, передбачених законодавством.

При цьому, ВМД заповнюється на партію товарів, які належать юридичним або фізичним особам, за умови, що до всіх товарів цієї партії застосовується єдиний митний режим.

Митний режим — сукупність норм, установлених законами з питань митної справи, що залежно від заявленої мети переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України визначають порядок такого переміщення та обсяг митних процедур, які при цьому здійснюються.

Відповідно до мети переміщення товарів через митний кордон України запроваджуються такі види митного режиму:

— імпорт — це митний режим, відповідно до якого товари ввозяться на митну територію України для вільного обігу без обмеження строку їх перебування на цій території та можуть використовуватися без будь-яких митних обмежень;

— реімпорт — це митний режим, відповідно до якого товари, що походять з України та вивезені за межі митної території України згідно з митним режимом експорту, не пізніше ніж у встановлений законодавством строк ввозяться на митну територію України для вільного обігу на цій території;

— експорт — це митний режим, відповідно до якого товари вивозяться за межі митної території України для вільного обігу без зобов'язання про їх повернення на цю територію та без встановлення умов їх використання за межами митної території України;

— реекспорт — це митний режим, відповідно до якого товари, що походять з інших країн, не пізніше ніж у встановлений законодавством строк з моменту їх ввезення на митну територію України вивозяться з цієї території в режимі експорту;

— транзит — це митний режим, відповідно до якого товари і транспортні засоби переміщуються під митним контролем між двома митними органами або в межах зони діяльності одного митного органу без будь-якого використання таких товарів і транспортних засобів на митній території України;

— тимчасове ввезення (вивезення) — це митний режим, відповідно до якого товари можуть ввозитися на митну територію України чи вивозитися за межі митної території України з обов'язковим наступним поверненням цих товарів без будь-яких змін, крім природного зношення чи втрат за нормальних умов транспортування;

— митний склад — це митний режим, відповідно до якого ввезені з-за меж митної території України товари зберігаються під митним контролем без справляння податків і зборів та без застосування до них заходів нетарифного регулювання та інших обмежень у період зберігання, а товари, що вивозяться за межі митної території України, зберігаються під митним контролем після митного оформлення митними органами до фактичного їх вивезення за межі митної території України;

— спеціальна митна зона — це митний режим, відповідно до якого до товарів, які ввозяться на території відповідних типів спеціальних (вільних) економічних зон із-за меж митної території України, а також до товарів, які вивозяться з територій зазначених зон за межі митної території України, не застосовуються заходи тарифного і нетарифного регулювання, якщо інше не передбачено законом;

— магазин безмитної торгівлі — це митний режим, відповідно до якого товари, а також супутні товарам роботи, не призначені для споживання на митній території України, знаходяться та реалізуються під митним контролем у пунктах пропуску на митному кордоні України, відкритих для міжнародного сполучення, інших зонах митного контролю, визначених митними органами України, без справляння мита, подат-

ків, установлених на експорт та імпорт таких товарів, та без застосування заходів нетарифного регулювання;

— переробка на митній території України — це митний режим, відповідно до якого ввезені на митну територію України товари, що походять з інших країн, піддаються у встановленому законодавством порядку переробці без застосування до них заходів нетарифного регулювання, за умови вивезення за межі митної території України продуктів переробки відповідно до митного режиму експорту;

— переробка за межами митної території України — це митний режим, відповідно до якого товари, що перебувають у вільному обігу на митній території України, вивозяться без застосування заходів тарифного та нетарифного регулювання з метою їх переробки за межами митної території України та наступного повернення в Україну;

— знищення або руйнування — це митний режим, відповідно до якого товари, ввезені на митну територію України, знищуються під митним контролем чи приводяться у стан, який виключає їх використання, без справляння податків, установлених на імпорт, а також без застосування заходів нетарифного регулювання до товарів, що знищуються або руйнуються;

— відмова на користь держави — це митний режим, відповідно до якого власник відмовляється від товарів, що перебувають під митним контролем, без будь-яких умов на свою користь. У режимі відмови на користь держави на товари не нараховуються і не справляються податки і збори, а також не застосовуються заходи нетарифного регулювання.

Адаптація національного порядку застосування ВМД до положень Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі (далі — Конвенція) передбачала виконання таких дій:

— внесення змін до Положення про вантажну митну декларацію, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 9 червня 1997 р. № 574 у частині затвердження нових форм ВМД та кількості аркушів, з яких вона складається;

— затвердження зразків бланків ВМД та їх технічного опису;

— затвердження Інструкції із заповнення граф ВМД, що базується на положеннях Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами.

Для розвитку цього у липні 2007 р. було прийнято розроблену ДМС постанову Кабінету Міністрів України від 11 липня 2007 р. № 910, якою внесені суттєві зміни в Положення про вантажну митну декларацію, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 9 червня 1997 р. № 574.

Безумовно, головною метою таких змін було запровадження нових бланків ВМД, які за своєю формою та змістом відповідають бланкам, що використовуються в країнах Європи. Разом з цим, у постанову внесено певні зміни, які на перший погляд мають “косметичний” характер, проте спрямовані на суттєве спрощення процедури декларування товарів. Так, з метою спрощення декларування товарів, що переміщуються через митний кордон України, ДМСУ було враховано багато прохань підприємств потреби внесення змін до визначення партії товарів, зокрема, у частині застосування залізничного виду транспорту. З моменту набуття чинності постанови Кабінету Міністрів України (1 січня 2008 р.), партією товарів вважаються:

— товари, які переміщуються на адресу одного одержувача за одним перевізним документом (транспортною накладною, коносаментом тощо);

— товари, які перевозяться залізничним транспортом і прибувають на станцію призначення одночасно на адресу одного вантажоотримувача від одного вантажовідправника з однієї станції відправлення у межах одного зовнішньоекономічного договору (контракту);

— товари, які належать юридичним або фізичним особам (суб’єктам підприємницької діяльності) і переміщуються в ручній поклажі однією фізичною особою у пасажирському відділенні (салоні) транспортного засобу, яким прямує така особа.

Окрім цього запроваджено декларування з використанням ВМД товарів за кодами 8701—8705 згідно з УКТЗЕД, що безпосередньо ввозяться (пересилаються) фізичними особами на митну територію України або надходять на адресу фізичних осіб у несупроводжуваному багажі або вантажних відправленнях для вільного використання. За рахунок цього значно зменшиться кількість документів, що використовується у цей час при митному оформленні транспортних засобів особистого користування.

У постанові також виключено обмеження щодо максимальної кількості товарів, на які може складатися одна вантажна митна декларація з додатковими аркушами (раніше було визначено, що максимальна кількість товарів, на які може складатися одна вантажна митна декларація з додатковими аркушами, не повинна перевищувати 99 найменувань товарів).

Постановою також було встановлено право ДМСУ визначати:

- порядок оформлення, розподілу та використання аркушів ВМД форм МД-2, МД-3, МД-4, МД-5, МД-6, МД-7 і МД-8;
- кількість бланків єдиного адміністративного документа форм МД-2 і МД-4 та додаткових аркушів форм МД-3 і МД-5, необхідних для митного оформлення однієї ВМД;
- порядок внесення відомостей до доповнення форм МД-6 і МД-7;
- випадки застосування специфікації форми МД-8.

Основним призначенням *Інструкції* було встановлення загального порядку заповнення цифрових граф і літерних розділів ВМД. *Порядок* установлював, які саме графи й розділи декларації мають бути заповнені декларантом, і конкретизував особливості заповнення цих граф залежно від митного режиму, у який розміщуються товари. Ним також було встановлено відмінності в заповненні граф ВМД залежно від особливостей постачання товарів, зокрема під час переміщення предметів гуманітарної допомоги, комплектних об'єктів, а також ордерного постачання тощо.

Разом з цим на практиці роботи декларантів та митних органів використовувалися десятки нормативно-правових актів та листів ДМС, які певним чином впливали на порядок заповнення ВМД. З огляду на складність її заповнення, безліч нормативних документів, застосування яких іноді ускладнювали процес декларування товарів, керівництвом ДМСУ було прийнято рішення про потребу *створення єдиного нормативно-правового акту*, який би регулював порядок заповнення та використання ВМД. При цьому ця Інструкція повинна була ураховувати положення Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами.

Зразки бланків єдиного адміністративного документа, додаткових аркушів, доповнень і специфікацій та їх технічний опис затверджено наказом ДМС від 18 вересня 2007 р. № 768, який зареєстровано в Міністерстві юстиції 3 жовтня 2007 р. за № 1140/14407.

Порівняльну характеристику бланків декларації і особливостей їх застосування з урахуванням Положення про вантажну митну декларацію та Інструкції про порядок заповнення ВМД наведено в табл. 2.1 (оскільки бланки єдиного адміністративного документа форми МД-4 та додаткового аркуша форми МД-5, доповнення до ВМД форми МД-7 до прийняття окремого рішення Кабінету Міністрів України не застосовуються, в таблиці і далі в тексті розглядаються тільки особливості використання та заповнення бланків форм МД-2, МД-3, МД-6 та МД-8).

ВМД складається з єдиного адміністративного документа форми МД-2 як комплект із 4 зброшурованих аркушів. У разі потреби до єдиного адміністративного документа форми МД-2 можуть додаватися додаткові аркуші форми МД-3 як комплект з 4 зброшурованих аркушів. Коли у полі будь-якої граfi ВМД не вистачає місця для внесення обов'язкових відомостей або для проставлення посадовою особою митного органу службових відміток (внесення відомостей), відомості зазначаються у доповненнях, що є невід'ємною частиною ВМД (зазначені доповнення отримали назву доповнення форми МД-6).

Форма МД-2 — основний аркуш ВМД, який містить загальні відомості про характер постачання, реквізити контрагентів, відомості про декларанта та характеристики одного товару, який зазначено в цьому аркуші. Якщо в одній переміщуваній партії товарів є декілька найменувань, МД-2 використовується як перший аркуш декларації (див. рис. 2.6).

Загалом бланк форми МД-2 містить гр. з 1 по 56 і розділи, позначені латинськими літерами ("А", "В", "С", "D/J", "E/J", "G", "H", "I"). Проте четвертий аркуш ВМД значно відрізняється від перших трьох за своїм змістом та наповненням. У ньому немає гр. 7, 9—13, 16, 20, 22—24, 26, 28—30, 34, 36, 37, 39, 41—43, 45—49, а також літерні розділи "В" та "E/J" (використовується тільки у першому аркуші). З іншого боку, на відміну від перших трьох, цей бланк додатково містить граfi: на ли-

Таблиця 2.1. Порівняльна характеристика бланків ВМД і особливостей їх застосування

Форма бланка	МД-2	МД-3	МД-6	МД-8
Назва бланка	Основний аркуш	Додатковий аркуш	Доповнення	Специфікація
Спосіб виготовлення	Самокопіювальний бланк, виготовляється друкарським способом за затвердженними зразками	Самокопіювальний бланк, виготовляється друкарським способом за затвердженними зразками	Самокопіювальний бланк, виготовляється друкарським способом за затвердженними зразками	Самокопіювальний бланк, виготовляється друкарським способом за затвердженними зразками
Кількість аркушів у комплекті	4	4	4	4
Особливості використання бланків	Використовується як перший аркуш ВМД	Використовується у випадках, коли партія складається з товарів, які мають різні коди згідно з УКТЗЕД, а також якщо товари з однаковим кодом мають різні дані (країну походження, ознаки та характеристики, що впливають на рівень оподаткування тощо)	Застосовується коли у полі будь-якої графи не вистачає місця для внесення відомостей або для проставлення посадовою особою митниці службових відміток	Застосовується при декларуванні: гуманітарної допомоги; тимчасового ввезення (вивезення) товарів з умовним повним звільненням від оподаткування; запасів призначених для споживання; товарів, що продані в магазині безмитної торгівлі протягом

Продовження табл. 2.1

Форма бланка	МД-2 Основний аркуш	МД-3 Додатковий аркуш	МД-6 Доповнення	МД-8 Специфікація
Назва бланка				календарного місяця; товарів, витрачених при здійсненні операцій з переробки товарів; товарів, як консолідованого вантажу, під час розміщення їх на МЛС, власником якого є ТЕО, у режимі митного складу; товарів у митному режимі транзиту без застосування фінансових гарантій
Максимальна кількість бланків, що можуть бути використані в одному пакеті з бланком форми МД-2	1	Не обмежена	---	Не обмежена

Закінчення табл. 2.1

Форма бланка	МД-2	МД-3	МД-6	МД-8
Назва бланка	Основний аркуш	Додатковий аркуш	Доповнення	Специфікація
Кількість товарів, яку можна заявити в одному бланку	1	3	—	—
Максимальна кількість найменувань товарів, які можна заявити за однією ВМД з використанням максимальної кількості бланків	1	Не обмежена	—	Не обмежена

цьовому боці аркушу — гр. 55 (“Перевантаження”) та літерний розділ “F” (“Підтвердження компетентних органів”), а на звороті — гр. 56 (“Інші пригоди при перевезенні”) та літерні розділи “G” (“Підтвердження компетентних органів”), “H” (“Наступний контроль”) та “I” (“Контроль митного органу призначення”).

Цей аркуш призначений для переміщення товарів між митницями і в ньому, за міжнародною практикою, наводиться мінімум інформації, потрібної для такого переміщення.

Форма МД-3 — додатковий аркуш ВМД, який використовується одночасно з аркушем форми МД-2, якщо партія складається з товарів, які мають різні коди згідно з УКТЗЕД, а також якщо товари з однаковим кодом згідно з УКТЗЕД мають різні дані (країну походження, ознаки та характеристики, що впливають на рівень оподаткування, тощо). Один додатковий аркуш дає можливість задекларувати товари не більше трьох найменувань. Бланк додаткового аркуша містить гр. 1, 2 (8), 3, 31—46, 47 і розділ, позначений латинською літерою “С”. Кількість додаткових аркушів, що може використовуватись під час декларування товарів необмежена (див. рис. 2.7).

Форма МД-8 — специфікація, яка застосовується у визначених ДМСУ випадках замість додаткових аркушів форми МД-3. Оформляється на самокопіювальних бланках формату А4. Кількість примірників специфікації повинна відповідати кількості аркушів у комплекті ВМД, що подається до митного оформлення. Кількість аркушів у кожному примірнику специфікації необмежена (рис. 2.8).

Необхідно зазначити, що специфікація є повноцінною заміною формуляра-специфікації форми МД-8, яка раніше застосовувалася на практиці. Форма специфікації, яка знаходиться в Положенні про ВМД, аналогічна формі, яка застосовується в країнах Євросоюзу й містить мінімум інформації, потрібної для митного оформлення. Також зауважимо, що Інструкцією значно розширено перелік випадків можливого застосування специфікації. Наприклад:

Форма МД-6 — доповнення, яке застосовується з єдиним адміністративним документом форми МД-2 і додатковим аркушем форми МД-3. Оформлюється на самокопіювальних

УКРАЇНА
(форма МД-8)

СПЕЦИФІКАЦІЯ

№	Опис та кількість товару	Код товару	Вага бруutto, кг	Фактурна вартість	Митна вартість

(мілліметри)

Рис. 2.8. Специфікація форми МД-8

бланках формату А4 як комплект з 4 зброшурованих аркушів, (рис. 2.9).

В Інструкції про порядок заповнення ВМД детально визначений порядок внесення відомостей у доповнення форми МД-6. Насамперед, необхідно пояснити причину появи доповнення. ДМСУ під час розробки Інструкції намагалась максимально зменшити обсяг інформації у графах ВМД, що підлягають заповненню. Разом з цим, вимоги законодавства у галузі державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, класифікації товарів, інформаційного обміну ДМС з іншими державними органами за підсумками митного оформлення спонукають робити ВМД інформативнішою. У попередній Інструкції було визначено, що коли для внесення відомостей на лицьовому боці бланку не вистачає місця, інформація друкується на звороті ВМД. Відтепер у нових бланках на 1-му і 4-му примірниках вже друкowana типографським способом форма, що не дозволяє використовувати такий підхід. Тому ДМС використано досвід російських колег щодо застосування доповнення до ВМД. Такі доповнення мають бути пронумеровані й розподіляються із завершенням митного оформлення у порядку, аналогічному для основних аркушів ВМД. Характерно, що доповнення може заповнюватись як декларантом, так і посадовою особою митниці. Остання може його заповнювати, наприклад, у випадках потреби донарахування податків та зборів, внесення інформації про накладене митне забезпечення тощо.

Інструкцією встановлено порядок розподілу бланків ВМД після завершення митного оформлення товарів:

— аркуші “1/6” комплектів бланків форм МД-2 і МД-3 та доповнення (при наявності) зберігаються разом з комплектом документів, на підставі яких здійснювалося митне оформлення, у підрозділі митного органу, що здійснював митне оформлення;

— аркуші з позначенням “2/7” комплектів бланків форм МД-2 і МД-3 та доповнення (при наявності) використовуються у підрозділі митної статистики митного органу;

— аркуші з позначенням “3/8” комплектів бланків форм МД-2 і МД-3 та доповнення (при наявності) повертаються декларанту;

УКРАЇНА (форма МД-6)

Доповнення №

до ВМД №

ВІСЛАВІ МІТНОГО ОРГАНУ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Поване:

Місяць і дата:

Підпис і печатка диспетчера/управління:

Рис. 2.9. Форма МД-6

— аркуші “4/5” застосовуються виключно у разі вивезення або транзиту товарів. Аркуш має передаватися декларанту для доставки перевізником разом із товаром у митний орган у пункті пропуску через митний кордон України. Після проведення процедури пропуску цей аркуш передається до архіву митниці, що здійснила пропуск товару через митний кордон. При цьому, при митному оформленні (за винятком транзиту) товарів структурним підрозділом митного органу безпосередньо у пункті пропуску через митний кордон України, через який ввозяться (вивозяться) товари, зазначений аркуш не застосовується.

Якщо декларування товару проводиться митним брокером, то за його бажанням допускається оформлення в одному екземплярі додаткових аркушів ВМД. Це мають бути копії аркушів із позначенням “3/8” комплектів бланків форм МД-2 і МД-3. У такому разі на першому аркуші співробітником підприємства, що склав ВМД робиться запис: “Оформлено додаткові 3/8 аркуші ВМД”, який засвідчується печаткою митного брокера. При цьому аркуші з позначенням “3/8” передаються власникові товару, а додаткові аркуші митному брокеру.

За аналогією з Конвенцією ДМС було прийнято подібну структуру Інструкції, яка будується на такому критерії, як напрямок переміщення товарів. Можна констатувати той факт, що, за винятком деяких особливостей, порядок заповнення граф із усіх напрямів переміщення товарів практично ідентичний. Відмінності, в основному, пов’язані з потребою вжиття заходів митно-тарифного та нетарифного регулювання, потребою вжиття до товарів заходів податкової політики тощо.

Детальний розгляд характеристик граф і розділів ВМД форм МД-2, МД-3 та МД-8, а також порядку їх заповнення дає можливість визначити умовні інформаційні блоки й загальну інформацію, що в них є. Взаємозв’язок інформаційних умовних блоків і деяких граф та літерних розділів ВМД проілюстровано в табл. 2.2.

Класифікатори розроблюються та затверджуються ДМСУ. Вони є базою даних нормативно-довідкової інформації, що є невід’ємною складовою Єдиної автоматизованої інформаційної системи ДМС та інших програмних засобів і баз даних (табл. 2.3).

Таблиця 2.2. Умовні інформаційні блоки, з яких складається ВМД

№ з/п	Умовний інформаційний блок	Графи та літерні розділи ВМД	Загальна інформація в блоці
1	Загальна характеристика постачання	1, 3—6	Митний режим, у який розміщуються товари; кількість товарів, пакувальних місць тощо
2	Відомості про "осіб"	2, 8, 9	Інформація про відправника, одержувача, декларанта, сторони зовнішньоекономічного договору (контракту) тощо
3	"Географічний" блок	11, 15, 15а, 17, 17а	Торговельна країна, країна відправлення та країна походження тощо
4	"Транспортний" блок	18, 19, 21, 25, 26, 27, 29, 53	Інформація про транспортні засоби, якими перевозяться товари і предмети, про контейнерні перевезення, про пункти ввезення (вивезення) товарів тощо
5	"Фінансовий" блок	В, 12, 20, 22—24, 28, 47	Вартісна оцінка експортно-імпортних операцій, умови постачання, місце переходу ризиків, характер угоди, валюта договору, валюта розрахунків, банківські реквізити, відмітки про стягнення податків і зборів тощо
6	Характеристика товару кожного найменування у партії	31—46	Маркування й кількість товару, виробник, код товару згідно з УКТЗЕД, вага, залишок квоти, додаткові одиниці виміру, фактурна та статистична вартість, суми податків і зборів тощо
7	Блок "декларанта"	7, 14, 48, 49, 54	Інформація про підприємство, що здійснює декларування, його банківські реквізити, документ, що дає право на декларування, місце й дату заповнення ВМД, відомості про декларанта тощо

Закінчення табл. 2.2

№ з/п	Умовний інформаційний блок	Графи та літерні розділи ВМД	Загальна інформація в блоці
8	Блок "перевізника"	50, 52, 55, 56	Інформація про перевантаження, відмітки про пригоди при перевезенні тощо
9	"Митний" блок	А, С, D/J, E/J, F, G, H, I	Реєстраційний номер ВМД у митниці, відомості про накладене митне забезпечення, відбитки печаток та штампів про початок та завершення окремих етапів оформлення ВМД, відмітки митного органу призначення (відправлення), відмітки про перевантаження, відмітки про транспортні пригоди тощо

Таблиця 2.3. Класифікатори, що використовуються під час заповнення ВМД

№ з/п	Назва класифікатора	Графи ВМД, у яких використовуються коди класифікатора
1	Класифікатор типів декларацій	1
2	Класифікатор митних режимів	1, 37
3	Класифікатор митних органів України та їх структурних підрозділів, спеціалізованих митних установ та організацій	27, 29, 53, А
4	Класифікація держав світу	2, 8, 11, 14, 15, 15а, 17, 17а, 18, 20, 21, 34, 50, 55
5	Класифікатор умов постачання	20
6	Класифікатор іноземних валют та банківських металів	22
7	Класифікація валют	22, 24, В
8	Класифікатор характерів угод	24
9	Класифікатор видів транспорту	25, 26
10	Класифікатор типів контейнерів	31
11	Класифікатор системи позначень одиниць вимірювання та обліку	41, 47
12	Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності	33
13	Класифікатор додаткової митної інформації	33
14	Класифікатор додаткової інформації, яка вноситься до графи 31 ВМД, необхідної для ідентифікації товару при їх класифікації згідно з УКТЗЕД	31
15	Класифікатор пільг в обкладенні товарів увізним митом	36
16	Класифікатор пільг в обкладенні товарів вивізним митом	36

№ з/п	Назва класифікатора	Графи ВМД, у яких використовуються коди класифікатора
17	Класифікатор пілг в обкладенні товарів податком на додану вартість	36
18	Класифікатор пілг в обкладенні товарів акцизним збором	36
19	Класифікатор особливостей переміщення товарів через митний кордон України	37
20	Класифікатор документів	40, 44, Е/Ј
21	Класифікатор способів розрахунку	47
22	Класифікатор видів податків, зборів (обов'язкових платежів) та інших бюджетних надходжень	47, В
23	Класифікатор типів гарантій	52

Класифікатори, що використовуватимуться під час заповнення ВМД, затверджено наказом ДМС "Про затвердження відомчих класифікаторів з питань митної статистики, які використовуються у процесі оформлення митних декларацій, і порядку їх ведення" від 12 грудня 2007 р. № 1048.

З метою прискорення проведення процедури митного оформлення, завдяки застосуванню заходів електронної обробки інформації, а також з метою більш оперативного та досконалого формування державної статистики зовнішньоекономічної діяльності, при поданні митному органу заповненої декларантом ВМД подається електронна копія зазначеної декларації. Інформація, занесена в електронну копію ВМД, має збігатися з інформацією, занесеною декларантом в оригінал декларації. Електронна копія ВМД має суто інформаційний характер і не має правового юридичного значення, якщо інше не буде передбачено законодавством України.

Прийняття митним органом вантажної митної декларації для оформлення — закріплення посадовою особою мит-

ного органу факту внесення до ВМД декларантом усіх потрібних для митного оформлення товарів і транспортних засобів, відомостей і наявності всіх доданих до декларації комерційних супровідних та інших документів, проставлення на ВМД штамп-па “Під митним контролем” та реєстрації у журналі обліку вантажних митних декларацій.

У разі прийняття ВМД для митного оформлення їй присвоюється реєстраційний номер та проводиться реєстрація в журналі обліку ВМД. Реєстраційний номер ВМД заноситься до графи 7 “Довідковий номер” декларації посадовою особою митного органу.

Реєстраційний номер вантажної митної декларації — це 16-значний цифровий код, який складається таким чином:

1) перші дев’ять знаків становлять код митного органу, в якому реєструється ВМД згідно з Класифікатором митних органів;

2) десятий знак — остання цифра поточного року, яка відокремлюється з обох боків косою лінією;

3) останні шість знаків становлять порядковий номер декларації у журналі обліку ВМД (у порядку зростання протягом поточного року, починаючи з одиниці).

Після завершення цієї процедури декларант несе юридичну відповідальність за відомості, зазначені у ВМД. Ця декларація не може бути відкликана декларантом. Відповідальність за неточні відомості у ВМД установлюється законодавством.

Митний орган має право не приймати декларацію до оформлення у випадках, якщо ВМД:

- заповнена з підчищеннями та помилками;
- подається без повного комплексу документів, необхідних для здійснення митного оформлення товарів;
- заповнена декларантом із порушенням Положення, Інструкції про порядок заповнення ВМД;
- в інших випадках, передбачених чинним законодавством України.

Відмова митного органу в прийнятті митної декларації повинна бути вмотивованою, а про причини відмови має бути письмово повідомлено декларанту. У разі відмови у прийнятті

ВМД для оформлення обов'язково заповнюється "Картка відмов у пропуску на митну територію України при митному оформленні товарів та інших предметів".

Відповідно до положень ст. 90 МКУ зміна, доповнення та відкликання митної декларації після її прийняття митним органом до митного оформлення не допускається.

Внесення до митної декларації змін чи доповнень, які мають істотне значення для застосування процедур митного контролю щодо товарів і транспортних засобів або впливають на умови оподаткування товарів чи застосування до них заходів нетарифного регулювання, здійснюється шляхом подання митному органу нової митної декларації.

Посадові особи митних органів не мають права з власної ініціативи, за дорученням або проханням декларанта заповнювати ВМД, змінювати або доповнювати відомості, зазначені в ній, за винятком тих граф або відомостей, заповнення яких належить до компетенції митних органів.

Митний орган може відмовити у митному оформленні товарів виключно у випадках, передбачених законодавством України, після завершення процесу прийняття ВМД для оформлення.

Вантажна митна декларація вважається оформленою за наявності на всіх її аркушах відбитка особистою номерною печаткою посадової особи митниці, що здійснила митне оформлення товарів і транспортних засобів.

Оформлена відповідно до вимог митного законодавства ВМД — це документ, що засвідчує надання державою суб'єкту зовнішньоекономічної діяльності права на розміщення товарів та/або транспортних засобів у визначений митний режим. Залежно від митного режиму оформлена ВМД може закріплювати за зазначеним суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності певні зобов'язання, а в разі вивезення товарів і транспортних засобів також засвідчує право суб'єкта на одноразове переміщення їх через митний кордон України. Оформлена відповідно до вимог митного законодавства ВМД — це правовий документ, який у разі необхідності підтверджує певні права або права та обов'язки суб'єкта за умов здійснення ним правових, фінансових, господарських та інших видів діяльності. Термін дії ВМД не обмежується часовою нормою.

Згідно з вимогами чинного митного законодавства ВМД може бути анульована в таких випадках:

- експортний вантаж, повністю оформлений, через будь-які причини не перетнув митного кордону України (на підставі письмового звернення суб'єкта ЗЕД із зазначенням причини не вивезення вантажу та обов'язкового повернення митниці раніше оформлених товаросупровідних документів та примірників ВМД);
- в інших випадках, передбачених чинним законодавством.

2.8. Застосування методів аналізу та управління ризиками

Головними завданнями, які виконують митні органи, є забезпечення надходжень до державного бюджету, економічний захист суспільства та, водночас, сприяння розвитку зовнішньої торгівлі, що тісно пов'язане зі спрощенням митних процедур¹. Однак лібералізація торгівлі повинна узгоджуватись із захистом економічних інтересів держави. Впровадження в організацію митної справи методів управління ризиками може забезпечити зважений підхід держави в напрямку спрощення митних процедур і водночас забезпечення надходжень до держбюджету, забезпечення економічної безпеки держави.

За останні роки акценти в здійсненні митної справи у світі зміщуються до застосування принципів, що передбачають сучасний електронний обмін даними, послідовне застосування методів управління ризиками, використання нових технологій неруйнуючого контролю під час огляду товарів та тісне співробітництво митних органів між собою і з підприємствами (закріплені Рамковими стандартами Всесвітньої митної організації у 2005 р.).

¹ Міжнародна конвенція з гармонізації та спрощення митних процедур ("International Convention on the simplification and harmonization of Customs procedures"), підписана 18 травня 1973 р. у м. Кіото, Японія, переглянута в 1999 р.

У світовій практиці все більшої ваги набуває організація митної справи, заснована на управлінні ризиками, що дає змогу оптимально використовувати ресурси митних органів, контролювати здійснення митного оформлення на ділянках, де існує найбільший ризик порушення митного законодавства, дозволяючи основній масі товарів і фізичних осіб порівняно вільно проходити митний контроль.

Всесвітня митна організація визначає *управління ризиками* як систематичне застосування процедур і методів управління, що забезпечують митні органи необхідною інформацією для вивчення тих переміщень чи вантажів, які несуть у собі ризики¹. При цьому *ризиком* вважається потенційна можливість недотримання вимог митного законодавства.

У Концепції створення, впровадження і розвитку системи аналізу та керування ризиками ДМСУ² *управління ризиками* визначається як систематична робота з розроблення та практичної реалізації заходів запобігання і мінімізації ризиків, методики оцінки ефективності їх застосування, а також контролю за застосуванням митних процедур, яка передбачає безперервне оновлення, аналіз і перегляд наявної у митних органах інформації.

Ключовим є також поняття *індикаторів ризиків* — це певні критерії, що використовуються як практичний інструмент для вибірки й виявлення переміщень, які містять потенційну можливість порушення вимог митного законодавства³.

Профілювання ризиків є засобом, за допомогою якого митні органи застосовують управління ризиками на практиці. Власне, під *профілем ризику* мають на увазі визначений набір індикаторів ризику, відібраних на основі зібраної, проаналізованої

¹ Руководство по управлению рисками / Всемирная таможенная организация, 2003. — 34 с.

² Наказ служби України “Про затвердження Концепції створення, впровадження і розвитку системи аналізу та керування ризиками і Положення про систему аналізу й селекції факторів ризику при визначенні окремих форм митного контролю” від 27 травня 2005 р. № 435 // Митний брокер. — 2005. — № 7. — С. 7.

³ Руководство по управлению рисками / Всемирная таможенная организация. — 2003. — 34 с.

та класифікованої інформації. Крім сукупності індикаторів ризику, профіль ризику характеризується також наявністю набору заходів з мінімізації ризику.

Профіль ризику найчастіше є документом, який можна побудувати різними способами (і використовувати в документальному чи автоматизованому варіанті); він повинен містити опис сфери ризику, оцінку ризику, необхідні заходи з протидії ризику, терміни вжиття таких заходів. При розробці профілів ризику слід враховувати також особливості митних органів (пропускну здатність тощо), визначитись з очікуваними результатами й критеріями оцінки ефективності вжитих заходів.

Після розробки профільні характеристики разом з іншою інформацією й оперативними даними будуть забезпечувати основу для цільового виявлення потенційних переміщень вантажів, транспортних засобів або фізичних осіб з високим рівнем ризику.

Дієва система управління ризиками — це циклічний процес, який передбачає аналіз, оцінку ризику — формування профілю ризику — застосування профілю — моніторинг результатів застосування профілю.

Дуже важливим є етап застосування профілів ризику під час митного контролю та митного оформлення. Від його організації залежить як прискорення митних процедур, так і одночасне забезпечення ефективного контролю за дотриманням митного законодавства. Обсяг механізмів контролю, застосовуваних митними органами для забезпечення дотримання законодавства, повинен бути пропорційний рівню оціненого ризику. Рівень ризику визначається в контексті пріоритетів митних органів (забезпечення своєчасності та повноти справляння податків і зборів, перевірка дотримання заборон і обмежень чи інша специфічна сфера).

Процес *управління ризиками* (рис. 2.10) містить установку контексту управління ризиками, визначення аналізу та оцінку ризиків, вживання заходів щодо ризиків, а також моніторинг і перевірку процесу через оцінювання відповідності необхідним вимогам¹.

¹ Руководство по управлению рисками / Всемирная таможенная организация. — 2003. — 34 с.

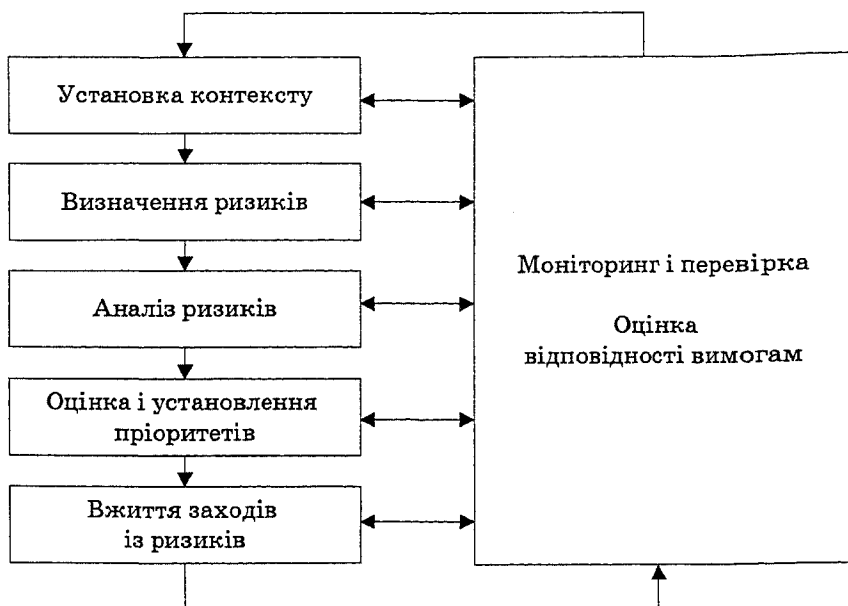

Рис. 2.10. Процес управління ризиками

Етап *установки контексту* передбачає визначення сфер ризику та установлення критеріїв, на основі яких ризики будуть оцінюватися.

Етап *визначення ризиків* передбачає з'ясування того, які ризики, чому і як можуть виникнути. Цей етап вимагає ретельного опрацювання таких питань, як:

- де, коли і як, швидше за все, виникне ризик і хто буде його суб'єктом;
- які небезпеки можуть виникнути і який їхній негативний вплив у разі виникнення;
- чому виникають можливості для окремого порушення.

На етапі *аналізу ризиків* слід визначити механізми контролю й проаналізувати ризики стосовно ймовірності їх виникнення та наслідків.

Оцінювання й установлення пріоритетів щодо ризиків передбачає їхній розподіл для визначення пріоритетів управління.

ня. Існують різні види систем класифікації. Найпоширенішим є оцінювання за високим, середнім і низьким рівнем ризику. Може знадобитися більш детальна система, наприклад, класифікація за рівнями від 1 до 100. Ризики повинні бути під постійним моніторингом на предмет зміни їх характеру, рівня або значимості.

Вживання заходів щодо ризиків. Потрібно проводити моніторинг низько пріоритетних ризиків. Для інших ризиків слід розробити і реалізувати конкретний план управління, що включає врахування ресурсів митних органів (кадрових, фінансових і технічних).

Моніторинг і перевірка — оцінювання відповідності вимогам. Щоб залишатися ефективною, будь-яка система управління ризиками повинна здійснювати оцінювання раніше визначених ризиків. Оцінювання ефективності потрібно робити регулярно на всіх етапах, його метою є визначення слабких місць у механізмах контролю й надання рекомендацій з удосконалення. Також важливо підтримувати елемент несподіванки шляхом проведення випадкових перевірок, тому що підприємства, що перебувають у постійному контакті з митними органами, можуть знати про методи профілювання чи навіть про профільні характеристики. Такі випадкові перевірки можуть бути засобом визначення інших видів ризиків і засобом моніторингу або оцінювання їх значимості, або якихось змін у типі ризику.

“Оцінювання відповідності вимогам” — це термін, що використовується при застосуванні техніки статистично обґрунтованої випадкової вибірки з метою визначення того, наскільки торговельні суб'єкти, перевізники, товари тощо відповідають митним правилам і процедурам.

Стратегічне використання випадкового оцінювання відповідності вимогам і цілеспрямований підхід до застосування заходів контролю можуть забезпечити необхідний баланс для ефективної концентрації ресурсів у проблемних для митного контролю сферах. Крім того, результати первісних оцінок відповідності вимогам можуть надати важливу інформацію для вдосконалення методик оцінювання ризиків, для простежу-

вання тенденцій і питань, що стосуються конкретних галузей економіки.

Під час здійснення митної справи *індикатори ризиків* визначаються через конкретно виражені критерії вибірковості, такі як конкретний код товару, країна походження, країна відправлення вантажу, вартість, торговельний суб'єкт, тип транспортного засобу, мета перебування на митній території тощо.

До найвагоміших індикаторів ризиків, що стосуються товарів, належать, в основному, митно-тарифне регулювання (при цьому основну увагу звертають на товари, які мають значні обсяги переміщення і забезпечують надходження найбільших сум митних платежів; товари, щодо яких застосовують високі ставки ввізних та вивізних мит; товари групи “прикриття” — щодо яких застосовуються низькі ставки мита, і ставки, менші від тих, що застосовуються до товарів, класифікованих у тій самій товарній позиції та/або за своїми характеристиками і зовнішніми ознаками належать до них), походження товарів (товари, які декларуються походженням з країн, з якими Україною укладені угоди про вільну торгівлю; товари, щодо яких є інформація про відсутність виробництва або товари, виробництво яких є нехарактерним для певної країни), вартість товарів (заявлена митна вартість товарів значно відрізняється від ціни ідентичних чи подібних товарів при їх увезенні на митну територію України чи значно завищена при їх вивезенні за межі митної території України).

Індикатори ризиків, які стосуються діяльності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, аналізуються за особливостями зовнішньоекономічної угоди (товари переміщуються за контрактами, що відрізняються від договорів купівлі-продажу, в яких не наведено суттєвих умов угоди; одна зі сторін зовнішньоекономічного договору зареєстрована в офшорній зоні; учасники зовнішньоекономічного договору (контракту) мають ознаки “фірм-одноденок”¹), враховуються дані про попередні

¹ Поняття визначено Законом України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом” від 6 лютого 2003 р. № 345-IV.

порушення митних правил, інформація про протиправну діяльність цих суб'єктів, їх засновників, фактичних власників тощо, отримана від правоохоронних, податкових або інших компетентних органів України та іноземних держав, а також від міжнародних організацій.

У ДМСУ застосування профілів ризику під час митного оформлення здійснюється за допомогою спеціального модуля автоматизованої системи аналізу й управління ризиками, розробленого відповідно до Технічного завдання¹ та імплементованого до автоматизованої системи митного оформлення вантажів. Основне завдання цього модуля — на основі всіх уведених до нього профілів ризику здійснити оцінювання ризику ВМД, поданої до митного оформлення, та видати повідомлення з вказівками необхідних заходів, що потрібно вжити для перевірки законності зовнішньоекономічної операції посадовій особі, яка здійснює митне оформлення та митний контроль (далі — інспектор).

Дані, зазначені в електронній копії ВМД та інших документах, що подаються разом із нею в електронному вигляді, перевіряються на відповідність індикаторам, що містяться в профілях ризику. Крім індикаторів, кожний профіль ризику обов'язково містить порядок обчислення ступеня ризику (під *ступенем ризику* маємо на увазі числове значення у визначених межах, яке показує ймовірність порушення митного законодавства в конкретному випадку та, відповідно, передбачає здійснення адекватних цьому ризику заходів) та перелік форм контролю, які слід здійснити інспектору для перевірки законності цієї зовнішньоекономічної операції.

Процес аналізу здійснюється в два основні етапи: спочатку оцінювання ризику за кожним профілем ризику; потім — встановлення переліку форм контролю в цілому по ВМД.

На першому етапі для кожного профілю ризику спочатку визначається ступінь ризику — цей показник обчислюється по-різному за кожним профілем ризику, залежно від його особ-

¹ Технічне завдання на розроблення модуля автоматизованої системи аналізу та управління ризиками як частини автоматизованої системи митного оформлення товарів та інших предметів, 2006.

ливостей. Зокрема, ступінь ризику залежить від комбінації індикаторів, які спрацювали, та їх значень. При оцінюванні значень індикаторів, коли це потрібно, застосовуються елементи нечіткої логіки.

Модуль аналізу ризиків повинен враховувати під час оцінювання ризику попередню поведінку суб'єкта ЗЕД. У базі даних митного органу (в окремих випадках — централізовано — наприклад, у центральній базі даних) накопичується інформація за так званими позитивною та негативною історіями.

Негативна історія суб'єкта ЗЕД як показник за профілем ризику характеризує наявність за певний період у минулому порушень митного законодавства, пов'язаних із ризиком, описаним у його профілі. *Позитивна історія* суб'єкта ЗЕД за профілем ризику характеризує наявність за певний період у минулому фактів митного оформлення, які підтвердили відсутність порушень митного законодавства, пов'язаних із ризиком, описаним у профілі.

Іншими словами, якщо суб'єкт у минулому (наприклад, за останні 2 роки) порушував законодавство України з питань митної справи, і ці факти зафіксовано відповідними документами та занесено до відповідних баз даних, то значення негативної історії для такого суб'єкта буде більше нуля і врахується під час підрахунку ступеня ризику. Значення негативної історії залежатиме від характеру зафіксованого порушення, адже для кожного профілю ризику певні порушення можуть бути більш вагомими, а деякі — взагалі несуттєвими.

Однак наявність негативної історії ще не означає, що через вчинені порушення суб'єкт ЗЕД постійно підпадатиме під певний профіль ризику і буде підлягати посиленому контролю. Ефект негативної історії за профілем ризику може перекритися значенням позитивної історії, якщо певний суб'єкт за минулий період уже проходив посилену перевірку під час митного контролю та митного оформлення (за результатами спрацювання певного профілю ризику), і порушень не було виявлено. Такі факти також фіксуються у відповідних базах даних і враховуються при встановленні ступеня ризику за профілем.

Як уже зазначалося, кожний профіль ризику визначає специфічні для нього форми контролю. Наприклад, для профілю, спрямованого на виявлення ризику подання неправдивих відомостей про країну походження товару, доцільним є підтвердження відповідності заявлених даних про країну походження товарів. Для профілю ризику, що розроблений для оцінювання ризику декларування певного товару не за своїм найменуванням (наприклад, з метою мінімізації митних платежів чи уникнення нетарифних обмежень), доцільно провести митний огляд з метою ідентифікації товарів. Отже, мета форми контролю залежатиме від характеру можливого порушення, а власне форма контролю (перевірка документів та відомостей, митний огляд чи інші форми митного контролю) — від ступеня ризику.

Після перевірки усіх профілів ризику, визначення форм контролю за кожним із них здійснюється заверпальний етап — *формування загального переліку форм контролю щодо ВМД* з відповідними коментарями — вказівками для інспектора, на що спрямована ця форма контролю.

Як результат, інспектор отримує перелік форм контролю, які необхідно здійснити за певною ВМД, додаткову інформацію про особливості ризику чи мету форм контролю. Після виконання виданих вказівок інспектор фіксує дані про результати їх виконання — ця інформація використовується згодом для оцінювання ефективності впроваджених профілів ризику та розробки нових.

Ще одна особливість, яку слід зазначити — випадковий вибір форми контролю. У багатьох країнах, зокрема в розвинутих, із значним обсягом міжнародного потоку товарів, існує практика так званого випадкового чи відсоткового огляду — коли митний огляд проводиться лише для певного відсотка вантажів, наприклад оглядається кожний сотий вантаж. Звичайно, такий підхід не гарантує ефективного контролю, особливо, якщо принцип відбору достатньо передбачуваний. Нині у світовій практиці використовуються більш інтелектуальні методи вибору об'єктів перевірки — як правило, застосовують управління ризиками, інколи — випадковий вибір.

Модуль аналізу ризиків використовує своєрідний підхід до випадкового контролю. Основна його особливість — залежність від обчисленої ризикованості зовнішньоекономічної операції. Такий підхід видається гнучким і зваженим — чим надійніший суб'єкт ЗЕД (адже при підрахунку ступеня ризику враховується його історія), тим менша ймовірність того, що його вантаж підпаде під випадкову форму контролю. Для інспектора такий підхід зручний тим, що обрана таким чином форма контролю, хоч і випадкова, але корельована з характером можливого порушення. І щоб передбачити такий випадок, коли під час аналізу конкретної ВМД не спрацювало жодного профілю ризику (така ситуація може бути, і вона ще не означає, що ризику немає), необхідно ввести елемент випадкового вибору за відсутності спрацьованих профілів ризику. У такому разі ймовірність того, що вантаж буде вибраний для митного огляду, зовсім мала.

Щоб підвищити інформативність роботи модуля аналізу ризиків, результат перевірки ВМД позначається відповідним кольором (табл. 2.4).

Таблиця 2.4. Кольори індикації за ВМД та їх значення

Колір	Значення
Зелений	За ВМД модулем аналізу ризиків не виявлено ризику. Зелений колір означає, що в модуля аналізу ризиків немає даних щодо ризикованості зовнішньоекономічної операції. Тому рішення про проведення форм контролю за ВМД приймається інспектором самостійно
Жовтий	За ВМД модулем аналізу ризиків виявлено ризик та сформовано перелік форм контролю. Всі форми контролю передбачають здійснення документальної перевірки та інших заходів, що не потребують огляду вантажу чи транспортних засобів
	За ВМД модулем аналізу ризиків виявлено ризик та сформовано перелік форм контролю, які передбачають здійснення заходів, що потребують огляду вантажу чи транспортних засобів

Важливим завданням митної служби є гнучке та диференційоване визначення індикаторів ризику, на основі існуючого практичного досвіду та науково обґрунтованих розрахунків.

Щодо числових індикаторів ризиків, буває досить складно визначити їх оптимальне значення. Найкращим прикладом такого індикатора є митна вартість товару.

Традиційний спосіб визначення величини ступеня ризику залежно від значення митної вартості (рис. 2.11) передбачає лінійну залежність між цими показниками з різким стрибкоподібним переходом ступеня ризику від 1 до 0 в точці, яка відповідає визначеному значенню митної вартості товару (на рис. 2.6 — 40 грн/кг). Таким чином, для всіх товарів, митна вартість яких не перевищує 40 грн/кг, ступінь ризику завжди становитиме 1, а для товарів, митна вартість яких становить більше 40 грн/кг, ступінь ризику завжди дорівнює 0. Як результат митне оформлення здійснюється для товарів із митною вартістю, близькою до критичної. Для вирішення цієї проблеми використовується нечітка логіка (рис. 2.12).

Використання нечіткої логіки при визначенні ступеня ризику дає змогу підвищити гнучкість його оцінювання із застосуванням додаткових параметрів, таких як позитивна та негативна історії. Так, за позитивної історії ступінь ризику зменшується (рис. 2.13), а за негативної історії ступінь ризику збільшується (рис. 2.14).

Отже, із використанням нечіткої логіки можна досягти плавного переходу залежності ступеня ризику від значення індикатора ризику і бажаної гнучкості при врахуванні таких складних індикаторів, як митна вартість товару.

Отже, зазначені підходи мають на меті підвищити ефективність роботи митних органів України, підвищити рівень застосування в митній справі методів аналізу та управління ризиками. З часом підходи до профілювання ризиків будуть вдосконалюватися, змінюватися, однак застосування таких інструментів, як нечітка логіка, негативна та позитивна історії, очевидно, залишатиметься актуальним.

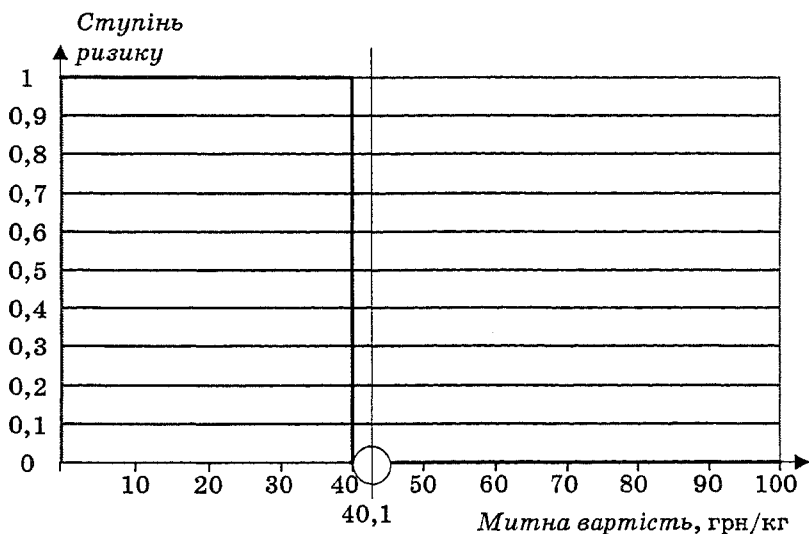
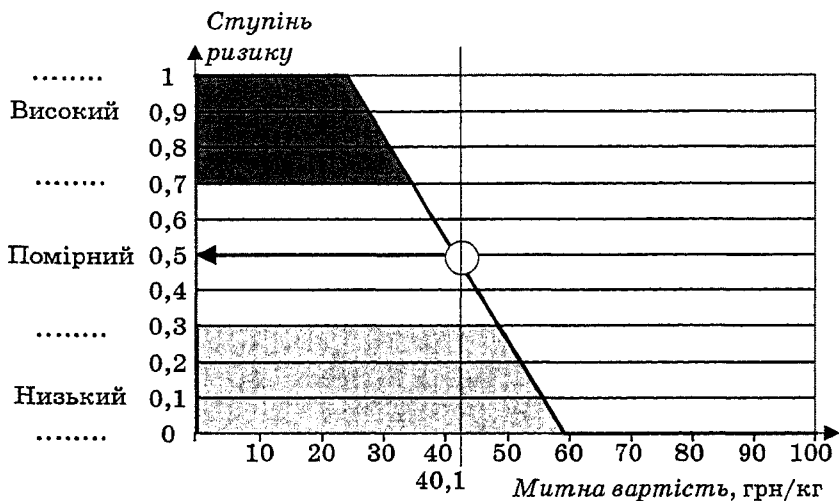
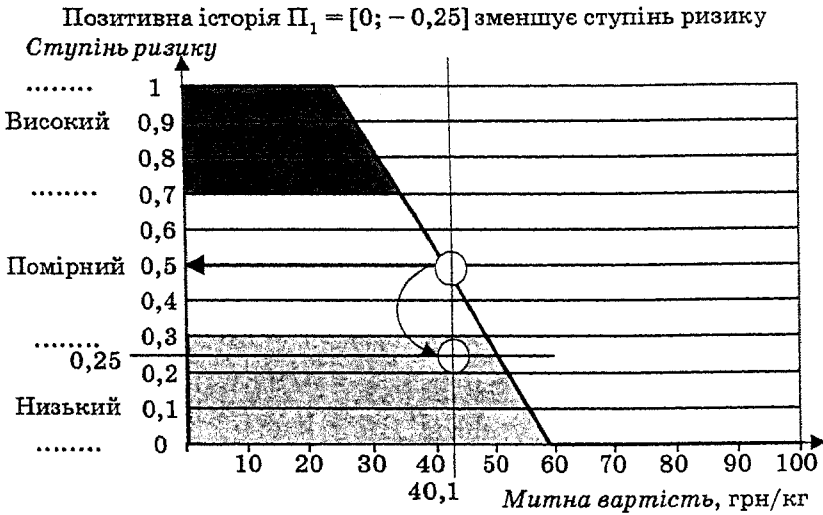

Рис. 2.11. Графік залежності ступеня ризику від митної вартості

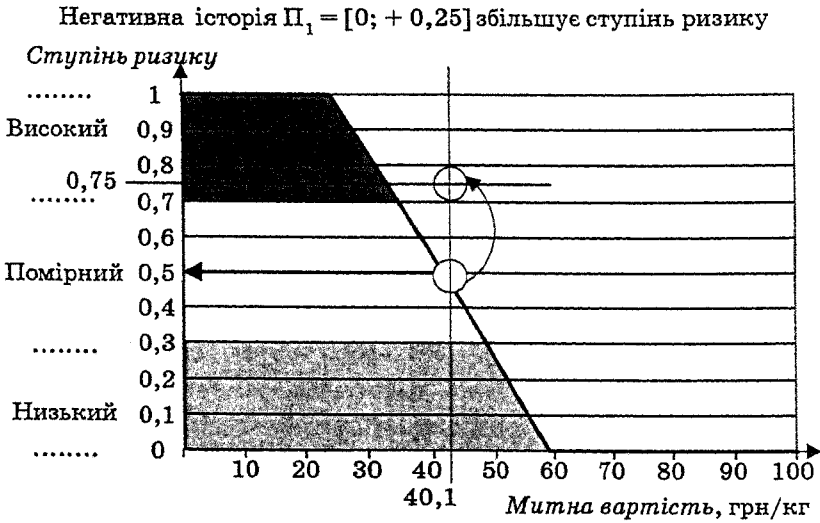
При введенні нечіткої логіки для визначення ступеня ризику, ризику змінюються від 0 до, наприклад, 0,5 при митному оформленні товару з митною вартістю 40,1 грн/кг.

Рис. 2.12. Використання нечіткої логіки

При позитивній історії $\Pi_1 = 0,25$ ступінь ризику зменшується до 0,25

Рис. 2.13. Вплив позитивної історії

При негативній історії $\Pi_1 = 0,25$ ступінь ризику збільшується до 0,75

Рис. 2.14. Вплив негативної історії

Завдання для перевірки знань

1. Які завдання і напрямки є основними для організації митного контролю:

- а) контроль за надходженням митних платежів;
- б) аналіз діючих і впровадження передових форм та методів митного контролю і заходів підвищення їх ефективності;
- в) запровадження технологій митного контролю та митного оформлення;
- г) організація та ведення правової роботи в митних органах;
- г) розробка і запровадження нових систем захисту результатів митного оформлення;
- д) забезпечення підпорядкованих підрозділів форменим одягом та бланковою продукцією;
- е) підготовка проектів законодавчо-нормативних актів з питань організації та розвитку митної інфраструктури;
- є) організація взаємодії митних органів (підрозділів) зі службами прикордонного, санітарного, фітосанітарного, радіологічного, ветеринарного, екологічного контролю, іншими контрольними службами та правоохоронними органами при здійсненні митного контролю;
- ж) удосконалення видів особистих митних забезпечень, форм їх застосування.

2. Які є різновиди пунктів пропуску на державному кордоні за видами сполучення?

3. Основною відмінністю між міжнародними та міждержавними пунктами пропуску на державному кордоні є:

- а) належність державі переміщуваних через неї вантажів;
- б) належність державі переміщуваних через неї громадян і транспортних засобів;
- в) категорія шляху сполучення, який пролягає через пункт пропуску (наприклад, автодорога 1, 2, 3-ї категорій).

4. Чи може бути на особистих митних забезпеченнях типів 1, 2 використано код першого ступеня захисту 14?

5. Чи може бути на особистих митних забезпеченнях типів 1, 2 використано другий ступінь захисту чорного кольору?

6. За яких підстав проводиться переогляд товарів, транспортних засобів?
7. Коли проводиться огляд та переогляд поклажі, багажу в разі відсутності громадянина?
8. Що повинен пред'явити громадянину інспектор митниці перед початком проведення особистого огляду?
9. Хто не підлягає проведенню особистого огляду?
10. Чим передбачені особливі процедури митного контролю?
11. На що поширюється звільнення від митного огляду?
12. Коли застосовується спрощений митний контроль?
13. На які основні групи, можна поділити технічні засоби митного контролю за призначенням?
14. Який принцип дії рентгенівських апаратів?
15. Яке призначення мають металошукачі?
16. Перелічіть основні засоби ідентифікації.
17. Якою статтею МКУ обумовлене використання технічних засобів митного контролю?
18. Який статус Центрального митного управління лабораторних досліджень та експертної роботи в системі ДМСУ?
19. Які завдання виконують експертні підрозділи Центрального митного управління лабораторних досліджень та експертної роботи?
20. До яких форм митного контролю належить лабораторний контроль?
21. Лабораторний контроль є епізодичним, чи він проводиться систематично?
22. Який статус мають спеціалісти митних лабораторій?
23. Як декларуються товари та транспортні засоби?
24. Митний режим — це:
 - а) режим зони митного контролю відповідно до вимог чинного митного законодавства;
 - б) сукупність положень, що визначають для митних цілей статус товарів та інших предметів і транспортних засобів, які переміщуються через митний кордон України;
 - в) сукупність норм, установлених законами з питань митної справи, що залежно від заявленої мети переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України визнача-

ють порядок такого переміщення та обсяг митних процедур, які при цьому здійснюються;

г) експорт, імпорт, транзит, відповідальне зберігання.

25. Вантажна митна декларація — це:

а) уніфікований адміністративний документ форми МД-2 на п'яти зброшурованих основних аркушах різного кольору та уніфікований адміністративний документ форми МД-3 на такій самій кількості зброшурованих додаткових аркушів різного кольору;

б) письмова заява встановленої форми, що подається митному органу і містить відомості про товари та транспортні засоби, які переміщуються через митний кордон України, митний режим, у який вони заявляються, а також іншу інформацію, необхідну для здійснення митного контролю, митного оформлення, митної статистики, нарахування податків, зборів та інших платежів;

в) специфікація форми МД-8;

г) точні відомості про товари і транспортні засоби, мету їх переміщення через митний кордон України, а також відомості, необхідні для здійснення їх митного контролю та митного оформлення.

26. В яких випадках митний орган має право не приймати ВМД до митного оформлення:

а) ВМД, заповнена з підчищеннями та помилками;

б) ВМД подається без повного комплексу документів, необхідних для здійснення митного оформлення товарів;

в) ВМД заповнена декларантом із порушенням Положення, Інструкції про порядок заповнення ВМД;

г) в інших випадках, передбачених чинним законодавством України.

27. Коли ВМД вважається оформленою?

28. В яких випадках ВМД може бути анульована?

29. ВМД дійсна:

а) 1 рік;

б) 5 років;

в) не обмежується часом.

30. Декларант несе юридичну відповідальність за відомості, що зазначені у ВМД:

а) після проставлення на всіх аркушах ВМД штампа “Під митним контролем”;

б) після проставлення на всіх аркушах ВМД особистої номерної печатки інспектора митниці;

в) після засвідчення декларантом відомостей у ВМД відповідно до встановленого порядку та закріплення штампом “Під митним контролем” на всіх аркушах ВМД та реєстраційним номером;

г) після проставлення на ВМД підпису та печатки декларанта.

31. На яких бланках оформлюється ВМД:

а) форми А4;

б) стандартних самокопіювальних бланках уніфікованих адміністративних документів форм МД-2 та МД-3 формату 309 × 210 мм;

в) простому папері формату А4, зброшурованому по 4 аркуші.

32. Одна ВМД може складатись на:

а) 33 товари;

б) будь-яку кількість товарів;

в) 99 товарів;

г) на кожний товар окрема ВМД.

33. ВМД складається на партію товарів за умови:

а) вартості товарів понад 100 дол. США;

б) подання одного комерційного документа;

в) що до всіх товарів цієї партії застосовується єдиний митний режим.

34. Розкрийте поняття митної безпеки.

35. Що таке ризик у контексті митної справи? Назвіть основні складові процесу управління ризиками.

36. Що таке профіль ризику?

37. Які нормативно-правові акти регулюють застосування системи аналізу та управління ризиками в ДМСУ?

38. Дайте короткий опис будови автоматизованої системи аналізу та управління ризиками, що застосовується під час митного оформлення в ДМСУ.

Глава 3

ПЕРЕМІЩЕННЯ ТА ПРОПУСК ТОВАРІВ І ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ

3.1. Переміщення товарів

Згідно зі ст. 40 МКУ митному контролю підлягають усі товари і транспортні засоби, що переміщуються через митний кордон України.

Переміщення товарів через митний кордон України *у вантажних відправленнях* відбувається при здійсненні експортно-імпорتنих операцій, а також інших операцій, пов'язаних із ввезенням товарів на митну територію України, вивезенням товарів за межі митної території України або переміщенням їх митною територією України транзитом.

Переміщення товарів через митний кордон України *у міжнародних поштових відправленнях* відбувається в упакованих та оформлених відповідно до вимог актів Всесвітнього поштового союзу та Правил користування послугами поштового зв'язку листах, бандеролях, спеціальних мішках з позначкою "М", невеликих пакетах, поштових посилок, відправленнях прискореної пошти з позначкою "EMS", які приймаються до пересилання за межі митної території України, доставляються в Україну або переміщуються територією України транзитом підприємствами поштового зв'язку.

Переміщення товарів через митний кордон України *у міжнародних експрес-відправленнях* товарів та інших предметів,

належним чином упакованих, відбувається під час перевезення експрес-перевізником будь-якого виду транспорту з метою доставки одержувачу у визначений термін.

Переміщення товарів, що належать громадянам, здійснюється через митний кордон України у *несупроводжуваному багажі* окремо від цих громадян або уповноважених ними осіб з оформленням багажних документів.

Митному контролю підлягають усі товари і транспортні засоби, що переміщуються через митний кордон України.

Товари, що переміщуються через митний кордон України, крім митного контролю можуть підлягати санітарно-епідеміологічному, ветеринарному, фітосанітарному, радіологічному, екологічному контролю та контролю за переміщенням культурних цінностей. Митне оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон України, завершується тільки після здійснення необхідних для цього товару видів контролю.

Переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України здійснюється через пункти пропуску на митному кордоні України.

Пункт пропуску через державний кордон України — це спеціально виділена територія на залізничних і автомобільних станціях, у морських і річкових портах, аеропортах (на аеродромах), з комплексом будівель, споруд і технічних засобів, де здійснюються прикордонний, митний та інші види контролю і пропуск через державний кордон осіб, транспортних засобів, вантажів та іншого майна і є одним з елементів митної інфраструктури.

Пункти пропуску поділяються:

— за видами сполучення — на залізничні, автомобільні, морські, річкові, повітряні, пішохідні, поромні;

— за категоріями — на міжнародні (пропуск через кордон громадян і транспортних засобів усіх держав); міждержавні (пропуск через кордон громадян і транспортних засобів України і суміжної держави); місцеві (спрощений пропуск через кордон громадян України і суміжної держави, які проживають у прикордонних областях, районах, та транспортних засобів, що їм належать);

- за характером транспортних перевезень — на пасажирські, вантажні, вантажно-пасажирські;
- за режимом функціонування — на постійні, тимчасові;
- за часом роботи — на цілодобові та такі, що працюють у визначений час.

Режим у пунктах пропуску через державний кордон України — порядок перебування та пересування всіх осіб і транспортних засобів у межах території прикордонних залізничних і автомобільних станцій, морських і річкових портів, аеропортів і аеродромів, відкритих для міжнародного сполучення, а також здійснення іншої діяльності, пов'язаної з пропуском через державний кордон України осіб, транспортних засобів, вантажів та іншого майна, — визначається відповідно до законодавства України Державною прикордонною службою України разом із компетентними органами (зокрема ДМСУ).

Ст. 93 МКУ передбачено, що у разі ввезення товарів на митну територію України декларант заздалегідь повинен повідомити відповідний митний орган про намір ввезти ці товари.

У разі вивезення товарів за межі митної території України декларант попередньо повідомляє відповідний митний орган про намір вивезти ці товари. Митний орган визначає час і місце доставки зазначених товарів для здійснення митного контролю та митного оформлення. Порядок подання такого повідомлення належить до попередніх операцій, що виконуються до початку митного оформлення товарів і транспортних засобів та встановлюється спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі митної справи.

Товари, які потрібно обов'язково передати для зберігання митному органу (крім валютних цінностей), зберігаються на складах митних органів.

Крім товарів, зазначених у ст. 166 МКУ, на складах митних органів можуть зберігатися:

- 1) товари, що перебувають на тимчасовому зберіганні під митним контролем відповідно до ст. 99 МКУ;
- 2) товари, що вивозяться за межі митної території України та після закінчення митного оформлення зберігаються під митним контролем до фактичного їх вивезення;
- 3) товари і транспортні засоби, які перебувають у режимі транзиту відповідно до ст. 200 МКУ;

- 4) товари, які перебувають у режимі митного складу відповідно до ст. 212 МКУ;
- 5) зразки товарів та техніко-технологічна документація, взяті митними органами для проведення класифікації товарів відповідно до ст. 314 МКУ;
- 6) зразки товарів та документація, одержані митними органами під час здійснення верифікації сертифікатів відповідно до ст. 316 МКУ;
- 7) проби та зразки товарів, необхідні для проведення експертизи у справах про порушення митних правил, взяті відповідно до ст. 382 МКУ;
- 8) товари і транспортні засоби, вилучені відповідно до ст. 377 МКУ.

Порядок роботи складу митного органу визначається спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері митної справи.

Товари і транспортні засоби з моменту пред'явлення митному органу і до їх випуску відповідно до обраного митного режиму можуть перебувати на тимчасовому зберіганні під митним контролем. Такі товари і транспортні засоби до завершення митного оформлення з дозволу відповідного митного органу розміщуються на складах тимчасового зберігання (далі — СТЗ).

З метою створення сприятливих умов та скорочення часу проведення митного контролю та митного оформлення митним органом може прийматися рішення про організацію СТЗ, що належать транспортно-експедиційним організаціям, які переміщують товари і транспортні засоби через митний кордон України, чи іншим підприємствам, зі створенням зони митного контролю в межах таких складів. Як СТЗ можуть використовуватися спеціально визначені й обладнані складські приміщення, резервуари, криті чи відкриті майданчики, що призначені для зберігання товарів і транспортних засобів та розміщуються в межах огороженої території.

Дозвіл видається на одне або декілька складських приміщень, резервуарів, майданчиків митним органом, у зоні діяльності якого вони розташовані.

Обов'язкові вимоги до обладнання й місць розташування СТЗ, порядок видачі Дозволу на використання складського

приміщення, резервуара, майданчика, порядок обліку складів тимчасового зберігання, подання звітності про товари, що зберігаються на СТЗ, визначається наказом ДМСУ від 7 жовтня 2003 р. № 674.

Склади тимчасового зберігання можуть бути закритого та відкритого типів. СТЗ закритого типу призначаються виключно для зберігання власником складу товарів, що належать йому. СТЗ відкритого типу призначаються для використання будь-якими особами.

Строк тимчасового зберігання товарів і транспортних засобів на складі тимчасового зберігання або на складі організації — отримувача гуманітарної допомоги не може перевищувати 3 місяців. Зазначений строк зберігання товарів і транспортних засобів за заявою декларанта може бути продовжений ДМСУ, але не більше ніж на один місяць.

До закінчення строків зберігання зазначені вище товари і транспортні засоби, що тимчасово зберігаються під митним контролем, мають бути: задекларовані власником (чи уповноваженою ним особою) до обраного митного режиму або передані власником (чи уповноваженою ним особою) для зберігання відповідному митному органу.

Із дозволу митного органу з товарами і транспортними засобами, митне оформлення яких не закінчено, може здійснюватися навантаження, вивантаження, перевантаження, усунення пошкоджень упаковки, розпакування, упакування, перепакування товарів, зміна ідентифікаційних знаків чи маркування на цих товарах або їх упаковці.

3.2. Переміщення через митний кордон України транспортних засобів

Відповідно до чинного законодавства транспортні засоби в Україну ввозяться:

- для постійного користування;
- тимчасового користування;
- реалізації;
- транзиту.

Ввезення транспортних засобів в Україну для постійного користування або реалізації. Підприємства та громадяни, які ввозять транспортні засоби на територію України, повинні підтвердити відповідними документами правомірність володіння або користування ними.

Пропуск на митну територію України з метою вільного обігу (у тому числі з метою розукомплектування на запасні частини) тракторів колесних для перевезення напівпричепів (сідельних тягачів), автобусів, легкових автомобілів, вантажних автомобілів, автомобілів спеціального призначення та шасі з встановленими двигунами — коди товарних позицій за Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності (далі — УКТЗЕД) 8701 20, 8702—8705 та 8706 (шасі з встановленими двигунами тільки для автомобілів товарних позицій 8701 20 та 8702—8705) допускається за умови, що на момент переміщення через митний кордон України минуло не більше 8 років з дати їх виготовлення.

Ця вимога не поширюється на транспортні засоби, які ввозяться на митну територію України при переселенні громадян на постійне місце проживання до України.

Транспортні засоби за кодами 8701—8705 УКТЗЕД, що безпосередньо ввозяться (пересилаються) громадянами на митну територію України або надходять на адресу громадян у несупроводжуваному багажі чи вантажних відправленнях для вільного використання, незалежно від їх вартості підлягають обов'язковому письмовому декларуванню митним органам у порядку, встановленому для громадян, та оподатковуються звизним митом, податком на додану вартість і в установлених законодавством України випадках акцизним та іншими зборами.

Транспортні засоби за кодами 8701—8705 УКТЗЕД як нові, так і ті, що були у користуванні, які ввозяться на митну територію України громадянами, підлягають обов'язковій сертифікації відповідно до законодавства України. Документи, що засвідчують відповідність транспортних засобів вимогам технічних регламентів та національних стандартів, подаються митним органам під час митного оформлення транспортних засобів з метою вільного обігу та уповноваженим в Україні орга-

нам під час реєстрації транспортних засобів, якщо вони підлягають реєстрації.

Ця вимога не поширюється на транспортні засоби, які ввозяться на митну територію України при переселенні громадян на постійне місце проживання до України.

Митне оформлення кузовів та шасі за кодами 8706 та 8707 Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності, що ввозяться громадянами для вільного використання, здійснюється як митне оформлення зібраних транспортних засобів з урахуванням максимального об'єму циліндрів двигунів, що серійно встановлювалися на марках таких автомобілів відповідного року їх випуску.

Митне оформлення інших транспортних засобів, що ввозяться (пересилаються) громадянами у супроводжуваному, несупроводжуваному багажі, здійснюється за умови його письмового декларування шляхом заповнення митної декларації, передбаченої для громадян, та після сплати громадянином або уповноваженою особою ввізного мита обсягом 20 % від митної вартості такого предмета, податку на додану вартість та у передбачених законодавством України випадках акцизного та інших зборів.

При ввезенні на митну територію України звільняються від оподаткування:

- транспортні засоби, що належать особам, які користуються на території України митними пільгами відповідно до ст. 287—290, 292—294 МКУ;

- транспортні засоби в кількості однієї одиниці кожної товарної позиції та товари, що ввозяться (пересилаються) громадянами і є спадщиною, відкритою за межами України на користь резидента, у разі підтвердження її складу органами, що вчиняють нотаріальні дії у країні її відкриття. Зазначене підтвердження підлягає легалізації у консульських установах України, що діють у відповідних країнах;

- транспортні засоби, що були попередньо вивезені (переслані) громадянами-резидентами за митний кордон України в режимі тимчасового вивезення під письмове зобов'язання про їх зворотне ввезення та ввозяться (пересилаються) на митну територію України, за наявності відповідної вивізної митної декларації з зазначенням таких товарів;

— особисті речі, що ввозяться (пересилаються) у разі переселення громадян на постійне місце проживання в Україну, в тому числі і механічні транспортні засоби (крім транспортних засобів за кодами 8701—8705 УКТЗЕД), в кількості однієї одиниці таких транспортних засобів кожної товарної позиції на повнолітнього громадянина.

Дозволяється ввезення у разі переселення на постійне місце проживання на кожного повнолітнього громадянина одного механічного транспортного засобу за кодами 8701—8705 УКТЗЕД за умови, що він є власником такого транспортного засобу не менше року та за умови перебування такого транспортного засобу на обліку в країні постійного місця попереднього проживання не менше року.

Механічні транспортні засоби за кодами 8701—8705 УКТЗЕД, що ввозяться громадянами при переселенні на постійне місце проживання в Україну, повинні бути поставлені на тимчасовий облік в органах Державної автомобільної інспекції МВС України на термін до одного року з оформленням документів на право тимчасової експлуатації таких транспортних засобів з терміном дії на один рік без права відчуження таких транспортних засобів або передачі у користування іншим особам.

Відчуження механічного транспортного засобу за кодами 8701—8705 УКТЗЕД, що ввозиться громадянином при переселенні на постійне місце проживання в Україну, протягом року з дати переселення (в'їзду) на постійне місце проживання в Україну проводиться за умови сплати належних податків та зборів, передбачених для ввезення транспортного засобу з метою вільного використання.

Документи на право постійного користування та відчуження механічних транспортних засобів за кодами 8701—8705 УКТЗЕД, що ввозяться громадянами при переселенні на постійне місце проживання в Україну, можуть бути видані після фактичного проживання протягом року на території України таких громадян — власників цих транспортних засобів;

— транспортні засоби в кількості однієї одиниці кожної товарної позиції та товари, що ввозяться (пересилаються) працівниками дипломатичної служби, які перебували за кордоном

у довготермінових відрядженнях або проходили дипломатичну службу строком не менше одного року та повертаються в Україну, якщо працівник дипломатичної служби є власником цього транспортного засобу та вартість транспортного засобу не перевищує 50 % від суми, що виплачується цій особі у зв'язку з перебуванням у довготерміновому відрядженні або проходженні дипломатичної служби за кордоном та підтверджується документами в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Ввезення транспортних засобів в Україну для тимчасового користування. Тимчасове ввезення транспортних засобів за кодами 8701—8705 УКТЗЕД на митну територію України громадянами-резидентами дозволяється терміном до одного року після сплати ввізного мита та інших податків (зборів), передбачених законодавством при ввезенні автомобілів. Цей термін може бути продовжено ДМСУ або уповноваженими митними органами з урахуванням гуманітарної, наукової, господарської та інших видів діяльності громадян, які ввезли такі транспортні засоби.

Тимчасове ввезення транспортних засобів дозволяється громадянам-нерезидентам для власних потреб терміном до одного року. Цей термін може бути продовжено ДМСУ або уповноваженими митними органами з урахуванням гуманітарної, наукової, господарської та інших видів діяльності громадян, які ввезли такі транспортні засоби.

Транспортні засоби за кодами 8701—8705 УКТЗЕД, тимчасово ввезені під письмове зобов'язання про зворотне вивезення, не можуть бути передані у володіння або користування іншим особам. Такі транспортні засоби можуть бути оформлені для постійного користування після сплати відповідних податків та зборів, передбачених законодавством при ввезенні транспортних засобів для вільного використання.

Тимчасове ввезення транспортних засобів за кодами 8701—8705 УКТЗЕД дозволяється за наявності документа, що підтверджує їх реєстрацію за межами України. У разі невиконання цієї умови зазначені транспортні засоби підлягають митному оформленню для постійного користування.

Транспортні засоби за кодами 8701—8705 УКТЗЕД, тимчасово ввезені громадянами-нерезидентами на митну територію України для власного користування на термін, що перевищує два місяці, підлягають реєстрації в органах Державної автомобільної інспекції Міністерства внутрішніх справ України, крім випадків, визначених Кабінетом Міністрів України.

Ці вимоги не поширюються на транспортні засоби за кодами 8701—8705 УКТЗЕД, що належать співробітникам дипломатичних представництв України та іноземних держав, міжнародних, міжурядових організацій і представництв іноземних держав при них, які не є резидентами України.

Ввезення транспортних засобів в Україну для транзиту. Громадянам-резидентам дозволяється ввозити транспортні засоби з метою транзиту через територію України за умови письмового декларування в порядку, передбаченому для громадян, та внесення такими громадянами на рахунок митного органу, що здійснив пропуск таких транспортних засобів на митну територію України, грошової застави у сумі податків, що підлягають сплаті при ввезенні таких транспортних засобів на митну територію України з метою вільного використання.

Ці положення не поширюються на транспортні засоби, що зареєстровані постійно у відповідних реєстраційних органах іноземних держав громадянами-резидентами та їм належать, що підтверджується відповідним документом про право власності на такий транспортний засіб.

Громадянам-нерезидентам дозволяється ввозити транспортні засоби з метою транзиту через територію України за умови письмового декларування в порядку, передбаченому для громадян, та внесення такими громадянами на рахунок митного органу, що здійснив пропуск таких транспортних засобів на митну територію України, грошової застави у сумі податків, що підлягають сплаті при ввезенні таких транспортних засобів на митну територію України з метою вільного використання. Ці положення не поширюються на транспортні засоби, що постійно зареєстровані у відповідних реєстраційних органах іноземних держав.

Порядок внесення та повернення грошової застави визначається Державною митною службою України. У разі пору-

шення зобов'язання про транзит громадяни несуть відповідальність згідно із законодавством, при цьому грошова застава поверненню громадянам не підлягає.

У разі втрати чи повного зіпсування тимчасово ввезених транспортних засобів внаслідок форс-мажорних обставин строки, передбачені зобов'язаннями громадян, зупиняються, а грошова застава повертається власнику або його спадкоємцю.

3.3. Розпорядження товарами, що перебувають під митним контролем

Відповідно до ст. 166 МКУ обов'язково потрібно передати митному органу для зберігання такі товари:

1) не пропущені під час ввезення на митну територію України внаслідок установлених законом заборон чи обмежень на їх ввезення в Україну або транзит через територію України і не вивезені з території України в день їх ввезення;

2) які ввозяться громадянами на митну територію України і підлягають обкладенню податками і зборами, якщо вони не сплачені;

3) які до закінчення строків тимчасового зберігання підприємствами, встановлених першою — третьою частинами ст. 108 МКУ, не були задекларовані власником або уповноваженою ним особою до відповідного митного режиму; зазначені товари можуть зберігатися на складах митних органів протягом трьох місяців;

4) які заявлені у режим відмови на користь держави відповідно до ст. 246 МКУ.

Товари, які потрібно обов'язково передати для зберігання митному органу (крім валютних цінностей), зберігаються на складах митних органів.

Валютні цінності, передані митному органу на зберігання, депонуються в уповноважених банках України.

Під складами митних органів розуміють приміщення, резервуари, криті та відкриті майданчики, які належать митним органам або використовуються ними і спеціально обладнані для зберігання товарів.

Крім товарів, зазначених вище, на складах митних органів можуть зберігатися (відповідно до ст. 168 МКУ):

1) товари, що знаходяться на тимчасовому зберіганні під митним контролем відповідно до ст. 99 МКУ;

2) товари, що вивозяться за межі митної території України та після закінчення митного оформлення зберігаються під митним контролем до фактичного їх вивезення;

3) товари і транспортні засоби, які перебувають у режимі транзиту відповідно до ст. 200 МКУ; зазначені товари можуть зберігатися на складах митних органів протягом трьох місяців;

4) товари, які перебувають у режимі митного складу відповідно до ст. 212 МКУ, зазначені товари можуть зберігатися на складах митних органів протягом строків, установлених ст. 214 МКУ;

5) зразки товарів та техніко-технологічна документація, взяті митними органами для проведення класифікації товарів відповідно до ст. 314 МКУ;

6) зразки товарів та документація, одержані митними органами під час здійснення верифікації сертифікатів відповідно до ст. 316 МКУ;

7) проби та зразки товарів, необхідні для проведення експертизи у справах про порушення митних правил, взяті відповідно до ст. 382 МКУ;

8) товари і транспортні засоби, вилучені відповідно до ст. 377 МКУ.

Інші товари можуть зберігатися на складах митних органів протягом строків, що визначаються законодавством.

Товари, заявлені у різні митні режими, повинні зберігатися на складах митних органів окремо, з дотриманням порядку, встановленого законодавством для відповідних митних режимів.

Товари, що потребують спеціальних умов зберігання чи спеціального обладнання, не можуть зберігатися на складах митних органів, на яких не можуть бути створені відповідні умови чи відсутнє відповідне обладнання.

Порядок роботи складу митного органу визначається спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі митної справи.

Митні органи, на складах яких зберігаються товари і транспортні засоби, несуть відповідальність за їх втрату або пошкодження в порядку, встановленому законом.

За ст. 170 МКУ підприємства, які зберігають товари на складах митних органів під митним контролем, можуть з дозволу та під контролем цих органів здійснювати з зазначеними товарами операції, передбачені ст. 63 МКУ, а також:

1) підготовку товарів до продажу та транспортування (роздрібнення партії, формування відправлень, сортування, упакування та перепакування);

2) змішування товарів (компонентів) без надання одержаній продукції характеристик і властивостей, що істотно відрізняють її від вихідних складових;

3) прості складські операції.

Товари, що зберігаються під митним контролем (крім не пропущених під час ввезення на митну територію України внаслідок установлених законом заборон чи обмежень на їх ввезення в Україну або транзит через територію України і не вивезені з території України в день їх ввезення), за якими власник або уповноважена ним особа не звернулися до закінчення строків зберігання, зазначених у першій та другій частинах ст. 169 МКУ, підлягають реалізації, про що відповідний митний орган повідомляє власника зазначених товарів не пізніше як за два тижні до закінчення строків зберігання.

Товари — предмети порушення митних правил, а також товари із спеціально виготовленими сховищами (тайниками) та транспортні засоби, які використовувалися для переміщення цих товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю, конфісковані за рішенням суду, підлягають реалізації, а у випадках, передбачених законом, — безоплатному переданні у володіння і користування або знищенню у строки, встановлені законом для виконання судових рішень.

Товари, які швидко псуються або мають обмежений строк зберігання, у тому числі товари — предмети порушення митних правил, вилучені відповідно до цього Кодексу, підлягають реалізації з урахуванням терміну їх придатності.

Товари, від яких власник відмовився на користь держави, підлягають реалізації, а у випадках, передбачених законом,

безоплатній передачі у володіння і користування або знищенню у строки, встановлені законом.

Зазначені товари і транспортні засоби реалізуються на митних аукціонах, товарних біржах або через підприємства торгівлі в порядку, встановленому законодавством.

Реалізація здійснюється з нарахуванням усіх податків і зборів, що підлягають сплаті при переміщенні зазначених товарів, транспортних засобів через митний кордон України, за ставками, чинними на день реалізації, якщо такі податки і збори не були попередньо сплачені.

Порядок розпорядження окремими видами товарів, які не підлягають реалізації, встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Митні аукціони організуються у порядку, що встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Валюта України, іноземна валюта, конфісковані за рішеннями судів, перераховуються до Державного бюджету України.

Завдання для перевірки знань

1. Як можуть переміщуватись товари залежно від наявності перевізника, відправника, одержувача, а також договору на перевезення?
2. На які види за категоріями поділяються пункти пропуску через Державний кордон України?
3. Які дії повинні бути проведені з товарами до закінчення строків їх зберігання на СТЗ?
4. За яких умов, на момент переміщення через митний кордон України, допускається пропуск на митну територію України з метою вільного обігу (у тому числі з метою розукомплектування на запасні частини) тракторів колісних для перевезення напівпричепів (сідельних тягачів), автобусів, легкових автомобілів, вантажних автомобілів, автомобілів спеціального призначення та шасі з встановленими двигунами?
5. Як здійснюється митне оформлення кузовів та шасі за кодами 8706 та 8707 УКТЗЕД, що ввозяться громадянами для вільного використання?

6. За яких умов, у разі переселення на постійне місце проживання в Україну, громадянину дозволяється ввезення транспортного засобу?

7. Розкажіть, за яких умов дозволяється тимчасове ввезення транспортних засобів за кодами 8701—8705 УКТЗЕД.

8. Назвіть умови, за яких громадянам-резидентам та нерезидентам дозволяється ввозити транспортні засоби з метою транзиту через територію України.

Глава 4

МИТНІ ПРОЦЕДУРИ ПРИ ПЕРЕМІЩЕННІ ТОВАРІВ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ РІЗНИМИ ВИДАМИ ТРАНСПОРТУ

4.1. Загальні положення

Переміщення товарів через митний кордон України здійснюється засобами авіаційного, водного, автомобільного, залізничного, трубопровідного транспорту, а також лініями електропередачі.

Залежно від наявності перевізника, відправника, одержувача, а також договору на перевезення товари переміщуються:

- 1) у вантажних відправленнях;
- 2) супроводжуваному багажі;
- 3) несупроводжуваному багажі;
- 4) ручній поклажі;
- 5) міжнародних поштових відправленнях;
- 6) міжнародних експрес-відправленнях.

При переміщенні товарів через митний кордон України у вантажних відправленнях оформляється вантажна митна декларація, форма якої і порядок подання, оформлення й використання визначені Положенням про вантажну митну декларацію, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України № 574 від 9 червня 1997 р.

Митне оформлення імпоротно-експортних операцій суб'єктів ЗЕД здійснюється оперативними підрозділами митниць, у зоні діяльності яких була проведена державна реєстрація суб'єкта ЗЕД, або митницею на кордоні та іншими митницями за погодженням з митницею призначення.

4.2. Митні процедури на транспорті

Транспортні засоби, якими переміщуються громадяни та товари через митний кордон України, підлягають митному контролю та митному оформленню.

Митні процедури, що здійснюються під час митного контролю та митного оформлення транспортних засобів, якими переміщуються громадяни та товари через митний кордон України, мають уніфікований характер і не залежать від країни реєстрації або країни — власника транспортного засобу, країни, з якої прибув цей транспортний засіб, або країни, куди він прямує, крім випадків, передбачених міжнародними договорами України, укладеними в установленому законом порядку, та відповідними міжнародними актами, в частині застосування санкцій та обмежень у торгівлі з окремими країнами.

Митний контроль за міжнародними перевезеннями товарів здійснюється митними органами у взаємодії з іншими відповідними контрольними службами за спільними технологічними схемами з визначенням часу та послідовності виконання кожною службою своїх безпосередніх обов'язків. З метою прискорення здійснення митних процедур під час переміщення транспортних засобів через митний кордон України працівники водного, повітряного, автомобільного та залізничного транспорту сприяють посадовим особам митних органів у виконанні ними своїх службових обов'язків.

4.3. Митні процедури на морському і річковому транспорті

Митні органи здійснюють митні процедури в зонах митного контролю на території морських та річкових портів, а також в акваторії портів, відкритих для міжнародних перевезень.

Зони митного контролю в морських та річкових портах розташовуються в межах, відведених адміністрацією цих портів, територій та акваторій.

Судно закордонного плавання протягом усього часу стоянки в порту перебуває під митним контролем. Митний орган має право в цей період здійснювати огляд і переогляд судна, пломбування та опечатування його окремих трюмів і приміщень, де знаходяться товари, підстави для ввезення на митну територію України, вивезення за межі митної території України чи транзит через територію України яких відсутні.

Вивантаження товарів із суден закордонного плавання та завантаження товарів на зазначені судна здійснюються з дозволу митного органу та під його контролем згідно з товаросупровідними документами, передбаченими законодавством України. Пропуск через митний кордон України товарів, що перевозяться в міжнародному водному сполученні, здійснюється на підставі оформлених митних декларацій.

Судна каботажного плавання, що плавають під Державним прапором України, а також судна каботажного плавання, що плавають під іноземним прапором, за умови одержання на це дозволу центрального органу виконавчої влади в галузі транспорту, перебувають під митним контролем протягом усього часу каботажу. Митне оформлення таких суден здійснюється документально після повернення з рейсу на підставі письмового повідомлення капітана судна про те, що судно під час рейсу не заходило в порти інших держав і не причалювало до суден закордонного плавання, а при виході в рейс — що цим рейсом не передбачається заходження до портів інших держав та причалювання до суден закордонного плавання.

4.4. Митні процедури на авіатранспорті

Переміщення товарів через митний кордон України повітряним шляхом здійснюється через міжнародні аеропорти, в яких розташовані митні органи.

Командир повітряного судна зобов'язаний подати для здійснення митного контролю такі документи:

- 1) генеральну декларацію;
- 2) документи про поштові відправлення, товари та товаро-супровідні документи;
- 3) інші документи, передбачені цим Кодексом, іншими законами України, а також міжнародними договорами України, укладеними в установленому законом порядку.

Дозвіл митного органу на вивантаження товарів з повітряного судна або завантаження товарів на нього надається після перевірки поданих документів та встановлення їх відповідності вимогам МКУ.

Товари, що перевозяться транзитними авіапасажирами (за винятком товарів, заборонених до транзиту), не підлягають обкладанню податками і зборами та безперешкодно переміщуються в межах зони митного контролю міжнародного аеропорту.

4.5. Митні процедури на залізничному транспорті

У зонах митного контролю пунктів пропуску залізничного транспорту на державному кордоні України здійснюються перевірка документів, огляд залізничного рухомого складу, а також інші митні процедури, передбачені цим Кодексом.

Розвантажувальні, навантажувальні, перевантажувальні та інші операції, необхідні для здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, проводяться підприємствами залізниць за свій рахунок.

При надходженні до митного контролю товарів, що перевозяться залізничним транспортом, працівники залізничної станції подають до митного органу:

- 1) передатну відомість (багажний список);
- 2) залізничні накладні;
- 3) інші документи, передбачені цим Кодексом, міжнародними договорами України, укладеними в установленому законом порядку, та іншими законами України.

Залізниця несе відповідальність за втрату чи неналежну доставку товарів, що перебувають під митним контролем, до митного органу призначення.

Митний контроль товарів і транспортних засобів у міжнародному залізничному сполученні здійснюється в зонах митного контролю. Пасажири поїздів міжнародного сполучення можуть проходити митний контроль також в інших місцях, визначених уздовж маршруту руху поїзда за погодженням між спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі митної справи, спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у справах охорони державного кордону України та центральним органом виконавчої влади в галузі транспорту.

Відправлення залізничних транспортних засобів з місць стоянки здійснюється з дозволу митного органу та органу охорони Державного кордону України.

4.6. Митні процедури на автомобільному транспорті

Особи, що переміщують товари під митним контролем автомобільним транспортом, зобов'язані:

- 1) доставити товари за місцем призначення з збереженням митних забезпечень;
- 2) не розпочинати вивантаження чи перевантаження товарів без дозволу митного органу;
- 3) пред'явити митному органу необхідні для здійснення митного контролю і митного оформлення документи;

4) у невідкладних випадках за свій рахунок здійснювати вивантаження, навантаження, розпакування та упакування товарів і пред'являти їх до митного контролю.

Автотранспортний засіб, що використовується для переміщення товарів через митний кордон України, не потребує окремої митної декларації, якщо під час такого переміщення декларуються товари, які перевозяться цим автотранспортним засобом.

Відомості про автотранспортний засіб, що перевозить товари, вносяться до митної декларації, якою оформлено ці вантажі, книжки міжнародного дорожнього перевізника (далі — МДП), передбаченої Митною конвенцією про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП 1975 р. (Конвенцією МДП 1975 р.), товаротранспортних накладних, дорожнього листа, провізних та інших супровідних документів, передбачених законодавством.

4.7. Митні процедури на трубопровідному транспорті та лініях електропередачі

Митний контроль товарів, що переміщуються через митний кордон України трубопровідним транспортом та лініями електропередачі, у тому числі з метою транзиту через митну територію України, здійснюється в місцях митного контролю, які визначаються Кабінетом Міністрів України.

Для митного оформлення товарів, що переміщуються трубопровідним транспортом, декларант подає митному органу такі документи:

- 1) зовнішньоекономічний договір (контракт);
- 2) акт (акти) приймання-передання товару;
- 3) сертифікат якості;
- 4) рахунок-фактуру (інвойс);
- 5) маршрутну телетайпограму;
- 6) дозволи (ліцензії) відповідних органів державної влади;
- 7) інші документи, передбачені цим Кодексом та іншими законами України.

Для митного оформлення електроенергії декларант подає митному органу такі документи:

- 1) зовнішньоекономічний договір (контракт);
- 2) довідку-підтвердження відповідного підприємства про кількість електроенергії, що переміщується через митний кордон України;
- 3) інші документи, передбачені цим Кодексом та іншими законами України.

4.8. Переміщення товарів через митний кордон України у міжнародних поштових відправленнях

Міжнародні поштові відправлення переміщуються через митний кордон України, в тому числі транзитом через територію України, після здійснення митного контролю і митного оформлення товарів, що знаходяться в цих поштових відправленнях.

Підприємства поштового зв'язку України зобов'язані за свій рахунок пред'являти митним органам для здійснення митного оформлення міжнародні поштові відправлення, що переміщуються через митний кордон України.

Митний контроль і митне оформлення товарів, що переміщуються в міжнародних поштових відправленнях через митний кордон України, здійснюються в місцях міжнародного поштового обміну, які визначаються та обладнуються центральним органом виконавчої влади в галузі зв'язку та інформатизації України за погодженням із спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі митної справи.

Доставка міжнародних поштових відправлень до місць митного оформлення, їх розпакування і пред'явлення для огляду, перепакування та зберігання здійснюються підприємствами поштового зв'язку України за свій рахунок за участю і під контролем митних органів.

Завдання для перевірки знань

1. Що таке зона митного контролю та де вона створюється в морських пунктах пропуску?

2. Ким створюються і з якими структурами погоджується розташування зон митного контролю на морських (річкових) пунктах пропуску через митний кордон України:

а) митними органами за погодженням з органами СБУ та охорони державного кордону;

б) митними органами за погодженням з адміністрацією порту та органу охорони державного кордону;

в) митними органами за погодженням з адміністрацією порту?

3. Хто входить до складу комісії з оформлення приходу судна закордонного плавання?

4. Які документи надаються адміністрацією судна закордонного плавання для проведення митного контролю та оформлення?

5. В яких випадках при проведенні митних процедур на водному транспорті використовується уніфікована квитанція форми МД-1?

6. Які документи залишаються на судні та свідчать про завершення митних процедур?

7. На яких документах під час оформлення приходу судна закордонного плавання інспектор митниці проставляє відбиток штамп “Під митним контролем”?

8. Розкажіть, які документи є підставою для надання дозволу на вивезення товарів та інших предметів із зони митного контролю та порту.

9. Який документ є підставою для навантаження товарів на судно?

10. Назвіть документи, що оформлюються після завершення навантаження судна.

11. Яким чином надається зобов'язання про зворотне вивезення маломірних суден?

12. Які документи потрібні для митного контролю товарів і транспортних засобів при залізничних перевезеннях?

13. У яких випадках окремі вагони, локомотиви, інші елементи рухомого складу для здійснення митного контролю можуть бути виключені зі складу поїзда?

14. Яким чином залізниця надає зобов'язання про доставку вантажів до митниці призначення?

15. Назвіть документи, необхідні для митного контролю товарів і транспортних засобів при автомобільних перевезеннях?

16. Розкажіть про етапи здійснення митного контролю та основні митні процедури на автомобільному транспорті.

17. Який порядок нарахування митних платежів на товари, що пересилаються в Україну міжнародними поштовими відправленнями на адреси громадян?

18. Схарактеризуйте порядок пропуску медикаментів у міжнародних поштових відправленнях, що переміщуються через митний кордон України на адреси фізичних осіб.

19. Дайте визначення компанії — експрес-перевізника.

20. На які категорії поділяються міжнародні експрес-відправлення?

21. Дайте визначення міжнародного експрес-відправлення документального характеру.

22. Які основні ознаки міжнародного експрес-відправлення недокументального характеру?

23. Як здійснюється митне оформлення міжнародного експрес-відправлення недокументального характеру при надходженні на адресу фізичних осіб?

24. Які міжнародні експрес-відправлення підлягають митному оформленню при надходженні в митницю, у зоні діяльності якої розташована центральна сортувальна станція експрес-перевізника?

25. Дайте визначення центральної сортувальної станції експрес-перевізника.

26. Що таке експрес-відправлення? Які експрес-відправлення перебувають під митним контролем?

27. Як здійснюється пропуск міжнародних експрес-відправлень на митну територію України та їх перевезення між митницями?

28. В яких випадках митне оформлення міжнародних експрес-відправлень здійснюється з розпакуванням?

Глава 5

ПЕРЕМІЩЕННЯ, ЗБЕРІГАННЯ І РОЗПОРЯДЖЕННЯ ТОВАРАМИ ТА ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ, ЩО ПЕРЕБУВАЮТЬ ПІД МИТНИМ КОНТРОЛЕМ

5.1. Перевезення товарів та інших предметів між митницями

Товари та інші предмети, митне оформлення яких не завершено, в тому числі ті, що переміщуються транзитом через територію України, можуть перевозитися з однієї митниці в іншу за відповідальністю підприємства або громадянина, які прийняли такі товари та інші предмети до перевезення. Якщо товари та інші предмети були прийняті до перевезення, підприємство або громадянин зобов'язані доставити їх без будь-якої зміни стану, а також документи на них у визначене митним органом місце призначення у термін, визначений митницею місця відправлення (ст. 94 МКУ).

Митні вантажі між митницями України переміщуються під митним чи іншим забезпеченням, про що роблять відповідні відмітки у провізних документах.

Великовагові та громіздкі вантажі, а також вантажі, що перевозяться насипом чи навалом, можуть перевозитися між митницями на відкритих транспортних засобах. У таких випадках необхідно вживати заходів, що не дозволяють здійснити підміну таких вантажів (детальний опис їх у вантажних чи інших документах, нанесення на вантажі розпізнавальних знаків та ін.).

Зараз митні органи здійснюють контроль за доставкою вантажів у митницю призначення згідно з:

— Порядком здійснення контролю за доставкою в митниці призначення переміщуваних через митний кордон України товарів окремих видів, затвердженим наказом ДМСУ від 11 жовтня 2005 р. № 969;

— Положенням про порядок здійснення контролю за доставкою вантажів у митниці призначення, затвердженим наказом ДМСУ від 8 грудня 1998 р. № 771.

5.1.1. Порядок здійснення контролю за доставкою вантажів у митниці призначення

З метою встановлення надійного контролю за переміщенням товарів та інших предметів між митницями України, оперативного реагування в разі виникнення ускладнень чи непередбачених ситуацій під час такого переміщення, підвищення рівня відповідальності осіб, що здійснюють перевезення вантажів з метою ведення статистичної обробки та аналізу інформації про переміщувані вантажі було введено в дію Положення про порядок здійснення контролю за доставкою вантажів у митниці призначення, затверджене наказом ДМСУ від 8 грудня 1998 р. № 771. Згідно з наказом № 771/98 для здійснення контролю за доставкою та виявлення фактів недоставки товарів у митницю призначення використовується програмно-інформаційний комплекс, що базується на відомчій системі зв'язку митних органів України.

Контроль за доставкою товарів у митниці призначення здійснює митниця відправлення цих товарів. У разі виявлення фактів недоставки вантажу в митницю призначення справу про порушення митних правил заводить митниця, якій було надане відповідне зобов'язання про доставку вантажу в митницю призначення.

В окремих випадках допускається заведення митницею, що безпосередньо виявила правопорушення, справи про порушення митних правил. У разі виникнення спірних питань щодо заведення справи про порушення митних правил та здійснення провадження вони вирішуються Управлінням по організації

боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил ДМСУ.

Якщо чинним законодавством України не встановлено інше, наказ № 771/98 передбачає такі терміни доставки товарів у митницю призначення при здійсненні перевезень:

- залізничним транспортом — 28 діб;
- автомобільним транспортом — 10 діб;
- повітряним транспортом — 5 діб;
- морським і річковим транспортом у період навігації — 20 діб;
- трубопровідним транспортом — 31 добу.

Якщо стосовно окремих видів товарів або перевезень відсутній установлений чинними нормативно-правовими актами України граничний термін доставки, то він визначається самою митницею відправлення з урахуванням можливостей транспортного засобу, маршруту перевезення, відстані до митниці призначення, властивостей товарів та інших умов.

При цьому максимальний термін доставки таких товарів у митницю призначення не може перевищувати 20 діб.

В окремих випадках, коли вантаж не може прибути в митницю призначення в термін, установлений митницею відправлення, внаслідок дії надзвичайних або невідворотних обставин чи подій, що перешкоджають руху транспортного засобу, термін доставки товарів у митницю призначення може бути продовжений на час дії зазначених обставин чи подій.

Такими обставинами чи подіями можуть бути:

- стихійне лихо (пожежа, повінь, інше стихійне лихо чи сезонне природне явище, зокрема таке, як замерзання моря, проток, портів тощо, закриття шляхів, проток, каналів, перевалів);
- воєнні дії чи надзвичайний стан у регіоні, через який пролягає шлях транспортного засобу, що перевозить вантаж;
- страйк;
- злочинні дії третіх осіб, спрямовані проти перевізника, транспортного засобу чи вантажу, що перевозиться цим транспортним засобом;
- пригода за участю транспортного засобу, що перевозить вантаж, яка спричинила повне чи часткове пошкодження транспортного засобу або повну чи часткову втрату вантажу;

— неможливість подальшого руху транспортного засобу, коли зсув, пошкодження або розпакування вантажу створює небезпеку чи загрозу дорожньому руху, життю чи здоров'ю громадян або навколишньому середовищу;

— інші схожі за характером обставини чи події.

При цьому власник товарів або транспортного засобу (або особа, яка безпосередньо здійснює перевезення товарів, що перебувають під митним контролем) повинен вжити всіх необхідних заходів для забезпечення збереження товарів і недопущення будь-якого їх використання та звернутися з письмовою заявою до найближчої митниці (або митного поста), в зоні діяльності якої сталася дія надзвичайних або невідворотних обставин чи подій, для продовження терміну доставки товарів.

До письмової заяви можуть додаватися належним чином засвідчені відповідними органами документи, що підтверджують дію надзвичайних або невідворотних обставин чи подій.

Залежно від виду надзвичайних або невідворотних обставин чи подій документи, що підтверджують їх дію, можуть видаватися місцевими органами виконавчої влади або органами місцевого самоврядування, власником підприємства, на якому відбувається страйк, або уповноваженим ним органом (представником), об'єднаннями, торговельно-промисловими палатами, відповідним державним органом з безпеки дорожнього руху, органами Міністерства внутрішніх справ України, іншими спеціально уповноваженими на це державними органами, а також міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади тощо.

Виходячи з положень наказу № 771/98, при здійсненні контролю за доставкою товарів, що переміщуються між митницями, проводяться такі дії.

Експорт. При вивезенні товарів з митної території України використовується вантажна митна декларація типу "Експорт" та її електронна копія, до графи 50 якої вносяться відомості про особу, що приймає задекларовані товари до перевезення та бере зобов'язання щодо доставки їх у митницю призначення.

Митниця відправлення після завершення митного оформлення експорту товарів повинна протягом чотирьох годин передати інформацію за цією ВМД до ЄАІС ДМСУ для постановки на контроль. Четвертий основний аркуш ВМД (“примірник для митниці”) видається на руки уповноваженій особі перевізника чи відправника товарів для доставки у прикордонний пункт пропуску митниці призначення.

При надходженні експортного вантажу у прикордонний пункт пропуску митниці призначення інспектор цієї митниці робить оперативний запит до ЄАІС ДМСУ щодо експортних ВМД, за якими в цю митницю направлено вантажі, та перевіряє відповідність вантажу відомостям про нього, зазначеним в електронній копії експортної ВМД. Після цього цей аркуш ВМД вилучається і передається до відділу контролю за переміщенням товарів митниці призначення. Пропуск експортного вантажу за межі митної території України здійснюється після перевірки (за рішенням митниці) фактичної наявності, кількості, номенклатури і стану товарів. Одразу ж після пропуску вантажу інспектор митниці для зняття цього експортного відправлення з контролю передає до ЄАІС ДМСУ інформацію про пропуск вантажу.

Імпорт. Митне оформлення товарів, що ввозяться в Україну відповідно до заявленого митного режиму, здійснюється в митниці за місцем державної реєстрації або проживання юридичної чи фізичної особи, на адресу якої ввозяться товари.

Альтернативою митному оформленню товарів у митниці призначення є здійснення повного митного оформлення товарів безпосередньо у прикордонній митниці зі сплатою належних платежів та дотриманням положень чинного законодавства у частині сертифікації продукції, а також застосування заходів нетарифного регулювання, ветеринарного, фітосанітарного, екологічного контролю тощо.

Для здійснення контролю за доставкою окремих видів товарів, перелік яких установлюється і змінюється ДМСУ залежно від виду транспорту, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України “Про ввезення на митну територію України окремих видів товарів” від 29 березня 2002 р. № 390 викорис-

товується попередня вантажна митна декларація (далі — ПД).

ПД оформлюється в порядку, встановленому Положенням про попередню вантажну митну декларацію, затвердженим наказом ДМСУ від 28 лютого 2003 р. № 129, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 3 червня 2003 р. за № 424/7745, зі змінами і доповненнями.

Для здійснення контролю за доставкою товарів, що ввозяться на митну територію України (напрямок переміщення — ІМ) та переміщуються з будь-якою метою, крім транзиту, та на які не складається ПД, використовуються попереднє повідомлення (далі — ПП) та його електронна копія.

Заповнені згідно з установленим порядком ПД чи ПП та їх електронні копії до моменту ввезення товарів подаються митниці призначення, де інспектор у межах своєї компетенції перевіряє:

- відомості про особу, на адресу якої ввозяться товари;
- правильність заповнення ПД чи ПП та їх електронної копії.

Митниця призначення, якою було оформлено ПД чи ПП, передає інформацію до ЄАІС ДМСУ засобами електронного зв'язку.

Митниця відправлення дає дозвіл на переміщення через митний кордон товарів, що ввозяться в Україну, тільки за умови позитивного результату перевірки (шляхом здійснення оперативного запиту до ЄАІС ДМСУ за номером ПД чи ПП, зазначеним у товаросупровідних документах) інспектором пункту пропуску наявності в ЄАІС ДМСУ відповідного ПД чи ПП та відповідності характеру і кількості вантажу та відомостей, зазначених у товаросупровідних документах на переміщувани товари, відомостям, зазначеним у певній електронній копії.

Митне оформлення товарів, що ввозять на територію України, можливе й не за місцем державної реєстрації отримувача. В такому разі оформлення документа контролю доставки та митне оформлення вантажу повинно бути проведене однією митницею.

Інспектор митниці відправлення, використовуючи дані ЄАІС, роздруковує два примірники витягу з електронної копії ПД чи ПП на переміщувани товари, ознайомлює під розпис осо-

бу, що приймає товари та документи на них до перевезення у митницю призначення й бере зобов'язання щодо доставки цих товарів у митницю призначення згідно з ст. 331, 332, 337 і 338 МКУ.

Перший примірник витягу з електронної копії ПД чи ПП зберігається у митниці відправлення разом із примірниками всіх товаросупровідних документів. Другий передається особі, що приймає заявлені товари до перевезення. Цей примірник використовується як довідковий документ упродовж усього терміну переміщення товарів, а по завершенні його засвідчується печаткою митниці призначення та залишається у зазначеної особи як свідчення здійсненого переміщення.

При надходженні автомобільним транспортом товарів у митницю призначення у визначений митницею відправлення термін доставки (або раніше) чергова посадова особа митниці призначення в місці прибуття:

- перевіряє комплектність поданих перевізником товаросупровідних документів за переліком таких документів, що міститься в електронній копії документа контролю за доставкою, і відповідність цих документів реквізітам документів, зазначених у витягу з цієї електронної копії;

- зазначає на всіх примірниках документа контролю за доставкою час надходження товарів, завіряє запис особистим підписом і відбитком штампа “Під митним контролем”;

- проставляє відбиток штампа “Під митним контролем” на всіх поданих товаросупровідних документах;

- у строк, що не перевищує 4 годин, заносить до ЄАІС відмітку про надходження товарів.

Один примірник документа контролю за доставкою й по одному примірнику товаросупровідних документів повертаються перевізникові для подальшого декларування товарів. Другий примірник документа контролю за доставкою (або його копія) залишається в черговій посадовій особі митниці призначення в місці прибуття для передання до відділу контролю за переміщенням товарів, де зберігається протягом поточного року, після чого передається до архіву митниці. Решта примірників товаросупровідних документів передаються до підрозділу митного оформлення.

Транзит. Для здійснення контролю за доставкою товарів, що переміщуються транзитом через митну територію України (напрямок переміщення — ТР), використовується ВМД типу “транзит” та її електронна копія. Після в’їзду до зони митного контролю на пункті пропуску митниці відправлення інспектору митниці подається ВМД типу “транзит” разом з усіма товаросупровідними документами. До графі 50 усіх основних аркушів транзитної ВМД декларант вносить відомості про особу, що приймає задекларовані товари до перевезення.

Інспектор митниці відправлення при оформленні ВМД типу “транзит” здійснює операції, аналогічні операціям при оформленні експортної ВМД, дає дозвіл на транзит товарів через митну територію України.

Митниця відправлення після оформлення транзитної ВМД упродовж чотирьох годин передає інформацію за цією ВМД до ЄАІС ДМСУ засобами електронного зв’язку та ставить на контроль її електронну копію.

Четвертий основний аркуш ВМД (“примірник для митниці”) разом з іншими товаросупровідними документами видається на руки перевізнику чи відправнику товарів або уповноваженій ним особі для доставки у прикордонний пункт пропуску митниці призначення.

При надходженні транзитного вантажу у прикордонний пункт пропуску митниця призначення в оперативному режимі перевіряє наявність транзитної ВМД у ЄАІС ДМСУ, відповідність відомостей, зазначених у товаросупровідних документах, та самого вантажу відомостям, зазначеним в електронній копії ВМД. За відсутності зауважень здійснює пропуск за межі митної території України, про що робить відповідну відмітку в ЄАІС ДМСУ.

В окремих випадках за письмовою заявою власника цих товарів митницею призначення згідно з установленим порядком може бути здійснена зміна митного режиму, в якому переміщуються ці товари.

Вантаж перебуває під митним контролем митниці призначення до моменту фактичного вивезення за межі митної території України.

Пропуск товарів через митний кордон України здійснюється в кількості, що не перевищує кількості товарів, зазначеної у ВМД.

5.1.2. Порядок здійснення контролю за доставкою в митниці призначення переміщуваних через митний кордон України товарів окремих видів

Порядок здійснення контролю за доставкою в митниці призначення переміщуваних через митний кордон України товарів окремих видів затверджений наказом ДМСУ від 13 жовтня 2005 р. № 969 та зареєстрований в Міністерстві юстиції України 17 листопада 2005 р. за № 1393/11673.

Дія Порядку поширюється на:

а) товари гуманітарної допомоги, що ввозяться на митну територію України (крім тих, що ввозяться з метою транзиту);

б) несупроводжуваний багаж громадян — при ввезенні його на митну територію України, вивезенні з неї, транзиті через територію України;

в) товари, що ввозяться на митну територію України й переміщуються цією територією з будь-якою метою, у тому числі з метою транзиту, за укладеними в установленому порядку зовнішньоекономічними договорами (контрактами):

— у ручній поклажі;

— у супроводжуваному багажі;

— у несупроводжуваному багажі, який перевозиться залізницею в поштових та/або поштово-багажних вагонах;

г) міжнародні поштові відправлення.

Для здійснення контролю за доставкою товарів, які перебувають під митним контролем і переміщуються митною територією України, використовуються повідомлення про транзитне переміщення (далі — ПТП) та його електронна копія.

ПТП складається посадовою особою митниці відправлення, декларантом або перевізником, як правило, на партію товарів. ПТП оформлюється в трьох примірниках на аркушах паперу формату А4 посадовою особою митниці відправлення й реєструється нею в окремому журналі. При ввезенні товарів автомобільним транспортом на митну територію України з будь-якою метою, крім транзиту, у ПТП обов'язково зазначається місце прибуття товарів, яке визначається посадовою особою

митниці відправлення за Переліком місць прибуття автотранспорту, затвердженим наказом ДМСУ від 21 листопада 2005 р. № 1136 (зі змінами й доповненнями) і зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 9 грудня 2005 р. за № 1474/11754, на підставі інформації, наданої перевізником. У разі відсутності такої інформації посадова особа митниці самостійно визначає час і місце доставки зазначених товарів для здійснення митного контролю та митного оформлення.

Особа або перевізник, яка прийняла заявлені товари до перевезення, надає митниці відправлення зобов'язання доставити ці товари в митницю призначення в строк, установлений митницею відправлення, про що власноручно робить відповідний запис у всіх примірниках ПТП.

При переміщенні товарів залізничним транспортом (крім товарів, що переміщуються в ручній поклажі) на всіх примірниках ПТП проставляється календарний штампель залізничної станції, яка прийняла товари до перевезення.

На всіх примірниках ПТП посадова особа митниці відправлення проставляє відбитки штампа “Під митним контролем” (далі — ПМК) і особистої номерної печатки (далі — ОНП). Перший і другий примірники ПТП видаються особі або перевізнику, що прийняла товари до перевезення, для доставки разом із товарами в митницю призначення; третій примірник ПТП разом із примірниками товаротransпортних (за наявності) та інших товаросупровідних документів (або їх завіреними копіями) залишається на контролі в митниці відправлення. Після цього посадова особа митниці відправлення в строк, що не перевищує 4 годин після завершення митного оформлення товарів, уносить до ЄАІС ДМСУ інформацію за кожним ПТП.

При надходженні товарів у митницю призначення в межах визначеного митницею відправлення строку доставки посадова особа митниці призначення перевіряє відповідність товарів відомостям про них, зазначеним в електронній копії ПТП, вилучає примірники ПТП у перевізника або в особи, що пред'являє товари до митного оформлення, та проставляє в них і в усіх товаротransпортних (за наявності) та інших товаросупровідних документах відбитки штампа ПМК. У першому примірнику ПТП посадова особа митниці призначення вчиняє запис

“Товар надійшов”, завіряє його відбитком ОНП і передає цей примірник ПТП особі, що надала митниці відправлення зобов’язання щодо доставки товарів у митницю призначення, як підтвердження виконання цього зобов’язання.

Посадова особа митниці призначення в строк, що не перевищує 4 години з моменту пред’явлення товару до митного оформлення, робить в електронній копії ПТП, що міститься в ЄАІС, відмітку про прибуття товару в митницю призначення.

Після завершення митного оформлення товарів посадова особа митниці призначення, що його здійснила, зазначає в другому примірнику ПТП номер вантажної митної декларації, а у випадках, передбачених законодавством України, — номер квитанції МД-1, за якою здійснено митне оформлення товарів, і завіряє цей запис відбитком ОНП. До гр. 44 (розділ 0 “Митні документи”, позиція “0100”) цієї вантажної митної декларації обов’язково повинен бути внесений номер відповідного ПТП. Протягом доби від дати завершення митного оформлення товарів посадова особа митниці призначення вносить інформацію про це з персональної електронно-обчислювальної машини (далі — ПЕОМ) до ЄАІС.

При вивезенні товарів за межі митної території України посадова особа митниці, що здійснює пропуск товарів за межі цієї території, робить на першому і другому примірниках ПТП запис “Товар вивезено за межі митної території України”, який завіряє відбитком ОНП, і вносить відповідну відмітку до електронної копії ПТП, що міститься в ЄАІС. Другий примірник ПТП передається до відділу контролю за доставкою товарів, перший — залишається в особи, що надала митниці відправлення зобов’язання щодо доставки товарів у митницю призначення, як підтвердження виконання цього зобов’язання.

Контроль за виконанням зобов’язань щодо доставки товарів у митницю призначення здійснює митниця відправлення. Підставою для зняття ПТП з контролю митницею відправлення є внесена митницею призначення до електронної копії ПТП, що міститься в ЄАІС, відмітка про доставку товарів.

5.1.3. Відповідальність осіб, які порушили зобов'язання про доставку вантажу в митницю призначення

Згідно зі ст. 332 МКУ недоставлення до митного органу товарів, транспортних засобів, що перебувають під митним контролем і перевозяться з одного митного органу до іншого, а так само прийнятих для передання митному органу митних або інших документів на ці товари, транспортні засоби тягне за собою накладення штрафу в розмірі від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Згідно зі ст. 349 МКУ невивезення за митний кордон України товарів, транспортних засобів, ввезених з метою транзиту через територію України, в строки, встановлені митним органом, тягне за собою накладення штрафу в розмірі від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або конфіскацію цих товарів та транспортних засобів.

За поданням ДМСУ до перевізників, що не доставили вантажі у митницю призначення, може застосовуватися режим індивідуального ліцензування. Також митниці в разі виявлення випадків порушення транспортно-експедиційними організаціями митних правил можуть позбавляти їх Свідощва про допущення транспортного засобу до перевезення вантажів під митними печатками та пломбами.

5.2. Митна конвенція про міжнародне перевезення вантажів з використанням книжки міжнародних державних перевезень

У листопаді 1975 р. на підсумковій конференції, що відбулася під егідою Європейської економічної комісії ООН, була представлена Конвенція про міжнародні державні перевезення, 1975 р. (далі — Конвенція), що набрала чинності в 1978 р. З того часу вона залишається однією з основних міжнародних

транспортних конвенцій і фактично єдиною універсальною системою митного транзиту. Основні ідеї і принципи Конвенції та її транзитного режиму були покладені в основу багатьох інших транзитних систем, і, таким чином, прямо чи побічно, Конвенція сприяла спрощенню транспортних перевезень взагалі й автомобільних перевезень зокрема, причому не тільки в Європі і на Близькому Сході, а й у таких регіонах, як Африка і Латинська Америка.

З 1975 р. у Конвенцію 22 рази вносилися зміни і доповнення. Поправки, що набрали чинності 17 лютого 1999 р., помітно поліпшили застосування процедури міжнародних державних перевезень (далі — МДП) на національному і міжнародному рівнях, розширили можливості митного контролю, а також сприяли посиленню взаємодії між урядами за допомогою створення Виконавчої ради МДП. Поправки, що набрали чинності 12 травня 2002 р., чітко і однозначно визначають юридичні та адміністративні обов'язки митних органів, перевізників і міжнародної організації, на яку було додатково покладено відповідальність за ефективну організацію і функціонування міжнародної системи. Нині ведеться робота над переглядом МДП з метою втілення в систему МДП сучасних електронних технологій обробки даних без змін основних принципів і оновленої юридичної та адміністративної структури Конвенції. Уже розроблена система “Safe TIR”, яка дає можливість ланці на ранньому етапі гарантовано виявити недоставку вантажу та обмежити доступ недобросовісних перевізників до отримання нових книжок МДП.

Нині Конвенція МДП нараховує 64 договірні сторони, включаючи Європейське економічне співтовариство. Під її дію підпадає вся Європа аж до Північної Африки, Близького Сходу і Центральної Азії. За океаном договірними сторонами Конвенції МДП є Сполучені Штати Америки, Канада та Чилі й Уругвай.

Призначення і переваги. Системи митного транзиту призначаються для максимально можливого спрощення перевезення вантажів під митними печатками і пломбами в міжнародному торговельному обороті та забезпечення необхідної митної безпеки і гарантій державам транзиту. Необхідною

умовою успішного функціонування будь-якої транзитної системи є простота її використання як для всіх учасників міжнародних транзитних перевезень, так і для працівників митних органів. Таким чином, необхідно підтримувати розумний баланс між вимогами митних органів, з одного боку, і перевізників, з іншого.

Система МДП була розроблена з метою зменшити труднощі, з якими стикаються перевізники, і водночас надати в розпорядження митних органів міжнародну систему контролю, здатну замінити традиційні національні процедури і захистити при цьому кожну державу транзиту від нелегального ввезення вантажів.

Розглянемо *переваги системи МДП* для митних органів та перевізників. Система, безсумнівно, має переваги для митних органів, оскільки вона дає можливість скоротити кількість вимог, пропонованих національним законодавством до переміщуваних вантажів. Разом з цим вона дає змогу уникнути необхідності проведення трудомісткого фізичного огляду в державах транзиту і звести такий контроль до перевірки печаток, пломб і зовнішнього стану вантажного відділення чи контейнера. Крім цього, відпадає необхідність у застосуванні національних гарантій і веденні особливої національної документації.

Слід зазначити, що міжнародні транзитні операції здійснюються за одним транзитним документом — книжкою МДП, що значно знижує ризик подання митним органам недостовірної інформації.

Як тільки виникає підозра, митні органи мають право в будь-який час провести огляд вантажів, що переміщуються під митними печатками і пломбами, і, якщо необхідно, призупинити перевезення МДП або здійснити заходи відповідно до національного законодавства. Враховуючи зацікавленість всіх митних служб і перевізників у чіткому застосуванні положень Конвенції МДП, подібні заходи повинні здійснюватись у виняткових випадках. Як наслідок, митні органи можуть звести до мінімуму звичайні митні процедури і направити свої обмежені ресурси на проведення спеціального вибіркового контролю, оснований на оцінці ризиків і на наявній оперативній інформації.

Виконавча рада МДП, як міжурядовий орган, призвана забезпечити належне застосування положень Конвенції усіма особами, залученими в процедуру МДП. Митні органи можуть звертатись у Виконавчу раду МДП за підтримкою і порадою у випадку будь-яких труднощів у застосуванні Конвенції МДП на міжнародному рівні. Крім того, Виконавча рада МДП, знаходиться в розпорядженні всіх Договірних сторін для координації і розвитку оперативною й іншою інформацією.

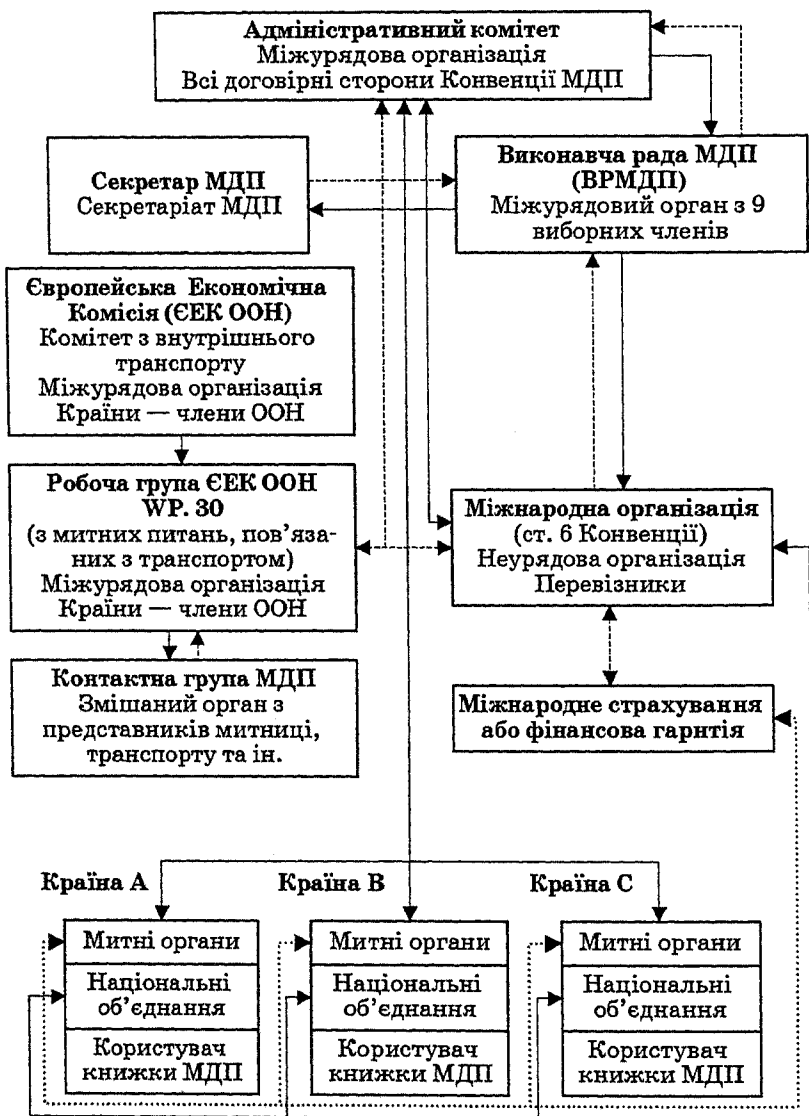
Переваги Конвенції МДП для торгівлі і транспорту не менш очевидні. Вантажі можуть перетинати національні кордони з мінімальним втручанням з боку митних органів. Зменшуючи традиційні перешкоди на шляху руху вантажів, система МДП сприяє розвитку міжнародної торгівлі. Вона дає змогу значно скоротити транспортні витрати за рахунок зменшення кількості затримок у дорозі. Крім цього, допрацьовані положення Конвенції дозволяють широко використовувати для перевезень і контейнери. Нарешті, усуваючи перешкоди, пов'язані з митним контролем, вона надає експортерам і імпортерам можливість вибору виду транспорту, найбільш придатного для задоволення їх потреб.

Принципи системи МДП. Приведемо в графічному вигляді принцип дії системи МДП (рис. 5.1) та опис принципів системи митного транзиту МДП, введеної в дію Конвенцією, з якої зрозуміло, наскільки привабливою є ця система для перевізників і митних органів через свою простоту й ефективність.

Щоб забезпечити безперешкодне переміщення вантажів з мінімальними затримками в пунктах пропуску на митному кордоні та водночас забезпечити максимальну безпеку з погляду митних органів держав транзиту, режим МДП включає п'ять основних елементів, на яких побудована вся система.

1. Вантажі повинні перевозитися в безпечних транспортних засобах чи контейнерах (*безпечність транспортних засобів і контейнерів*).

2. Сплата митних платежів і податків, щодо яких є ризик несплати, повинна бути забезпечена міжнародною гарантією (*міжнародна гарантія*).

— Рішення або схвалення

----- Надання порад або консультація

..... Міжнародна система страхування або фінансової гарантії

Рис. 5.1. Організаційна структура Конвенції МДП

3. Вантажі повинні супроводжуватися визнаним усіма державами — учасниками Конвенції митним документом (книжкою МДП), прийнятим до оформлення в державі відправлення і який служить документом контролю в державах відправлення, транзиту і призначення (*книжка МДП*).

4. Заходи митного контролю, прийняті в державі відправлення, повинні визнаватися всіма країнами транзиту і призначення (*взаємне визнання заходів митного контролю*).

5. Доступ до процедури МДП для національних об'єднань (дозвіл на видачу книжок МДП) і фізичних, і юридичних осіб (дозвіл на використання книжок МДП) повинний контролюватися уповноваженими національними органами (*контрольований доступ*).

Реалізація положень Митної конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП в Україні

Згідно із Законом України “Про участь України у Митній конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП” від 15 липня 1994 р. № 117/94-ВР ця Конвенція МДП 1975 р. набула чинності в Україні.

Відповідно до пункту 5 постанови Кабінету Міністрів України “Про заходи щодо забезпечення функціонування в Україні системи міжнародних автомобільних перевезень вантажів із застосуванням книжки МДП” від 24 липня 1993 р. № 572 за пропозицією Міністерства транспорту і Державного митного комітету було надано повноваження Асоціації міжнародних автомобільних перевізників України (АсМАП) бути гарантом перед Міжнародною спілкою автомобільного транспорту щодо відповідальності українських та іноземних автоперевізників у зв'язку із застосуванням ними на території України книжок МДП.

З метою неухильного дотримання ДМСУ і АсМАП вимог Конвенції МДП 1995 р. і визнання АсМАП як гарантійного об'єднання та єдиної організації, уповноваженої Міжнародним союзом автомобільного транспорту (МСАТ) видавати книжки МДП національним перевізникам і представляти інтереси МСАТ в Україні, 30 липня 1999 р. було укладено Угоду між

Державною митною службою України і Асоціацією міжнародних автомобільних перевізників України.

Наказом ДМСУ “Про затвердження Порядку реалізації положень митної конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП” від 21 листопада 2001 р. № 755 (далі — наказ № 755), зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 14 грудня 2001 р. за № 1036/6227, затверджено Порядок реалізації положень Митної конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (далі — Порядок). Цим наказом уповноважено регіональні митниці здійснювати митне оформлення товарів та інших предметів, що переміщуються через митний кордон України з застосуванням книжки МДП, відповідно до цього Порядку. Також установлено, що митниці, у зоні діяльності яких узятو на облік перевізників (власників транспортних засобів), які перевозять товари та інші предмети з застосуванням книжки МДП, мають право здійснювати видачу Свідоцтв про допущення дорожнього транспортного засобу до перевезення вантажів під митними печатками й пломбами.

Цей Порядок визначає:

- умови застосування процедури МДП;
- порядок оформлення книжки міжнародного дорожнього перевезення (далі — книжка МДП) на товари та інші предмети, що перевозяться між митницями з дотриманням процедури МДП;
- умови допуску українських перевізників до системи МДП;
- відповідальність перевізника й гарантійного об’єднання в разі порушення процедури МДП.

Відповідно до процедури МДП дозволяється перевезення вантажів, незаборонених чинним законодавством України для ввезення в Україну, вивезення з України й переміщення транзитом через її територію.

Процедура МДП застосовується за умови, що вантажі:

- перевозяться з застосуванням книжки МДП, заповненої та оформленої відповідно до положень Конвенції МДП і Порядку;
- забезпечуються фінансовою гарантією гарантійного об’єднання;

— перевозяться дорожніми транспортними засобами, частинами дорожніх транспортних засобів або в контейнерах, що допущені до перевезень під митними печатками та пломбами, за наявності Свідоцтва про допущення дорожнього транспортного засобу до перевезення вантажів під митними печатками та пломбами (за винятком перевезень великовагових чи громіздких вантажів).

Якщо операція МДП здійснюється дорожнім транспортним засобом або составом дорожніх транспортних засобів відповідно до ст. 16 Конвенції МДП, на них мають бути прикріплені таблички прямокутної форми з написом “TR” згідно з вимогами додатка 5 Конвенції МДП: одна табличка розміщується попереду, друга, така сама, — позаду дорожнього транспортного засобу або составу дорожніх транспортних засобів таким чином, щоб їх було чітко видно й була можливість їх відкріплювати.

Якщо при ввезенні в Україну товару, до якого законодавством України передбачено застосування заходів гарантування доставки, сума податків і зборів (обов’язкових платежів), що підлягає сплаті за цей товар у разі випуску його у вільний обіг, перевищує розмір гарантії, тобто суму, еквівалентну 50 000 дол. США у національній валюті України в перерахунку за курсом, установленим Національним банком України на день подання книжки МДП до оформлення, то операцію МДП не проводять. Контроль за доставкою такого товару в митницю призначення здійснюється відповідно до Положення про порядок здійснення контролю за доставкою вантажів у митниці призначення, затвердженого наказом ДМСУ від 8 грудня 1998 р. № 771 (зі змінами й доповненнями), шляхом складення попереднього повідомлення, попередньої вантажної митної декларації або іншого з застосуванням заходів гарантування доставки, передбачених пунктами 1—3 ст. 161 МКУ.

За відсутності в перевізника оформленої належним чином книжки МДП при ввезенні на митну територію України окремих видів товарів, щодо яких як захід забезпечення доставки товарів у митний орган призначення обрано перевезення на умовах Конвенції МДП, переміщення цих товарів за цією ПД на митну територію України забороняється.

Висновки. За своєю сутністю ідея гнучкої системи МДП, безумовно, є надійною, цивілізованою, гуманною та прозорою системою міжнародного транзиту. Водночас ситуація із застосуванням цієї системи на територіях країн СНД залишається складною та суперечливою. Незважаючи на всі зусилля міжнародних організацій та урядів щодо її вдосконалення й пристосування до територій країн, де відбулись глобальні політичні зміни, зміни в економічному житті та зміни настроїв суспільства, яке обрало шлях розвитку у ринкових умовах, зберігається загроза розладу та руйнування системи міжнародного транзиту в цілому.

Суттєвими ознаками сучасного процесу міжнародних перевезень є небувалий сплеск випадків шахрайства з використанням книжок МДП, насамперед на територіях країн транзиту СНД.

Протягом 1997—1999 рр. на територіях цих держав спостерігається стійка тенденція руйнівного характеру системи МДП. Нанесення шкоди іміджу надійного гаранта міжнародного транзиту — книжці МДП. Вимоги Конвенції МДП порушувалися з різних причин як учасниками (перевізниками, гарантійними об'єднаннями, користувачами книжок), так і посадовими особами митних органів саме цих країн.

Значна кількість порушень Конвенції спонукало уряди цих держав, в тому числі і Україну, до впровадження непопулярних заходів, втілення у практику одночасно з Конвенцією додаткових адекватних заходів щодо викорінення випадків шахрайств із транзитними перевезеннями на їх територіях. Безумовно, впровадження додаткових заходів (постанови КМУ від 29 червня 1996 р. № 699, від 29 червня 1996 р. № 700, від 4 листопада 1996 р. № 1216, накази ДМСУ від 29 січня 1997 р. № 35, від 19 березня 1997 р. № 113, від 18 червня 1998 р. № 351, від 27 січня 2003 р. № 49) не сприяли розвитку транзитних перевезень, але ж ці заходи тимчасові, їх введення виправдовується ефективністю у припиненні випадків шахрайства. За підрахунками митних органів у 2002—2003 рр. випадки підробок у книжках МДП майже зведено нанівець, а кількість випадків недоставок вантажів зменшилася більше ніж у 30 разів.

Впровадження непопулярних заходів має виховний ефект, зростає та поширюється усвідомлення необхідності переходу до цивілізованих форм співдружності об'єднаної Європи, усунення випадків досягти суто егоїстичних цілей за рахунок інших держав, прийняття нової шкали цінностей, усвідомлення привабливості транзитних перевезень за міжнародними стандартами.

5.3. Розпорядження товарами і транспортними засобами

Згідно з МКУ та чинним законодавством митні органи України уповноважені здійснювати розпорядження:

1) товарами, за якими до закінчення тримісячного терміну зберігання *під митним контролем* не звернувся власник або уповноважена ним особа. При цьому зазначений термін зберігання (згідно з МКУ від 11 липня 2002 р. № 92-IV) поширюється на товари, що:

— ввозяться громадянами на митну територію України і підлягають обкладенню податками та зборами, якщо вони не були сплачені;

— до закінчення строків тимчасового зберігання підприємствами (не більше трьох місяців, а в окремих випадках, за погодженням з митним органом, не більше чотирьох місяців) не були задекларовані власником або уповноваженою ним особою до відповідного митного режиму;

— перебували на тимчасовому зберіганні під митним контролем;

— вивозяться за межі митної території України та після закінчення митного оформлення зберігаються під митним контролем до фактичного їх вивезення;

— перебувають у режимі транзиту;

2) товарами, які перебувають у режимі митного складу, за якими не звернувся власник або уповноважена ним особа до закінчення встановлених термінів зберігання. Для товарів, що перебувають у режимі митного складу, — це такі терміни:

— три роки — для товарів, ввезених із-за меж митної території України;

— три місяці — для підакцизних товарів, ввезених із-за меж митної території України та для товарів, які вивозяться за межі митної території України;

3) товарами, розміщеними в митний режим відмови на користь держави;

4) товарами, які відповідно до законодавства визнані безхазайними;

5) товарами, які швидко псуються або мають обмежений строк зберігання, у тому числі товари, які були вилучені у власника за порушення митних правил.

Товари, заявлені у різні митні режими, повинні зберігатися на складах митних органів окремо, з дотриманням порядку, встановленого законодавством для відповідних митних режимів. Склади митних органів — це приміщення, резервуари, криті та відкриті майданчики, які належать митним органам або використовуються ними і спеціально обладнані для зберігання товарів. Митні органи, на складах яких зберігаються товари і транспортні засоби, несуть відповідальність за їх втрату або пошкодження в порядку, встановленому законом.

Товари, що потребують спеціальних умов зберігання чи спеціального обладнання, не можуть зберігатися на складах митних органів, на яких не можуть бути створені відповідні умови чи відсутнє відповідне обладнання. Такі товари підлягають розміщенню в місцях, визначених на підставі укладання договору між митницею та організацією, яка надає послуги зі зберігання майна.

5.3.1. Порядок розпорядження товарами і транспортними засобами

Способи розпорядження товарами і транспортними засобами залежать від підстав набуття державними органами прав на здійснення такого розпорядження, зокрема:

1) майном, розміщеним у митний режим відмови на користь держави;

2) майном, визнаним безхазяйним відповідно до законодавства;

3) майном, конфіскованим на підставі рішення суду;

4) майном, що зберігається під митним контролем, за яким власник або уповноважена ним особа не звернулися до закінчення строків зберігання;

5) майном, що швидко псується або має обмежений термін зберігання, у тому числі вилучене у власника за порушення митних правил;

6) майном, що за рішенням суду підлягає поверненню власнику та за яким власник не звернувся протягом терміну позовної давності (3 роки).

При цьому слід враховувати, що у випадках, зазначених у пунктах 4), 5), 6) майно у власність держави не переходить, а державні органи набувають лише право здійснення розпорядження ним.

Законодавством встановлені загальні вимоги щодо реалізації всіх товарів, які з будь-яких підстав перейшли у власність держави та термін зберігання яких закінчився. Водночас безоплатне передання майна можливе виключно у випадках набуття державою права власності на товари, а саме у випадках, вказаних у пунктах 1), 2), 3).

Слід звернути увагу, що рішення про подальше розпорядження майном приймається комісією за участю представників митного органу, органу державної виконавчої служби (у разі розпорядження конфіскованим майном), органу державної податкової служби, фінансового органу та органів, які здійснюватимуть розпорядження цим майном.

5.3.2. Реалізація

1. На початку кожного року місцеві податкові інспекції з залученням митних органів визначають на конкурсній основі торговельні підприємства, яким доручатиметься реалізація майна, з обов'язковим занесенням їх до Єдиного реєстру торговельних організацій, яким надається право реалізації та зберігання безхазяйного та іншого майна, що переходить у власність держави.

Митні органи з торговельними організаціями, які були внесені податковими інспекціями до Єдиного реєстру, укладають відповідні угоди на реалізацію цими організаціями товарів і транспортних засобів.

2. З метою передання товарів на реалізацію проводиться їх оцінювання. У разі розбіжностей у оцінюванні товарів між представниками комісії, утвореної митними органами, оцінювання провадиться суб'єктами оцінювальної діяльності — суб'єктами господарювання.

За результатами роботи комісії складається акт опису, оцінювання та передання товарів на реалізацію, який є підставою для реалізації майна через митні аукціони, товарні біржі або торговельні підприємства.

Митні аукціони організуються у порядку, що встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Визначення організатора митного аукціону здійснюється на тендерній основі комісією, утвореною митним органом. Членом комісії (за згодою) може бути представник фінансових органів.

Організатор митного аукціону повинен мати власне або орендоване приміщення з відповідними умовами для зберігання, передпродажної підготовки і демонстрації товарів (або зразків, відібраних від партії товарів), а також приміщення для проведення митного аукціону. Приміщення повинне відповідати торговельно-технологічним, санітарно-гігієнічним і протипожежним нормам.

Зазначимо, що організаторам митних аукціонів, торговельним біржам та торговельним організаціям, яким доручається реалізація майна, виплачується комісійна винагорода, передбачена у договорі про реалізацію. При цьому розмір комісійної винагороди не повинен перевищувати 20 % від суми коштів, які були отримані торговельним підприємством, організацією від реалізації товарів.

Товари, щодо яких прийнято рішення про недоцільність реалізації на митних аукціонах, реалізуються через товарні біржі або торговельні організації.

У разі реалізації товарів, що зберігалися під митним контролем, за якими не звернувся власник або уповноважена ним особа до закінчення встановлених термінів зберігання, митний

орган повідомляє власника таких товарів не пізніше як за два тижні до закінчення терміну зберігання.

Товари, транспортні засоби реалізуються з нарахуванням усіх податків і зборів, що підлягають сплаті при переміщенні таких товарів, транспортних засобів через митний кордон України, за ставками, чинними на день реалізації, якщо такі податки і збори не були попередньо сплачені.

3. Майно передається на реалізацію з дотриманням таких вимог:

— транспортні засоби, предмети антикваріату, високохудожні авторські роботи, товарно-матеріальні цінності за умови наявності оптової партії реалізуються через митні аукціони, біржові торги. При цьому початкова вартість не повинна бути нижчою, ніж вартість, зазначена в акті опису, оцінювання та передавання майна;

— товарно-матеріальні цінності з групи товарів широкого вжитку і продукції виробничо-технічного призначення, продаж яких на аукціоні є економічно не вигідним, а також розкомплектовані транспортні засоби передаються на реалізацію підприємствам роздрібною торгівлі за цінами, визначеними в акті опису, оцінювання та передавання майна;

— культурні цінності, що за рішенням Міжвідомчої ради з питань ввезення, вивезення та повернення культурних цінностей не передані до державних музеїв, архівів, бібліотек і наукових установ, підлягають реалізації через аукціони або торговельні підприємства;

— товари, які швидко псуються або мають обмежений термін зберігання, реалізуються з урахуванням терміну їх придатності, наявності документального підтвердження щодо їх якості, безпеки для життя та здоров'я людини за цінами, визначеними в акті опису, оцінювання та передавання товарів.

5.3.3. Інші види розпорядження

Повернення майна. У разі прийняття судом рішення про повернення товарів, які були вилучені за порушення митних правил, власникові або уповноваженій ним особі такі товари повертаються або в установленому порядку повертається їхня вартість (*див. розпорядження коштами, одержаними від реалізації майна*).

Знищення майна. Майно, якість якого не відповідає вимогам стандартів, є санітарно-епідеміологічно-небезпечним або яке не пройшло відповідного випробування, карантинної обробки чи не придатне для реалізації, підлягає переробці або знищенню (утилізації). При цьому слід розрізняти такі поняття, як знищення, утилізація та переробка:

— *знищення продукції* — механічна, фізико-хімічна, біологічна або інша обробка та розміщення (захоронення) продукції або її залишкових компонентів у спеціально визначених місцях;

— *утилізація продукції* — використання продукції як вторинних матеріальних чи енергетичних ресурсів;

— *переробка продукції* — будь-які технологічні операції, пов'язані зі зміною фізичних, хімічних чи біологічних властивостей продукції з метою підготовки її до утилізації або подальшого використання цієї продукції за умови приведення її у відповідність до вимог нормативно-правових актів і нормативних документів.

Переробка, утилізація або знищення неякісної та небезпечної продукції здійснюється підприємствами, виробництво яких пройшло атестацію на виконання цих робіт відповідно до вимог законодавства. Способи утилізації, знищення або подальшого використання вилученої з обігу неякісної та небезпечної харчової продукції, продовольчої сировини і супутніх матеріалів визначаються за погодженням із санітарно-епідеміологічною службою Міністерства охорони здоров'я та службою ветеринарної медицини Міністерства аграрної політики.

Наркотичні (психотропні) лікарські засоби, наркотичні засоби, психотропні речовини, прекурсори, що використовуються у виробництві, виготовленні наркотичних (психотропних) лікарських засобів, визнані непридатними для подальшого використання, на підставі заяви, а також аналізу лабораторії підприємства, установи, організації, за участю представника Державної інспекції контролю за якістю лікарських засобів Міністерства охорони здоров'я знищуються за письмовим дозволом Комітету з контролю за наркотиками, про що складається відповідний акт.

Знищення, утилізація та переробка товарів проводиться під контролем членів комісії, яка створюється за відповідним наказом митного органу. Крім представників митного, податкового, фінансового органів до складу комісії залучаються також представники інших служб, яким такі товари підконтрольні.

Факт знищення, утилізації та переробки підтверджується відповідним актом, який підписують усі члени комісії та затверджує керівник митного органу або особа, що його заміщує.

Безоплатне передання майна. Законодавством України передбачені такі випадки безоплатного передання майна митними органами:

— культурні цінності після проведення спеціальної експертизи на підставі рішення Міжвідомчої ради з питань ввезення, вивезення та повернення культурних цінностей безоплатно передаються на довічне зберігання до державних музеїв, архівів, бібліотек і наукових установ;

— предмети релігійного культу після проведення за рішенням Міжвідомчої ради з питань ввезення, вивезення та повернення культурних цінностей спеціальної експертизи передаються релігійним організаціям за плату або можуть передаватися їм безоплатно;

— товарно-матеріальні цінності, які були в користуванні і ступінь зносу яких становить понад 50 % можуть передаватися безоплатно закладам охорони здоров'я, освіти, соціального забезпечення населення, установам виконання покарань, слідчим ізоляторам та на благодійні цілі.

Необхідно зазначити, що уряд України приділяє особливу увагу питанню поліпшення матеріального забезпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Так, згідно з Законом України “Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування” та Постановою Кабінету Міністрів України “Про поліпшення матеріального забезпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування” від 16 серпня 1998 р. № 909 безоплатно передаються закладам, у яких виховується ця категорія дітей, дитячі речі, м’який інвентар, транспортні засоби тощо у кількості, що не перевищує необхідних річних потреб відповідного закладу або сім’ї.

Розпорядження дорогоцінними металами та дорогоцінним камінням, дорогоцінним камінням органогенного утворення та напівдорогоцінним камінням (далі — цінності). У разі вилучення цінностей, що мають ознаки, які вказують на їх історичну, музейну, наукову, художню або іншу культурну цінність, митні органи забезпечують проведення державної експертизи таких цінностей державними установами, закладами культури, іншими організаціями. Якщо результат такої експертизи дає підстави для віднесення культурних цінностей до Музейного фонду України, матеріали експертизи та цінності передаються безоплатно Міністерству культури і мистецтв України, яке надалі розпоряджається культурними цінностями відповідно до чинного законодавства України. Цінності, крім тих, що були передані Міністерству культури і мистецтв України, надсилаються митними органами до Держсховища в установленому порядку.

Розпорядження валютними цінностями. У триденний термін після набуття законної сили відповідним рішенням про перехід валютних цінностей у власність держави, закінчення терміну зберігання валютних цінностей, прийнятих митними органами:

— гривні перераховуються уповноваженими банками до державного бюджету;

— англійські фунти стерлінгів, долари США, німецькі марки, французькі франки, італійські ліри, швейцарські франки,

японські єни та російські рублі перераховуються уповноваженими банками на відповідні рахунки в іноземній валюті Державного казначейства;

— готівкова іноземна валюта за всіма іншими видами валют 1-ї, 2-ї та 3-ї груп за Класифікатором іноземних валют Національного банку України, що обліковується на позабалансових рахунках, продається уповноваженими банками через мережу власних пунктів обміну іноземних валют або касу банку з подальшим зарахуванням виручки від її продажу до державного бюджету або вивозиться на міжнародні валютні ринки, де продається за вільно конвертовану валюту 1-ї групи за Класифікатором із зарахуванням виручки від продажу на відповідні рахунки в іноземній валюті Державного казначейства. При цьому готівкова іноземна валюта, вилучена з міжнародних поштових відправлень за порушення Всесвітньої поштової конвенції та законодавства України, перераховується безпосередньо органами ДМСУ до державного бюджету.

Розпорядження цінними паперами. Облігації державних позик блокуються в уповноважених банках у порядку, встановленому нормативними актами НБУ. Кошти, призначені для сплати доходу та погашення цих облігацій, зараховуються до державного бюджету.

Вилучені цінні папери, що пройшли процедуру оцінювання, передаються для зберігання та обліку прав власності тим торговцям цінними паперами, які мають дозвіл на їх зберігання. При цьому з такими торговцями укладаються угоди на реалізацію цінних паперів.

Реалізація цінних паперів здійснюється торговцем цінними паперами на фондових біржах і через торговельно-інформаційні системи. Винагорода торговцям цінними паперами за їх реалізацію та зберігання не може перевищувати одного відсотка ціни реалізації цінних паперів.

Розпорядження зброєю та боєприпасами. Відповідно до Інструкції про порядок приймання, зберігання, обліку, знищення чи реалізації вилученої, добровільно зданої, знайденої зброї та боєприпасів до неї, затвердженої наказом Міністерства внут-

рішніх справ України від 31 травня 1993 р. № 314, обернені на користь держави зброя та боеприпаси, що не мають культурної чи музейної цінності, передаються до органів МВС України для подальшого розпорядження відповідно до встановленого законодавством порядку.

5.3.4. Конфісковане за рішенням суду майно

Відповідно до Закону України “Про виконавче провадження” примусове виконання рішень в Україні покладається на Державну виконавчу службу, яка входить до системи органів Міністерства юстиції України. Згідно з Законом України “Про державну виконавчу службу” примусове виконання рішень здійснюють державні виконавці органів державної виконавчої служби. Враховуючи зазначене, товари і транспортні засоби вилучені митним органом, щодо яких винесена постанова суду про конфіскацію, передаються державному виконавцеві.

Облік, попереднє оцінювання, а також відповідальність за зберігання вилученого митними органами майна до прийняття судом рішення про його конфіскацію покладаються на митні органи.

Конфісковане майно передається митним органом державному виконавцеві на підставі акта опису та арешту майна безпосередньо в місцях зберігання конфіскованого майна для подальшого розпорядження ним.

Реалізація майна, конфіскованого за рішенням суду і переданого органам державної виконавчої служби, за винятком виключеного за законом з обігу, здійснюється шляхом його продажу на прилюдних торгах, аукціонах, товарних біржах або комісійних умовах через торговельні підприємства.

Крім того згідно з чинним законодавством органи державної виконавчої служби можуть також проводити знищення, утилізацію та переробку конфіскованого майна або передавати безоплатно закладам охорони здоров'я, освіти, соціального забезпечення, соціального захисту, зокрема, закладам, у яких виховуються діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, дитячим будинкам сімейного типу, прийомним

сім'ям, будинкам дитини при установах виконання покарань, установам виконання покарань, слідчим ізоляторам, військовим формуванням, а також на благодійні цілі.

Рішення про безоплатну передачу конфіскованого майна приймаються комісією, яка утворюється з представників відповідного органу державної виконавчої служби, митного органу, органу державної податкової служби та фінансового органу, і затверджуються начальником відповідного органу державної виконавчої служби.

Кошти, одержані від реалізації конфіскованого майна, перераховуються органами державної виконавчої служби до Державного бюджету України. При цьому про перерахування до державного бюджету коштів, одержаних від реалізації зазначеного майна, органи державної виконавчої служби (державний виконавець) повинні повідомляти митний орган (у якого це майно було вилучено) протягом трьох днів з дня їх безпосереднього перерахування.

5.3.5. Розпорядження коштами, одержаними від реалізації майна

Кошти, одержані від реалізації товарів, за якими власник або уповноважена ним особа не звернулися до закінчення термінів зберігання, після вирахування сум належних податків і зборів, виплати комісійної винагороди підприємству торгівлі, яке реалізувало зазначені товари, а також відшкодування витрат на зберігання цих товарів, їх оцінку, сертифікацію, транспортування, проведення, у разі необхідності, аналізів та експертиз, надсилання їх власникам відповідних повідомлень зберігаються на депозитному рахунку митного органу.

При реалізації товарів — предметів порушення митних правил, які швидко псуються або мають обмежений термін зберігання, до винесення судом відповідного рішення, кошти, одержані від реалізації цих товарів, у разі винесення судом постанови про їх конфіскацію вилучаються для забезпечення стягнення вартості таких товарів.

Кошти за товари, які були реалізовані після закінчення встановлених термінів їх зберігання та за товари, що швидко псується або мали обмежений строк зберігання, у разі відмови суду в їх конфіскації можуть отримати власник або уповноважена ним особа з депозитного рахунку митного органу. При цьому власнику або уповноваженій ним особі підлягає поверненню залишок коштів, який склався після вирахування сум належних податків і зборів. В цьому разі витрати не відшкодовуються і комісійна винагорода торговельній організації не виплачується.

Кошти, які підлягали поверненню, але не отримані власником або уповноваженою ним особою протягом загального строку позовної давності (3 роки), перераховуються до Державного бюджету України.

Кошти, одержані від реалізації товарів, розміщених у митний режим відмови на користь держави, після відшкодування витрат (за проведення оцінювання, зберігання та ін.), а також виплати комісійної винагороди підприємству торгівлі перераховуються до Державного бюджету України.

Завдання для перевірки знань

1. Вантаж ввозиться на митну територію України автомобільним транспортом через прикордонний пункт пропуску магістральної митниці "Гоптівка" та прямує до м. Харкова (зона діяльності Харківської митниці) у відділ митного оформлення для вирішення питання про випуск у вільний обіг:

а) куди і з якою метою одержувач вантажу або особа, уповноважена на декларування, подають документи на вантаж до його ввезення на митну територію України?

б) яка митниця дає дозвіл на переміщення вантажу через митний кордон України та на яких підставах?

в) який документ свідчить про здійснення перевезення вантажу? Ким видається та де залишається?

г) який термін доставки та якою митницею встановлюється в цьому разі?

д) яка митниця контролює доставку вантажу?

2. Автомобіль, який перевозить вантаж за експортною ВМД, потрапив у ДТП під м. Житомир та не встигає прибути в митницю призначення у встановлений термін. Митниця оформлення ВМД — Київська регіональна митниця призначення — Ягодинська:

а) до якої митниці повинен звернутися перевізник із заявою щодо продовження терміну доставки?

б) які основні документи необхідно надати?

3. Вантаж, який буде ввозитись на митну територію України автомобільним транспортом, буде митно оформлений не за місцем акредитації отримувача. Митниця акредитації отримувача — Глухівська, митниця майбутнього оформлення вантажу — Сумська. Якою митницею повинен бути оформлений документ контролю доставки?

4. Для чого призначаються системи митного транзиту?

5. Що є необхідною умовою успішного функціонування будь-якої транзитної системи?

6. З якою метою була розроблена система МДП?

7. Назвіть п'ять основних елементів режиму МДП, на яких побудована ця система.

8. Яких перевезень вантажів стосується Конвенція МДП?

9. Чи звільняються від митного огляду в пунктах пропуску через митний кордон України вантажі, що перевозяться з дотриманням процедури МДП?

10. У яких випадках може здійснюватись митний огляд вантажів, що перевозяться з дотриманням процедури МДП?

11. За якої умови українські перевізники допускаються до перевезень відповідно до процедури МДП?

12. Яка уповноважена організація видає книжки МДП?

13. За якої умови застосовується процедура МДП?

14. У яких випадках книжка МДП не приймається до митного оформлення?

15. Якою мовою друкуються книжки МДП?

16. Хто встановлює термін дії книжки МДП і чи дозволяється продовжувати його?

Глава 6

ПІДПРИЄМНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ІЗ НАДАННЯ ПОСЛУГ З ДЕКЛАРУВАННЯ ТОВАРІВ І ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ТА ПЕРЕВЕЗЕННЯ ТОВАРІВ, ЩО ПЕРЕМІЩУЮТЬСЯ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ АБО ПЕРЕБУВАЮТЬ ПІД МИТНИМ КОНТРОЛЕМ

6.1. Митний брокер

Відповідно до ст. 176 МКУ *митний брокер* (посередник) — це підприємство, що здійснює декларування товарів і транспортних засобів, які переміщуються через митний кордон України, і має ліцензію на право здійснення митної брокерської діяльності, видану спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі митної справи. Митним брокером може бути тільки підприємство-резидент.

Митний брокер здійснює брокерську діяльність відповідно до норм МКУ та ліцензійних умов, що затверджуються спеціально уповноваженим органом з питань ліцензування та органом ліцензування.

Нині законодавством не визначено порядок ліцензійних умов провадження митної брокерської діяльності і відповідно до норм чинного митного законодавства МСУ введені поняття “підприємство, що здійснює декларування на підставі договору” та “особи, уповноваженої на декларування”.

Підприємство, що здійснює декларування вантажів на підставі договору, — це підприємство, яке зареєстроване на тери-

торії України і здійснює свою діяльність відповідно до чинного законодавства України, а також має право від свого імені за рахунок і за дорученням власника (володільця) вантажу самостійно здійснювати такі операції в галузі митної справи:

- декларувати товари, транспортні засоби та інші предмети;
- подавати митному органу України документи, необхідні для митного оформлення;
- пред'являти митниці товари, транспортні засоби та інші предмети, що декларуються (тобто заявляти у встановленій формі точні відомості про товари і транспортні засоби, мету їх переміщення через митний кордон України, а також відомості, необхідні для здійснення їх митного контролю та митного оформлення);
- забезпечувати сплату митних платежів, установлених для товарів, транспортних засобів та інших предметів, що декларуються;
- виконувати в межах своєї компетенції інші дії, необхідні для митного оформлення та митного контролю товарів і транспортних засобів, що декларуються;
- оскаржувати у визначеному порядку рішення митних органів України.

Для здійснення декларування такому підприємству необхідно отримати свідоцтво про визнання його декларантом (свідоцтво видається МСУ за погодженням із митним органом (митницею), в зоні діяльності якого розташоване підприємство), а також мати у своєму штаті осіб, уповноважених на декларування, які отримали відповідні кваліфікаційні свідоцтва.

Видача кваліфікаційного свідоцтва особи, уповноваженої на декларування, здійснюється митним органом, в зоні діяльності якого розташоване підприємство, що здійснює декларування на підставі договору за наявності заяви від підприємства, або громадянина на видачу свідоцтва.

Для видачі кваліфікаційного свідоцтва у митниці створюється екзаменаційна комісія, яка приймає екзамени у кандидатів із метою визначення достатності їх рівня знань і кваліфікації для здійснення декларування.

Також митниця організовує навчання осіб, уповноважених на декларування, проведення консультацій та прийняття екзаменів у встановленому законодавством порядку.

6.2. Митний перевізник

Правові підстави діяльності митного перевізника визначені ст. 182—184, 161 МКУ.

Митний перевізник — це підприємство, яке здійснює перевезення між митними органами товарів, без застосування при цьому заходів гарантування доставки товарів до митного органу призначення, передбачених п. 1, 2 та 4 частини першої ст. 161 МКУ (надання власником товарів (уповноваженою ним особою) гарантій митним органам, охорона та супроводження товарів митними органами, перевезення на умовах конвенції МДП)), і має ліцензію на право здійснення діяльності митного перевізника, видану спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі митної справи (МСУ).

Митним перевізником може бути тільки підприємство-резидент (юридична особа, а також громадянин, який здійснює підприємницьку діяльність без створення юридичної особи).

Ліцензія на право здійснення діяльності митного перевізника є дійсною на всій митній території України.

6.3. Митний ліцензійний склад

Митний склад — митний режим, відповідно до якого окремі товари зберігаються під митним контролем без справляння податків і зборів, без застосування до них заходів нетарифного регулювання та інших обмежень у період зберігання.

Зберігання товарів в режимі митного складу забезпечується шляхом використання спеціально призначеного та обладнаного приміщення або іншого місця — митного ліцензійного складу.

Основними завданнями митних ліцензійних складів є:

- сприяння розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні та зближення з поширеною світовою практикою;
- створення умов для підготовки імпортованих товарів для використання їх на території України;

— зниження витрат, пов'язаних з переміщенням товарів через митний кордон України.

У режим митного складу можуть поміщатися будь-які товари, за винятком товарів, заборонених до ввезення в Україну, вивезення з України та транзиту через територію України, а також товарів, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України. Товари, що можуть завдати шкоди іншим товарам або вимагають особливих умов зберігання, повинні зберігатися у спеціально обладнаних приміщеннях.

Термін зберігання товарів, ввезених із-за меж митної території України, в режимі митного складу не може перевищувати трьох років з дати поміщення цих товарів у зазначений режим. Зберігання в режимі митного складу підакцизних товарів, ввезених із-за меж митної території України, не може перевищувати трьох місяців з дати поміщення їх у цей режим. Товари, ввезені з-за меж митної території України, що зберігаються у режимі митного складу, до закінчення строків зберігання повинні бути задекларовані власником або уповноваженою ним особою до іншого митного режиму.

Товари, що вивозяться за межі митної території України, можуть зберігатися в режимі митного складу протягом трьох місяців з дати поміщення їх у цей режим. До закінчення зазначеного терміну такі товари мають бути вивезені за межі митної території України.

Територія митного ліцензійного складу є зоною митного контролю і становить невід'ємну складову митної території України, на якій діє законодавство України, МКУ, нормативні акти ДМСУ, а також нормативні акти інших відомств, що регулюють вимоги до товарів, які ввозяться в Україну або вивозяться з України, відповідно до МКУ.

Власниками митних ліцензійних складів є суб'єкти підприємницької діяльності, які отримали ліцензію на право відкриття та експлуатації митного ліцензійного складу.

Митний ліцензійний склад може бути відкритого або закритого типу.

Митний ліцензійний склад відкритого типу — це митний ліцензійний склад, який може використовувати для зберігання товарів будь-який суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності.

Митний ліцензійний склад закритого типу — це митний ліцензійний склад, який використовується для зберігання товарів, що належать власнику складу.

Особа, яка має намір відкрити та експлуатувати митний ліцензійний склад (далі — МЛС) відкритого типу, повинна мати свідоцтво про визнання підприємства декларантом.

При цьому слід зазначити, що є перелік товарів, які не можуть поміщатися у режим митного складу, який затверджено Кабінетом Міністрів України, зокрема це:

- заборонені до ввезення і вивезення з України та транзиту через територію України;
- термін зберігання або використання яких закінчився;
- транзитні підакцизні товари;
- вантажі, що надходять в Україну як гуманітарна допомога;
- живі тварини;
- електроенергія та газ;
- товари, що надходять на адресу приватних осіб;
- спирт та алкогольні напої за кодами згідно з УКТЗЕД 2203 00, 2204—2208;
- тютюнові вироби за кодами згідно з УКТЗЕД 2402 10 00 00, 2402 20 10 00, 2402 20 90, 2403 10 10 00, 2403 10 90 00, 2403 99 10 00;
- давальницька сировина, закуплена на митній території України.

Товари, що переміщуються через митну територію України транзитом, можуть розміщатись на МЛС в разі проведення перевантаження з одного виду транспорту на інший, за умови дотримання загальних термінів транзиту.

Товари, що підлягають експортному контролю, розміщуються на МЛС за погодженням ДМСУ.

Види товарів, що дозволені до зберігання на МЛС закритого типу, визначаються під час надання ліцензії на право відкриття та експлуатації митного ліцензійного складу і зазначаються в “Процедурі організації митного режиму — митний склад”.

Товари та інші предмети зберігаються на митному складі під митним контролем з обов’язковим накладенням митного забезпечення митного органу. При цьому разом з митним забезпеченням наявність пломби власника митного ліцензійного складу є обов’язковою.

При переміщенні товарів, що були ввезені в Україну, з одного МЛС на інший термін зберігання товарів встановлюється з дати їх розміщення в режим митного складу, тобто з моменту первинного розміщення на МЛС.

З вантажами, які зберігаються на МЛС, також можуть проводитись такі операції:

1) для забезпечення збереження цих товарів: переміщення товарів у межах складу з метою раціонального розміщення, чищення, провітрювання, створення оптимального температурного режиму зберігання, сушіння (у тому числі зі створенням потоку тепла), фарбування, захист від корозії, боротьба із шкідниками, інвентаризація;

2) за окремим (разовим) дозволом митного органу: подрібнення партій, формування відправлень, сортування, пакування, перепакування, маркування, навантаження, розвантаження, перевантаження, тестування.

Завдання для перевірки знань

1. Дайте визначення терміна “митний перевізник”.
2. Назвіть основні завдання митних ліцензійних складів.
3. Які є типи митних ліцензійних складів?

Глава 7

МИТНІ РЕЖИМИ ЩОДО ТОВАРІВ І ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ, ЯКІ ПЕРЕМІЩУЮТЬСЯ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ

Митний режим — це сукупність норм, встановлених законами України з питань митної справи, що залежно від заявленої мети переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України визначають порядок такого переміщення та обсяг митних процедур, які при цьому здійснюються (ст. 1 МКУ від 11 липня 2002 р.).

Митний режим установлює порядок і особливості переміщення товару через митний кордон України, умови знаходження його на митній території України або за її межами, встановлює рамки, в яких може використовуватися товар, права і обов'язки особи, яка його переміщує.

Згідно з МКУ відповідно до мети переміщення товарів через митний кордон України запроваджуються такі види митного режиму:

- 1) імпорт;
- 2) реімпорт;
- 3) експорт;
- 4) реекспорт;
- 5) транзит;
- 6) тимчасове ввезення (вивезення);

- 7) митний склад;
- 8) спеціальна митна зона;
- 9) магазин безмитної торгівлі;
- 10) переробка на митній території України;
- 11) переробка за межами митної території України;
- 12) знищення або руйнування;
- 13) відмова на користь держави.

Митний режим імпорту (випуск у вільний обіг) (глава 29 МКУ, ст. 188 — 189)

Імпорт — митний режим, відповідно до якого товари ввозяться на митну територію України для вільного обігу без обмеження терміну їх перебування на цій території та можуть використовуватися без будь-яких митних обмежень.

Митний режим імпорту (випуску у вільний обіг) застосовується до товарів, що надходять на митну територію України на підставі договорів (контрактів) купівлі-продажу, договорів на здійснення бартерних (товарообмінних) операцій, а також до товарів, що ввозяться для формування уставного фонду підприємств з іноземними інвестиціями.

При розміщенні товарів у режим імпорту (випуску у вільний обіг) оформлюється ВМД типу “ІМ.40”.

Як правило, розміщення товарів в указаний митний режим передбачає сплату всіх митних та інших обов’язкових платежів, застосування у повному обсязі нетарифних методів регулювання та дозвільної системи України.

При здійсненні операцій із давальницькою сировиною, розміщення в режим імпорту (випуску у вільний обіг) відбувається щодо:

— готової продукції, що ввозиться в Україну і була виготовлена за її межами з давальницької сировини українського замовника;

— давальницької сировини, що ввозиться на митну територію України з метою проведення оплати за переробку давальницької сировини іноземного замовника;

— готової продукції, що виготовлена на території України з давальницької сировини іноземного замовника і реалізується на митній території України (розміщення в цей режим проводиться без фактичного її ввезення з України).

При ввезенні в Україну гуманітарної допомоги її розміщення здійснюється в певний митний режим без оплати митних та інших обов'язкових платежів. Необхідною умовою при цьому є наявність рішень відповідних комісій з питань гуманітарної допомоги про визнання таких вантажів (товарів) гуманітарною допомогою.

Митний режим реімпорт (глава 30 МКУ, ст. 190—193)

Реімпорт — митний режим, відповідно до якого товари, що походять з України та вивезені за межі митної території України згідно з митним режимом експорту, не пізніше ніж у встановлений законодавством термін ввозяться на митну територію України для вільного обігу на цій території.

Митний режим експорт (глава 31 МКУ, ст. 194—195)

Експорт — митний режим, відповідно до якого товари ввозяться за межі митної території України для вільного обігу без зобов'язання про їх повернення на цю територію та без встановлення умов їх використання за межами митної території України.

Оформлення товарів у митний режим експорту здійснюється у використанні вантажної митної декларації типу “ЕК. 10”.

При здійсненні операцій з давальницькою сировиною, в режим “Експорт” розміщується:

— готова продукція, що вивозиться за межі митної території України і була виготовлена на Україні з давальницької сировини іноземного замовника;

— давальницька сировина, що вивозиться за межі митної території України як оплата за переробку давальницької сировини українського замовника.

Митний режим реекспорт (глава 32 МКУ, ст. 196—199)

Реекспорт — митний режим, відповідно до якого товари, що походять з інших країн, не пізніше ніж у встановлений законодавством термін з моменту їх ввезення на митну територію України вивозяться з цієї території в режимі експорту.

Митний режим транзит (глава 33 МКУ, ст. 200—203)

Транзит — митний режим, відповідно до якого товари і транспортні засоби переміщуються під митним контролем між двома митними органами або в межах зони діяльності одного митного органу без будь-якого використання таких товарів і транспортних засобів на митній території України.

У випадку застосування цього режиму, при ввезенні товарів в Україну, митниці в пункті пропуску подається ВМД типу “ТР.80”, оформлення якої є підставою для транзитного перевезення вантажу, у межах встановленого терміну.

Слід зазначити, що для деяких товарів, що перевозяться транзитом, законодавство України передбачає необхідність супроводження вантажів або надання фінансових гарантій.

Супроводження вантажів уведено Постановою Кабінету Міністрів України “Про твердження Положення про порядок охорони і супроводження товарів митними органами із залученням у разі потреби підрозділів Міністерства внутрішніх справ” від 29 червня 1996 р. № 699. Метою охорони і супроводження товарів є забезпечення їхньої цілості й обов’язкової доставки до митниці призначення для завершення митного оформлення відповідно до законодавства України.

Власники товарів або уповноважена ними особа на власний розсуд можуть вибирати форму охорони і супроводження товарів як альтернативу наданню фінансових гарантій митним органам або разом із наданням фінансових гарантій, виходячи з інтересів цілості цих товарів. При цьому охорона і супроводження товарів митними органами є обов’язковими у випадку переміщення транзитом через територію України алкогольної і тютюнової продукції без марок акцизного збору.

Фінансова гарантія є способом грошового забезпечення виконання зобов’язань перевізника щодо вивезення товарів, заявлених як транзитні. Митним органам можуть бути подані такі види фінансових гарантій: гарантійний лист, грошова застава, страхування фінансової відповідальності перевізника. Сума фінансових гарантій має відповідати обсягу всіх обов’язкових платежів, визначених для цих товарів законодавством, тобто акцизного збору, мита, податку на додану вартість, митних і інших зборів, нарахованих відповідно до по-

рядку, установленому для оподатковування таких товарів у випадку ввезення їх в Україну з метою вільного використання.

Застосування в Україні фінансових гарантій, передбачене Постановою Кабінету Міністрів України від 29 червня 1996 р. № 700, якою затверджено “Положення про надання митним органам України фінансових гарантій щодо обов’язкової доставки товарів до митниць призначення”.

Митний режим тимчасового ввезення (вивезення) (глава 34 МКУ, ст. 204—211)

Тимчасове ввезення (вивезення) — митний режим, відповідно до якого товари можуть ввозитися на митну територію України чи вивозитися за межі митної території України з обов’язковим подальшим поверненням цих товарів без будь-яких змін, крім природного зносу чи втрат за нормальних умов транспортування.

Товари, транспортні засоби й інші предмети згідно з Митним кодексом України можуть увозитися в Україну (вивозитися за межі митної території України) тимчасово, під зобов’язання про зворотнє ввезення (вивезення) терміном до одного року.

Особливості застосування цього митного режиму регулюються наказом ДМСУ “Про затвердження Порядку застосування митного режиму тимчасового ввезення (вивезення)” від 28 березня 2000 р. № 173.

При тимчасовому ввезенні товарів на митну територію України в митницю подається ВМД типу “ІМ.31”, при тимчасовому вивезенні ВМД типу “ЕК.31”. Крім інших документів обов’язковим є надання в митний орган письмового зобов’язання підприємства про повернення товарів, що тимчасово ввозяться (вивозяться).

Законодавство України передбачає можливість продовження термінів тимчасового перебування товарів на території України (за її межами) понад 1 рік з урахуванням мети ввезення (вивезення).

Митним кодексом установлено, що до закінчення строків тимчасового ввезення (вивезення), товари повинні бути:

- 1) вивезені (ввезені) згідно з наданим зобов’язанням;
- 2) заявлені митниці про зміну митного режиму.

Митний режим митний склад (глава 35 МКУ, ст. 212—216)

Митні ліцензійні склади — використовуються для збереження товарів, транспортних засобів та інших предметів під митним контролем. Основним документом, яким регулюється діяльність МЛС, є наказ ДМСУ “Про твердження Положення про відкриття й експлуатацію митних ліцензійних складів” від 31 грудня 1996 р. № 592.

Розрізняють МЛС відкритого і закритого типу.

При розміщенні товарів на МЛС з митний орган оплачують лише митні збори. Мито, податок на додану вартість і акцизний збір із товарів, що розміщаються на МЛС, не стягуються.

Для забезпечення збереження на МЛС товарів із ними можуть провадитися операції чищення, провітрювання, сушіння, захисту від корозії та ін. Крім того, щодо товарів, які зберігаються на МЛС, можуть проводитися операції для підготування їх до продажу і транспортування, а саме: переміщення товарів у межах складу з метою раціонального розміщення, формування партій, сортування, упакування, переупакування, маркірування, тестування та ін. Зазначені операції можуть проводитися тільки з дозволу митного органу, що контролює роботу МЛС.

Розміщення товарів на МЛС здійснюється на підставі договору збереження між суб'єктом господарської діяльності і власником МЛС, зовнішньоекономічного договору, товаросупровідних документів, а також ВМД, оформленої в режимі “митний склад”.

Митний склад — митний режим, відповідно до якого ввезені з-за меж митної території України товари зберігаються під митним контролем без справляння податків і зборів, без застосування до них заходів нетарифного регулювання та інших обмежень у період зберігання, а товари, що вивозяться за межі митної території України, зберігаються під митним контролем після митного оформлення митними органами до фактичного їх вивезення за межі митної території України.

При розміщенні товарів на МЛС подається ВМД типу “ІМ.74” (стосовно товарів, що перебували у вільному використанні і вивозяться за межі України — ВМД типу “ЕК.74”).

Товари, що увезені в Україну, можуть зберігатися на МЛС: — терміном до трьох років;

— підакцизні товари не більш як 90 діб від дати їхнього первинного розміщення.

Митний режим спеціальна митна зона (глава 36 МКУ, ст. 217—224)

Спеціальна митна зона — це митний режим, відповідно до якого до товарів, які ввозяться на території відповідних типів спеціальних (вільних) економічних зон із-за меж митної території України, а також до товарів, які вивозяться з територій зазначених зон за межі митної території України, не застосовуються заходи тарифного і нетарифного регулювання, якщо інше не передбачено законом.

Митний режим магазин безмитної торгівлі (глава 37 МКУ, ст. 225—228)

Магазин безмитної торгівлі — митний режим, відповідно до якого товари, а також супутні товарам роботи, непризначені для споживання на митній території України, перебувають та реалізуються під митним контролем у пунктах пропуску на митному кордоні України, відкритих для міжнародного сполучення, інших зонах митного контролю, визначених митними органами України, без справляння мита, податків, установлених на експорт та імпорт таких товарів, та без застосування заходів нетарифного регулювання.

Митні режими переробки на митній території України (переробка за межами митної території України) (глава 38, ст. 229—236; глава 39 МКУ, ст. 237—242)

Митні режими “переробки на митній території України” і “переробки за межами митної території України” застосовуються при здійсненні операцій з переробки давальницької сировини в готову продукцію в рамках, установлених Законом України “Про операції з давальницькою сировиною в зовнішньоекономічних відносинах” від 15 березня 1995 р. № 327/95-ВР.

Давальницька сировина — це сировина, матеріали, напівфабрикати, комплектуючі вироби, енергоносії, увезені на митну територію України іноземним замовником (або закуплені іноземним замовником за іноземну валюту в Україні) або вивезені

за її межі українським замовником для використання у виробництві готової продукції з наступним поверненням продукції або її частини в країну власника або вивезенням в іншу країну.

Операції з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічних відносинах — це операції з переробки (обробки, збагачення, використання) давальницької сировини, увезеної на митну територію України або вивезеної за її межі з метою одержання готової продукції за відповідну плату. До операцій з давальницькою сировиною належать операції, у яких вартість сировини замовника, на конкретному етапі її переробки, становить не менше 20 % від загальної вартості готової продукції (у встановлених Кабінетом Міністрів випадках сировина замовника повинна складати не менше 80 % від вартості готової продукції).

Готова продукція — це продукція, виготовлена з використанням давальницької сировини і визначена як кінцева в контракті (договорі) між замовником і виконавцем.

Чинним законодавством України передбачено для українських суб'єктів господарської діяльності використання таких трьох схем переробки давальницької сировини:

- увезення на митну територію України давальницької сировини іноземного замовника;
- закупівля на митній території України іноземним замовником давальницької сировини;
- вивезення давальницької сировини українського замовника за межі митної території України.

Митний режим знищення або руйнування (глава 40 МКУ, ст. 243—245)

Знищення або руйнування — митний режим, відповідно до якого товари, ввезені на митну територію України, знищуються під митним контролем чи приводяться у стан, який виключає їх використання, без справляння податків, установлених на імпорт, а також без застосування заходів нетарифного регулювання до товарів, що знищуються або руйнуються.

Митний режим відмови на користь держави (глава 41 МКУ, ст. 246)

Відмова на користь держави — митний режим, відповідно до якого власник відмовляється від товарів, що перебувають під митним контролем, без будь-яких умов на свою користь. У режимі відмови на користь держави на товари не нараховуються і не справляються податки і збори, а також не застосовуються заходи нетарифного регулювання.

До таких товарів та інших предметів застосовується механізм реалізації, установлений Порядком організації митних аукціонів, реалізації товарів і транспортних засобів на митних аукціонах, товарних біржах, або через підприємства торгівлі, а також розпорядженням окремими видами товарів, що не підлягають реалізації, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 р. № 607.

Завдання для перевірки знань

1. Що таке митний режим?
2. Дайте визначення митного режиму імпорту.
3. Що таке митний режим реімпорту?
4. Розкажіть про митний режим експорту.
5. Дайте визначення митного режиму реекспорту.
6. Розкажіть про митний режим транзиту.
7. Дайте визначення митного режиму тимчасового ввезення (вивезення).
8. Охарактеризуйте митний режим митного складу.
9. У чому полягає сутність митного режиму спеціальної митної зони?
10. Що таке митний режим магазину безмитної торгівлі?
11. Дайте визначення митного режиму переробки на митній території України.
12. Розкажіть про митний режим переробки за межами митної території України.
13. Охарактеризуйте митний режим знищення або руйнування.
14. Дайте характеристику митного режиму відмови на користь держави.

Глава 8

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІ ДОГОВОРИ ТА ЇХ ВИДИ

8.1. Загальні положення

Основні засади реалізації державного, політичного, економічного суверенітету України полягають в поєднанні її самостійності при здійсненні і регулюванні зовнішньоекономічних відносин, з одного боку, та в сумлінному дотриманні зобов'язань, взятих Україною в рамках міжнародних договорів, з другого боку.

Вочевидь, розвиток економічних відносин з іншими державами на взаємовигідній основі потребує запровадження правового регулювання всіх видів зовнішньоекономічної діяльності в Україні, включаючи зовнішню торгівлю, економічне, науково-технічне співробітництво, спеціалізацію та кооперацію в галузі виробництва, науки і техніки, економічні зв'язки в галузі будівництва, транспорту, експедиторських, страхових, розрахункових, кредитних та інших банківських операцій, надання різноманітних послуг.

Законодавчим підґрунтям такого регулювання є Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність" від 16 квітня 1991 р. № 959-XII, яким визначаються основні вимоги до її здійснення, в тому числі й ті, що стосуються ведення, контролю та використання договорів (контрактів), як форми правової реалізації зовнішньоекономічних відносин.

Так, ст. 1 цього Закону встановлено, що зовнішньоекономічний договір (контракт) — це матеріально оформлена угода двох або більше суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності (суб'єктів ЗЕД) та їх іноземних контрагентів, спрямована на встановлення, зміну або припинення їх взаємних прав та обов'язків у зовнішньоекономічній діяльності.

Як правило, у випадках, що не передбачають обмежень, заборон чи застережень, встановлених законами або міжнародними договорами України:

— такий договір (контракт) укладається суб'єктом ЗЕД або його представником у простій письмовій формі;

— повноваження представника може впливати з доручення, статутних документів, договорів та інших підстав, а дії, які здійснюються від імені іноземного суб'єкта ЗЕД суб'єктом ЗЕД України, уповноваженим на це належним чином, вважаються діями цього іноземного суб'єкта ЗЕД;

— для підписання договору (контракту) не потрібен дозвіл будь-якого органу державної влади, управління або вищестоящої організації;

— при складанні договору (контракту) суб'єкти ЗЕД мають право використовувати відомі міжнародні звичаї, рекомендації міжнародних органів та організацій.

Якщо зовнішньоекономічний договір (контракт) не відповідає вимогам законів або міжнародних договорів України, його може бути визнано недійсним у судовому порядку.

8.2. Основні вимоги до форми зовнішньоекономічних договорів

Права та обов'язки сторін зовнішньоекономічного договору (контракту) визначаються матеріальним та процесуальним правом місця його укладання, якщо сторони не погодили інше, і відображаються в умовах договору (контракту). Такі умови поділяються на обов'язкові та додаткові.

До умов, які обов'язково повинні бути передбачені в договорі (контракті) та становлять основу додержання його форми, належать:

— *назва, номер договору (контракту), дата та місце його укладення;*

— *преамбула*, в якій зазначається повне найменування сторін договору (контракту), а також найменування документів, якими вони керуються (установчі документи тощо);

— *предмет договору* (контракту), в якому визначається який товар (роботи, послуги) один з контрагентів зобов'язаний поставити (здійснити) іншому із зазначенням точного найменування, марки, сорту або кінцевого результату роботи, що виконується. За потреби більш детальної характеристики або номенклатури товарів її зазначення допускається у додатку (специфікації), який є невід'ємною частиною договору (контракту);

— *кількість та якість товару* (обсяги виконання робіт, надання послуг) передбачають визначення загальної кількості та одиниць вимірювання товару та його якісні характеристики, а при виконання робіт (надання послуг) — конкретні їх обсяги та термін виконання;

— *базисні умови постачання товарів* (приймання-здавання виконаних робіт або послуг) передбачають визначення виду транспорту та обов'язків сторін щодо постачання товару відповідно до Міжнародних правил інтерпретації комерційних термінів, а також конкретний строк його постачання (умови та строки виконаних робіт (послуг);

— *ціна та загальна вартість договору (контракту)*. У цьому розділі визначається ціна одиниці вимірювання товару та загальна вартість товарів або вартість виконаних робіт (наданих послуг), а також валюта контракту. При постачаннях товарів різної якості та асортименту, ціна встановлюється окремо за одиницю товару кожного сорту, марки та можуть бути зазначені в додатках (специфікаціях), на які робиться посилавання в тексті договору;

— *умови платежів*. Цей розділ визначає валюту платежу, спосіб, порядок та строки фінансових розрахунків та гарантії виконання сторонами взаємних платіжних зобов'язань;

— *умови приймання-здавання товару (робіт, послуг)* визначають строки та місце фактичного передання товару, перелік товаросупровідних документів, у тому числі тих, що засвідчують якість товару;

— *упаковка та маркування*. Цей розділ містить відомості про упаковку товару (ящики, мішки, контейнери тощо), нанесене на неї відповідне маркування (найменування продавця та покупця, номер договору (контракту), місце призначення, габарити, спеціальні умови складування і транспортування та ін.), а за необхідності також умови її повернення.

— *форс-мажорні обставини*. Цей розділ містить відомості про випадки, при яких умови договору (контракту) можуть бути не виконані сторонами (стихійні лиха, воєнні дії, ембарго, втручання з боку влади та ін.). Строк дії форс-мажорних обставин підтверджується торговельно-промисловою палатою відповідної країни.

— *санкції та рекламації*. Цей розділ встановлює порядок і терміни застосування, а також чіткі розміри штрафних санкцій і відшкодування збитків та пред'явлення рекламацій у зв'язку з невиконанням або неналежним виконанням одним із контрагентів своїх зобов'язань.

— *урегулювання спорів у судовому порядку*. У цьому розділі визначаються умови та порядок вирішення спорів у судовому порядку, а також погоджений сторонами вибір матеріального і процесуального права, яке буде застосовуватися цим судом.

— *місцезнаходження (місце проживання), поштові та платіжні реквізити сторін*. За домовленістю сторін у договорі (контракті) можуть визначатися додаткові умови: страхування, гарантії якості, умови залучення субвиконавців договору (контракту), агентів, перевізників, визначення норм навантаження (розвантаження), умови передання технічної документації на товар, збереження торгових марок, порядок сплати податків, митних зборів, різного роду захисні застереження, з якого моменту договір (контракт) починає діяти, кількість підписаних примірників договору (контракту), можливість та порядок унесення змін до договору (контракту) та ін.

8.3. Класифікація зовнішньоекономічних договорів

Суб'єкти ЗЕД мають право укладати будь-які види зовнішньоекономічних договорів (контрактів), крім тих, які прямо та у виключній формі заборонені законами України.

Класифікацію зовнішньоекономічних договорів можна здійснити за різними критеріями залежно від цілей, які при цьому ставляться. Наприклад, за кількістю сторін, які беруть участь при укладанні договору (одно- та багатосторонні договори). Також залежно від послідовності досягнення цілей договори можна поділити на попередні та основні. За попереднім договором (як правило, протоколом про намір) сторони зобов'язуються у певний строк укласти в майбутньому основний договір. Договори можуть бути безстроковими та з визначеним терміном дії.

Залежно від наслідків укладання зовнішньоекономічні договори можна поділити на такі групи, за видами зовнішньоекономічної діяльності, які здійснюють в Україні суб'єкти ЗЕД відповідно до положень ст. 4 Закону України "Про зовнішньоекономічну діяльність":

— договори про передання майна у власність (експорт та імпорту товарів, товарообмінні (бартерні) операції та інша діяльність, побудована на формах зустрічної торгівлі між суб'єктами ЗЕД та іноземними суб'єктами господарської діяльності та ін.);

— договори про передачу майна у тимчасове користування (орендні, в тому числі лізингові, операції між суб'єктами ЗЕД та іноземними суб'єктами господарської діяльності — лізинг, рейтинг тощо);

— договори про надання послуг та виконання робіт (надання суб'єктами ЗЕД України послуг іноземним суб'єктам господарської діяльності, зокрема: виробничих, транспортно-експедиційних, страхових, консультаційних, маркетингових, експортних, посередницьких, брокерських, агентських, консигнаційних, управлінських, облікових, аудиторських, юри-

дичних, туристських та інших, що прямо і виключно не заборонені законами України; надання зазначених вище послуг іноземними суб'єктами господарської діяльності та ін.);

— договори про сумісну діяльність (інвестиційні угоди, угоди про співробітництво та ін.);

— посередницькі договори (відповідно до зовнішньоекономічних операцій, при здійсненні яких право власності на товар не переходить до посередника (на підставі комісійних, агентських договорів, договорів доручення та ін.);

— інші види договорів відповідно до зовнішньоекономічної діяльності, не забороненої прямо і у виключній формі законами України.

8.3.1. Договори купівлі-продажу

Договори купівлі-продажу становлять більшість договорів у зовнішній торгівлі. За цим договором продавець зобов'язується поставити товар, надати документи, що стосуються товару, та передати право власності на нього відповідно до умов зовнішньоекономічного договору, а покупець — сплатити вартість товару та прийняти постачання товару відповідно до вимог контракту.

У контракті купівлі-продажу неодмінною умовою є перехід права власності на товар від продавця (експортера) до покупця (імпортера). У цьому полягає основна відмінність договору купівлі-продажу від всіх інших договорів.

Регулювання укладання контракту купівлі-продажу, тих прав і обов'язків продавця і покупця, що виникають з такого договору, уніфіковано в Конвенції ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів (1980 р.) (*документ А/CONF.97/18, Annex I*), яка є першою універсальною конвенцією норм національних законодавств, що регулюють укладання договорів міжнародної купівлі-продажу товарів. Зараз її учасниками є понад 40 країн. З 1 лютого 1991 р. до цієї Конвенції приєдналася й Україна. Норми Конвенції застосовуються до договорів купівлі-продажу товарів між сторонами, підприємства яких знаходяться в різних державах.

8.3.2. Договори зустрічної торгівлі

Зустрічна торгівля — сукупність комерційних угод, які передбачають поряд із закупівлею товарів зустрічне постачання певних товарів для досягнення балансу експортно-імпорتنих операцій.

У міжнародній практиці зустрічна торгівля застосовується у таких формах:

- бартерні (товарообмінні) угоди;
- зустрічна закупівля;
- зворотна закупівля;
- компенсаційне узгодження.

Бартерна (товарообмінна) операція у галузі зовнішньоекономічної діяльності — це один з видів експортно-імпорتنих операцій, оформлених договором між суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності України та іноземним контрагентом, що передбачає збалансований за вартістю обмін товарами, неопосередкований рухом коштів.

Умовою еквівалентності обміну за бартерним договором є обмін товарами (роботами, послугами) за цінами, що визначаються суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності України на договірних засадах з урахуванням попиту та пропозиції, а також інших факторів, які діють на відповідних ринках на час укладення бартерних договорів.

У бартерному договорі зазначається загальна вартість товарів, що імпортуються, та загальна вартість товарів (робіт, послуг), що експортуються за цим договором, з обов'язковим вираженням в іноземній валюті, віднесеній Національним банком України до першої групи Класифікатора іноземних валют (євро, долар США, фунт стерлінгів тощо).

Товари, що імпортуються за бартерним договором, підлягають ввезенню на митну територію у строки, зазначені у такому договорі, але не пізніше 90 календарних днів з дати митного оформлення (дати оформлення вантажної митної декларації на експорт) товарів, що фактично експортовані за бартерним договором, а в разі експорту за бартерним договором робіт та по-

слуг — з дати підписання документа, що засвідчує виконання робіт, надання послуг. У разі експорту за бартерним договором високоліквідних товарів строки ввезення на митну територію України імпортованих товарів не повинні перевищувати 60 календарних днів з дати оформлення вивізної вантажної митної декларації. Перелік високоліквідних товарів встановлюється Кабінетом Міністрів України. Для окремих видів товарів законодавець може встановлювати інші строки виконання зобов'язань за бартерними договорами.

Порушення суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності України строків проведення товарообмінних (бартерних) операцій, строків ввезення товарів (виконання робіт, надання послуг), що імпортуються за бартерним договором, тягне за собою стягнення пені за кожний день прострочення у обсягом 0,3 % вартості недержаних товарів (робіт, послуг), що імпортуються за бартерним договором.

Угода зустрічної закупівлі передбачає, що продавець-експортер, крім продажу визначених договором товарів покупцеві, зобов'язується придбати визначену кількість товарів, що виробляються в країні покупця.

Угода зворотної закупівлі використовується, зазвичай, у сферах розробки корисних копалин, будівництва підприємств. При цьому вартість робіт, виконаних однією стороною контракту, компенсується частково або повністю постачаннями видобутих корисних копалин, чи продукцією, що виробляється на збудованому підприємстві.

Компенсаційне узгодження — це угода, за якою експортер зобов'язується включити у перелік товарів сировину, компоненти або напівфабрикати для виконання обумовлених послуг у цій країні згідно з зовнішньоекономічною угодою.

8.3.3. Договори на виконання робіт та надання послуг

За договором на виконання робіт одна сторона зобов'язується виконати на свій ризик певну роботу за замовленням іншої сторони (замовника) з її або своїх матеріалів, а замовник, у свою

чергу, зобов'язується прийняти й оплатити виконану роботу. До таких договорів належать договори підяду, на виконання проектних і розвідувальних робіт, на переробку давальницької сировини тощо.

Крім договорів про виконання робіт законодавство визначає договори про надання послуг. Вони відрізняються тим, що в договорах про виконання робіт на одного з контрагентів покладається обов'язок виконати роботу, яка завершувалася б досягненням певного матеріального результату, а в договорах про надання послуг діяльність контрагента спрямована на вчинення дій, які безпосередньо не породжують матеріальних наслідків, однак породжують відповідне благо, що має споживну вартість. До зовнішньоекономічних договорів про надання послуг належать договори міжнародних перевезень, зберігання та ін.

Зовнішньоекономічні угоди з переробки давальницької сировини. *Операції з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічних відносинах* — це операції з перероблення (оброблення, збагачення чи використання) давальницької сировини в результаті технологічного процесу зі зміною коду по УКТЗЕД (незалежно від кількості виконавців), а також етапів (операцій з перероблення цієї сировини) з метою отримання готової продукції за відповідну плату. До операцій з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічних відносинах належать операції, в яких сировина замовника на конкретному етапі переробки, а також на заключному, є основним матеріалом та її вартість становить не менш як 20 % загальної вартості готової продукції, при цьому обов'язковим є попереднє здійснення постачання виконавцю давальницької сировини щодо повернення виготовленої з неї готової продукції замовнику. При розрахунку вартості давальницької сировини у вартості готової продукції враховуються вартість всієї вивезеної (ввезеної) давальницької сировини та витрати з доставки цієї сировини до виконавця.

Отже, предметом контракту з переробки давальницької сировини є надання послуг однією з сторін контракту з виробництва готової продукції з сировини, наданої іншою стороною. При цьому в контракті з переробки давальницької сировини

зазначається точне найменування (марка, сорт, назва товару, що є кінцевою метою переробки давальницької сировини).

Обов'язковою умовою є надання митному органу технологічної схеми переробки давальницької сировини, кількісних показників сировини на кожному з етапів переробки, з обґрунтуванням технологічних витрат сировини, втрати виконавця на кожному етапі переробки. Ці умови визначаються у додатку до контракту.

У контракті про переробку давальницької сировини повинна бути зазначена орієнтовна вартість контракту та, крім того, застава вартість давальницької сировини, ціна та загальна вартість готової продукції, загальна вартість переробки.

8.3.4. Орендні договори

Договорами на оренду оформлюються відносини майнового найму, за якими орендодавець однієї країни передає орендарю з іншої країни майно в тимчасове користування за узгодженою платою. Предметами таких угод можуть бути технічне та технологічне обладнання, транспортні засоби, сільськогосподарські машини тощо.

У міжнародній практиці застосовуються угоди:

- рейтинг — короткотермінової оренди;
- хайринг — середньотермінової оренди;
- лізинг — довготермінової оренди.

Договір лізингу укладається у формі багатосторонньої угоди за участю лізингодавця, лізингоодержувача, продавця об'єкта лізингу або двосторонньої угоди між лізингодавцем і лізингоодержувачем.

Суб'єктами лізингу можуть бути:

- *лізингодавець* — суб'єкт підприємницької діяльності (у тому числі банківська або небанківська фінансова установа), який дає в користування об'єкти лізингу за договором лізингу;
- *лізингоотримувач* — суб'єкт підприємницької діяльності, який одержує в користування об'єкти лізингу за договором лізингу;

— *продавець лізингового майна* — суб'єкт підприємницької діяльності, що виготовляє майно (машини, устаткування тощо) та/або продає власне майно, яке є об'єктом лізингу.

Є такі види лізингу:

1) *фінансовий* — це договір лізингу, в результаті укладення якого лізингоодержувач на своє замовлення отримує в платне користування від лізингодавця об'єкт лізингу на строк, не менший, ніж той, за який амортизується 60 % вартості об'єкта лізингу, визначеної в день укладення договору.

Сума відшкодування вартості об'єкта лізингу в складі лізингових платежів за період дії договору фінансового лізингу повинна включати не менше 60 % вартості об'єкта лізингу, визначеної в день укладення договору.

Після закінчення строку договору фінансового лізингу об'єкт лізингу, переданий лізингоодержувачу згідно з договором, переходить у власність лізингоодержувача або викуповується ним за залишковою вартістю;

2) *оперативний* — це договір лізингу, в результаті укладення якого лізингоодержувач на своє замовлення отримує у платне користування від лізингодавця об'єкт лізингу на строк, менший, ніж той, за який амортизується 90 % вартості об'єкта лізингу, визначеної в день укладення договору.

Після закінчення строку договору оперативного лізингу він може бути продовжений або об'єкт лізингу підлягає поверненню лізингодавцю і може бути повторно переданий у користування іншому лізингоодержувачу за договором лізингу.

Є такі форми лізингу:

— *зворотний* — це договір лізингу, який передбачає набуття лізингодавцем майна у власника і передання цього майна йому у лізинг;

— *пайовий* — здійснення лізингу за участю суб'єктів лізингу на основі укладення багатостороннього договору та залучення одного або кількох кредиторів, які беруть участь у здійсненні лізингу, інвестуючи свої кошти. При цьому сума інвестованих кредиторами коштів не може становити більше 80 % вартості набутого для лізингу майна;

— *міжнародний* — це договір лізингу, що здійснюється суб'єктами лізингу, які перебувають під юрисдикцією різних держав, або в разі якщо майно чи платежі перетинають державні кордони.

8.3.5. Договори про спільну інвестиційну діяльність

Інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект.

Такими цінностями є: кошти, цільові банківські вклади, цінні папери, рухоме та нерухоме майно, майнові права.

Інвестиції у відтворення основних фондів і на приріст матеріально-виробничих запасів здійснюються у формі капітальних вкладень.

Інвестиційною діяльністю є сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій.

Різновидом інвестиційної діяльності є інноваційна діяльність, яка здійснюється з метою впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво і соціальну сферу (випуск і розповсюдження принципово нових видів техніки і технології, прогресивні міжгалузеві структурні зрушення та ін.).

Об'єктами інвестиційної діяльності можуть бути будь-яке майно, в тому числі основні фонди і оборотні кошти в усіх галузях та сферах народного господарства, цінні папери, цільові грошові вклади, науково-технічна продукція, інтелектуальні цінності, інші об'єкти власності, а також майнові права.

Забороняється інвестування в об'єкти, створення і використання яких не відповідає вимогам санітарно-гігієнічних, радіаційних, екологічних, архітектурних та інших норм, встановлених законодавством України, а також порушує права та інтереси громадян, юридичних осіб і держави, що охороняються законом.

Суб'єктами (інвесторами і учасниками) інвестиційної діяльності можуть бути громадяни і юридичні особи України та іноземних держав, а також держави.

Інвестори — суб'єкти інвестиційної діяльності, які приймають рішення про вкладення власних, позичкових і залучених майнових та інтелектуальних цінностей в об'єкти інвестування. Інвестори можуть виступати в ролі вкладників, кредиторів, покупців, а також виконувати функції будь-якого учасника інвестиційної діяльності.

При іноземному інвестуванні реалізацію угоди про інвестування може бути здійснено у формі спільних підприємств.

У випадках проведення міжнародних виставок або ярмарків, спортивних, наукових, культурно-освітніх та подібних заходів замість зовнішньоекономічного договору (контракту) може використовуватися запрошення від організатора виставки щодо участі в міжнародній виставці, разом із зобов'язанням не реалізувати товари без дозволу митниці і відповідного митного оформлення. Після закінчення виставки (ярмарку тощо) власник зобов'язаний вивести товари за межі митної території України або заявити їх у встановлений термін у відповідний митний режим. Якщо учасником виставки є нерезидент, який не має відповідного представництва в Україні, то зобов'язання має надавати організатор.

8.3.6. Торгово-посередницькі договори

До торгово-посередницьких договорів належать угоди, що опосередковують юридичні послуги з проведення зовнішньоекономічних операцій. Основним критерієм віднесення комерційної операції до посередницької є відсутність переходу до посередника права власності на товар.

Посередницькі операції регулюються нормами торговельного і цивільного права. Цивільний кодекс України передбачає два види представництва:

- доручення, оформлене договором доручення;
- комісія, оформлена договором комісії.

Співпрацюючи із закордонним посередником, українські підприємства використовують такі види договорів:

- консигнаційні;
- агентські;

- дилерські;
- дистриб'юторські;
- про франшизу;
- про факторинг та ін.

Зовнішньоторговельні угоди за договорами доручення та комісії (консигнації). При укладенні зовнішньоторговельних угод за участю українських посередників слід мати на увазі, що цивільне законодавство України передбачає можливість реалізації таких угод із використанням посередницьких послуг на основі договорів доручення та договорів комісії.

За договором доручення одна сторона (повірений) зобов'язується виконати від імені і за рахунок другої сторони певні юридичні дії (зокрема, укласти зовнішньоекономічну угоду).

За договором комісії одна сторона (комісіонер) зобов'язується за дорученням другої сторони (комітента) за винагороду укласти одну або кілька угод від свого імені за рахунок комітента. Тобто контракт з іноземним партнером укладається від імені комісіонера, але право власності на товари, що імпортуються чи експортуються за цим контрактом, до нього не переходить.

Спорідненість договору доручення та договору комісії полягає в тому, що в договорі доручення є третя особа, а також на підставі цих договорів одна сторона (повірений чи комісіонер) укладає зовнішньоекономічні угоди в інтересах другої особи (довірителя або комітента). Проте між ними існують суттєві відмінності. Якщо за договором комісії комісіонер укладає угоди від свого імені, то за договором доручення повірений виступає від імені довірителя. Договір комісії завжди оплатний, а договір доручення може бути оплатним чи безоплатним.

Договір консигнації є різновидом договору комісії.

Консигнаційні угоди передбачають постачання консигнантом товарів на консигнаційний склад агента (консигнатора) (в Україні — це митний ліцензійний склад) для їх подальшої реалізації на ринку консигнатора за визначений час. До моменту реалізації право власності на товар залишається за консигнантом.

До операцій резидентів, які здійснюються під час виконання договорів консигнації, належать операції з реалізації то-

варів, щодо яких одна сторона (консигнатор) зобов'язується за дорученням другої сторони (консигнанта) протягом визначеного часу (терміну угоди консигнації) за обумовлену винагороду продати з консигнаційного складу від свого імені товари, які належать консигнанту.

Агентська угода — один із різновидів посередницьких договорів. За агентською угодою, власник товару (принципал) уповноважує посередника (агента) представляти принципала або діяти від його імені у відносинах з третіми особами. За агентської угоди зовнішньоекономічний договір може укладатись як від імені принципала, так і від імені агента, залежно від умов агентського договору.

На сьогодні набули поширення *дилерські та дистриб'юторські угоди*. На відміну від звичайного договору купівлі-продажу, вказані угоди повинні відповідати таким вимогам:

— укладаються виключно з компанією-виробником товарів або фірмою, уповноваженою компанією-виробником укладати такі угоди від її (компанії-виробника) імені (повноваження такої фірми мають бути підтверджені листом компанії-виробника);

— у них оговорюються умови продажу товарів компанією-виробником та умови їхньої реалізації на території України, у тому числі порядок гарантійного й подальшого сервісного обслуговування, права, обов'язки, відповідальність сторін, термін дії угоди.

Завдання для перевірки знань

1. Дайте визначення зовнішньоекономічного договору (контракту).

2. Визначте умови, які обов'язково повинні бути передбачені в договорі (контракті) та становлять основу додержання його форми.

3. Перелічіть обов'язкові умови, які мають бути передбачені у зовнішньоекономічному договорі (контракті).

4. Що таке бартерна операція?

5. Які відмінності існують між договором доручення та договором комісії?

6. Назвіть види лізингу.

7. Російське підприємство “Лада” постачає на митний ліцензійний склад українського підприємства “Авто” легкові автомобілі з метою їх подальшої реалізації на ринку України протягом 1 року. Якому виду угоди відповідає ця операція?

Глава 9

ЗАХОДИ НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ. ГОЛОВНІ ПРИНЦИПИ ЗАХОДІВ НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Застосування відповідно до законодавства України заходів нетарифного регулювання при переміщенні товарів через митний кордон України є одним з основних завдань, покладених на митні органи України.

Нетарифне регулювання — це один із заходів регулювання зовнішньоекономічної діяльності, спрямований на забезпечення захисту економічних інтересів України та інтересів суб'єктів ЗЕД¹, що охороняються законом.

Нетарифний метод регулювання ЗЕД є методом адміністративного характеру, що застосовується при проведенні певних видів контролю державних органів щодо товарів, які ввозяться на митну територію України або з неї вивозяться.

Нетарифне регулювання включає такі заходи:

- *числові* (квотування, ліцензування, добровільне обмеження експорту, спеціальні санкції);
- *приховані* (дозволи державних органів).

¹ Суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності є особи, визначені у ст. 3 Закону України “Про зовнішньоекономічну діяльність”.

Органами державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності на території України є: Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України та центральні органи виконавчої влади (міністерства та відомства).

На території України, як суверенної держави, діє порядок встановлення і використання технічних, фармакологічних, санітарних, фітосанітарних, ветеринарних та екологічних стандартів і вимог, згідно з якими дозволяється переміщення товарів, що за своїми характеристиками не порушують умов відповідних стандартів і вимог. Такі стандарти та вимоги, а також процедури їх застосування не можуть використовуватися з метою створення перешкод для здійснення зовнішньоекономічної діяльності суб'єктами ЗЕД, але є необхідними і обов'язковими для певної категорії товарів. Органи державного управління, що за законами України уповноважені розробляти та запроваджувати зазначені стандарти та вимоги, повинні офіційно публікувати їх у загальнодоступних засобах інформації України та здійснювати їх реєстрацію в Міністерстві юстиції України.

Відповідно до МКУ, законодавства України та інших нормативно-правових актів України митне оформлення товарів, до яких при переміщенні через митний кордон України застосовуються заходи нетарифного регулювання, може бути завершено тільки після закінчення передбачених законодавством видів контролю та отримання позитивних висновків відповідних контролюючих органів.

Неподання необхідних для митного контролю та оформлення документів є адміністративним правопорушенням, а в разі ввезення та реалізації на території України товарів, до яких застосовуються заходи нетарифного регулювання ЗЕД, без дозвільних документів за наявності ознак злочину є кримінальним злочином.

9.1. Ліцензування і квотування зовнішньоекономічних операцій

Під *експортною (імпортною) ліцензією* мається на увазі належно оформлене право на експорт (імпорт) упродовж установленого терміну певних товарів або валютних коштів з метою інвестицій та кредитування (рис. 9.1).

Під *експортною (імпортною) квотою* мається на увазі граничний обсяг певної категорії товарів, який дозволено експортувати з території України (імпортувати на територію України) впродовж установленого терміну та який визначається в натуральних вартісних одиницях.

В Україні запроваджуються такі види експортних (імпортних) ліцензій:

— *антидемпінгова ліцензія* — належним чином оформлене право на імпорт в Україну протягом установленого строку певного товару (товарів), який є об'єктом антидемпінгового розслідування та/або антидемпінгових заходів;

— *компенсаційна ліцензія* — належним чином оформлене право на імпорт в Україну протягом установленого строку певного товару (товарів), який є об'єктом антисубсидійного розслідування та/або компенсаційних заходів;

— *спеціальна ліцензія* — належним чином оформлене право на імпорт в Україну протягом установленого строку певного товару (товарів), який є об'єктом спеціального розслідування та/або спеціальних заходів;

— *відкрита (індивідуальна) ліцензія* — дозвіл на експорт (імпорт) товару протягом певного періоду (але не менше одного місяця) з визначенням його загального обсягу;

— *генеральна ліцензія* — відкритий дозвіл на експортні (імпортні) операції певного товару (товарів) та/або з певною країною (групою країн) протягом періоду дії режиму ліцензування щодо цього товару (товарів);

— *експортна (імпортна) ліцензія* — належним чином оформлене право на експорт (імпорт) протягом встановленого

1. Организация заявителя, адрес		8. ЛИЦЕНЗИЯ N разовая	
		7. ЗАЯВЛЕНИЕ N 2	
		на разовую лицензию на импорт от 18.11.99	
3. Потребитель товара:		9. Продавец, его адрес	
		10. Страна продавца РОССИЙСКАЯ ФЕДЕРАЦИЯ 1643	
4. Страна назначения УКРАИНА 1804	11. Срок действия лицензии 1643	по заявлению 31.12.99	по лицензии 31.12.99
5. Страна происхождения РОССИЙСКАЯ ФЕДЕРАЦИЯ	12. Характер сделки ПОСТАВКИ ТОВАРОВ С РАСЧЕТОМ НА ЗАКНУТУЮ ВАЛЮТУ		41
6. Таможня ВОСТОЧНАЯ РЕГИОНАЛЬНАЯ 180000	13. Валюта платежа РОССИЙСКИЕ РУБ.		810
14. Наименование и основная характеристика товара	15. Код товара	16. Единица измерения	17. Количество
	3005.90310 КИЛОГРАМ		5505.80
			29.79
----марля и изделия из марли-----			
Доп. наименование			
20. Основание для запроса лицензии ИМПОРТ, КОНТРАКТ №11/01 ОТ 01.11.99 Г. . СПЕЦИФИКАЦИЯ, РАЗРЕШЕНИЕ	ВНЕКВТОВЫ	22. Согласовано	
11.99 Г. . СПЕЦИФИКАЦИЯ, РАЗРЕШЕНИЕ	№ 1,0,	ВАРЧЕНКО В.Г.	
"ГОСКОММЕДИОПРОМ" N 3447 ОТ 17.11.99 Г. . С ПРИЛОЖЕНИЕМ N 2 . ПИСЬМО КИМТ N: 2314 ОТ 18.11.99	подпись и печать заявителя	Дата 17.11.99	
21. Ф.И.О. руководителя организации-заявителя	Должность ДИРЕКТОР	подпись и печать заявителя	Дата 16.11.99
		23. Квартетство (подп.) подпись лицензия Управление ВЭС Харьковской обл. Ф.И.О. Житомлин И. Должн. Подпись и печать управления ВЭС	1363
		подпись и печать заявителя	18.11.99
24. Особые условия НОМЕНКЛАТУРА В СООТВЕТСТВИИ С ПРИЛОЖЕНИЕМ ВСЕГО ЗА СУММУ 777829.4 РУБЛЕЙ РФ (29789.95 USD).			

Рис. 9.1. Образец оформления лицензии

строку певних товарів або валютних коштів з метою інвестицій та кредитування;

— *разова (індивідуальна) ліцензія* — разовий дозвіл, що має іменний характер і видається для здійснення кожної окремої операції конкретним суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності на період не менший, ніж той, що є необхідним для здійснення експортної (імпортної) операції.

З кожного виду товару встановлюється лише один вид ліцензії.

Квотування здійснюється шляхом встановлення режиму видачі індивідуальних ліцензій, причому загальний обсяг експорту (імпорту) за ними не повинен перевищувати обсягу встановленої квоти. В Україні запроваджуються такі види експортних (імпортних) квот (контингентів):

— *квоти (контингенти) глобальні* — квоти, що встановлюються з товару (товарів) без зазначення конкретних країн (груп країн), куди товар (товари) експортується або з яких він (вони) імпортується;

— *квоти (контингенти) групові* — квоти, що встановлюються з товару (товарів) з визначенням групи країн, куди товар (товари) експортується або з яких він (вони) імпортується;

— *квота експортна (імпортна)* — граничний обсяг певної категорії товарів, який дозволено експортувати з території України (імпортувати на територію України) протягом встановленого строку та який визначається у натуральних чи вартісних одиницях;

— *квоти (контингенти) індивідуальні* — квоти, що встановлюються з товару (товарів) з визначенням конкретної країни, куди товар (товари) може експортуватись або з якої він (вони) може імпортуватись;

— *квоти антидемпінгові* — граничний обсяг імпорту в Україну певного товару (товарів), що є об'єктом антидемпінгового розслідування та/або антидемпінгових заходів, який дозволено імпортувати в Україну протягом устанавленого строку та який визначається в натуральних та/або вартісних одиницях вимірювання;

— *квоти компенсаційні* — граничний обсяг імпорту в Україну певного товару (товарів), що є об'єктом антисубсидійного роз-

слідування та/або компенсаційних заходів, який дозволено імпортувати в Україну протягом установленого строку та який визначається в натуральних та/або вартісних одиницях вимірювання;

— *квоти спеціальні* — граничний обсяг імпорту в Україну певного товару (товарів), що є об'єктом спеціального розслідування та/або спеціальних заходів, який дозволено імпортувати в Україну протягом установленого строку та який визначається в натуральних та/або вартісних одиницях вимірювання.

Із кожного виду товару встановлюється лише один вид квоти.

Ліцензування зовнішньоекономічних операцій визначається як комплекс дій органу виконавчої влади з надання дозволу на здійснення суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності експорту (імпорту) товарів.

Ліцензування експорту (імпорту) товарів здійснюється у формі автоматичного або неавтоматичного ліцензування.

Автоматичне ліцензування визначається як комплекс дій органу виконавчої влади з надання суб'єкту зовнішньоекономічної діяльності дозволу на здійснення протягом визначеного періоду експорту (імпорту) товарів, щодо яких не встановлюються квоти (кількісні або інші обмеження). Автоматичне ліцензування експорту (імпорту) як адміністративна процедура з оформлення та видачі ліцензії не справляє обмежувального впливу на товари, експорт (імпорт) яких підлягає ліцензуванню.

Неавтоматичне ліцензування визначається як комплекс дій органу виконавчої влади з надання суб'єкту зовнішньоекономічної діяльності дозволу на здійснення протягом визначеного періоду експорту (імпорту) товарів, щодо яких встановлюються певні квоти (кількісні або інші обмеження). Неавтоматичне ліцензування експорту (імпорту) як адміністративна процедура з оформлення та видачі ліцензії використовується в разі встановлення квот (кількісних або інших обмежень) на експорт (імпорт) товарів.

Ліцензування експорту товарів запроваджується в Україні у разі:

— значного порушення рівноваги щодо певних товарів на внутрішньому ринку, особливо сільськогосподарської продукції, продуктів рибальства, продукції харчової промисловості та промислових товарів широкого вжитку першої необхідності

або інших товарів, що мають вагоме значення для життєдіяльності в Україні;

— необхідності забезпечення захисту життя, здоров'я людини, тварин або рослин, навколишнього природного середовища, громадської моралі, національного багатства художнього, історичного чи археологічного значення або захисту прав інтелектуальної власності, а також відповідно до вимог державної безпеки;

— експорту дорогоцінних металів, крім банківських металів;

— необхідності застосування заходів захисту вітчизняного товаровиробника;

— необхідності забезпечення захисту патентів, торгових марок та авторських прав;

— необхідності забезпечення виконання міжнародних договорів України.

Ліцензування імпорту товарів запроваджується в Україні в разі:

— різкого погіршення стану платіжного балансу та зовнішніх платежів (якщо інші заходи є неефективними);

— різкого скорочення або мінімального розміру золотовалютних резервів;

— необхідності забезпечення захисту життя, здоров'я людини, тварин або рослин, навколишнього природного середовища, громадської моралі, національного багатства художнього, історичного чи археологічного значення або захисту прав інтелектуальної власності, а також відповідно до вимог державної безпеки;

— імпорту дорогоцінних металів, крім банківських металів;

— необхідності застосування заходів захисту вітчизняного товаровиробника;

— необхідності забезпечення захисту патентів, торгових марок та авторських прав;

— необхідності забезпечення виконання міжнародних договорів України.

Рішення про застосування режиму ліцензування експорту (імпорту) товарів, у тому числі встановлення квот (кількісних

або інших обмежень), приймається Кабінетом Міністрів України за поданням центрального органу виконавчої влади з питань економічної політики з визначенням списку конкретних товарів, експорт (імпорт) яких підпадає під режим ліцензування, періоду дії цього режиму та кількісних або інших обмежень щодо кожного товару.

У разі застосування антидемпінгових, компенсаційних або спеціальних заходів щодо захисту вітчизняного товаровиробника рішення про запровадження режиму ліцензування приймається Міжвідомчою комісією з міжнародної торгівлі згідно із законодавством.

Ліцензії видаються центральним органом виконавчої влади з питань економічної політики, а також у межах наданих ним повноважень — відповідним республіканським органом Автономної Республіки Крим, структурним підрозділом обласної, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій на підставі заявок суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, що подаються за встановленою формою.

Для одержання ліцензії заявники звертаються, як правило, до одного органу виконавчої влади. У разі потреби можна звернутися до кількох органів виконавчої влади, але не більше трьох.

Ліцензування товарообмінних (бартерних) операцій здійснюється в тому разі, якщо предметом цих операцій є товари, експорт (імпорт) яких підпадає під режим ліцензування.

Ліцензування експорту (імпорту) дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва здійснюється з урахуванням вимог законодавства з питань виробництва, експорту (імпорту) дисків для лазерних систем зчитування відповідно до процедури видачі ліцензій, встановленої цією статтею.

Режим ліцензування не поширюється на експорт та реалізацію компенсаційної і прибуткової продукції, одержаної інвестором у власність на умовах угоди про розподіл продукції, укладеної відповідно до вимог Закону України “Про угоди про розподіл продукції”.

Перелік товарів, експорт (імпорт) яких підпадає під режим ліцензування, інформація про строк дії ліцензій та внесення

будь-яких змін до них, порядок подання та розгляду заявок опубліковуються в офіційних друкованих виданнях України з повідомленням відповідного комітету Світової організації торгівлі (СОТ) протягом 60 днів з дня опублікування та наданням копій цих публікацій.

У разі якщо квота розподіляється серед країн-постачальників, інформація про розподіл квоти підлягає опублікуванню з повідомленням про це інших країн, зацікавлених у постачанні в Україну певних товарів.

Офіційне опублікування здійснюється у строк не пізніше дати запровадження режиму ліцензування.

Митне оформлення товарів здійснюється за умови подання митному органу оригіналу ліцензії, яку одержав суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності.

Копія ліцензії додається до вантажної митної декларації під час декларування товарів, експорт (імпорт) яких підпадає під режим ліцензування, і є однією з підстав для пропуску таких товарів через митний кордон України.

Ліцензія, яку одержав суб'єкт ЗЕД, додається до вантажної митної декларації і є підставою для пропуску через митницю вантажів, які підпадають під режим ліцензування та квотування. Номер і дата ліцензії зазначаються в товаросупровідних документах та в гр. 44 ВМД під кодом 1.1000 — ліцензія, 1.1010 — індивідуальна ліцензія. Переміщення товарів через митний кордон України здійснюється тільки через митниці, зазначені в ліцензіях. Після закінчення терміну дії ліцензії або вичерпання встановленої квоти пропуск товарів за цією ліцензією припиняється.

9.2. Реєстрація зовнішньоекономічних договорів у Міністерстві економіки України

Перелік товарів, які постачаються за зовнішньоекономічними договорами (контрактами), що підлягають обліку (реєстрації), визначається Міністерством економіки та з питань європейської інтеграції України.

Облік (реєстрація) зовнішньоекономічних договорів (контрактів) здійснюється Міністерством економіки України, а також уповноваженими ним Міністерством економіки Автономної Республіки Крим та відповідними структурними підрозділами обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій.

Облік (реєстрація) зовнішньоекономічних договорів (контрактів) на експорт відходів та брухту чорних металів (код УКТЗЕД-7204) здійснюється виключно Міністерством економіки України за погодженням з Міністерством промислової політики України незалежно від облікової вартості контрактів.

У разі встановлення режиму ліцензування (або подвійного контролю з видачею “експортного документа”) експорту товарів до іноземної держави, реєстрація зовнішньоекономічних договорів (контрактів) про експорт товарів до цієї держави призупиняється на період дії режиму ліцензування.

Митне оформлення зазначених вище товарів здійснюється лише за наявності картки реєстрації-обліку зовнішньоекономічного договору (контракту), яка видається у визначеному порядку.

Відповідно до Положення про порядок реєстрації окремих видів зовнішньоекономічних договорів (контрактів) для реєстрації зовнішньоекономічного договору (контракту) суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності України, який є стороною контракту, подає такі документи: інформаційну карту зовнішньоекономічного договору (контракту) за формою, встановленою Міністерством економіки України; оригінал зовнішньоекономічного договору (контракту) та його копію, завірену в установленому порядку керівником суб'єкта ЗЕД. У разі, якщо зовнішньоекономічний договір (контракт) підписаний фізичною особою, його копія засвідчується в установленому порядку; документ про оплату послуг за реєстрацію зовнішньоекономічного договору (контракту).

У разі, коли суб'єкт ЗЕД України, який звернувся за реєстрацією, доручає виконання зовнішньоекономічного договору (контракту) іншому суб'єкту зовнішньоекономічної діяльності України, подається також оригінал договору доручення і його копія, завірена в порядку, передбаченому Положенням.

Оригінали зовнішньоекономічного договору (контракту) та договору доручення повертаються після розгляду матеріалів суб'єктові ЗЕД України, який звернувся за реєстрацією.

У разі потреби органи реєстрації можуть вимагати інші необхідні документи. Відповідальність за достовірність інформації, поданої в документах, пред'явлених для реєстрації, несе керівник суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності України або фізична особа, яка є таким суб'єктом.

Інформація, подана в документах, пред'явлених для реєстрації зовнішньоекономічного договору (контракту), не підлягає розголошенню. Розголошення такої інформації тягне за собою відповідальність згідно з чинним законодавством України.

Орган реєстрації розглядає подані для реєстрації зовнішньоекономічного договору (контракту) документи впродовж 10 календарних днів, починаючи з дати звернення за реєстрацією.

За результатами розгляду орган реєстрації приймає рішення про реєстрацію зовнішньоекономічного договору (контракту) або про відмову в такій реєстрації.

Документом, що підтверджує реєстрацію зовнішньоекономічного договору (контракту), є картка реєстрації-обліку зовнішньоекономічного договору (контракту) (рис. 9.2, 9.3).

Картка реєстрації-обліку зовнішньоекономічного договору (контракту) видається суб'єкту ЗЕД України у двох примірниках. Перший примірник такої картки суб'єкт ЗЕД залишає у митних органах після митного оформлення відповідних товарів, другий залишається у суб'єкта ЗЕД України.

У реєстрації зовнішньоекономічного договору (контракту) може бути відмовлено, якщо:

- для реєстрації подано не всі документи;
- умови зовнішньоекономічного договору (контракту) не відповідають законодавству України;
- до суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності України, який звернувся за реєстрацією зовнішньоекономічного договору (контракту), застосовано санкції згідно зі ст. 37 Закону України "Про зовнішньоекономічну діяльність" — індивідуальне ліцензування;

Додаток № 4

Затверджено
наказом МЗЕЗторгу України
від 24 лютого 1996р. №133-а

КАРТКА РЕЕСТРАЦІЇ - ОБЛІКУ №
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОГО ДОГОВОРУ (КОНТРАКТУ)
 (Дійсна для митного оформлення вантажу за місцем акредитації експортера)
Контракт № _____ від _____

1. Організація-експортер, юридична адреса		ЗУКПО _____		Міністерство Юстиції України	
Тел. () _____	Факс () _____	1997 Серпень _____		1997 61	
P/r _____		за №123/1145			
V/r _____		Державний реєстраційний офіс		_____	
2. Організація-імпортер, юридична адреса					
Тел. () _____		Факс () _____			
P/r _____					
3. Код експортного товару (ТНЗЕД)	4. Одиниця виміру	5. Кількість	6. Вартість у валюті контракту	7. Вартість у доларах США	
8. Країна призначення			9. Країна імпортера		
10. Країна виробника			11. Валюта контракту	12. Валюта розрахунку	
13. Базис поставки			14. Характер угоди		
15. ПІБ керівника організації-експортера					
Посада _____					
Паспортні дані _____					
М.П. _____		Підпис _____		Дата _____	
16. Підприємство імпортера					
17. Особливі умови					

Рис. 9.2. Картка реєстрації-обліку зовнішньоекономічного договору

Заходи нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Додаток № 4а

Затверджено
наказом МЗЕЗторгу України
від 24 лютого 1996р. №133-а

ДОДАТОК ДО КАРТКИ РЕЕСТРАЦІЇ ОБЛІКУ № ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОГО ДОГОВОРУ (КОНТРАКТУ) (Зобов'язання при бартерній угоді)

Контракт № _____ від _____

1. Організація-експортер, юридична адреса ЗУКПО				
Тел. () Факс () Р/р В/р				
2. Організація-імпортер, юридична адреса				
Тел. () Факс () Р/р				
18. Код імпортного товару (ТНЗЕД)	19. Одиниця виміру	20. Кількість	21. Вартість у валюті контракту	22. Вартість у доларах США
23. Країна призначення			24. Країна імпортера	
25. Країна виробника			26. Валюта контракту	
27. Базис поставки			14. Характер угоди	
15. ПІБ керівника організації-експортера Посада Паспортні дані М.П. _____ Підпис _____ Дата _____				
16. Податкова інспекція				
17. Особливі умови				

Рис. 9.3. Додаток до картки реєстрації-обліку зовнішньоекономічного договору

— існує заборона з боку іноземних держав щодо ввезення на їх митну територію відповідних товарів походженням з України;

— вичерпано імпортні квоти (контингенти), визначені іноземними державами, митними союзами на ввезення відповідних товарів походженням з України;

— до іноземного контрагента суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності України застосовано режим індивідуального ліцензування згідно зі ст. 37 Закону України "Про зовнішньоекономічну діяльність";

— є офіційна інформація щодо порушення суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності законодавства України;

— дані контракту не відповідають даним інформаційної картки зовнішньоекономічного контракту.

Рішення про відмову в реєстрації зовнішньоекономічного договору (контракту) видається суб'єкту ЗЕД України, який звернувся за реєстрацією, і повинно містити підстави такої відмови.

Картка реєстрації-обліку зовнішньоекономічного договору (контракту) дійсна для митного оформлення товарів, які є предметом відповідного договору (контракту), до кінця поточного календарного року і втрачає чинність для митного оформлення експортної продукції у разі:

— закінчення терміну дії картки реєстрації-обліку;

— закінчення терміну дії зовнішньоекономічного договору (контракту);

— перетину митного кордону експортної продукції в повному обсязі згідно з умовами зовнішньоекономічного договору (контракту);

— відповідного подання Міністерства економіки до ДМСУ.

Внесення змін і доповнень до картки реєстрації-обліку зовнішньоекономічного договору (контракту) не допускається. Переоформлення картки реєстрації-обліку зовнішньоекономічного договору (контракту) здійснюється в порядку, передбаченому Положенням для реєстрації окремих видів зовнішньоекономічних договорів (контрактів).

Картка реєстрації-обліку зовнішньоекономічного договору, яку одержав суб'єкт ЗЕД, додається до вантажної митної де-

кларації і є підставою для митного оформлення товарів, зазначених у цій обліковій картці. Номер і дата картки реєстрації обліку зовнішньоекономічного договору зазначається в товаросупровідних документах і вантажній митній декларації. Переміщення товарів через митний кордон України здійснюється тільки через митниці, зазначені в картці реєстрації обліку. Після закінчення терміну дії облікової картки пропуск товарів за нею припиняється.

9.3. Дозволи інших державних органів України

Санітарно-епідеміологічний контроль. Підприємства, установи, організації та громадяни можуть ввозити з-за кордону сировину, продукцію (вироби, обладнання, технологічні лінії тощо) і реалізовувати чи використовувати їх в Україні лише за наявності даних щодо їх безпеки для здоров'я населення. Митне оформлення таких товарів здійснюється за умови представлення позитивного висновку державної санітарно-гігієнічної експертизи. Зазначений висновок видається органами, установами та закладами державної санітарно-епідеміологічної служби.

Перелік товарів (предметів), які підлягають санітарно-епідеміологічному контролю, визначається законодавством України та відповідними наказами Державної санітарно-епідеміологічної служби України. Наприклад, ввезення на митну територію України товарів, визначених у групах 1—24 згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності (далі — УКТЗЕД), можливе за умови надання гігієнічного висновку санітарно-епідеміологічного контролю.

Гігієнічний висновок містить такі відомості: повне найменування; висновок на імпортовану продукцію; досліджені показники, назви нормативних документів; сферу, галузь застосування продукції; вимоги щодо використання, застосування; термін дії висновку; обсяг дозволеної до використання партії (рис. 9.4). У ВМД гігієнічний висновок зазначається в гр. 44 під кодом 6.6852.

ХАРКІВСЬКА ОБЛАСНА САНІТАРНО-
ЕПІДЕМІОЛОГІЧНА СТАНЦІЯ
310070, м.Харків-70, Помірки,
тел.: 44-00-07, тел/факс: 44-11-12

Затверджено
Директор державної санітарно-
епідеміологічної станції
Харківської області

Смагус

ГІГІЄНИЧНИЙ ВИСНОВОК
державної санітарно-гігієнічної експертизи на імпортовану продукцію

(назва підприємства)

від 1999р.

№

1. Дозволяю ввезти і використати

(вказати на імпортовану продукцію)

2.

(результат використання імпортованої продукції)

3.

(вказувати на вказану вивізну продукцію) (для експорту на зовнішній ринок, сертифікату країни-постачальника, випущеного в тому, вказаному до п.5.2.)

4. Імпортована продукція відповідає медико-біологічним вимогам:

(вказати на вимоги, після оформлення документів Україною ДСТУ,ДОСТ, санітарні норми та стандарти, тощо)

Допускається до застосування

(сфера, галузь застосування)

5. При застосуванні, зберіганні, транспортуванні (необхідне підкреслити)

(вказувати на умови застосування продукції і вимоги до документів на неї)

Необхідно дотримуватись вимог та здійснювати контроль за вмістом:

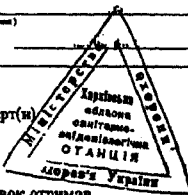
(вказати на вимоги до документів, після яких проводиться) (для характеристик безпеки продукції, від не яких вказаний на вивізному документі)

Висновок на

(назва продукції)

(сторін, обсяг сторінок)

Експерт(и)

Т.Б. Червчакова
(підпис, ім'я, по батькові)

Висновок отримав

(підпис, дата)

Незавершені копії та ксерокопії в установленому порядку не дійсні.

Рис. 9.4. Бланк "Гігієнічний висновок"

Стандартизація, метрологія і сертифікація. Правові й економічні основи системи стандартизації та сертифікації, організаційні форми функціонування на території України визначено Кабінетом Міністрів України.

Перелік окремих видів продукції, яка підлягає обов'язковій сертифікації в Україні, визначається Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України та Держстандартом України.

Пропуск товарів, підконтрольних Держстандарту, здійснюється за наявності сертифіката відповідності встановленої форми (рис. 9.5), свідоцтва про визнання іноземного сертифіката (рис. 9.6).

Сертифікація імпортованих товарів в Україні як метод нетарифного регулювання спрямована на захист інтересів споживачів внутрішнього ринку, охорону навколишнього середовища і створює своєрідний бар'єр імпорту товарів, які за своїми властивостями й технічними характеристиками не відповідають національним стандартам. У ВМД сертифікат відповідності зазначається в гр. 44 під кодом 6.6020.

Карантин рослин, фітосанітарний контроль. Загальні правові, організаційні та фінансово-економічні основи карантину рослин, діяльність державних органів, підприємств, установ, організацій, посадових осіб та громадян, спрямовану на запобігання завезенню та поширенню нехарактерних для території України небезпечних шкідників, хвороб рослин і бур'янів, визначено Законом України.

Взагалі такий контроль поширюється на всі продукти рослинного походження.

Центральним спеціальним органом у галузі карантину рослин визначено Головну державну інспекцію з карантину рослин. Безпосереднє здійснення державного контролю з карантину рослин покладено на державних інспекторів з карантину рослин.

Карантинний дозвіл містить інформацію про найменування організації, якій він виданий, країну, з якої буде ввезено рослинний вантаж, його найменування та якість, перелік речовин, рослин, хвороб, які не повинні міститись у рослинах, особливих вимоги, пункт пропуску на кордоні України, через який ввозитимуться вантажі, маршрут перевезення, заходи, які бу-

Форм 1

**ДЕРЖАВНИЙ КОМПЕТЕТ УКРАЇНИ
ПО СТАНДАРТИЗАЦІЇ, МЕТРОЛОГІЇ ТА СЕРТИФІКАЦІЇ
(ДЕРЖСТАНДАРТ УКРАЇНИ)**

Серія ВА № 000000
Система сертифікації УкрСЕПРО

СЕРТИФІКАТ ВІДПОВІДНОСТІ

Зареєстрований у Реєстрі
Системи сертифікації УкрСЕПРО
№ _____ 199 р.
№ _____
Дійсний до _____ 199 р.

ВИДАНИЙ _____
назва підприємства-виробника (постачальника), його адрес

ЦЕЙ СЕРТИФІКАТ ПОСВІДЧУЄ, ЩО ІДЕНТИФІКОВАНА НАЛЕЖНИМ ЧИНОМ ПРОДУКЦІЯ _____
назва продукції, тип, код, марка і т. д.

ВИПРОБУВАНА І ВІДПОВІДАЄ УСІМ ОБОВ'ЯЗКОВИМ ВИМОГАМ, ЩО ВСТАНОВЛЕНІ В _____
назва нормативних документів (за відповідності наведеної продукції)

СЕРТИФІКАТ ПОШИРЮЄТЬСЯ НА _____
назва інших виробників, виробів, типів

Контроль відповідності сертифікованої продукції вимогам нормативних документів під час випуску з виробництва здійснюється шляхом _____
назва методу контролю, періодичність виробничих перевірок

СЕРТИФІКАТ ВИДАНИЙ _____
назва органу з сертифікації

ВВЕЗЕННЯ В УКРАЇНУ ДОЗВОЛЯЄТЬСЯ (для продукції, що ввозиться в Україну).
Керівник органу з сертифікації продукції _____
_____ 199 р.

Печатка _____

До уваги постачальників, покупців та контролюючих органів.
Копія сертифіката не дійсна без оригіналу підпису і печатки органу, що його видав або
пентру стандартизації, метрології та сертифікації Держстандарту України (ДСМС).

Рис. 9.5. Сертифікат відповідності

Заходи нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності

1. Виданий на підставі:

- випробувань, що проведені випробувальною(ними) лабораторією(ями)

Назва акредитованої випробувальної лабораторії (АВЛ), адреса	Номер протоколу випробувань, дата його затвердження	Реєстраційний номер АВЛ у Реєстрі Системи УкрСЕПРО

- обмеження виробництва

№ акту обмеження, дата реєстрації

- атестації виробництва

№ атестації, дата реєстрації, термін дії

- сертифікації системи якості

№ сертифіката, дата реєстрації, термін дії

2. Маркування продукції здійснюється званком відповідності згідно з ДСТУ 2296-93, що наноситься на кожний виріб відповідно до вимог

визначених нормативним документом на продукцію

Місце знаходження знака відповідності

вказати місце знаходження знака на продукції

3. Виробник (постачальник) повинен забезпечувати відповідність продукції вимогам нормативних документів, наведених у цьому сертифікаті. За умови порушення вимог сертифікат може бути анульований рішенням органу з сертифікації або Держстандарту України.

Печатка

Рис. 9.6. Сертифікат відповідності (зворотний бік)

дуть застосовані при доставленні вантажу, дату видачі та термін дії, печатку установи, що видала сертифікат, та підпис керівника. У ВМД карантинний сертифікат зазначається в гр. 44 під кодом 6.6841.

Загальні правові, організаційні та фінансово-економічні основи фітосанітарного контролю на Державному кордоні України, спрямовані на охорону території України від проникнення з-за кордону карантинних та інших небезпечних шкідників, хвороб рослин, визначаються правилами фітосанітарного контролю на Державному кордоні України Державною інспекцією з карантину рослин Мінсільгоспроду України.

Підставою для пропуску через митний кордон України вантажів є фітосанітарний сертифікат установленої форми (рис. 9.7). У ВМД фітосанітарний сертифікат (дозвіл) зазначається у гр. 44 під кодом 6.6851.

Ветеринарний контроль. Загальні правові, організаційні та фінансово-економічні основи ветеринарної медицини, вимоги щодо ветеринарно-санітарної безпеки продуктів тваринництва та охорони довкілля встановлюються законами України, які визначають повноваження державних органів, права й обов'язки підприємств, установ, організацій і громадян у сфері забезпечення ветеринарного та епізоотичного благополуччя, карантину тварин, встановлює порядок здійснення державного ветеринарного контролю.

Пропуск через митний кордон України вантажів, підконтрольних службі ветеринарної медицини, дозволяється тільки з країн, благополучних в епізоотичному плані, за наявності оригіналу ветеринарного сертифікату країни походження з обов'язковим зазначенням конкретного одержувача після проходження обов'язкового ветеринарного контролю. При цьому функції забезпечення цього контролю на державному кордоні покладено на регіональні служби державного ветеринарного контролю з підпорядкованими їм прикордонними пунктами ветеринарного контролю.

Взагалі такий контроль поширюється на всі продукти тваринного походження.

Підставою для пропуску через митний кордон України вантажів, підконтрольних державному ветеринарному контролю,

<p>1. Експортер та його адреса Name and address of exporter</p> <p>3. Імпортер та його адреса Declared name and address of consignee</p>		<p>2. Фітосанітарний сертифікат 75—21/ Phytosanitary certificate</p>	
<p>6. Пункт ввозу Declared means point of entry</p>	<p>4. В організації карантину та захисту рослин з <u>Білорусь</u> (країна) To Quarantine and Plant protection Organization of _____ (country)</p>	<p>5. Місце походження <u>Україна</u> Place of origin <u>Харьковская обл.</u></p>	<p>Україна Ukraine Plant Quarantine Department</p>
<p>7. Спосіб транспортування Declared means of conveyance</p>	<p>9. Кількість <u>Quantity declared</u></p>	<p>8. Маркування, найменування продукції, ботанична назва рослин Distinguishing marks; number and description of packages; name produce; botanical name of plants</p> <p>10. Цей документ засвідчує, що зазначені вище рослини і рослини продукції: — були перевірені у відповідності з необхідними процедурами; — вважаються вільними від карантинних об'єктів, і що вони відповідають вимогам з фітосанітарії країни-імпортера. This is to certify that the plant or plant products described above: — have been inspected according to appropriate procedures, and — are considered to be free from quarantine pests and practically free from other injurious pests, and that they — are considered to conform with the current phytosanitary regulations of importing country</p>	
<p>11. Додаткова декларація Additional declaration</p>			
<p>Заходи обеззараження Disinfection and / or disinfection treatment</p>	<p><u>ФУМИГАЦІЯ</u></p>	<p>18. Місце оформлення Place of issue <u>ХАРЬКОВСКАЯ ОБЛ.</u></p>	
<p>12. Обробка Treatment</p>	<p><u>ФОСТЕК</u></p>		
<p>13. Хімічна (діюча речовина) chemical (active ingredient) <u>РН₂</u></p>	<p>14. Експозиція та температура Duration and temperature <u>120 ЧАСОВ +10°C</u></p>	<p>Date Дата</p>	
<p>15. Концентрація Concentration</p>	<p>16. Дата Date</p>		
<p>17. Додаткова інформація Additional information</p>	<p><u>НЕТ</u></p>	<p>Підпис інспектора Name and signature Організація авторизованого офісу Organization of authorized office <u>Залетина</u> UKRAINE № 1</p>	

Рис. 9.7. Фітосанітарний сертифікат

є ветеринарне свідоцтво (рис. 9.8, 9.9). У ВМД ветеринарний сертифікат (дозвіл) зазначається в гр. 44 під кодом 6.6853.

Екологічний контроль. Державна екологічна інспекція Міністерства охорони навколишнього природного середовища здійснює екологічний контроль у пунктах пропуску через державний кордон: транспортних засобів, у тому числі літаків, суден, військових кораблів; вантажів, які містять промислову сировину, відходи виробництва, хімічні сполуки, токсичні, хімічні, радіоактивні та інші небезпечні для навколишнього природного середовища і здоров'я людей речовини, засоби захисту рослин, стимулятори їх росту, добрива; всіх видів риб, диких тварин і рослин, зоологічних, ботанічних, мінералогічних колекцій, мисливських трофеїв та іншої продукції, визначеної Кабінетом Міністрів України.

Перелік продукції, що може містити озоноруйнуючі речовини, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, визначається Кабінетом Міністрів України.

Митне оформлення продукції може бути завершено лише після закінчення екологічного контролю в пункті пропуску — проставлення штампа встановленого зразка на товаросупровідних документах, у разі відсутності зазначених відміток при митному оформленні вантажу видається дозвіл на ввезення в Україну, в якому вказуються повна назва та реквізити імпортера; код УКТЗЕД, назва продукції, маса, вид упаковки, маркування, спосіб транспортування; реквізити власника й одержувача вантажу; маршрут прямування через територію України; номер та дата видачі. У ВМД екологічний сертифікат (дозвіл) зазначається у гр. 44 під кодом 6.1.6854.

Гемологічний контроль. З метою посилення контролю за переміщенням дорогоцінного, напівдорогоцінного і декоративного каміння походженням з України створено Державний гемологічний центр Міністерства фінансів України, який проводить всі роботи, пов'язані з експортною оцінкою якісних і вартісних показників природного й штучного дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органічного походження, напівдорогоцінного і декоративного каміння. Підставою для

Для отправки подконтрольных грузов в страны СНГ

Формы № 1
Владелец: ветеринарный врач (лицо, ответственное за ветеринарный контроль)
на продукты и продовольственные товары животного происхождения

ЗРАЗОК

ВЕТЕРИНАРНОЕ СВИДЕТЕЛЬСТВО Ф 25 № 004601 *

от _____ 199 ____ г.

Я, нижеподписавшийся ветеринарный врач, выдал настоящее ветеринарное свидетельство

в том, что _____
(наименование животного или вида ф. и. в. животного лица)
(наименование животного)

в количестве _____
(штук, штук нет)
(штук/голов)
(штук/голов)

выработанная _____
(наименование предприятия, ф. и. в. заводной, завод)
(дата выработки)

подвергнута ветеринарно-санитарной экспертизе в полном объеме/
изготовлена из сырья, прошедшего ветеринарно-санитарную экспертизу (ненужное зачеркнуть)

и признана годной для: _____
(реально без ограничений, с ограничениями — указать пределы)
или переработки согласно правилам ветеринарнадзора)

и направляется _____
(на экспорт, на импорт, условно перевозим)

в _____ по _____
(наименование и адрес получателя) (наименование, № и дата выдачи ветеринарного документа)

Продукция подвергнута дополнительным лабораторным исследованиям _____
(наименование)
(лаборатория, № анализа и результаты исследования)

ОСОБЫЕ ОТМЕТКИ _____
(указываются дополнительные благоприятные условия, дата и номер разрешения)
(наименование государственного или иного учреждения на предмет территории)
(перечисляется М/Ж особи и др.)

Транспортное средство очищено и продезинфицировано.
Свидетельство предъявляется для контроля при погрузке, в пути следования и передается грузополучателю.
Обметки органов госветнадзора об осмотре при погрузке, выгрузке и в пути следования делаются на обороте.
Копии свидетельства не действительны. При установлении нарушений порядка заполнения бланка свидетельства передается главному госветинспектору субъекта Автономной Республики Крым, области, района Украины по месту выдачи с указанием выявленных нарушений.

Ветеринарное свидетельство получил:

_____	_____
(фамилия, имя, отчество)	(фамилия, имя, отчество ветеринара)
_____	_____
(подпись)	(подпись)
_____	_____
(дата и подпись)	(подпись)

Рис. 9.8. Ветеринарное свидетельство (лицевой бик)

Відомість про ветеринарний огляд при навантаженні, на шляху транспортування і на місці перевантаження, призначення

Дата та найменування пункту, де проводиться ветеринарний огляд (Н — навантаження, Т — транзит, В — вивантаження)	Оглянуто тварин (птахів, риби, ін.). Кількість голів (міськ)		Виявлено		Не вистачає (голів, місць, вага)	Сильки затримано, причини затримання і які вжиті заходи (сарантин, шешлення, надання всталопомоти та ін.)	Дозволено до подальшого транспортування (кількість тварин, місць та ін.)	Підпис та прізвище лікаря ветеринарної медоцесії, який проводив огляд, печатка
	хворих тварин	трупів тварин						

Рис. 9.9. Ветеринарне свідоцтво (зворотний бік)

переміщення вказаного вантажу є експертний висновок установленої форми на бланках суворої звітності.

Право виконання відповідних експортних робіт мають, крім штатних співробітників Державного гемологічного центру, також позаштатні акредитовані експерти. У ВМД експертний висновок Державного гемологічного центру зазначається у гр. 44 під кодом 6.6030.

Ввезення лікарських засобів та виробів медичного призначення. Лікарські засоби і вироби медичного призначення можуть увозитися на митну територію України з метою застосування в медичній практиці за умови та після проведення державної експертизи якості та безпеки, а також за наявності документів і матеріалів, які стосуються якості та безпеки медичної техніки та виробів медичного призначення. За позитивними результатами експертизи видаються:

— одноразовий дозвіл на ввезення без права реалізації та використання в медичній практиці (рис. 9.10);

— свідоцтво про державну реєстрацію (рис. 9.11) — документ, що засвідчує факт державної реєстрації в Державному реєстрі медичної техніки та виробів медичного призначення. Термін дії документа — 5 років. Свідоцтво про державну реєстрацію містить інформацію про те, що продукція (назва виробу, тип, вид, марка, код УКТЗЕД, країна походження, підприємство-виробник) зареєстрована в Україні, термін дії свідоцтва, дата реєстрації, кому видано свідоцтво (назва заявника, адреса, телефон), печатки та підпис керівника установи, що видав свідоцтво;

— підтвердження про реєстрацію — на зареєстровані в Україні вироби, що імпортуються.

Перелік виробів медичного призначення, документів і матеріалів, які підлягають державній реєстрації, визначається Міністерством охорони здоров'я України.

Перелік виробів медичного призначення, що пройшли державну реєстрацію, зазначені в електронному реєстрі, супроводження якого покладено на МОЗ. Наявність виробів медичного призначення у зазначеному реєстрі є підставою для пропуску такої категорії товарів через митний кордон України.

У К Р А І Н А
НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО З КОНТРОЛЮ
ЗА ЯКІСТЮ ТА БЕЗПЕКОЮ ПРОДУКТІВ
ХАРЧУВАННЯ, ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ
А ВИРОБІВ МЕДИЧНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ
 Ідентифікаційний код 21661734
 253660, м.Київ-94, вул.Полтавська, 50
 від _____

НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО
 з контролю за якістю та безпекою продуктів харчування, лікарських засобів та виробів медичного призначення
 (НАК України)

253660, м.Київ-94, вул. Полтавська, 50 Тел.: +380(44) 239-73-73, Факс: +380(44) 239-57-11 e-mail: naok@health.gov.ua

серія _____ № _____ (бланк)
 к _____ 1999 р.

Одноразовий дозвіл
на ввезення на митну територію України

Назва виробу(продукції) _____
 (повна назва)

 (абревіатура, хімічна назва)

 (торгова назва)

Код ТН ЗЕД _____

Дозвіл видається _____
 колом (установці, виробнику, розробнику, експортеру виробу / продукції)

 (прізвище, повне імені, по батькові, місце народження, дата народження)
 Ідентифікаційний код ЄДРПОУ _____

Показання виробу (продукції) _____
 (прізвище, повне імені, по батькові, місце народження, дата народження)
 Код ЄДРПОУ, розпорядчий № вказівки Голови Імпортери в Україні _____

Серія № _____ Первіс № _____ Кількість _____

Мета ввезення _____
 (визначення, використання на території України, експорт/імпорту на міжнародних, міжрегіональних конференціях)

 (обсяги експорту/імпорту, цільове призначення)

 (список мит, ввізних актів, місця ввезення)

Сфера застосування _____

Голова _____

Підпис _____

Печатка _____

Рис. 9.10. Одноразовий дозвіл на ввезення на митну територію України

Додаток 3
до Порядку державної реєстрації виробів
медичного призначення в Україні

УКРАЇНА
МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я
ДЕРЖАВНИЙ ДЕПАРТАМЕНТ
з контролю за якістю, безпекою та виробництвом
лікарських засобів і виробів медичного призначення

СВІДОЦТВО ПРО ДЕРЖАВНУ РЕЄСТРАЦІЮ
№ _____

Свідоцтво видане _____

*(у давальному відмінку назва юридичної або фізичної особи — заявника
про реєстрацію: місцезнаходження, тел./факс, E-mail)*

про те, що продукція

(назва виробу медичного призначення, тип, вид, марка та інші, код УКТ ЗЕД)

(країна походження, підприємство-виробник (компанія, фірма), місцезнаходження, тел./факс, E-mail)

(код ЄДРПОУ представника імпортера в Україні)

зареєстрована в Україні та дозволена

(сфера застосування продукції)

Це Свідоцтво дійсне протягом _____

Дата реєстрації _____

Голова Державного департаменту _____

(П.І.Б., підпис)

М.П.

Рис. 9.11. Свідоцтво про державну реєстрацію

Окремому контролю підлягають наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори з урахуванням їх корисності для використання у медичній практиці та залежно від ступеня їх небезпечності для здоров'я, яку вони можуть становити у разі зловживання ними.

Перелік вказаних категорій товарів затверджується постановою КМУ за поданням спеціально уповноваженого органу виконавчої влади в галузі охорони здоров'я — Комітету з контролю за наркотиками МОЗ України.

Митне оформлення визначених категорії товарів можливе лише за наявності дозволу Комітету з контролю за наркотиками МОЗ України.

Експортний контроль. *Державний експортний контроль* — комплекс заходів, здійснюваних державними органами щодо забезпечення державного контролю за міжнародними передачами товарів, що контролюють їх використання юридичними і фізичними особами відповідно до міжнародних зобов'язань України та інтересів національної безпеки.

Порядок пропуску через митний кордон України та митного оформлення товарів, що підлягають експортному контролю, визначається митним органом.

Списки товарів, що підлягають експортному контролю, визначає КМУ, але слід зазначити, що збіг кодів УКТЗЕД з кодами, визначеними КМУ, не є підставою для віднесення товарів до контрольних списків, остаточне рішення приймається за назвами та технічними характеристиками таких товарів.

Митне оформлення товарів, що “контролюються”, здійснюється на підставі дозволу/висновку встановленого зразка, який містить дані про кількість та вартість товару, особливі умови постачання, іноземного суб'єкта (суб'єктів) господарської діяльності, країни призначення (походження), найменування продукції, що “контролюється”, митний орган оформлення та діє протягом встановленого часу. Вказується в гр. 44 ВМД під кодом:

- а) 6.6009 — генеральний висновок Держекспортконтролю при тимчасовому вивезенні товарів;
- б) 6.6010 — генеральний висновок Держекспортконтролю при тимчасовому ввезенні товарів;

- в) 6.6011 — генеральний дозвіл Держекспортконтролю при експорті товарів;
- г) 6.6012 — генеральний дозвіл Держекспортконтролю при ввезенні товарів;
- г) 6.6013 — разовий дозвіл Держекспортконтролю при експорті товарів;
- д) 6.6014 — разовий дозвіл Держекспортконтролю при ввезенні товарів;
- е) 6.6015 — разовий висновок Держекспортконтролю при тимчасовому вивезенні товарів;
- е) 6.6016 — разовий висновок Держекспортконтролю при тимчасовому ввезенні товарів;
- ж) 6.6018 — разовий висновок Держекспортконтролю при здійсненні транзиту товарів;
- з) 6.6019 — разовий висновок Держекспортконтролю при здійсненні переміщення через митну територію України товару, що не підлягає експортному контролю.

Завдання для перевірки знань

1. Суб'єктом ЗЕД України, юридичною особою, на митну територію України ввозиться товар — помідори свіжі насипом. Дайте відповіді на такі запитання:

— Які дозвільні документи є підставою для пропуску товарів через митний кордон України?

— Чи можливе ввезення на митну територію України вказаного товару без представлення на митному кордоні України сертифікату відповідності або сертифікату визнання.

2. На митну територію України ввозиться товар, який падає під екологічний контроль. Такий контроль проводиться на прикордонному пункті пропуску, про що роблять відповідну відмітку в товаросупровідних документах. Чи потрібно митним органам вимагати дозвіл Державної екологічної інспекції Міністерства охорони навколишнього природного середовища при проведенні митного оформлення товару у вільний обіг на території України?

3. Чи можуть бути встановлені для одного товару одночасно групові та індивідуальні квоти?

4. Якщо до митного оформлення олії декларантом надаються документи без фітосанітарного сертифіката, як має діяти посадова особа митниці?

5. Якщо у виданій ліцензії зазначена як митниця оформлення Дніпровська регіональна митниця, то чи може бути здійснене митне оформлення товару за цією ліцензією в Київській регіональній митниці?

6. На митну територію України ввозиться товар (люстри для житлових приміщень — код УКТЗЕД 9405109100). Які дозвільні документи нетарифного регулювання потрібно надати митним органам для митного оформлення такого товару?

7. На митну територію України ввозиться товар (пшениця — товарна позиція УКТЗЕД 1001). Які дозвільні документи нетарифного регулювання потрібно надати митним органам для митного оформлення такого товару?

Глава 10

КОНТРОЛЬ ЗА ПЕРЕМІЩЕННЯМ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ ТОВАРІВ, ЩО МІСТЯТЬ ОБ'ЄКТИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

10.1. Особливості застосування норм митного права для захисту прав інтелектуальної власності

Характерною ознакою розвитку економіки у кінці ХХ ст. та на початку нового тисячоліття стало стрімке розширення ринку інтелектуальної власності. Проблеми інтелектуальної власності в світі вийшли на перший план і стали вже не лише суто юридичними або комерційними питаннями. Внаслідок всеосяжної інтелектуалізації сучасної економіки вони дедалі більше стають політичною проблемою, яка вимагає стратегічних комплексних підходів до вирішення. За цих умов проблеми стимулювання розвитку та охорони інтелектуальної власності набувають ролі одного з найважливіших чинників всього комплексу політико-економічних відносин та економічної безпеки як в кожній цивілізованій країні, так і в міжнародних відносинах.

Інтелектуальна власність у найзагальнішому розумінні — це закріплені законом права, які є результатом інтелектуальної діяльності в промисловій, науковій, літературній та художній галузях. Це права, що стосуються літературних, художніх і наукових творів; виступів виконавців, фонограм і програм ефірного мовлення; винаходів у всіх галузях людської діяль-

ності; наукових відкриттів; промислових зразків; товарних знаків, знаків обслуговування та торгових назв і позначень; запобігання недобросовісній конкуренції; а також усіх інших прав, що є результатом інтелектуальної діяльності в промисловій, науковій, літературній і художній галузях. Під “охороною інтелектуальної власності” слід розуміти відносини набуття, здійснення та адміністративного й судового захисту прав інтелектуальної власності. Ці відносини за сучасних умов розвиваються під впливом ряду глобальних тенденцій, які мають належним чином враховуватися у соціально-економічній стратегії будь-якої держави світу, зокрема й України.

На сьогодні у світі в основному вже сформувалась глобальна система охорони та захисту прав інтелектуальної власності, визнана значна роль митниці у боротьбі з порушеннями прав інтелектуальної власності.

Спеціальні вимоги щодо заходів на кордоні при здійсненні міжнародної торгівлі товарами, які містять об'єкти інтелектуальної власності, викладені у пакеті Угод, що увійшли до Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ). Зокрема ці вимоги сформульовані у розділі 4 “Особливі вимоги щодо заходів на кордоні” Угоди з торговельних аспектів прав інтелектуальної власності (ТРИПС), яка є однією з 28 Угод ГАТТ.

На ДМСУ покладено завдання організації заходів для забезпечення захисту прав інтелектуальної власності на митному кордоні. Такі заходи розроблюються і втілюються у відповідних нормативних документах, прийняття яких наближає Україну до створення цивілізованого ринку інтелектуальних продуктів та встановлює бар'єр для проникнення на митну територію України низькопробної фальсифікованої та піратської продукції.

10.2. Модельне законодавство Всесвітньої митної організації та Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності

Процес глобалізації економіки, що набув надзвичайно швидких темпів розвитку, починаючи з 1990 р. об'єктивно спричиняє потребу будь-якої країни гармонізувати національне законодавство з міжнародними нормами у сферах інвестицій, забезпечення ефективності конкурентної політики, стандартизації і сертифікації, функціонування інформаційних систем і систем комунікацій та забезпечення належної охорони інтелектуальної власності.

Провідне місце в системі захисту прав інтелектуальної власності відведено встановленню відповідних заходів контролю за переміщенням товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності на митному кордоні.

Із розвитком технологій удосконалюються підробки, тому постає питання про налагодження постійного підвищення кваліфікації митників, вдосконалення засобів контролю, створення спеціальних підрозділів на митному кордоні для боротьби з піратством та постійну співпрацю з правовласниками.

Порушені питання активно обговорюються та контролюються Всесвітньою митною організацією (ВМО), яка підкреслює особливу роль митниці у створенні бар'єрів для проникнення фальсифікованої продукції на ринки країн світу.

Статистичні дані ВМО свідчать, що уніфікація законодавства у рамках Світової організації торгівлі (СОТ), у тому числі й митного, призводить до економічного зростання країн — членів СОТ, навіть якщо на початковому етапі це зростання було непомітним.

Робочі групи ВМО, які постійно працюють над уніфікацією митного законодавства з питань захисту прав інтелектуальної власності, визначення митної вартості товарів, встановлення походження товарів, мають великий досвід і постійно ним обмінюються з країнами — членами ВМО.

Тісно співпрацює із ВМО з питань забезпечення захисту прав інтелектуальної власності Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ), заснована у 1967 р. Україна є її членом. ВОІВ належить до системи організацій ООН, сприяє розробці заходів, спрямованих на поліпшення охорони інтелектуальної власності в усьому світі й на гармонізацію національних законодавств у цій сфері; укладанню міжнародних угод щодо охорони інтелектуальної власності; пропонує своє співробітництво державам, що потребують юридично-технічної допомоги у сфері інтелектуальної власності.

Основною тезою цих впливових міжнародних організацій є теза, що успіх економічного та технічного розвитку окремих держав у XXI ст. прямо залежить від побудови ефективної системи охорони та захисту прав інтелектуальної власності у цих державах.

У 1988 р. ВМО було схвалено Модель законодавства, метою якого є надання державам зразків, які вони могли б використувати при розробці національного законодавства стосовно надання митним органам відповідних повноважень у боротьбі з фальсифікацією та піратством. Але в ході Уругвайського раунду багатосторонніх переговорів ГАТТ уряди, маючи на меті зменшення перепон у законній міжнародній торгівлі, а також беручи до уваги необхідність забезпечення ефективного та адекватного захисту прав інтелектуальної власності, визнали доцільним створення нових правил та норм. Ці правила та норми були сформульовані в Угоді про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності. В результаті чого ВМО підготувала нову редакцію Модельного законодавства для полегшення розробки національних законодавств, які прагнуть відповідати вимогам ГАТТ.

Структура та зміст Модельного законодавства побудовані таким чином, щоб сконцентрувати увагу на основних вимогах, які мають бути вирішені в національних законодавствах.

По-перше, хоча визнано, що митниця може ефективно сприяти боротьбі з фальсифікацією та піратством, роль митниці має бути чітко визначена, щоб втручання її не спричиняло перепон на шляху торгівлі оригінальними товарами.

По-друге, саме на власників прав на об'єкти права інтелектуальної власності лежить відповідальність за застосування заходів захисту його прав. Роль митниці обмежується сприянням у забезпеченні захисту прав.

По-третє, ступінь та ефективність участі митниці залежить від наявних у неї повноважень. Тому Модельне законодавство пропонує альтернативні рівні можливої участі митниці, що дає змогу країнам вибирати рівень, який найбільше відповідає їх законодавству.

І нарешті, будь-яке порушення прав інтелектуальної власності шляхом імпортування чи експортування контрафактних товарів по можливості має каратися таким чином, щоб досягти ефекту, еквівалентного покаранню за правопорушення, пов'язане з виготовленням контрафактного товару в межах митної території відповідної країни.

Прийнята у 1994 р., Угода ТРІПС передбачає основні принципи, цілі, права та обов'язки країн — членів цієї Угоди та членів Паризької, Бернської та Римської конвенцій, Договору ІПЩ¹, стандарти щодо наявності, сфери дії та використання прав інтелектуальної власності, цивільно-правові, адміністративні та кримінальні процедури і засоби правового захисту, заходи щодо захисту прав інтелектуальної власності. Регулювання відносин у рамках ТРІПС поширюється на авторські та суміжні права, товарні знаки, географічні позначення, промислові зразки, винаходи, топології інтегральних схем, охорону закритої інформації, контроль за антиконкурентною практикою через договірні ліцензії.

¹ Паризька конвенція про захист промислової власності (1967) означає Стокгольмський акт цієї Конвенції від 14 липня 1967 р. Бернська конвенція про захист творів літератури та мистецтва (1971) означає Паризький акт цієї Конвенції від 24 липня 1971 р. Римська конвенція — це Міжнародна конвенція про захист права виконавців, виробників фонограм та радіомовних організацій, прийнята в Римі 26 жовтня 1961 р. Договір з інтелектуальної власності стосовно інтегральних мікросхем (Договір ІПЩ), прийнятий у Вашингтоні 26 травня 1989 р.

Отже, на сьогодні загалом сформувалась глобальна система регулювання охорони інтелектуальної власності, базові характеристики якої мають бути враховані будь-якою країною світу, що намагається реалізувати інноваційну модель розвитку.

10.3. Митне законодавство України у сфері захисту прав інтелектуальної власності

Протягом останніх років Україна значно активізувала процес свого входження до світових структур, що регулюють питання, пов'язані з інтелектуальною власністю, і вже є учасником більшості міжнародних конвенцій та договорів у цій сфері. Вона ставить за мету активний розвиток відносин з регіональними об'єднаннями в Європі, з чого випливає необхідність активної співпраці з ними із питань охорони інтелектуальної власності. Насамперед, це стосується Європейського Союзу як головного напрямку інтеграції України до європейських економічних структур, та СНД, з державами-учасницями якої Україна має чимало проектів спільного розвитку науково-технічного потенціалу та охорони інтелектуальної власності.

Згідно з Угодою "Про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС" (набула чинності 1 березня 1998 р.), українській стороні необхідно було виконати до кінця 2001 р. умови Угоди про торговельні аспекти права інтелектуальної власності щодо захисту прав інтелектуальної власності.

Ця Угода є базовою для виконання державою мінімальних заходів, спрямованих на захист прав інтелектуальної власності, який забезпечує можливість вступу до СОТ. Одночасно, висловлюючи глибоке занепокоєння розширенням масштабів правопорушень у сфері інтелектуальної власності, бажаючи створити сприятливі умови для гармонійного розвитку взаємної торгівлі, економічного, промислового і наукового співробітництва, усвідомлюючи необхідність координації зусиль країн СНД і прийняття ефективних заходів до припинення правопорушень у сфері інтелектуальної власності, 6 березня 2006 р. урядами СНД було прийнято Угоду "Про співробітництво із

припинення правопорушень у сфері інтелектуальної власності” (ратифікована Україною 21 вересня 2000 р.). Рада глав урядів СНД з метою реалізації вказаної Угоди, посилення митного контролю за переміщенням через митний кордон товарів, що містять об’єкти інтелектуальної власності, затвердила Правила митного контролю за переміщенням через митний кордон товарів, що містять об’єкти інтелектуальної власності (ратифіковані Україною 19 січня 2006 р.).

Керуючись зазначеними угодами, 28 квітня 2001 р. Кабінетом Міністрів України була затверджена постанова “Про затвердження Положення про порядок реєстрації та переміщення через митний кордон України товарів, що містять об’єкти інтелектуальної власності” № 412 (набула чинності 16 червня 2001 р.).

МКУ, прийнятий у 2002 р., регулює питання переміщення через митний кордон України товарів, що містять об’єкти права інтелектуальної власності. Зокрема, ст. 255—258 МКУ визначають загальний порядок митного контролю та митного оформлення товарів, що містять об’єкти права інтелектуальної власності, випадки та процедуру призупинення митного оформлення контрафактних товарів, а також взаємодію митних органів з іншими органами державної влади у сфері захисту права інтелектуальної власності.

10.4. Основні вимоги Положення про порядок реєстрації та переміщення через митний кордон України товарів, що містять об’єкти інтелектуальної власності

Дія Положення про порядок реєстрації та переміщення через митний кордон України товарів, що містять об’єкти інтелектуальної власності, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 квітня 2001 р. № 412, поширюється на товари, що містять об’єкти інтелектуальної власності, які імпортуються чи експортуються українськими та іноземними

суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності незалежно від форми власності і видів діяльності та підлягають включенню до реєстру товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності, який складається ДМСУ.

Дія Положення не поширюється на товари, що містять об'єкти інтелектуальної власності, які переміщуються через територію України транзитом чи ввозяться на митну територію України або вивозяться з неї фізичними особами для власного використання та не призначені для використання в комерційних цілях, а також пересилаються в міжнародних поштових та експрес-відправленнях.

Митні органи здійснюють контроль за переміщенням товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності, за умов наявності цих товарів у реєстрі, який складається ДМСУ.

Для реєстрації об'єктів інтелектуальної власності у реєстрі ДМСУ, заявником надаються документи з вичерпною інформацією про товар, що містить об'єкт інтелектуальної власності, та про його правовласника, а також інші документи відповідно до встановлено переліку.

За результатами розглядів поданих документів ДМСУ приймається рішення про включення товару до реєстру або відмову у включенні товару до реєстру з обґрунтуванням підстав.

У разі прийняття ДМСУ позитивного рішення та сплати заявником відповідного збору, який встановлено постановою Кабінету Міністрів України від 27 січня 1997 р № 65 із змінами та доповненнями, дані про заявлений товар вносяться до реєстру. Реєстрація проводиться на шість місяців або один рік, цей термін може бути продовжений на строк до шести місяців або до одного року на підставі письмової заяви правовласника або його представника та за умови сплати відповідного збору.

10.5. Порядок здійснення контролю за переміщенням через митний кордон України товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності

Реєстр товарів, що містять об'єкт інтелектуальної власності ведеться ДМСУ в електронному вигляді за допомогою спеціалізованого програмно-інформаційного комплексу ЄАІС ДМСУ для забезпечення оперативної передачі інформації про зареєстрований товар, включаючи його графічне кольорове зображення. За допомогою зазначеного комплексу митниці отримують можливість доступу до цієї інформації з метою ідентифікації товарів, що імпортуються чи експортуються, з товарами, зареєстрованими у базі даних. Таким чином, правовласник зацікавлений надати якомога більше інформації про товар, що містить об'єкт інтелектуальної власності, щоб при проведенні митного контролю можна було відрізнити контрафактну продукцію від зареєстрованої.

Правовласник або його представник має право протягом терміну реєстрації товару звернутися до будь-якого митного органу з мотивованим клопотанням про зупинення митного оформлення об'єкта інтелектуальної власності. За умови визнання підстав достатніми, митний орган може призупинити на 15 календарних днів митне оформлення цього об'єкта інтелектуальної власності чи може призупинити митне оформлення товару з власної ініціативи, якщо є достатні підстави вважати, що його переміщення через митний кордон України здійснюється з порушенням прав інтелектуальної власності. В цьому разі митний орган протягом однієї доби надсилає повідомлення (листом, факсом або засобами електронного зв'язку) про прийняте рішення правовласнику або його представнику, декларанту та ДМСУ, яка, у свою чергу, надсилає повідомлення про зупинення митного оформлення об'єкта інтелектуальної власності до митних органів.

За наявності об'єктивних причин цей термін може бути продовжений не більше ніж на 15 календарних днів за рішенням

керівника митного органу, в зоні діяльності якого зупинено митне оформлення об'єкта інтелектуальної власності.

Для остаточного встановлення факту порушення прав правовласника він або його представник має в найкоротший термін прибути до митного органу, в зону діяльності якого надійшов відповідний об'єкт інтелектуальної власності. Митний орган для встановлення факту порушення може дозволити правовласнику або його представнику обстежити затриманий об'єкт інтелектуальної власності та в разі потреби надіслати зразки цього об'єкта для проведення обстеження чи експертизи митною лабораторією або іншим компетентним органом.

Правовласник або його представник протягом терміну зупинення митного оформлення об'єкта інтелектуальної власності має подати позовну заяву до суду про захист його прав згідно з законодавством або самостійно врегулювати питання порушення прав правовласника з власником об'єкта, митне оформлення якого зупинено.

Митний орган має право здійснити митне оформлення об'єкта права інтелектуальної власності, митне оформлення якого зупинено, у таких випадках:

— у разі визнання недостатніми поданих правовласником або його представником доказів, при цьому митний орган надсилає правовласнику або його представнику мотивоване рішення;

— у разі подання правовласником або його представником заяви на ім'я керівника митного органу про відкликання клопотання у зв'язку із самостійним урегулюванням питання порушення прав правовласника з власником об'єкта інтелектуальної власності;

— після закінчення терміну зупинення митного оформлення об'єкта інтелектуальної власності за умови відсутності ухвали суду про порушення провадження у справі.

Ефективність участі митниці у здійсненні захисту прав інтелектуальної власності на кордоні залежить від чіткої взаємодії між правовласником та митницею. Правовласник має своєчасно повідомляти митницю про усі зміни в поданій заяві, гарантувати погашення збитків імпортера або експортера у

разі наявності законних підстав про нанесення таких збитків через безпідставне затримання митного оформлення товарів.

Спірні питання, які виникають між декларантом та ДМСУ, а також між правовласником та ДМСУ, вирішуються у порядку, встановленому законодавством.

10.6. Порухення прав інтелектуальної власності як порухення митних правил

Відповідно до ст. 345 МКУ ввезення на митну територію України або вивезення за межі цієї території з комерційною метою товарів з порухенням прав інтелектуальної власності, що охороняються законом, тягне за собою накладення штрафу на громадян в обсязі від десяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією контрафактних товарів, а на посадових осіб підприємств — від тридцяти до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією контрафактних товарів. Якщо протягом терміну зупинення митного оформлення, контрафактність товарів буде підтверджена, митний орган в установленому МКУ порядку порушує справу про порухення митних правил, а товари — безпосередні предмети правопорухення — вилучаються в порядку, встановленому МКУ.

Завдання для перевірки знань

1. Яка міжнародна угода передбачає основні принципи, цілі, права та обов'язки країн у сфері захисту прав інтелектуальної власності? В якому році вона була прийнята?

2. На які товари поширюється дія Положення про порядок реєстрації та переміщення через митний кордон України товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 квітня 2001 р. № 412?

3. В яких випадках митний орган має право здійснити митне оформлення об'єкта права інтелектуальної власності, митне оформлення якого було призупинено?

4. Яка відповідальність передбачена МКУ в разі переміщення через митний кордон України з комерційною метою товарів з порушенням прав інтелектуальної власності, що охороняються законом?

Глава 11

ОПОДАТКУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ

11.1. Митно-тарифне регулювання в зовнішньоекономічній діяльності як інструмент економічної політики держави

У цілому зовнішньоекономічна політика держави — це комплекс заходів, що мають на меті досягнення економікою країни певних переваг на світовому ринку і водночас захист внутрішнього ринку від конкуренції іноземних товарів. Зазначимо, що вона спрямована на стимулювання або обмеження імпорту та експорту товарів.

Головним інструментом такої політики є метод тарифного регулювання, який займає одне з центральних місць у системі державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Мито збільшує ціну конкретного імпортного товару при його надходженні на внутрішній ринок країни, дає змогу національним товаровиробникам підвищувати загальний рівень цін вітчизняних товарів та одержувати додатковий прибуток. Прямо захищає внутрішні ціни і прибутки національних підприємств.

Законом України “Про Митний тариф України” визначено порядок формування і застосування митного тарифу України при ввезенні або вивезенні товарів та обкладання їх митом. Систематизоване зведення ставок мита єдине для всіх суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності незалежно від форм влас-

ності, організації господарської діяльності та територіального розташування, за винятком випадків, передбачених законами України та її міжнародними договорами.

Ставки митного тарифу встановлюються Верховною Радою України шляхом прийняття законів України з урахуванням висновків Кабінету Міністрів України.

З метою розробки пропозицій з питань митно-тарифного регулювання та врахування при цьому інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності і держави в цілому в 1994 р. створено Митно-тарифну раду. До її складу входять представники Державної митної служби, Міністерства фінансів, Міністерства юстиції, Міністерства закордонних справ, Міністерства економіки України, Міністерства сільського господарства та інших галузевих міністерств України.

За своєю структурою митний тариф може бути експортним та імпорнтним.

Експортний — інструмент регулювання експорту. Його застосовують окремі країни з метою одержання додаткових бюджетних надходжень і регулювання експорту окремих видів товарів.

Імпорнтний — головний інструмент митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, виконує такі основні функції:

- формує оптимальну товарну структуру імпорту шляхом диференціації ставок на ввезення різноманітних товарів;
- впливає на господарську діяльність підприємств і соціальні умови в суспільстві, виступаючи складовою механізму ціноутворення;
- захищає окремі галузі національної економіки (протекціонізм) від можливого заповдіння їм суттєвих збитків іноземною конкуренцією;
- дозволяє проводити активну зовнішньоторговельну політику та впливати на партнерів у ході торговельних переговорів, формувати митні союзи;
- сприяє оптимізації співвідношення експорту й імпорту держави, валютних витрат і надходжень, досягненню сприятливого торговельного балансу.

Загалом мито є податком на товари, що переміщуються через митний кордон України. Застосовуючи його, держава може регулювати (стимулювати) розвиток певних галузей національної економіки (табл. 11.1).

Таблиця 11.1. Приклад змін ставок мита на товари залежно від розвитку певної галузі промисловості

Код товару згідно з УКТЗЕД	Опис товару згідно з УКТЗЕД	Рік				
		1992	1995	1999	2001	2006
52.12	Тканини бавовняні та ін., %	5	0	1	0	0
25.26	Стеарит природний, тальк неподрібнений і нерозмелений, %	2	0	5	5	10
84.81	Крани, клапани, вентилі та інша арматура, %	5	0	0	0	0
84.82	Підшипники кульково-роликкові, %	5	0	2	2	15

11.2. Правила ІНКОТЕРМС

Кожна країна внаслідок різних історичних обставин має свої торгові правила й звичаї. Здебільшого сторонам, що укладають договір, не відомі розбіжності в торговій практиці тієї чи іншої країни. Ці розбіжності у тлумаченнях є головною причиною, що викликає непорозуміння, розбіжності й звернення до суду, наслідком чого стає втрата коштів і часу. З метою вирішення цієї проблеми Міжнародна торговельна палата в 1936 р. видала зведення міжнародних правил із тлумачення торговельних термінів. Ці правила стали відомі під назвою “ІНКОТЕРМС-1936”.

ІНКОТЕРМС (англ. *International Commercial Terms* — Міжнародні торгові терміни) перекладається як Міжнародні правила тлумачення торгових термінів, розроблених МТП.

Метою ІНКОТЕРМС є встановлення зведення міжнародних правил із тлумачення найчастіше вживаних торгових термінів, що визначають умови комерційних операцій, котрі застосовуються у сфері зовнішньої торгівлі. За рахунок цього можна цілком уникнути розбіжностей у тлумаченні таких термінів у різних країнах, або, принаймні, значною мірою їх обмежити.

З того часу, як ІНКОТЕРМС було створено, ці правила поновлювалися шість разів — у 1953, 1967, 1976, 1980, 1990 і в 2000 р. були внесені зміни й доповнення, необхідні для приведення правил у відповідність до вимог сьогодення у міжнародній торговельній практиці. ІНКОТЕРМС чітко визначає обов'язки покупця та продавця і визнається як міжнародний стандарт митними органами й судами більшості країн в усьому світі.

В Україні необхідність застосування правил ІНКОТЕРМС закріплена в правовому відношенні такими нормативними актами, як Указ Президента України “Про застосування Міжнародних правил інтерпретації комерційних термінів” від 4 жовтня 1994 р. № 567/94 і наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України “Про затвердження Положення про форму зовнішньоекономічних договорів (контрактів)” від 6 вересня 2001 р. № 201.

Відповідно до Указу на Кабінет Міністрів України покладене завдання забезпечувати оприлюднення державною мовою України подальших змін до правил ІНКОТЕРМС. Ці зміни застосовують через десять днів після їх оприлюднення в газеті “Урядовий кур'єр” до відносин, що виникають у зв'язку з договорами, у тому числі зовнішньоекономічними договорами (контрактами), укладеними після оприлюднення відповідних змін.

Указом Президента України № 567/94 встановлено, що суб'єкти підприємницької діяльності при укладанні зовнішньоекономічних та інших договорів, предметом яких є товари, повинні застосовувати правила ІНКОТЕРМС. Таке застосування здійснюється шляхом внесення відповідних положень у тексти договорів. При цьому необхідно зазначити, що правила ІНКОТЕРМС за своєю суттю призначені для використання у

зовнішньоекономічних договорах, і тому положення в Указі про те, що ці правила повинні використовуватися в інших угодах (маються на увазі внутрішні договори між учасниками господарської діяльності України), виглядають не зовсім коректними й у повному обсязі не застосовуються на практиці.

Також необхідно зазначити, що відповідно до згаданого Указу Президента України правила ІНКОТЕРМС застосовуються у зовнішньоекономічних договорах, предметом яких є товари. У ст. 1 Закону України “Про зовнішньоекономічну діяльність” (зі змінами і доповненнями) від 16 квітня 1991 р. № 959-ХІІ міститься визначення, за яким *товар* — це будь-яка продукція, послуги, робота, права інтелектуальної власності та інші немайнові права, призначені для продажу (передачі на умовах оплати). Однак згідно з положенням абзацу 3 Вступу до ІНКОТЕРМС-2000 дія цих правил обмежується використанням тільки для зовнішньоекономічних договорів, предметом яких є товари (продукція), виражені в матеріальній формі, тобто за винятком послуг, робіт, прав інтелектуальної власності тощо. У більшості випадків — це договори купівлі-продажу, а також товарообмінні (бартерні) договори та інші договори, якими між сторонами передбачено поставку товару (договір купівлі-продажу).

Основні принципи (умови) ІНКОТЕРМС-2000 та їх застосування на території України. Нова версія ІНКОТЕРМС-2000 полегшує здійснення міжнародної торгівлі в новому столітті, незважаючи на зростання обсягів і складність міжнародних угод.

Офіційний текст ІНКОТЕРМС складається з передмови, вступу та обов’язків продавця й покупця.

Останні є готовими наборами умов, згрупованими за десятима основним напрямками таким чином, що кожній статті обов’язків продавця “дзеркально” відповідають визначені обов’язки покупця за тими ж напрямками. Ці обов’язки передбачають встановлення:

— моменту виконання продавцем своїх зобов’язань щодо постачання товару;

— відповідального за очищення товару для експорту й імпорту, митне оформлення й розподіл витрат при цьому;

— відповідального за організацію оплати і перевезення товару, а також того, хто несе ризики загибелі й пошкодження товару;

— пакета документів, необхідних для здійснення постачання, а також того, хто і за чий рахунок їх передає;

— пакування, необхідне для товару, і того хто його забезпечує;

— інші зобов'язання з реалізації контракту, передбачені сторонами (наприклад, перевірку якості товару).

За визначенням розподілу відповідальності, витрат і ризиків між продавцем і покупцем, умови ІНКОТЕРМС поділяються на чотири групи — починаючи з умови, відповідно до якої практично вся відповідальність покладається на покупця і закінчуючи тими, відповідно до яких продавець несе всі витрати й ризики.

До першої групи входять Е-умови: EXW (“Франко-завод”). Ця умова передбачає мінімальний ризик для продавця. За цією умовою, продавець тільки надає товар покупцю на своєму заводі або складі і не несе відповідальності за його навантаження. Всі витрати й ризики, пов'язані з доставкою товару в місце призначення, несе покупець.

Друга група — це F-умови: FCA (“Франко-перевізник”), FAS (“Франко вздовж борту судна”) і FOB (“Франко-борт”). Зобов'язки продавця передбачають доставку товару перевізнику, зазначеному покупцем.

Третя група — С-умови: CFR (“Вартість і фрахт”), CIF (“Вартість, страхування та фрахт”), CPT (“Фрахт/перевезення оплачені до...”) і CIP (“Фрахт/перевезення та страхування оплачені до...”). Вони вимагають, щоб продавець уклав договір перевезення товару, але без ризиків загибелі й пошкодження товару.

Четверта група — D-умови: DAF (“Постачання до кордону”), DES (“Постачання з судна”), DEQ (“Постачання з причалу”), DDU (“Постачання без сплати мита”), DDP (“Постачання зі сплатою мита”).

Класифікацію торгових термінів ІНКОТЕРМС-2000 подано у табл. 11.2.

Таблиця 11.2. Класифікація термінів ІНКОТЕРМС-2000

Назва групи		Умови
Група Е: Відправлення	EXW	Франко-завод (...назва місця)
Група F: Основне перевезення не оплачено	FCA	Франко-перевізник (...назва місця при- значення)
	FAS	Франко вздовж борту судна (...назва порту відвантаження)
	FOB	Франко-борт (...назва порту відванта- ження)
Група С: Основне перевезення оплачено	CFR	Вартість і фрахт (...назва порту призна- чення)
	CIF	Вартість, страхування та фрахт (...назва порту призначення)
	CPT	Фрахт/перевезення оплачені до (...назва місця призначення)
	CIP	Фрахт/перевезення та страхування оплачені до (...назва місця призначення)
Група D: Прибуття	DAF	Постачання до кордону (...назва місця поставки)
	DES	Постачання з судна (...назва порту призначення)
	DEQ	Постачання з причалу (...назва порту призначення)
	DDU	Постачання без сплати мита (...назва місця призначення)
	DDP	Постачання зі сплатою мита (...назва місця призначення)

EXW — ФРАНКО-ЗАВОД (...назва місця)

“Франко-завод” означає, що продавець вважається таким, що виконав свої обов’язки щодо поставки, коли він надав товар у розпорядження покупця на своєму підприємстві чи в іншому названому місці (наприклад, на заводі, фабриці, складі тощо). Продавець не відповідає за навантаження товару на транспортний засіб, а також за митне очищення товару для експорту. Цей термін покладає, таким чином, мінімальні обов’язки на продавця, і покупець повинен нести всі витрати й ризики в зв’язку з перевезенням товару від підприємства продавця до

місця призначення. Однак, якщо сторони бажають, щоб продавець взяв на себе обов'язки з навантаження товару у місці відправлення і ніс всі ризики й витрати за таке відвантаження, то це повинно бути чітко обговорене у відповідному доповненні до договору купівлі-продажу. Цей термін не може застосовуватися, коли покупець не в змозі прямо чи побічно виконати експортні формальності. У цьому випадку повинен використовуватись термін FCA, за умови, що продавець погодиться нести витрати й ризики за відвантаження товару.

Застосування терміна EXW українськими суб'єктами підприємницької діяльності в їх зовнішньоекономічних договорах, згідно з якими вони є продавцями товарів (експортують товар з України), можливо лише в обмеженому вигляді. Це обмеження виявляється в тому, що іноземні контрагенти — покупці товарів за такими договорами, що є нерезидентами України, не можуть самостійно здійснювати митне оформлення товарів, що вивозяться (експорт) з України. Відповідно до чинного українського законодавства митне оформлення товарів можуть здійснювати тільки суб'єкти, акредитовані в митних органах України. При цьому суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності України у своїх зовнішньоекономічних договорах, на експорт товарів з України можуть використовувати термін EXW тільки з додаванням слів “очищено для вивозу”, брати на себе зобов'язання з митного оформлення товару на експорт за умови, що витрати з митного оформлення цілком компенсуються покупцем.

FCA — ФРАНКО-ПЕРЕВІЗНИК (...назва місця)

Термін “Франко-перевізник” означає, що продавець доставить товар, очищений у митному відношенні, перевізнику до названого покупцем місця. Зазначимо, що вибір місця постачання вплине на зобов'язання з навантаження і розвантаження товару на цьому місці. Якщо постачання здійснюється в приміщення продавця, то продавець несе відповідальність за відвантаження. Якщо постачання здійснюється в інше місце, продавець за відвантаження товару відповідальності не несе.

Цей термін може бути використаний під час перевезення будь-яким видом транспорту, включаючи змішані перевезен-

ня. Під словом “перевізник” мається на увазі будь-яка особа, яка на підставі договору перевезення зобов’язується здійснити чи забезпечити перевезення товару залізницею, автомобільним, повітряним, морським і внутрішнім водним транспортом чи комбінацією цих видів транспорту. Якщо покупець довіряє іншій особі, що не є перевізником, прийняти товар, то продавець вважається таким, що виконав свої обов’язки з постачання товару із моменту передачі його даній особі.

Українське законодавство дозволяє українським суб’єктам зовнішньоекономічної діяльності в їх зовнішньоекономічних договорах, що укладаються як на експорт, так і на імпортоварів, використовувати термін FCA у повному обсязі, без особливих застережень, на відміну, наприклад, від застосування терміна EXW.

Термін FCA українські підприємства можуть використовувати при постачаннях товарів практично усіма видами транспорту (виходячи з географічного розташування України і розвитку транспортної інфраструктури): автомобільним, залізничним, повітряним, морським, річковим, а також із використанням комбінацій з декількох названих видів транспорту.

При використанні в зовнішньоекономічних договорах купівлі-продажу умов постачання FCA українськими суб’єктами ЗЕД як експортерам так і імпортерам товарів необхідно приділити достатньо уваги оформленню товаротранспортних документів.

FAS — ФРАНКО ВЗДОВЖ БОРТУ СУДНА (...назва порту відвантаження)

Термін “Франко вздовж борту судна” означає, що продавець виконав постачання, коли товар розміщений вздовж борту судна на причалі у зазначеному порту відвантаження. Це означає, що з цього моменту всі витрати і ризики втрати чи пошкодження товару повинен нести покупець. За умови терміна FAS на продавця покладається обов’язок з митного очищення товару для експорту. Однак, якщо сторони бажають, щоб покупець взяв на себе обов’язок з митного очищення товару для експорту, то це повинно бути чітко обговорено у відповідному доповненні до договору купівлі-продажу. Цей термін може застосо-

уватися тільки під час перевезення товару морським чи внутрішнім водним транспортом.

У редакції ІНКОТЕРМС-2000 термін FAS зобов'язує продавця зробити митне очищення товару для експорту. Це робить його більш прийнятним для використання українськими суб'єктами ЗЕД в їх зовнішньоекономічних договорах.

При використанні в зовнішньоекономічних договорах купівлі-продажу умов постачання FAS українськими суб'єктами ЗЕД, як експортерам, так і імпортерам товарів необхідно приділити достатньо уваги оформленню товаротранспортних документів.

FOB — ФРАНКО-БОРТ (...назва порту відвантаження)

Термін “Франко-борт” означає, що продавець виконав постачання, коли товар перейшов через поручні судна в названому порту відвантаження. Це означає, що з цього моменту всі витрати і ризики втрати чи пошкодження товару повинен нести покупець. За умовами терміна FOB на продавця покладається обов'язок з митного очищення товару для експорту. Цей термін може застосовуватися тільки під час перевезення товару морським чи внутрішнім водним транспортом. Якщо сторони не збираються доставити товар через поручні судна, варто застосовувати термін FCA.

Українське законодавство дозволяє українським суб'єктам ЗЕД у їх зовнішньоекономічних договорах, що укладаються як при експорті, так і при імпорті товарів, використовувати умови терміна FOB у повному обсязі, без особливих застережень.

Український експортер повинен самостійно, за свій рахунок і на свій ризик провести на Україні митне оформлення товару при вивезенні. При продажу товарів на умовах FOB у українського підприємства-експортера може виникнути необхідність у здійсненні митного оформлення товару в митниці, що перебуває не в зоні акредитації цього підприємства, тому що пунктами постачання товарів українськими експортерами можуть бути морські (річкові) порти України, з яких здійснюються міжнародні морські (річкові) перевезення товарів. Український експортер може укласти договір морського страхування тільки з українською страховою компанією, що є членом Морського страхового бюро.

Українським імпортерам товару, що використовують термін FOB, рекомендується звертати увагу на питання, пов'язані з перевезенням товарів, хоча відповідно до умов ІНКОТЕРМС вони як покупці товару, не мають обов'язків за договорами перевезення.

CFR — ВАРТІСТЬ І ФРАХТ (...назва порту призначення)

Термін "Вартість і фрахт" означає, що продавець виконав постачання, коли товар перейшов через поручні судна в порту відвантаження. Продавець зобов'язаний оплатити витрати і фрахт, необхідні для доставки товару в названий порт призначення, однак ризик втрати чи пошкодження товару, а також будь-які додаткові витрати, що виникають після відвантаження товару, переходять від продавця на покупця. За умовами терміна CFR на продавця покладається обов'язок з митного очищення товару для експорту. Цей термін може застосовуватися тільки під час перевезення товару морським чи внутрішнім водним транспортом. Якщо сторони не збираються доставити товар через поручні судна, варто застосовувати термін СРТ.

Українське законодавство дозволяє українським суб'єктам ЗЕД у їх зовнішньоекономічних договорах як на експорт, так і на імпорт товарів, використовувати умови CFR у повному обсязі, без особливих застережень. Український експортер повинен самостійно, за свій рахунок і на свій ризик провести в Україні митне оформлення товару для вивезення. При продажу товарів на умовах CFR в українського підприємства-експортера може виникнути необхідність у здійсненні митного оформлення товару в митниці, що знаходиться не в місці розташування цього підприємства, тому що пунктами постачання товарів українськими експортерами можуть бути морські (річкові) порти України, у які здійснюються міжнародні морські (річкові) перевезення товарів. Український експортер може укласти договір морського страхування тільки з українською страховою компанією, що є членом Морського страхового бюро.

Українським імпортерам товару, що використовують термін CFR рекомендується приділяти значну увагу питанням перевезення товарів, хоча відповідно до умов ІНКОТЕРМС у

них як у покупців товару, відсутні обов'язки за договором перевезення.

CIF — ВАРТІСТЬ, СТРАХУВАННЯ ТА ФРАХТ (...назва порту призначення)

Термін “Вартість, страхування і фрахт” означає, що продавець виконав поставку, коли товар перейшов через поручні судна в порту відвантаження. Продавець зобов'язаний оплатити витрати і фрахт, необхідні для доставки товару в зазначений порт призначення, але ризик втрати чи пошкодження товару, як і будь-які додаткові витрати, що виникають після відвантаження товару, переходять із продавця на покупця. Однак за умовами терміна CIF на продавця покладається також обов'язок придбання морського страхування на користь покупця проти ризику втрати й пошкодження товару під час перевезення.

Отже, продавець зобов'язаний укласти договір страхування й оплатити страхові внески. Покупець повинен брати до уваги, що відповідно до умов терміна CIF від продавця потрібно забезпечення страхування лише з мінімальним покриттям збитків. У разі якщо покупець бажає мати страхування зі значним покриттям, він повинен або спеціально домовитися про це з продавцем, або сам вжити заходів щодо укладання договору додаткового страхування. За умовами терміна CIF на продавця покладається обов'язок з митного очищення товару для експорту. Цей термін може застосовуватися тільки під час перевезення товару морським чи внутрішнім водним транспортом. Якщо сторони не збираються поставити товар через поручні судна, варто застосовувати термін CIP.

Українське законодавство дозволяє українським суб'єктам ЗЕД у їхніх зовнішньоекономічних договорах як при експорті, так і при імпорті товарів, використовувати умови CIF у повному обсязі, без особливих застережень.

Український експортер повинен самостійно, за свій рахунок і на свій ризик провести в Україні митне оформлення товару для вивезення. Пунктами поставок товарів українськими експортерами можуть бути морські (річкові) порти України, з яких здійснюються міжнародні морські (річкові) перевезення товарів. Український експортер може укласти

договір морського страхування тільки з українською страховою компанією, що є членом Морського страхового бюро.

Українським імпортерам товару при використанні терміна CIF рекомендується приділяти значну увагу питанням перевезення товарів, хоча відповідно до умов ІНКОТЕРМС у них, як покупців товару, відсутні обов'язки за договором перевезення.

СРТ — ФРАХТ/ПЕРЕВЕЗЕННЯ ОПЛАЧЕНО ДО... (...назва місця призначення)

Термін "Фрахт/перевезення оплачено до..." означає, що продавець доставить товар названому їм перевізнику. Крім цього, продавець зобов'язаний оплатити витрати, пов'язані з перевезенням товару до названого пункту призначення. Це означає, що покупець бере на себе всі ризики втрати чи пошкодження товару, як і інші витрати після передачі товару перевізнику.

Перевізник — це будь-яка особа, що на підставі договору перевезення бере на себе зобов'язання забезпечити самостійно чи організувати перевезення товару залізницею, автомобільним, повітряним, морським і внутрішнім водним транспортом чи комбінацією цих видів транспорту.

У випадку здійснення перевезення у визначений пункт призначення кількома перевізниками, перехід ризику відбудеться у момент передачі товару в піклування першого з них.

За умовами терміна СРТ на продавця покладається обов'язок з митного очищення товару для експорту. Цей термін може застосовуватися під час перевезення товару будь-яким видом транспорту, включаючи змішані перевезення.

Українське законодавство дозволяє українським суб'єктам ЗЕД у їхніх зовнішньоекономічних договорах як при експорті, так і при імпорті товарів, використовувати умови СРТ у повному обсязі, без особливих застережень.

Термін СРТ українські підприємства можуть використовувати при постачаннях товарів практично усіма видами транспорту.

Український експортер повинен самостійно, за свій рахунок і на свій ризик провести в Україні митне оформлення товару на вивезення. При продажу товарів на умовах СРТ у українського

підприємства-експортера може виникнути необхідність у здійсненні митного оформлення товару в митниці не в місці розташування цього підприємства, тому що пунктами поставок товарів українськими експортерами можуть бути морські (річкові) порти України, з яких здійснюються міжнародні морські (річкові) перевезення товарів. Український експортер не несе обов'язків з укладання договору страхування.

Українським імпортерам товару при використанні терміна СРТ рекомендується приділяти значну увагу питанням перевезення товарів, хоча відповідно до умов ІНКОТЕРМС у них, як покупців товару, відсутні обов'язки за договором перевезення.

СІР — ФРАХТ/ПЕРЕВЕЗЕННЯ ТА СТРАХУВАННЯ ОПЛАЧЕНО ДО... (...назва місця призначення)

Термін "Фрахт/перевезення" та страхування оплачено до..." означає, що продавець доставить товар названому ним перевізнику. Крім цього, продавець зобов'язаний оплатити витрати, пов'язані з перевезенням товару до названого пункту призначення. Це означає, що покупець бере на себе всі ризики і будь-які додаткові витрати з доставки таким способом товару. Однак за умовами СІР на продавця також покладається обов'язок із забезпечення страхування від ризиків втрати й пошкодження товару під час перевезення на користь покупця. Отже, продавець укладає договір страхування й оплачує страхові внески. Покупець повинен брати до уваги, що відповідно до умов терміна СІР від продавця потрібно забезпечення страхування з мінімальним покриттям.

У разі якщо покупець бажає мати страхування з великим покриттям, він повинен або спеціально домовитися про це з продавцем, або сам вжити заходів по додатковому страхуванню.

У випадку здійснення перевезення в пункт призначення кількома перевізниками перехід ризику відбудеться в момент передачі товару в піклування першого перевізника. За умовами терміна СІР на продавця покладається обов'язок із митного очищення товару для експорту. Цей термін може застосовуватися під час перевезення товару будь-яким видом транспорту, включаючи змішані перевезення.

Українське законодавство дозволяє суб'єктам ЗЕД України у зовнішньоекономічних договорах на експорт і на імпорт товарів використовувати умови терміна СІР у повному обсязі, без особливих зауважень.

Цей термін українські підприємства можуть використовувати при постачаннях товарів практично усіма видами транспорту: автомобільним, залізничним, повітряним, морським, річковим, а також із використанням комбінацій з декількох названих видів транспорту.

Український експортер повинен самостійно, за свій рахунок і на свій ризик провести в Україні митне оформлення товару на вивезення. При продажу товарів на умовах СІР в українського підприємства-експортера може виникнути необхідність у здійсненні митного оформлення товару в митниці, що знаходиться не в місці розташування цього підприємства, тому що пунктами постачання товарів українськими експортерами можуть бути морські (річкові) порти України, в яких здійснюються міжнародні морські (річкові) перевезення товарів. Український експортер може укласти договір морського страхування тільки з українською страховою компанією, що має право здійснювати страхування вантажів.

Українським імпортерам товару при використанні умов СІР рекомендується приділяти значну увагу питанням перевезення товарів, хоча відповідно до умов ІНКОТЕРМС у них, як у покупців товару, відсутній обов'язок за договором перевезення, чітко вказувати в договорі конкретний пункт призначення, у який перевізник зобов'язаний доставити товар, а також самостійно, за свій рахунок і на свій ризик провести в Україні митне оформлення товару при ввезенні і здійснювати оформлення транзиту через треті країни.

DAF — ПОСТАЧАННЯ ДО КОРДОНУ (...назва місця постачання)

Термін "Постачання до кордону" означає, що продавець виконав постачання, коли надав нерозвантажений товар, що пройшов митне очищення для експорту, але ще не для імпорту на транспортному засобі, що прибув у розпорядження покупця в названому пункті чи місці на кордоні до надходження товару

на митний кордон суміжної країни. Під терміном “кордон” мається на увазі будь-який кордон, включаючи кордон країни експорту. Тому дуже важливо точно визначити кордон шляхом вказівки на конкретний пункт чи місце. Однак якщо сторони бажають, щоб продавець взяв на себе обов’язок із розвантаження товару з транспортного засобу, що прибув, і ніс всі ризики і витрати за таке розвантаження, то це повинно бути чітко обговорено у відповідному доповненні до договору купівлі-продажу.

Цей термін може застосовуватися під час перевезення товару будь-яким видом транспорту, коли товар доставляється до сухопутного кордону.

Якщо постачання буде мати місце в порту призначення на борту судна або на пристані, то варто застосовувати терміни DES чи DEQ.

Українське законодавство дозволяє суб’єктам ЗЕД України в їх зовнішньоекономічних договорах як при експорті, так і при імпорті товарів використовувати умови терміна DAF у повному обсязі, без особливих зауважень.

Термін DAF українські підприємства можуть використовувати при постачаннях товарів практично усіма видами транспорту (виходячи з географічного розташування України і розвитку транспортної інфраструктури): автомобільним, залізничним, повітряним, морським, річковим, а також з використанням комбінацій з декількох названих видів транспорту, але частіше його використовують при перевезеннях залізничним і автомобільним видами транспорту.

Український експортер повинен самостійно, за свій рахунок і на свій ризик провести в Україні митне оформлення товару при вивезенні. При продажі товарів на умовах DAF в українського підприємства-експортера може виникнути необхідність у здійсненні митного оформлення товару в митниці, що знаходиться не в місці розташування цього підприємства. Пункт постачання товару українським експортером буде знаходитися на погодженому в договорі купівлі-продажу кордоні. Таким пунктом може бути кордон України, чи кордон якої-небудь третьої країни, якщо остання не має загального з Україною кордону. При виборі конкретного пункту постачан-

ня на кордоні України суб'єкт ЗЕД повинен орієнтуватися на встановлені відповідним чином пункти пропуску (залізничні, автомобільні тощо) через кордон України. Пункт відвантаження не має істотного значення і правила ІНКОТЕРМС не містять якихось вимог щодо вибору цього пункту. Українське підприємство-експортер зобов'язане за свій рахунок укласти договір перевезення від обраного пункту відвантаження на території України до погодженого з покупцем пункту в місті постачання на погодженому кордоні.

Українське підприємство-імпортер повинно приділяти достатню увагу питанню закріплення у договорі купівлі-продажу положення про відповідальність продавця за неналежну доставку чи недоставляння товару в пункт доставки та питанню перевезення товару. Після приймання товару від продавця в пункті постачання на кордоні український імпортер повинен самостійно організувати його подальше перевезення до кінцевого пункту призначення. Імпортеру також рекомендується чітко вказувати в договорі купівлі-продажу конкретний пункт постачання товару на погодженому кордоні, на який продавець повинен доставити товар. Відповідно до умов DAF український імпортер зобов'язаний самостійно, за свій рахунок і на свій ризик здійснювати митне оформлення імпорту товару в Україну.

DES — ПОСТАЧАННЯ З СУДНА (...назва порту призначення)

Термін "Постачання з судна" означає, що продавець виконав постачання, коли надав неочищений у митному відношенні для імпорту товар у розпорядження покупця на борту судна в названому порту призначення. Продавець повинен нести всі витрати і ризики з доставки товару в названий порт призначення до моменту його розвантаження. Якщо сторони бажають, щоб продавець взяв на себе витрати і ризики з вивантаження товару, повинен застосовуватися термін DEQ. Цей термін може застосовуватися тільки під час перевезення морським чи внутрішнім водним транспортом або у змішаних перевезеннях, коли товар прибуває в порт призначення на судні.

Українське законодавство дозволяє суб'єктам ЗЕД України в зовнішньоекономічних договорах як при експорті, так і при імпорті товарів використовувати умови терміна DES у повному

обсязі, без особливих застережень, при морських і внутрішніх річкових перевезеннях вантажів.

Українське підприємство-експортер повинне самостійно, за свій рахунок і на свій ризик провести в Україні митне оформлення товару для вивезення. Пункт постачання товару українським експортером буде знаходитися у визначеному в договорі купівлі-продажу порту призначення. Якщо в договорі не обговорений конкретний пункт розвантаження, то експортер сам вибирає звичайний пункт розвантаження в погодженому порту призначення. Українське підприємство-експортер товару зобов'язане за свій рахунок укласти договір перевезення від обраного ним пункту відвантаження на території України до погодженого з покупцем пункту розвантаження в порту призначення. Пунктом постачання імпортованого товару в Україну буде один з морських чи річкових портів України, здатний прийняти цей вид товару.

Українському підприємству-імпортеру рекомендується приділяти достатню увагу питанням закріплення в договорі купівлі-продажу положень про відповідальність продавця за ненадлежащу доставку чи недоставляння товару в пункт призначення та питанням, пов'язаним з перевезенням товару. Після приймання товару від продавця в пункті доставки на кордоні український імпортер повинен самостійно організувати подальше його перевезення до кінцевого пункту призначення. Український імпортер повинен самостійно, за свій рахунок організувати розвантаження товару з судна в порту призначення, а також здійснити митне оформлення імпорту товару в Україну.

DEQ — ПОСТАЧАННЯ З ПРИЧАЛУ (...назва порту призначення)

Термін "Постачання з причалу" означає, що продавець виконав свої зобов'язання з постачання, коли товар, що не пройшов митне очищення для імпорту, наданий у розпорядження покупця на причалі в названому порту призначення. Продавець зобов'язаний нести всі витрати і ризики, пов'язані з транспортуванням і вивантаженням товару на причал. Термін DEQ покладає на покупця обов'язок митного очищення для імпорту товару, сплату податків, мита й інших зборів при імпорті. Однак

якщо сторони бажають, щоб продавець взяв на себе всі чи частину витрат з імпорту товару, то це повинно бути чітко обговорено у відповідному доповненні до договору купівлі-продажу.

Цей термін може застосовуватися тільки під час перевезення морським чи внутрішнім водним транспортом або у змішаних перевезеннях, коли товар вивантажується з судна на причал у порту призначення. Однак якщо сторони бажають включити до обов'язків продавця ризики і витрати, пов'язані з переміщенням товару з причалу в інше місце (склад, термінал та ін.), у порту або за межами порту повинні бути використані терміни DDU і DDP.

Українські підприємства можуть використовувати термін DEQ у повному обсязі.

Український експортер повинен самостійно, за свій рахунок і на свій ризик провести на Україні митне оформлення товару на вивезення. Пункт постачання (доставки) товару українським експортером буде знаходитися в погодженому в договорі купівлі-продажу порту призначення. Якщо договором не обумовлений конкретний пункт розвантаження, то експортер сам вибирає звичайний пункт розвантаження в погодженому порту призначення. Українське підприємство-експортер зобов'язане за свій рахунок укласти договір перевезення від обраного ними пункту відвантаження на території України до погодженого з покупцем пункту розвантаження у порту призначення. Пунктом постачання імпортованого товару в Україну буде один з морських чи річкових портів України, що здатний прийняти цей вид товару.

Українському підприємству-імпортеру рекомендується приділити достатню увагу питанням закріплення в договорі купівлі-продажу положень про відповідальність продавця за неналежащу доставку чи недоставляння товару в пункт постачання (доставки) та питанням, пов'язаним із перевезенням товару. Після приймання товару від продавця в пункті постачання на кордоні український імпортер повинен самостійно організувати його подальше перевезення до кінцевого пункту призначення і зробити повне митне оформлення імпорту товару з оплатою всіх обов'язкових платежів.

DDU — ПОСТАЧАННЯ БЕЗ СПЛАТИ МИТА (...назва місця призначення)

Термін “Постачання без сплати мита” означає, що продавець надасть неочищений у митному відношенні і невивантажений з транспортного засобу, що доставив товар у розпорядження покупця в названому місці призначення. Продавець зобов’язаний нести всі витрати і ризики, пов’язані з транспортуванням товару до цього місця, за винятком (якщо це буде потрібно) будь-яких зборів, що збираються для імпорту в країні призначення (під словом “збори” мається на увазі відповідальність і ризики за проведення митного очищення, а також за оплату митних процедур мита, податків і інших зборів). Відповідальність за такі збори повинні нести покупець, як і за інші витрати і ризики, що виникли в зв’язку з тим, що він не зміг вчасно здійснити митне очищення для імпорту.

Однак якщо сторони бажають, щоб продавець взяв на себе ризики і витрати з митного очищення, як і частину витрат з імпорту товару, то це повинно бути чітко обумовлено у відповідному доповненні до договору купівлі-продажу.

Відповідальність, ризики і витрати за вивантаження і перевантаження товару залежать від того, під чийм контролем знаходиться обране місце постачання.

Цей термін може застосовуватися незалежно від виду транспорту, але коли постачання передбачене на борту судна чи на пристані в порту призначення, то варто застосовувати терміни DES чи DEQ.

Українське законодавство дозволяє суб’єктам ЗЕД України в їхніх зовнішньоекономічних договорах використовувати умови терміна DDU у повному обсязі, без особливих зауважень як при експорті, так і при імпорті товарів.

Цей термін українські підприємства можуть використовувати при постачаннях товарів практично усіма видами транспорту.

Українське підприємство-експортер повинно самостійно, за свій рахунок і на свій ризик провести в Україні митне оформлення товару для вивезення. При продажу товарів на умовах DDU в українського підприємства-експортера може виникнути необхідність у здійсненні митного оформлення товару в митниці, що знаходиться не в місці розташування підприємства.

Українське підприємство — експортер товару зобов'язане за свій рахунок укласти договір перевезення від обраного ним пункту відвантаження на території України до погодженого з покупцем пункту розвантаження в пункті призначення, однак право експортера вибирати перевізника і надавати йому вказівки з приводу перевезення має певні обмеження:

— по-перше, відповідно до правил ІНКОТЕРМС українське підприємство-експортер зобов'язане укласти договір перевезення на “звичайних умовах”, “за звичайно прийнятим напрямом”;

— по-друге, якщо сторони договору купівлі-продажу включили до цього договору визначені розпорядження щодо перевезення товару, то український експортер при виконанні договору перевезення зобов'язаний також керуватися цими положеннями.

Для українських підприємств-імпортерів використання терміна DDU означає взяти на себе мінімальні обов'язки з реалізації умов постачання товару з усіх можливих серед всіх інших термінів ІНКОТЕРМС, і відповідно покладання на продавців (їхніх контрагентів за договорами купівлі-продажу) максимальних обов'язків з доставки товару в Україну. Імпортери повинні враховувати, що продавець несе повну відповідальність за товар до моменту його доставки у визначений пункт призначення.

Українському підприємству-імпортеру рекомендується приділити достатню увагу питанням закріплення в договорі купівлі-продажу положень про відповідальність продавця за неналежну доставку чи недоставляння товару в пункт доставки та питанням перевезення товарів.

Український імпортер товару відповідно до умов DDU зобов'язаний самостійно, за свій рахунок і на свій ризик здійснювати митне оформлення товару в Україні.

DDP — ПОСТАЧАННЯ ЗІ СПЛАТОЮ МИТА (...назва місця призначення)

Термін “Постачання зі сплатою мита” означає, що продавець надасть митно очищений і нерозвантажений з прибулого транспортного засобу товар у розпорядження покупця в назва-

ному місці призначення. Продавець зобов'язаний нести всі витрати і ризики, пов'язані з транспортуванням товару, включаючи, де це буде потрібно, будь-які збори для імпорту в країну призначення (під словом "збори" мається на увазі відповідальність і ризики за проведення митного очищення, а також за оплату митних процедур, мита, податків та інших зборів).

Тоді як термін EXW покладає на продавця мінімальні обов'язки, термін DDP передбачає максимальні обов'язки продавця.

Цей термін не може застосовуватися, якщо продавець прямо чи побічно не може забезпечити одержання імпортової ліцензії.

Якщо сторони домовилися про виключення із зобов'язань продавця деяких витрат, що підлягають оплаті при імпорті (таких як податок на додану вартість — ПДВ), це повинно бути чітко визначене в договорі купівлі-продажу.

Якщо сторони бажають, щоб покупець взяв на себе всі ризики і витрати з імпорту товару, варто застосовувати термін DDU. Цей термін може застосовуватися незалежно від виду транспорту, але якщо постачання здійснюється на борту судна чи на причалі в порту призначення, варто застосовувати терміни DES чи DEQ.

Українське законодавство дозволяє суб'єктам ЗЕД України використовувати в зовнішньоекономічних договорах умови терміна DDP у повному обсязі, без особливих зауважень як при експорті, так і при імпорті товарів.

Цей термін українські підприємства можуть використовувати при постачаннях товарів практично усіма видами транспорту: автомобільним, залізничним, повітряним, морським, річковим, а також з використанням комбінацій з декількох названих видів транспорту.

При продажу товарів на умовах DDP український експортер повинен самостійно, за свій рахунок і на свій ризик провести в Україні митне оформлення товару при вивезенні (експорті), сплатити мита, податки чи інші офіційні збори, що оплачуються при ввезенні і вивезенні. При цьому виникає питання, пов'язане з переказом за кордон України іноземної валюти для оплати в країні імпорту мита і зборів. Для вико-

ристання цього терміна українськими експортерами в їхніх зовнішньоекономічних договорах у повному обсязі необхідно, щоб законодавство країни імпорту товару дозволило українському експортеру як нерезиденту проводити митне оформлення імпорту товару в цій країні. Якщо це неможливо, варто використовувати термін DDU.

Для українських підприємств-імпортерів використання терміна DDP має кілька істотних аспектів: цей термін вимагає, щоб продавці здійснювали митне оформлення імпорту товару в країні призначення (країні покупця). Але, виходячи з чинного на сьогодні українського законодавства, іноземні підприємства-продавці не можуть самостійно здійснювати в Україні митне оформлення завезених на її територію товарів. З цього випливає, що суб'єктам ЗЕД України — імпортерам товарів не доцільно в їх зовнішньоекономічних договорах купівлі-продажу використовувати термін DDP, оскільки використання цього терміна в повному обсязі приведе до того, що іноземні продавці товарів будуть заздалегідь поставлені в ситуацію, у якій вони не зможуть цілком виконати свої обов'язки (у частині митного оформлення імпорту товару). Замість терміна DDP українським імпортерам варто використовувати термін DDU, що відрізняється від терміна DDP тим, що відповідно до його умов обов'язок митного оформлення імпорту товару несе покупець.

Умови ІНКОТЕРМС мають юридичну чинність тільки якщо сторони обумовили це в контракті фразою: "При трактуванні цього контракту діють умови ІНКОТЕРМС у редакції 2000 р."

Якщо в контракті є пункти, що суперечать умовам ІНКОТЕРМС, то ці пункти мають велике юридичне значення, тобто умови ІНКОТЕРМС припиняють свою дію. В умовах групи F (FCA, FAS, FOB) варто враховувати, що тут не зазначено точний опис процедури передачі товару покупцю. Тому при застосуванні цих умов необхідно якнайдетальніше відображати цю процедуру при укладенні контракту з метою запобігання непорозумінь.

Найслабшим місцем групи E є розподіл витрат і ризиків. Тому необхідно чітко розмежувати пункт призначення постачання і пункт передачі товару від продавця до перевізника, і

особливо варто враховувати додаткові зобов'язання, що можуть звести умови контракту нанівець.

Контракти групи D є найбільш вигідними для покупців, оскільки витрати і ризики з доставки товару несе продавець, у тому числі виконання процедур, необхідних для перетинання кордону, сплати мита й інших зборів. Тому при продажу товарів у країні зі складною процедурою очищення товару для імпорту бажано утримуватися від умови DDU, незважаючи на те, що покупець зобов'язаний виконувати ці формальності відповідно до умови.

Особливості застосування правил ІНКОТЕРМС при визначенні митної вартості. Правила ІНКОТЕРМС відіграють значну роль при визначенні митної вартості товарів в Україні.

Обчислення митної вартості здійснюється, насамперед, на основі ціни договору, тобто фактурної вартості товару.

Фактурна (контрактна) вартість — це ціна товару, обумовлена в контракті та відповідно в рахунку-фактурі.

Подальший розрахунок митної вартості здійснюється з урахуванням умов поставки товару згідно з інтерпретацією Міжнародних комерційних термінів ІНКОТЕРМС, зважаючи на те, які витрати включені продавцем до рахунку-фактури й коли вони зроблені — до перетину митного кордону чи після.

Тому знання ІНКОТЕРМС є необхідною умовою для вирішення питань визначення митної вартості, а саме — знання того, які витрати постачання включаються продавцем до рахунку-фактури за різних умов постачання.

При обчисленні митної вартості товарів витрати, зроблені до перетину митного кордону (якщо вони не включені до рахунку-фактури), додаються до фактурної вартості: за навантаження товару на транспортний засіб, по страхуванню, сплачене вивізне мито та ін.

Відповідно витрати, зроблені після перетину митного кордону, віднімаються (якщо вони включені до рахунку-фактури).

Для визначення митної вартості залежно від базисних умов постачання ІНКОТЕРМС-2000 можна використовувати табл. 11.3 та 11.4.

Таблиця 11.3. Визначення митної вартості залежно від базисних умов постачання ІНКОТЕРМС-2000 (експорт)

№	Назва терміна	Упакування	Навантаження на транспортний засіб	Доставка до основного перевізника	Вивіз не мито	Страхування перевезення	Навантаження на основний транспорт	Оплата основного транспорту	Розвантаження	Імпорт не мито	Доставка до основного порту	Розвантаження на склад підприємства
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	EXW		+	+		+	+	+				
2	FCA			+		+	+					
3	FAS				-		+					
4	FOB				-							
5	CFR				-			-				
6	CIF				-			-				
7	CPT				-			-				
8	CIP				-			-				

Закінчення табл. 11.3

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
9	DAF				-			-				
10	DES				-			-				
11	DEQ				-			-				
12	DDU				-			-				
13	DDP				-			-				

Примітки:

1. У графах 2—8 враховуються витрати, понесені до моменту перетинання митного кордону України.
2. У графах 9—12 враховуються витрати, понесені після перетинання кордону України.
3. Витрати, що включаються в ціну товару згідно з ІНКОТЕРМС-2000.
4. + При визначенні митної вартості витрати додаються незалежно від того, хто їх несе.
5. - При визначенні митної вартості витрати віднімаються незалежно від того, хто їх несе.

Закінчення табл. 1.1.4

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
8	CIP											
9	DAF											
10	DES											
11	DEQ								-			
12	DDU								-			
13	DDP								-	-	-	-

Примітки:

1. У графах 2—8 враховуються витрати, понесені до моменту перетинання митного кордону України.
2. У графах 9—12 враховуються витрати, понесені після перетинання кордону України.
3. Витрати, що включаються в ціну товару згідно з ІНКОТЕРМС-2000.
4. + При визначенні митної вартості витрати додаються незалежно від того, хто їх несе.
5. - При визначенні митної вартості витрати віднімаються незалежно від того, хто їх несе.

При ввезенні товарів на митну територію України їх митна вартість нараховується на підставі фактурної вартості до бази цін CIF — український порт, CIP — пункт призначення на кордоні України, CPT — пункт призначення на кордоні України чи DAF — кордон України. При цьому, якщо товар куплений на умовах, відповідно до яких пункт постачання (призначення) перебуває за межами митної території України (наприклад, EXW — Будапешт, FOB — Амстердам, CIF — Рига, DAF — Брест), то до фактурної вартості додаються додаткові, не включені витрати з доставки товару до моменту перетинання митного кордону України.

Для випадків, коли умовами постачання передбачений пункт постачання, що знаходиться в межах митної території України (наприклад, CIP — Миколаїв, DDP — Львів), від фактурної вартості віднімаються витрати, що мали місце після перетинання кордону України.

При вивезенні товарів з митної території України їх митна вартість нараховується на підставі фактурної вартості до бази цін FOB — український порт, DAF — кордон України (чи пункт призначення на митному кордоні України) чи CIP — пункт призначення на митному кордоні України. При цьому, якщо товари продані на умовах, відповідно до яких пункт постачання знаходиться на митній території України (наприклад, EXW — Київ, чи FCA — Чернігів), то до фактурної вартості додаються витрати з доставки товару до моменту перетинання митного кордону України.

Для випадків, коли умовами постачання передбачений пункт постачання (призначення), розташований за межами митної території України (наприклад, CIF — Стамбул, DAF — польсько-німецький кордон), від фактурної вартості віднімаються витрати, що мають місце після перетинання митного кордону України.

11.3. Митна вартість

Більшість країн світу вирішили стягувати митні платежі як відсоток від вартості товару, але для останньої суттєве значення мають різні чинники, в тому числі й умови постачання товару. Без сумніву, вартість товару, який продавець передає покупцю безпосередньо на складі у своїй країні, буде меншою, ніж вартість цього ж товару за умови, що продавець доставить свій товар у країну покупця за свій рахунок, тобто товар — той самий, а вартість може дуже відрізнятись залежно від умов його передачі продавцем покупцю. Тому необхідність урівняти у правах покупця та продавця щодо митної оцінки незалежно від умов постачання вимагає єдиного підходу різних країн до оцінки товарів саме для митних цілей.

Зазначений підхід повинен забезпечувати єдину митну оцінку для товарів, які постачаються на різних умовах постачання, незважаючи на те, хто дійсно несе витрати (продавець чи покупець).

Розумний підхід держави до питання визначення митної вартості предметів, що переміщуються через її кордони, як до одного з основних елементів тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності забезпечує захист інтересів національних товаровиробників, які пов'язані, в тому числі, з необхідністю забезпечення певних пропорцій між імпортною та вітчизняною сировиною у виробництві, з досягненням оптимальної рівноваги окремих товарів на внутрішньому ринку; у свою чергу непродумані дії представників державної влади можуть послабити як імпортні, так і експортні вантажопотоки, привести вітчизняні підприємства, що залежать від імпортних поставок до технологічного та сировинного голоду, що спричинить прямо протилежні бажаним результати, а саме: зниження конкурентоспроможності товарів, що випускаються, зменшення обсягів національного виробництва.

Зрозуміло, що для кожного бізнесмена дуже важливо, яким способом буде проведена митна оцінка, тому що прямим наслідком її є висновок про економічну доцільність угоди, розра-

хунок прибутку від зовнішньоекономічної операції та ін. Митна оцінка — це питання розвитку зовнішньої торгівлі між країнами.

Враховуючи викладене, на Конференції ООН було прийнято рішення про загальні правила митної оцінки. У зв'язку з необхідністю справедливої, рівноцінної та прозорої (простої) митної оцінки товару за різних умов постачання введено розрахункову величину — митну вартість.

Питанням митної вартості присвячені ст. 259—275 розділу XI МКУ. Викладені тут поняття та методи максимально наближені до загальносвітового стандарту, тобто до вимог Світової організації торгівлі (СОТ), та діючої в її рамках Генеральної угоди про тарифи і торгівлю. Це зумовлено, насамперед, прагненням України якнайскоріше вступити до СОТ. Цей крок надасть нашій країні широких можливостей для пожвавлення національної економіки та відчинить двері до міжнародної інтеграції в Євросоюз (ЄС). Такими прагненнями пояснюється уніфікація основних термінів, методів та умов їх застосування при визначенні митної вартості МКУ з викладеними в Кодексі оцінки СОТ (WTO Value Code) (Угода з запровадження Статті VII Генеральної Угоди про тарифи і торгівлю), прийнятому на заключному етапі Уругвайського раунду в 1994 р.

Поняття митної вартості викладене у ст. 259 МКУ: “митною вартістю товарів, які переміщуються через митний кордон України, є їх ціна, що була фактично сплачена або підлягає сплаті за ці товари, обчислена відповідно до положень цього Кодексу”.

Визначення митної вартості товарів, що ввозяться на митну територію України, здійснюється шляхом застосування таких методів:

- 1) оцінювання за ціною договору щодо товарів, які імпортуються (вартість операції);
- 2) оцінювання за ціною договору щодо ідентичних товарів;
- 3) оцінювання за ціною договору щодо подібних (аналогічних) товарів;
- 4) оцінювання на основі віднімання вартості;
- 5) оцінювання на основі додавання вартості (обчислена вартість);
- 6) резервного методу.

Основним методом визначення митної вартості товарів є метод за ціною договору щодо товарів, які імпортуються (вартість операції).

Якщо основний метод не можна використати, застосовується послідовно кожний із перелічених методів. При цьому кожний наступний метод застосовується, якщо митну вартість товарів не можна визначити шляхом застосування попереднього методу (за винятком методів віднімання та додавання вартості, які можуть застосовуватися у будь-якій послідовності). Розглянемо більш детально кожен із методів.

11.3.1. Метод за ціною договору щодо товарів, які імпортуються (обчислена вартість)

Першоосновою для митної оцінки, за Кодексом оцінки СОТ, є “вартість договору” (контрактна вартість), як зазначено у ст. 1 цієї Угоди.

Якщо порівнювати положення, викладені в цій Угоді, з МКУ, то можна побачити багато спільного. Так, відповідно до ст. 267 МКУ: “Митною вартістю за ціною договору щодо товарів, які імпортуються, є вартість операції, тобто ціна, що була фактично сплачена або підлягає сплаті за товари, якщо вони продаються на експорт в Україну... Ціна, що була фактично сплачена або підлягає сплаті, — це загальна сума всіх платежів, які були здійснені або які повинні бути здійснені покупцем оцінюваних товарів на користь продавця та/або на користь продавця через третіх осіб, та/або не пов’язаних з продавцем осіб. Такі платежі можуть бути здійснені прямо або опосередковано шляхом переказу грошей, акредитиву, інкасування або за допомогою інших розрахунків (вексель, передача цінних документів тощо)”. Як бачимо, визначення митної вартості практично збігаються, цілком зрозумілі та не викликають двоякого тлумачення.

Далі за текстом ст. 267 МКУ наводиться перелік витрат, які повинні бути включені при визначенні митної вартості товарів до ціни угоди, якщо вони не були раніше до неї включені (аналог ст. 8 Кодексу оцінки СОТ):

“1) витрати, понесені покупцем:

— комісійні та брокерська винагорода, за винятком комісійних за закупівлю, які є платою покупця своєму агентові за надання послуг, пов’язаних з представництвом його інтересів за кордоном для закупівлі оцінюваних товарів;

— вартість контейнерів, що для митних цілей вважаються єдиним цілим з відповідними товарами;

— вартість упаковки або вартість пакувальних матеріалів та робіт, пов’язаних з пакуванням;

2) належним чином розподілена вартість наведених нижче товарів та послуг, якщо вони постачаються прямо чи опосередковано покупцем безоплатно або за зниженими цінами для використання у зв’язку з виробництвом та продажем на експорт в Україну оцінюваних товарів, якщо така вартість не включена до ціни, що була фактично сплачена або підлягає сплаті:

— сировини, матеріалів, деталей, напівфабрикатів, комплектувальних виробів тощо, які увійшли до складу оцінюваних товарів;

— інструментів, штампів, шаблонів та аналогічних предметів, використаних у процесі виробництва оцінюваних товарів;

— матеріалів, витрачених у процесі виробництва оцінюваних товарів (мастильні матеріали, паливо тощо);

— інженерних та дослідно-конструкторських робіт, дизайну, художнього оформлення, ескізів та креслень, виконаних за межами України і безпосередньо необхідних для виробництва оцінюваних товарів;

3) роялті та ліцензійні платежі, які стосуються оцінюваних товарів та які покупець повинен сплачувати прямо чи опосередковано як умову продажу оцінюваних товарів, якщо такі платежі не включаються до ціни, що була фактично сплачена або підлягає сплаті. Зазначені платежі можуть включати платежі, які стосуються патентів, знаків для товарів і послуг та авторських прав. Витрати на право відтворення (тиражування) оцінюваних товарів в Україні не повинні додаватися до ціни, що була фактично сплачена або підлягає сплаті за оцінювані товари;

4) відповідна частина виручки від будь-якого подальшого перепродажу, передачі чи використання товарів, що оцінюються, на митній території України, яка прямо чи опосередковано йде на користь продавця;

5) витрати на транспортування оцінюваних товарів до аеропорту, порту або іншого місця ввезення на митну територію України;

6) витрати на завантаження, розвантаження та обробку оцінюваних товарів, пов'язані з їх транспортуванням до аеропорту, порту або іншого місця ввезення на митну територію України;

7) витрати на страхування цих товарів”.

Далі за текстом ст. 267 МКУ йде перелік обмежень застосування основного методу оцінки та критеріїв віднесення продавця та покупця до пов'язаних між собою осіб (аналог четвертої частини ст. 15 Кодексу оцінки СОТ): “Метод визначення митної вартості за ціною договору щодо товарів, які імпортуються (вартість операції), використовується у разі, якщо:

1) немає жодних обмежень щодо прав покупця (імпортера) на використання оцінюваних товарів, за винятком тих, що:

— встановлюються законом чи запроваджуються органами державної влади в Україні;

— обмежують географічний регіон, у якому товари можуть бути перепродані (відчужені повторно);

— не впливають значною мірою на вартість товару;

2) стосовно продажу оцінюваних товарів або їх ціни відсутні будь-які умови або застереження, що унеможливають визначення вартості цих товарів;

3) жодна частина виручки від будь-якого подальшого перепродажу, розпорядження або використання товарів покупцем не надійде прямо чи опосередковано продавцеві, якщо тільки не може бути зроблено відповідне коригування відповідно до положень частини другої цієї статті;

4) покупець і продавець не є пов'язаними між собою особами, або хоч і є пов'язаними, та ці відносини не вплинули на ціну товарів”.

При цьому особи вважаються пов'язаними між собою тільки в разі, якщо:

- вони є посадовими особами або керівниками підприємств один у одного;
- вони є партнерами у спільній підприємницькій або іншій діяльності, яку не заборонено законодавством;
- вони є роботодавцем і найманим працівником;
- будь-яка особа прямо чи опосередковано володіє, контролює або утримує п'ять чи більше відсотків випущених акцій, що дають право голосу, або акцій обох із них;
- один з них прямо або опосередковано контролює іншого;
- обидва вони прямо або опосередковано контролюються третьою особою;
- разом вони прямо або опосередковано контролюють третю особу;
- вони є членами однієї сім'ї.

При продажу товарів між пов'язаними особами вартість операції береться за основу для визначення митної вартості оцінюваних товарів за першим методом, якщо декларант доведе, що така вартість є максимально наближеною до вартості однієї з наведених нижче операцій, яка здійснювалася одночасно з оцінюваними товарами або майже водночас:

- вартості операції при продажу непов'язаним покупцям ідентичних або подібних (аналогічних) товарів для експорту в Україну;
- митної вартості ідентичних або подібних (аналогічних) товарів, визначеної згідно з положеннями ст. 271 Кодексу;
- митної вартості ідентичних або подібних (аналогічних) товарів, визначеної згідно з положеннями ст. 272 Кодексу.

Цілком зрозуміло, що застосування положень та вимог цієї статті потребує від митних декларантів та митників більш ретельного вивчення документів, наданих суб'єктом ЗЕД до митного оформлення, та взагалі іншого підходу до питань визначення митної вартості товарів.

Виходячи з досвіду світової практики, при застосуванні методу оцінки за ціною договору не завжди повинні вивчатись обставини, коли Покупець і Продавець пов'язані один з одним. Таке вивчення необхідне тільки тоді, коли виникають сумніви щодо прийнятності ціни. Коли в митній адміністрації не вини-

кає сумнівів щодо прийнятності ціни, вона має бути прийнятою без запиту про подальшу інформацію від імпортера. Наприклад, митні органи можуть спочатку вивчити відносини, чи вже можуть мати детальну інформацію стосовно Покупця і Продавця, та можуть бути задоволені таким вивченням чи інформацією, що відносини не впливають на ціни.

Якщо ж митні органи не можуть прийняти контрактну ціну без подальшого розслідування, вони повинні дати можливість імпортеру надати таку подальшу інформацію, коли виникне необхідність проведення вивчення обставин, пов'язаних з продажем. В такому разі, митні органи повинні бути готові вивчати аспекти, що стосуються контракту, включаючи спосіб, яким було досягнуто такої ціни для того, щоб визначити, чи впливали відносини на ціну.

11.3.2. Метод оцінювання за ціною договору щодо ідентичних товарів

Визначаючи митну вартість за цим методом, за основу береться ціна договору з ідентичними товарами, але з врахуванням того, що при цьому потрібно дотриматися деяких умов. Так, насамперед, ідентичними є товари, однакові у всіх відношеннях з оцінюваними товарами. Це повною мірою стосується таких ознак, як фізичні характеристики, якість та репутація на ринку, країна походження, виробник. Ціна договору з ідентичними товарами може бути прийнята як основа для визначення митної вартості за умови, що ці товари продані на експорт в Україну з тієї самої країни і час їх експорту збігається з часом експорту оцінюваних товарів або є максимально наближеним до нього; ввезені приблизно в тій самій кількості та на тих же комерційних умовах, що й оцінювані товари. У ситуаціях, коли щодо ідентичних товарів, які ввозились, не виконується хоча б одна із умов — кількість та (або) комерційні цілі, то декларант повинен провести відповідне коригування їх ціни, враховуючи ці розбіжності, незалежно від того, чи веде це до збільшення або зменшення вартості, а також документально підтвердити її обґрунтування. Далі митну вартість то-

вару, визначену за ціною договору з ідентичними товарами, потрібно коригувати з врахуванням переліку витрат приведенних при розгляді цього методу. Крім того, якщо при застосуванні цього методу виявляється більше ніж одна вартість операції з ідентичними товарами, для визначення митної вартості оцінюваних товарів використовується найменша така вартість.

11.3.3. Метод оцінювання за ціною договору щодо подібних (аналогічних) товарів

При використанні методу за ціною договору з подібними товарами як основа для визначення митної вартості товару береться ціна договору за товарами, подібними до тих, що ввозяться, при виконанні вказаних нижче умов. Щодо визначення подібності товарів, до таких ознак належать якість, наявність товарного знака та репутація на ринку, країна походження, виробник. Під подібними розуміються товари, які хоч і не є однаковими у всіх відношеннях, але водночас мають схожі характеристики та складаються зі схожих компонентів, що дає їм можливість виконувати ті самі функції, що й оцінювані товари, та бути комерційно взаємозамінними. Слід зазначити, що для того, щоб ціна договору з подібними товарами була взята як основа для визначення митної вартості товару, ці товари повинні відповідати таким вимогам. По-перше, бути проданими на експорт в Україну. По-друге, час їх експорту повинен збігатися з часом експорту оцінюваних товарів або бути максимально наближеним до нього. По-третє, бути ввезеними приблизно в тій самій кількості, на тих самих комерційних умовах. Якщо остання умова не виконується, то декларант повинен провести відповідне коригування їх ціни з врахуванням розбіжностей, а також надати митній службі документи, що підтверджують її обґрунтування. Разом з тим, якщо при застосуванні цього методу виявляється більше ніж одна вартість операції з подібними (аналогічними) товарами, для визначення митної вартості оцінюваних товарів використовується найменша така вартість.

Варто додати, що є окремі застереження до умов застосування методів оцінки товарів за ціною договору з ідентичними товарами та за ціною договору з подібними товарами. Наприклад, товари не ідентичні оцінюваним чи не подібні їм, якщо вони не були виготовлені в тій самій країні, що і оцінювані. Товари виготовлені не виробником оцінюваних товарів, а іншим, можуть братися до уваги тільки в тому випадку, якщо не має ні ідентичних, ні подібних товарів, виготовлених виробником оцінюваних товарів. Також товари не вважаються ідентичними чи подібними, якщо їх проектування, дослідно-конструкторські роботи над ними, їх художнє оформлення, дизайн, ескізи, креслення та інші аналогічні роботи, виконані в Україні.

11.3.4. Метод оцінювання на основі віднімання вартості

Визначення митної вартості товару методом оцінювання на основі віднімання вартості здійснюється в тому разі, якщо оцінювані, ідентичні або подібні товари будуть відчужуватись на території України без зміни свого початкового стану. В такому разі при використанні методу віднімання вартості як основа для визначення митної вартості товару береться ціна одиниці товару, за якою найбільша партія оцінюваних, ідентичних чи подібних (аналогічних) імпортованих товарів продається на території України покупцю, що є не пов'язаною з продавцем особою, одночасно або у час, максимально наближений до дати ввезення оцінюваних товарів.

Щодо словосполучення “на основі віднімання вартості”, то воно передбачає віднімання від одиниці товару таких компонентів:

1) витрат на виплату комісійних, що були фактично сплачені або підлягають сплаті, чи звичайних торговельних надбавок, які робляться для одержання прибутку та покриття загальних витрат у зв'язку з продажем на митній території України товарів того самого класу та виду;

2) звичайних витрат, понесених в Україні на навантаження, вивантаження, транспортування, страхування та інших, пов'язаних з такими операціями витрат;

З) сум ввізного (імпортного) мита, податків, зборів та інших обов'язкових платежів, що підлягають сплаті в Україні у зв'язку із ввезенням (імпортом) чи продажем (відчуженням) товарів.

У ситуації, коли не було випадків продажу оцінюваних, ідентичних чи подібних (аналогічних) товарів в такій самій кількості та якості, в якій вони були на момент ввезення, або в час, максимально наближений до дати ввезення оцінюваних товарів в Україну, то митна вартість таких товарів визначається на основі ціни одиниці товару, за якою відповідно оцінювані або ідентичні чи подібні (аналогічні) з оцінюваними товари продаються в Україні у кількості, достатній для встановлення ціни за одиницю такого товару, в тому самому стані, в якому вони були ввезені, на найбільш ранню дату після ввезення товарів, які оцінюються, але до закінчення 90 днів після їх ввезення.

У разі відсутності випадків продажу оцінюваних, ідентичних чи подібних (аналогічних) товарів у такому ж стані, в якому вони перебували на момент ввезення в Україну, на вимогу декларанта митна вартість таких товарів визначається на основі ціни одиниці товару, за якою зазначені товари продаються в Україні після подальшої обробки (переробки) найбільшою партією особам, не пов'язаним з особами, в яких вони купують такі товари.

11.3.5. Метод оцінювання на основі додавання вартості (обчислена вартість)

Використовуючи метод оцінювання на основі додавання вартості (обчислена вартість) для визначення митної вартості товару за основу беруть інформацію про їх вартість, надану виробником товарів, які оцінюються, або від його імені. Ця вартість складається з сум:

1) вартості матеріалів та витрат, понесених виробником при виробництві оцінюваних товарів;

2) обсягу прибутку та загальних витрат, що дорівнює сумі, яка звичайно відображається при продажу товарів того ж класу або виду, що й оцінювані товари, які виготовляються виробниками у країні експорту для експорту в Україну;

3) загальних витрат при продажу в Україну з країни вивезення товарів того ж класу або виду, тобто витрат на завантаження, розвантаження та обробку оцінюваних товарів, їх транспортування до аеропорту, порту або іншого місця ввезення на митну територію України, витрат на страхування цих товарів та інших витрат, пов'язаних із ввезенням цих товарів в Україну.

11.3.6. Резервний метод

У тих випадках, якщо митна вартість не може бути визначена в результаті послідовного застосування названих методів визначення митної вартості товарів, митна вартість оцінюваних товарів визначається з урахуванням світової практики. Визначення митної вартості оцінюваних товарів при резервному методі повинно базуватися на законодавстві України та відповідати принципам та положенням Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ). Тобто митна вартість повинна щонайбільшою мірою ґрунтуватися на раніше визначеній за методами 1—5 митній вартості, однак при її визначенні за резервним методом допускається гнучкість при застосуванні цих методів.

Водночас при використанні резервного методу як основи для визначення митної вартості не можуть бути використані:

- 1) ціни товарів українського походження на внутрішньому ринку України;
- 2) вища з двох альтернативних вартостей;
- 3) ціни товарів на внутрішньому ринку країни-експортера;
- 4) вартості виробництва, іншої, ніж обчислена вартість, визначена для ідентичних або подібних (аналогічних) товарів;
- 5) ціни товарів, що постачаються з країни-експортера до третіх країн;
- 6) мінімальної митної вартості;
- 7) довільної чи фіктивної вартості.

11.3.7. Митна вартість товарів, що експортуються

Всі наведені методи визначення митної вартості товарів стосуються їх імпорту на митну територію України. У свою чергу, митна вартість товарів, що експортуються з України на основі договору купівлі-продажу чи міни, визначається на основі ціни, яка фактично сплачена чи підлягає оплаті за ці товари на момент перетину митного кордону України. При цьому з метою отримання митної вартості в неї мають бути включені: фактичні витрати, які раніше не були враховані; транспортування, навантаження, розвантаження, перевантаження та страхування до пункту перетину митного кордону України; комісійні та брокерські винагороди; ліцензійні та інші платежі за використання об'єктів інтелектуальної власності, які покупець повинен прямо чи побічно здійснити як умови експорту оцінюваних товарів. Якщо договір на товари, що експортуються з України, відрізняється від договорів купівлі-продажу або міни, то митна вартість в цьому випадку визначається на базі ціни, що підтверджується комерційними, транспортними, банківськими, бухгалтерськими та іншими документами, що містять відомості про вартість оцінюваного товару з урахуванням витрат на транспортування та страхування товарів до пункту перетину митного кордону України. При встановлених цінових обмеженнях на експорт окремих товарів їхня митна вартість при експорті з України визначається з урахуванням положень, що встановлюють порядок таких обмежень. Це, зокрема, індикативні ціни, граничні рівні цін, ціни, установлені в результаті антидемпінгових розслідувань, та ін.

11.4. Класифікація товарів відповідно до УКТЗЕД

Україна для регулювання зовнішньоекономічної діяльності й захисту внутрішнього ринку та вітчизняного виробника, обмеження поширення матеріалів і технологій військового застосування використовує різні тарифні й нетарифні засоби, у тому числі обкладання товарів імпортом митом за різними

ставками, ліцензування, квотування та ін. Нині у сферу міжнародного торговельного обігу залучені сотні тисяч видів товарів мільйонів найменувань. Зрозуміло, що охопити їх всі, тобто прямо назвати в одній або навіть декількох книгах, указати ставки мита і засоби нетарифного регулювання нереально та й не потрібно, тому що номенклатура виробів постійно змінюється: одні вироби застарівають, замість них з'являються інші, своєю чергою, виробляють зовсім нові товари, яких раніше не було на ринку. Тому у практиці світової торгівлі прийнято групувати й систематизувати товари за різними групами однорідних товарів відповідно до матеріалу, з якого вони виготовлені, і/або виконуваної ними функції. Такий розподіл товарів дає змогу виявити узагальнені характеристики їхньої якості й установити необхідну номенклатуру показників якості кожної групи товарів, правильно проводити економічні операції (встановлювати ставку мита, ціну товару, здійснювати їхній облік та ін.) і з обліком узагальнених групових характеристик проводити кодування товару. Під кодуванням мається на увазі встановлення місця кожного виробу в систематизованому переліку класифікованих виробів — класифікаторі, і після цього присвоєння йому певної умовної позначки — коду. У вітчизняній практиці митного оформлення як такий класифікатор використовується так звана *Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності* (далі — УКТЗЕД), розроблена на базі міжнародної Гармонізованої системи опису й кодування товарів. В УКТЗЕД застосовано ієрархічний метод класифікації — на вищому рівні перебуває 21 розділ, що включає великі групи товарів, наприклад, розділ I охоплює живих тварин і продукти тваринного походження, а розділ XVII — засоби транспорту. На наступному рівні деталізації перебувають групи, наприклад, у розділі I є 5 груп: група 01 — живі тварини, група 02 — м'ясо й харчові м'ясні продукти тощо; у розділі XVII — 4 групи: група 86 — засоби залізничного транспорту, група 87 — наземного транспорту тощо. Третій рівень деталізації — товарна позиція. Товари, що включаються в одну товарну позицію, вже вважаються однорідними, наприклад, різні верстати (пилні, фрезерні, гібочні) для обробки твердих пластмас і аналогічних матеріалів класифікуються в товарній по-

зиції 8465 і є з погляду УКТЗЕД однорідними товарами. Останні три рівні деталізації — підпозиції, категорії й підкатегорії. Наприклад, у товарній позиції 8207 розділу XV описані різні змінні інструменти для верстатів, підпозиція 8207 20 охоплює тільки фільтри для волочіння або екструдировання металу, а категорії 8207 20 100 і 8207 20 900 указують на матеріал, з якого виготовлена робоча частина фільтера (з алмаза або будь-якого іншого матеріалу відповідно). Головною умовою, закладеною в УКТЗЕД, є однозначне віднесення товару до певної підкатегорії. З цією метою використовують Основні правила інтерпретації класифікації товарів і примітки до всіх розділів, груп, товарних позицій, підпозицій, категорій і підкатегорій. Правила встановлюють загальні принципи класифікації, зокрема такі:

1) класифікація здійснюється, виходячи з текстів від рівня товарних позицій і нижче та відповідних приміток;

2) товари, представлені в розібраному, незібраному, некомплектному або незавершеному вигляді за умови, що для збирання готового виробу потрібні прості складальні операції, а некомплектний виріб має основні характеристики комплектного, класифікуються як завершені в роботі вироби;

3) у всіх випадках товари класифікуються в тих товарних позиціях, у яких вони краще описані, а класифікація багатокomпонентного або багатофункціонального товару здійснюється, виходячи з основного компонента або функції.

Ці правила проілюструємо такими прикладами. Група 87 описує різні транспортні засоби, однак такі їхні частини (при постачаннях окремо від самого виробу), як рухову установку (двигун внутрішнього згоряння, електромотор тощо), класифікуються у своїх товарних позиціях, у яких вони прямо поіменовані (8408 20 1010 — рядні 4-циліндрові дизельні двигуни з робочим об'ємом циліндрів двигуна 2499 см³, потужністю 60 кВт, для промислового збирання легкових автомобілів і деяких інших транспортних засобів). З іншої боку, сидіння для автомобілів прямо поіменовані в товарній позиції 9401 (9401 200 000 — меблі для сидіння, використовувані в моторних транспортних засобах).

Зазначимо, що УКТЗЕД на рівні шести знаків відповідає Гармонізованій системі опису та кодування товарів, а на рівні

восьми знаків — Комбінованій номенклатурі Європейського Союзу.

Структура коду за УКТЗЕД:

XX XX XX XX XX

де XX — товарна група;

XX XX — товарна позиція;

XX XX XX — товарна підпозиція;

XX XX XX XX — товарна категорія;

XX XX XX XX XX — товарна підкатегорія.

Розглянемо на прикладі структуру коду товару.

Приклад 1. Розділ XVIII, код товару: 90 26 10 91 10,

де XVIII — розділ “Прилади та апарати оптичні, для фотографування або кінематографії, вимірювання, контролю або вимірювання точності; апарати медико-хірургічні; годинники; музичні інструменти; їх частини та приладдя”;

90 — група “Прилади та апарати оптичні, для фотографування або кінематографії, вимірювання, контролю або вимірювання точності; апарати медико-хірургічні; годинники; музичні інструменти; їх частини та приладдя”;

90 26 — товарна позиція “Прилади та апаратура для вимірювання або контролю витрат, рівня, тиску чи інших змінних характеристик рідин або газів (наприклад, лічильники, витратоміри, показчики рівня, манометри, лічильники теплоти), крім приладів та апаратури товарних позицій 9014, 9015, 9028 або 9035”;

90 26 10 — товарна підпозиція “ — для вимірювання або контролю витрат або рівня рідин”;

(без кодів) — дві співпозиції: “- - інші.”, “- - - інші”;

90 26 10 91 — товарна категорія “- - - - витратоміри.”;

90 26 10 91 10 — товарна підкатегорія “- - - - - водолічильники”.

Приклад 2. Розділ VI, код товару: 28 04 29 10 00,

де VI — розділ “Продукція хімічної та пов’язаних з нею галузей промисловості”;

28 — група “Продукти неорганічної хімії: сполуки неорганічні або органічні дорогоцінних металів, рідкоземельних металів, радіоактивних елементів або ізотопів”;

28 04 — товарна позиція “Водень, інертні гази та інші неметали”;

28 04 29 — товарна підпозиція “ - інші.”;

28 04 29 10 00 — товарна підкатегорія “ - гелій”.

Примітки: за структурою код товару містить вісім рівнів класифікації: розділ (21), група (97), підгрупа (33), позиція, співпозиція, підпозиція, категорія та підкатегорія. Для позначення розділів та підгруп використовуються римські цифри, а для груп, позицій, підпозицій, категорій та підкатегорій — арабські.

Специфіка класифікації товарів на національному рівні в УКТЗЕД відображена у дев'ятому та десятому знаку коду.

Для встановлення єдиної структури розрядності цифрового коду класифікаційні угруповання, які у подальшому не деталізуються, доповнюються нулями “00” до десяти знаків. Це доповнення не змінює класифікаційної назви класифікаційного угруповання, але в такому разі товар класифікується у товарній категорії. Однак нулями доповнюються лише ті коди, які на сьомому або восьмому розрядах мають значущі цифри.

У випадку, коли класифікаційні угруповання мають значущі цифри на дев'ятому або десятому розряді, товар класифікується у товарній підкатегорії.

Для цілей тарифного й нетарифного регулювання ДМСУ видає на основі постанов уряду відповідні накази, що зв'язують конкретні коди УКТЗЕД із конкретними засобами регулювання.

Отже, в УКТЗЕД товари згруповані на декількох рівнях інформаційного значення, починаючи від рівнів найбільш загального опису категорій товарів і закінчуючи рівнями опису конкретних товарів.

Технічний прогрес та зміни в структурі міжнародної торгівлі зумовлюють необхідність внесення доповнень, змін та уточнень УКТЗЕД. Необхідно також відстежувати зміни та доповнення до міжнародної основи УКТЗЕД, пояснення та інші

рішення щодо тлумачення цієї основи, що приймаються Всесвітньою митною організацією.

Ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності є одним з основних завдань митних органів, яке передбачено ст. 312 МКУ.

ДМСУ здійснює розробку пояснень та рекомендацій для застосування УКТЗЕД як невід'ємного допоміжного інструменту, за сприянням якого створюються умови для класифікації товарів лише в одній товарній підкатегорії.

За поданням центральних органів виконавчої влади або з власної ініціативи за погодженням із зацікавленими центральними органами виконавчої влади ДМСУ приймає рішення про проведення деталізації товарів в УКТЗЕД на національному рівні з урахуванням загальноприйнятих правил класифікації товарів у Гармонізованій системі опису та кодування товарів. Така деталізація здійснюється до десятого знака коду (товарна підкатегорія) з метою забезпечення захисту національного товаровиробника шляхом застосування заходів тарифного й нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності та вдосконалення статистичного обліку.

Пропозиції про внесення змін до митного тарифу у зв'язку зі змінами, що вносяться до Гармонізованої системи опису та кодування товарів Всесвітньою митною організацією, а також до Комбінованої номенклатури Європейським Союзом, (згідно зі ст. 6 Порядку ведення УКТЗЕД, затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 12 грудня 2002 р. № 1863) надсилаються ДМСУ Митно-тарифній раді для врахування під час підготовки пропозицій про внесення змін до митного тарифу.

Ведення УКТЗЕД передбачає прийняття рішень щодо класифікації та кодування товарів згідно з УКТЗЕД. З метою забезпечення цієї функції у митних органах створено відповідні підрозділи та постановою Кабінету міністрів України передбачено, що ДМСУ визначає процедуру та форми таких рішень.

Тобто класифікація товарів відповідно до УКТЗЕД має надзвичайно важливу роль у зовнішньоекономічній діяльності й митних органах, і учасники ЗЕД повинні приділяти цьому питанню значну увагу.

Правильна класифікація товару під час митного оформлення приводить, по-перше, до повного нарахування митних платежів, а, по-друге, забезпечує від неприємностей, що виникають при виявленні недостовірного декларування товарів і пов'язаних із складанням протоколу про порушення митних правил, стягненням суми недоплачених платежів й штрафу.

11.5. Країна походження товару та критерії визначення країни походження товару

Країна походження товару визначається з метою застосування тарифних та нетарифних заходів регулювання зовнішньоекономічної діяльності, а також забезпечення обліку товарів у статистиці зовнішньої торгівлі.

Питання визначення країни походження товару, що переміщується через митний кордон України, на законодавчому рівні регламентується нормами МКУ та міжнародних договорів, укладених в установленому законом порядку. У Кодексі питання визначення країни походження товарів викладені в ст. 276—285 (розділ XII “Країна походження товару”) та ст. 315—316 (розділ XVI “Верифікація сертифікатів про походження товарів з України”).

Порядок визначення країни походження товару встановлюється Кабінетом Міністрів України. З цього питання Кабінет Міністрів України прийняв постанову “Про затвердження Порядку визначення країни походження товару, що переміщується через митний кордон України” від 12 грудня 2002 р. № 1864.

Країною походження товару вважається країна, в якій товар був повністю вироблений або підданий достатній переробці відповідно до критеріїв.

До товарів, повністю вироблених у країні, належать:

— корисні копалини, видобуті на її території або в її територіальних водах, або на її континентальному шельфі та в морських надрах, якщо країна має виключне право на розробку цих надр;

- рослинна продукція, вирощена та зібрана на її території;
- живі тварини, що народилися і вирощені в цій країні;
- продукція, одержана від тварин, вирощених у цій країні;
- продукція мисливського, рибальського та морського промислів;
- продукція морського промислу, видобута та (або) вироблена у Світовому океані суднами цієї країни;
- вторинна сировина та відходи, які є результатом виробничих та інших операцій, здійснених у країні;
- продукція високих технологій, одержана у відкритому космосі на космічних кораблях, що належать цій країні чи орендуються нею;
- товари, вироблені у цій країні виключно з продукції, зазначеної у пунктах 1—8 цієї статті.

Якщо у виробництві товару беруть участь дві або більше країн, походження товару визначається згідно з критерієм достатньої переробки: країною походження товару вважається країна, в якій було здійснено повне виготовлення товару або останні операції з його переробки, достатні для того, щоб товар набув основних характерних рис.

Критеріями достатньої переробки є:

- 1) правило, яке потребує в результаті переробки товару зміни класифікаційного коду товару за УКТЗЕД на рівні будь-якого з перших чотирьох знаків;
- 2) правило адвалерної частки, яке полягає у зміні вартості товару в результаті його переробки, коли відсоткова частка вартості використаних матеріалів або доданої вартості досягає фіксованої частки у вартості кінцевого товару;
- 3) виконання виробничих і технологічних операцій, які можуть не спричиняти в результаті переробки товару змін його коду або вартості згідно з правилом адвалерної частки, але з дотриманням певних умов вважаються достатніми для визнання товару походженням із тієї країни, де такі операції мали місце.

Якщо стосовно конкретного товару або конкретної країни (країн) такі критерії достатньої переробки, як правило адвалерної частки та виконання виробничих і технологічних опе-

рацій не встановлено, то застосовується правило, згідно з яким товар вважається підданим достатній переробці, якщо в результаті його переробки змінено класифікаційний код товару за УКТЗЕД на рівні будь-якого з перших чотирьох знаків.

Наприклад, в Італії для виробництва товару “кабельний пластикат ПВХ”, використано гідрооксид алюмінію товарної позиції 2818 (походженням зі Сполучених Штатів Америки) та стабілізатор для ПВХ товарної позиції 2915 (походженням з Туреччини). Враховуючи, що отриманий в результаті переробки товар “кабельний пластикат ПВХ” класифікується у товарній позиції 3904 (інший, ніж у імпортованій сировини), товар вважається підданим достатній переробці і країною його походження визнається Італія.

Не визнаються такими, що відповідають критерію достатньої переробки:

1) операції, пов’язані з забезпеченням збереження товарів під час зберігання чи транспортування;

2) операції щодо підготовки товарів до продажу та транспортування (роздрібнення партії, формування відправлень, сортування, перепакування);

3) прості складальні операції — операції, які здійснюються шляхом складання виробів за допомогою простого кріпильного матеріалу (гвинтів, гайок, болтів тощо) чи клепаання або монтажу готових вузлів за допомогою зварювання (за винятком виготовлення складних виробів шляхом зварювання), а також інші операції (регулювання, контроль, заправка робочою рідиною тощо), необхідні у процесі складання і не пов’язані з переробкою (обробкою) товарів незалежно від кількості та складності таких операцій;

4) змішування товарів (компонентів) без надання одержаній продукції характеристик, що істотно відрізняють її від вихідних складових;

5) комбінація двох чи більшої кількості зазначених вище операцій;

6) забій тварин.

З метою визначення країни походження товару не враховується походження енергії, машин та інструментів, що використовуються для його виробництва або переробки.

Приладдя, запасні частини та інструменти, використовувані в машинах, пристроях, агрегатах або транспортних засобах, вважаються такими, що походять з тієї самої країни, що і ці машини, пристрої, агрегати або транспортні засоби, за умови їх ввезення та продажу разом із зазначеними машинами, пристроями, агрегатами або транспортними засобами і відповідності їх комплектації та кількості звичайно використовуваним атрибутам, запасним частинам і приладдям.

Країна походження упаковки, в якій товар ввозиться на митну територію України, вважається тією ж, що і країна власне товару, крім випадків, коли національне законодавство країни ввезення передбачає її окреме декларування для тарифних цілей. У цих випадках країна походження упаковки визначається окремо від країни походження товару.

Відомості про країну походження товару, що переміщується через митний кордон України, зазначаються в митній декларації, яка подається митному органу під час здійснення митного оформлення.

Декларант визначає країну походження товару, що переміщується через митний кордон України, на підставі *сертифіката про походження товару* (далі — сертифікат) чи *декларації про походження товару*, що подається митному органу для підтвердження цих відомостей.

Декларація про походження товару — це заява (на комерційному рахунку або іншому товаросупровідному документі) про країну походження товару, зроблена виробником або експортером і засвідчена ними або органом, уповноваженим видавати сертифікати.

Для підтвердження походження товару може застосовуватись сертифікат про походження товару.

11.6. Сертифікати про походження товару

Сертифікат про походження товару повинен однозначно свідчити про те, що зазначений товар походить з відповідної країни і виданий органом держави-експортера, уповноваженим відповідно до національного законодавства. Він має містити:

- 1) письмову заяву експортера (постачальника чи виробника) про країну походження товару;
- 2) письмове посвідчення компетентного органу країни вивезення, який видав сертифікат, про те, що наведені у сертифікаті відомості відповідають дійсності.

Існують різні форми сертифікатів: загальна форма (ORIGINAL), форма А, форма СТ-1, форма EUR, текстильний сертифікат, сертифікат на металопродукцію.

Сертифікат подається разом з митною декларацією, декларацією митної вартості та іншими документами митного оформлення. У разі втрати сертифіката приймають його офіційно завірений дублікат.

У разі ввезення товарів на митну територію України сертифікат про походження товару подається обов'язково:

— на товари, що походять з країн, яким Україна надає преференції за Митним тарифом України;

— на товари, ввезення яких з відповідної країни регулюється кількісними обмеженнями (квотами) чи іншими заходами регулювання зовнішньоекономічної діяльності;

— якщо це передбачено міжнародними договорами України, укладеними в установленому законом порядку, а також законодавством України в галузі охорони довкілля, здоров'я населення, захисту прав споживачів, громадського порядку, державної безпеки та інших життєво важливих інтересів України;

— у випадках, коли у документах, які подаються для митного оформлення, немає відомостей про походження товарів або у митного органу є достатні підстави вважати, що декларуються недостовірні відомості про походження товарів.

Для підтвердження походження товарів, які ввозяться на митну територію України на умовах вільної торгівлі, застосо-

вуються сертифікати про походження товару форми СТ-1 для товарів країн СНД, а для товарів з Македонії — сертифікат форми EUR.

У разі виникнення сумнівів з приводу достовірності сертифіката чи відомостей, що в ньому містяться, включаючи відомості про країну походження товару, митний орган може звернутися до органу, що видав сертифікат, або до компетентних організацій країни, зазначеної як країна походження товару, з проханням про надання додаткових відомостей.

За відсутності належним чином оформленого сертифіката чи додаткових відомостей про походження товару або у разі неможливості достовірно визначити країну походження товару така країна визнається невідомою. Товари, країна походження яких невідома, пропускаються митним органом з метою їх переміщення через митний кордон України за умови сплати мита за повними ставками.

11.7. Верифікація сертифікатів про походження товарів з України

Відповідно до ст. 315 МКУ верифікація сертифікатів про походження товарів з України здійснюється митними органами у порядку, що встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Порядок верифікації сертифікатів про походження товарів з України, затверджений постановою Кабінету міністрів України від 12 грудня 2002 р. № 1861, передбачає, що верифікація сертифікатів здійснюється митними органами у разі виникнення сумнівів з приводу достовірності поданих сертифікатів чи відомостей, що в них містяться, а також за поданими в установленому порядку запитамі інших державних органів України, митних та інших уповноважених органів іноземних держав протягом терміну, що не перевищує шести місяців з дати отримання запиту.

Перевірку сертифікатів здійснює ДМСУ із залученням регіональних митниць та митниць. У разі потреби до участі у верифікації сертифікатів митні органи можуть залучати в

установленому порядку спеціалістів та експертів інших підприємств, установ та організацій.

Верифікація сертифікатів здійснюється у формі перевірки сертифіката на автентичність (справжність) і перевірки достовірності відомостей, що містяться у ньому.

За запитом митних органів торгово-промислової палати зобов'язані надавати їм необхідну інформацію, пов'язану з видачею таких сертифікатів і необхідну для здійснення верифікації сертифікатів про походження товарів з України.

З метою встановлення достовірності даних, зазначених у сертифікаті про походження товарів з України, митні органи, згідно зі ст. 316 МКУ, можуть затребувати у підприємств-виробників товарів документацію, необхідну для перевірки даних, зазначених у такому сертифікаті, а також здійснювати безпосередньо на підприємствах перевірку виробництва товарів та первинної документації, пов'язаної з таким виробництвом.

За результатами верифікації сертифіката ДМСУ складає акт, форма якого затверджується ДМСУ. На підставі акта ДМСУ надсилає органу, від якого надійшов запит, повідомлення про результати верифікації сертифіката. У разі виявлення недостовірності даних, унесених до сертифіката, ДМСУ подає відповідній Торгово-промисловій палаті (ТПП) пропозицію про анулювання сертифіката. У разі виявлення митними органами порушення вимог до оформлення сертифіката ДМСУ інформує про такі факти уповноважений орган.

11.8. Порядок нарахування податків та зборів за вантажною митною декларацією при ввезенні товарів суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності

Чинним законодавством встановлено, що товари та інші предмети, які переміщуються через митний кордон України, підлягають митному оформленню.

Митне оформлення товарів і їх пропуск можуть здійснюватися лише після сплати належних сум митних платежів або за

умови надання митним органом у встановленому порядку відстрочення чи розстрочення їхньої сплати.

Перевірка своєчасності, достовірності, повноти нараховування та сплати податків і зборів, які відповідно до законів справляються при переміщенні товарів через митний кордон України, є однією із форм митного контролю.

Митні платежі, які нараховуються за вантажною митною декларацією (далі — ВМД), справляються при кожному здійсненні митного оформлення товарів та інших предметів, окрім випадків, передбачених чинним законодавством.

У графах ВМД, заповнених на основі наданих до неї товаросупровідних документів (договорів, інвойсів, транспортних документів, сертифікатів походження та ін.) міститься необхідна для нарахування митних платежів інформація. Оформлена у митному відношенні ВМД підтверджує права й обов'язки зазначених у ній осіб щодо здійснення ними відповідних правових, фінансових та інших операцій.

За ВМД нараховуються залежно від напрямку переміщення та застосованого митного режиму:

- митні збори;
- мито;
- акцизний збір;
- податок на додану вартість (ПДВ).

Нарахування платежів провадиться декларантами у гр. 47 ВМД за ставками й у порядку, передбаченому чинним законодавством на дату її подання до митного оформлення.

При сплаті суми платежів перераховуються в національну валюту України за офіційним курсом Національного банку України, встановленим на день подання ВМД до митного оформлення.

Сплата платежів провадиться до або на момент митного оформлення шляхом їх перерахування за безготівковим розрахунком на рахунок митної установи, або внесення сум готівкою до каси митниці. *Оформлення ВМД здійснюється за умови фактичного надходження на спеціальний рахунок митниці коштів* (попередня оплата за митне оформлення) у сумі, що забезпечує сплату всіх установлених актами законодавства податків і зборів (обов'язкових платежів) і митних зборів, що під-

тверджується банківською випискою, а при готівковій сплаті — квитанцією встановленого зразка.

У платіжних дорученнях на сплату коштів у графі “призначення платежу” має бути зазначено “Попередня оплата за митне оформлення ВМД. Без ПДВ”.

Платниками митних платежів за ВМД є суб’єкти підприємницької діяльності — юридичні та фізичні особи, що здійснюють митне оформлення.

Об’єкти оподаткування (митна вартість, кількісні показники та ін.) визначаються чинним законодавством для кожного з видів платежів і застосовуються залежно від видів товарів, ставок, митних режимів тощо.

З метою контролю за правильністю нарахування та повнотою сплати митних платежів під час митного оформлення ВМД співробітники митних органів перевіряють правильність визначення:

— основи нарахування платежів (митної вартості, кількісних та вагових показників та ін.);

— рівня ціни товару;

— умов постачання;

— коду згідно з УКТЗЕД;

— країни походження;

— курсів валюти;

— правомірності надання пільг та інші фактори, що здійснюють вплив на рівень оподаткування.

Недобросовісні суб’єкти підприємницької діяльності з метою уникнення від оподаткування або зменшення його рівня, застосовують спроби заниження митної вартості, невірного кодування товарів, які підлягають оподаткуванню акцизним збором або на які застосовуються значні ставки мита, заявляють неправильні відомості щодо країни походження.

Для запобігання таких випадків митні органи проводять відповідну експертизу з залученням спеціалістів відділів контролю митної вартості, номенклатури та класифікації товарів, митних платежів, лабораторії з експертного забезпечення, Управління митно-тарифного регулювання, експертів з інших організацій, розробляють переліки товарів, що становлять “групи ризику” із зазначених питань і при митному оформленні яких застосовуються додаткові заходи контролю.

Пільги зі сплати платежів надаються лише у визначених законодавством випадках. При наданні пільг нарахування платежів у гр. 47 ВМД провадиться “умовно”, із зазначенням коду способу платежу “06”.

При цьому у гр. 36 ВМД зазначається код преференції з мита, акцизу чи ПДВ, а у гр. 44 (розділ 7) — реквізити законодавчих актів, на підставі яких надано пільги за кожним із видів платежів.

Переліки та коди звільнень від сплати митних платежів (преференції), наданих на основі відповідних законодавчих актів, наведені у “Класифікаторах пільг в обкладенні товарів...” (на сьогодні це додатки № 7—10 до наказу ДМСУ від 9 липня 1997 р. № 307, у редакції наказу ДМСУ від 18 квітня 2002 р. №207).

11.9. Митні збори. Порядок нарахування та стягнення

Митні збори — це додаткові збори, які стягуються з товарів, що ввозяться (вивозяться), за специфічні умови постачання та інші послуги, які надаються митницею (оформлення транспортних засобів, зберігання товарів під відповідальністю митниці та ін.). Вони підлягають сплаті до або на момент митного оформлення.

Платниками митних зборів є юридичні та фізичні особи, що здійснюють митне оформлення. Види митних зборів та розміри їх ставок встановлюються Кабінетом Міністрів України. До введення в дію частини 13 ст. 71 МКУ, яка набирає чинності з моменту набуття Україною членства у СОТ, діють види та ставки митних зборів, визначені Постановою Кабінету Міністрів України “Про ставки митних зборів” зі змінами та доповненнями (дodatки 1, 2)” від 27 січня 1997 р. № 65.

Звільнення від сплати митних зборів можливе лише на підставі відповідного рішення Кабінету Міністрів України.

Порядок справляння митних зборів, які наховуються за ВМД, затверджується наказом центрального органу виконавчої влади у галузі митної справи.

Нарахування митних зборів проводиться у гр. 47 ВМД. Порядок заповнення гр. 47 ВМД при нарахуванні митних зборів такий.

У першій колонці “Вид” зазначається код виду митного збору відповідно до Класифікатора видів податків та зборів.

У другій колонці “Основа нарахування” зазначається:

— загальна митна вартість товарів, наведена в гр. 12 ВМД, при нарахуванні за ставкою у відсотках до митної вартості;

— рядок прокреслюється — при нарахуванні за фіксованою ставкою митних зборів (012, 015 види та ін.);

— засвідчена підписом декларанта кількість годин роботи посадової особи митниці, яка здійснює митне оформлення — при нарахуванні митного збору за митне оформлення товарів та інших предметів у зонах митного контролю на територіях і в приміщеннях підприємств, що зберігають такі товари та інші предмети, чи поза робочим часом, установленим для митниці (003 вид) (при цьому робота працівника митниці протягом неповної години обліковується як робота протягом однієї години та до часу, витраченого працівником митниці на митне оформлення, зараховується також час, витрачений ним на проїзд до місця призначення й у зворотному напрямку).

У третій колонці “Ставка” зазначається установлений чинним законодавством розмір ставки митних зборів, з урахуванням особливостей для окремих їх видів (наприклад, при нарахуванні зборів за перебування товарів та інших предметів під митним контролем (001 вид), провадиться розрахунок розміру ставки за відповідну кількість днів, що враховується при нарахуванні цього збору).

У четвертій колонці “Сума” наводиться нарахована сума митних зборів у валюті України за офіційним курсом Національного банку України, встановленим на день подання ВМД до митного оформлення.

У п'ятій колонці “Спосіб платежу” зазначається код способу розрахунку відповідно до Класифікатора способів розрахунку.

Приклади нарахування митних зборів наведені в табл. 11.5.

У разі митного оформлення експорту брухту та відходів чорних і кольорових металів ставки митних зборів, зазначених у

Таблиця 11.5. Ставки митних зборів

Вид митного збору	Величина ставки (дол. США)
1. За митне оформлення товарів та інших предметів при митній вартості:	
до 100 дол. США	не справляється
від 100 до 1000 дол. США	5
більше 1000 дол. США	0,2 % митної вартості товарів та інших предметів, але не більше еквівалента 1000 дол. США
2. За митне оформлення тимчасово ввезеного (вивезеного) майна під зобов'язання про його зворотне вивезення (ввезення):	
за кожною вантажною митною декларацією	30
за кожним додатковим аркушем до неї	15
3. За митне оформлення товарів у разі ввезення на митній ліцензійний склад:	
за кожною вантажною митною декларацією	30
за кожним додатковим аркушем до неї	15
4. За перебування товарів та інших предметів під митним контролем, за кожний день перебування:	
за перші п'ятнадцять календарних днів	не справляється
за кожний наступний календарний день	0,05 % загальної митної вартості товарів та інших предметів
5. За митне оформлення товарів та інших предметів у зонах митного контролю на територіях і в приміщеннях підприємств, що зберігають такі товари та інші предмети, чи поза робочим часом, встановленим для митниці (за одну годину роботи (незалежно від кількості посадових осіб митниці, залучених до такого оформлення): у робочий час	20

Вид митного збору	Величина отавки (дол. США)
у неробочий час, суботу, неділю	40
святкові дні	50
6. За відмову від замовлених послуг, передбачених пунктом 6 цього додатку, без завчасного попередження в письмовій формі	20
7. За митне оформлення транспортного засобу індивідуального користування, якщо цей засіб використовується для перевезення товарів та інших предметів в обсягах, що підлягають обкладенню митом	10
8. За видачу посвідчень на право реєстрації (перереєстрації) (ввезених в Україну громадянами транспортних засобів (у тому числі ввезених тимчасово), а також номерних агрегатів, що підлягають реєстрації в органах Державної автомобільної інспекції	15
9. За зберігання товарів та інших предметів на складах митниць (крім товарів та інших предметів, зазначених у ст. 86 МКУ), за 1 кг за кожний день зберігання:	
перші десять календарних днів	0,1
кожний наступний календарний день	0,5
10. За зберігання товарів та інших предметів, що підлягають обов'язковій передачі митниці для зберігання і зазначені у ст. 86 МКУ, за кожний день зберігання:	

Закінчення табл. 11.5

Вид митного збору	Величина ставки (дол. США)
перші десять календарних днів	0,1 % загальної вартості товарів та інших предметів
кожний наступний календарний день	0,5 % загальної вартості товарів та інших предметів
11. За видачу підприємству свідоцтва про визнання його декларантом (на термін до одного року)	1500
12. За продовження терміну дії (перереєстрації) свідоцтва про визнання підприємства декларантом (щорічно)	1000
13. За видачу сертифіката підтвердження доставки товару, прийнятого під режим експортного контролю України	100

п. 1, 4 і 5 додатка, сплачуються суб'єктами підприємницької діяльності у п'ятикратному розмірі визначених ставок митних зборів такого виду, крім суб'єктів підприємницької діяльності, що здійснюють експорт цих товарів згідно з Державною програмою утилізації звичайних видів боєприпасів, непридатних для подальшого використання та зберігання.

Таблиця 11.6. Ставки митних зборів за реєстрацію товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності, за продовження терміну реєстрації та за внесення змін до реєстру товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності

Вид збору	Розмір ставки, доларів США
1. За реєстрацію товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності, на термін 6 місяців:	200
За кожний наступний товар з тим же об'єктом інтелектуальної власності	100
2. За реєстрацію товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності, на термін 12 місяців:	400
За кожний наступний товар з тим же об'єктом інтелектуальної власності	200
3. За продовження терміну реєстрації кожного товару	100
4. За внесення змін до реєстру товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності	50

Приклади нарахування зборів за митне оформлення¹

Приклад 1. Заповнення гр. 47 при нарахуванні митних зборів за митне оформлення товарів та інших предметів:

а) загальна митна вартість, зазначена у гр. 12 ВМД, становить 1800 грн:

¹ Для всіх прикладів курс долара США на день подання ВМД становить 5,05 грн за 1 дол. США.

Вид	Основа нарахування	Ставка, дол. США	Сума, грн	Спосіб платежу
010	—	5	25,25	01

б) загальна митна вартість, вказана у гр. 12 ВМД, становить 9200 грн:

Вид	Основа нарахування	Ставка, %	Сума, грн	Спосіб платежу
010	9200	0,2	18,4	01

в) загальна митна вартість, вказана у гр. 12 ВМД, становить 2 550 000 грн (сума, отримана при підрахунку, перевищує 1000 дол. США, тому у графі “сума” нараховується сума, еквівалентна 1000 дол. США, та при курсі долара США на день подання ВМД 5,05 грн за 1 дол. США становить 5050 грн):

Вид	Основа нарахування	Ставка, дол. США	Сума, грн	Спосіб платежу
010	—	1000	5050	01

Приклад 2. Заповнення гр. 47 ВМД при нарахуванні митних зборів за митне оформлення тимчасово ввезеного (вивезеного) майна під зобов’язання про його зворотне вивезення (везення):

а) вантажна декларація без додаткового аркуша:

Вид	Основа нарахування	Ставка, дол. США	Сума, грн	Спосіб платежу
012	—	30	151,5	01

б) вантажна декларація з додатковим аркушем (основний аркуш):

Вид	Основа нарахування	Ставка, дол. США	Сума, грн	Спосіб платежу
012	—	30	151,5	01

Оподаткування зовнішньоекономічних операцій

в) вантажна декларація з додатковим аркушем (додатковий аркуш):

Вид	Основа нарачування	Ставка, дол. США	Сума, грн	Спосіб платежу
012	—	15	75,75	01

Приклад 3. Заповнення гр. 47 ВМД при нарахуванні митних зборів за митне оформлення товарів у разі ввезення на митний ліцензійний склад:

Вид	Основа нарачування	Ставка, дол. США	Сума, грн	Спосіб платежу
015	—	30 дол. США	151,5	01

Приклад 4. Заповнення гр. 47 ВМД при нарахуванні митних зборів за митне оформлення товарів та інших предметів у зонах митного контролю на територіях і в приміщеннях підприємств, що зберігають такі товари та інші предмети, чи поза робочим часом, установленим для митниці:

а) митне оформлення здійснюється у робочий час протягом 6 год:

Вид	Основа нарачування, год	Ставка, дол. США	Сума, грн	Спосіб платежу
003	6	20 дол. США	606	01

б) митне оформлення здійснюється у робочий час протягом 2 год та в неробочий час протягом 1 год:

Вид	Основа нарачування, год	Ставка, дол. США	Сума, грн	Спосіб платежу
003	2	20	202	01
003	1	40	202	01

Приклад 5. Нарахування митного збору за перебування товарів та інших предметів під митним контролем. Загальна митна вартість, зазначена у гр. 12 ВМД, становить 10 000 грн.

Строк перебування товарів під митним контролем — 65 календарних днів. За перші 15 календарних днів плата не стягується. День, зазначений у провізній відомості як строк доставки до митниці призначення та день завершення митного оформлення товарів до строку перебування під митним контролем не включається. За наступні 48 днів плата становить 2,4 % від загальної митної вартості.

При заповненні гр. 47 ВМД у колонці “Ставка” робиться підрахунок ставки.

Вид	Основа нарахування	Ставка, дол. США	Сума, грн	Спосіб платежу
001	10 000	0,05 % × 48 дн. = = 2,4 %	240	01

11.10. Мито. Порядок нарахування та стягнення

Законом України “Про Єдиний митний тариф” передбачено, що товари та інші предмети, які ввозяться на митну територію України і вивозяться за її межі, підлягають обкладенню митом, якщо інше не передбачено законодавством.

Мито нараховується відповідно до Законів України “Про Єдиний митний тариф”, “Про митний тариф України”, “Про ставки вивізного (експортного) мита на насіння деяких видів олійних культур”, “Про вивізне (експортне) мито на відходи та брухт чорних металів”, “Про вивізне (експортне) мито на живу худобу та шкіряну сировину”, “Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту”, “Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту”, “Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну”, Декрету Кабінету Міністрів України “Про Єдиний митний тариф України”, міжнародних угод (договорів), що набрали чинності в установленому порядку.

Товари, які при переміщенні через митний кордон України не підлягають обкладенню митом, визначено законодавством України.

Ввізне мито справляється за ставками, установленими Законом України “Про митний тариф України”.

Відповідно до Закону України “Про Єдиний митний тариф” ввізне мито є диференційованим:

1) до товарів, що походять з тих країн, які входять разом з Україною до митних союзів або утворюють з нею спеціальні митні зони, і в разі встановлення будь-якого спеціального преференційного митного режиму згідно з міжнародними договорами за участю України, застосовуються преференційні ставки ввізного мита митного тарифу України;

2) до товарів, що походять з країн або економічних союзів, які користуються в Україні режимом найбільшого сприяння, що іноземні суб’єкти господарської діяльності цих країн або союзів мають пільги щодо мита, окрім випадків, коли зазначене мито та пільги щодо нього встановлені в рамках спеціального преференційного митного режиму, застосовуються пільгові ставки ввізного мита митного тарифу України;

3) при митному оформленні товарів, що ввозяться в Україну з країн, з якими укладено угоди про вільну торгівлю, за умови виконання суб’єктами зовнішньоекономічної діяльності всіх норм, установлених відповідними міжнародними угодами, застосовуються положення міжнародної угоди.

Товари, призначені для митної території України та які імпортуються на умовах угод про вільну торгівлю з країнами СНД, що набрали чинності в установленому порядку, не обкладаються ввізним митом за таких умов:

— товар відповідає критеріям походження, установленим Правилами визначення країни походження товарів, затвердженими рішенням Ради глав урядів СНД від 30 листопада 2000 р. На підтвердження походження товарів митним органам надається сертифікат форми СТ-1;

— закупівля товару здійснюється на основі договору/контракту між резидентом України та резидентом однієї з держав — учасниці угоди про створення зони вільної торгівлі;

— товар вивозиться з митної території однієї з держав — учасниці угоди про створення зони вільної торгівлі і ввозиться на митну територію України.

При цьому товар не повинен покидати території держав — учасниць угоди, крім випадків, якщо таке транспортування неможливе внаслідок географічного положення держави-учасниці або окремої її території, а також випадків, погоджених компетентними органами держав-учасниць угоди.

До товарів походженням з Республіки Македонія, що ввозяться на митну територію України, застосовуються умови вільної торгівлі, установлені Угодою про вільну торгівлю між Республікою Македонія та Україною;

4) до товарів, що не ввійшли до підпунктів 1—3, а також країна походження яких не визначена, застосовуються повні (загальні) ставки ввізного мита, передбачені митним тарифом України.

Країна походження товарів визначається відповідно до розділу XII МКУ, якщо інше не передбачено міжнародними угодами.

Вивізне мито справляється при здійсненні митного оформлення товарів, що вивозяться за ВМД за межі митної території України, з урахуванням винятків, передбачених законодавством.

Вивізне мито справляється за ставками, установленими законами України.

Звільнення від справляння вивізного мита з товарів, на які законодавством встановлено вивізне мито, на підставі угод України про вільну торгівлю застосовується (якщо інше не передбачено міжнародною угодою) за таких умов:

1) при вивезенні цих товарів до країн СНД:

— підтвердження українського походження товарів шляхом подання сертифіката форми СТ-1;

— переміщення товарів українського походження в країну імпорту. При цьому товар не повинен покидати території держав — учасниць угоди, крім випадків, якщо таке транспортування неможливе внаслідок географічного положення держави-учасниці, або окремої її території;

— експорту товару на основі контракту між резидентами держав — учасниць угоди про створення зони вільної торгівлі (країною призначення та торговельною країною повинна бути одна країна);

— наявності в зовнішньоекономічному контракті розділу “Застереження про реекспорт”;

— наявності в договорах (контрактах) про експорт товарів українського походження, на які згідно з законодавством України встановлено вивізне (експортне) мито, зобов’язання покупця про надання продавцю цього товару — резиденту України інформації про перепродаж товару з визначенням країни призначення;

2) при вивезенні цих товарів до Македонії:

— підтвердження українського походження товарів шляхом подання сертифіката форми EUR-1;

— прямого переміщення товарів українського походження в Республіку Македонія на умовах, визначених Протоколом “С” до Угоди про вільну торгівлю між Республікою Македонія та Україною;

— експорту товару на основі контракту між резидентами держав — учасниць угоди (країною призначення та торговельною країною повинна бути Македонія);

— наявності в зовнішньоекономічному контракті розділу “Застереження про реекспорт”;

— наявності в договорах (контрактах) про експорт товарів українського походження, на які згідно з законодавством України встановлено вивізне (експортне) мито, зобов’язання покупця про надання продавцю цього товару — резиденту України інформації про перепродаж товару з визначенням країни призначення.

Особливі види мита (антидемпінгове, спеціальне та компенсаційне) застосовуються з метою захисту економічних інтересів України, українських виробників і у випадках, передбачених Законами України “Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту”, “Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту”, “Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну”, якщо інше не передбачено міжнародними угодами (договорами).

Особливі види мита справляються на підставі рішень Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі про застосування антидемпінгових, компенсаційних або спеціальних заходів, прийнятих відповідно до Законів України “Про захист національного

товаровиробника від демпінгового імпорту”, “Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту”, “Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну”.

У разі, якщо імпорт товару є об’єктом антидемпінгових, компенсаційних або спеціальних заходів, преференції не встановлюються або зупиняються чи припиняються органом, який їх установив, якщо інше не передбачено міжнародними угодами (договорами), що набрали чинності в установленому порядку. Спеціальне, антидемпінгове та компенсаційне мита застосовуються незалежно від інших видів мита на умовах, визначених законодавством.

Нарахування мита та порядок заповнення відповідних граф ВМД. Законом України “Про Єдиний митний тариф” встановлені такі види мита за способом нарахування:

— *адвалерне* — нараховується у відсотках до митної вартості, при цьому митна вартість визначається відповідно до ст. 16 Закону України “Про Єдиний митний тариф” (табл. 11.7);

Таблиця 11.7. Приклад адвалерної ставки мита

Код УКТЗЕД	Назва товару	Ставки мита, %			Додаткові ОВО
		преференційна	пільгова	повна	
2801 10 00 00	Хлор		2	2	—
5911 40 00 00	Тканини фільтрувальні, використувані у пресах для виробництва олії або для аналогічних технічних цілей, включаючи і вироблені з волосся людини		2	20	м ²

— *специфічне* — у встановленому грошовому розмірі з одиниці товару (табл. 11.8);

Таблиця 11.8. Приклад специфічної ставки мита

Код УКТЗЕД	Назва товару	Ставки мита, %			Додаткові ОВО
		преференційна	пільгова	повна	
0401 10 10 00	Молоко та вершки, не згущені і без додання цукру чи інших підсолоджувальних речовин: — із вмістом жирів не більш як 1 мас. % ; — у первинних упаковках об'ємом нетто не більш як 2 л		0,1 євро за 1 л	0,1 євро за 1 л	—
0702 00 00 00	Помідори свіжі або охолоджені		0,3 євро за 1 кг	0,3 євро за 1 кг	—

— *комбіноване* — поєднує два попередні види митного обкладення (табл. 11.9).

Нарахування мита провадиться в гр. 47 ВМД та додаткових аркушів до неї. Порядок заповнення гр. 47 ВМД при нарахуванні мита такий:

У першій колонці "Вид" зазначається код виду платежу згідно з Класифікатором видів податків та зборів (нині це додаток 1 до наказу ДМСУ від 9 липня 1997 р. № 307, у редакції наказу ДМСУ від 18 квітня 2002 р. № 207):

020 — мито на товари, що ввозяться на територію України суб'єктами підприємницької діяльності;

021 — мито на нафтопродукти, які підлягають обкладенню акцизним збором, транспортні засоби, які підлягають обкладенню акцизним збором, та шини до них, які раніше згідно з Законом України "Про ставки акцизного збору і ввізного мита на деякі транспортні засоби та шини до них" обкладались акцизним збором, що ввозяться на територію України суб'єктами підприємницької діяльності;

Таблиця 11.9. Приклад комбінованої ставки мита

Код УКТЗЕД	Назва	Ставки мита, %			Додаткові ОВО
		преференційна	пільгова	повна	
0201 10 10 10	Яловичина, свіжа або охолоджена: — туші та напівтуші		10 %, але не менш як 0,6 євро за 1 кг	10 %, але не менш як 0,6 євро за 1 кг	—
1601 00 10 00	Сосиски, ковбаси та аналогічні вироби з м'яса, м'ясних субпродуктів чи крові; готові харчові продукти, виготовлені на основі цих виробів: — з печінки		30 %, але не менш як 0,8 євро за 1 кг	30 %, але не менш як 0,8 євро за 1 кг	—

023 — антидемпінгове мито на товари, що ввозяться на територію України суб'єктами підприємницької діяльності;

024 — спеціальне мито на товари, що ввозяться на територію України суб'єктами підприємницької діяльності;

040 — мито на товари, що вивозяться з території України суб'єктами підприємницької діяльності.

У другій колонці "Основа нарахування" зазначається:

— митна вартість товару, вказана в гр. 45 ВМД, якщо застосовується адвалерна ставка;

— кількість товару, заявлена в гр. 31 в одиницях виміру та обліку — при нарахуванні за специфічною ставкою мита.

У третій колонці "Ставка" зазначається розмір ставки мита (якщо він дорівнює нулю, ставиться "0"), встановлений на певний вид товару чинним на день подання митної декларації законодавством. Цей день фіксується на штампі "Під митним контролем", який проставляється у графі "Д" ВМД.

У четвертій колонці "Сума" зазначається сума мита, що підлягає сплаті (якщо розмір ставки дорівнює нулю, ставиться "0"), у національній валюті України.

У п'ятій колонці "Спосіб платежу" зазначається відповідний код способу розрахунку відповідно до Класифікатора способів розрахунку (нині це — додаток 12 до наказу ДМСУ від 9 липня 1997 р. № 307 (у редакції наказу ДМСУ від 18 квітня 2002 р. № 207): 01, 02 або ін. Код 16 зазначається при митному оформленні товару, на який встановлено нульові ставки ввізного мита.

Нарахування ввізного (вивізного) мита за адвалерними ставками, тобто у відсотках до митної вартості товару

Митна вартість визначається відповідно до МКУ.

При визначенні митної вартості застосовуються офіційні курси іноземних валют, встановлені Національним банком України на день подання ВМД до митного оформлення.

Обчислюють суму ввізного (вивізного) мита щодо товарів, які обкладаються ввізним (вивізним) митом за ставками у відсотках до митної вартості товару, за формулою

$$C_{M_a} = (B \cdot M_a) : 100,$$

де C_{M_a} — сума ввізного (вивізного) мита;

B — митна вартість товару, грн;

M_a — ставка ввізного (вивізного) мита, встановлена у відсотках до митної вартості товару.

Нарахування ввізного (вивізного) мита щодо товарів, які обкладаються ввізним (вивізним) митом за специфічними ставками, здійснюється з урахуванням вимог правила 5 Основних правил інтерпретації класифікації товарів митного тарифу України.

При нарахуванні сум увізного мита, справлених за специфічними ставками, встановленими в грошовому вираженні за кілограм маси товару, або комбінованими ставками зі специфічною складовою в грошовому вираженні за кілограм маси товару, як розрахункова база використовується маса товару з урахуванням первинної тари (упаковки) цього товару, невіддільна від товару до його споживання і в якій товар подається для роздрібного продажу.

Щодо товарів, які обкладаються ввізним (вивізним) митом за ставками в євро за одиницю товару, основою для нарахування є відповідна кількість товару або фізична характеристика товару в натуральному вираженні.

Обчислення суми ввізного (вивізного) мита щодо товарів, які обкладаються ввізним (вивізним) митом за ставками в євро за одиницю товару, здійснюється за формулою

$$C_{M_c} = H \cdot M_c \cdot K,$$

де C_{M_c} — сума ввізного (вивізного) мита;

H — кількісна або фізична характеристика товару в натуральному вираженні;

M_c — ставка ввізного (вивізного) мита в євро за одиницю товару;

K — курс євро, установлений Національним банком України на день прийняття ВМД.

Нарахування ввізного (вивізного) мита щодо товарів, які обкладаються ввізним (вивізним) митом за комбінованими ставками, здійснюється наступним чином:

— спочатку обчислюється сума ввізного (вивізного) мита за адвалорною ставкою у відсотках до митної вартості;

— потім обчислюється сума ввізного (вивізного) мита за специфічною ставкою в євро за одиницю товару.

Для визначення суми ввізного (вивізного) мита, що підлягає сплаті, використовується, як правило, найбільша величина, про що зазначено в Законі України “Про митний тариф України”.

Сума ввізного (вивізного) мита за комбінованою ставкою визначається за формулами

$$C_{M_x} = C_{M_a}, \text{ якщо } C_{M_a} \geq C_{M_c},$$

$$C_{M_x} = C_{M_c}, \text{ якщо } C_{M_c} \geq C_{M_a},$$

де C_{M_x} — сума ввізного (вивізного) мита за комбінованими ставками;

C_{M_a} — сума ввізного (вивізного) мита, обчислена за ставками у відсотках до митної вартості;

Cm_0 — сума ввізного (вивізного) мита, обчислена за ставками в євро за одиницю товару.

Нарахування особливих видів мит здійснюється відповідно до рішень про застосування антидемпінгових, компенсаційних або спеціальних заходів.

Нарахування антидемпінгового, компенсаційного та спеціального мита у відсотках до митної вартості товару, що є об'єктом антидемпінгового, антисубсидійного або спеціального розслідувань

Митна вартість цього товару обчислюється відповідно до базисних умов постачання CIF-кордон України.

Обчислення суми антидемпінгового, компенсаційного та спеціального мита здійснюється за формулою

$$Cm_0 = (B \cdot M_0) : 100,$$

де Cm_0 — сума антидемпінгового, компенсаційного та спеціального мита;

B — митна вартість товару, грн;

M_0 — ставка антидемпінгового, компенсаційного та спеціального мита, встановлена у відсотках до митної вартості товару.

Нарахування антидемпінгового та компенсаційного мита при застосуванні різниці між мінімальною ціною та митною вартістю товару, що є об'єктом антидемпінгового або антисубсидійного розслідувань

Митна вартість цього товару обчислюється відповідно до базисних умов постачання CIF-кордон України.

Мінімальна ціна визначається Міністерством економіки та з питань європейської інтеграції України відповідно до дев'ятої частини ст. 14 Закону України “Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту”, восьмої частини ст. 17 Закону України “Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту”.

Обчислення суми антидемпінгового та компенсаційного мита здійснюється за формулою

$$C_{M_0} = (Ц \cdot K \cdot H - B) \cdot 100 \%,$$

де C_{M_0} — сума антидемпінгового, компенсаційного мита;

$Ц$ — мінімальна ціна на імпорт в Україну товару згідно з відповідним рішенням Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі про застосування антидемпінгових або компенсаційних заходів;

K — курс, установлений Національним банком України на день прийняття ВМД;

B — митна вартість товару, грн;

H — кількісна або фізична характеристика товару в натуральному вираженні.

11.11. Акцизний збір. Порядок нарахування та стягнення

Акцизний збір, запроваджений Декретом Кабінету Міністрів України від 26 грудня 1992 р. № 18-92, — це непрямий податок споживачів (одержувачів) окремих товарів (продукції), визначених законом як підакцизні, що стягується з них під час здійснення оборотів з продажу (інших видів відчуження) таких товарів (продукції), вироблених на митній території України, або при імпортуванні (ввезенні, пересиланні) таких товарів (продукції) на митну територію України. Акцизний збір включається до ціни підакцизних товарів. Перелік товарів (продукції), на які встановлюється акцизний збір, та його ставки затверджуються Верховною Радою України. Порядок його справляння та перерахування до державного бюджету у разі ввезення товарів на митну територію України визначений постановою Кабінету Міністрів України від 27 січня 1997 р. № 66 та Інструкцією, затвердженою наказом ДМСУ від 21 січня 2000 р., № 33 (у редакції наказу ДМСУ від 13 жовтня 2000 р. № 568).

Об'єктами оподаткування акцизним збором при його нарахуванні за ВМД є:

— митна вартість товарів (продукції), які імпортуються (ввозяться, пересилаються) на митну територію України, в

тому числі в межах бартерних (товарообмінних) операцій або без оплати їх вартості чи з частковою оплатою;

— вартість алкогольних напоїв та тютюнових виробів, виготовлених українськими виробниками на давальницьких умовах;

— митна вартість алкогольних напоїв та тютюнових виробів, які ввозяться на митну територію України, включаючи виготовлені за межами митної території України з давальницької сировини, реімпортовані, а також митна вартість продукції, яка повертається на митну територію України із зони митного контролю (магазинів безмитної торгівлі), перерахована у валюту України за валютним (обмінним) курсом НБУ, що діяв на дату митного оформлення товарів (продукції).

Акцизний збір обчислюється:

— на товари, що ввозяться в Україну (згідно з п.1.2 наказу ДМСУ від 21.01.2000 № 33) платниками податку одночасно зі сплатою мита та митних зборів;

— за ставками у відсотках до оподаткованого обороту, який визначається, виходячи з митної вартості імпортованих товарів;

— у вигляді фіксованої ставки в твердих сумах у гривнях або в євро за одиницю виміру, або в євро з одиниці реалізованих (переданих, ввезених в Україну) товарів (продукції);

— для товарів, що вироблені на митній території України, виходячи з їх вартості, за встановленими виробником максимальними роздрібними цінами на товари, які він виробляє, без податку на додану вартість та акцизного збору;

— для товарів, що імпортуються на митну територію України, виходячи з їх вартості, за встановленими імпортером максимальними роздрібними цінами на товари, які він імпортує, без податку на додану вартість та акцизного збору (але не менше митної вартості таких товарів з урахуванням сум ввізного мита без податку на додану вартість та акцизного збору).

Нині діє перелік акцизних товарів, до яких застосовуються фіксовані ставки.

Ставки акцизного збору на алкогольні напої та тютюнові вироби встановлюються Верховною Радою України і є єдиними на всій території України. Суми акцизного збору з увезених на

територію України товарів (крім таких, що позначаються марками акцизного збору — тютюнові та алкогольні вироби¹) сплачуються на депозитні рахунки митних органів до або на момент митного оформлення.

При ввезенні на митну територію України підакцизних товарів, нарахування акцизного збору, який підлягає сплаті, провадиться в гр. 47 ВМД та додаткових аркушах до неї в порядку доведеного наказом ДМСУ № 574.

У першій колонці “Вид” зазначається код виду платежу відповідно до Класифікатора видів податків та зборів, наприклад:

- 085 — транспортні засоби (крім мотоциклів і велосипедів);
- 080 — спирт;
- 088 — бензин моторний;
- 027 — інші підакцизні товари.

У другій колонці “Основа нарахування” зазначаються:

— митна вартість товарів, зазначена в гр. 45, збільшена на суму мита (для товарів, що підлягають обкладенню митом), при нарахуванні за ставкою, установленою у відсотках митної вартості;

— кількість товару, заявлена в гр. 31, в одиницях виміру та обліку, — при нарахуванні за ставкою, установленою в грошовому еквіваленті з одиниці виміру товару;

— митна вартість товару, зазначена в гр. 45, збільшена на суму умовно нарахованого мита, при нарахуванні акцизного збору умовно.

У третій колонці “Ставка” зазначається установлений чинним законодавством розмір ставки акцизного збору.

У четвертій колонці “Сума” зазначається нарахована сума акцизного збору у національній валюті України.

У п'ятій колонці “СП” зазначається код відповідного способу розрахунку за Класифікатором способів розрахунку.

Марка акцизного збору — спеціальний знак, яким маркуються алкогольні напої та тютюнові вироби. Її наявність на цих товарах підтверджує сплату акцизного збору, легальність вве-

¹ Суми акцизного збору з товарів, які позначаються марками акцизного збору, перераховуються на рахунки податкових органів під час закупівлі таких марок.

знення та реалізації на території України цих виробів. Марки акцизного збору для алкогольних напоїв та тютюнових виробів, вироблених в Україні, відрізняються від марок для імпортованих алкогольних напоїв та тютюнових виробів дизайном та кольором відповідно до зразків, затверджених Кабінетом Міністрів України.

Платниками акцизного збору на алкогольні напої та тютюнові вироби є:

— суб'єкти підприємницької діяльності — українські виробники алкогольних напоїв та тютюнових виробів, а також замовники, за дорученням яких виготовляється ця продукція на давальницьких умовах;

— суб'єкти підприємницької діяльності, включаючи підприємства з іноземними інвестиціями, незалежно від дати їх реєстрації, та громадяни, що займаються підприємницькою діяльністю без створення юридичної особи, які ввозять алкогольні напої та тютюнові вироби на митну територію України як для власних, так і для виробничих потреб з метою продажу або реалізації на умовах комісії та експорту;

— фізичні особи, які ввозять на митну територію України алкогольні напої та тютюнові вироби в обсягах, що підлягають обкладенню ввізним (імпортним) митом;

— юридичні та фізичні особи, міжнародні організації, їх філії, відділення та інші відокремлені підрозділи, які здійснюють реалізацію алкогольних напоїв та тютюнових виробів на митній території України, включаючи операції щодо ввезення (імпорту) в Україну алкогольних напоїв та тютюнових виробів, якщо їх реалізація на території України здійснюється зазначеними суб'єктами через постійні представництва, розташовані на території України.

Акцизний збір не справляється з підакцизних товарів, що імпортуються на митну територію України, якщо з таких товарів згідно з законодавством України не справляється податок на додану вартість у зв'язку з звільненням, передбаченим для транзитних товарів, товарів на митних складах, реекспортованих товарів, товарів, що спрямовуються до магазинів безмитної торгівлі, товарів, що призначаються для переробки під

митним контролем. У разі, коли в зазначених випадках митним законодавством України передбачається вимога надання банківської гарантії чи інша вимога, така вимога застосовується і для цілей акцизного збору. Акцизний збір справляється органами митної служби України з таких товарів, якщо пізніше щодо них виникає зобов'язання із сплати податку на додану вартість.

Відповідальність за недодержання порядку маркування, реалізації алкогольних напоїв та тютюнових виробів, несвоєчасну сплату акцизного збору несуть виробники, імпортери, продавці цих товарів та їх посадові особи у порядку, передбаченому чинним законодавством України.

11.12. Податок на додану вартість. Порядок нарахування та стягнення

Товари, що ввозяться (пересилаються) в Україну, оподатковуються податком на додану вартість (ПДВ) у порядку та за ставками, встановленими Законом України “Про податок на додану вартість” від 3 квітня 1997 р. № 168/97-ВР.

Об'єктом оподаткування податком на додану вартість є ввезення товарів (супутніх послуг) у митному режимі імпорту або реімпорту (далі — імпорту).

З метою оподаткування до імпорту також прирівнюється:

— ввезення з-за меж митного кордону України на митну територію України товарів (супутніх послуг) за договорами лізингу (оренди) (у тому числі у разі повернення об'єкта лізингу лізингодавцю-резиденту або іншій особі за дорученням такого лізингодавця), застави та іншими договорами, які не передбачають передання права власності на такі товари (майно) або передбачають їх обмін на корпоративні права чи цінні папери, у тому числі якщо таке ввезення пов'язане з поверненням товарів у зв'язку з припиненням дії зазначених договорів;

— постачання товарів із території безмитних магазинів на митну територію України для їх вільного обігу (крім території інших безмитних магазинів);

— постачання продуктів переробки (готової продукції) з митного режиму переробки на митній території України на митну територію України для їх вільного обігу;

— в інших випадках, передбачених МКУ.

Платниками податку на додану вартість є будь-яка особа, що імпортує (для фізичних осіб — ввозить (пересилає)) товари (супутні послуги) на митну територію України для їх використання або споживання на митній території України, незалежно від того, який режим оподаткування вона використовує згідно з законодавством, за винятком фізичних осіб, незареєстрованих платниками податку, які ввозять (пересилають) товари (предмети) у супроводжувальному багажі або отримують їх як поштове відправлення у межах неторговельного обороту в обсягах, що не підлягають оподаткуванню відповідно до митного законодавства (крім ввезення транспортних засобів чи запасних частин до них такими фізичними особами), та нерезидентів, які пересилають поштові відправлення згідно з правилами Міжнародного поштового союзу на митну територію України, та отримувачів таких поштових відправлень.

У разі ввезення (пересилання) товарів (предметів) фізичними особами, незареєстрованими як платники цього податку, в обсягах, що перевищує неторговельний обіг, який підлягає оподаткуванню, такі особи сплачують податок на додану вартість під час перетину такими товарами (предметами) митного кордону України без реєстрації, виходячи з митної вартості товарів (предметів), що перевищують розмір неторговельного обігу.

Базою оподаткування для товарів, що ввозяться (пересилаються) на митну територію України платниками податку, є договірна (контрактна) вартість таких товарів, але не менша митної вартості, зазначеної у ввізній митній декларації з урахуванням витрат на транспортування, навантаження, розвантаження, перевантаження та страхування до пункту перетину митного кордону України, сплати брокерських, агентських, комісійних та інших видів винагород, пов'язаних з імпортом таких товарів, плати за використання об'єктів інтелектуальної власності, що належать до таких товарів, акцизних зборів,

ввізного мита, а також інших податків, зборів (обов'язкових платежів), за винятком податку на додану вартість, що включаються у ціну товарів (робіт, послуг) згідно з законами України з питань оподаткування. Визначена вартість перераховується в українські гривні за валютним (обмінним) курсом НБУ, що діяв на кінець операційного дня, що передує дню, в якому товар (товарна партія) вперше підпадає під режим митного контролю відповідно до митного законодавства. (Закон України "Про податок на додану вартість" від 3 квітня 1997 р. № 168/97-ВР).

Звільняються від оподаткування ПДВ операції з ввезення (пересилання) на митну територію України товарів, передбачених ст. 5 та 11 Закону України "Про податок на додану вартість".

Порядок нарахування податку на додану вартість. Порядок справляння ПДВ під час ввезення товарів на митну територію України визначений наказом ДМСУ "Про затвердження Інструкції про порядок контролю митними органами за справлянням під час митного оформлення товарів, увезених (пересланих) на митну територію України, та перерахуванням до бюджету податку на додану вартість" від 9 червня 1999 р. № 346.

Сума податку на додану вартість розраховується за такими формулами:

- а) на товари, що обкладаються митом та акцизним збором:

$$C_{\text{пдв}} = (B + C_{\text{м}} + C_{\text{а}}) \cdot П : 100;$$

- б) на товари, що обкладаються тільки митом:

$$C_{\text{пдв}} = (B + C_{\text{м}}) \cdot П : 100;$$

- в) на товари, що обкладаються акцизним збором:

$$C_{\text{пдв}} = (B + C_{\text{а}}) \cdot П : 100;$$

- г) на товари, що не підлягають обкладенню митом та акцизним збором:

$$C_{\text{пдв}} = B \cdot П : 100,$$

де $C_{\text{пдв}}$ — сума ПДВ;

B — митна або договірна (контрактна) вартість;

$C_{\text{м}}$ — сума ввізного мита;

$C_{\text{а}}$ — сума акцизного збору;

$П$ — ставка податку на додану вартість (20 %).

Нарахування ПДВ, що підлягає сплаті, провадиться в гр. 47 ВМД та на додаткових аркушах до неї в такому порядку.

У *першій колонці* “*Вид*” зазначається шифр платежу 028 (податок на додану вартість).

У *другій колонці* “*Основа нарахування*” зазначається:

— митна вартість товарів з гр. 45 ВМД, збільшена на суму мита (для товарів, що підлягають обкладенню митом) та акцизного збору (для товарів, що підлягають обкладенню акцизним збором);

— або фактурна вартість товару, зазначена в гр. 42 ВМД, збільшена на суму мита (для товарів, що підлягають обкладенню митом) та акцизного збору (для товарів, що підлягають обкладенню акцизним збором), якщо митна вартість товару менша, ніж фактурна вартість.

У *третьій колонці* “*Ставка*” зазначається розмір ставки податку на додану вартість, встановлений чинним законодавством (нині це 20 %).

У *четвертій колонці* “*Сума*” зазначається нарахована сума податку на додану вартість у валюті України.

У *п’ятій колонці* “*Спосіб платежу*” зазначається код способу розрахунку відповідно до Класифікатора способів розрахунку.

Платники податку при імпорті товарів на митну територію України, за умови оформлення митної декларації (за винятком тимчасової чи неповної, періодичної чи попередньої декларації), можуть за власним бажанням надавати органам митного контролю авальований банком податковий вексель на суму податкового зобов’язання зі строком погашення на 30-й календарний день з дня його поставки органу митного контролю. Перший примірник векселя надсилається органом митного контролю на

адресу органу державної податкової служби за місцем реєстрації платника податку (не пізніше ніж на третій день від дати видачі вексяля), другий примірник — залишається в органі митного контролю, а третій залишається платнику податку.

Порядок застосування вексельної форми та вимоги до векселів визначені у “Порядку випуску, обігу та погашення векселів, які видаються на суму податку на додану вартість при ввезенні (пересиланні) товарів на митну територію України”, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 1997 р. № 1104, зі змінами та доповненнями.

Застосування вексельної форми не поширюється на операції з імпортування на митну територію України підакцизних товарів та товарів, що належать до товарних груп 1—24 УКТЗЕД, а також на операції з імпортування на митну територію України будь-яких товарів, що здійснюються особами, які були зареєстровані як платники цього податку менш ніж за 12 календарних місяців до місяця, у якому здійснюється таке імпортування, чи тими, які є суб'єктами оподаткування за правилами, встановленими законодавством з питань спрощених систем оподаткування.

Несплачені у визначені терміни суми ПДВ з товарів, що ввозяться (пересилаються) на митну територію України, а також суми цього податку, не сплачені внаслідок інших дій, що спричинили їх недоїмку, стягуються в установленому законодавством порядку.

11.13. Тарифні пільги (тарифні преференції)

Тарифні пільги (тарифні преференції) — це пільги, що надаються Україною у процесі реалізації її зовнішньоекономічної політики на умовах взаємності чи в односторонньому порядку щодо товарів, які переміщуються через митний кордон України як звільнення від справляння мита, зниження ставок мита або встановлення тарифних квот на ввезення товарів.

Тарифні пільги (тарифні преференції) застосовуються виключно на основі:

— податкового законодавства України;
— Митного кодексу України;
— законів України;
— міжнародних договорів України, укладених в установленому законом порядку.

Законом України “Про податок на додану вартість” у ст. 5, 11 визначені операції з ввезення (пересилання) на митну територію України товарів, які звільняються від оподаткування ПДВ.

МКУ у розділі XIII ст. 286—301 передбачені умови застосування митних пільг, що надаються представництвам іноземних держав, міжнародних організацій, представництвам іноземних фірм та офіційним особам на території України, а також дипломатичним представництвам України, що розміщуються за кордоном.

Міжнародними договорами України передбачено, що товари, які призначені для митної території України та імпортується на умовах угод про вільну торгівлю з країнами СНД, що набрали чинності в установленому порядку, не обкладаються ввізним митом.

Завдання для перевірки знань

1. Партія спаржі (сорт невідомий, умовне позначення для задачі “Е”) була передана на безоплатній основі виробником країни-експортера в країну-імпортер 1 червня 2005 р. Кілька інших видів спаржі “G”, “K”, “D” від того ж виробника країни-експортера також були відправлені в країну-імпортер 1 травня, 8 червня та 15 червня 2005 р. відповідно. Зазначені види спаржі продавалися на тому ж комерційному рівні й порівняно в таких самих обсягах, як і партія товару, що оцінюється.

Види спаржі “G” і “K” були оцінені за ціною договору по 10 та 7 ум. од. відповідно за 12-кілограмову упаковку. Вид “D” митну оцінку ще не проходив, але імпортер надав рахунок-фактуру та прайс-лист на цей сорт з ціною 15 ум. од. за 12-кілограмову упаковку.

Без надання відповідного документального підтвердження, імпортер стверджує, що вид спаржі "G", на відміну від спаржі "E", пройшов селекційний відбір з найкращих сортів виробника. Вид спаржі "G" упакований вищим класом у дерев'яну упаковку на відміну від звичайної картонної або пластикової упаковки, що використовувалась для інших видів.

Яким чином Ви будете визначати вартість партії згаданої вище спаржі "E"?

Які параметри вартості Ви розглядатимете і які коригування, якщо необхідно, використовуватимете?

2. Ведення УКТЗЕД здійснює:

- а) Державна митна служба України;
- б) Верховна Рада України;
- в) Кабінет Міністрів України.

3. З якої кількості знаків складається товарна позиція в УКТЗЕД:

- а) перші 8 знаків;
- б) перші 4 знаки;
- в) перші 10 знаків.

4. Рішення митних органів щодо класифікації товарів для митних цілей для підприємств і громадян є:

- а) обов'язковими;
- б) довідковими;
- в) варіант а) і б).

5. УКТЗЕД складається на основі:

- а) комбінованої номенклатури Європейського Співтовариства;
- б) національної класифікації товарів;
- в) Гармонізованої системи опису та кодування товарів.

6. З якої кількості знаків складається товарна підкатегорія в УКТЗЕД:

- а) перші 8 знаків;
- б) перші 10 знаків;
- в) перші 4 знаки.

7. Веде та зберігає еталонний примірник УКТЗЕД:

- а) Держстандарт України;
- б) Держкомстат України;
- в) Державна митна служба України.

8. Розроблення пояснень та рекомендацій з метою забезпечення однакового тлумачення і застосування УКТЗЕД здійснює:

- а) Державна митна служба України;
- б) Торгово-промислова палата України;
- в) Держстандарт.

9. Ввозяться кукурудзяні палички (код 1904), країною походження яких заявлено Словаччину. При їх виробництві використано іноземну сировину: ароматизатори (код 3302) виробництва Нідерланди та лимонну кислоту (код 2918) виробництва України. Чи є Словаччина країною походження кукурудзяних паличок?

10. З Польщі ввозиться набір для приготування спагеті (код 1902), упакований у Польщі в спеціальну картонну коробку зі специфічними відділеннями для всіх компонентів набору та кольоровою етикеткою. Набір складається з пакету сирих спагеті (код 1902), маленького пакету тертого сиру (код 0406) та маленької баночки томатного соусу (код 2103) вироблених у Італії. Чи є Польща країною походження набору для приготування спагеті?

11. На адресу української фірми АТЗТ “Союз” з Угорщини надійшов вантаж — фітинги латунні для труб (код згідно з УКТЗЕД 7412 20 00 00).

Митна вартість товару становить — 74 000,16 грн (гр. 45 ВМД).

Ставка мита — 2 %.

Нарахуйте ввізне мито у гр. 47 ВМД.

12. На адресу української фірми ТОВ “Арго” з Туреччини надійшов вантаж — огірки (код згідно з УКТЗЕД 0707 00 05 00) — 20 000 кг. Вага товару з урахуванням первинної упаковки — 20 250 кг.

Митна вартість товару становить — 45 450, 00 грн (гр. 45 ВМД).

Ставка мита — 0,3 євро за 1 кг.

Курс євро на момент подання ВМД становить 6,107 470 грн за 1 євро.

Нарахуйте ввізне мито у гр. 47 ВМД.

13. На адресу української фірми ПП “Світанок” з Польщі надійшов вантаж — сосиски з м’яса (код згідно УКТЗЕД

1601 00 99 00) 15 000 кг. Вага товару, з урахуванням первинної упаковки, — 15 100 кг.

Митна вартість товару становить 240 000 грн (гр. 45 ВМД).

Ставка мита — 30 %, або не менше 0,8 євро за 1 кг.

Курс євро на момент подання ВМД становить 6,107 470 грн за 1 євро.

Визначте за якими ставками у цьому випадку здійснюється нарахування мита?

Нарахуйте ввізне мито у гр. 47 ВМД.

14. На адресу української фірми ПП “Світанок” з Польщі надійшов вантаж — ковбаси з м’яса (код згідно УКТЗЕД 1601 00 99 00) 10 000 кг. Вага товару з урахуванням первинної упаковки — 10 075 кг.

Митна вартість товару складає — 190 000 грн (гр. 45 ВМД).

Ставка мита — 30 %, або не менше 0,8 євро за 1 кг.

Курс євро на момент подання ВМД становить 6,107 470 грн за 1 євро.

Визначте за якими ставками у цьому випадку здійснюється нарахування мита?

Нарахуйте ввізне мито у гр. 47 ВМД.

15. На адресу українського підприємства надійшов вантаж, новий автомобіль ВАЗ 21099 з об’ємом двигуна 1499 см³ ставка акцизного збору на новий легковий автомобіль становить 0,02 євро/см³. Визначте суму акцизного збору у гривнях, яка підлягає сплаті на цей автомобіль, та наведіть приклад заповнення гр. 47 ВМД.

16. З Росії на адресу ТОВ “ВІЗА” надійшов вантаж “печиво сухе” (код згідно з УКТЗЕД 1905 9045 00) — 20 000 т.

Митна вартість (гр. 45 ВМД) — 25 300,00 грн.

Фактурна вартість (гр. 42 ВМД) — 23 500,00 грн.

Митний збір (“010” вид) — 50,6 грн.

Імпортне мито (“020” вид) — 2530,00 грн, (нараховане умовно “06” СП).

Нарахуйте ПДВ із заповненням гр. 47 ВМД.

Глава 12

МИТНІ ПІЛЬГИ

Митні пільги надаються представництвам іноземних держав, міжнародним організаціям, представництвам іноземних фірм та офіційним особам на території України, а також дипломатичним представництвам України, що перебувають за кордоном, відповідно до законодавства України та міжнародних договорів України, а саме: відповідно до ст. 36, 37 Віденської конвенції про дипломатичні зносини 1961 р., ст. 50, 62 Віденської конвенції про консульські зносини 1963 р., ст. 35, 36 Віденської конвенції про представництво держав у їх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру 1975 р., ст. 35 Конвенції про спеціальні місії 1969 р., ст. 286—301 МКУ, а також на основі спеціальних угод з іноземними державами.

Дипломатичні представництва іноземних держав. Міжнародно-правовою нормою, якою визначається порядок надання митних пільг органам зовнішніх зносин — дипломатичним представництвам іноземних держав на території України (посольствам або місіям), є Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 р.

Предмети, призначені для офіційного (службового) користування *дипломатичних представництв іноземних держав*, за умови дотримання встановленого МКУ порядку переміщення через митний кордон України, звільняються від сплати податків та зборів, за винятком плати за митне оформлення таких товарів, якщо воно здійснюється поза місцем розташування митного органу або поза робочим часом, установленим для митного органу.

Такі самі пільги щодо податків і зборів встановлені для *глави дипломатичного представництва, членів дипломатичного персоналу представництва, співробітників адміністративно-технічного персоналу представництва* при ввезенні товарів, призначених для початкового облаштування, а також *членів їхніх сімей*, які проживають разом з ними, за умови, що вони не є громадянами України та не проживають в Україні постійно: вони можуть ввозити в Україну товари, призначені для особистого користування, включаючи предмети початкового облаштування, та вивозити з України товари, призначені для особистого користування, включаючи придбані на митній території України.

Виходячи з принципу взаємності стосовно кожної окремої держави та відповідно до спеціальної угоди з іноземною державою митні пільги, що надаються членам *дипломатичного персоналу представництва іноземної держави*, можуть поширюватися на *співробітників адміністративно-технічного та обслуговуючого персоналу* цього представництва, а також на членів їхніх сімей, які не є громадянами України та не проживають в Україні постійно.

Консульські установи іноземних держав. Міжнародно-правовою нормою, якою визначається порядок надання митних пільг консульським установам іноземних держав та їх персоналу, є Віденська конвенція про консульські зносини 1963 р.

Консульським установам іноземних держав, консульським посадовим особам, включаючи главу консульської установи та консульських службовців, а також членів їхніх сімей, надаються митні пільги, передбачені для дипломатичних представ-

ництв іноземних держав або відповідного персоналу дипломатичного представництва.

На основі спеціальної угоди з іноземною державою на працівників *обслуговуючого персоналу* консульської установи, а також на членів їхніх сімей, які не є громадянами України та не проживають в Україні постійно, виходячи з принципу взаємності стосовно кожної окремої держави, можуть поширюватися митні пільги, що надаються відповідному персоналу дипломатичного представництва іноземної держави.

Іноземні делегації (спеціальні місії). Конвенцією про спеціальні місії 1969 р. встановлено норми міжнародного права, що регулюють питання тимчасового перебування представників іноземних держав у зарубіжних країнах для виконання певних завдань, розгляду певних питань тощо.

Представникам іноземних держав, членам парламентських та урядових делегацій, а також на основі взаємності *членам делегацій іноземних держав*, які приїждять в Україну для участі в міжнародних переговорах, міжнародних конференціях та нарадах або з іншими офіційними дорученнями, надаються митні пільги, передбачені для дипломатичного персоналу представництв іноземних держав. Такі пільги надаються також членам сімей цих осіб, які їх супроводжують.

Міжнародні організації та представництва іноземних держав при них. Норми міжнародного права, що регулюють діяльність постійних представництв держав при міжнародних організаціях, делегацій держав у органах міжнародних організацій та на міжнародних конференціях, делегацій спостерігачів в органах міжнародних організацій та на міжнародних конференціях тощо, які здійснюють представництва держав у відносинах з міжнародними організаціями, визначені Віденською конвенцією про представництво держав в їх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру 1975 р.

Митні пільги для *міжнародних організацій та представництв іноземних держав при них*, а також для персоналу цих

організацій і представництв та членів сімей персоналу визнаються відповідними міжнародними договорами України, укладеними в установленому законом порядку. Кожна посадова особа, яка має пільги, користується ними у разі прямування в Україну для зайняття відповідної посади з моменту перетину митного кордону України, а у разі знаходження на території України — з того часу, коли ця посадова особа офіційно набула своїх повноважень. Члени сімей посадових осіб, якщо вони не є громадянами України та не проживають в Україні постійно, мають ті самі пільги, що й ці посадові особи.

Після залишення посадовими особами представництв іноземних держав та міжнародних організацій митної території України надання їм митних пільг припиняється.

Представництва іноземних фірм. Під зобов'язання про зворотне вивезення на строк до 3 років акредитовані у встановленому порядку *представництва іноземних фірм* можуть ввозити товари, що не підлягають відчуженню на території України та призначені для службового користування зазначеними представництвами. Питання продовження цього строку тимчасового ввезення вирішується митним органом, в зоні діяльності якого розташоване відповідне представництво іноземної фірми. Товари, тимчасово ввезені під зобов'язання про зворотне вивезення, не можуть бути передані у володіння або користування іншим особам.

Відчуження товарів, призначених для офіційного (службового) користування представництв іноземних фірм в Україні на митній території України, здійснюється відповідно до чинного законодавства України.

Дипломатичні представництва України, що знаходяться за кордоном. Вони можуть вивозити з України товари, призначені для офіційного (службового) користування такого представництва, із звільненням від сплати податків і зборів, за винятком плати за їхнє митне оформлення, якщо воно здійснюється поза місцями розташування митних органів або поза робочим часом, встановленим для митних органів.

Митний контроль та митне оформлення. Особистий багаж глави дипломатичного представництва іноземної держави, членів дипломатичного персоналу представництва, членів їхніх сімей, які проживають разом з ними, звільняється від митного огляду, якщо немає достатніх підстав вважати, що він містить товари, непризначені для особистого користування, або товари, ввезення (вивезення) яких заборонене законом або регулюється карантинними та іншими спеціальними правилами. Такий огляд повинен здійснюватися тільки в присутності названих у цій статті осіб або їх уповноважених представників та за письмовим розпорядженням керівника чи заступника керівника відповідного митного органу. На митному посту допускається також проведення огляду за письмовим розпорядженням керівника поста або його заступника.

Дипломатична пошта може містити виключно дипломатичні документи та товари, призначені для офіційного користування, а консульська валіза — тільки офіційну кореспонденцію та документи або товари, призначені виключно для офіційного користування. Дипломатична пошта та консульська валіза іноземних держав, що переміщуються через митний кордон України, не підлягають ні розпечатуванню, ні затриманню. За наявності достатніх підстав вважати, що консульська валіза містить не тільки зазначені вище товари, митний орган може зажадати розпечатання валізи уповноваженими особами цієї іноземної держави у присутності посадових осіб митного органу. У разі відмови від розпечатання така валіза повертається до місця відправлення. Всі місця, що становлять дипломатичну пошту та консульську валізу, повинні мати видимі зовнішні ознаки, що свідчать про їх характер.

Іноземні дипломатичні та консульські кур'єри можуть ввезти в Україну та вивезти з України товари, призначені для їх особистого користування, із звільненням на основі взаємності від митного огляду та сплати податків і зборів, за винятком плати за їх митне оформлення, якщо воно здійснюється поза місцями розташування митних органів або поза робочим часом, встановленим для митних органів.

Пропуск через митний кордон України товарів та інших предметів, призначених для офіційного користування, і конт-

роль за їх доставкою в митницю, у зоні діяльності якої розташоване відповідне представництво іноземної держави, здійснюються без проведення митного огляду. Якщо під час пропуску через митний кордон України таких товарів та інших предметів є достатні підстави вважати, що під виглядом таких предметів (або крім них) переміщуються інші предмети, у тому числі й такі, увезення яких в Україну заборонено, то може бути здійснений митний огляд. Такий огляд проводиться за згодою дипломатичного представництва, консульської установи, представництва міжнародної організації та в присутності вповноваженої представництвом особи. Якщо представництво не дає згоди на митний огляд, то предмети не підлягають пропуску на митну територію України.

Товари, призначені для офіційного (службового) користування представництв іноземних держав та міжнародних організацій, а також товари, призначені для особистого користування осіб, які мають митні пільги, декларуються митним органам та пропускаються в Україну в режимі імпорту. Їх декларування може здійснюватись довіреною особою на підставі належним чином оформлених документів.

Якщо товари, призначені для офіційного (службового) користування або особистого користування персоналом, підлягають контролю з боку відповідних державних контролюючих органів (наприклад, таким видам контролю, як санітарно-епідеміологічний, ветеринарний, фітосанітарний тощо), то їх митне оформлення здійснюється після проведення контролю цими органами. Митне оформлення товарів для переміщення яких через митний кордон України законодавством визначено надання дозвільних документів (наприклад, мисливська зброя), проводиться згідно з чинним законодавством України.

Завдання для перевірки знань

1. Від якого виду плати не звільняються дипломатичні представництва іноземних держав на території України при ввезенні та вивезенні товарів, призначених для офіційного (службового) користування?

2. У якому режимі підлягають декларуванню та пропускаються в Україну товари, призначені для офіційного (службового) користування представництв іноземних держав та міжнародних організацій на території України?

3. За яких умов на працівників обслуговуючого персоналу консульської установи, а також на членів їхніх сімей, які не є громадянами України та не проживають в Україні постійно, можуть поширюватися митні пільги, що надаються відповідному персоналу дипломатичного представництва іноземної держави?

4. За яких умов може бути здійснений митний огляд особистого багажу глави дипломатичного представництва іноземної держави?

5. Як декларуються товари, що не підлягають відчуженню на території України та призначені для службового користування представництв іноземних фірм в Україні?

6. Чи можна здійснити митний огляд дипломатичної пошти та консульської валізи? Якщо так, то на яких підставах?

7. Назвіть основні міжнародні акти, що регламентують надання пільг представництвам іноземних держав та міжнародним організаціям?

Глава 13

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МИТНА СТАТИСТИКА

13.1. Використання сучасних інформаційних технологій в організації митної справи

Проголошення незалежності України поставило перед митними органами складні та відповідальні завдання, які вимагали принципово нових підходів та суттєвого внеску в справу державотворення, правопорядку, забезпечення захисту економічних інтересів, зміцнення економічного потенціалу країни.

Кількох митниць та пунктів пропуску, отриманих Митним комітетом України у 1991 р. у спадок від колишнього СРСР, було недостатньо, щоб вирішувати завдання, які постали перед новою суверенною державою; крім того, частина з них перебувала у стадії незавершеного будівництва, власної інформаційної системи митна система України взагалі не мала.

За історично короткий термін ДМСУ було створено власну інформаційну структуру, розроблено та впроваджено програмно-інформаційні комплекси, побудовано транспортну мережу супутникового зв'язку та наземні канали зв'язку і, як наслідок, створено відомчу телекомунікаційну мережу, митні органи оснащено засобами обчислювальної техніки.

На сьогодні створено розгалужену (центральный орган управління, регіональні митниці, митниці, митні пости, спе-

ціалізовані митні установи та організації, навчальні заклади), збалансовану, злагоджену митну систему.

Головною метою інформатизації ДМСУ є створення на основі сучасних інформаційних технологій програмних, технічних засобів та високошвидкісних наземних каналів зв'язку з урахуванням світових досягнень у цій сфері інформаційної інфраструктури, спроможної забезпечувати інформаційну підтримку основних напрямів діяльності митної служби, сприяти вирішенню комплексу найважливіших поточних і перспективних завдань, що вирішують митні органи.

Єдину автоматизовану інформаційну систему ДМСУ (далі — ЄАІС) почали будувати в 1992 р. (рис. 13.1).

На першому етапі (1992—1998 рр.) учасник зовнішньоекономічної діяльності (далі — ЗЕД) подавав до митного органу паперовий примірник вантажної митної декларації (далі — ВМД). Інспектори спеціалізованих підрозділів (митної статистики) переносили інформацію до програмного забезпечення, розробленого ДМСУ. Далі інформація засобами фельд'єгерського зв'язку на магнітних носіях (дискетах) передавалась до Інформаційно-обчислювального центру ДМСУ, де проводились її накопичення та подальша обробка для підготовки різноманітної статистичної звітності.

Відомо, що розробка та впровадження комп'ютерних технологій стають більш ефективними, якщо здійснюються на основі єдиного системного проекту. Тому в 1993 р. було розроблено концепцію створення ЄАІС ДМСУ.

На другому етапі (1998—2001 рр.) ДМСУ розпочала впровадження в митних органах відомчої системи електронної пошти, що була побудована на базі програмного забезпечення корпорації "Lotus, — CC:Mail". Одночасно в країні почали формуватися брокерські фірми, що були посередниками між митними органами та учасником ЗЕД. Зазначені фірми подавали до митного оформлення разом із заповненим паперовим примірником ВМД її електронну копію. Це дало змогу значно скоротити час на перевірку декларації ще на етапі митного оформлення ВМД шляхом перевірки інформації з відповідних граф ВМД спеціалізованим програмним забезпеченням.

З розширенням зовнішньоекономічних відносин України та подальшим збільшенням обсягів зовнішньоекономічних операцій різко зросли потік та масштаби митної інформації. Вже на другому етапі необхідно було вирішувати проблеми автоматизації митного оформлення, контролювати ввезення автотранспортних засобів на територію України, здійснювати контроль за доставкою в митниці призначення підакцизних товарів тощо. Вирішенням зазначених проблем виявилось прийняття рішення про створення загальнодержавної митної системи електронної пошти та оперативного контролю. У свою чергу надійне функціонування такої системи вимагало створення транспортної мережі супутникового зв'язку.

З початку 2001 р. розпочався третій етап (2001—2005 рр.) впровадження в митних органах ЄАІС ДМСУ. Однією з найбільших проблем із початку становлення Митної служби України було здійснення контролю за доставкою вантажів у митниці призначення. За допомогою сучасних інформаційних технологій було побудовано трирівневу систему “Клієнт — Сервер” з доступом користувачів до ресурсів серверів центральної бази даних через веб-сервер. Фахівці ДМСУ розробили та створили центральну базу даних, що дає змогу прикордонній митниці у реальному режимі часу з використанням відомчої телекомунікаційної мережі перевірити всі зазначені в декларації реквізити фірми, з'ясувати, чи дійсно ця фірма очікує зазначений вантаж тощо.

Головні принципи, на яких базується розвиток ЄАІС — це забезпечення системності, комплексності й узгодженості окремих заходів, включаючи модернізацію мереж передачі даних митних органів, розвиток телекомунікаційної інфраструктури й оптимізація діючої відомчої телекомунікаційної мережі передачі даних, захист авторських прав та інформації, заходи інформаційної безпеки тощо.

Нині, на четвертому етапі (з 2005 р. і дотепер), значна увага приділяється впровадженню Автоматизованої системи митного оформлення “Інспектор-2006”. Розробка цієї системи розпочалася ще у 1992 р., а з 1998 р. почалося її поетапне введення в експлуатацію. На цей час Автоматизована система митного оформлення “Інспектор-2006” охопила у повному обсязі конт-

роль за переміщенням вантажів усіма видами транспорту за всіма митними режимами.

Нові технологічні схеми проведення митного оформлення вантажів не запроваджуються без розробки відповідного програмного забезпечення для поліпшення роботи інспекторського складу митних органів. Створені Регіональною інформаційною митницею Програмно-інформаційні комплекси (далі — ПІК) дають можливість будь-якій прикордонній митниці України за лічені хвилини, використовуючи відомчу телекомунікаційну мережу, виконувати операції, пов'язані з контролем за доставкою вантажів та проведенням оперативного аналізу ситуації зовнішньоекономічної діяльності. Запроваджена ефективна система електронного контролю за переміщенням вантажів до митниць призначення дає змогу швидко та якісно відстежувати переміщення вантажу від пункту пропуску на державному кордоні до внутрішньої митниці. Ця система відповідно до свого статусу вирішує загальнодержавні завдання із захисту економічних інтересів України, покладені на ДМСУ Президентом України та Урядом. Завдяки використанню системи недоставляння вантажів у митниці призначення скоротилося до 0,1 % загального вантажопотоку.

Ключовим елементом системи контролю за доставкою вантажів є центральна база даних (ЦБД). ЦБД дає можливість отримувати детальну інформацію за будь-яким критерієм даних, що містяться в електронних копіях ВМД.

ЦБД ДМСУ також є основою для формування різноманітних звітів, довідок, аналітичних матеріалів із зовнішньоекономічної діяльності України та окремих суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

У ДМСУ Регіональна інформаційна митниця здійснює розробку та впровадження інформаційних технологій, технічну підтримку та захист інформації в ЄАІС ДМСУ, проводить науково-технічну роботу, забезпечує митні органи засобами обчислювальної техніки, будує сучасну систему передачі даних, здійснює інформаційно-аналітичне забезпечення керівництва Митної служби України.

У системі митного оформлення вантажів інформаційна підтримка митних органів є одним із ключових елементів.

На сьогодні найважливішим завданням стала організація захисту інформації, яка обробляється в ЄАІС. З цієї метою в повному обсязі проведено обстеження місць та умов розташування об'єктів, які потребують захисту інформації та розпочате поетапне впровадження комплексної системи захисту інформації.

Останнім часом здійснено вихід на новий рівень оперативної взаємодії з іншими органами державної влади. Налагоджено двосторонній оперативний доступ до інформаційних ресурсів міністерств і відомств.

13.2. Електронна митниця

Здійснення митної справи й ефективна діяльність ДМСУ можливі лише за умови забезпечення митних установ сучасними засобами обчислювальної техніки з метою організації автоматизованого інформаційного обміну як у межах митної служби, так і з іншими міністерствами та відомствами України, а також з митними адміністраціями іноземних держав. З часу створення ДМСУ велику увагу приділяють створенню, впровадженню, розвитку та модернізації ЄАІС.

Її основним призначенням є підвищення ефективності функціонування ДМСУ в цілому за рахунок обґрунтованого вибору сучасних технічних і програмних засобів, архітектури й технологій, та рівня автоматизації основних процесів діяльності митних органів.

Протягом 1998—2000 рр. введено в дію такий елемент ЄАІС, як центральна база даних. У рамках ЄАІС проводяться роботи зі створення та впровадження в експлуатацію програмного забезпечення з метою удосконалення митного оформлення та контролю за доставкою вантажів для запобігання незаконному ввезенню товарів і недорахуванню платежів до бюджету в процесі зовнішньоекономічної діяльності.

У зв'язку з тим, що контроль за доставкою вантажів при ввезенні на митну територію України здійснюється з використанням ЦБД ЄАІС із регламентованим доступом кожного

користувача, можливість внесення неправильних (фальсифікованих) даних зведена до мінімуму.

ЄАІС постійно вдосконалюється, з'являються нові програмно-інформаційні комплекси, які охоплюють все більше функціональних напрямів роботи працівників митних органів, що, у свою чергу, дає змогу більш оперативно отримувати достовірні статистичні дані, проводити щоденний моніторинг надходження коштів до Державного бюджету України.

Фактично всі ПІК, які розроблялись фахівцями ДМСУ, побудовані з використанням ЦБД. Це дало можливість акумулювати практично всю інформацію щодо митного оформлення вантажів і контролю за їх переміщенням, ведення баз даних про порушників митного законодавства, санкцій до учасників зовнішньоекономічної діяльності тощо.

Зазначені ПІК запроваджують автоматизацію процесів, які спрощують роботу провідних структурних підрозділів ДМСУ, а також надають можливість мати оперативну й актуальну інформацію за певний час чи на певну дату. Також вони дають змогу підвищити ефективність боротьби з економічною злочинністю за рахунок прозорості та своєчасного отримання всього масиву необхідної інформації.

У рамках ЄАІС ведеться постійний аудит роботи користувачів з ресурсами ПІК ЦБД, тобто є змога отримати вичерпну інформацію щодо дій конкретного користувача в будь-який проміжок часу та ідентифікаційних даних ПЕОМ, з якої відбувався доступ до ЄАІС.

На сьогодні ДМСУ розроблено та впроваджено в експлуатацію значну кількість ПІК, які забезпечують функціонування митних органів інформаційною підтримкою, розширюють їх функціональні можливості. Створення цих комплексів призначено:

— для забезпечення ведення реєстру книжок МДП та визначення недійсних книжок МДП;

— надання можливості перегляду реєстру ВМД за конкретним кодом товару, згідно з УКТЗЕД, за певний період, щодо конкретної митниці або щодо всієї митної системи;

— оформлення попередньої ВМД при ввезенні на митну територію України з будь-якою метою (крім транзиту) окремих видів товарів згідно з зазначеними переліками залежно від виду транспорту, яким перевозять товар;

— створення інформаційного банку даних про окремі групи товарів (так звані “групи ризику”), які містять спирт та можуть імпортуватися або експортуватися з порушеннями митного законодавства щодо переміщення спирту;

— удосконалення організації роботи зі збирання, аналізу та оброблення інформації з питань правової роботи шляхом надання митним органам можливості використовувати в судовому провадженні факти, встановлені судом за аналогічними справами, встановлювати причини винесення судових рішень не на користь митних органів (неузгодженість актів законодавства, неправомірних дій як митних, так і інших державних органів тощо), здійснення аналітичних та статистичних спостережень;

— комплексної реалізації процесу проведення іспиту на конкурсній основі на заміщення вакантних посад у ДМСУ, що має на меті автоматизацію робочих місць певних фахівців із роботи з особовим складом митних органів ДМСУ (для Київського центру підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів);

— автоматизації робочих місць фахівців із роботи з особовим складом.

Проводяться роботи з удосконалення наявних ПІК; з розробки нових ПІК, їх тестування та підготовки до дослідної експлуатації.

Інформаційне забезпечення ДМСУ, як одне з основних завдань, охоплює комплекс робіт, спрямованих на аналіз та деталізацію питань митного контролю й оформлення вантажів, створення прогнозування зовнішньоторговельних операцій України та показників статистики зовнішньої торгівлі на базі діючих систем оперативної обробки інформації.

ЕАІС є основною для формування різноманітних звітів, довідок, аналітичних матеріалів із зовнішньоекономічної діяльності України та окремих суб'єктів ЗЕД.

Створення багатофункціональної комплексної системи “Електронна митниця”. Стратегії розвитку суспільства засвідчують, що перемоги досягають ті структури, які накопичують та вмiло використовують наявну інформацію. Збір і обробка ве-

ликих обсягів інформації нині можливі тільки з застосуванням інформаційних технологій, які реалізуються шляхом створення комплексних систем.

Провідні митні служби світу (Німеччини, Франції, Росії, Японії, Китаю, США, Канади та багатьох інших держав) також активно застосовують сучасні інформаційні технології.

Відповідно до тенденцій світового розвитку встановлюються нові завдання щодо спрощення митних процедур та процедур логістики при постачанні товарів для ввезення та вивезення з території країни, зменшення ризиків порушення безпеки мешканців, для чого необхідно створювати електронні інформаційні системи, які будуть функціонально сумісні між аналогічними системами різних країн, доступні, керовані, безпечні, об'єднані та контрольовані.

Європейська спільнота шлях до цього вбачає у зменненні різниці між митними процедурами країн світу та називає механізм її реалізації “Електронною митницею”. Держави — члени ЄС вирішили діяти в межах структури “Електронної Європи” та затвердили Рішення ради Європейського Союзу щодо простого та безпаперового середовища для митних адміністрацій та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Цей план розрахований на впровадження до 2013 р. (рис. 13.2). Для його реалізації планується внесення змін до МКУ, головною метою якого є застосування інформаційних технологій замість паперових.

Аналогічні завдання при втіленні новітніх технологій в митну справу ставлять перед собою митні адміністрації багатьох країн СНД, Азії та США. Вони відрізняються лише термінами реалізації та окремими деталями. Тому “Електронна митниця” — це не тільки утворення декількох країн — це майбутнє митної спільноти світу.

Виходячи із завдань, які формулюють держави для своїх митних служб, спробуємо окреслити загальне поняття “Електронної митниці”.

“Електронна митниця” — це багатофункціональна комплексна система, яка існує у митних органах країни та поєднує інформаційно-комунікативні технології та сукупність механізмів їх застосування і дає можливість підвищити якість митно-

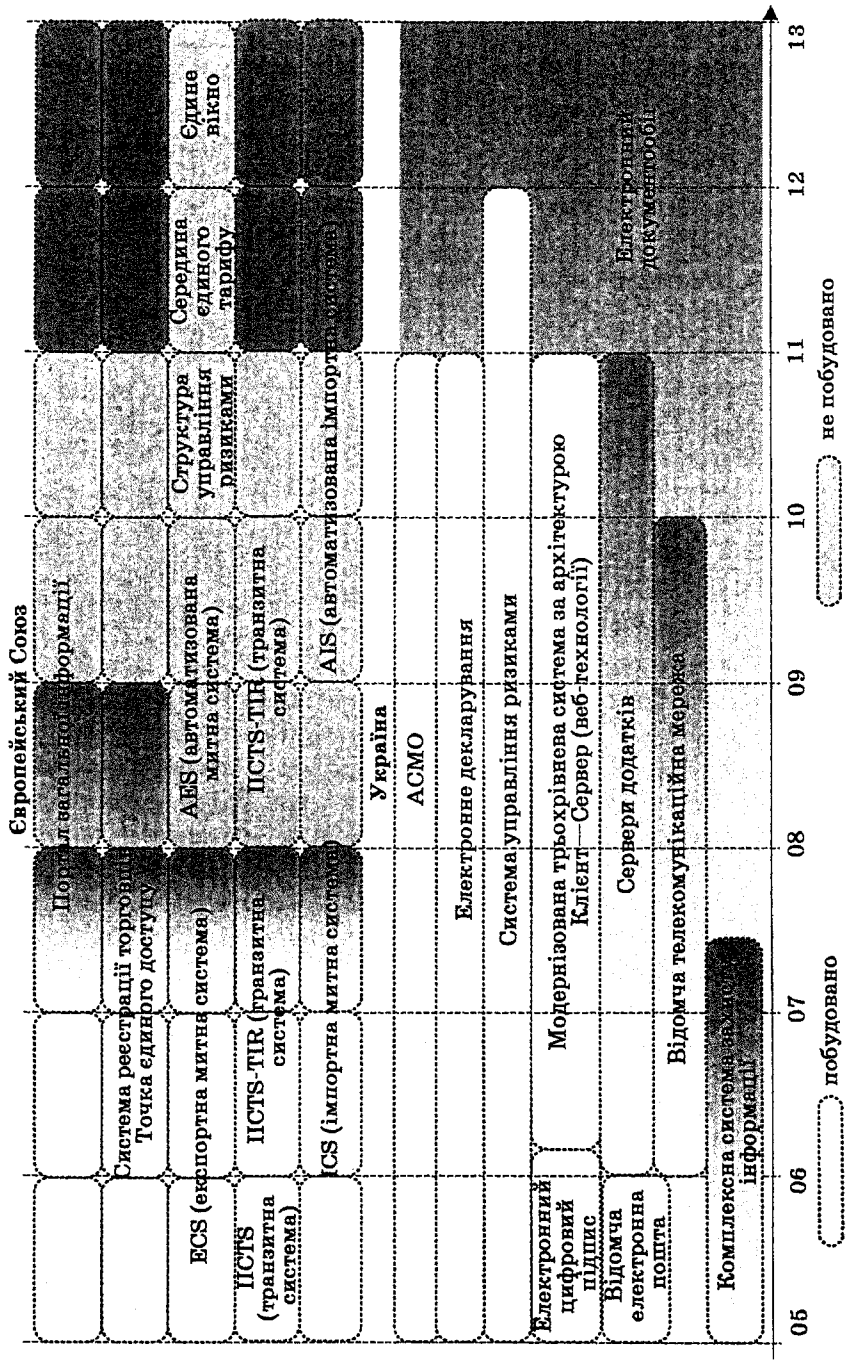

Рис. 13.2. План впровадження проекту “Електронна митниця” в Європейському Союзі та Україні

го регулювання та вдосконалити митне адміністрування з метою забезпечення митної безпеки держави шляхом:

- технологічної підтримки безперервного двостороннього потоку електронної інформації від органів державної влади, суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, митних адміністрацій інших держав до митної адміністрації країни, його накопичення та обробки;

- впровадження новітніх процедур автоматизації процесів митного контролю і оформлення та їх супроводження;

- створення та технічної підтримки організаційно-технічних систем для функціонування всеохоплюючих автоматизованих процедур оцінювання якості виконання митної справи;

- інформаційного забезпечення правоохоронної діяльності, контролю за переміщенням товарів та інших функцій, покладених на митні органи.

На сучасному етапі відбувається створення механізмів, які реалізують інформаційні технології митного оформлення та контролю за митною діяльністю.

Залежно від функцій, які виконує орган, що відповідає за створення та роботу електронного інформаційного середовища в митній службі, змінюється його структура та повноваження (рис. 13.3). Зміну та розширення електронно-інформаційного комплексу, що є головним функціональним елементом цього органу, можна подати як перехід від інформаційного сховища до інформаційно-довідкової системи, яка, в свою чергу, потребує перетворення в автоматизовану виконавчо-контрольну.

Наріжним каменем, на якому базується наведена система, є "Електронна митниця", елементами якої мають бути такі підсистеми, як електронне декларування; електронний документообіг; аналіз ризиків і керування ними; контроль за транзитом; єдина міжвідомча автоматизована система збору, збереження й обробки інформації, в тому числі від різних відомств; автоматизоване здійснення усіх видів державного контролю; уніфікована база нормативних та довідкових документів, які використовуються в митних цілях; інформаційне забезпечення постаудиту та правоохоронної діяльності. Тобто замість додатка до митних процедур (рис. 13.4) вона повинна стати ядром, стрижнем не тільки митних технологій, а ще й інстру-

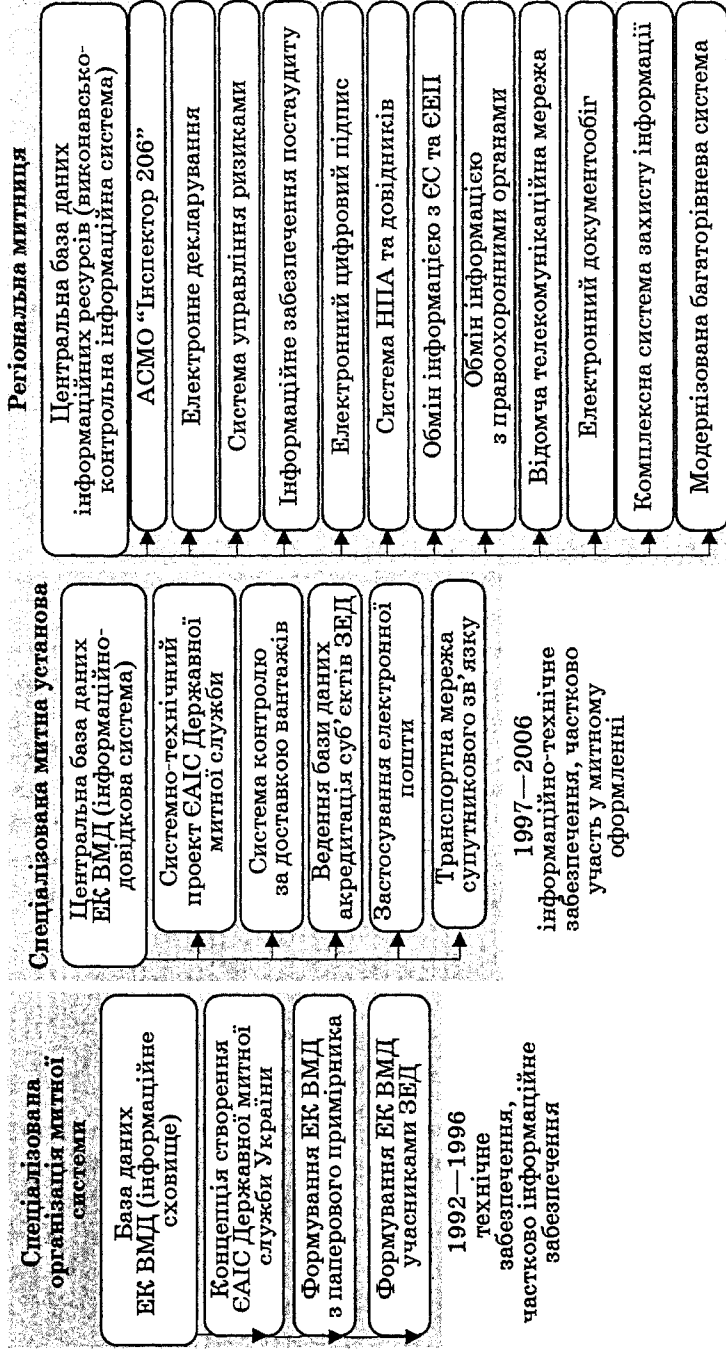

Рис. 13.3. Розвиток та організація електронного інформаційного середовища в ДМСУ

ментом керування та контролю митної діяльності, тобто головним механізмом забезпечення митної справи.

Відповідно до рішень Європейського Союзу “Електронна митниця” є базою для створення “єдиного вікна”, яке зобов’язані використовувати інші відомства, що задіяні у митній справі. Тому і на митні органи України повинні бути покладені додаткові обов’язки з координації дій міністерств та відомств в цьому напрямку, затвердження яких є необхідним відповідними рішеннями уряду.

Об’єднуючий стрижень митної служби — це інформаційні механізми, запорука посилення авторитету та могутності митниці. Інші шляхи — це крок назад.

Такий підхід потребує змін не тільки на рівні інформаційного департаменту, а й також на рівні управлінської ланки центрального апарату ДМСУ.

Ця система повинна базуватися на нових інформаційних технологіях та, відповідно, на сучасній матеріальній базі, яка дасть змогу побудувати модернізовану багаторівневу систему із застосуванням телекомунікаційних технологій, забезпеченою комплексною системою захисту інформації, що потребує тривалого часу та значних капіталовкладень. Технологічні та технічні проблеми (формати даних, які передаються, програмні продукти, канали зв’язку, забезпечення надання та використання інформації) не дозволяють сьогодні широко-масштабно розпочати введення процедур інформаційних технологій.

13.3. Основні завдання митної статистики

Статистика (від італ. *stato* — держава) — це вид практичної діяльності, спрямованої на збирання, обробку, аналіз та публікацію статистичної інформації. Також мають на увазі і зведені, підсумкові показники будь-якої галузі діяльності. Головне завдання статистики — одержання та своєчасне подання державним органам достовірних даних.

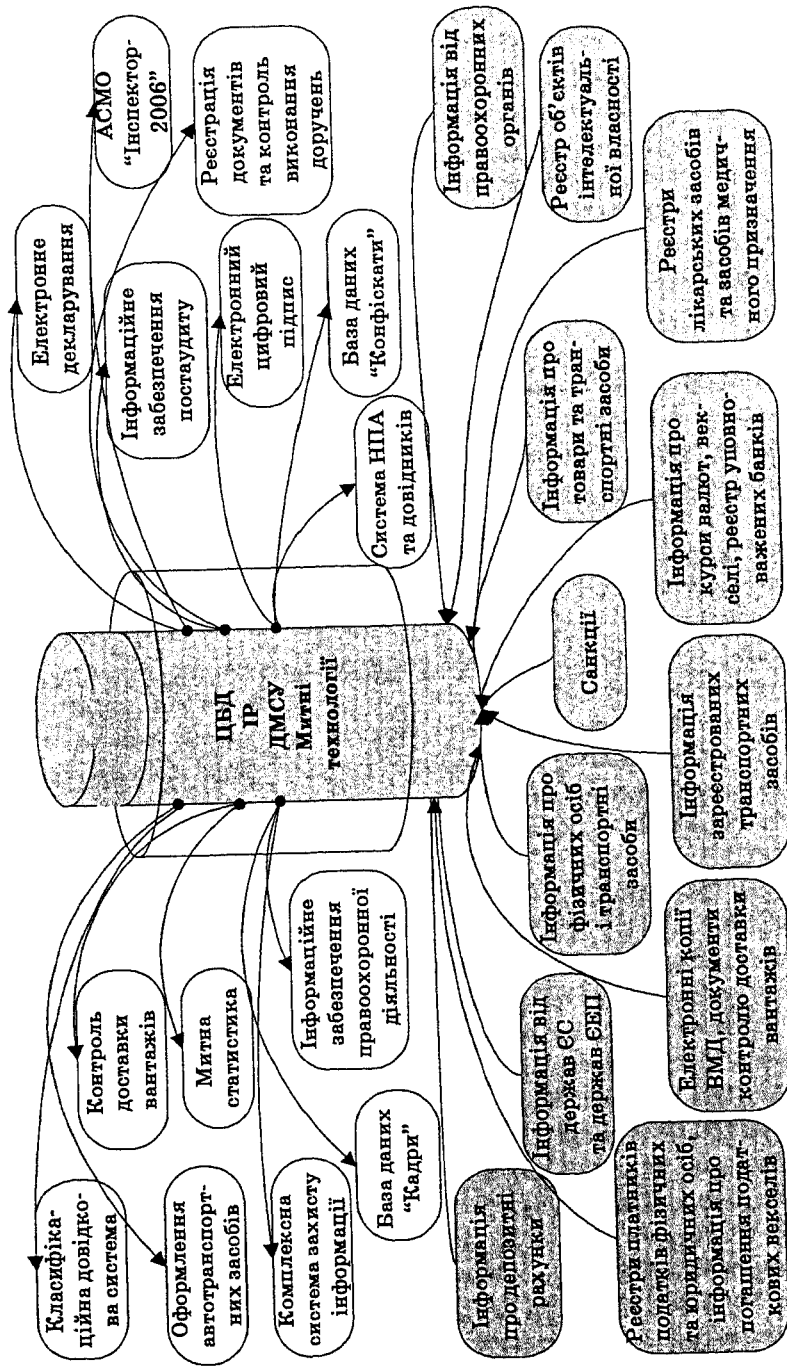

Рис. 13.4. "Електронна митниця" — механізм реалізації митної справи

Статистика зовнішньої торгівлі — галузь економічної статистики, що характеризує обсяги й динаміку зовнішньої торгівлі, її географічний розподіл, товарний склад, частку країн у товарообігу, значення зовнішньої торгівлі для країни. Статистика зовнішньоекономічних зв'язків вивчає результати, форми і методи торговельно-економічного, науково-технічного співробітництва, а також кредитних і валютно-фінансових взаємовідносин, співробітництво в галузі міжнародних перевезень та ін. Серед різних форм зовнішньоекономічних зв'язків найважливішою та найрозповсюдженішою є зовнішня торгівля. Дані широко використовуються при розробці цільової зовнішньоекономічної політики та її здійсненні.

У більшості країн Європи статистика зовнішньої торгівлі виникла в XVII—XVIII ст. на основі матеріалів митних установ. Звітні дані базуються на зведеннях транспортних і товарних документів, які надходять від учасників зовнішньоторговельної діяльності. Вихідними даними при формуванні митної статистики зовнішньої торгівлі є повідомлення, що містяться у вантажних митних деклараціях, які заповнюються при митному оформленні товарів. Включаються всі товари, ввезення і вивезення яких змінює матеріальні ресурси держави. Велике значення має питання про ціни, за якими враховуються експортні та імпорتنі товари. На основі даних аналізується динаміка торгівлі держави з іншими країнами. Дані використовуються для розрахунків бюджетної ефективності експорту-імпорту.

Митна статистика є складовою загальнодержавної системи статистичного обліку і звітності та складається, у свою чергу, з митної статистики зовнішньої торгівлі і спеціальної митної статистики. Митна статистика зовнішньої торгівлі є узагальненою та відповідним чином систематизованою інформацією про переміщення товарів через митний кордон України. Для виконання завдань, покладених на митні органи Верховною Радою України, Президентом України, Кабінетом Міністрів України, митними органами формується, узагальнюється та аналізується спеціальна митна статистика. Статистична інформація, яка формується, узагальнюється і аналізується митними органами, використовується в інтересах зміцнення зов-

нішньоекономічних зв'язків, поліпшення тарифного та нетарифного регулювання, подальшої інтеграції України у загальносвітову систему економічних відносин.

Основними завданнями митної статистики є забезпечення об'єктивного та достовірного обліку даних про переміщення товарів через митний кордон України; збирання, формування, опрацювання, узагальнення, всебічний аналіз та зберігання статистичної інформації з питань митної справи та зовнішньої торгівлі товарами; подання статистичної, довідкової, аналітичної інформації з питань митної справи та зовнішньої торгівлі товарами органам державної влади в порядку, встановленому законом; захист статистичної інформації, яка відповідно до законодавства України не підлягає розголошенню.

Митна статистика призначена для:

- забезпечення повного і достовірного обліку даних про експорт та імпорт держави;
- аналізу основних тенденцій, структури й динаміки зовнішньоторговельних товаропотоків держави разом із аналізом його макроекономічної ситуації;
- інформаційного забезпечення вищих органів державної влади й управління для прийняття ними рішень у галузі митної політики та державного регулювання зовнішньої торгівлі;
- аналізу кон'юнктури ринку держави;
- контролю за нарахуванням митних платежів;
- здійснення валютного контролю в межах компетенції митних органів;
- представлення даних митної статистики для складання торгового та окремих статей платіжного балансів держави;
- сприяння в здійсненні державами взаємного обміну інформацією з митної статистики зовнішньої торгівлі;
- розв'язання інших завдань, обумовлених національною митною політикою.

Результати діяльності митних органів характеризуються, насамперед, сумами, які перераховуються до Державного бюджету України. Значним джерелом поповнення державного бюджету є мито, податок на додану вартість та непрямий податок — акцизний збір. Основні показники оперативної роботи:

кількість оформлених вантажних митних декларацій, пропущених та оформлених вантажів, транспортних засобів, громадян, що перетинають митний кордон України. На окрему увагу заслуговують показники роботи митниць із ведення боротьби з контрабандою і порушеннями митних правил.

13.4. Методологія ведення митної статистики зовнішньої торгівлі

Методологія ведення митної статистики країн СНД ґрунтується на документі, поданому нижче.¹

Утверждена
Решением Совета глав правительств
Содружества Независимых Государств
о Единой методологии таможенной
статистики внешней торговли госу-
дарств — участников Содружества
Независимых Государств от 9 декабря
1994 года

ЕДИНАЯ МЕТОДОЛОГИЯ ТАМОЖЕННОЙ СТАТИСТИКИ ВНЕШНЕЙ ТОРГОВЛИ ГОСУДАРСТВ — УЧАСТНИКОВ СОДРУЖЕСТВА НЕЗАВИСИМЫХ ГОСУДАРСТВ

I. Общие положения

В настоящей Единой методологии таможенной статистики внешней торговли государств — участников Содружества Независимых Государств (в дальнейшем — Методология) изложены основные правила и процедуры, которые базируются на положениях таможенного законодательства государств — участников Содружества (в дальнейшем — государства).

Методология разработана с учетом рекомендаций Статистической Комиссии ООН и “Руководства для пользователей по статистике внешней торговли” (Евростат, издание 3, 1990 г.).

¹ Подається мовою оригіналу.

II. Задачи таможенной статистики внешней торговли

Таможенная статистика внешней торговли является составной частью статистики внешнеэкономических связей государства.

Таможенная статистика предназначена для решения следующих задач:

- обеспечение полного и достоверного учета данных об экспорте и импорте государства;
- анализ основных тенденций, структуры и динамики внешнеторговых товаропотоков государства в увязке с анализом его макроэкономической ситуации;
- информационное обеспечение высших органов государственной власти и управления при принятии ими решений в области таможенной политики и государственного регулирования внешней торговли;
- анализ конъюнктуры рынка государства;
- контроль за поступлением таможенных платежей в государственный бюджет;
- осуществление валютного контроля в пределах компетенции таможенных органов;
- представление данных таможенной статистики для составления торгового и отдельных статей платежного балансов государства;
- содействие в осуществлении государствами взаимного обмена информацией по таможенной статистике внешней торговли;
- решение иных задач, обусловленных национальной таможенной политикой.

III. Используемые термины

В настоящей Методологии используются основные термины в следующих значениях:

1. “Таможенная территория государства” — сухопутная территория государства, территориальные и внутренние воды и воздушное пространство над ними.

Таможенная территория государства включает в себя также находящиеся в морской исключительной экономической зоне государства искусственные острова, установки и сооружения,

над которыми государство обладает исключительной юрисдикцией в отношении таможенного дела.

Расположенные на территории государства свободные таможенные зоны и свободные склады рассматриваются как находящиеся вне таможенной территории государства.

2. “Таможенная граница государства” — пределы таможенной территории государства, а также периметры свободных таможенных зон и свободных складов.

3. “Товары” — любое движимое имущество, в том числе валюта, валютные ценности, электрическая, тепловая, иные виды энергии и транспортные средства, за исключением транспортных средств, используемых для международных перевозок пассажиров и товаров.

4. “Отечественные товары” — товары, происходящие из государства, либо товары, выпущенные в свободное обращение на территории этого государства.

5. “Иностранные товары” — товары, не указанные в пункте 4 настоящего раздела.

6. “Таможенный режим” — совокупность положений, определяющих статус товаров и транспортных средств, перемещаемых через таможенную границу государства, для таможенных целей.

6.1. “Выпуск товаров для свободного обращения (импорт)” — таможенный режим, при котором ввозимые на таможенную территорию государства иностранные товары остаются постоянно на этой территории без обязательства об их вывозе с этой территории.

6.2. “Реимпорт товаров” — таможенный режим, при котором отечественные товары, вывезенные с таможенной территории государства в соответствии с таможенным режимом экспорта, ввозятся обратно в установленные сроки без взимания таможенных пошлин, налогов, а также без применения к товарам мер экономической политики.

6.3. “Транзит товаров” — таможенный режим, при котором товары перемещаются под таможенным контролем между двумя таможенными органами государства, в том числе через территорию иностранного государства, без взимания таможенных пошлин, налогов, а также без применения к товарам мер экономической политики.

6.4. “Таможенный склад” — таможенный режим, при котором ввезенные товары хранятся под таможенным контролем без взимания таможенных пошлин и налогов, а также без применения к товарам мер экономической политики в период хранения, а товары, предназначенные для вывоза в соответствии с таможенным режимом экспорта, хранятся под таможенным контролем с предоставлением льгот, предусмотренных таможенным законодательством.

6.5. “Магазин беспошлинной торговли” — таможенный режим, при котором товары реализуются под таможенным контролем на таможенной территории государства (в аэропортах, портах, открытых для международного сообщения, и иных местах, определяемых таможенными органами государства) без взимания таможенных пошлин и налогов, а также без применения к товарам мер экономической политики.

6.6. “Переработка товаров на таможенной территории” — таможенный режим, при котором иностранные товары используются в установленном порядке для переработки на таможенной территории государства без применения мер экономической политики и с возвратом сумм ввозных таможенных пошлин и налогов при условии вывоза в соответствии с таможенным режимом экспорта продуктов переработки за пределы таможенной территории государства.

6.7. “Переработка товаров под таможенным контролем” — таможенный режим, при котором иностранные товары используются в установленном порядке на таможенной территории государства без взимания таможенных пошлин и налогов, а также без применения к товарам мер экономической политики для переработки под таможенным контролем с последующим выпуском для свободного обращения или помещением продуктов переработки под иной таможенный режим.

6.8. “Временный ввоз (вывоз) товаров” — таможенный режим, при котором пользование товарами на таможенной территории государства или за его пределами допускается с полным или частичным освобождением от таможенных пошлин и налогов, а также без применения мер экономической политики.

Временно ввозимые (вывозимые) товары подлежат возврату в неизменном состоянии, кроме изменений вследствие естест-

венного износа либо убыли при нормальных условиях транспортировки и хранения.

6.9. “Свободная таможенная зона и свободный склад” — таможенные режимы, при которых иностранные товары размещаются и используются в соответствующих территориальных границах или помещениях (местах) без взимания таможенных пошлин, налогов, а также без применения к указанным товарам мер экономической политики, а отечественные товары размещаются и используются на условиях, применяемых к вывозу в соответствии с таможенным режимом экспорта.

6.10. “Переработка товаров вне таможенной территории” — таможенный режим, при котором отечественные товары вывозятся без применения к ним мер экономической политики и используются вне таможенной территории государства с целью их переработки и последующего выпуска продуктов переработки в свободное обращение на таможенной территории этого государства с полным или частичным освобождением от таможенных пошлин и налогов, а также без применения к товарам мер экономической политики.

6.11. “Экспорт товаров” — таможенный режим, при котором товары вывозятся за пределы таможенной территории государства без обязательства об их ввозе на эту территорию.

6.12. “Резэкспорт товаров” — таможенный режим, при котором иностранные товары вывозятся с таможенной территории государства без взимания или с возвратом ввозных таможенных пошлин и налогов и без применения мер экономической политики в соответствии с таможенным законодательством.

6.13. “Уничтожение товаров” — таможенный режим, при котором иностранные товары уничтожаются под таможенным контролем, включая приведение их в состояние, непригодное для использования, без взимания таможенных пошлин и налогов, а также без применения к товарам мер экономической политики.

6.14. “Отказ от товара в пользу государства” — таможенный режим, при котором лицо отказывается от товара без взимания таможенных пошлин, налогов, а также без применения мер экономической политики.

IV. Источники формирования таможенной статистики внешней торговли

Исходными данными при формировании таможенной статистики внешней торговли являются сведения, содержащиеся в грузовых таможенных декларациях, заполняемых декларантами при таможенном оформлении товаров.

Учет товаров, перемещаемых трубопроводным транспортом (нефть, нефтепродукты, газ, вода и др.) и по линиям электропередач, осуществляется (в соответствии с особенностями их декларирования) по партиям товаров, поставленным в соответствии с документами, подтверждающими приемку товаров на пограничных пунктах трубопроводов или линий электропередач.

V. Объект учета в таможенной статистике внешней торговли

В таможенную статистику внешней торговли включаются все товары (в том числе ценности, за исключением валютных ценностей, находящихся в обращении), ввоз и вывоз которых уменьшает или увеличивает материальные ресурсы государства.

VI. Система учета внешней торговли

1. С помощью таможенной статистики внешней торговли государства ведется учет ввоза и вывоза товаров на основании "общей" системы учета внешней торговли, при которой учитываются все товары, поступающие в пределы статистической территории государства или покидающие эти пределы. При этом границей статистической территории государства выступает его государственная граница¹.

2. При "общей" системе учета в таможенной статистике внешней торговли учитываются следующие категории товаров.

ИМПОРТ

Товары, ввозимые для свободного обращения.

Реимпортируемые товары.

Товары, ввозимые для переработки на таможенной территории.

¹ При "специальной" системе учета внешней торговли границей статистической территории государства является его таможенная граница.

Товары, ввозимые после переработки вне таможенной территории.

Товары, ввозимые для переработки под таможенным контролем.

Товары, ввозимые на территорию государства в соответствии с режимом реэкспорта.

Товары, ввозимые на территорию государства в свободные таможенные зоны и на свободные склады.

Ввозимые товары, от которых лицо отказывается в пользу государства.

Иностранные товары, ввозимые в магазины беспошлинной торговли.

Товары, временно ввозимые для аренды сроком на один год и более.

ЭКСПОРТ

Товары, вывозимые в соответствии с таможенным режимом экспорта.

Ввезенные в государство товары, выпущенные для свободного обращения, а затем вывозимые с территории государства в соответствии с таможенным режимом экспорта.

Товары, вывозимые после переработки на таможенной территории.

Товары, вывозимые после переработки под таможенным контролем.

Товары, вывозимые для переработки вне таможенной территории.

Товары, вывозимые с территории государства в соответствии с режимом реэкспорта.

Товары, вывозимые с территории государства из свободных таможенных зон и со свободных складов.

Иностранные и отечественные товары, вывозимые с территории государства из магазинов беспошлинной торговли.

Товары, временно вывозимые для аренды сроком на один год и более.

3. Не учитываются в таможенной статистике внешней торговли при "общей" системе учета категории товаров, определяемые в соответствии со следующими таможенными режимами:

товары, перемещаемые транзитом через территорию государства;

товары, помещенные под таможенный режим таможенного склада;

временно ввозимые (вывозимые) товары, за исключением арендуемых сроком на один год и более;

иностранные товары, уничтожаемые на территории государства;

вывозимые товары, от которых лицо отказалось в пользу государства, а также уничтожение товаров;

товары, вывозимые в соответствии с таможенным режимом вывоза товаров для представительств государства за рубежом.

4. В таможенной статистике внешней торговли не учитываются также следующие товары:

а) валютные ценности (в том числе монетарное золото, находящиеся в обращении) которыми обмениваются банки для урегулирования взаимных расчетов;

б) предметы залога и другие средства обеспечения обязательств;

в) товары, стоимость которых не превышает порога статистического наблюдения;

г) товары для официального (служебного) пользования дипломатических и консульских представительств иностранных государств, международных и межправительственных организаций, представительств иностранных государств при этих организациях; дары государственным органам, международным и межправительственным организациям, главам государств, членам парламентов и правительств;

д) товары, предназначенные для обеспечения боеготовности и повседневной деятельности отечественных воинских частей, дислоцирующихся за пределами государства, а также находящихся в составе войск ООН, и товары, возвращаемые на территорию государства отечественными воинскими частями;

е) товары, не являющиеся предметом коммерческих операций:

1) перемещаемые физическими лицами не для коммерческих целей, в том числе пересылаемые в международных почтовых отправлениях и грузом;

2) почтовые знаки;

3) предметы обрядов и церемоний;

4) фотографии, экспонированные и проявленные пленки, проекты, рисунки, кальки, рукописи, деловые бумаги, административные печатные бланки, грамоты, а также любой носитель информации, применяемый в рамках международного обмена информацией (в том числе иностранные стандарты, технические условия, технические описания и т. п.);

б) товары, ввозимые и вывозимые физическими лицами, выезжающими или въезжающими на постоянное место жительства, а также беженцами и вынужденными переселенцами;

в) товары, поставляемые в рамках операции, при которых не пересекается государственная граница страны:

1) морские, речные суда и летательные аппараты, предназначенные для использования в международных перевозках;

2) рыба и все виды морских продуктов, продаваемые с отечественных судов за границей, в том числе и на иностранные суда, находящиеся в территориальных водах иностранных государств или в открытом море;

3) товары, добытые со дна в открытом море;

4) бункерное топливо, балласт, продовольствие и иные материалы, приобретаемые за рубежом для отечественных транспортных средств¹;

б) реэкспорт (в статистическом значении этого термина) без завоза в страну;

в) ввозимые в государство рыба и другие морские продукты, добытые в открытом море либо в территориальных водах иностранных государств на условиях концессии;

г) товары, поставляемые в порядке рекламации, гарантийного обслуживания, а также ошибочные поставки товаров.

5. При ввозе на территорию государства и вывозе с этой территории учет ряда товаров в таможенной статистике внешней торговли имеет свою специфику. В частности:

¹ Учет указанных товаров будет осуществляться на последующих этапах совершенствования таможенной статистики внешней торговли на основе использования дополнительных, кроме грузовых таможенных деклараций, источников первичной информации.

а) драгоценные металлы, которые не выступают в качестве платежного средства, ценные бумаги, банкноты и монеты, не находящиеся в обращении, учитываются в экспорте и импорте по их коммерческой стоимости;

б) межправительственные поставки, включающие ввоз и вывоз товаров в рамках правительственных программ внешней помощи, учитываются вне зависимости от того, поставляются ли эти товары в счет взносов в фонд технической помощи ООН, в качестве даров или являются займом, товарообменной (бартерной) партией или представляют собой военные репарации или реституции;

в) гуманитарная помощь учитывается по стоимости с разбивкой по государствам;

г) бункерное топливо, балласт, продовольствие и иные материалы учитываются при:

— продаже для иностранных морских, речных судов и летательных аппаратов на территории государства;

— покупке с иностранных морских, речных судов на территории государства;

д) товары, арендуемые сроком на один год и более, учитываются по полной стоимости арендуемого товара на момент ввоза (вывоза).

VII. Товары, учитываемые в таможенной статистике внешней торговли

В таможенной статистике внешней торговли при необходимости учитываются особо с включением во внешнеторговый оборот государства следующие категории товаров, направляемые для переработки или подвергшиеся переработке на таможенной территории государства, под таможенным контролем или вне таможенной территории государства:

ПРИ ВВОЗЕ:

товары, ввозимые для переработки на таможенной территории государства, а также ввозимые для переработки под таможенным контролем;

товары, ввозимые после переработки вне таможенной территории государства;

ПРИ ВЫВОЗЕ:

товары, вывозимые после переработки на таможенной территории государства, а также вывозимые после переработки под таможенным контролем;

товары, вывозимые для переработки вне таможенной территории государства.

VIII. Показатели таможенной статистики внешней торговли

Для формирования таможенной статистики внешней торговли используются следующие показатели:

- отчетный период;
- направление товаропотока (ввоз или вывоз);
- страна происхождения;
- страна назначения;
- страна покупки;
- страна продажи;
- страна отгрузки (отправления);
- статистическая стоимость;
- код и наименование товара;
- вес нетто;
- код и наименование дополнительных единиц измерения;
- количество по дополнительным единицам измерения;
- характер сделки;
- вид таможенного режима;
- регион;
- прочие показатели.

IX. Страны-контрагенты

В таможенной статистике странами-контрагентами считаются:

ПРИ ВВОЗЕ:

страна происхождения товара;

страна отгрузки — для товаров, включенных в группу 97 Товарной номенклатуры внешнеэкономической деятельности (ТН ВЭД) (произведения искусства, предметы коллекционирования и антиквариат), и реимпортных товаров.

ПРИ ВЫВОЗЕ:

страна назначения товара.

Страной происхождения товаров считается страна, в которой товар был полностью произведен или подвергнут достаточной переработке.

Товарами, полностью произведенными в данной стране, считаются:

а) полезные ископаемые, добытые на ее территории, или в ее территориальных водах, или на ее континентальном шельфе и в морских недрах, если страна имеет исключительные права на разработку этих недр;

б) растительная продукция, выращенная или собранная на ее территории;

в) живые животные, родившиеся и выращенные в ней;

г) продукция, полученная в этой стране от выращенных в ней животных;

д) произведенная в стране продукция охотничьего, рыболовного и морского промыслов;

е) продукция морского промысла, добытая и/или произведенная в Мировом океане судами данной страны либо судами, арендованными (зафрахтованными) ею;

ж) вторичное сырье и отходы, являющиеся результатом производственных и иных операций, осуществляемых в данной стране;

з) продукция высоких технологий, полученная в открытом космосе на космических судах, принадлежащих данной стране либо арендуемых ею;

и) товары, произведенные в данной стране исключительно из продукции, упомянутой в пунктах “а” — “з” части третьей настоящего раздела.

Если в производстве товара участвуют две и более страны, происхождение товара определяется в соответствии с критериями достаточной переработки.

Критериями достаточной переработки товара в данной стране являются:

1) изменение товарной позиции (классификационного кода товара) по ТН ВЭД на уровне любого из первых четырех знаков, произошедшее в результате переработки товара;

2) выполнение производственных или технологических операций, достаточных или не достаточных для того, чтобы товар

считался происходящим из той страны, где эти операции имели место;

3) правило адвалорной доли — изменение стоимости товара, когда процентная доля стоимости использованных материалов или добавленной стоимости достигает фиксированной доли цены поставляемого товара.

При этом считаются не отвечающими критерию достаточной переработки:

а) операции по обеспечению сохранности товаров во время хранения или транспортировки;

б) операции по подготовке товаров к продаже и транспортировке (дробление партии, формирование отправок, сортировка, переупаковка);

в) простые сборочные операции;

г) смешивание товаров (компонентов) без придания полученной продукции характеристик, существенно отличающих ее от исходных составляющих.

В случае, когда в отношении конкретных товаров или страны происхождения товара особо не оговаривается, применяется общее правило, в соответствии с которым товар считается подвергнутым достаточной переработке, если произошло изменение товарной позиции по ТН ВЭД на уровне любого из первых четырех знаков.

Страна назначения — страна, известная на момент отгрузки как конечная страна назначения товара.

Страной назначения для товаров, вывозимых для переработки, считается страна, в которой товар подвергается переработке.

Если в момент поставки неизвестна страна происхождения или назначения товара, то ввоз (вывоз) отражается по стране покупки (продажи) товара.

Страной покупки (продажи) считается страна, на территории которой зарегистрировано (проживает) лицо (независимо от его национальной принадлежности), купившее или продавшее товар.

Х. Момент учета

Учет ввоза и вывоза товаров при водных, железнодорожных, автомобильных, воздушных перевозках ведется по дате разрешения таможенного органа на выпуск товара, проставленной на грузовой таможенной декларации.

Датой ввоза и вывоза товаров, поставляемых трубопроводным транспортом, а также электроэнергии, поставляемой по линиям электропередач, считается дата приемо-сдаточного акта, составленного на пограничных и контрольно-распределительных пунктах соответственно трубопровода и линий электропередач.

XI. Статистическая стоимость товаров

Статистическая стоимость товаров определяется в долларах США по ценам контрактов, приведенным к единому базису.

Оценка стоимости импорта производится на базе цен СИФ — порт страны-импортера или СИП — пункт назначения на границе страны-импортера.

СИФ (стоимость, страхование, фрахт) — условие продажи товара, согласно которому в цену товара включается его стоимость и расходы по страхованию и транспортировке товара до порта страны-импортера.

Оценка стоимости экспорта производится на базе цен FOB — порт страны-экспортера или DAF — граница страны-экспортера.

FOB (свободно на борту) — условие продажи товара, согласно которому в цену товара включается его стоимость и расходы по доставке и погрузке товара на борт судна.

Понятия СИФ, FOB, СИП и DAF определяются в соответствии с “Международными правилами толкования торговых терминов “Инкотермс”, 1990 год.

Пересчет в доллары США производится по курсу, котируемому национальным (центральным) банком государства на день принятия грузовой таможенной декларации.

XII. Количественный учет товаров

Количественный учет товаров ведется в таможенной статистике внешней торговли по весу нетто.

В необходимых случаях для сбора и обработки статистических данных ведется параллельный учет товаров по количеству, выраженному в дополнительных единицах измерения (штуки, литры, кубические метры и др.). Эти единицы измерения указываются в соответствующей колонке “Дополнительные единицы измерения” ТН ВЭД.

ХІІІ. Классификация товаров

Для классификации и кодирования товаров в таможенной статистике внешней торговли применяется классификатор “Товарная номенклатура внешнеэкономической деятельности” (ТН ВЭД).

Десятизначный цифровой код ТН ВЭД состоит из следующих элементов:

— первые шесть цифр означают код товара по Гармонизированной системе описания и кодирования товаров (ГС);

— те же шесть цифр плюс седьмой, восьмой и девятый знаки образуют код товара по “Товарной номенклатуре внешнеэкономической деятельности”.

Классификационная структура ТН ВЭД

Уровень классификации	Код	Количество
Раздел	Римские цифры	21
Группы	2 знака	97
Товарная позиция	4 знака	1241
Субпозиции	6 знаков	5019
Подсубпозиции	9 знаков	9506

Для обеспечения единообразного понимания классификационных группировок ТН ВЭД используются примечания к разделам, группам, конкретным товарным позициям, а также Основные правила интерпретации ТН ВЭД, имеющие юридическую силу.

Примітка. На даний час в Україні використовується десятизначний код товару згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД), яка базується на Гармонізованій системі опису та кодування товарів.

ХІV. Используемые классификаторы

В таможенной статистике внешней торговли государств используются единые классификаторы на основе международных классификаторов. Введение единых классификаторов осуществляется Советом руководителей таможенных служб государств — участников Содружества.

13.5. Використання даних митної статистики зовнішньої торгівлі

На сьогодні однією з основних ознак розвиненої держави є наявність досконалої системи статистичних спостережень, яка охоплює найважливіші соціально-економічні аспекти діяльності держави при реалізації як зовнішньої, так і внутрішньої політики. Про беззаперечність цього твердження свідчить визнання на найвищому законодавчому рівні ряду держав ведення статистики як окремого напрямку державної політики. В Україні необхідність та обов'язковість ведення державної статистики закріплені Законом України “Про державну статистику”.

Цим Законом окреслюються такі головні завдання, які повинна вирішувати державна статистика:

- реалізація державної політики в галузі статистики;
- збирання, розробка, узагальнення та всебічний аналіз статистичної інформації про процеси, що відбуваються в економічному та соціальному житті України;
- розробка та впровадження статистичної методології, яка базується на результатах наукових досліджень, міжнародних стандартах та рекомендаціях;
- забезпечення достовірності, об'єктивності, оперативності, стабільності та цілісності статистичної інформації;
- забезпечення доступності, гласності й відкритості зведених статистичних даних в межах чинного законодавства.

Також Законом України “Про державну статистику” визначене коло державних та інших органів України, які задіяні у веденні державної статистики.

Види даних митної статистики. Нині митними органами ведуться два види митної статистики — статистика зовнішньої торгівлі (далі — СЗТ) та спеціальна митна статистика. Ці види митної статистики мають свої особливості як формування, так і використання.

СЗТ, як буде вказано нижче, формується на основі даних електронних копій вантажних митних декларацій і використовується як джерела для формування офіційної статистики зовнішньої торгівлі України, для складання платіжного та зовнішньоторговельного балансу України.

Спеціальна митна статистика формується на основі звітів митних органів з основних показників діяльності та використовується безпосередньо ДМСУ для аналізу діяльності митної системи та підвищення ефективності її роботи.

З 1 січня 2004 р. із набранням чинності МКУ від 11 липня 2002 р. № 92-IV питання ведення митної статистики регулюються ст. 303—310.

Роль та завдання статистики зовнішньої торгівлі. Статистика зовнішньої торгівлі як складова загальної статистичної системи держави має безумовно велике значення не тільки і не стільки для констатування кількості товарів, які за певні проміжки часу переміщуються через кордон держави. Всебічний аналіз статистичних даних дає необмежені можливості:

- для формування та реалізації науково обґрунтованої торговельно-економічної, транспортної політики держави;
- аналізу ринків пропозиції та збуту;
- планування інфраструктури;
- прогнозування макроекономічних показників у системі національних рахунків та платіжного балансу;
- складення товарних балансів (для спостереження за змінами рівня забезпеченості населення та забезпеченості промислово важливими групами товарів);
- ведення транспортної політики;
- розрахунків різного роду індексів показників;
- прогнозування макроекономічних показників у системі національних рахунків та платіжного балансу.

Методологічні підходи до формування СЗТ в Україні. До 1997 р. офіційна статистика зовнішньої торгівлі України формувалася на підставі запроваджених Державним комітетом статистики України форм державної статистичної звітності (зокрема, форма 8-зез), які з визначеною періодичністю заповнювалися підпри-

емствами та подавалися до органів державної статистики. Паралельно, починаючи з 1993 р., статистика зовнішньої торгівлі з товарів, що підлягають декларуванню митним органам при переміщенні через митний кордон України, формувалася ДМСУ на підставі електронних копій вантажних митних декларацій. Набутий досвід паралельного існування двох принципово різних систем формування статистики визначив безперечні переваги порядку, запровадженого ДМСУ, як з погляду достовірності вихідних даних, так і оперативності їх отримання.

Наприкінці 1996 р. урядом України було прийнято рішення про впровадження, починаючи з 1 січня 1997 р., порядку формування офіційної статистики зовнішньої торгівлі України, при якому єдиним офіційним джерелом для її формування є дані вантажних митних декларацій, що становлять базу даних митної статистики зовнішньої торгівлі. До цих даних Держкомстатом дораховуються відомості про переміщення товарів, які не підлягають декларуванню митним органам.

Отже, на сьогодні в Україні система збору та формування даних статистики зовнішньої торгівлі відповідає рекомендаціям міжнародних організацій, що займаються питаннями статистики міжнародної торгівлі.

Вимоги до СЗТ, що встановлюються ЄМСЗТ. Уніфікація методологічних підходів до питань формування даних статистики зовнішньої торгівлі з міжнародно прийнятими є одним із необхідних заходів для належного розвитку країни та її інтеграції у світове співтовариство.

В Україні нині для формування даних СЗТ застосовується Єдина методологія митної статистики зовнішньої торгівлі держав — учасниць СНД (ЄМСЗТ), до якої 9 грудня 1994 р. приєдналися уряди всіх країн СНД.

ЄМСЗТ розроблена з урахуванням рекомендацій Статистичної комісії ООН та “Керівництва для користувачів зі статистики зовнішньої торгівлі” (Євростат, 1990) і встановлює такі визначення:

- завдань митної СЗТ;
- єдиної термінології;
- джерел формування митної СЗТ;

- об'єктів обліку зовнішньої торгівлі;
- системи обліку зовнішньої торгівлі;
- особливого обліку товарів у митній СЗТ;
- показників митної СЗТ;
- країн-контрагентів;
- моменту обліку;
- статистичної вартості товарів;
- кількісного обліку товарів;
- класифікації товарів;
- класифікаторів, що використовуються;
- меж сфери статистичного спостереження;
- статистичних публікацій;
- конфіденційності інформації.

Слід детальніше зупинитися на деяких положеннях ЄМСЗТ, що потребують уваги при формуванні первинних даних.

Джерелом формування митної СЗТ згідно з методологією визначено вантажну митну декларацію. Враховуючи те, що в Україні створено єдину мережу передачі експортної ВМД (ЕК ВМД) та сформовано Центральну базу даних експортних ВМД (ЦБД ЕК ВМД), і запроваджено систему обов'язкового надання декларантом ЕК ВМД при митному оформленні вантажів, ДМСУ має можливість оперативної підготовки даних митної статистики в будь-яких розрізах, що в свою чергу, дозволяє органам державної влади та державного управління України приймати оперативні рішення з того чи іншого питання. У зв'язку з цим, на підрозділи митних органів, що забезпечують контроль, введення та пересилання до ЦБД ЕК ВМД первинних даних (ЕК ВМД), покладається відповідальність за достовірність та своєчасну передачу зазначених даних.

З метою найбільш точного відображення процесів, що відбуваються у зовнішній торгівлі, дуже важливим є питання чіткого зазначення у ВМД показників, що використовуються для формування звітів. Це такі показники:

- звітний період;
- направлення товаропотоку (ввезення або вивезення);
- країна походження;
- країна призначення;
- країна купівлі;

- країна продажу;
- країна відвантаження (відправлення);
- статистична вартість;
- код і найменування товару;
- вага нетто;
- код та найменування додаткових одиниць виміру;
- кількість за додатковими одиницями виміру;
- характер угоди;
- вид митного режиму;
- регіон;
- деякі інші показники.

13.6. Спеціальна митна статистика

Митна статистика, крім митної статистики зовнішньої торгівлі, також включає спеціальну митну статистику.

Спеціальна митна статистика — це система збирання, опрацювання, аналізу, поширення, збереження, захисту та використання статистичної інформації, що відображає діяльність митних органів при здійсненні ними митної справи.

Дані спеціальної митної статистики використовуються ДМСУ для визначення ефективності роботи митних органів, для забезпечення аналізу та прогнозування розвитку митної системи, для підготовки й прийняття рішень щодо вдосконалення структури митної системи України.

Складовими спеціальної митної статистики є:

- статистика декларування, яка містить відомості про переміщувані через митний кордон України товари, транспортні засоби, предмети, що підлягають декларуванню митним органам, про мету їх переміщення через митний кордон України;
- статистика справляння податків і зборів, яка містить відомості про суми нарахованих та сплачених податків і зборів при переміщенні через митний кордон України товарів, транспортних засобів, предметів;
- статистика із питань боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил, яка містить відомості про виявлені

митними органами порушення митних правил, про результати розгляду справ про порушення митних правил судовими органами, про вилучені митними органами товари, транспортні засоби, предмети, про результати взаємодії з правоохоронними органами тощо;

— статистика пасажиропотоків, яка містить відомості про кількість фізичних осіб, що перетинають митний кордон України;

— статистика міжнародних перевезень, яка містить відомості про переміщення через митний кордон України окремих видів транспортних засобів, що використовуються для перевезень товарів, транспортних засобів, предметів, громадян;

— інші види спеціальної митної статистики, які містять відомості з кадрових питань, з питань боротьби із правопорушеннями в митних органах, з адміністративно-господарських питань та інші відомості.

Формування статистичних даних спеціальної митної статистики здійснюється митницями та регіональними митницями.

Збирання, опрацювання та накопичення статистичних даних спеціальної митної статистики здійснюються структурними підрозділами ДМСУ.

Порядок ведення спеціальної митної статистики визначено постановою Кабінету Міністрів України “Про порядок ведення спеціальної митної статистики” від 12 грудня 2002 р. № 1865, яка набула чинності з 1 січня 2004 р.

Завдання для перевірки знань

1. Розкажіть про основні етапи розвитку інформаційних технологій в Митній службі України.
2. Яка головна мета інформатизації Митної служби України?
3. Яке призначення Єдиної автоматизованої інформаційної системи?

4. Розкрийте сутність поняття “Електронна митниця” та розкажіть про основні принципи її організації.
5. Опишіть розвиток та організацію електронного інформаційного середовища в Митній службі України.
6. Що вивчає статистика зовнішньої торгівлі?
7. На чому базуються звітні дані?
8. Які основні завдання митної статистики?
9. Які основні складові спеціальної митної статистики?

Глава 14

ОСОБЛИВОСТІ ПРОПУСКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ТОВАРІВ, ЩО ПЕРЕМІЩУЮТЬСЯ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ ГРОМАДЯНАМИ

14.1. Пропуск через митний кордон

За умови дотримання вимог МКУ та інших законодавчих актів України громадяни можуть переміщувати через митний кордон України будь-які особисті речі та товари, крім тих, що заборонені до ввезення, вивезення (транзиту) в Україну, а також тих, щодо яких законодавством встановлені обмеження.

Пропуск та оподаткування товарів, що переміщуються через митний кордон України громадянами, здійснюється за умови декларування.

Декларування — це заявлення за встановленою формою (письмовою, усною) мети переміщення через митний кордон України предметів і точних даних про кількісні, якісні та вартісні характеристики таких предметів, а також будь-яких відомостей, необхідних для митного контролю та митного оформлення.

Перелік відомостей, що декларуються письмово громадянами у разі переміщення ними через митний кордон України товарів та інших предметів, передбачено постановою Кабінету Міністрів України від 15 липня 1997 р. № 748.

Зазначена постанова передбачає, що громадянин вказує такі дані.

1. Режим переміщення товарів та інших предметів через митний кордон України: в'їзд, виїзд, транзит.
2. Прізвище, ім'я, по батькові; серія і номер паспорта.
3. Місце постійного проживання (країна).
4. Громадянство (підданство).
5. З якої чи/та в яку країну прямує.
6. Чи прямують разом з ним діти, скільки.
7. Кількість місць супроводжуваного багажу, включаючи ручну поклажу.
8. Кількість місць несупроводжуваного багажу, відправленого за вантажними документами.
9. Сума національної валюти України, іншої валюти готівкою, валютних цінностей, кількість виробів з дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння у будь-якому вигляді і стані.
10. Наявність товарів, які потребують обов'язкового декларування і переміщення яких через митний кордон здійснюється за дозвільними документами відповідних компетентних органів — будь-якої зброї, боеприпасів і вибухових речовин, наркотиків і психотропних речовин, предметів старовини і мистецтва, друківаних видань та інших носіїв інформації, отруйних і сильнодіючих речовин та ліків, радіоактивних матеріалів, об'єктів флори і фауни, їхніх частин і одержаної з них продукції, високочастотних радіоелектронних пристроїв і засобів зв'язку.
11. Наявність товарів, які підлягають обкладенню податками.
12. Наявність товарів, які тимчасово ввозяться (вивозяться).
13. Транспортний засіб.
14. Додаткова інформація про найменування та інші відмітні ознаки товару; номер і дата видачі дозвільного документа та назва органу, що його видав; вартість товарів у національній валюті або доларах США.
15. Відомості про транспортний засіб — вид, марка, рік випуску, об'єм двигуна, номери шасі, кузова, двигуна; митний режим — ввезення/вивезення (тимчасове, зворотне).
16. Особистий підпис.

Ввезення громадянами особистих речей та товарів в Україну. Громадяни за умови дотримання вимог МКУ та інших законодавчих актів України, зокрема Закону України від 13 вересня 2001 р. № 2681, можуть переміщувати через митний кордон України будь-які особисті речі та товари, крім тих, що заборонені до ввезення в Україну, а також тих, щодо яких законодавством встановлені обмеження.

Заборонено ввезення в Україну:

— сильнодіючих, отруйних, радіоактивних, вибухових речовин, інших предметів, що можуть завдати шкоди здоров'ю або загрожувати життю населення та тваринного світу чи призвести до руйнування навколишнього середовища;

— друківаних матеріалів, кліше, негативів, відзнятих плівок, фотографічних знімків, кінострічок, відеозаписів, копій магнітної інформації для ЕОМ, рукописів, платівок та інших звукозаписів, малюнків та інших друкованих і образотворчих матеріалів, що містять пропаганду ідей війни, расизму, расової дискримінації і геноциду та іншу, що суперечить відповідним нормам Конституції України;

— предметів, вивезення яких заборонено відповідно до законодавства України;

— товарів, імпорт яких здійснюється з порушенням прав промисловості або інтелектуальної власності.

Особисті речі, що безпосередньо ввозяться громадянами в супроводжуваному багажі будь-якими видами транспорту на митну територію України або пересилаються в несупроводжуваному багажі, усно чи письмово декларуються за бажанням власника таких речей або на вимогу посадової особи митного органу та не оподатковуються.

Митне оформлення й оподаткування товарів, що ввозяться громадянами на митну територію України. Товари, що безпосередньо ввозяться громадянами в супроводжуваному багажі або в міжнародних поштових відправленнях, сумарна вартість яких не перевищує 1000 євро та загальна вага яких не перевищує 100 кг, підлягають обов'язковому письмовому декларуванню митним органом в порядку, передбаченому для громадян, та оподатковуються ввізним митом за ставкою в розмірі

20 % від митної вартості, податком на додану вартість та в установлених законодавством випадках акцизним та іншими зборами.

Товари, що пересилаються на адреси громадян у вантажних та експрес-відправленнях, сумарна митна вартість яких не перевищує 1000 євро та загальна вага яких не перевищує 100 кг, підлягають обов'язковому письмовому декларуванню митним органам в порядку, передбаченому для громадян, та оподатковуються ввізним митом за повними ставками митного тарифу України, податком на додану вартість та в установлених законодавством випадках акцизними та іншими зборами.

Оподаткування товарів, що безпосередньо ввозяться громадянами у супроводжуваному або пересилаються в несупроводжуваному багажі, надходять на адресу громадян у вантажних та міжнародних поштових відправленнях, міжнародних експрес-відправленнях, сумарна митна вартість яких перевищує 1000 євро та/або загальна вага яких перевищує 100 кг, здійснюється за умови оформлення вантажної митної декларації та митного оформлення в порядку, передбаченому для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності при здійсненні ними імпорتنих операцій.

Митне оформлення єдиного неподільного товару, митна вартість якого перевищує 200 євро та вага якого перевищує 50 кг, що ввозиться (пересилається) громадянином у супроводжуваному багажі, надходить на адресу громадянина у міжнародному поштовому відправленні, здійснюється за умови його письмового декларування шляхом заповнення митної декларації, передбаченої для громадян, та після сплати громадянином або уповноваженою на те особою ввізного мита в розмірі 20 % від митної вартості такого предмета, податку на додану вартість та у передбачених законодавством України випадках акцизного та інших зборів.

Оподаткування єдиних неподільних товарів, що надходять на адреси громадян у вантажних та міжнародних експрес-відправленнях, здійснюється незалежно від митної вартості та ваги.

Такі товари підлягають оподаткуванню ввізним митом за повними ставками МТУ, податком на додану вартість та в установлених законодавством випадках, акцизним та іншими зборами.

Особливості оподаткування окремих товарів, що ввозяться громадянами на митну територію України. При ввезенні на митну територію України звільняються від оподаткування:

1) товари, сумарна вартість яких не перевищує 200 євро, а загальна вага не перевищує 50 кг, що ввозяться громадянами у супроводжуваному багажі (за умови усного декларування), пересилаються в несупроводжуваному багажі та надходять на адресу громадян у міжнародних поштових відправленнях;

2) горілчані вироби у кількості 1 л, вино — 2 л, пиво — 5 л, тютюнові вироби — 200 цигарок (або 200 г цих виробів), які ввозяться в особистому багажі громадянами;

3) товари, що тимчасово ввозяться на митну територію України під зобов'язання про їх зворотне вивезення;

4) товари, що належать громадянам-резидентам та переміщуються транзитом через митну територію України;

5) товари, що належать громадянам резидентам та переміщуються транзитом у транзитних зонах міжнародних аеропортів;

6) товари та транспортні засоби, що належать особам, які користуються на території України митними пільгами;

7) транспортні засоби в кількості однієї одиниці за кожною товарною позицією та товари, що ввозяться (пересилаються) громадянами і входять до складу спадщини, відкритої за межами України на користь резидента, у разі підтвердження її складу органами, що вчиняють нотаріальні дії у країні її відкриття. Зазначене підтвердження підлягає легалізації у консульських установах України, що діють у відповідних країнах;

8) товари, що ввозяться (пересилаються) громадянами-резидентами у вигляді призів (нагород), отриманих за участь у спортивних та інших змаганнях (конкурсах, фестивалях тощо), у межах, визначених відповідними документами, у разі підтвердження факту отримання таких призів та нагород нотаріальними органами відповідної країни. Зазначені документи, що підтверджують факт отримання таких призів та нагород, підлягають легалізації у консульських установах України, що діють у відповідних країнах;

9) товари та транспортні засоби, що були попередньо вивезені (переслані) громадянами-резидентами за митний кордон

України в режимі тимчасового вивезення під письмове зобов'язання про їх зворотне ввезення та ввозяться (пересилаються) на митну територію України, за наявності відповідної вивізної митної декларації з зазначенням таких товарів;

10) сільськогосподарська продукція, отримана громадянами-резидентами як натуральна плата за виконану роботу в країнах — учасницях СНД, з якими Україна уклала угоди про вільну торгівлю, що ввозиться в порядку та обсягах, які визначаються КМУ;

11) плодоовочева продукція, вирощена громадянами-резидентами на власних присадибних ділянках сумісних держав, за умови підтвердження кількості вирощеної продукції довідками органів місцевого самоврядування, права власності на такі ділянки, подання сертифіката відповідності або свідоцтва встановленого зразка про визначення сертифіката, що ввозиться в порядку та обсягах, які визначаються КМУ;

12) особисті речі, що ввозяться (пересилаються) у разі переселення громадян на постійне місце проживання в Україну, в тому числі і механічні транспортні засоби (крім транспортних засобів за кодами 87.01; 87.02; 87.03; 87.04; 87.05 УКТЗЕД), в кількості однієї одиниці таких транспортних засобів за кожною товарною позицією на повнолітнього громадянина;

При цьому, слід мати на увазі, що чинним законодавством України дозволяється ввезення у разі переселення на постійне місце проживання на кожного повнолітнього громадянина одного механічного транспортного засобу за кодами 87.01; 87.02; 87.03; 87.04; 87.05 УКТЗЕД за умови, що він є власником такого транспортного засобу на обліку в країні постійного місця попереднього проживання не менше року.

Обмеження ввезення громадянами товарів та особистих речей на митну територію України. Пропуск на митну територію України сільськогосподарської продукції, що підпадає під визначення першої — двадцять четвертої груп УКТЗЕД, що ввозиться громадянами, в будь-яких обсягах не дозволяється.

Це обмеження не поширюється:

— лікєро-горілчані та тютюнові вироби в обсягах, зазначених раніше;

— продукти харчування в упаковці виробника, що надходить на адресу фізичних осіб у міжнародних поштових відправленнях вагою до 10 кг;

— продукти харчування для власного споживання на суму до 50 євро, що ввозяться в порядку та обсягах, які передбачені постановою Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2001 р. № 1652. Продукти харчування, які ввозяться громадянами для власного споживання у відповідних обсягах, декларуються усно або письмово за бажанням власника або на вимогову посадової особи митниці.

Не підлягають переміщенню у несупроводжуваному багажі продукти харчування без упаковки виробника;

— сільськогосподарську продукцію, отриману громадянами-резидентами на власних присадибних ділянках сумісних держав, за умови підтвердження кількості вирощеної продукції довідками органів місцевого самоврядування, права власності на такі ділянки, подання сертифіката відповідності або свідоцтва встановленого зразка про визнання сертифіката.

Не підлягають пропуску через митний кордон України:

— товари, що можуть завдати шкоди здоров'ю або загрожувати життю населення та тваринного світу чи призвести до заподіяння шкоди довкіллю;

— літературні та художні твори, поліграфічна та інша друкована продукція, кіно-, фото-, аудіо- та відеоматеріали, що пропагують війну, жорстокість, порнографію, расову, етнічну або релігійну ворожнечу, закликають до насильницького повалення конституційного ладу в Україні;

— товари та особисті речі, для пропуску яких потрібні дозволи інших державних установ, без наявності цих дозволів.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2002 р. № 1986 митний контроль, оформлення та пропуск через митний кордон України товарів, щодо переміщення яких встановлено обмеження, здійснюється на підставі дозволу уповноваженого органу державної влади, що виконує відповідні контрольні функції, та відповідно до типових технологічних схем здійснення митного контролю автомобільних, водних, залізничних та повітряних транспортних засобів перевізників у пунктах пропуску через державний кордон Укра-

їни після завершення установлених законодавством інших видів контролю (санітарно-епідеміологічного, ветеринарного, фітосанітарного, радіологічного, екологічного та за переміщенням культурних цінностей), необхідних для цього товару.

У разі відсутності дозволу уповноваженого органу державної влади, яка виконує відповідні контрольні функції, або подання дозволу за формою, що не відповідає встановленому зразку, митний орган надає зацікавленим особам письмове повідомлення з зазначенням причин відмови та вичерпним роз'ясненням вимог, виконання яких забезпечує можливість митного оформлення та пропуску через митний кордон України товарів, щодо переміщення яких встановлено обмеження, про порядок здійснення митного контролю, оформлення та пропуску через митний кордон України товарів, щодо переміщення яких встановлено обмеження.

Обмеження щодо віку транспортних засобів, що ввозяться в Україну, встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Тимчасове ввезення громадянами особистих речей та товарів на митну територію України. Громадяни мають право безперешкодно ввозити особисті речі на митну територію України в режимі тимчасового ввезення за умови їх усного або письмового декларування за бажанням власника речей.

Митне оформлення товарів, що ввозяться громадянами на митну територію України в режимі тимчасового ввезення в обсягах, що підлягають оподаткуванню, проводиться шляхом письмового декларування в порядку, визначеному ДМСУ, та подання митному органу зобов'язання про зворотне вивезення таких товарів за митну територію України.

Пропуск через митний кордон України товарів, що тимчасово ввозяться громадянами на митну територію України під зобов'язання про їх зворотне вивезення, сумарна вартість яких не перевищує 1000 євро та загальна вага яких не перевищує 100 кг, або одного неподільного товару незалежно від митної вартості та ваги дозволяється за умови письмового декларування в порядку, передбаченому для громадян, та внесення такими громадянами на рахунок митного органу, що здійснив пропуск таких товарів на митну територію України, грошової

застави у сумі податків, що підлягають сплаті при ввезенні таких товарів на митну територію України з метою вільного використання.

Порядок внесення та повернення грошової застави визначається ДМСУ.

У разі втрати чи повного зіпсування тимчасово ввезених товарів внаслідок форс-мажорних обставин строки, передбачені зобов'язаннями громадян, зупиняються, а грошова застава повертається власнику або його спадкоємцю.

Митне оформлення товарів, що ввозяться на митну територію України громадянами в режимі тимчасового ввезення, сумарна вартість яких перевищує 1000 євро та/або загальна вага яких перевищує 100 кг, проводиться в порядку, передбаченому для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Вивезення громадянами товарів (предметів) та особистих речей з України. Вивезення громадянами товарів з України передбачено ст. 250 та 251 МКУ, які передбачають загальні умови та обмеження.

Вивезення громадянами товарів за межі митної території України здійснюється у порядку та на умовах, встановлених законодавством України для підприємств, якщо інше не передбачено законом.

Вказане не поширюється:

1) на товари, сукупна вартість яких не перевищує суму, еквівалентну 200 євро;

2) предмети, які вивозяться (пересилаються) у зв'язку з виїздом за межі України на постійне місце проживання;

3) предмети, які входять до складу спадщини, оформленої в Україні на користь громадянина-нерезидента, за умови підтвердження складу спадщини органами, що вчиняють нотаріальні дії;

4) товари, які тимчасово вивозяться (пересилаються) за межі митної території України під письмове зобов'язання про їх зворотне ввезення;

5) товари, які були тимчасово ввезені на митну територію України під зобов'язання про їх зворотне вивезення, що підтверджується відповідними документами;

6) предмети, одержані громадянами-нерезидентами у вигляді призів і нагород за участь у змаганнях, конкурсах, фестивалях тощо, які проводяться на території України, що підтверджується відповідними документами;

7) предмети (майно) особистого користування, у тому числі предмети початкового облаштування, придбані в Україні громадянами-нерезидентами, які користуються пільгами згідно з міжнародними договорами України, укладеними в установленому законом порядку, що вивозяться (пересилаються) цими громадянами у зв'язку з їх остаточним виїздом за межі України;

8) товари, придбані громадянами-нерезидентами на території України, загальна вартість яких не перевищує суми іноземної валюти, ввезеної цими громадянами під час в'їзду в Україну, за умови подання відповідних документів;

9) предмети, призначені для особистого користування, що вивозяться (пересилаються) громадянами-нерезидентами у зв'язку з остаточним виїздом за межі України;

10) товари, що вивозяться громадянами-нерезидентами у зв'язку з остаточним виїздом за межі України, на суму, що не перевищує 80 % доходу, одержаного за час роботи чи навчання в Україні, за умови подання відповідних документів.

Не допускається вивезення громадянами за межі митної території України незалежно від загальної вартості:

1) товарів, щодо яких відповідно до законодавства України застосовуються заходи тарифного та нетарифного регулювання експорту;

2) товарів, на які встановлено державні дотації, крім предметів особистого користування;

3) товарів промислового призначення (обладнання, комплектуючих виробів, матеріалів тощо) згідно з переліком, що визначається Кабінетом Міністрів України.

Вивезення дорогоцінних металів (за винятком банківських металів, пам'ятних та ювілейних монет України із дорогоцінних металів), дорогоцінного каміння та виробів з них, а також культурних цінностей з метою їх відчуження дозволяється у порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України. По-

рядок вивезення банківських металів, пам'ятних та ювілейних монет України з дорогоцінних металів визначається Національним банком України.

Обмеження щодо вивезення громадянами алкогольних та тютюнових виробів, встановлені також як при ввезенні, а саме: горілчані вироби у кількості 1 л, вино — 2 л, пиво — 5 л, тютюнові вироби — 200 цигарок (або 200 г цих виробів), які вивозяться в особистому багажі громадянами.

Заборонено вивезення за межі митної території України предметів (товарів), при вивезенні яких з України потрібні дозволи на вивезення:

— зброя військових зразків будь-якого роду та набої до неї, спеціальні засоби самооборони, які заряджені речовинами сльозоточивою та дратівною дії — дозвіл Міністерства внутрішніх справ України;

— живі тварини — ветеринарний сертифікат;

— наркотичні та психотропні речовини, а також пристрої для куріння опію та гашишу — дозвіл Міністерства охорони здоров'я;

— об'єкти матеріальної та духовної культури (оригінальні художні твори живопису, графіки та скульптури, художні композиції та монтажі з будь-яких матеріалів, твори декоративно-прикладного і традиційного народного мистецтва, предмети, пов'язані з історичними подіями, розвитком суспільства та держави, історією, науки, культури, а також такі, що стосуються життя та діяльності видатних діячів держави, політичних партій, громадських і релігійних організацій, науки, культури та мистецтва, предмети музейного значення, старовинні книги та інші видання, що становлять історичну, художню, наукову цінність, нумізматику, художню зброя, книги, рукописи, платівки, музичні інструменти, поштові марки тощо), що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення і підлягає збереженню, відтворенню та охороні — дозвіл Державної служби контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон України;

— сильнодіючих, отруйних, радіоактивних, вибухових ре-

човин, інших предметів, що можуть завдати шкоди здоров'ю або загрожувати життю населення та тваринного світу чи призвести до руйнування навколишнього середовища;

— анульованих цінних паперів.

Відповідно до ст. 27 МКУ товари крім митного контролю можуть підлягати санітарно-епідеміологічному, ветеринарному, фітосанітарному, радіологічному, екологічному контролю та контролю за переміщенням культурних цінностей. Митні органи взаємодіють з органами державної влади, що здійснюють зазначені види контролю, в порядку, встановленому законодавством України. Митне оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон України, завершується тільки після здійснення встановлених законодавством України необхідних для цього товару видів контролю, зазначених у частині першій цієї статті.

14.2. Оформлення несупроводжуваного багажу

Переміщення товарів через митний кордон України у несупроводжуваному багажі (НСБ) — це переміщення через митний кордон України товарів, що належать громадянам, окремо від цих громадян або уповноважених ними осіб з оформленням багажних документів.

14.2.1. Порядок оформлення несупроводжуваного багажу при вивезенні за кордон

Митне оформлення товарів і транспортних засобів, які вивозяться громадянами за межі митної території України, може здійснюватись у будь-якому митному органі на всій митній території України.

При відправленні несупроводжуваного багажу його власник або інша особа, яка діє за нотаріально засвідченим дорученням власника багажу, заповнює митну декларацію у двох примірниках, у кожному з яких зазначаються відомості про вміст НСБ.

Посадова особа митної установи після заповнення митної декларації, здійснює митний огляд НСБ, накладає митне забезпечення (у разі можливості), перевіряє товаросупровідні документи, декларації, складає попереднє транзитне повідомлення, та після сплати власником митних зборів, якщо їх сплата передбачена чинним законодавством, проставляє необхідні штампи і печатки. Одна митна декларація залишається у справах митниці, друга — додається до товаросупровідних документів на НСБ.

14.2.2. Порядок оформлення несупроводжуваного багажу при ввезенні з-за кордону

Товари, які ввозяться громадянами на митну територію України, підлягають оподаткуванню в порядку та на умовах, визначених законами України.

Митне оформлення товарів, які ввозяться на митну територію України громадянами у несупроводжуваному багажі, здійснюється митними органами за місцем проживання або тимчасового перебування зазначених громадян.

Згідно зі ст. 4 Закону України “Про порядок ввезення (пересилання) в Україну, митного оформлення й оподаткування особистих речей, товарів та транспортних засобів, що ввозяться (пересилаються) громадянами на митну територію України” від 13 вересня 2001 р. № 2681-III, товари, що пересилаються в несупроводжуваному багажі, сумарна митна вартість яких не перевищує 1000 євро та загальна вага яких не перевищує 100 кг, підлягають обов’язковому письмовому декларуванню митним органам в порядку, передбаченому для громадян, та оподатковуються ввізним митом за ставкою в розмірі 20 % від митної вартості, податком на додану вартість та в установлених законодавством випадках акцизним та іншими зборами.

Факт відправлення НСБ із-за кордону зазначається в митній декларації, яка заповнюється власником в 1 примірнику на прикордонній митниці при в’їзді в Україну.

Митна декларація, засвідчена відтиском особистої номерної печатки посадової особи митного органу, залишається у власника НСБ.

При отриманні НСБ власник подає митниці митну декларацію, у якій заявлено про НСБ, предмети, валюту та цінності, пропущені при в'їзді в Україну.

У разі отримання НСБ особою, яка діє за дорученням власника, ця особа подає митниці митну декларацію власника НСБ та відповідне нотаріально засвідчене доручення.

Після проведення митного огляду та сплати одержувачем належних митних платежів, інспектор митної служби проставляє особисту номерну печатку у товаросупровідних документах на багаж та митній декларації з відомостями про пропущені предмети. Пасажирська митна декларація залишається у справах митниці.

При отриманні несупроводжуваного багажу неподання митному органу власником митної декларації, у якій заявлено про НСБ, предмети, валюту та цінності, пропущені при в'їзді в Україну, може бути кваліфіковано як порушення митних правил, передбачене ст. 330 МКУ, лише у випадку встановлення факту заповнення такої декларації на прикордонній митниці при в'їзді в Україну.

14.2.3. Особливості митного оформлення предметів, що переміщуються у разі переселення громадян на постійне проживання

За ст. 252 МКУ та ст. 8 Закону України “Про порядок ввезення (пересилання) в Україну, митного оформлення й оподаткування особистих речей, товарів та транспортних засобів, що ввозяться (пересилаються) громадянами на митну територію України” особисті речі, що ввозяться (пересилаються) у разі переселення громадян на постійне місце проживання в Україну звільняються від оподаткування. Також відповідно до ст. 250 МКУ вимоги щодо здійснення вивезення громадянами товарів у порядку та на умовах, встановлених законодавством України для підприємств, не поширюються на предмети, які

вивозяться (пересилаються) у зв'язку з виїздом за межі України на постійне місце проживання.

Однак такі предмети не звільняються від митного контролю й митного оформлення, метою яких є здійснення контролю за додержанням встановленого законодавством порядку переміщення через митний кордон України предметів і закріплення результатів проведеного контролю.

Відповідно до Законів України “Про зовнішньоекономічну діяльність” та “Про порядок ввезення (пересилання) в Україну, митного оформлення й оподаткування особистих речей, товарів та транспортних засобів, що ввозяться (пересилаються) громадянами на митну територію України” *постійним місцем проживання* є місце проживання на території будь-якої держави не менше одного року фізичної особи, яка не має постійного місця проживання на території інших держав і має намір проживати на території цієї держави протягом необмеженого строку, не обмежуючи таке проживання певною метою, і за умови, що таке проживання не є наслідком виконання цією особою службових обов'язків або зобов'язань за договором (контрактом).

Згідно з Законом України “Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України” громадяни, які виїжджають з України на постійне місце проживання, оформляють паспорти громадянина України для виїзду за кордон. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України “Про затвердження Правил оформлення і видачі паспортів громадянина України для виїзду за кордон і проїзних документів дитини, їх тимчасового затримання та вилучення” для виїзду на постійне проживання за кордон у паспорті громадянина України роблять відповідний запис, виїжджаючий здає свій паспорт громадянина України з позначкою про виписку з місця проживання. За Законом України “Про громадянство України” громадянин зобов'язаний після прибуття на місце проживання за кордоном стати на облік у дипломатичному представництві або консульській установі України. Законом України “Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні” також передбачена реєстрація місця проживання громадян України, які проживають за межами України, кон-

сультськими установами України за кордоном або дипломатичними представництвами.

Отже, документом, що підтверджує постійне проживання громадянина України за кордоном, є паспорт громадянина України для виїзду за кордон зі штампом “постійне проживання” або таким написом (з відміткою про дату внесення та з зазначенням посади і прізвища особи, яка його внесла), який скріплюється підписом посадової особи та печаткою відповідного територіального підрозділу МВС України або дипломатичного представництва чи консульської установи України за кордоном.

У Законі України “Про імміграцію” зазначено, що документом, який підтверджує право іноземця або особи без громадянства на постійне проживання в Україні, є посвідка на постійне проживання. Зазначена посвідка видається відповідним територіальним підрозділом МВС України за місцем проживання такої особи в Україні на підставі паспортного документа заявника з проставленою в ньому імміграційною візою та рішення спеціального уповноваженого органу про надання дозволу на імміграцію в Україну.

Вивезення громадянами, які переїжджають на постійне місце проживання до іншої держави, нагород, що залишилися від померлих батьків, можливе за умови подання документів, що підтверджують переїзд громадян на постійне місце проживання до іншої держави, свідоцтва про смерть, орденських книжок або нагородних посвідчень та документів, що підтверджують родинні зв'язки.

14.3. Порядок переміщення валюти банківських металів, платіжних документів через митний кордон України

Вивезення валюти України. Відповідно до законодавства вивозити національну валюту України за межі митної території України резидентам та нерезидентам можна у сумі до 10 000 грн, у тому числі ювілейні та пам'ятні монети із недоро-

гоцінних та дорогоцінних металів у сумі, що не перевищує 3000 грн. Усно декларується сума, що не перевищує 3000 грн, у тому числі монети з недорогоцінних металів.

Якщо сума, яка вивозиться, перевищує 3000 грн, декларування повинно здійснюватись у письмовій формі. Також письмового декларування потребують монети з дорогоцінних металів незалежно від вартості.

Вивезення валюти України фізичними особами-резидентами та нерезидентами в сумі, яка перевищує встановлені норми, дозволяється на підставі індивідуальної ліцензії Національного банку.

Ввезення валюти України. Громадянам дозволяється ввозити на територію України національну валюту (гривні) в сумі до 10 000 грн, у тому числі монети із дорогоцінних металів у сумі до 3000 грн. При цьому суму до 3000 грн можна декларувати усно. Якщо сума, яка ввозиться, перевищує 3000 грн, декларування повинно здійснюватись у письмовій формі. Також письмового декларування потребують монети з дорогоцінних металів, незалежно від вартості.

Суму в гривнях, що перевищує норму для усного декларування, дозволяється ввозити, якщо ця сума була раніше вивезена з України, що підтверджується оформленою посадовою особою митного органу вивізною декларацією.

Увезення валюти України фізичними особами в сумі, яка перевищує встановлені норми, дозволяється на підставі індивідуальної ліцензії Національного банку.

Вивезення іноземної валюти. Фізичними особами дозволяється вивезення за межі України з обов'язковим зазначенням у митній декларації іноземної валюти, чеків, банківських металів, що ввезені раніше в Україну на законних підставах (за наявності митної декларації на їх увезення).

Загалом фізичні особи мають право вивозити за межі митної території України на одну особу (незалежно від віку) іноземну валюту та/або дорожні й іменні чеки та/або картки Visa Travel Money у сумі до 10 000 дол. США, або еквівалент цієї суми в іншій валюті, з них суму до 3000 дол. США можна декларувати усно. Якщо сума, яка вивозиться, перевищує 3000 дол.

США, декларування повинно здійснюватись у письмовій формі, при цьому нерезиденти надають митному органу довідку банку на право вивезення суми іноземної валюти, яка перевищує 3000 дол. США.

Фізична особа-нерезидент має право вивозити за межі України іменні чеки, емітовані іноземними банками та іноземними небанківськими установами і надіслані в Україну з дотриманням вимог законодавства України за умови письмового декларування митним органам.

Фізичні особи мають право вивозити за межі України на одну особу (незалежно від віку) банківські метали вагою до 200 г у вигляді злиwkів та в іноземних монетах з дорогоцінних металів з пробами не нижчими, ніж: для золота — 900; для срібла — 925; для платини та паладію — 999 за умови письмового декларування митним органам.

Фізичними особами, які прямують через територію України транзитом, дозволяється вивезення за межі митної території України увезених в Україну коштів, у сумі до 30 000 дол. США або еквівалент цієї суми в іншій іноземній валюті чеків, емітованих іноземними банками та небанківськими установами в сумі до 30 000 дол. США, банківських металів у вигляді злиwkів загальною вагою до 1000 г за наявності в них транзитної української візи, візи країни призначення, проїзних квитків або інших документів, що підтверджують транзитний характер поїздки.

Вивезення іноземної валюти готівкою, чеків, банківських металів фізичними особами в сумі, що перевищує встановлені норми, дозволяється на підставі індивідуальної ліцензії Національного банку України.

Фізичні особи, які прямують у службові відрядження, мають право вивозити за межі митної території України на одну особу (незалежно від віку) іноземну валюту та/або дорожні й іменні чеки та/або картки Visa Travel Money у сумі до 10 000 дол. США, або еквівалент цієї суми в іншій валюті, з них суму до 3000 дол. США можна декларувати усно. Якщо сума, яка вивозиться, перевищує 3000 дол. США, декларування повинно здійснюватись у письмовій формі, при цьому вони надають митному органу довідку банку на право вивезення суми інозем-

ної валюти, яка перевищує 3000 дол. США за встановленою формою. Обов'язково потрібно зазначити у митній декларації іноземну валюту, яка була ввезена раніше в Україну на законних підставах (за наявності митної декларації на її увезення) та чеки, що були ввезені або надіслані в Україну з дотриманням вимог законодавства України.

При виїзді делегації за межі України за однією довідкою на вивезення іноземної валюти за встановленою формою дозволяється вивезення з України через підзвітну фізичну особу іноземної валюти тільки для членів делегації, які фактично перетинають митний кордон України і прізвища яких зазначені в копії наказу про склад делегації.

Ввезення іноземної валюти. Фізична особа має право ввозити в Україну на одну особу (незалежно від віку) іноземну валюту та/або чеки в сумі, що не перевищує 15 000 дол. США, або еквівалент цієї суми в іншій іноземній валюті. При ввезенні суми до 3000 дол. США декларування проводиться усно, якщо сума валюти, яка ввозиться, перевищує 3000 дол. США — декларування повинно здійснюватись у письмовій формі. При цьому фізична особа-резидент має право ввозити в Україну з обов'язковим зазначенням у митній декларації іноземну валюту, чеки, банківські метали, що вивезені раніше за межі України на законних підставах (за наявності митної декларації).

Також за умови письмового декларування митним органам фізична особа має право ввозити в Україну на одну особу (незалежно від віку) банківські метали вагою до 500 г у вигляді зливків та в іноземних монетах з дорогоцінних металів з пробами не нижчими, ніж: для золота — 900; для срібла — 925; для платини та паладію — 999 за умови.

Готівкова іноземна валюта, що ввозиться фізичними особами в сумі понад 15 000 дол. США або ж у сумі, що перевищує зазначену у вивізній декларації (для фізичних осіб-резидентів), приймається митним органом на зберігання. Вказана валюта підлягає переказуванню митним органом на поточний рахунок в іноземній валюті, відкритий на ім'я фізичної особи (резидента або нерезидента) у разі подання цієї особою документів, що засвідчують наявність рахунку в уповноваженому

банку. Готівкова іноземна валюта та/або чеки повертаються власнику для ввезення їх в Україну в разі подання спеціального дозволу Національного банку, або повертається власнику — фізичній особі-нерезиденту в разі його виїзду з України.

Увезення фізичними особами банківських металів у вигляді зливків, вага яких перевищує 500 г, здійснюється за спеціальним дозволом Національного банку.

Дозволяється ввезення в Україну фізичними особами, які прямують через територію України транзитом, коштів у сумі до 30 000 дол. США або еквівалент цієї суми в іншій іноземній валюті, чеків, емітованих іноземними банками та небанківськими установами, у сумі до 30 000 дол. США, банківських металів у вигляді зливків загальною вагою до 1000 г за наявності в них транзитної української візи, візи країни призначення, проїзних квитків або інших документів, що підтверджують транзитний характер поїздки.

Пересилання валюти України. Дозволяється пересилання фізичними особами в міжнародних поштових відправленнях з оголошеною цінністю за межі України як нумізматичної (бонітичної) продукції з дотриманням Правил надання послуг поштового зв'язку банкнот, розмінних монет, номінал яких виражено в гривнях, не більше ніж один примірник кожного номіналу та монет із недорогоцінних металів, номінал яких виражено в гривнях, не більше ніж один примірник кожного найменування.

Пересилання іноземної валюти. Дозволяється пересилати іноземну валюту та чеки у міжнародних поштових відправленнях із оголошеною цінністю з дотриманням Правил надання послуг поштового зв'язку:

а) фізичними особами-резидентами та нерезидентами:

— банкнот у сумі до 100 дол. США або еквівалент цієї суми в іншій іноземній валюті — на ім'я фізичних осіб-резидентів та нерезидентів;

б) уповноваженими банками:

— зношених і пошкоджених банкнот, що не є платіжним засобом на території України, — до іноземного банку-кореспондента для прийняття на інкасо;

— чеків (іменних, дорожніх), виражених в іноземній валюті, — до іноземного банку-кореспондента для прийняття на інкасо.

Дозволяється пересилати іноземну валюту та чеки у міжнародних поштових відправленнях із оголошеною цінністю з дотриманням вимог положень актів Всесвітнього поштового союзу:

а) банкнот у сумі до 300 дол. США, або еквівалент цієї суми в іншій іноземній валюті — на ім'я фізичних осіб-резидентів та нерезидентів;

б) монет із недорогоцінних металів як нумізматичної продукції в сумі до 300 дол. США, або еквівалент цієї суми в іншій іноземній — на ім'я фізичних осіб-резидентів та нерезидентів;

в) чеків, які виписані на ім'я фізичних осіб-резидентів і нерезидентів у сумі до 10 000 дол. США, або еквівалент цієї суми в іншій іноземній валюті;

г) чеків, які виписані на ім'я юридичних осіб — резидентів і представництв юридичних осіб-нерезидентів в Україні у сумі до 50 000 дол. США, або еквівалент цієї суми в іншій іноземній валюті.

У випадках переміщення валюти України, іноземної валюти, чеків, дорогоцінних металів через митний кордон України понад норми, регламентовані постановою Правління Національного банку України “Про затвердження Інструкції про переміщення валюти України, іноземної валюти, банківських металів, платіжних документів, інших банківських документів і платіжних карток через митний кордон України” від 12 липня 2000 р. № 283 потрібен спеціальний дозвіл або ліцензія Національного банку України.

Форми та зразки документів, які дають право на переміщення валютних цінностей через митний кордон України, затверджені названою постановою.

Завдання для перевірки знань

1. Дайте визначення терміна “пропуск товарів і транспортних засобів через митний кордон України”.
2. Які товари заборонені до ввезення в Україну?
3. Які обмеження визначені МКУ щодо вивезення громадянами за межі митної території України окремих товарів?
4. У яких випадках громадянин України може ввозити плодовоовочеву продукцію з-за кордону без оподаткування?
5. Хвора людина при переїзді на постійне місце проживання в Україну не може самостійно відправити контейнер з домашніми речами. Як їй бути?
6. Громадянин при переїзді на постійне місце проживання за кордон має намір вивезти нагороди померлих батьків. За яких умов він може це зробити?
7. Які культурні цінності не підлягають вивезенню за митний кордон України?

Глава 15

БОРОТЬБА З КОНТРАБАНДОЮ

15.1. Поняття “контрабанда” у законодавстві України

Контрабанда — давно відомий людству злочинний промисел. Термін “контрабанда” походить від італ. *contrabando*: *contra* — проти, *bando* — урядовий указ. Контрабанда як злочин передбачена кримінальним, адміністративним і митним законодавством практично у всіх країнах. Вона завдає збитків економіці держави, встановленому правопорядку в сфері міжнародної торгівлі, порушує державний суверенітет.

Незважаючи на міжнародно-правовий характер контрабанди, дотепер не прийнято багатосторонньої угоди щодо боротьби з цим злочином. Сучасна контрабанда має високий ступінь організованості, технічного забезпечення та міжнародних зв'язків, контрабандисти швидко реагують на зміни структури ринку, митного режиму і постійно вдосконалюють способи й методи приховання контрабанди, а тому боротьба з цим правопорушенням не може бути ефективною без тісної співпраці між країнами.

Зазначимо, що соціально-політична і кримінально-правова оцінка контрабанди на ранніх етапах розвитку нашої держави визначалась по-різному. Наприклад, за Кримінальним кодексом УРСР в редакції 1922 р. і 1927 р. норми про відповідаль-

ність за контрабанду були розміщені в главі “Злочини проти порядку управління”.

Зазначені норми в останньому Кримінальному кодексі (затвердженому Законом від 28 грудня 1960 р.), прийнятому у часи СРСР, були розміщені у главі I Особливої частини і входили до складу так званих “інших злочинів проти держави”. Ця сукупність “інших злочинів проти держави” нормативно утворювалася досить безсистемно, складалася з різнорідних кримінально-правових норм. Штучне поєднання різнорідних складів злочину позбавило таким чином можливості встановити єдиний для них родовий об’єкт. Місце контрабанди у системі особливої частини попереднього Кримінального кодексу України обумовлювалось підходом до оцінки її суспільної небезпечності і визначення як об’єкта певного злочину інтересів держави, що полягають у її виключному праві (монополії) на здійснення в особі уповноважених органів зовнішньої торгівлі. Практично таким чином донедавна з невеликими модифікаціями визначався об’єкт контрабанди в усіх наукових джерелах і в судовій практиці.

На сучасному перехідному етапі розвитку економіки України в умовах різноманіття і рівноправності всіх форм власності, демонополізації господарства, впорядкування фінансово-грошової системи, допустимості інвестицій іноземного капіталу в економіку, різноманітності форм господарської діяльності та ін. соціально-політична оцінка контрабанди істотно змінилась. У науці досить чітко сформувалося розуміння контрабанди як економічного, господарського злочину. Контрабандне провезення товарів завдає, насамперед, прямої економічної шкоди державі, оскільки в бюджет не надходить встановлене законодавством України мито на ввезені товари. На сьогодні науковці пропонують визнати контрабанду господарським злочином. Його родовим об’єктом справедливо, на нашу думку, пропонується вважати врегульовані державою правовідносини у сфері господарської діяльності, які становлять систему господарювання.

Верховною Радою України 5 квітня 2001 р. був прийнятий новий Кримінальний кодекс України, згідно з яким в Україні кримінальна відповідальність за контрабанду встановлена

ст. 201 та контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів ст. 305 Кримінального кодексу України.

Відповідно до законодавства України *контрабанда* — це переміщення певних предметів через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю. Ці норми зазначені в чинному Кримінальному кодексі України (далі — ККУ) у розділі VII “Злочини у сфері господарської діяльності” (ст. 201) та у розділі XIII “Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та інші злочини проти здоров’я населення” (ст. 305).

“Контрабанда” (ст. 201)

(1) Контрабанда, тобто переміщення товарів через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю, вчинене у великих розмірах, а також незаконне переміщення історичних та культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, радіоактивних або вибухових речовин, зброї та боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї та бойових припасів до неї), а також контрабанда стратегічно важливих сировинних товарів, щодо яких законодавством встановлено відповідні правила вивезення за межі України, — карається позбавленням волі строком від трьох до семи років з конфіскацією предметів контрабанди.

(2) Ті ж дії, вчинені за попередньою змовою групою осіб або особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею, — караються позбавленням волі строком від п’яти до дванадцяти років з конфіскацією предметів контрабанди та з конфіскацією майна.

Примітка. Контрабанда товарів вважається вчиненою у великих розмірах, якщо їхня вартість у тисячу і більше разів перевищує неоподаткований мінімум доходів громадян.

Кримінально-правова характеристика контрабанди (ст. 201 ККУ). Суспільна небезпека контрабанди полягає в тому, що при протиправному переміщенні через митний кордон України товарів та предметів порушується порядок державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, який включає загальний, а щодо окремої групи товарів та предметів — спе-

ціальний порядок переміщення їх через кордон. Таким чином, контрабанда заподіює прямі економічні збитки державі, пов'язані з несплатою мита, інших податків (платежів) як під час перетинання митного кордону України, так і у зв'язку з реалізацією контрабандних товарів на території України чи за її межами. Крім того, контрабанда заподіює шкоду встановленому порядку управління, посягає на національну культурну спадщину українського народу, може заподіяти шкоду відносинам України з іншими державами. Також вона сприяє незаконному обігу в Україні та світі наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, може завдавати шкоду здоров'ю людей, а також відносинам співпраці держав у боротьбі з міжнародним наркобізнесом.

Загальним для всіх злочинів об'єктом є сукупність суспільних відносин, що охороняються кримінальним законом, визначена законодавством у ст. 1 ККУ. Родовим об'єктом цього злочину є суспільні відносини у сфері господарської діяльності, які охороняються від злочинних посягань. Насамперед, це основа господарської могутності держави. Контрабанда підриває господарську діяльність в цілому, а не окремо взятої галузі промисловості.

Безпосереднім об'єктом контрабанди називають встановлений порядок переміщення товарів, а також окремих предметів та речовин, вилучених з вільного обігу, через митний кордон України.

Поняття митного кордону України визначається у ст. 4 МКУ, відповідно до якої митний кордон збігається з державним кордоном.

Контрабанда належить до категорії так званих предметних злочинів. Це означає, що предмет злочину, безпосередньо встановлений в самому законі, є необхідною ознакою складу злочину і впливає на його кваліфікацію.

Саме тому правильне визначення предмета та специфічного взаємозв'язку предмета і об'єктивної сторони злочину має в цілому важливе правове значення для характеристики контрабанди як злочину.

Відповідно до ст. 201 ККУ до предметів контрабанди належать: товари, історичні й культурні цінності; отруйні, силь-

нодіючі, радіоактивні, вибухові речовини, зброя та боеприпаси; стратегічно важливі сировинні товари.

Предмети контрабанди можна поділити на дві групи: будь-які товари, які мають мінову або споживчу вартість та особливі категорії предметів, що безпосередньо і вичерпно визначені в диспозиціях ст. 201 ККУ.

До *першої групи* належать товари, тобто майно, яке більш-менш вільно обертається в Україні. Незаконне переміщення вказаних предметів через митний кордон підпадає під дію ст. 201 ККУ лише у тому разі, якщо контрабанда вчинена у великих розмірах.

Відповідно до ст. 201 ККУ *товаром* є будь-який продукт праці, що має споживчу вартість, призначений для задоволення потреб людини і при цьому вироблений для відчуження шляхом продажу, обміну та ін. Товаром можуть бути звичайні продовольчі чи непродовольчі товари, лікарські засоби (крім отруйних і сильнодіючих), гладкоствольна мисливська зброя та бойові припаси до неї, сировина тощо.

Згідно з приміткою до ст. 201 ККУ, під *великим розміром* слід розуміти контрабанду, загальна вартість предметів якої на тисячу і більше разів перевищує офіційно встановлений неоподаткований мінімум доходів громадян. Якщо вартість предметів є меншою зазначеного розміру, винна особа підлягає адміністративній відповідальності за МКУ.

При кваліфікації злочину за ст. 201 ККУ необхідно виходити з неоподаткованого мінімуму доходів громадян, встановленого законодавством на момент учинення злочину. Якщо до розгляду справи в касаційному чи наглядовому порядку буде встановлено більш високий неоподаткований мінімум доходів громадян, ця обставина не може бути підставою для звільнення порушника митного законодавства від кримінальної відповідальності. Судова практика виходить з того, що вартість предметів контрабанди має встановлюватися на момент учинення злочину. Певні труднощі викликає питання про те, з яких цін слід виходити при визначенні вартості предметів контрабанди. Верховний Суд України орієнтує на визначення вартості предметів контрабанди за допомогою вільних ринкових цін, а у разі їх відсутності — на підставі висновків товарознавчої експертизи.

Після встановлення ознак, за наявності яких товари можуть визнаватися предметами контрабанди-злочину, закон називає умови, за яких предметами цього злочину є історичні і культурні цінності, отруйні, сильнодіючі, радіоактивні, вибухові речовини, зброя і боєприпаси, стратегічно важливі сировинні товари.

Як встановлено Верховним Судом України, “переміщення історичних і культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, радіоактивних, вибухових речовин, зброї і боєприпасів є злочином незалежно від розміру”.

Отже, до *другої групи* належать предмети, вільний цивільно-правовий обіг яких згідно з чинним законодавством істотно обмежений. Це історичні та культурні цінності, отруйні, сильнодіючі, радіоактивні, вибухові речовини, зброя та боєприпаси (крім гладкоствольної мисливської зброї та бойових припасів до неї), стратегічно важливі сировинні товари. Незаконне переміщення таких предметів через митний кордон регулюється ст. 201 ККУ незалежно від їх вартості та наявності групи осіб, які об'єдналися для вчинення контрабанди. Крім того, специфіка предмета злочину у таких ситуаціях зумовлює необхідність кваліфікації скоєного за сукупністю (застосуванню підлягають, зокрема, ст. 263 (незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами), 265 (незаконне поводження з радіоактивними матеріалами) ККУ. На практиці питання про те, чи належить той чи інший предмет до культурних або історичних цінностей, зброї, отруйних, сильнодіючих, радіоактивних, вибухових речовин, стратегічно важливих сировинних товарів вирішують шляхом проведення експертизи (мистецтвознавчої, криміналістичної, фізико-хімічної та ін.). Розглянемо детальніше предмети контрабанди.

Загальне поняття *культурних цінностей* подано у ст. 1 Конвенції про заходи, спрямовані на заборону й запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та переданню права власності на культурні цінності (ратифікована Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 10 лютого 1988 р.). Культурними цінностями вважаються цінності релігійного чи світського характеру, які кожна держава розглядає як такі, що

мають значення для археології доісторичного періоду, історії, літератури, мистецтва і науки (рідкісні колекції і зразки флори й фауни, предмети, що становлять інтерес для палеології, археології, мінералогії, анатомії; меблі, музичні інструменти та інші старовинні предмети більш ніж 100-літньої давності, етнографічні матеріали, інші художні цінності, рідкісні рукописи, поштові марки тощо).

Водночас культурні цінності не завжди є історичними, але *історичні цінності* є частиною культурних цінностей народу. Порядок переміщення культурних цінностей через митний кордон України встановлений Законом України “Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей” від 21 вересня 1999 р. На нашу думку, потрібно уточнити, які саме предмети є контрабандою. Правильніше було б зазначити таким чином: незаконне переміщення історичних або інших культурних цінностей.

Суспільна небезпека контрабанди історичних та культурних цінностей полягає в тому, що це діяння створює загрозу втрати назавжди унікальних предметів, які становлять культурну спадщину для майбутніх поколінь громадян кожної цивілізованої країни. Згідно з світовою статистикою, вдається знайти тільки 8 % історико-культурної контрабанди. Щорічно, за матеріалами митниці, порушується близько двохсот кримінальних справ за фактом контрабандного вивезення культурних цінностей.

Отруйними або сильнодіючими засоби визнаються відповідно до Закону України “Про лікарські засоби” від 4 квітня 1996 р. Перелік отруйних речовин міститься в додатку № 5 до наказу МОЗ України “Про затвердження нормативних актів — переліків лікарських засобів” від 18 серпня 1995 р. № 153, зареєстрованого Міністерством юстиції України 6 жовтня 1995 р. Крім того, деякі отруйні речовини зазначені у Переліку лікарських засобів, що підлягають предметно-кількісному обліку в аптечних і лікувально-профілактичних закладах, затверджені наказом МОЗ України 30 червня 1994 р. за № 117 і зареєстровані Міністерством юстиції України 28 липня 1994 р. Перелік сильнодіючих речовин міститься в додатку № 6 до згаданого наказу.

Отруйні речовини — це отрути, токсини (бойові, лікарські та ін.), які, потрапляючи в організм людини через органи дихання, травлення або через шкіру, здатні викликати її смерть або суттєвий розлад діяльності організму. Вони можуть бути мінерального (миш'як, стрихнін, ртуть, сулема, синильна кислота, пестициди тощо), рослинного (отрута, виділена з мухомора, блідої поганки та ін.), тваринного (змійна отрута та отрута, що виробляється членистоногими тваринами) або змішаного чи штучного походження. До бойових отруйних речовин належать речовини загальноотрутного, нервово-паралітичного, шкіряно-наживного, задушливого, дратуючого, психогенного та нейротропного впливу (фосген, хлорпикрин, іприт, зарин, зоман тощо). Перелік лікарських отруйних речовин визначає Міністерство охорони здоров'я України. До нього входять, зокрема, такі субстанції, як клофелін, прозерин, промедол та ін.

Отруйні речовини (наприклад, військового характеру або такі як миш'як, сулема, змійна отрута тощо) надзвичайно небезпечні навіть в мікродозах, тому питання про визначення їх розміру звичайно не набуває великого значення.

За ст. 201 ККУ не можуть бути віднесені до отруйних речовин ті, що прямо визначаються законодавством як наркотичні засоби, психотропні речовини або прекурсори, сильнодіючі речовини, а також ті, що хоча фактично й можуть викликати отруєння, але є загальнодоступними речовинами (алкоголь та його сурогати, бензин, керосин, нафталін, напшатирий спирт, оцтова есенція, хлорофос тощо).

Сильнодіючі речовини — це лікарські, побутові, промислові та інші хімічні речовини, здатні своїм впливом на живий організм заподіяти йому шкоди. До них, зокрема, віднесено бісептол, еритроміцин, ефералган, камфора, корвалол, нітрогліцерин, новокаїн, но-шпа, панадол, парацетамол, стрептоцид, фурацилін, настоянки женьшеню й прополісу, розчин йоду спиртовий та ін. У зв'язку з тим, що більшість з перерахованих сильнодіючих речовин належать до антибіотиків, хіміотерапевтичних засобів або противірусних препаратів, які, зазвичай, застосовуються для лікування, постає питання про те, чи завжди створює склад злочину незаконне переміщення їх через митний кордон. На нашу думку, кримінальна відповідаль-

ність має наступати тільки у випадках, коли кількість зазначених лікарських засобів значно перевищує розміри, необхідні для лікування конкретної особи, що має оцінюватися на підставі конкретних матеріалів справи.

Поняття *радіоактивних матеріалів* розкривається певною мірою у ст. 265 ККУ — це природного або штучного походження джерела іонізуючого випромінювання, радіоактивних речовин або ядерні матеріали, що перебувають у будь-якому фізичному стані в установці або у виробі чи в іншому будь-якому вигляді й стосовно яких діють спеціальні правила їх використання. Поняття *джерел іонізуючого випромінювання*, радіоактивних речовин і ядерних матеріалів розкриваються в низці нормативних актів і, зокрема, в Законі України “Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку” від 8 лютого 1995 р.

Радіоактивні речовини — це ядерне паливо, яке може виділяти енергію шляхом самопідтримуваного ланцюгового процесу поза ядерним реактором, радіоактивні продукти та відходи, речовини природного або штучного походження, що містять у своєму складі радіоактивні ізотопи, здатні до первісного випромінювання (руда уранова або торієва, уран-233, плутоній-239 тощо), а також ті, що набули радіоактивності внаслідок впливу інших радіоактивних матеріалів. Обладнання та установки (технічні пристрої) — джерела іонізуючого випромінювання — не є в прямому значенні речовинами, тому незаконне поводження з ними передбачає відповідальність лише за ст. 265, 267 ККУ (порушення правил поводження з вибуховими, легкозаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними матеріалами).

Поняття *вибухових речовин, зброї та боєприпасів* розкриваються в постанові Пленуму Верховного Суду України “Про судову практику в справах про розкрадання, виготовлення, зберігання та інші незаконні діяння зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами” від 8 липня 1994 р. № 6. *Зброя* поділяється на вогнестрільну та холодну. Так, *вогнестрільна зброя* — це всі види бойової, спортивної, нарізної мисливської зброї (крім гладкоствольної мисливської), для проведення пострілу з якої використовується сила тиску газів,

що утворюється при згоранні вибухової речовини (пороху або інших спеціальних горючих сумішей), а до *холодної зброї* належать знаряддя та пристрої, які відповідають стандартним зразкам або історично виробленим типам зброї, чи інші предмети, що мають колючий, колючо-ріжучий, рубаючий, роздроблюючий або ударний ефект (багнет, стилет, ніж, кинджал, нунчаки, кастет тощо) і призначені для ураження живої цілі.

Вибухові речовини — це порох, динаміт, тротил, нітрогліцерин та інші хімічні речовини, їх сполуки або суміші, здатні вибухнути без доступу кисню. Засоби ініціювання, тобто зовнішні джерела імпульсу для здійснення вибуху (вогнепроводні та детонуючі шнури, електродетонатори, капсули-детонатори тощо), за Законом не належать до вибухових речовин. За умови, що вони призначені для вчинення вибуху, їх можна віднести до боеприпасів.

Бойові припаси — це патрони, артилерійські снаряди, бомби, міни, гранати, бойові частини ракет і торпед та інші вироби або вибухові пристрої в зібраному вигляді, споряджені вибуховою речовиною і призначені для стрільби з вогнепальної зброї чи для вчинення вибуху.

Чи є предмет культурною, в тому числі історичною, цінністю, отруйною, сильнодіючою, радіоактивною, вибуховою речовиною, зброєю або боеприпасами, потрібно визначати шляхом проведення мистецтвознавчої, фізико-хімічної, криміналістичної або інших експертиз.

Стратегічно важливи ми сировинни ми товарами за ст. 201 ККУ, на нашу думку, є матеріали та енергетичні (зокрема, нафта, газ) продукти нафтогазової переробки, рідкоземельні метали та радіоактивні елементи, коштовне каміння та метали.

Отже, предмети контрабанди досить різноманітні, у тому числі за правовим режимом, і, відповідно, по-різному визначають ступінь суспільної небезпеки цього злочину. Але відповідальність за контрабанду практично недиференційована в межах її складу (ст. 201 ККУ) залежно від особливих ознак предмета.

Безумовно, контрабанда зброї, вибухових речовин, боеприпасів, отруйних, радіоактивних речовин та стратегічно важли-

вих сировинних товарів за певних умов є більш небезпечною, бо додатково посягає на громадську безпеку та здоров'я населення.

З урахуванням суспільної небезпечності порнографічних предметів і творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, їх ввезення в Україну визнається відповідно до ст. 300 (ввезення, виготовлення або розповсюдження товарів, що пропагують культ насильства і жорстокості), 301 (ввезення, виготовлення, збування і розповсюдження порнографічних предметів) ККУ злочином проти громадського порядку.

З нашого погляду, обґрунтованість віднесення контрабанди отруйних, сильнодіючих, радіоактивних, вибухових речовин, зброї та боєприпасів до категорії господарських злочинів викликає сумніви. Основну направленість таких діянь визначає, насамперед, їх здатність завжди ставити під загрозу заподіянням шкоди суспільну безпеку або здоров'я населення.

Як предмети контрабанди — господарського злочину — бажано було, на нашу думку, передбачити ті з них, у зв'язку з незаконним переміщенням яких через митний кордон України завдається або створюється загроза заподіяння шкоди правовідносинам у сфері господарської діяльності шляхом ненадходження до державного бюджету встановлених законодавством України обов'язкових платежів або інша шкода.

Особливу увагу бажано звернути на предмети контрабанди, які заборонені для ввезення в Україну або вивезення з України. Перелік предметів, заборонених для вивезення з України, міститься в постанові Кабінету Міністрів України № 1049 від 11 вересня 1996 р. зі змінами, внесеними постановою № 934 (954-97-п) від 1 вересня 1997 р. Можливо, контрабанда заборонених для вивезення або ввезення предметів має бути кваліфікована як злочин.

Нині певного поширення набуло явище, яке дістало назву "контрабанда людей". У зв'язку з ним постало питання про можливість визнання людини предметом злочину, яке залишається не вирішеним дотепер у теорії кримінального права. Ми поділяємо думку тих авторів, які допускають можливість визнання людини у певних правовідносинах предметом посягання. Але визнавати людину предметом контрабанди госпо-

дарського злочину немає підстав. Заволодіння людиною, пов'язане з переміщенням через Державний кордон України за певних умов, є складом злочину, передбаченого ст. 146 ККУ “Торгівля людьми — злочин проти особистої свободи людини”.

Об’єктивний бік контрабанди визначається тією особливістю, що диспозиції кримінально-правових норм, які передбачають відповідальність за неї (ст. 201 ККУ), є бланкетними, — їх зміст визначається не тільки цими нормами, а й законами і підзаконними актами інших галузей права.

Обов’язковою ознакою об’єктивної сторони будь-якого складу злочину є суспільно небезпечне діяння людини (у формі дії або бездіяльності), бо діяння породжує суспільно небезпечні наслідки, визначає зв’язок об’єкта і об’єктивної сторони, складає предметний зміст суб’єктивної сторони складу злочину.

Об’єктивна сторона контрабанди (ст. 201 ККУ) полягає в активних діях, спрямованих на незаконне переміщення предметів через митний кордон України.

Як вже зазначалось, поняття митного кордону України визначається МКУ, за ст. 4 якого митний кордон збігається з державним кордоном. “Таким чином, незаконне переміщення товарів та інших предметів через митний (державний) кордон України здійснюється двома альтернативними способами:

- 1) поза митним контролем;
- 2) з приховуванням від митного контролю”.

Способи незаконного переміщення через митний кордон визначено у ст. 351, 352 МКУ.

Згідно з ними *переміщення предметів через митний кордон України поза митним контролем* означає їх переміщення через митний кордон України:

- а) поза місцем розташування митниці;
- б) поза часом здійснення митного оформлення (тобто до відкриття чи після закриття митниці, яка є тимчасовою або не працює цілодобово).

У разі, коли контрабандист незаконно перетинає державний кордон України, його дії необхідно кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених ст. 201 і 331 ККУ (незаконне перетинання державного кордону). Спосіб контрабанди “поза мит-

ним контролем” є характерним для митниць, розташованих на кордоні з такими країнами, як Росія, Білорусь, Молдова. Практика свідчить, що при контрабандному перевезенні вантажів автомобілями нерідко виписуються фіктивні документи, у яких місцем призначення вказуються українські прикордонні населені пункти; у разі затримання контрабандисти заявляють, що вони просто заблукали. З 1500 доріг, що поєднують Україну з сусідніми країнами на півночі, сході та південному заході лише менш ніж один відсоток забезпечено належним митним контролем. Таке становище “прозорості кордонів” приваблює злочинців, які інколи перевозять високооподатковані товари цілими автоколоннами.

Переміщення предметів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю означає їх переміщення через указаний кордон:

а) з використанням тайників (спеціально, з метою вчинення контрабанди, обладнаних сховищ у транспортних засобах, устаткуванні, контейнерах, тарі, предметах одягу чи взуття тощо);

б) з використанням інших засобів, що утруднюють виявлення предметів (скажімо, з приховуванням предметів у природних заглибленнях людського тіла чи тварин, у волоссі, у кишені, в порожнинах транспортного засобу, із загортанням предмета у велику кількість шарів паперу та ін.);

в) шляхом надання одним предметам вигляду інших (наприклад, зафарбування олійною фарбою посуду, виготовленого із дорогоцінного металу, поміщення отруйних речовин у пляшки з-під звичайних ліків тощо);

г) із поданням митного органу України як підстави для переміщення предметів підроблених документів, документів, одержаних незаконним шляхом, або документів, що містять неправдиві дані, а також документів, що є підставою для переміщення інших предметів.

Під тайниками мають на увазі спеціально виготовлені, обладнані або пристосовані сховища, а також конструктивні порожнини, ємності транспортних засобів, багажу тощо. Як зазначалось в юридичній літературі, предмети, які знаходяться у місцях, вказаних у митній декларації, наприклад, у багажі або речах громадянина, вважаються прихованими від митного

контролю, якщо вони будь-яким чином замасковані. Незамасковані речі, навіть якщо вони не підлягають пропуску через кордон із тих чи інших підстав, не можуть розглядатись як контрабанда. Варто зазначити, що маскування, яке є серцевиною такого способу контрабанди, як приховування від митного контролю, взагалі не має жодного значення щодо притягнення до відповідальності за ст. 201 ККУ у тому разі, коли контрабанда скоюється поза місцем розміщення митниці або поза часом здійснення митного оформлення.

Необхідно враховувати, що підставою для переміщення предметів через митний кордон є визначені нормативними актами документи, без яких неможливо одержати дозвіл митниці на пропуск предметів через митний кордон, зокрема, це можуть бути: митна декларація, контракт, коносамент, ліцензія, квота, товарно-супровідні документи, дозвіл відповідних державних органів тощо.

Найпоширенішим способом є примітивне їх приховування в одязі, продуктах харчування, спідній білизні, взутті, багажі, купе вагонів, салонах автобусів. У літературі, призначеній для працівників митниць, зазначається, що при особистому огляді треба звернути увагу на такі елементи одягу, як кишені з подвійним дном, таємні кишені, манжети, корсети, вузли краваток, у військовослужбовців — на кокарди, погони, портупей. Під час огляду речей слід приділяти особливу увагу дитячим речам, запальничкам, термосам, гральним картам, пачкам з-під цигарок, гудзикам із пустотами, косметичним наборам, різним пов'язкам, зокрема гіпсовим. Предмети контрабанди можуть приховуватись і на тілі людини — між пальцями ніг, у волоссі, у контейнерах, які кріпляться до зубів, у природних заглибленнях організму.

На відміну від попередніх варіантів приховування при проходженні митного контролю, які так чи інакше пов'язані з фізичними діями правопорушника, маємо певні підстави наступний різновид приховування розглядати як інтелектуальне маскування контрабанди. Тобто подання підроблених документів, документів, що містять неправдиві дані, одержаних незаконним шляхом, документів, що є підставою для пере-

міщення інших предметів. Йдеться про коносаменти, товарно-транспортні накладні, ліцензії, митні декларації, вагонні листи, багажні списки та інші документи, які за формою відповідають встановленим вимогам і нібито дають право особі без перешкод перетнути митний кордон.

Використання підробленого документа за указівкою українського законодавця охоплює поняття “приховування від митного контролю”, а тому дії винного не потребують додаткової кваліфікації за ст. 358 ККУ (підроблення документів, печаток, штампів та бланків, їх збування, використання підроблених документів). З метою вчинення контрабанди фізична особа спочатку може здійснити підробку документів, необхідних для незаконного переміщення предметів через митний кордон, а посадова особа здатна скоїти службове підроблення. Диспозицією ст. 366 ККУ (службове підроблення) охоплюється як матеріальне підроблення, так і фальшування офіційних документів, при якому уповноваженим суб’єктом у документи, оформлені на перший погляд правильно, вносяться відомості, які за своїм змістом повністю або частково не відповідають дійсності (інтелектуальне підроблення). У разі скоєння контрабанди особою, яка раніше вчинила фальшування документа, в її діях убачається реальна сукупність злочинів, а тому застосуванню підлягає не лише ст. 201, а й відповідна частина ст. 358 або ст. 366 ККУ.

Отже, переміщення певних предметів через митний кордон України є контрабандою, якщо воно вчинене одним із указаних способів.

15.2. Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їхніх аналогів та прекурсорів

Загальновідомим є факт збільшення масштабів неконтрольованого обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, зростання їхнього незаконного виробництва, попиту й обігу. Виявлені при цьому антисоціальні тенденції зумовили необ-

хідність застосування на національному і міжнародному рівнях відповідної системи контролю.

Основні види наркотичних засобів, що найчастіше виявляються в Україні, — це рослинні наркотики місцевого виробництва: макова соломка і похідні з конопель.

Україна сьогодні є країною транзиту наркотичних засобів і нового ринку збуту для наркоділків. Під виглядом нових лікарських препаратів можуть ввозитись і наркотичні засоби, психотропні речовини та прекурсори. Є нормативні документи, регламентуючий перелік наркотичних засобів і список, що постійно оновлюється Комітетом з контролю за наркотиками при Міністерстві охорони здоров'я України. До цього переліку включаються всі наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори, що перебувають під міжнародним контролем.

Наркотичні засоби — це включені до Переліку речовини природного чи синтетичного походження, препарати, рослини, які становлять небезпеку для здоров'я населення у разі зловживання ними (маріхуана, гашиш, макова соломка, кокаїн, героїн та ін.).

Психотропні речовини — це включені до Переліку речовини природного чи синтетичного походження, препарати, природні матеріали, здатні викликати стан залежності та справляти депресивний або стимулюючий вплив на центральну нервову систему або викликати порушення сприйняття, або емоцій, або мислення, або поведінки і становлять небезпеку для здоров'я населення у разі зловживання ними (клофелін, мексалін, група амфітамінів, тощо).

Прекурсори — це речовини та їх солі, що використовуються при виробництві, виготовленні наркотичних засобів і психотропних речовин, включених до Переліку.

Аналоги наркотичних засобів і психотропних речовин — це заборонені до обігу в Україні речовини природного чи синтетичного походження, не включені до Переліку, хімічна структура і властивості яких подібні до хімічної структури і властивостей наркотичних засобів та психотропних речовин, психоактивну дію яких ці речовини відтворюють.

Відповідальність за скоєння контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів настає

за ст. 305 ККУ. Законодавець спеціально виділяє контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів. Це — злочин підвищеної суспільної небезпеки, який зазіхає на суспільні відносини, що забезпечують установлений державою порядок виготовлення цих речовин, їх переміщення через митний кордон України та охорону здоров'я населення. Про це свідчать фактична спрямованість дій на зазначені суспільні відносини і їх незаконність, оскільки всі дії щодо цих речовин (виготовлення, купівля, продаж, переміщення та ін.) правомірні лише в тому випадку, коли вони здійснюються за дозволом компетентних органів у медичних або наукових цілях. Основним із них є Сертифікат, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 3 лютого 1997 р. № 146 відповідно до ст. 11 Закону України “Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів”. Наказом ДМСУ від 3 липня 1997 р. затверджено перелік пунктів пропуску на митному кордоні України, через які дозволяється ввезення, вивезення та транзит через територію України наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

15.2.1. Місця приховування, що найчастіше використовуються контрабандистами

При контрабанді героїну. Використовують батарейки живлення, газові й аерозольні балони, фото-, відео- й аудіокасети. За допомогою пульверизатора наркотик наноситься на поверхню аркушів паперу, які потім пресують. Запаковані в поліетиленовий пакет зашивають під прокладку валіз як ущільнювачі. Фальшиві шматки мила (пресують і запаковують у фірмове упакування).

При контрабанді кокаїну. Ховають у подвійному дні дорожніх валіз і сумок. Схованки виготовляють із двох жерстин, розмір яких залежить від периметра валізи, після закладення наркотику їх ретельно скріплюють між собою і ховають у м'яких каркасах валіз. Кокаїн також ховають у банках з-під соків, кави, пива, скриньках, касетах фотографій “Полароїд”.

Перевезення наркотиків пасажирами, які приховали їх усередині свого тіла. Наркотики закладаються в презервативи, гумові напальники тощо, зав'язують шовковою ниткою, змазують вазеліном і ковтають. Часто приймають велику кількість зміцнюючих засобів та препаратів для зменшення кислотності шлунка. Один професійний “ковтальник” у шлунку може перевезти до 500 г “зілля”.

Приховування з використанням порожнин тіла. Наркотики запаковуються так само, як і при ковтанні, але в цьому випадку загортаються в спеціальну чорну плівку підвищеної еластичності і після цього змащуються. Потім це закладення, найчастіше циліндричної форми, вміщується або в пряму кишку, або в піхву.

15.2.2. Контрольовані постачання наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів (ст. 317 МКУ)

Відповідно до законів України митні органи з метою виявлення джерел і каналів незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, осіб, які беруть участь у цьому, разом з іншими державними органами (підрозділами), що мають право здійснювати оперативно-розшукову діяльність, можуть використовувати метод контрольованого постачання зазначених засобів, речовин і прекурсорів.

Порядок проведення контрольованої поставки визначається МКУ і відповідним нормативно-правовим актом спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі митної справи, МВС України, СБ України, спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у справах охорони державного кордону України, погодженим із Генеральною прокуратурою України та Міністерством юстиції України.

Поняття *контрольоване постачання* вперше було визначено Конвенцією ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин від 20 грудня 1988 р.

Метою проведення контрольованого постачання є вжиття таких заходів, щоб визнати кримінальними злочинами дії осіб, які беруть участь у здійсненні правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

Конвенція ООН підписана Україною 16 березня 1989 р. у м. Відні та відповідно до постанови Верховної Ради УРСР ратифікована 25 квітня 1991 р.

Контрольоване постачання є заходом протидії незаконному переміщенню через митний кордон України наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів.

Законом України “Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними” від 15 лютого 1995 р. № 62/95-ВР встановлено, що ДМСУ та державні органи (підрозділи), які мають право здійснювати оперативно-розшукову діяльність, з метою виявлення джерел і каналів незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, осіб, які беруть участь в цьому, в кожному окремому випадку за домовленістю з відповідними органами іноземних держав або на підставі міжнародних договорів України можуть використовувати метод контрольованого постачання, тобто допускають під контролем і оперативним наглядом цих органів ввезення в Україну, вивезення з України чи транзит через її територію наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Підставою для здійснення контрольованого постачання наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів є інформація про їх *незаконне переміщення*, а також інформація, отримана в рамках ведення оперативно-розшукових справ щодо зайняття особою чи групою осіб наркобізнесом.

Ст. 305 ККУ передбачає кримінальну відповідальність за незаконне переміщення через митний кордон України, тобто переміщення поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю, наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Об’єкт правопорушення — встановлений порядок переміщення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів через митний кордон України.

Об'єктивна сторона — переміщення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів через митний кордон поза митним контролем або переміщення таких предметів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю. Правопорушення вважається закінченим з моменту фактичного незаконного переміщення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів через митний кордон України.

Суб'єкт відповідальності — громадяни і посадові особи, що здійснили такі дії.

Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом.

Порядок проведення контрольованого постачання визначається Інструкцією про порядок проведення контрольованого постачання наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженою спільним наказом від 14 серпня 1995 р. ДМСУ, МВС, СБУ, Держкомкордоном та зареєстрована у Мін'юсті України.

Інструкцією регулюються заходи, що здійснюються підрозділами МВС, СБУ та Держкомкордону України, яким надано право займатися оперативно-розшуковою діяльністю (далі — оперативні підрозділи), та митними органами України з метою протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у випадках, коли можливі організація та проведення операції з використанням методу контрольованого постачання, для виявлення каналів нелегального переміщення наркотиків, затримання осіб, причетних до їх незаконного обігу, а також для вилучення самих засобів і речовин.

Рішення про використання методу контрольованого постачання в системі митних органів України приймаються ДМСУ. У разі прийняття рішення про використання цього методу кримінальна справа щодо особи, яка здійснює незаконний обіг наркотичних засобів та психотропних речовин, не порушується, а про прийняте рішення ДМСУ негайно повідомляє органи прокуратури.

Фактичні результати контрольованого поставчання можуть

бути підставою для порушення кримінальної справи і використовуватися сукупно з іншими доказами у справі.

Про результати проведення контрольованого постачання повідомляють Генеральну прокуратуру України або відповідних прокурорів.

15.3. Дізнання у кримінальних справах про контрабанду

Виявити і розкрити контрабанду — це означає встановити, виявити за допомогою сил, засобів та методів ОБК ймовірність підготовки до злочину, вчинення злочину або вчинених раніше злочинів, що старанно маскуються, зберігаються в таємниці і тому залишаються невідомими для митних, правоохоронних органів і громадян.

Виявлення і розкриття контрабанди — це встановлення події злочину (часу, місця, засобу та інших обставин вчинення злочину) й осіб, які його вчинили.

Якщо контрабанду вчинено організованою групою осіб, то мають бути встановлені всі особи і визначена роль кожної у здійсненні злочинної діяльності. Виявленню і розкриттю підлягають також усі факти й епізоди злочину та заподіяна матеріальна шкода.

Завдання виявлення і розкриття контрабанди має розглядатися в органічному зв'язку з кримінально-процесуальною діяльністю, оскільки у випадку його успішного вирішення порушується кримінальна справа. У ряді випадків кримінальна справа може бути порушена при виявленні тільки події контрабанди.

Відповідно до кримінально-процесуального закону орган дізнання, який порушив кримінальну справу, провівши невідкладні слідчі дії, зобов'язаний передати її слідчому. У разі, якщо особу, яка вчинила контрабанду, не було встановлено, орган дізнання продовжує вживати заходів для її встановлення, повідомляти слідчому про їх результати.

Створення необхідних умов для швидкого і повного розкриття контрабанди кримінально-процесуальними засобами

передбачає отримання відомостей, що стосуються:

- очевидців злочину;
- місцезнаходження документів і предметів, що стали знаряддями злочину, зберегли на собі його сліди, були об'єктами злочинних дій;
- виявлення грошей та інших цінностей, нажитих злочинним шляхом;
- встановлення предметів, що можуть слугувати виявленню злочину, обставин його вчинення і виявленню винних (див. ст. 64, 78 Кримінально-процесуального кодексу України (далі — КПКУ)). За необхідністю пошукові заходи повинні бути спрямовані на відвернення можливості знищення названих речових доказів.

Завданням підрозділів з боротьби з контрабандою є також встановлення обставин, що характеризують осіб, які вчинили або вчиняють злочин, виявлення їхніх намірів і конкретних дій, спрямованих на протидію розкриттю злочину в ході досудового слідства.

У ряді випадків необхідно виявити обставини, що характеризують особу, найбільш важливих свідків і потерпілого, що дозволить передбачити поведінку даних осіб під час проведення допитів (у майбутньому).

Попередження контрабанди. Попередити контрабанду означає безпосередньо вплинути всіма дозволеними законом силами, засобами та методами на особу (осіб), яка має намір вчинити контрабанду або на причини й умови, що сприяють його вчиненню.

Мета попередження злочину полягає у запобіганні злочину ще до того, як конкретна особа (особи) розпочне його безпосереднє вчинення. Підставою для попередження є відомості про підготовку конкретної особи (осіб) до вчинення контрабанди. Попередження може бути здійснене щодо конкретної особи (осіб). Попередити можна тільки суспільно небезпечні діяння, які ще не вчинені.

Припинення контрабанди. Припинення контрабанди означає застосування дозволених законом заходів до конкретної

особи або групи осіб з метою позбавити їх реальної можливості продовжувати вчинення злочину. Це завдання стосується злочинів, що вчиняються як вочевидь, так і за умов неочевидності.

Способи їх вирішення можуть бути різними:

- затримання злочинця на місці події;
- порушення кримінальної справи;
- застосування кримінально-процесуальних запобіжних заходів.

Завдання для перевірки знань

1. Розкрийте поняття контрабанди, що містить ККУ 2001 р.
2. Які особливості ст. 201 ККУ порівняно зі ст. 70 ККУ, що діяв до 1 вересня 2001 р.?
3. Розкажіть про основні форми суспільної небезпечності контрабанди.
4. Назвіть статті МКУ, що визначають способи незаконного переміщення предметів через митний кордон.
5. Громадянин України при перетині митного кордону заявляє, що в нього серед особистих речей є склянка з таблетками, необхідними для його лікування (таблетки входять до Переліку психотропних речовин). Ваші дії як інспектора чергової зміни?
6. Які органи дізнання функціонують у митній системі?
7. Назвіть приводи до порушення кримінальної справи.
8. Що може бути доказами в кримінальній справі про контрабанду?
9. Вкажіть невідкладні слідчі дії, що запроваджуються в процесі дізнання.
10. Які статті ККУ стосуються контрабанди?
11. Розкрийте поняття наркотичних засобів, психотропних речовин їх аналогів і прекурсорів.
12. Розкажіть про контрольовані постачання наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів (ст. 317 МКУ).

Глава 16

ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ

16.1. Поняття адміністративного правопорушення та порушення митних правил

Порушення митних правил є адміністративним правопорушенням — це протиправні, винні (умисні або з необережності) дії чи бездіяльність, що посягають на встановлений законодавством України порядок переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України, за які МКУ передбачена адміністративна відповідальність. Вона настає у разі, якщо ці правопорушення не тягнуть за собою кримінальну відповідальність.

Головною соціальною ознакою порушення митних правил є ступінь його суспільної небезпеки. Поняття “суспільна небезпека” передбачає необхідність оцінки цієї категорії не тільки з погляду законодавства, а й етимологічного, і пов’язане зі словами “суспільство”, “небезпека”, “школа”, тобто за допомогою виявлення реальних ознак, що визначають зміст і повноту цього поняття. Під таким кутом зору будь-які правопорушення, що дезорганізують встановлений порядок суспільних відносин або що заподіюють збиток тому чи іншому суспільному інтересу, є шкідливими для існуючого суспільного ладу загалом, або для окремих його ланок, і цим у своїй сукупності створюють ще більш відчутну загрозу безпеки для існуючого ладу, його

міцності, подальшого зміцнення і розвитку. Іншими словами, суспільна небезпека не може зводитися лише до посягання на найважливіші суспільні відносини, що становлять основу існуючого державного і суспільного ладу. Вона полягає в загрозі спричинення шкоди ширшому колу суспільних відносин, що визначають соціально-економічний і моральний стан суспільства, і тому регульованих і захищених правовими нормами. Тобто суспільна небезпека має об'єктивний характер, і тому діяння може бути суспільно небезпечним і в тому випадку, якщо воно незаборонене нормою права. Тим більше воно буде суспільно небезпечним, якщо посягає на суспільні відносини, що охороняються правовими нормами, оскільки за допомогою правових норм держава регулює найбільш важливі для нього суспільні відносини.

Крім суспільної небезпеки соціально-правову суть порушення митних правил характеризують також протиправність і винність. *Протиправність* — це юридичне вираження суспільної небезпеки адміністративної провини. Суть її полягає в тому, що конкретне суспільно небезпечне діяння визнається порушенням митних правил тільки в тому випадку, коли воно передбачене чинним митним законодавством.

Істотною ознакою порушення митних правил є винність, що характеризує психічне ставлення правопорушника до вчиненого ним діяння і його наслідків. Винність є найважливішою ознакою одного з елементів складу порушення митних правил, без якої конкретне діяння не може бути кваліфіковане як правопорушення.

Склад порушення митних правил розуміють як встановлену в адміністративно-правових нормах відповідних статей МКУ сукупність ознак, які визначають суспільну небезпеку, винність і протиправність діяння, яке тягне за собою застосування адміністративно-правових санкцій, і відрізняють це діяння від інших видів правопорушень. Будучи юридичною категорією, склад розкриває соціальний зміст і юридичну значущість діяння, можливого застосування заходів адміністративної відповідальності.

Склад порушення включає ознаки, що характеризують зовнішній акт поведінки особи, його спрямованість і наслідки та ознаки, що характеризують самого правопорушника і його

психічне ставлення до вчиненого. Відповідно ознаки складу порушення митних правил об'єднуються в чотири групи (елементи), що характеризують:

- а) об'єкт порушення митних правил;
- б) об'єктивний бік порушення митних правил;
- в) суб'єкт порушення митних правил;
- г) суб'єктивний бік порушення митних правил.

Всі вказані елементи складу порушення митних правил становлять нерозривну єдність. Наявність цих елементів обов'язкова для кваліфікації конкретного діяння як порушення митних правил. Якщо хоча б один з них відсутній або не відповідає тим ознакам, які передбачені відповідною статтею МКУ, то вказане діяння не є порушенням митних правил.

Вирішуючи питання про застосування до особи адміністративної відповідальності за вчинення порушення митних правил, потрібно мати на увазі, що це правопорушення має багато спільного з таким небезпечним правопорушенням, як злочин. Зумовлене це тим, що об'єкти посягання цих правопорушень збігаються. Тому надзвичайно важливо, щоб при кваліфікації конкретного діяння враховувалась вся сукупність обставин, що характеризують склад правопорушення, зокрема, особливості об'єкта посягання, особистість правопорушника, форма його провини, наслідок протиправного діяння. Тільки в цьому випадку можна правильно визначити ступінь суспільної небезпеки конкретного діяння і відповідно кваліфікувати його або як порушення митних правил, або як злочин.

16.2. Стягнення за порушення митних правил

16.2.1. Види стягнень за порушення митних правил

За порушення митних правил можуть бути накладені такі стягнення:

1) попередження;

2) штраф;

3) конфіскація товарів — безпосередніх предметів порушення митних правил, товарів зі спеціально виготовленими сховищами (тайниками), що використовувались для приховування безпосередніх предметів порушення митних правил від митного контролю, транспортних засобів, що використовувались для переміщення безпосередніх предметів порушення митних правил через митний кордон України.

Система адміністративних стягнень, передбачених у статті, що коментується, включає різні за характером і правовими наслідками санкції, що дає змогу використати їх диференційно з урахуванням характеру вчиненого порушення митних правил, особистості правопорушника. У тексті статті ці санкції співвіднесені між собою і розташовані залежно від наростання суворості стягнення від найлегшого (попередження) до найсерйознішого — конфіскації.

Кожна стаття гл. 57 МКУ “Види порушень митних правил і відповідальність” містить чіткі вказівки про міру стягнення, яка підлягає застосуванню за вчинення передбаченої нею провини. Орган, що розглядає справу про порушення митних правил, може призначити тільки те адміністративне стягнення, яке вказане в санкції статті. Попередження або штраф можуть застосовуватися тільки як основний вид стягнення за вчинене правопорушення.

Конфіскація товарів може застосовуватися як основний і додатковий вид стягнення.

За одне і те саме порушення митних правил може накладатися тільки основне або основне і додаткове стягнення. Якщо

статтею, якою встановлюється відповідальність за порушення митних правил, передбачається основне і додаткове стягнення, застосування лише додаткового стягнення без основного не допускається, за винятком випадків, передбачених ч. 2 ст. 328 МКУ.

Попередження або штраф можуть застосовуватися тільки як основний вид стягнення за вчинене правопорушення, передбачене всіма статтями МКУ, за винятком ст. 341 МКУ.

Конфіскація товарів — безпосередніх предметів порушення митних правил, товарів зі спеціально виготовленими сховищами (тайниками), що використовувались для приховування безпосередніх предметів порушення митних правил від митного контролю, транспортних засобів, що використовувались для переміщення безпосередніх предметів порушення митних правил через митний кордон України, може застосовуватися як основний вид стягнення за вчинення правопорушення, передбаченого статтями 336, 339, 340, 341, 348, 349, 350, 351, 352, 353 МКУ.

Застосування двох основних видів стягнення (штраф з конфіскацією) не допускається.

Конфіскація товарів — безпосередніх предметів порушення митних правил може застосовуватися як додатковий вид стягнення за вчинення правопорушення, передбаченого ст. 345 МКУ.

Попередження як стягнення за порушення митних правил є офіційним попередженням правопорушника стосовно недопустимості таких діянь у майбутньому. Рішення про попередження приймається керівником митного органу або його заступником у формі постанови про накладення адміністративного стягнення відповідно до ст. 391 МКУ. Постанова оголошується правопорушникові. Попередження, як один із видів адміністративного стягнення, застосовується переважно до осіб, винних у здійсненні незначних проступків, які не становлять значної суспільної небезпеки. Зміст попередження полягає в офіційному, від імені держави, засудженні та осуді протиправного діяння правопорушника органом адміністративної юрисдикції і в попередженні правопорушника про неприпустимість таких дій надалі. Оскільки попередження найлегше

адміністративне стягнення, воно не впливає на майнові та інші права порушника. Застосовується попередження лише в тому разі, коли передбачено в санкції статті. За наявності альтернативи в санкції статті попередження застосовується тільки в тих випадках, коли особа, що характеризується позитивно, вперше вчинила порушення митних правил, за яке недоцільно застосовувати більш суворе стягнення. Причому перераховані умови лише в комплексі можуть дати підстави застосувати попередження, а не штраф або інше адміністративне стягнення, передбачене санкцією відповідної статті МКУ.

Застосування попередження, як і іншого адміністративного стягнення, спричиняє для правопорушника відповідні правові наслідки. Крім того, належним чином оформлене попередження набуває значення преюдиціального факту, що важливо для притягнення до відповідальності й визначення стягнення відносно осіб, що здійснили повторно однорідне порушення митних правил. Попередження оформлюється письмово шляхом винесення постанови органом (посадовою особою), що розглядає справу.

Штраф — грошове стягнення, що накладається на осіб за порушення митних правил у випадках і межах, встановлених МКУ.

Штраф є стягненням майнового характеру, яке виражається в отриманні з порушника і направленні в прибуток держави певної суми грошових коштів. У адміністративно-юрисдикційній практиці штраф є домінуючою формою адміністративної відповідальності, оскільки він передбачений як єдина або альтернативна міра стягнення за більшість адміністративних проступків.

Штраф — це засіб впливу на свідомість правопорушника шляхом ущемлення його майнових інтересів. Як адміністративне стягнення за вчинення порушення митних правил може застосовуватися як основне покарання.

МКУ встановлений мінімальний та максимальний розмір штрафів, що застосовуються, фіксуючи їх з визначенням верхнього і нижнього рівнів. Це дає можливість диференціювати стягнення, що накладаються з огляду на характер вчиненого

порушення, обставин, що характеризують особу правопорушника, форми і ступеня його провини тощо. Крім того, розмір штрафу встановлюється залежно від суб'єкта адміністративної відповідальності (громадяни, посадові особи).

Штраф обчислюється у величині, кратній розміру неоподаткованого мінімуму доходів громадян на день скоєння правопорушення.

Конфіскація як стягнення за порушення митних правил полягає в примусовому вилученні товарів, транспортних засобів, зазначених у п. 3 ст. 322 МКУ, і безоплатній передачі їх у власність держави. Застосовується незалежно від того, чи є ці товари, транспортні засоби власністю особи, яка вчинила правопорушення. Конфіскація може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, що визначаються МКУ та іншими законами України.

Конфіскація, як адміністративне стягнення, полягає в примусовому вилученні і безвідплатному поверненні у власність держави предметів — безпосередніх предметів порушення митних правил, товарів зі спеціально виготовленими сховищами (тайниками), що використовувались для приховування безпосередніх предметів порушення митних правил від митного контролю, транспортних засобів, що використовувались для переміщення безпосередніх предметів порушення митних правил через митний кордон України.

Транспортні засоби, що використовувались правопорушником для переміщення безпосередніх предметів порушення митних правил через митний кордон України — це будь-які засоби авіаційного, водного, залізничного, автомобільного транспорту (в тому числі гужовий транспорт, велосипед), за винятком транспортних засобів, що використовуються виключно для перевезення пасажирів і товарів через митний кордон України за чітко встановленими маршрутами та рейсами, що здійснюються відповідно до встановленого розкладу руху на підставі міждержавних (міжвідомчих) угод про транспортне сполучення.

Як адміністративне стягнення конфіскація може встановлюватися тільки законом і призначатися лише у випадках, прямо передбачених у відповідних статтях МКУ.

Конфіскація може бути призначена тільки судом як додаткове, так і основне стягнення.

Відповідно до чинного законодавства постанови про конфіскацію приводяться у виконання державними виконавцями.

16.2.2. Строки накладення стягнень за порушення митних правил

Адміністративні стягнення у вигляді попередження, штрафу можуть бути накладені не пізніше як через два місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні — не пізніше як через два місяці з дня його виявлення.

У разі відмови в порушенні кримінальної справи або її закриття за наявності в діях правопорушника ознак порушення митних правил, стягнення штрафу у вигляді попередження може бути накладено не пізніше як через місяць з дня прийняття рішення про відмову в порушенні кримінальної справи або її закриття.

Предмети, зазначені у п. 3 ст. 322 МКУ, підлягають конфіскації незалежно від часу виявлення порушення митних правил. Ця стаття визначає строки для притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення порушення митних правил і застосування адміністративного впливу, тобто терміни, після закінчення яких можливість накладення адміністративного стягнення виключається.

За загальним правилом, строки для притягнення до адміністративної відповідальності не можуть перевищувати двох місяців (включно з п'ятнадцятиденним терміном розгляду справи) при адміністративному основному стягненні у вигляді попередження, штрафу. Встановлення такого порівняно невеликого терміну для накладення адміністративного стягнення викликано тим, що ефективність заходів, що застосовуються за здійснення порушення митних правил, зростає, якщо призначення і виконання цих заходів максимально наближені до моменту здійснення правопорушення, і вони здійснюються оперативно.

Для більшості адміністративних проступків моментом, з якого починається перебіг строку давності, є день здійснення

правопорушення. Разом з тим для так званих проступків, що тривають, дата початку відліку двомісячного терміну настає з моменту його виявлення.

Строки притягнення до адміністративної відповідальності обчислюються добами та місяцями. При обчисленні строків не береться до уваги той день, від якого починається строк. При цьому строк завершується в 24 години останньої доби встановленого терміну.

Конфіскація товарів — безпосередніх предметів порушення митних правил, товарів зі спеціально виготовленими сховищами (тайниками), що використовувались для приховування безпосередніх предметів порушення митних правил від митного контролю, транспортних засобів, що використовувались для переміщення безпосередніх предметів порушення митних правил через митний кордон України, застосовується незалежно від часу вчинення або виявлення порушення митних правил.

16.3. Види порушень митних правил та відповідальність за такі порушення

МКУ передбачені такі види порушень митних правил.

Стаття 329. Порушення режиму зони митного контролю

Переміщення через межі зони митного контролю і в межах цієї зони товарів, транспортних засобів, громадян, у тому числі посадових осіб органів державної влади (крім митних органів), які не перетинають митний кордон України, а також проведення в зоні митного контролю господарських робіт без дозволу митного органу або вчинення інших дій, якими порушується встановлений законодавством режим зони митного контролю.

Стаття 330. Неподання митному органу документів, необхідних для здійснення митного контролю

Неподання митному органу в установленій законодавством строк документів, передбачених відповідно до МКУ для здійснення митного контролю товарів, транспортних засобів, що

переміщуються через митний кордон України, незалежно від подання письмової декларації.

Стаття 331. Видача товарів, транспортних засобів без дозволу митного органу або їх втрата

Видача без дозволу митного органу або втрата товарів, транспортних засобів, що знаходяться під митним контролем.

Стаття 332. Недоставлення до митного органу товарів, транспортних засобів, документів

Недоставлення до митного органу товарів, транспортних засобів, що перебувають під митним контролем і перевозяться з одного митного органу до іншого, а так само прийнятих для передачі митному органу митних або інших документів на ці товари, транспортні засоби.

Стаття 333. Незупинення транспортного засобу

Незупинення в зоні митного контролю транспортного засобу, що переміщується через митний кордон України.

Стаття 334. Відправлення транспортного засобу, що перебуває під митним контролем, без дозволу митного органу

Стаття 335. Причалювання до суден, що перебувають під митним контролем

Причалювання до судна, що перебуває під митним контролем, інших суден та інших плавучих засобів без дозволу митного органу.

Стаття 336. Неправомірні операції з товарами, транспортними засобами, що перебувають під митним контролем, зміна їх стану, користування та розпорядження ними

Здійснення операцій з товарами, транспортними засобами, що перебувають під митним контролем, а саме зміна їх стану, користування та розпорядження ними без дозволу митного органу.

Стаття 337. Вантажні та інші операції, що проводяться без дозволу митного органу

Навантаження, вивантаження, перевантаження, усунення пошкоджень упаковки, розпакування, перепакування товарів, що перебувають під митним контролем, або зміна ідентифікаційних знаків чи маркування на цих товарах чи їх упаковці без дозволу митного органу.

Стаття 338. Пошкодження або втрата митного забезпечення

Пошкодження або втрата пломб, печаток чи інших засобів митного забезпечення, зазначених у товаросупровідних документах.

Стаття 339. Порушення порядку проходження митного контролю в зонах (коридорах) спрощеного митного контролю

Порушення встановленого відповідно до МКУ порядку проходження митного контролю в зонах (коридорах) спрощеного митного контролю, тобто наявність під час проведення митного контролю в особи, яка формою проходження митного контролю обрала проходження через таку зону (коридор), товарів, заборонених або обмежених до переміщення через митний кордон України, або товарів у кількостях, що перевищують неоподатковувану норму переміщення через митний кордон України.

Стаття 340. Недекларування товарів, транспортних засобів

Недекларування товарів, транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, тобто незааявлення за встановленою формою точних відомостей (наявність, найменування або назва, кількість тощо) про товари, транспортні засоби, які підлягають обов'язковому декларуванню у разі переміщення через митний кордон України.

Стаття 341. Пересилання через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях товарів, заборонених до такого пересилання

Пересилання через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях товарів, заборонених до такого пересилання.

Стаття 342. Перешкоджання посадовій особі митного органу в доступі до товарів, транспортних засобів і документів

Перешкоджання посадовій особі митного органу під час здійснення нею митного контролю або провадження в справах про контрабанду та порушення митних правил у доступі до товарів, транспортних засобів і документів, а також неперед'явлення в установлений законодавством строк без поважних

причин таких товарів, транспортних засобів і документів посадовій особі митного органу чи призначеному нею експерту або спеціалісту.

Стаття 343. Неподання митному органу звітності щодо товарів, які перебувають під митним контролем або на територіях спеціальних митних зон

Неподання митному органу особами, зазначеними в ст. 320 МКУ, передбаченої законодавством звітності щодо товарів, які перебувають під митним контролем або на територіях спеціальних митних зон і ввозяться, вивозяться, зберігаються, переробляються, виготовляються, купуються та реалізуються без попереднього дозволу митного органу, а також порушення порядку ведення звітності щодо таких товарів.

Стаття 344. Неподання митному органу документів та зразків товарів для проведення дослідження (аналізу, експертизи)

Неподання у випадках, передбачених законодавством, на вимогу митного органу відповідних документів та зразків товарів, необхідних для проведення дослідження (аналізу, експертизи).

Стаття 345. Переміщення товарів через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності

Ввезення на митну територію України або вивезення за межі цієї території з комерційною метою товарів із порушенням прав інтелектуальної власності, що охороняються законом.

Стаття 346. Порушення порядку зберігання товарів на митних ліцензійних складах та здійснення операцій із цими товарами

Порушення встановленого законодавством порядку розміщення товарів на митних ліцензійних складах для зберігання, недотримання встановлених Кодексом строків, умов і порядку зберігання зазначених товарів, а також проведення операцій з товарами, що зберігаються на митних ліцензійних складах, без дозволу митного органу.

Стаття 347. Порушення встановленого порядку знищення (руйнування) товарів

Порушення встановленого законодавством порядку знищення (руйнування) товарів, що перебувають під митним кон-

тролем, тобто порушення встановлених МКУ та іншими законами України умов, заборон та обмежень щодо знищення (руйнування) таких товарів.

Стаття 348. Порушення зобов'язання про зворотне вивезення чи зворотне ввезення товарів

Невивезення за митний кордон України товарів, які були тимчасово ввезені на митну територію України під зобов'язання про зворотне вивезення, або неввезення на митну територію України товарів, які були тимчасово вивезені за митний кордон України під зобов'язання про зворотне ввезення, у строк, зазначений у зобов'язанні про зворотне вивезення (зворотне ввезення) таких товарів.

Стаття 349. Порушення зобов'язання про транзит

Невивезення за митний кордон України товарів, транспортних засобів, ввезених з метою транзиту через територію України, в строки, встановлені митним органом.

Стаття 350. Порушення встановленого маршруту переміщення товарів

Ухилення від встановленого Кабінетом Міністрів України маршруту переміщення товарів територією України.

Стаття 351. Дії, спрямовані на переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України поза митним контролем

Дії, спрямовані на переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України поза митним контролем, тобто їх переміщення через митний кордон України поза місцем розташування митного органу або поза часом здійснення митного оформлення, або з використанням незаконного звільнення від митного контролю внаслідок зловживання службовим становищем посадовими особами митного органу.

Стаття 352. Дії, спрямовані на переміщення товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю

Дії, спрямовані на переміщення товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю, тобто з використанням спеціально виготовлених сховищ (тайників) та інших засобів або способів, що утруднюють виявлення таких товарів, або шляхом надання одним товарам вигляду інших,

або з поданням митному органу як підстави для переміщення товарів підроблених документів чи одержаних незаконним шляхом, або таких, що містять неправдиві дані.

Стаття 353. Зберігання, перевезення чи придбання товарів, транспортних засобів, ввезених на митну територію України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю

Зберігання, перевезення, придбання чи використання товарів, транспортних засобів, ввезених на митну територію України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю.

Стаття 354. Використання товарів, стосовно яких надано пільги щодо сплати податків і зборів, в інших цілях

Використання товарів, стосовно яких надано пільги щодо сплати податків і зборів, в інших цілях, ніж ті, у зв'язку з якими було надано такі пільги.

Стаття 355. Дії, спрямовані на неправомірне звільнення від сплати податків і зборів або зменшення їх розміру

Заявлення в митній декларації неправдивих відомостей та надання митному органу документів з такими відомостями як підстави для звільнення від сплати податків і зборів або зменшення їх розміру або несплата податків і зборів у строк, встановлений законодавством, а також інші протиправні дії, що спричинили недобори податків і зборів, за відсутності ознак злочину.

16.4. Порядок провадження у справах про порушення митних правил

Провадження в справах про порушення митних правил є самостійним різновидом провадження у справах про адміністративні правопорушення і становить систему процесуальних норм, що визначають порядок, форми та методи діяльності митних органів та їх посадових осіб, пов'язану з притягненням до адміністративної відповідальності осіб, винних у вчиненні митних правопорушень.

МКУ не визначає завдання провадження у справах про порушення митних правил, однак ми можемо визначити, що основними завданнями цього провадження є: виявлення та припинення митних правопорушень, своєчасне, всебічне, повне та об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, її вирішення відповідно до чинного законодавства, забезпечення виконання постанов у справах, виявлення причин та умов, що сприяли скоєнню митних правопорушень, вжиття заходів щодо їх усунення, запобігання правопорушень і зміцнення правопорядку та законності.

Провадження у справах про порушення митних правил можна визначити як сукупність послідовних дій уповноважених посадових осіб митних органів, спрямованих на виконання завдань, що стоять перед провадженням. Діяльність посадових осіб складається з системи взаємопов'язаних між собою процесуальних дій. Вся система процесуальних дій і окремі дії здійснюються у передбаченому МКУ процесуальному порядку, обов'язковому для усіх суб'єктів провадження.

Процес правозастосування у справах про порушення митних правил складається з сукупності стадій, що змінюють одна одну у чітко визначеній послідовності.

Порядок притягнення до адміністративної відповідальності за порушення митних правил передбачає такі стадії:

- порушення справи про порушення митних правил;
- розгляд справи і винесення рішення у справі;
- оскарження або опротестування постанови у справі;
- виконання рішення у справі.

Порушення справи, є початковою стадією провадження. Її змістом є комплекс першочергових процесуальних дій, пов'язаних:

- з виявленням факту митного правопорушення;
- складанням протоколу про порушення митних правил, а в разі необхідності — й інших протоколів, юридична кваліфікація;
- встановленням особи правопорушника, свідків;
- збиранням, дослідженням та попередньою оцінкою доказів та інших обставин, що можуть мати значення для справи. У межах цієї стадії складається протокол про порушення

митних правил, протокол про адміністративне затримання, протоколи процесуальних дій, передбачених ст. 375 МКУ. Тобто фактично здійснюється митне розслідування у справі з відповідним процесуальним оформленням його результатів. Метою розслідування є якісна підготовка справи для розгляду по суті.

Закінчується стадія порушення справи з моменту передання матеріалів справи про порушення митних правил уповноваженому органу для розгляду по суті з урахуванням підвідомчості.

Друга стадія провадження — *розгляд справи і винесення рішення у справі*, визнається центральною стадією провадження.

Сутність цієї стадії полягає у тому, що уповноважений орган (митний орган або місцевий суд (суддя) здійснює остаточне розслідування у справі і дає правову оцінку діям особи, щодо якої складено протокол про порушення митних правил. Тобто саме на цій стадії вирішуються завдання провадження у справах про порушення митних правил.

Всі інші стадії провадження виконують щодо цієї стадії або підготовчу функцію, або слідує після неї.

Третя стадія провадження у справах про порушення митних правил — це *перегляд винесеної постанови в справі у передбачених законом випадках*. Це стадія є факультативною. Можливість подібного перегляду справи є гарантією законності й обґрунтованості застосування адміністративного стягнення, і має на меті зміцнення правопорядку, всебічної охорони прав та законних інтересів громадян. У процесі цієї стадії перевіряється законність і обґрунтованість винесеної постанови, а також дотримання встановленого законом порядку провадження в цілому, усуваються допущені порушення, забезпечується застосування до винних справедливих заходів впливу. Ця стадія сприяє усуненню порушень законності, забезпеченню систематичного контролю за діяльністю митних органів та їх посадових осіб.

Четверта стадія провадження в справі — *виконання рішення у справі*, обумовлена необхідністю виконання винесеної постанови. Її сутність — в кінцевій практичній реалізації адміністративного стягнення, призначеного порушнику. У про-

цесі виконання постанови, особа, яка вчинила порушення митних правил, зазнає відповідних позбавлень й обмежень особистого або матеріального характеру. Лише за цієї умови адміністративне стягнення виконає свою соціальну функцію.

Після реального виконання або у випадку, якщо неможливо виконати постанову, виконання повинно бути припинено, справа повернута до органу, що виніс постанову. Закінчення виконання означає і закінчення провадження у справі. Адміністративна справа здається в архів.

16.5. Процесуальні дії у справах про порушення митних правил

У справі про порушення митних правил процесуальні дії проводяться з метою отримання доказів, необхідних для правильного вирішення цієї справи.

До процесуальних дій належать:

- 1) складання протоколу про порушення митних правил;
- 2) витребування документів, необхідних для провадження у справі про порушення митних правил;
- 3) вилучення товарів, транспортних засобів і документів;
- 4) митне обстеження;
- 5) пред'явлення товарів, транспортних засобів та документів для впізнання;
- 6) призначення експертизи;
- 7) взяття проб та зразків для проведення дослідження (аналізу, експертизи).

При проведенні процесуальних дій, зазначених у пунктах 3—5, 7 частини другої цієї статті, складаються протоколи, форми яких встановлюються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі митної справи.

Гл. 60 МКУ містить правові норми, що регламентують процес доказування у справах про порушення митних правил (далі — ПМП), тобто отримання, перевірку та оцінку доказів з метою встановлення обставин, що мають значення для правильного вирішення справи. Порушення митних правил є ад-

міністративним правопорушенням, тому основними нормативними актами виступають МКУ та Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі — КУпАП). Відповідно до ст. 245 КУпАП: “Завданнями провадження у справах про адміністративні правопорушення є: своєчасне, всебічне, повне та об’єктивне з’ясування обставин кожної справи, вирішення справи відповідно до законодавства, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин і умов, що сприяють здійсненню адміністративних правопорушень, попередження правопорушень...”. Обставини, що підлягають доказуванню при провадженні у справі про ПМП, є предметом доказування. Ст. 251 КУпАП визначає поняття доказів у справах про адміністративні правопорушення, коло обставин, що підлягають доказуванню та джерела доказів: “Доказами у справі про адміністративне правопорушення є будь-які фактичні дані, на основі яких у визначеному законом порядку орган (посадова особа) встановлює наявність або відсутність адміністративного правопорушення, винність певної особи в його здійсненні та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. Ці дані встановлюються протоколом про адміністративне правопорушення, поясненнями особи, що притягується до адміністративної відповідальності, потерпілого, свідків, висновком експерта, речовими доказами, показаннями технічних пристроїв..., протоколом про вилучення речей і документів, а також іншими документами”. Таким чином, ст. 375 МКУ встановлює чітко визначений перелік процесуальних дій у справі про ПМП з метою подальшої фіксації цих процесуальних дій і використання певної інформації як доказів у справі про ПМП. Фіксація зазначених процесуальних дій здійснюється відповідно шляхом:

— складання протоколу про ПМП, форма якого встановлюється відповідно до чинного законодавства;

— витребування документів, необхідних для провадження у справі про ПМП, за встановленою формою відповідно до вимог чинного законодавства; по пунктах 3—5,7 частини другої цієї статті — вилучення товарів, транспортних засобів і документів, митне обстеження, пред’явлення товарів, транспортних засобів та документів для впізнання, взяття проб та зраз-

ків для проведення дослідження, — складається протокол, форма якого встановлюється відповідно до чинного законодавства;

— призначення експертизи — форма документа встановлюється відповідно до вимог чинного законодавства.

При провадженні процесуальних дій повинні дотримуватись права учасників цих дій. У тих випадках, коли до участі в справі допущений адвокат або представник особи-правопорушника, що здійснює юридичну допомогу, він може бути присутнім при проведенні процесуальних дій, що провадяться за участю підзахисного. Особам, що беруть участь у проведенні процесуальної дії, роз'яснюються їх права та обов'язки. Всі зазначені процесуальні дії повинні здійснюватись та фіксуватись в порядку, передбаченому МКУ та відповідно до вимог чинного законодавства, інакше фактичні дані, отримані в результаті їх проведення, не можуть бути доказами. Дотримання вимог законодавства щодо провадження процесуальних дій, встановлених у зазначеній главі, має суттєве значення, оскільки неналежне виконання хоча б однієї процесуальної дії є порушенням процесуальних норм, що в свою чергу є підставою для відміни постанови митного органу у справі про ПМП.

Складання протоколу про порушення митних правил регламентується МКУ. Форма протоколу про порушення митних правил встановлюється ДМСУ.

16.6. Оскарження та виконання постанов у справах про порушення митних правил

16.6.1. Оскарження постанов у справах про порушення митних правил

Постанова у справі про порушення митних правил може бути оскаржена особою, стосовно якої вона винесена, або представником такої особи.

Скарга на постанову митниці регіонального підпорядкування може бути подана до відповідної регіональної митниці або

до місцевого суду за місцезнаходженням митниці, яка винесла постанову.

Постанова регіональної митниці щодо скарги на постанову підпорядкованої їй митниці може бути оскаржена до спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади в галузі митної справи або до місцевого суду за місцезнаходженням цієї регіональної митниці.

Постанова регіональної митниці, митниці центрального підпорядкування може бути оскаржена до спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади в галузі митної справи або до місцевого суду за місцезнаходженням відповідної регіональної митниці, митниці.

Якщо у випадках, зазначених у частинах другій, третій та четвертій цієї статті, постанова митного органу одночасно оскаржується до митного органу вищого рівня та до суду і суд приймає скаргу до розгляду, розгляд аналогічної скарги митним органом вищого рівня припиняється.

Постанова спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади в галузі митної справи у справі про порушення митних правил, а також його постанова щодо скарги на постанову іншого митного органу у такій справі можуть бути оскаржені до місцевого суду за місцезнаходженням спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади в галузі митної справи.

Скарга на постанову митного органу подається протягом десяти днів з дати вручення зацікавленій особі копії постанови у справі або повідомлення про прийняте рішення. У разі якщо цей строк пропущено з поважних причин він за заявою зацікавленої особи може бути поновлений відповідно регіональною митницею, спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі митної справи або судом.

Порядок оскарження постанови суду (судді) у справі про порушення митних правил та внесення подання прокурором на постанову визначається КУпАП та іншими законами.

Право на оскарження постанови в справі про адміністративні правопорушення є однією з найважливіших гарантій захисту прав особистості, що залучається до адміністративної відповідальності (ст. 287 КУпАП) — це форма перевірки за-

кояності й обґрунтованості прийнятого у справі рішення, найшвидшого виправлення помилок, виявлення недоліків у роботі органів, які розглядають справи про адміністративні правопорушення.

Конституція України значно розширила можливість судового оскарження. У ст. 55 Основного закону України зазначено, що "...права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішення, дії або бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб...".

Положення ст. 125 Конституції України підтверджує, що відповідно до закону "... діють апеляційні і місцеві суди". Ця стаття була докладно роз'яснена в Законі "Про судоустрій України". У ст. 22 цього Закону зазначається, що "...місцевий суд є судом першої інстанції і розглядає карні і цивільні справи, віднесені процесуальним законом до його підсудності. Місцеві адміністративні суди розглядають адміністративні справи, пов'язані з правовідносинами у сфері державного керування і місцевого самоврядування (справи адміністративної юрисдикції), крім справ адміністративної юрисдикції у сфері військового керування, розгляд яких здійснюють військові суди. Проте слід зазначити, що відповідно до розд. VII Закону "Про судоустрій України", у "Заключних перехідних положеннях" п. 16: "...до утворення системи адміністративних судів відповідно до дійсного Закону розгляд справ, віднесених до підсудності адміністративних місцевих судів, здійснюють місцеві загальні суди, а, справ, що ставляться до підсудності адміністративних апеляційних судів і Вищого адміністративного суду України, — відповідні загальні апеляційні суди і касаційний суд України, у порядку, установленому процесуальним законом, шляхом введення спеціалізації судів щодо розгляду справ адміністративної юрисдикції, в тому числі утворення судових колегій у справах зазначеної юрисдикції, до введення в дію процесуального закону регулюючий порядок розгляду справ даної юрисдикції відповідно до дійсного закону. Формування системи адміністративних судів здійснюється протягом трьох років".

Чинним законодавством судам надано право розглядати скарги на дії органів і службових осіб у зв'язку з накладенням адміністративних стягнень.

Законні інтереси особи, яка притягувалася до адміністративної відповідальності, потерпілого або неповнолітнього чи особи, яка через свої фізичні або психічні вади не здатна сама здійснювати свої права, у суді можуть представляти батьки, усиновителі, опікуни, піклувальники, адвокати. Прокурор має право звернутися до суду з заявою про захист прав і законних інтересів громадян.

Об'єктом судового оскарження є постанови митного органу про накладення будь-якого виду адміністративного стягнення, передбаченого ст. 322 Кодексу.

Пленум Верховного Суду України у п. 8 постанови “Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя” від 1 листопада 1996 р. № 9 наголосив, що з урахуванням конституційного положення про те, що правосуддя в Україні здійснюється виключно судами, юрисдикція яких поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі (ст. 124 Конституції України), судам підвідомчі всі спори про захист прав і свобод громадян. Суд не вправі відмовити особі у прийнятті позовної заяви чи скарги лише на тій підставі, що її вимоги можуть бути розглянуті в передбаченому законом досудовому порядку¹. Скаргу на постанову про накладення адміністративного стягнення може бути подано протягом десяти днів із дня винесення постанови, а в разі, якщо постанова про цей вид адміністративного стягнення була попередньо оскаржена до вищестоящего органу (вищестоящої службової особи) — протягом десяти днів із дня прийняття останнім рішення щодо скарги. У разі пропуску цього строку з поважних причин він може бути поновлений судом за заявою особи, щодо якої винесено постанову².

Згідно з Законом України “Про звернення громадян”, скарга — це звернення з вимогою про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю),

¹ Постанови Пленуму Верховного Суду України в цивільних справах // Бюл. законодавства і юрид. практики України. — 1999. — № 5. — С. 71.

² Постанови Пленуму Верховного Суду України (1995—1998). Правові позиції щодо розгляду судами окремих категорій цивільних справ // Бюл. законодавства і юрид. практики України. — 1998. — № 8. — С. 51.

рішеннями державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, посадових осіб.

Скарга на постанову в справі про адміністративне правопорушення поряд з даними про заявника (особа, до якої застосовано стягнення, потерпілий) повинна містити: найменування органу (службової особи), дії якого оскаржуються; дату винесення постанови; виклад обставин, якими заявник обґрунтовує свої заперечення, та докази, що підтверджують їх.

Також за Законом України “Про звернення громадян” у зверненні повинні бути дотримані такі вимоги:

— має бути зазначено прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання громадянина, викладено суть порушеного питання, зауваження, пропозиції, заяви чи скарги, прохання чи вимоги;

— звернення може бути усним (викладеним громадянином і записаним посадовою особою на особистому прийомі) чи письмовим, надісланим поштою або переданим громадянином до відповідного органу, установи особисто чи через уповноважену ним особу, якщо ці повноваження оформлені відповідно до чинного законодавства;

— письмове звернення повинно бути підписане заявником із зазначенням дати.

Якщо скарга не відповідає необхідним для її правильного вирішення вимогам, то застосовуються правила ст. 139 Цивільно-процесуального кодексу (далі — ЦПК). Суддя може відмовити у прийнятті скарги тільки з підстав, зазначених у ст. 136 ЦПК.

Згідно з п. 4 постанови Пленуму Верховного Суду України “Про практику розгляду судами скарг на постанови у справах про адміністративні правопорушення” від 24.06.1988 р. № 6 пропущення встановленого десятиденного строку оскарження постанови не може бути підставою для відмови у прийнятті скарги. У зв'язку з тим, що зазначений строк є процесуальним, скарга і документи, подані після його закінчення, відповідно до ст. 85 ЦПК, залишаються без розгляду, якщо суд не знайде підстав для його поновлення¹.

¹ Постанови Пленуму Верховного Суду України в цивільних справах // Бюл. законодавства і юрид. практики України.—1999.— № 5.— С. 72.

Особа, яка оскаржила постанову про адміністративне правопорушення, звільняється від сплати державного мита.

Подання у встановлений строк скарги зупиняє виконання постанови про накладення адміністративного стягнення до розгляду скарги, за винятком постанов про застосування таких стягнень, як попередження і адміністративний арешт, а також у разі накладення штрафу, що стягується на місці вчинення адміністративного правопорушення (ст. 291 КУпАП).

Відповідно до ст. 291 КУпАП ухвала судді про зупинення виконання постанови про накладення адміністративного стягнення постановляється суддею при підготовці справи до судового розгляду і направляється органу чи службовій особі негайно.

Заявник повинен надати докази, які підтверджують наявність обставин, що пом'якшують або обтяжують відповідальність за адміністративне порушення, ступінь провини заявника, його майновий стан тощо. Зокрема, слід додати до справи документи про майновий стан особи, яка притягується до адміністративної відповідальності, про склад її сім'ї тощо.

Скарги на дії органів і службових осіб у зв'язку з накладенням адміністративних стягнень повинні бути розглянуті не пізніше як у десятиденний строк з дня її надходження. У цей строк має бути проведена і підготовка цивільної справи до судового розгляду.

Скарга розглядається суддею з викликом заявника скарги. Заявниками можуть бути особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, чи потерпілий — особа, якій адміністративним правопорушенням заподіяно моральну, фізичну або майнову шкоду.

Щодо представника органу чи службової особи, постанови яких оскаржуються, то закон не зобов'язує їх викликати на судові засідання у кожній справі. Проте суддя повинен повідомляти їх про ту чи іншу справу, яка розглядається.

Неявка осіб, які беруть участь у справі, на судові засідання не перешкоджає розгляду справи. Однак суд відкладає розгляд справи у разі неявки на судові засідання будь-кого з осіб, які беруть участь у справі, щодо яких немає відомостей про вручення їм повісток. Суд може відкласти розгляд справи і в тому випадку, коли на судові засідання не з'явився будь-хто з учас-

ників процесу, які повідомлені у встановленому порядку про час і місце судового засідання, з причин, визнаних судом поважними (ст. 172 ЦПК).

Скарги на дії органів і службових осіб у зв'язку з накладенням адміністративних стягнень розглядаються у відкритому судовому засіданні суддею одноособово за загальними правилами цивільного судочинства.

Рішення щодо скарги повинно відповідати загальним вимогам, а за змістом — і ст. 203 ЦПК.

Якщо дії органу чи службової особи щодо застосування адміністративного стягнення є законними і обґрунтованими, суд залишає постанову без змін, а скаргу — без задоволення.

У п. 8 постанови Пленуму Верховного Суду України “Про практику розгляду судами скарг на постанови у справах про адміністративні правопорушення” від 24 червня 1988 р. № 6 зазначено, що при відмові у задоволенні скарги і залишенні без зміни постанови про накладення штрафу суд не виносить рішення про стягнення штрафу з заявника, оскільки за ст. 308 КУпАП несплачений протягом 15 днів штраф стягується із заробітної плати, іншого заробітку, пенсії або стипендії порушника, а за відсутності цих видів доходів чи неможливості стягнути його з інших причин виконання провадиться виконавцем шляхом накладання чи проведення стягнення з майна порушника на підставі постанови органу (посадової особи), який її виніс¹.

У разі скасування постанови і закриття провадження у справі на підставах, зазначених у ст. 247 КУпАП, у п. 7 постанови Пленуму Верховного Суду України “Про практику розгляду судами скарг на постанови у справах про адміністративні правопорушення” від 24 червня 1988 р. № 6, зазначено, що повернення стягнутих сум, оплатно вилучених і конфіскованих предметів, скасування інших обмежень провадиться на підставі цього ж рішення.

Шкода, заподіяна громадянину незаконним накладенням адміністративного стягнення у вигляді адміністративного арешту або виправних робіт чи штрафу, відшкодовується держа-

¹ Постанови Пленуму Верховного Суду України в цивільних справах // Бюл. законодавства і юрид. практики України. — 1999. — № 5. — С. 73.

вою відповідно до ст. 443 ЦПК та Закону України “Про порядок відшкодування шкоди, заподіяної громадянину незаконними діями органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури і суду”.

Рішення суду щодо скарги на постанову у справі про адміністративне правопорушення є остаточним і оскарженню в касаційному порядку не підлягає. Його можна опротестувати в порядку нагляду на загальних підставах. Копію рішення у цих справах суд повинен надіслати органу чи службовій особі, постановою яких оскаржувалася.

16.6.2. Виконання постанов у справах про порушення митних правил

За положенням ст. 298 КУПАП постанови митних органів про накладення адміністративних стягнень у справі про порушення митних правил є обов’язковими для виконання державними і громадськими органами, підприємствами, установами, організаціями, посадовими особами і громадянами. Виконання цих постанов — це завершальний етап притягнення до адміністративної відповідальності. Від того, як послідовно реалізована постанова про адміністративне стягнення, наскільки справа доведена до завершення багато в чому залежить рівень ефективності боротьби з адміністративними правопорушеннями, запобігання їх вчиненню, результативність виховання громадян у дусі чіткого і неухильного дотримання вимог законодавства і правил суспільного співіснування.

Адміністративні стягнення виконують свою соціальну функцію лише тоді, коли вони виконані (приведені до виконання), а порушник зазнав зумовлені ними правообмеження і незручності. Якщо ж постанову про стягнення не виконано або виконано частково, то його результативність не відчувається. Тому ефективність адміністративних стягнень, які накладаються, безпосередньо обумовлена рівнем їх реалізації.

Необхідною умовою виконання постанови про накладення адміністративного стягнення є набуття ним чинності. Це означає, що постанова набула значення закону, є обов’язковою і

підлягає реалізації. У випадках оскарження або опротестування постанови її виконання відкладається на визначений час, а потім поновлюється, якщо скарга або протест залишилися без задоволення.

Відповідно постанова про накладення адміністративного стягнення наділена особливою чинністю, так як вона є обов'язковою для виконання як державними і громадськими органами, підприємствами, установами, організаціями, посадовими особами, так і громадянами.

Обов'язковість постанови про накладення адміністративного стягнення, яка почала діяти, означає, що вона набула сили закону і є такою ж обов'язковою, як і вимоги закону.

Постанова регулює не тільки діяльність уповноважених державних органів (посадових осіб), а й поведінку самого порушника згідно з положеннями цього акту. Але при цьому дії юридичних і фізичних осіб у зв'язку з виконанням постанови, яка набула чинності, є різними. Особа, притягнута до адміністративної відповідальності, повинна виконати ті чи інші зобов'язання, покладені на неї постановою (сплатити, наприклад, накладений штраф не пізніше 15 днів із дня вручення їй постанови). Ухилення від добровільного виконання постанови про накладення адміністративного стягнення призводить до необхідності застосування щодо порушника примусових заходів впливу. Орган, уповноважений привести постанову про накладення стягнення до виконання, зобов'язаний своєчасно і точно вчинити в зв'язку з цим ряд дій, встановлених Кодексом та іншими нормативними актами, оформити всі необхідні документи, спрямувати їх за призначенням. Всі інші юридичні і фізичні особи, причетні до своєчасного і чіткого виконання постанови (адміністрація підприємств, установ і організацій, банківські установи, торговельні організації тощо), зобов'язані сприяти органам, які виконують постанову, з метою її реалізації. Орган (посадова особа), який виніс постанову про накладення адміністративного стягнення, покликаний здійснювати контроль за правильною і вчасною реалізацією цього акту, вирішувати питання, пов'язані з його виконанням. За наявності підстав прокурор зобов'язаний опротестувати постанову про накладення адміністративного стягнення.

Постанова митного органу про накладення стягнення за порушення митних правил підлягає виконанню після закінчення строку оскарження, встановленого ст. 393 Кодексу.

Митний орган, який виніс постанову про накладення стягнення за порушення митних правил, виконує її самостійно у передбачених МКУ випадках, а в інших випадках — через державного виконавця.

У разі винесення митним органом кількох постанов про накладення стягнень за порушення митних правил щодо однієї особи кожна постанова виконується окремо.

Згідно з ч. 7 ст. 393 МКУ постанова митного органу може бути оскаржена у вищестоящому органі або до суду протягом десяти днів від дати вручення зацікавленій особі копії постанови або повідомлення про прийняття рішення. Вказаний строк, у разі його пропуску з поважних причин, може бути поновлений органами, які розглядають цю скаргу.

Постанови про накладення адміністративних стягнень у вигляді попередження або штрафу виконуються митним органом, що виніс постанову, самостійно, а в разі несплати штрафу у встановлений ст. 403 МКУ строк (п'ятнадцять днів з дня вручення чи надіслання копії або з дня залишення скарги без задоволення чи відхилення подання) — виконується у примусовому порядку органами державної виконавчої служби згідно з положенням Закону "Про виконавче провадження" від 21 квітня 1999 р. та ЦПК України.

Постанова про накладення адміністративного стягнення оголошується негайно після закінчення справи. Копія постанови протягом трьох днів вручається або висилається особі, щодо якої вона винесена.

Особа, яку притягнули до адміністративної відповідальності, зобов'язана вчинити ті чи інші дії, покладені на неї постановою. Якщо порушник відмовляється добровільно виконати винесену щодо нього постанову, вона виконується в примусовому порядку. Наприклад, постанова про накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу підлягає примусовому виконанню після закінчення двадцяти днів з дня вручення особі, яка притягується до відповідальності, цієї постанови.

Якщо ж постанова про накладення адміністративного стягнення опротестована прокурором або оскаржена особою, щодо якої вона винесена, або потерпілим, вона виконується після завершення протесту або скарги без задоволення. Винятки стосуються лише постанови про застосування стягнення у вигляді попередження (ст. 26 КУпАП), а також у тих випадках, коли штраф накладається і стягується на місці вчинення адміністративного проступка (ст. 258 КУпАП). Вони виконуються негайно, незалежно від того, чи будуть вони потім опротестовані або оскаржені.

Не підлягає виконанню постанова митного органу про накладення стягнення за порушення митних правил, якщо її не було звернуто до виконання протягом трьох місяців з дня винесення. Вказана стаття МКУ та ст. 303 КУпАП України встановлюють термін виконання постанов митних органів про накладення адміністративних стягнень у вигляді штрафу — 3 місяці з дня винесення постанови.

Згідно з ст. 291 і 303 КУпАП України подання у встановлений строк скарги або винесення прокурором протесту зупиняє виконання постанови і відповідно зупиняє перебіг строку давності до розгляду скарги або протесту.

Винесена уповноваженим органом або посадовою особою постанова про накладення адміністративного стягнення повинна бути реалізована за досить стислий строк. Інакше буде втрачена оперативність при застосуванні адміністративного впливу, що безсумнівно відіб'ється на його ефективності, зменшить виховне і попереджувальне значення у боротьбі з адміністративними проступками.

Під давністю виконання мають на увазі спливання з моменту звернення постанови до виконання встановленого законом строку, після якого виключаються подальші дії виконавчого характеру. Встановлення давності дисциплінує органи (посадових осіб), які уповноважені виконувати постанови, підвищує їх відповідальність за правильну, своєчасну і повну реалізацію постанови.

Якщо постанова про накладення адміністративного стягнення не була спрямована до виконання протягом трьох місяців із дня винесення, вона взагалі не підлягає виконанню.

Щодо наведеного загального правила про трьохмісячний строк давності існує декілька винятків. Так, у випадку призупинення постанови в зв'язку з поданням скарги або протесту, призупиняється і перебіг строку давності до їх розгляду.

Контроль за правильним і своєчасним виконанням постанови митного органу про накладення адміністративного стягнення покладено на митний орган, який виніс постанову. До цих органів належать за ст. 387 МКУ митниці, регіональні митниці, спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади в галузі митної справи (ДМСУ).

Результативна реалізація постанов про накладення адміністративних стягнень, яка є досить важливою для посилення ефекту адміністративної відповідальності, багато в чому залежить від рівня забезпечення контролю за правильним і вчасним виконанням цих постанов.

Контроль за виконанням постанови про накладення адміністративного стягнення органом (посадовою особою), який її виніс, здійснюється шляхом перевірок і ведення документації, яка відображає процес реалізації постанови. Перевіряється, чи ознайомлений порушник зі змістом постанови, чи своєчасно вручена йому копія цього акта, чи спрямована постанова органу, який безпосередньо уповноважений її виконати.

Необхідно враховувати фактори, які тимчасово затримують реалізацію постанови, зокрема, поява скарги або протесту, а також обставини, які викликають зупинення виконання. Якщо постанову повністю виконано, необхідно зафіксувати це у відповідних документах. У випадку виникнення перепон для правильного і вчасного виконання постанови орган (посадова особа), який її виніс, зобов'язаний вжити всіх законних і обґрунтованих заходів для їх усунення.

Постанова митного органу про накладення стягнення за порушення митних правил у вигляді попередження виконується митним органом, який виніс постанову, шляхом оголошення постанови порушнику з врученням копії такої постанови.

Якщо постанова митного органу про накладення стягнення у вигляді попередження виноситься за відсутності порушника, копія постанови видається або висилається йому протягом трьох днів з дня винесення постанови.

При накладенні адміністративного стягнення у вигляді попередження така постанова митного органу виконується шляхом її оголошення правопорушнику. Копія цієї постанови вручається порушнику, а в разі розгляду справи без його присутності (відповідно до ч. 4 ст. 390 МКУ) — копія постанови видається або надсилається поштою протягом трьох днів з дня винесення.

Попередження як вид основного адміністративного стягнення виражається в моральному впливі на порушника в тому разі, коли його неправомірна поведінка не потягнула за собою серйозних наслідків.

Постанова про накладення адміністративного стягнення у вигляді попередження обов'язково виноситься в письмовій формі і приводиться до виконання органом (посадовою особою), який виніс постанову, шляхом її оголошення правопорушнику.

На практиці було чимало випадків, коли постанова про накладення адміністративного стягнення у вигляді попередження виносилася за відсутності порушника. Тоді вона виконується шляхом вручення йому копії постанови протягом трьох днів, про що робиться відповідна відмітка у справі.

Штраф повинен бути сплачений особою, яка вчинила порушення митних правил, не пізніше п'ятнадцяти днів з дня вручення або надіслання їй копії постанови митного органу про накладення штрафу, а в разі оскарження постанови або внесення на неї подання прокурором — не пізніше п'ятнадцяти днів з дня залишення скарги без задоволення або відхилення подання.

Сума штрафу вноситься особою, яка вчинила порушення митних правил, до Державного бюджету України у порядку, встановленому законодавством України.

Вказана стаття, а також ст. 307 КУпАП України встановлюють термін сплати штрафу правопорушником добровільно — 15 днів з дня вручення або надіслання копії постанови митного органу про накладення штрафу.

У випадку оскарження постанови у справі митного органу в порядку, передбаченому ст. 393 МКУ або внесення щодо постанови прокурорського подання в порядку ст. 394 МКУ, штраф

має бути сплачений протягом 15 днів з дня залишення скарги без задоволення або залишення подання без розгляду.

Сума штрафу вноситься правопорушником до державного бюджету через касу митниці або через банківські установи на відповідні рахунки.

Відлік п'ятнадцятиденного строку починається з дня вручення правопорушнику копії постанови або повідомлення про залишення без задоволення скарги або протесту прокурора. Встановлено, що копія постанови вручається протягом трьох днів.

Щодо строків повідомлення про результати розгляду скарги чи протесту прокурора, то закон ніяких приписів не встановлює. Потрібно виходити з того, що рішення за результатами розгляду скарги чи протесту визнаються такими, що набули чинності відразу ж після їх винесення. Тому постанови або повідомлення, які підлягають виконанню, потрібно скеровувати органам виконання негайно.

При оскарженні чи опротестуванні постанов, а також при відстрочці їх виконання перебіг трьохмісячного строку для їх виконання призупиняється до розгляду скарги (протесту) або до закінчення строку відстрочки виконання.

У разі, коли штраф не буде сплачено у строки, встановлені ст. 403 МКУ, постанова митного органу та суду (судді) надсилається для примусового виконання районному, міському (міста обласного значення), районному у місті відділу державної виконавчої служби.

Постанова митного органу або суду (судді), за якою стягнення штрафу проведено повністю, з відміткою про виконання повертається до митного органу або до суду, що виніс постанову. Штраф вноситься до державного бюджету.

Особа, яка вчинила порушення митних правил, повинна, незважаючи на стягнення штрафу, сплатити податки і збори, встановлені законами України.

У разі несплати штрафу особою, яка вчинила порушення митних правил у п'ятнадцятиденний строк з дня вручення або надіслання їй копії, постанови митного органу та суду (судді) про накладення штрафу (виконавчий документ), надсилається для примусового виконання районному, міському (міста облас-

ного значення), районному у місті відділу державної виконавчої служби. Строк пред'явлення даних виконавчих документів до виконання становить три місяці. Державний виконавець у триденний строк з дня надходження до нього виконавчого документа вносить постанову про відкриття виконавчого провадження, та зобов'язаний провести виконавчі дії та виконати рішення, непов'язані з реалізацією майна боржника, не пізніше ніж у двомісячний строк.

Копія постанови про відкриття виконавчого провадження не пізніше наступного дня надсилається боржнику та органу (посадовій особі), який видав виконавчий документ.

Штраф сплачений боржником вноситься до державного бюджету. Проте особа, яка вчинила порушення митних правил, повинна незважаючи на стягнення штрафу, сплатити митні платежі та інші податки і збори. А також у разі невиконання виконавчих документів у строк, встановлений для добровільного його виконання (до 7 днів), з боржника постановою державного виконавця стягується виконавчий збір у розмірі 5 % від належної до стягнення суми.

Виконавче провадження закінчується у випадках: фактичного повного виконання рішення згідно з виконавчим документом; закриття виконавчого провадження відповідно до ст. 37 Закону України "Про виконавче провадження"; повернення виконавчого документа без виконання на вимогу суду або митного органу (посадовій особі), які видали виконавчий документ.

Про закінчення виконавчого провадження державний виконавець вносить постанову про закінчення виконавчого провадження, копія якої направляється сторонам.

Постанова митного органу або суду (судді), за якою стягнення штрафу проведено повністю, з відміткою про виконання повертається до митного органу або суду, що виніс постанову.

Завдання для перевірки знань

1. На адресу ТОВ “ММММ” надійшов вантаж — меблі, який фірмою було взято на відповідальне зберігання. На приміщенні, в якому було розміщено вантаж, інспектором митниці було накладено митне забезпечення (пломбу). Через деякий час у приміщенні, де знаходився вантаж, прорвало трубу опалювання і директор фірми дав розпорядження зірвати пломбу, перемістити вантаж в інше приміщення та провести ремонтні роботи. Чи вбачаються ознаки ПМП у діях ТОВ “ММММ”?

2. Фірма “РРР” (Україна) на внутрішній митниці оформила ВМД на вивезення майна — залізничні вагони на фірму “Три Р” (Білорусь) під зобов’язання про зворотне ввезення до 30 жовтня 2002 р. 25 жовтня 2002 р. вагони було ввезено на митну територію України, про що свідчать відмітки митниці на кордоні. При цьому внутрішня митниця повідомлена про це не була. Чи вбачаються ознаки ПМП у діях фірми “РРР”?

3. Фірмою “СІГ” на митну територію України було ввезено новий автомобіль “Майбах” як виставковий експонат під зобов’язання про зворотне вивезення. Однак цей автомобіль вчасно не був вивезений, а був задіяний для господарських потреб названої фірми. Чи вбачаються ознаки ПМП у діях фірми “СІГ”?

4. При в’їзді на митну територію України водій автомобіля М.Б. Хасан дав зобов’язання про доставлення вантажу вагою 17 000 кг у строк до 10 листопада 2002 р. у внутрішню митницю. Вантаж було доставлено 11 листопада 2002 р. Чи вбачаються ознаки ПМП з боку М.Б. Хасана?

5. Громадянин П.Н. Сидорчук ввіз із Росії в Україну поза митним контролем вантаж — продукти харчування загальною вартістю 5000 грн з метою доставити цей вантаж у м. Харків. Однак у м. Луганську в нього зламався автомобіль і він попросив свого друга Р.Г. Іваненка відвести цей вантаж у м. Харків, попередивши його, щоб він був обережним на постах ДАІ, тому що вантаж завезений в Україну з порушенням митних правил. Р.Г. Іваненко погодився допомогти своєму другу. Чи вбачаються ознаки ПМП з боку громадянина Р.Г. Іваненка?

6. Громадянин О.Д. Петренко в'їхав в Україну з Росії на придбаному там автомобілі через автомобільний пункт пропуску під час проведення перезміни і тому не проходив митний контроль. Чи вбачаються ознаки ПМП з боку О.Д. Петренка?

7. З Китаю в Україну прибув вантаж (іграшки), що відповідно до товаросупровідних документів і поданої ВМД був оформлений як іграшки пластмасові. Після оплати всіх платежів був зроблений переогляд вантажу, в ході якого з'ясувалося, що частина іграшок — м'які плюшеві. Чи вбачаються ознаки ПМП?

8. Розкрийте поняття провадження в справах про порушення митних правил.

9. Які є приводи, підстави проведення митних розслідувань?

10. Назвіть основні завдання митних розслідувань.

11. Схарактеризуйте стадії митних розслідувань.

12. Коли проводиться митне розслідування?

13. Які рішення приймаються за результатами розгляду матеріалів?

14. Перелічіть вимоги до складання протоколу про порушення митних правил.

15. Який термін звернення постанови про накладення адміністративного стягнення до виконання?

16. Розкажіть про порядок сплати штрафу порушником митних правил.

17. Назвіть особливості розгляду судом справ про ПМП.

18. Які види постанов про ПМП використовуються?

19. Розкажіть про строки накладення стягнень у справах про ПМП.

20. Який порядок виконання постанови митного органу про накладення стягнення за ПМП на осіб, які проживають або перебувають за межами України?

Глава 17

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА МЕХАНІЗМИ МІЖНАРОДНОГО МИТНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

У Декларації про принципи міжнародного права стосовно дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту ООН від 24 жовтня 1970 р. одним із принципів міжнародного права є принцип співробітництва, який закріплює юридичне зобов'язання держав незалежно від відмінностей у їх політичних, економічних та соціальних системах здійснювати міжнародне співробітництво у вирішенні проблем економічного, соціального, культурного та гуманітарного характеру та сприяти міжнародній економічній стабільності й прогресу. Оскільки митні відносини держав нерозривно пов'язані з економічними, то не можна не погодитися з К.К. Сандровським, який щодо цього питання зазначив, що міжнародне співробітництво в економічній та торговельній галузі передбачає і співробітництво в митній галузі¹.

Міжнародне митне співробітництво держав може здійснюватися в різних міжнародно-правових формах та різних напрямках діяльності національних митних служб. Це залежить від

¹ Сандровский К.К. Международное таможенное право: Учебник. — 2-е изд., испр. — К.: О-во “Знання”, КОО, 2001. — С. 268.

рівня розвитку економіки держави, її політичного курсу, національного законодавства та інших чинників. Наприклад, міжнародне митне співробітництво може здійснюватися в рамках міжнародних організацій, регіональних інтеграційних угруповань, на двосторонньому рівні та ін.

У гл. V “Міжнародне співробітництво з питань митної справи” МКУ від 11 липня 2002 р. зазначено, що “Україна бере участь у міжнародному співробітництві з митних питань. У митній справі Україна додержується загальновизначених у міжнародній практиці систем класифікації та кодування товарів, митних режимів, митної статистики, інших загальноприйнятих у світових митних відносинах норм і стандартів, а також забезпечує виконання міжнародних договорів України з митної справи, укладених в установленому законом порядку”. Міжнародне співробітництво в галузі митної справи здійснюється спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі митної справи за погодженням з Міністерством закордонних справ України. Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади в галузі митної справи (ДМСУ) представляє Україну у Всесвітній митній організації (ВМО), інших міжнародних митних організаціях, тобто бере участь у сесіях ВМО та діяльності комітетів з різних напрямків митної справи, які є робочими органами ВМО, залучається до діяльності інших міжнародних організацій та міжнародних об’єднань держав (ООН, СОТ, СНД, ГУУАМ та ін.), які опрацьовують питання міжнародного митного співробітництва.

Відповідно до міжнародних договорів, укладених в установленому законом порядку, митні органи України спільно з митними органами сусідніх держав можуть організовувати:

- створення спільних пунктів пропуску на митному кордоні України;
- проведення спільного контролю у пунктах пропуску на митному кордоні;
- узгоджене застосування процедур митного контролю, митного оформлення та взаємне визнання документів, що використовуються митними органами для здійснення митних процедур;

— проведення спільних заходів, спрямованих на запобігання контрабанді та порушенням митних правил;

— проведення інших спільних одноразових чи постійних заходів з питань, що відповідно до МКУ та інших актів законодавства України належать до компетенції митних органів.

Митно-правові аспекти міжнародного співробітництва України з міжнародними організаціями та державами слід розглядати не як окремі, ізольовані від інших питань міжнародного економічного співробітництва, а в контексті загальних, стратегічних питань зовнішньополітичного та зовнішньоекономічного курсів країни.

Одним із таких питань є вступ України до *Європейського Союзу (ЄС)*. Для встановлення стабільних політичних відносин, закріплення та розширення зв'язків між Україною та Європейським Союзом 16 червня 1994 р. було підписано *Угоду про партнерство та співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами (УПС)*, яка набула чинності 1 березня 1998 р. Виконання УПС забезпечить обом сторонам можливість узгодити і поєднати свої політичні та економічні плани. В економічному аспекті УПС є важливим кроком до залучення України до правового поля єдиного європейського ринку та системи ГАТТ/СОТ. Положення УПС, що регулюють питання переміщення товарів, послуг, робочої сили та капіталів значною мірою визначатимуть правове поле регулювання відповідних відносин, забезпечуючи поступову інтеграцію України до європейських структур.

Стаття 76 “Митниця” УПС закріплює принцип співробітництва з митних питань, включаючи зближення митного законодавства. В статті зазначено, що метою співробітництва є забезпечення виконання усіх положень і, як результат, зближення української митної системи з митною системою Співтовариства.

Співробітництво, зокрема, включає:

- обмін інформацією;
- удосконалення методів роботи;
- запровадження об'єднаної номенклатури та єдиного адміністративного документа;
- взаємозв'язок між транзитними системами Співтовариства і України;

- спрощення перевірок та формальностей, які стосуються перевезення товарів;
- підтримку впровадження сучасних митних інформаційних систем;
- організацію семінарів і навчальних циклів.

Без шкоди для подальшого співробітництва, що передбачається в УПС і, зокрема у ст. 79, взаємодопомога між адміністративними органами у митних справах Сторін здійснюється відповідно до положень Протоколу, що є невід'ємною частиною цієї Угоди. Протокол складається з 15 статей, які закріплюють положення про надання взаємної адміністративної допомоги у розв'язанні митних питань та зобов'язує їх у різні способи сприяти одна одній з метою запобігання, виявлення та розслідування порушень митного законодавства. До таких порушень віднесено, зокрема, торгівлю контрафактними товарами та послугами, наркотиками і психотропними речовинами та ін. У розвиток положень цього Протоколу Держмитслужба, від імені Кабінету Міністрів України, уклала двосторонні Угоди про співробітництво та взаємну допомогу з країнами — членами ЄС.

Стаття 51 УПС передбачає співробітництво у сфері законодавства. Сторони визнають, що важливою умовою для зміцнення економічних зв'язків між Україною та Співтовариством є зближення чинного і майбутнього законодавства України із законодавством Співтовариства. Україна вживає заходів для забезпечення того, щоб її законодавство поступово було приведене у відповідність до законодавства Співтовариства. Зокрема, адаптація законодавства передбачена у таких галузях, як митне законодавство, законодавство про компанії, законодавство про банківську справу, бухгалтерський облік і податки, інтелектуальну власність, охорону праці, фінансові послуги, правила конкуренції, державні закупівлі, охорону здоров'я та життя людей, тварин і рослин, навколишнє середовище, захист прав споживачів, непряме оподаткування, технічні правила і стандарти, закони та інструкції стосовно ядерної енергії, транспорт.

УПС (ст. 86—91) передбачає створення трьох робочих органів: *Ради з питань співробітництва між Україною та ЄС,*

Комітету з питань співробітництва між Україною та ЄС та Комітету з парламентського співробітництва. До Ради з питань співробітництва з європейської сторони входять члени Ради Європейського Союзу та члени Комісії Європейських Співтовариств, а з української — члени уряду України. Українська частина Ради утворюється у складі Голови, трьох заступників Голови та членів Української частини Ради (один із членів якої є за посадою — Голова Державної митної служби України)¹. Рада з питань співробітництва має право обговорювати питання виконання УПС та давати рекомендації сторонам Угоди. Посаду Голови Ради з питань співробітництва займають по черзі представник Співтовариства і член уряду України. Комітет зі співробітництва між Україною та ЄС є постійно діючим допоміжним органом Ради з питань співробітництва та забезпечує безперервність її роботи між засіданнями. Українська частина Комітету підпорядкована і підвітна Прем'єр-міністрові України². Комітет з парламентського співробітництва, до складу якого входять члени Верховної Ради України та Європейського парламенту, обмінюється інформацією з Радою з питань співробітництва та дає рекомендації. Також було створено і *Галузеві підкомітети*. Представники Держмитслужби беруть участь у більшості галузевих Підкомітетів, але одним з найважливіших є *Підкомітет з питань митниці, транскордонного співробітництва, боротьби з нелегальною міграцією, "відмиванням" грошей та наркобізнесом*. У рамках Підкомітету функціонують три робочі групи (рис. 17.1).

¹ Див.: Укази Президента України "Про забезпечення виконання Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом) і вдосконалення механізму співробітництва з Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом)" від 24 лютого 1998 р. № 148/98 (Офіційний вісник України. — 1998. — № 8) та "Про внесення змін до деяких указів "Президента України" від 12 квітня 2000 р. № 587/2000.

² Див.: Положення про Українську частину Комітету з питань співробітництва між Україною та Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом), затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 13 липня 1998 р. № 1074 // Урядовий кур'єр. — 1998. — № 139—140.

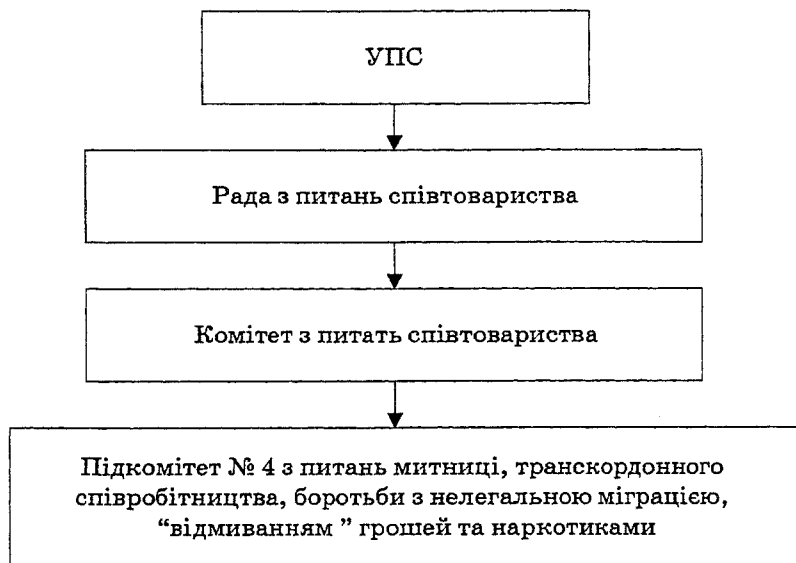

Рис. 17.1. Структура УПС

Повноваження зовнішньополітичного спілкування України з ЄС покладено на Представництво України при ЄС¹. При Представництві з метою поглиблення митного співробітництва з європейськими інституціями, створено посаду Радника з митної справи.

Діяльність, щодо створення міжнародних стандартів в митній галузі розпочалася ще у другій половині XIX ст., коли було створено Міжнародний союз для опублікування митних тарифів (Брюссель, 1890 р.), але найбільшого розвитку процес створення міжнародних організацій з митних питань набув вже після Другої світової війни на фоні загальних інтеграційних процесів у світовій економіці. До таких міжнародних універсальних організацій слід було б віднести *Раду митного співробітництва* (РМС) та *Світову організацію торгівлі* (СОТ).

¹ Указ Президента “Про Представництво України при Європейських Співтовариствах (Європейському Союзі)” від 21 квітня 1997 р. № 354/97 // Офіційний вісник України. — 1997. — № 17.

Всесвітня митна організація (ВМО) у 1994 р. стала правонаступницею РМС, заснованої Конвенцією від 15 грудня 1950 р. Нова назва Організації свідчить, що за час діяльності РМС перетворилася у справді глобальний міжурядовий інструмент. ВМО — єдина всесвітня незалежна міжурядова організація з митних питань, і на сьогодні її членами є 162 країни. ВМО виконує важливе завдання: обґрунтування та узгодження розвитку митних систем держав-членів. Важливою складовою цієї роботи є рекомендаційна уніфікація митного законодавства.

Історія ВМО розпочалася в 1947 р., коли 13 західноєвропейських країн у рамках Комітету Європейського Економічного Співробітництва домовилися заснувати робочу групу, яка б вивчала можливість створення митного союзу, що базувався б на принципах *Генеральної угоди з тарифів і торгівлі* (ГАТТ) (1947 р.), яка закріпила принципи, правові норми, правила ведення та державного регулювання взаємної торгівлі країн-учасниць. У 1948 р. робочою групою було засновано Економічний комітет та Митний комітет, який в подальшому перетворився на Раду митного співробітництва. Це відбулося в 1952 р., коли набрала чинності Конвенція про створення Ради митного співробітництва. Перша сесія Ради відбулася в Брюсселі 26 січня 1953 р., на якій були присутні представники 17 європейських країн-засновників. З 1983 р. 26 січня святкується у всьому світі як Міжнародний день митника.

Всесвітня митна організація має такі функції.

1. Вивчення всіх питань стосовно митного співробітництва, якому договірні сторони погодилися сприяти згідно з основними цілями Конвенції про РМС.

2. Вивчення технічних аспектів митних систем та пов'язаних з ними економічних чинників, з метою запропонувати членам Ради практичні засоби досягнення якомога вищого рівня узгодженості й одноманітності.

3. Підготовка проектів конвенцій та поправок до конвенцій, а також внесення рекомендацій щодо їх прийняття зацікавленими членами.

4. Підготовка рекомендацій, що забезпечують однакове тлумачення та застосування конвенцій, які були укладені у ре-

зультаті роботи Ради та конвенцій, що стосуються номенклатури для класифікації товарів у митних тарифах і оцінки товарів у митних цілях, підготовлених Групою з вивчення можливостей створення Європейського митного союзу, а також здійснення з цією метою функцій, які йому можуть бути прямо надані цими конвенціями відповідно до їх положень.

5. Опрацювання рекомендацій з примирення, вирішення спорів з тлумачення та застосування конвенцій, зазначених вище.

6. Забезпечення поширення інформації, що стосується митного регулювання та процедур.

7. Співробітництво з іншими міжурядовими організаціями з питань, які належать до її компетенції.

Вищим органом ВМО є *Рада (щорічна сесія)*, яка складається з представників всіх країн-учасниць і скликається два рази на рік. Кожна держава — член Організації має один голос і представлена одним делегатом. Рішення Ради (Сесії) приймаються 2/3 голосів присутніх членів Ради. Рада щорічно вибирає з числа делегатів Голову і не менше двох заступників Голови.

Постійно діючий виконавчий орган ВМО — *Генеральний секретаріат* зі штаб-квартирою в Брюсселі, очолює його Генеральний Секретар і він є депозитарієм міжнародних договорів в галузі митної справи.

Основні органи — це *Політична комісія* у складі 24 членів та *Фінансовий комітет* у складі 17 членів, вони готують різноманітні матеріали і рекомендації, які в подальшому затверджуються Вищим органом ВМО. Основні органи керуються рекомендаціями технічних комітетів, провідні з них — *Постійний технічний комітет*, *Комітет з номенклатури*, *Комітет з правового захисту*, *Комітет з Гармонізованої системи*, *Технічний комітет з оцінки товарів у митних цілях*, *Технічний комітет з правил походження товарів* (рис. 17.2).

Постійний технічний комітет створюється з представників членів організації. Кожен член може призначити одного делегата та одного або більше заступників як представників Комітету. Представники повинні бути посадовими особами зі

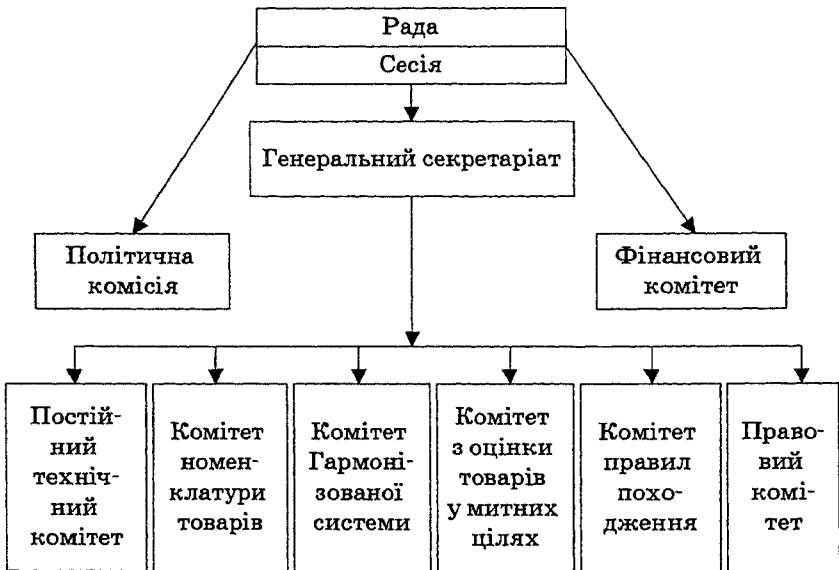

Рис. 17.2. Структура керівних органів ВМО

спеціальними знаннями з питань митної практики, при них можуть бути і експерти. Постійний технічний комітет скликається не менше як чотири рази на рік. До його основних завдань належать такі:

- вивчення питань, що стосуються співробітництва в митній галузі, підготовка пропозицій, спрямованих на забезпечення гармонізації та уніфікації митних систем;

- підготовка проектів та рекомендацій з окремих аспектів митної справи;

- розповсюдження інформації відносно митних процедур, а також розвиток зв'язків із суміжними міжнародними організаціями;

- розроблення міжнародних митних норм і підготовка глосарія для створення одноманітності в міжнародній митній термінології;

- обмін з міжнародними організаціями-спостерігачами або безпосереднє співробітництво експертів для вивчення питань, що становлять взаємний інтерес.

Комітет розглядає суто спеціальні питання, винесені на засідання членами ВМО або міжнародними організаціями. Він прагне задовольнити потреби як міжнародних управлінь і служб, зацікавлених у міжнародному співробітництві з метою обміну досвідом, так і міжнародних організацій, що стикаються з митними питаннями при вирішенні своїх проблем¹.

Комітет з номенклатури товарів наглядає за виконанням положення Конвенції про номенклатуру для класифікації товарів у митних тарифах. У конвенції розроблена загальна основа для класифікації товарів у національних митних тарифах, забезпечено одноманітність класифікації товарів. Цей Комітет складається з представників держав — учасниць Конвенції і зазвичай скликається два рази на рік. Завдання Комітету з номенклатури: підготовка рішень з питань, що викликають труднощі у національних органів і міжнародних організацій; узгодження позицій митних органів; забезпечення одноманітності в тлумаченні та застосуванні номенклатури. З цією метою Комітет розповсюджує інформацію відносно застосування номенклатури, вивчає національну методичку і практику класифікації товарів у митних цілях, дає рекомендації країнам-учасникам щодо збереження одноманітності в тлумаченні та застосуванні номенклатури, готує проекти поправок до Конвенції з митної номенклатури².

Комітет з Гармонізованої системи був заснований згідно з ст. 7 Міжнародної конвенції про Гармонізовану систему опису та кодування товарів. Комітет складається з представників договірних сторін Конвенції, скликається на засідання Генеральним секретарем за загальним правилом не рідше двох разів на рік. У Комітеті кожна договірна сторона має один голос, це правило поширюється і на Митний або Економічний союз. У разі необхідності Комітет може створювати підкомітети або ро-

¹ Див.: Ершов А.Д. Международные таможенные отношения: Учеб. пособие. — СПб.: ИВЭСЭП, Санкт-Петербургский филиал РТА им. В.Б. Бобкова: Знание, 2000. — 207 с.

² Там же.

бочі групи та визначає склад, виборчі права та регламент цих органів.

Комітет з Гармонізованої системи виконує такі функції:

- пропонує будь-які поправки до Міжнародної конвенції про Гармонізовану систему опису та кодування товарів, які вважаються ним бажаними, з врахуванням потреб користувачів, змін у технології і структурі міжнародної торгівлі;
- складає пояснення, принципи класифікації та інші рекомендації, які стосуються тлумачення Гармонізованої системи;
- розробляє рекомендації з метою забезпечення одноманітного тлумачення і застосування Гармонізованої системи;
- порівнює та розповсюджує інформацію щодо застосування Гармонізованої системи;
- за власною ініціативою або на прохання надає відомості та рекомендації з усіх питань, які стосуються класифікації товарів у Гармонізованій системі, договірним сторонам, державам — членам ВМО, а також міжурядовим організаціям;
- на кожній сесії Ради звітує про свою діяльність, включаючи проекти поправок, пояснень, принципів класифікації та інших рекомендацій;
- здійснює щодо Гармонізованої системи всі інші права і функції, які Рада або договірні сторони вважатимуть за необхідні.

Комітет з оцінки товарів у митних цілях займається спостереженням за виконанням Конвенції про митну оцінку товарів. Мета цієї Конвенції полягає в максимальній одноманітності при оцінюванні товарів, спрощенні ведення переговорів з митних тарифів. Завданням Комітету є забезпечення одноманітності тлумачення та застосування принципів щодо визначення вартості товарів, що перебувають в обігу світової торгівлі. Комітет зобов'язаний поширювати інформацію про методи оцінювання товарів сторонами Конвенції, вивчати національні правила, процедури і практику країн — учасниць Конвенції стосовно оцінки товарів. Він розглядає закони країн-учасниць в галузі методів митної оцінки і займається визначенням термінів і понять для митних цілей.

Особливістю організаційної структури ВМО є те, що вона створює спеціальні підрозділи з реалізації укладених під її егідою міжнародних договорів. Наприклад, був створений Комітет з номенклатури, передбачений Конвенцією про номенклатуру для класифікації товарів в митних тарифах, Комітет з митної оцінки, передбачений Конвенцією про оцінку товарів у митних цілях. ВМО створить й інші комітети у разі виникнення такої необхідності для реалізації цілей конвенцій, укладених в її рамках.

Діяльність ВМО має широке географічне представництво, що зумовило перехід до її роботи за регіональним принципом. Нині вона нараховує шість регіонів:

- Північна Африка, Близький та Середній Схід;
- Західна і Центральна Африка;
- Східна і Південна Африка;
- Далекий Схід, Австралія і Океанія;
- Північна, Південна, Центральна Америка та Кариби;
- Європа.

Україна разом з пострадянськими країнами-членами належить до регіону Європи.

19 червня 1992 р. було прийнято Постанову Верховної Ради України “Про приєднання України до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва”, згідно з якою Україна стала повноправним членом Організації¹.

Участь України у ВМО сприяє процесам уніфікації деяких питань внутрішніх митних процедур з чинними міжнародними стандартами в цій галузі, впливає на розвиток міжнародного митного співробітництва з країнами-членами.

У рамках ГАТТ було проведено вісім раундів переговорів, наприкінці останнього Уругвайського раунду на конференції у Марракеші був підписаний Заключний акт, невід’ємною частиною якого була *Угода про заснування Світової організації торгівлі* (далі — Угода СОТ). Члени ГАТТ домовилися подати

¹ Див.: Постанова Верховної Ради України “Про приєднання України до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва” № 2479-ХІІ // Відомості Верховної Ради (ВВР) України. — 1992. — № 35. — Ст. 522.

Угоду СОТ у належному порядку на розгляд своїх компетентних органів влади з метою її схвалення відповідно до встановлених процедур¹.

До тексту Угоди СОТ торгівлі додаються Додатки, які є її невід'ємними частинами та становлять угоди та правові документи, обов'язкові для всіх членів, наприклад: Угода про застосування ст. VII ГАТТ 1994 р. (Кодекс про митну вартість), Угода про застосування статті VI ГАТТ (Антидемпінговий кодекс); Угода про правила визначення походження та ін. Тобто Угода СОТ складається з основного документа та 28 спеціальних правових документів з окремих питань, сформульованих під час проведення раундів торговельних переговорів в рамках ГАТТ.

СОТ — це повноцінна постійно діюча організація, рішення якої мають зобов'язальний характер абсолютно для всіх її членів і яка має свою інституціональну структуру (Конференція міністрів, Генеральна рада і Секретаріат). Найвищий орган — Конференція міністрів — не постійний, скликається не рідше одного разу кожні два роки, складається з представників усіх членів Організації, виконує функції СОТ і наділений повноваженнями приймати рішення. Генеральна рада також складається з представників усіх членів, але має постійний характер, її засідання відбувається у міру необхідності. Вона здійснює функції Конференції міністрів у перервах між її сесіями. Окрім того, під її керуванням перебувають ще декілька рад, уповноважених здійснювати нагляд за виконанням багатосторонніх угод. І, нарешті, Секретаріат, очолюваний Генеральним директором, уповноважений вирішувати адміністративні питання.

Основними функціями Світової організації торгівлі є такі:

— сприяння реалізації, застосуванню, функціонуванню та досягненню цілей Угоди СОТ та багатосторонніх торговельних

¹ Див.: Результати Уругвайського раунду багатосторонніх торговельних переговорів: Тексти офіційних документів. — К.: Вимір: Секретаріат Міжвідомчої комісії з питань вступу України до СОТ, 1998. — 520 с. — С. 2.

угод, а також забезпечення реалізації, застосування та функціонування багатосторонніх торговельних угод з обмеженою кількістю учасників;

— організація і проведення багатосторонніх торговельних переговорів;

— вирішення спорів і суперечок, які виникають при застосуванні багатосторонніх договорів, укладених у рамках ГАТТ/СОТ;

— керівництво застосуванням Механізму перегляду торговельної політики;

— координація діяльності з іншими міжнародними організаціями, залученими до процесів регулювання світової торгівлі¹.

В основу ГАТТ/СОТ, покладено принцип найбільшого сприяння (ст. I ГАТТ), а також принцип національного режиму (ст. III ГАТТ). Принцип найбільшого сприяння означає: якщо країна-член надає іншій країні будь-який тариф або інші переваги стосовно будь-якого товару, то вона повинна одразу ж і безумовно надати такий режим аналогічним товарам інших країн. Тобто якщо одна країна погоджується в ході торговельних переговорів з іншою країною зменшити мито на імпорт певного товару, наприклад на 5 %, то зменшення ставки мита повинно стосуватися всіх країн — членів СОТ. Таке зобов'язання стосується в тому числі й експорту. Зобов'язання щодо режиму найбільшого сприяння не обмежується тільки тарифами, воно стосується також:

— будь-яких зборів, пов'язаних з імпортом чи експортом;

— методу стягнення таких мит і зборів;

— правил та формальностей у зв'язку з імпортом та експортом;

— внутрішніх податків і зборів на імпортні товари та законів, постанов і вимог, що впливають на їх продаж;

— застосування кількісних обмежень, де такі обмеження дозволяються.

¹ Див.: Марракешский договор про основание Всемирной организации торговли // Внешнеэкономический бюллетень. — 1997. — № 5.

Однак є винятки з правила режиму найбільшого сприяння¹.

Принцип національного режиму, доповнюючи принцип режиму найбільшого сприяння, вимагає, щоб імпортований товар, який перетинає кордон після сплати мита та інших зборів, отримував режим не менш сприятливий відносно режиму, який отримують аналогічні товари, вироблені вітчизняними виробниками, тобто, щоб країни — члени СОР надавали імпортованим товарам такий самий режим, що й вітчизняним товарам.

Слід зазначити, що в правилах ГАТТ/СОР є положення, які прямо стосуються митної справи, зокрема:

- про митно-тарифне регулювання;
- митну оцінку;
- антидемпінгові та компенсаційні мита;
- митні союзи та зони вільної торгівлі;
- збори та формальності, пов'язані з імпортом та експортом;
- заборона імпорту та експорту;
- контингентування імпорту й експорту та ін.

З укладенням Марракешської угоди про заснування СОР були змінені умови приєднання до системи ГАТТ/СОР та набуття членства. Так, усі сторони ГАТТ 1947 р., які на день набрання чинності Угоди про заснування СОР, а також Європейські Співтовариства, які прийняли цю Угоду та багатосторонні торговельні угоди, розклади поступок та зобов'язань, що додані в ГАТТ 1994 р., і розклади спеціальних зобов'язань, що додані до ГАТС, є членами засновниками СОР (тобто набули членства автоматично — таких країн було 129). Будь-яка держава чи окрема митна територія, яка має повну митну автономію у своїх зовнішніх торговельних відносинах та вирішенні інших питань, передбачених Угодою про заснування СОР та багатосторонніми торговельними угодами, можуть приєднатися до цієї Угоди на умовах, що підлягають погодженню між ними та СОР. Таке приєднання поширюється на цю Угоду та на багатосторонні торговельні угоди, додані до неї (ст. XII)². Іншими

¹ Див.: Генеральна угода про тарифи та торгівлю 1994 р.

² Див.: Марракешский договор про основание Всемирной организации торговли // Внешнеэкономический бюллетень. — 1997. — № 5.

словами, набуття членства в СОТ для таких країн потребує виконання вимог про приєднання, вони повинні привести свої законодавчі акти та адміністративні процедури відповідно до своїх зобов'язань, закріплених у доданих угодах. Рішення про приєднання приймаються Конференцією міністрів, яке схвалюється більшістю 2/3 голосів.

Україна з 1993 р. має статус спостерігача в ГАТТ, її вступ до СОТ на сьогодні є одним із пріоритетів зовнішньоекономічної політики Президента та уряду України і розглядається як системний фактор розвитку національної економіки, лібералізації зовнішньої торгівлі, створення передбачуваного транспарентного середовища для залучення іноземних інвестицій, що відповідає національним інтересам України. На сьогодні національне законодавство України гармонізується відповідно до вимог системи ГАТТ/СОТ, зокрема МКУ від 11 липня 2002 р. відповідає всім вимогам системи.

Конференція Організації Об'єднаних Націй з питань торгівлі та розвитку — це постійний орган, який діє у рамках Генеральної Асамблеї ООН. Він розглядає питання щодо лібералізації міжнародної торгівлі, митної співпраці, зокрема питання скорочення та ліквідації митних та інших нетарифних бар'єрів у міжнародних економічних відносинах. До компетенції цієї організації входить розроблення принципів та політики, що стосується міжнародної торгівлі, а також координації національної митної політики держав. У її рамках було розроблено та введено Загальну систему преференцій у галузі міжнародної торгівлі на користь країнам, що розвиваються.

Поряд із універсальними організаціями ще діє орган спеціального характеру — *Робоча група з митних питань Європейської економічної комісії (ЕЕК) (Женева)* — як допоміжний орган *Економічної і соціальної ради ООН (ЕСР)*. *Європейська економічна комісія (ЄЕК)* — це одна з п'яти регіональних економічних комісій, до її складу входять всі європейські держави та США і Канада. ЄЕК має 15 головних органів, одним із них є *Комітет з внутрішнього транспорту*, який займається питаннями автомобільного, залізничного та річкового транспорту. Комітетом було підготовлено Глосарій

міжнародних митних термінів, який уніфікує митну термінологію і визначення митних операцій європейських держав.

До складу Комітету з внутрішнього транспорту ЄЕК ООН входять робочі групи з різних видів транспорту та *Робоча група з митних питань* (Група митних експертів) (рис. 17.3). Ця група практично є специфічним органом для опрацювання митних питань у рамках ЄЕК, була організована з метою створення активного міжнародного апарату, який розробляв і втілював у життя уніфіковані митні системи, працював над розвитком і удосконаленням митної техніки, митного законодавства держав, а також спрощенням митних формальностей на кордонах. За час своєї діяльності Робоча група з митних питань зробила великий внесок у розробку міжнародних митних конвенцій та інших міжнародних договорів. Конвенції, до яких Україна вже приєдналась:

— Міжнародна конвенція щодо безпечних контейнерів (02.12.72). “Митна конвенція, що стосується контейнерів 1972 р.”;

— Конвенція про створення Ради Митного Співробітництва 1950 р.;

— Митна конвенція про перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП 1959 і 1975 рр.;

— Міжнародна конвенція про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні правопорушень митного законодавства (Найробська конвенція) від 9 червня 1977 р.;

— Міжнародна конвенція про узгодження умов проведення контролю вантажів на кордонах 1982 р.;

— Міжнародної конвенції про Гармонізовану систему опису та кодування товарів від 14 червня 1983 р. (зі змінами, внесеними протоколом від 24 червня 1986 р.);

— Конвенції про тимчасове ввезення (Стамбул, 1990 р.).

Триває процес приєднання до Міжнародної конвенції щодо спрощення та гармонізації митних процедур (Конвенція Кіото) (01.01.73), оновленої у редакції 1999 р.

Окрім міжнародного митного співробітництва України з Європейським Союзом слід вказати і на регіональне співробітництво у рамках ГУУАМ і СНД.

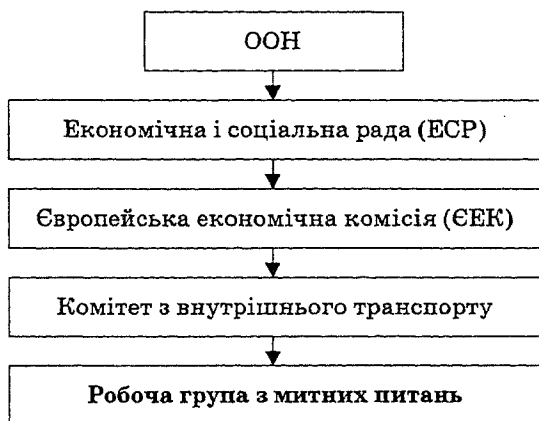

Рис. 17.3. Структура ООН

ГУУАМ є регіональним об'єднанням п'яти держав — України, Азербайджанської Республіки, Грузії, Республіки Молдова та Республіки Узбекистан. В основі утворення цієї форми співробітництва лежить подібність позицій країн з багатьох питань сучасних міжнародних відносин.

Найвищим органом об'єднання ГУУАМ є щорічна зустріч глав держав країн — учасниць ГУУАМ; виконавчим органом ГУУАМ є Рада міністрів закордонних справ країн ГУУАМ; робочим органом ГУУАМ є Комітет національних координаторів ГУУАМ, до складу якого входять координатори по одному від кожної країни — учасниці ГУУАМ; виконання функцій інформаційного центру ГУУАМ покладено на Інформаційний офіс ГУУАМ у Києві; координацію співробітництва між країнами ГУУАМ на галузевому рівні покладено на вісім Робочих груп — з питань енергетики, транспорту, з торговельно-економічних питань, з питань інформатики та телекомунікацій, культури, науки та освіти, туризму, боротьби з тероризмом, організованою злочинністю і розповсюдженням наркотиків.

Пріоритетні напрями співробітництва в ГУУАМ визначені Ялтинською хартією ГУУАМ, зокрема: поглиблення торговельно-економічних зв'язків між державами ГУУАМ; розви-

ток інфраструктури транспортних коридорів, з відповідною гармонізацією правових та інституційних засад цієї сфери, уніфікацією митних і тарифних норм із наближенням їх до світових стандартів; забезпечення енергетичної безпеки; боротьба з міжнародним тероризмом, організованою злочинністю, нелегальною міграцією та незаконним обігом наркотиків.

Разом з тим Україна має низку угод з митних питань як у рамках СНД, так і у двосторонньому порядку з її країнами-учасницями. До сфери спільної діяльності держав СНД, яка реалізується на рівноправній основі через спільні координуючі інститути Співдружності, належать координація зовнішньополітичної діяльності; співробітництво у формуванні й розвитку спільного економічного простору, загальноєвропейського і євразійського ринків, у галузі митної політики та ін.

24 вересня 1993 р. було укладено Договір СНД про створення Економічного союзу, який передбачав початок митної інтеграції країн-учасниць. Мета Договору — поетапне створення спільного економічного простору. Згідно зі ст. 3 Договору Економічний союз повинен функціонувати відповідно до таких принципів: вільне переміщення товарів, послуг, капіталів і робочої сили; узгоджена грошово-кредитна бюджетна, податкова, цінова, зовнішньоекономічна, митна і валютна політика; гармонізоване господарське законодавство Договірних Сторін; наявність загальної статистичної бази.

Таким чином, Договором про створення Економічного союзу 1993 р. був покладений початок зближення національних економічних систем держав-учасниць. Економічна інтеграція передбачає наявність декількох самостійних організаційно-правових форм, якими є згідно зі ст. 4 Договору:

- міждержавна (багатостороння) асоціація вільної торгівлі;
- митний союз;
- загальний ринок товарів, послуг, капіталів і робочої сили;
- валютний (грошовий) союз.

З метою послідовної реалізації положень Договору про Економічний союз 15 квітня 1994 р. на нараді керівників всіх 12 країн СНД було підписано Угоду про створення зони вільної

торгівлі між ними (Україна її ратифікувала 6 жовтня 1999 р.¹). Подальші економічні інтеграційні процеси в межах СНД, створення митного союзу п'яти держав (у 1995 р. — Росія, Білорусь, Казахстан; у 1996 р. — Киргизія; у 1999 р. — Таджикистан) відбувалися без участі України. Україна прийняла позицію обмежитися зоною вільної торгівлі, оскільки умови створення митного союзу можуть зашкодити подальшій її інтеграції до Європейського простору.

10 жовтня 2002 р. у столиці Республіки Казахстану м. Астані відбулося засідання Міждержавної ради глав держав “митної п'ятірки” (Росії, Білорусі, Казахстану, Киргизії та Таджикистану), у ході якого було прийнято рішення про заснування на базі митного союзу Євразійського економічного співтовариства (ЄврАзЕС). Україна була запрошена, але вона обмежилася статусом спостерігача, який їй був наданий 13 травня 2002 р., Рішенням Міждержавної ради Євразійського економічного співтовариства № 48.

Завдання для перевірки знань

1. В якому національному нормативному акті України закріплені основи міжнародного співробітництва з питань митної справи?
2. Назвіть декілька форм співробітництва України із зарубіжними країнами з митних питань.
3. Що передбачає положення про співробітництво з митних питань, закріплене в Угоді про партнерство та співробітництво між Україною та Європейським Союзом?
4. Дайте характеристику структури та функцій Всесвітньої митної організації.
5. Які основні міжнародні конвенції з митних питань Ви знаєте і до яких Україна приєдналася?

¹ Закон України “Про ратифікацію Угоди про створення зони вільної торгівлі та Протоколу про внесення змін та доповнень до Угоди про створення зони вільної торгівлі” // Офіційний вісник України. — 1999. — № 14.

Глава 18

ПОСАДОВІ ОСОБИ МИТНИХ ОРГАНІВ

18.1. Відповідальність митних органів України та їх посадових осіб. Підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації

Посадовими особами Митної служби України є працівники митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій, на яких покладено здійснення митної справи, організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій і яким присвоєно спеціальні звання. Державна служба в Україні — це професійна діяльність осіб, які обіймають посади в державних органах та їх апараті щодо практичного виконання завдань і функцій держави та одержують заробітну плату за рахунок державних коштів.

Спеціальні звання присвоюються посадовим особам Митної служби України відповідно до обійманих посад і стажу роботи:

- дійсний державний радник митної служби;
- державний радник митної служби 1 рангу;
- державний радник митної служби 2 рангу;
- державний радник митної служби 3 рангу;
- радник митної служби 1 рангу;
- радник митної служби 2 рангу;
- радник митної служби 3 рангу;
- інспектор митної служби 1 рангу;
- інспектор митної служби 2 рангу;

- інспектор митної служби 3 рангу;
- інспектор митної служби 4 рангу;
- інспектор митної служби;
- молодший інспектор митної служби;
- курсант.

Спеціальне звання дійсного державного радника митної служби присвоюється Президентом України за поданням Кабінету Міністрів України. Спеціальні звання державного радника митної служби 1, 2, 3 рангів присвоюються Президентом України за поданням керівника спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади в галузі митної справи. Спеціальні звання радника митної служби 1, 2, 3 рангів, інспекторів митної служби 1, 2, 3, 4 рангів, інспекторів митної служби та молодших інспекторів митної служби присвоюються керівником спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади в галузі митної справи. Спеціальне звання курсанта присвоюється керівниками відповідних закладів освіти, що належать до сфери управління спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади в галузі митної справи. Посадові особи ДМСУ мають єдиний формений одяг з відповідними знаками розрізнення. Його зразки, норми забезпечення та строки експлуатації затверджуються Кабінетом Міністрів України. Також окремим категоріям посадових осіб митного органу, перелік яких встановлюється Кабінетом Міністрів України, надається право на зберігання, носіння та застосування вогнепальної зброї та спеціальних засобів. Законні розпорядження та вимоги посадових осіб Митної служби України є обов'язковими для виконання.

Перебування на митній службі передбачає *соціально-правовий захист* працівників митних органів з боку держави, що визначається Конституцією України, Митним кодексом України, законами України та іншими нормативно-правовими документами. Так, захист життя, здоров'я, честі, гідності, майна особового складу митних органів та членів їх сімей від злочинних посягань, інших протиправних дій здійснюється відповідно до чинного законодавства, зокрема Закону України "Про державний захист працівників суду і правоохоронних орга-

нів”, та забезпечується заходами відповідальності, передбаченими Кримінальним кодексом України та Кодексом України про адміністративні правопорушення. Держава гарантує посадовим особам ДМСУ соціальний захист і матеріально-побутове забезпечення з метою створення достатніх матеріальних умов для незалежного і сумлінного виконання ними службових обов’язків. Грошове забезпечення складається з грошового утримання, яке включає посадовий оклад і щомісячні надбавки за спеціальні звання та за вислугу років, та доплат і надбавок до грошового утримання, а також інших видів додаткових виплат. Також посадові особи митних органів підлягають обов’язковому державному страхуванню.

З метою підвищення ефективності діяльності посадових осіб митних органів та відповідальності за доручену справу один раз на три роки проводиться їх *атестація*, під час якої оцінюються результати роботи, ділові та професійні якості, виявлені працівниками при виконанні службових обов’язків, визначених типовими професійно-кваліфікаційними характеристиками посад і відображених у посадових інструкціях, що затверджуються керівниками державних органів відповідно до Закону України “Про державну службу”.

На підставі всебічного аналізу виконання основних обов’язків, складності виконуваної роботи та її результативності комісія, створена наказом керівника митного органу, приймає одне з таких рішень:

- відповідає займаній посаді;
- відповідає займаній посаді за умови виконання рекомендацій щодо підвищення кваліфікації з певного фахового напрямку, набуття навичок роботи на комп’ютері тощо;
- не відповідає займаній посаді.

Атестованими вважаються посадові особи, визнані комісією такими, що відповідають займаній посаді або відповідають займаній посаді за певних умов (при цьому через рік такій особі призначається повторна атестація).

Громадяни України, які вперше зараховуються на державну службу до митних органів, складають *Присягу* такого змісту: “*Повністю усвідомлюючи свою високу відповідальність, урочисто присягаю, що буду вірно служити народові України,*

суворо дотримуватися Конституції та законів України, сприяти втіленню їх у життя, зміцнювати їх авторитет, охороняти права, свободи і законні інтереси громадян, з гідністю нести високе звання державного службовця, сумлінно виконувати свої обов'язки" та урочисте зобов'язання працівника митної служби (при цьому працівники, які не є державними службовцями, але яким присвоєні спеціальні звання, складають лише урочисте зобов'язання). Державний службовець підписує текст Присяги, який зберігається за місцем роботи. Про складання Присяги робиться запис у трудовій книжці.

На службу до митних органів приймаються громадяни України, які досягли вісімнадцятирічного віку і здатні за своїми діловими, моральними якостями, освітнім рівнем і станом здоров'я виконувати завдання, покладені на ДМСУ. З прийняттям на службу може бути встановлено випробування строком до шести місяців.

Не можуть бути прийняті до митних органів особи, які були засуджені за вчинення злочину. Суміщення служби в митних органах з будь-яким підприємництвом, а також з роботою на підприємствах, в установах і організаціях, крім наукової або педагогічної діяльності у вільний від роботи час, не допускається. Забороняється спільна служба в одному митному органі (підрозділі) осіб, які є близькими родичами чи свояками (батьки, подружжя, брати, сестри, сини, дочки, а також брати, сестри, батьки та діти подружжя), якщо за службовим становищем один з них підлеглий або підконтрольний іншому. Посадові особи митних органів не можуть бути членами політичних партій та рухів, брати участь у діяльності інших об'єднань громадян, що мають політичні цілі.

Посадові особи митних органів зобов'язані:

— неухильно дотримуватися вимог Конституції України, Митного кодексу України, інших нормативних актів, що регламентують діяльність митних органів;

— активно захищати інтереси України, зберігати і примножувати її економічний потенціал, історичні та культурні цінності народу України;

— сумлінно, на високому професійному рівні виконувати службові обов'язки, накази та розпорядження безпосередніх і

суворо дотримуватися Конституції та законів України, сприяти втіленню їх у життя, зміцнювати їх авторитет, охороняти права, свободи і законні інтереси громадян, з гідністю нести високе звання державного службовця, сумлінно виконувати свої обов'язки" та урочисте зобов'язання працівника митної служби (при цьому працівники, які не є державними службовцями, але яким присвоєні спеціальні звання, складають лише урочисте зобов'язання). Державний службовець підписує текст Присяги, який зберігається за місцем роботи. Про складання Присяги робиться запис у трудовій книжці.

На службу до митних органів приймаються громадяни України, які досягли вісімнадцятирічного віку і здатні за своїми діловими, моральними якостями, освітнім рівнем і станом здоров'я виконувати завдання, покладені на ДМСУ. З прийняттям на службу може бути встановлено випробування строком до шести місяців.

Не можуть бути прийняті до митних органів особи, які були засуджені за вчинення злочину. Суміщення служби в митних органах з будь-яким підприємництвом, а також з роботою на підприємствах, в установах і організаціях, крім наукової або педагогічної діяльності у вільний від роботи час, не допускається. Забороняється спільна служба в одному митному органі (підрозділі) осіб, які є близькими родичами чи свояками (батьки, подружжя, брати, сестри, сини, дочки, а також брати, сестри, батьки та діти подружжя), якщо за службовим становищем один з них підлеглий або підконтрольний іншому. Посадові особи митних органів не можуть бути членами політичних партій та рухів, брати участь у діяльності інших об'єднань громадян, що мають політичні цілі.

Посадові особи митних органів зобов'язані:

— неухильно дотримуватися вимог Конституції України, Митного кодексу України, інших нормативних актів, що регламентують діяльність митних органів;

— активно захищати інтереси України, зберігати і примножувати її економічний потенціал, історичні та культурні цінності народу України;

— сумлінно, на високому професійному рівні виконувати службові обов'язки, накази та розпорядження безпосередніх і

прямих начальників; підвищувати свої знання, вдосконалювати вміння та навички;

— постійно вдосконалювати роботу, пов'язану з здійсненням митного контролю, вести боротьбу з контрабандою та іншими порушеннями митних правил, виявляти при цьому ініціативність і наполегливість;

— не допускати порушень трудової дисципліни, а також вчинків, несумісних зі статусом працівника митної служби, виявляти пильність, зберігати державну, службову та комерційну таємниці;

— ставитися з належною повагою до громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства, бути нетерпимими до будь-яких порушень їхніх прав, законних інтересів, приниження честі й гідності.

За порушення трудової дисципліни, недбале та несумлінне ставлення до виконання своїх обов'язків, посадові особи митних органів несуть відповідальність відповідно до законодавства України та *Дисциплінарного статуту*.

За вчинені злочини посадові особи митних органів притягаються до відповідальності згідно з кримінальним законодавством України.

Керівником митного органу може бути призначене *службове розслідування*.

Службове розслідування проводиться:

— у разі невиконання або неналежного виконання посадовими особами митних органів службових обов'язків, перевищення своїх повноважень, що призвело до людських жертв або заподіяло значну матеріальну чи моральну шкоду державі, підприємству, установі, організації, громадянину чи об'єднанню громадян;

— у разі недотримання посадовими особами митних органів законодавства про державну службу, про боротьбу з корупцією, а також при порушенні етики поведінки;

— на вимогу посадової особи митного органу з метою зняття безпідставних, на її думку, звинувачень або підозри.

Метою службового розслідування є:

— об'єктивне й усебічне з'ясування обставин скоєного порушення;

- виявлення причин та умов, що йому сприяли;
- встановлення винних і визначення ступеня їх відповідальності за скоєне порушення;
- ужиття заходів до недопущення подібних порушень у подальшому.

Службове розслідування проводиться призначеною керівником митного органу комісією протягом не більше двох місяців, після чого у десятиденний термін керівник митного органу приймає за його результатами остаточне рішення.

Прийняття на роботу до митних органів здійснюються на **конкурсній основі**, якщо інше не передбачено законодавством (наприклад, у разі службової необхідності до митних органів може бути прийнята особа, що знаходиться у кадровому резерві).

Особи, які бажають взяти участь у *конкурсі*, подають до конкурсної комісії митного органу, в якому проводиться конкурс, такі документи:

- заяву про участь у конкурсі, в якій зазначається про ознайомлення заявника з встановленими законодавством обмеженнями щодо прийняття на державну службу та її проходження;
- заповнену особову картку (форма П-2 ДС) з відповідними додатками;
- дві фотокартки розміром 4 × 6 см;
- копії документів про освіту, засвідчені нотаріально чи в іншому встановленому законодавством порядку;
- відомості про доходи та зобов'язання фінансового характеру щодо себе та членів своєї сім'ї;
- копію першої та другої сторінок паспорта громадянина України, засвідчену кадровою службою.

Особи, які працюють у митниці, де оголошено конкурс, і бажають взяти у ньому участь, зазначених документів до заяви не додають. Особи можуть подавати додаткову інформацію стосовно своєї освіти, досвіду роботи, професійного рівня і репутації (копії документів про підвищення кваліфікації, присвоєння наукового ступеня або вченого звання, характеристики, рекомендації, наукові публікації тощо). Забороняється вимагати відомості та документи, подання яких не передбачено за-

конодавством. Кадрова служба державного органу перевіряє подані документи на відповідність їх встановленим вимогам щодо прийняття на державну службу, передбаченим для кандидатів на посаду державного службовця. Особи, документи яких не відповідають встановленим вимогам, за рішенням голови конкурсної комісії до конкурсу не допускаються, про що їм повідомляється кадровою службою з відповідним обґрунтуванням. Якщо кандидат наполягає на участі у конкурсі, то, за таких обставин, він допускається до конкурсу, а остаточне рішення приймає конкурсна комісія. Подані документи і матеріали конкурсної комісії зберігаються у кадровій службі. До участі у конкурсі не допускаються особи, які:

— досягли встановленого законодавством граничного віку перебування на державній службі (55 років для жінок та 60 років для чоловіків відповідно);

— визнані в установленому порядку недієздатними;

— мають судимість, що є несумісною з займанням посади державного службовця;

— у разі прийняття на службу будуть безпосередньо підпорядковані або підлеглі особам, які є їхніми близькими родичами чи свояками;

— позбавлені права займати відповідні посади в установленому законом порядку на визначений термін;

— в інших випадках, установлених законами.

Конкурс проводиться поетапно:

1) публікація оголошення державного органу про проведення конкурсу в пресі або поширення його через інші засоби масової інформації;

2) приймання документів від осіб, які бажають взяти участь у конкурсі, та їх попередній розгляд на відповідність встановленим кваліфікаційним вимогам до відповідного рівня посади;

3) проведення іспиту та відбір кандидатів.

Кандидати, які успішно склали іспит, але не були відібрані для призначення на посади, у разі їх згоди, за рішенням конкурсної комісії можуть бути рекомендовані для зарахування до *кадрового резерву* на вакантні посади в цьому державному органі і протягом року прийняті на вакантну рівнозначну або нижчу посаду без повторного конкурсу.

Кадровий резерв для митної служби створюється для заміщення посад державних службовців, а також для просування їх по службі. Формування кадрового резерву повинне забезпечити добір працівників, які:

— здатні запроваджувати демократичні цінності правової держави та громадянського суспільства, неухильно відстоювати права людини і громадянина;

— мають професійні навички, що ґрунтуються на сучасних спеціальних знаннях і аналітичних здібностях, для прийняття та успішної реалізації управлінських рішень.

Кадровий резерв формується:

— з керівників і спеціалістів підприємств, установ, організацій;

— працівників органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування;

— посадових осіб митних органів, які підвищили кваліфікацію, пройшли стажування або за результатами атестації рекомендовані для роботи на більш високих посадах;

— осіб, рекомендованих конкурсними комісіями для зарахування до кадрового резерву;

— випускників вищих навчальних закладів, у тому числі тих, що зараховані на навчання за освітньо-професійними програмами підготовки магістрів державного управління.

З працівниками, зарахованими до кадрового резерву, проводиться робота згідно з затвердженими керівниками державних органів чи їхніх структурних підрозділів особистими річними планами, де передбачається:

— вивчення і аналіз виконання законів України, актів Президента України і Кабінету Міністрів України;

— систематичне навчання шляхом самоосвіти;

— періодичне навчання і підвищення кваліфікації у відповідних навчальних закладах (у тому числі зарубіжних);

— участь у роботі семінарів, нарад, конференцій з проблем та питань діяльності державних органів і структурних підрозділів;

— стажування терміном до двох місяців у державному органі, до кадрового резерву якого зараховано працівника;

- виконання обов'язків державного службовця, на посаду якого зараховано працівника до кадрового резерву;
- залучення до розгляду відповідних питань, проведення перевірок, службових розслідувань;
- участь у підготовці проектів актів законодавства, інших нормативних документів.

Службові особи митних органів, які виявили бажання *звільнитися зі служби*, письмово попереджають про це керівника митного органу не пізніше як за два тижні до дня звільнення.

Службові особи митних органів звільняються зі служби:

- за віком — у разі досягнення граничного віку перебування на посаді;
- через хворобу — у разі визнання їх непридатними до служби в митних органах за рішенням медичної комісії;
- у зв'язку з визнанням атестаційною комісією працівника таким, що не відповідає займаній посаді;
- за порушення дисципліни у випадках, передбачених Дисциплінарним статутом ДМСУ;
- за власним бажанням;
- через скорочення штатів — у разі відсутності можливості використання у службі;
- при переході на виборну посаду (обрання народним депутатом України, депутатом органів місцевого самоврядування тощо);
- у зв'язку з переведенням у встановленому порядку на іншу роботу.

Посадові особи, засуджені за вчинення злочину, підлягають звільненню зі служби в митних органах після набуття законної сили вироком суду. Звільнення з роботи службових осіб митних органів проводиться керівниками органів, які мають право приймати на роботу.

Серед особового складу митних органів широко застосовується *ротація* — періодичне переміщення працівників як по вертикалі, так і по горизонталі. Основними завданнями ротації кадрів є:

- удосконалення кадрового потенціалу з метою створення професійного, дієздатного державного апарату;
- створення підготовленого кадрового резерву для заміщен-

ня посад державних службовців, особливо там, де місцеві джерела кадрового поповнення обмежені;

— забезпечення планомірності службової кар'єри для перспективної молоді, формування нового типу управлінців;

— профілактика та запобігання виявам корупції, іншим правопорушенням серед державних службовців;

— забезпечення результативної та стабільної діяльності органів виконавчої влади, зниження рівня плинності кадрів.

До співробітників митних органів застосовуються заходи *заохочень* та *притягнень до дисциплінарної відповідальності*. Службова дисципліна посадових осіб митної служби полягає в безумовному виконанні посадовими особами митної служби своїх службових обов'язків, а також у реалізації прав та дотриманні обмежень і заборон, установлених законодавством з питань проходження служби в митних органах, і ґрунтується на особистій відповідальності за доручену справу та на засадах єдиноначальності й централізації управління.

Службова дисципліна в митних органах та спеціалізованих митних установах і організаціях досягається:

— особистою відповідальністю кожної посадової особи митної служби за умови виконання своїх службових обов'язків;

— забезпеченням законності в службовій діяльності та суворим виконанням правил внутрішнього трудового розпорядку митного органу, спеціалізованої митної установи, організації;

— підтриманням кожною посадовою особою митної служби високого рівня кваліфікації;

— вихованням у посадових осіб митної служби високих професійних і ділових якостей, сумлінного ставлення до виконання своїх службових обов'язків та недопущення порушень прав і свобод громадян, їх честі й гідності;

— повсякденною вимогливістю керівників до підлеглих, постійною турботою про них, виявленям поваги до їх гідності, забезпеченням соціальної справедливості;

— поєднанням і застосуванням заходів переконання, виховання, заохочення та дисциплінарного стягнення;

— позитивним впливом колективів митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій на свідомість і поведінку співробітників.

Посадові особи митної служби заохочуються за зразкове виконання покладених на них службових обов'язків, бездоганну службу, активність та ініціативу, виявлені під час виконання своїх службових обов'язків. За видатні досягнення в роботі та виявлені самовідданість, мужність і відвагу посадові особи митної служби можуть бути представлені до нагороди державними нагородами України.

Керівники регіональних митниць та митниць, спеціалізованих митних установ, організацій мають право застосовувати такі види заохочень:

- оголошення подяки;
- нагородження грошовою премією;
- нагородження цінним подарунком, іменним подарунком;
- нагородження грамотою, почесною грамотою;
- занесення прізвища до Книги пошани відповідного митного органу;
- зняття раніше накладеного дисциплінарного стягнення.

Заступники керівника, начальники управлінь спеціально уповноваженого органу виконавчої влади в галузі митної справи можуть вносити клопотання керівникові цього органу про заохочення підпорядкованих їм посадових осіб митної служби за результатами діяльності структурних підрозділів. Керівники спеціально уповноваженого органу виконавчої влади в галузі митної справи застосовують такі види заохочень:

- оголошення подяки;
- нагородження грошовою премією;
- нагородження цінним подарунком, іменним подарунком;
- нагородження грамотою, почесною грамотою;
- занесення прізвища до Книги пошани ДМСУ або відповідного митного органу;
- зняття раніше накладеного дисциплінарного стягнення;
- нагородження відомчими відзнаками.

Керівник митного органу вищого рівня має право застосувати в межах своєї компетенції інше заохочення або скасувати заохочення, безпідставно надане керівником митного органу нижчого рівня, спеціалізованої митної установи, організації.

Якщо керівник митного органу, спеціалізованої митної установи, організації вважає, що підпорядкована йому посадова особа митної служби заслуговує заохочення, застосування якого виходить за межі його прав, то він звертається з клопотанням про це до відповідного керівника митного органу вищого рівня.

Основним підрозділом регіональних митниць та митниць, що проводить більшість зазначених дій з особовим складом, є *відділ роботи з особовим складом*, до компетенції якого належать:

- приймання-звільнення на роботу до/з митного органу;
- переміщення по службі (в тому числі ротація);
- підготовка документів на присвоєння звань;
- реалізація нормативної бази соціально-правового захисту (наприклад, пенсійне забезпечення, встановлення стажу роботи);
- розробка посадових інструкцій працівників та їх зберігання;
- участь у службових розслідуваннях;
- організація конкурсу на заміщення вакантних посад у митному органі;
- формування кадрового резерву;
- складання Присяги державного службовця, урочистого зобов'язання посадовою особою митного органу;
- організація та контроль підвищення кваліфікації та професійного рівня співробітників, в тому числі й за допомогою самоосвіти;
- підготовка матеріалів на застосування заохочень та стягнень, їх облік;
- моніторинг лікарняних листів та підготування наказів, пов'язаних з наданням відпусток, днів відпочинку;
- здійснення обліку особистого митного забезпечення співробітників;
- формування та облік особових справ співробітників, трудових книжок тощо;
- контроль за трудовою дисципліною.

18.2. Правовий та соціальний захист працівників митних органів

Посадові особи митного органу є представниками державного органу. При виконанні покладених на них обов'язків вони самостійно приймають рішення в межах своїх повноважень, керуючись Конституцією і законами України, іншими правовими актами. Ніхто інший, окрім уповноважених службових осіб, у випадках, передбачених законом, не мають права втручатися в законну діяльність працівників митних органів України. Законні розпорядження та вимоги посадових осіб митної служби України, які відповідно до їхніх службових повноважень залучені до оперативно-службової діяльності, є обов'язковими для виконання громадянами України, іноземцями, особами без громадянства, посадовими і службовими особами.

Для припинення порушень митних правил, затримання осіб, які їх вчинили, подолання опору законним розпорядженням або вимогам посадових осіб митної служби, припинення інших дій, що перешкоджають виконанню обов'язків, покладених законом на посадових осіб ДМСУ, якщо ненасильницькі засоби впливу не забезпечують виконання цих обов'язків, посадові особи, а також працівники митної служби, які в установленому порядку залучені для виконання завдань, покладених на митну службу, мають право застосовувати фізичну силу. Крім того, у випадках та в порядку, визначеному законом, посадові особи мають право застосовувати спеціальні засоби та вогнепальну зброю.

Посадові особи та працівники ДМСУ під час виконання покладених на них обов'язків є представниками влади, недоторканість, честь і гідність яких охороняються законом.

Захист життя, здоров'я, честі, гідності, майна цих посадових осіб та членів їхніх сімей від злочинних посягань, інших протиправних дій здійснюється відповідно до Закону України "Про державний захист працівників суду і правоохоронних ор-

ганів” та забезпечується мірами відповідальності, передбаченими Кримінальним кодексом України та Кодексом України про адміністративні правопорушення.

Відповідно до ст. 2 Закону України “Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів” працівники митних органів підлягають державному захисту від перешкоджання виконанню покладених на них законом обов’язків і здійсненню наданих прав, а також від посягань на їх життя, здоров’я, житло і майно та їхніх близьких родичів у зв’язку з службовою діяльністю.

З цією метою застосовують спеціальні заходи забезпечення безпеки:

- особиста охорона, охорона житла і майна;
- видача зброї, засобів індивідуального захисту і сповіщення про небезпеку;
- встановлення телефону за місцем проживання;
- використання технічних засобів контролю і прослуховування телефонних та інших переговорів, візуальне спостереження;
- тимчасове розміщення у місцях, що забезпечують безпеку;
- забезпечення конфіденційності даних про об’єкти захисту;
- переведення на іншу роботу, направлення на навчання, заміна документів, зовнішності, переселення на інше місце проживання.

Важливе значення у діяльності митних органів мають матеріально-побутове забезпечення та соціальний захист працівників митних органів, гарантований державою.

Соціальний захист — це комплекс заходів, законодавчо врегульованих державою та спрямованих на поліпшення життя і відносин у середовищі працівників митних органів. Ці заходи стосуються всіх сторін життя та діяльності працівників і складаються з захисту правового, матеріального, житлового, побутового, виховання, навчання, охорони праці, оздоровлення, фізичної культури, спорту та відпочинку.

Академія митної служби України, що знаходиться в м. Дніпропетровську, займається підготовкою кваліфікованих кад-

рів, які поповняють лави працівників митних органів. Тут же діють курси підвищення кваліфікації керівного складу митниць. Створено центри підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів у Києві та Хмельницькому. Утримання курсантів академії та слухачів центрів здійснюється за рахунок коштів митної служби.

У структурних підрозділах митної служби основним видом підвищення кваліфікації працівників, яке здійснюється без відриву від роботи, є професійна підготовка. Загальне керівництво нею здійснюють навчально-методичні ради.

У митній системі створені служби охорони праці, які організують у встановленому порядку навчання щодо дотримання вимог правил і норм охорони праці та пожежної безпеки, вирішують питання стосовно проведення лабораторних досліджень умов праці, атестації робочих місць на відповідність нормативним актам про охорону праці, здійснюють заходи з проведення профілактичної роботи щодо запобігання аваріям при використанні автотранспорту.

Працівники митних органів безплатно забезпечуються спецодягом, спецвзуттям та іншими заходами індивідуального захисту. Служби з охорони праці розслідують нещасні випадки, розробляють плани заходів, спрямовані на їх попередження.

У межах митної системи проводяться облік та аналіз виробничого травматизму. За результатами аналізу здійснюється профілактична робота з попередження травм та аварій.

З метою попередження захворювань і надання медичної допомоги працівникам укладаються угоди з медичними закладами на обслуговування та проведення щорічного медичного огляду.

В разі загибелі, каліцтва або інвалідності внаслідок нещасного випадку, який стався з посадовою особою ДМСУ під час виконання нею службових обов'язків, їй або її спадкоємцям здійснюється компенсаційна виплата в порядку, на умовах та у розмірах, визначених законодавством.

Умови надання допомоги у зв'язку з тимчасовою непридатністю внаслідок захворювання або травми, не пов'язаної з нещасним випадком на роботі, визначаються Законом України

“Про розмір внесків на деякі види загальнообов’язкового державного соціального страхування”.

Держава гарантує оплату праці посадових осіб ДМСУ з метою створення достатніх матеріальних умов для незалежного і сумлінного виконання ними службових обов’язків.

Грошове забезпечення посадових осіб ДМСУ складається з грошового утримання, яке включає посадовий оклад і щомісячні надбавки за спеціальне звання та вислугу років, та доплат і надбавок до грошового утримання, а також інших видів додаткових виплат відповідно до законодавства.

Посадовим особам Митної служби України надається щорічна відпустка тривалістю 30 календарних днів без урахування часу проїзду до місця відпочинку і у зворотному напрямку з компенсацією витрат на проїзд.

У подальшому тривалість щорічної відпустки атестованих працівників митниці визначається залежно від вислуги років (у календарному обчисленні) і встановлюється при вислузі від 10 до 15 років — 35 календарних днів щорічно; від 15 до 20 років — 40 календарних днів щорічно; від 20 років і більше — 45 календарних днів щорічно.

Працівникам, яким необхідне санаторно-курортне лікування, надаються пільгові путівки до медичного реабілітаційного центру в Криму “Перлина” та інших санаторіїв відповідно до їх спеціалізації на захворюваннях. Дітям працівників служби надаються пільгові путівки до санаторіїв матері та дитини і дитячих оздоровчих таборів.

Для організації фізкультурної роботи в митних органах створено спортивні ради. Працівники митних органів у складі спортивних товариств беруть участь у змаганнях з усіх видів спорту. Посадові особи митної служби та курсанти академії досягли високих спортивних показників і у складі збірної захищають честь України у спортивних змаганнях на першість Європи та світу.

Велика увага в митних органах приділяється організації відпочинку працівників. З цією метою в структурних підрозділах служби створюють товариства мисливців, рибалок та ін., вокально-інструментальні ансамблі, проводять творчі вечори, змагання команд КВК, регіональні огляди-конкурси худож-

ньої самодіяльності та народної творчості, культпоходи до театрів і концертних залів.

Для дітей співробітників служби організуються культпоходи до цирку, лялькового театру, новорічні свята, вручаються безкоштовні подарунки.

У деяких митних органах є власні бази відпочинку, де проводять дозвілля працівники та члени їхніх сімей. Путівки на такі бази надаються на пільговій основі або безкоштовно.

Посадові особи ДМСУ, які потребують поліпшення житлових умов, мають право на першочергове одержання житла. Таке право зберігається за посадовими особами ДМСУ після виходу на пенсію за наявності у них стажу служби в митній службі України 20 і більше років.

У разі загибелі посадової особи ДМСУ під час виконання нею службових обов'язків за сім'єю загиблого зберігається право на одержання житлової площі на тих самих умовах і підставах, які мали місце на момент загибелі цієї посадової особи.

Посадові особи ДМСУ мають право на одержання за місцем проживання або роботи безпроцентної позики на індивідуальне або кооперативне житлове будівництво та заведення домашнього господарства на строк до 20 років з погашенням 50 % одержаної позики за рахунок бюджетних коштів.

Пенсійне забезпечення посадових осіб ДМСУ здійснюється відповідно до умов і порядку, встановлених Законом України "Про державну службу" та на загальних підставах відповідно до законодавства України про пенсійне забезпечення.

Граничний вік перебування на державній службі становить 60 років для чоловіків і 55 років для жінок. На одержання пенсії державних службовців мають право особи, які досягли встановленого законодавством України пенсійного віку, за наявності загального трудового стажу для чоловіків — не менше 25 років, для жінок — не менше 20 років, у тому числі стажу державної служби — не менше 10 років. Зазначеним особам призначаються пенсії в розмірі 80 % суми їх посадового (чинного) окладу з урахуванням надбавок, передбачених цим Законом, без обмеження граничного розміру пенсії.

За кожний повний рік роботи понад 10 років на державній службі пенсія збільшується на один відсоток заробітку, але не більше 90 % посадового (чинного) окладу з урахуванням надбавок, передбачених Законом “Про державну службу”, без обмеження граничного розміру пенсії.

У разі каліцтва і захворювання спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади в галузі митної справи відповідно до законодавства України компенсує працівникам митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій шкоду, заподіяну їм каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, пов'язаним із виконанням службових обов'язків.

Компенсаційні виплати посадовим особам Митної служби України здійснюються:

— у разі інвалідності внаслідок нещасного випадку, який стався з посадовою особою Митної служби України під час виконання нею службових обов'язків, у розмірі, що залежить від ступеня втрати працездатності при встановленні інвалідності: I групи — 5-річного, II групи — 4-річного, III групи — 3-річного грошового забезпечення за останньою посадою потерпілого на день нещасного випадку;

— у разі каліцтва із стійкою втратою працездатності, але без встановлення інвалідності внаслідок нещасного випадку, який стався з посадовою особою Митної служби України під час виконання нею службових обов'язків, — у розмірі місячного грошового забезпечення на день нещасного випадку, за кожний процент стійкої втрати працездатності.

Компенсаційні виплати здійснюються незалежно від страхових виплат і виплат у порядку відшкодування шкоди. У разі загибелі працівника митного органу, спеціалізованої митної установи, організації під час виконання ним службових обов'язків непрацездатним членам сім'ї загиблого, які перебували на його утриманні, органами соціального захисту щомісячно виплачується компенсація в розмірі різниці між частиною грошового забезпечення загиблого, що припадала на їх частку, і призначеною пенсією у зв'язку з втратою годувальника без урахування одноразової допомоги.

В цілому заходи соціального захисту, які проводяться в ДМСУ, спрямовані на згуртування людей, виховання в них лю-

бові до митної справи, сприяють закріпленню кадрів, створенню високопрофесійного колективу, здатного вирішувати основне завдання митних органів — поповнення державного бюджету та захист економічних інтересів України.

18.3. Основні принципи охорони праці

У Конституції України зазначено, що основною цінністю держави є людина. Тож турбота про безпечні та здорові умови праці — національна політика держави.

Законодавчо закріплено вимоги до установ усіх форм власності щодо:

- впровадження систем управління охороною праці в усіх організаціях установах;
- проведення атестації робочих місць на відповідність нормативним актам;
- розробки та здійснення комплексних заходів для досягнення встановлених нормативів із охорони праці;
- усунення причин, що приводять до виробничого травматизму та проведення профілактичних заходів, визначених комісіями з розслідування нещасних випадків;
- розроблення положень, інструкцій, інших нормативних актів з охорони праці чинних у межах конкретних підприємств (наприклад “Інструкція з охорони праці для працівників митних установ при огляді вантажного транспорту та вантажів, що ним перевозяться”);
- здійснення постійного контролю за дотриманням працівниками технологічних процесів;
- дотримання вимог безпечної експлуатації машин, механізмів, використання засобів колективного та індивідуального захисту;
- оптимізації пропаганди безпечних умов роботи.

Соціальні гарантії щодо відшкодування шкоди, збитків внаслідок каліцтва, ушкодження здоров'я під час виконання трудових обов'язків надаються Законом “Про охорону праці”, Кодексом законів про працю та іншими нормативними актами.

Закон України “Про охорону праці” від 14 жовтня 1992 р. складається з 8 розділів та 49 статей. У ст. 1 наводиться таке визначення поняття охорони праці:

“Охорона праці — це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження здоров'я людини в процесі праці”.

Дія Закону поширюється на всі установи незалежно від форм власності. Державна політика в галузі охорони праці (далі — ОП) базується на принципах:

— пріоритету життя і здоров'я працівника щодо результатів виробничої діяльності, повної відповідальності власника за створення безпечних і нешкідливих умов праці;

— встановлення соціального захисту працівників, повного відшкодування шкоди особам, які потерпіли від нещасних випадків на виробництві;

— комплексного розв'язання завдань ОП;

— встановлення єдиних нормативів з ОП;

— здійснення навчання, професійної підготовки і підвищення кваліфікації працівників з ОП є обов'язковим тощо.

Власник зобов'язаний створити у кожному структурному підрозділі і на кожному робочому місці умови праці відповідно до вимог нормативних актів, а також забезпечити дотримання прав працівників, гарантованих законодавством про ОП.

Умови праці на робочому місці, безпека технологічних процесів, машин, механізмів, устаткування, стан колективного та індивідуального захисту, санітарно-побутові умови повинні відповідати вимогам нормативних актів про ОП.

Працівник має право відмовитися від виконання роботи, яка не передбачена посадовою інструкцією та для виконання якої йому не проводився інструктаж, якщо створилася ситуація небезпечна для його життя чи здоров'я, навколишнього середовища. Факт наявності такої ситуації підтверджується спеціалістом з ОП. Для виконання будь-якої іншої роботи керівник повинен зробити цільовий інструктаж. Інструктажі проводяться згідно з типовим положенням і є кількох видів:

— *вступний* — проводиться з усіма працівниками, щойно прийнятими на роботу (проводить спеціаліст з ОП);

— *первинний* — проводиться на робочому місці керівником підрозділу;

— *повторний* — проводиться один раз на квартал;

— *цільовий* — проводиться при виконанні разових робіт, що не пов'язані з безпосередніми обов'язками.

Власник зобов'язаний відшкодувати працівникові шкоду, заподіяну йому каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, пов'язаним з виконанням трудових обов'язків, у повному обсязі втраченого заробітку.

У разі смерті потерпілого обсяг одноразової допомоги працівнику повинен бути не менше п'ятирічного заробітку працівника на його сім'ю, крім того, не менше річного заробітку на кожного утриманця померлого, а також на його дитину, яка народилася після його смерті.

Якщо нещасний випадок трапився внаслідок невиконання потерпілим вимог нормативних актів про охорону праці, розмір одноразової допомоги може бути зменшено, але не більш як на 50 %. Факт наявності вини потерпілого встановлюється комісією з розслідування нещасного випадку. Власник відшкодує потерпілому витрати на лікування.

Відшкодування моральної шкоди проводиться власником, якщо небезпечні або шкідливі умови праці призвели до моральної втрати потерпілого, порушення його нормальних життєвих зв'язків, вимагають від нього додаткових зусиль для організації свого життя.

Моральною втратою потерпілого вважають страждання, заподіяні працівникові внаслідок фізичного або психічного впливу, що спричинило погіршення або позбавлення можливостей реалізації ним своїх звичок і бажань, погіршення відносин з оточуючими людьми, інших негативних наслідків морального характеру.

Відшкодування моральної шкоди можливе без втрати потерпілим працездатності. Порядок відшкодування моральної шкоди визначається законодавством.

У Законі України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві і професіонального захворювання, що мають наслідком втрату

працездатності” також виписані відповідальність роботодавця перед працівником у разі ушкодження здоров'я.

Працівник зобов'язаний:

— знати і виконувати вимоги нормативних актів про ОП, правила поведіння з машинами, механізмами, устаткуванням та іншими засобами виробництва, користуватися засобами колективного та індивідуального захисту;

— дотримуватись зобов'язань щодо охорони праці, передбачених колективним договором (угодою, трудовим договором) та правилами внутрішнього трудового розпорядку підприємства.

З цією метою створюється система управління ОП, якою керує служба ОП, керівник якої підпорядковується безпосередньо власникові і прирівнюється до основних виробничих служб.

У посадових інструкціях кожного працівника митниці повинні бути записані пункти з ОП, і крім цього, у кожному підрозділі митниці діє конкретна інструкція з охорони праці, яка включає специфіку дії підрозділу. Також є загальні інструкції, зокрема “При огляді локомотивів”, “При огляді повітряних суден”, “При огляді пасажирського транспорту” тощо.

Виконання інструкцій є обов'язковим. А навчання, організація та контроль виконання здійснюється через систему професійної освіти, проведення інструктажів та систему безперервного контролю. За ст. 20 Закону України “Про охорону праці”: допуск до роботи осіб, які не пройшли навчання, інструктаж і перевірку знань з охорони праці забороняється.

Такі інструкції є на кожен вид роботи.

Види уражень електричним струмом. Близько 27 % травм із загальної кількості травмованих виникло з причини ігнорування правил поведіння з електричним струмом. Зважаючи на важливість цієї проблеми, одним із державних нормативних актів про охорону праці у 1998 р. прийнято “Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів”.

Електричний струм на живу тканину діє:

— *термічно* — виявляється в опіках окремих ділянок тіла, нагріванні до високої температури кровоносних судин, нервів, серця, тощо і викликає серйозні функціональні порушення;

— *електролітично* — розкладання органічної речовини, в тому числі і крові;

— *біологічно* — порушення живих тканин організму. Ці електротравми, в свою чергу, можуть бути: місцевими (місцеве ураження організму), загальними (уражений весь організм) та змішаними (місцеві й загальні разом). Найбільше поширені змішані травми (їх кількість становить понад 55 %). Місцеві електротравми — це місцеве порушення цілісності тканини: електричні опіки, електричні знаки, металізація шкіри, механічні ушкодження і електрофтальмія, електричний удар.

Крім конкретних принципів електробезпеки використовують принцип *захисного заземлення*. Це зумисне електричне з'єднання з землею металевих неструмоведучих частин, які можуть виявитись під напругою.

Призначення захисного заземлення — усунення небезпеки ураження струмом на випадок дотику до корпусу. *Принцип дії захисного заземлення* — зниження до безпечних значень напруги шляхом зменшення потенціалу обладнання.

Небезпеку ураження струмом можна усунути швидким відключенням електроустановки. Для цього застосовують *занулення* — це зумисне електричне з'єднання з нульовим захисним провідником неструмоведучих частин, які можуть виявитись під напругою.

Отже, і заземлення, і занулення використовуються для безпеки працівника під час виконання службових обов'язків. Вони належать до комплексних заходів з електробезпеки. Головне ж для працівника — це:

- знати правила з електробезпеки, які конкретні для кожної електроустановки;
- мати необхідний допуск роботи на електроустановках;
- вміти звільнити людину від електроструму і надати першу допомогу.

Організаційними заходами, якими досягається безпека роботи на електроустановках, є:

- призначення осіб, відповідальних за безпечне виконання робіт;
- підготовка робочих місць;
- допуск до роботи;

- нагляд під час виконання робіт;
- оформлення перерв у роботі.

Серед технічних засобів, які застосовують для безпеки роботи на електроустановках є:

- підготовка робочого місця;
- вимикання напруги;
- вивішування плакатів безпеки;
- перевірка відсутності напруги;
- встановлення заземлення.

Пожежа — це некерований процес горіння з людськими жертвами або матеріальними збитками. Для боротьби з пожежами використовують багато засобів, найпоширеніший — це вогнегасники. Їх є кілька видів — пінні, вуглекислотні, порошкові тощо. Слід зазначити, що при загоранні електроустановок та подібних приладів не можна користуватись водою, пінними вогнегасниками, тому що вони є провідниками електричного струму.

Трудовий договір умови не може містити положень, які не відповідають законодавчим та іншим нормативним актам з охорони праці. Громадянин повинен бути проінформований власником під розписку про умови праці, наявність на робочому місці небезпечних і шкідливих виробничих чинників (у митній системі: рентгенапарати, наркотичні засоби тощо), про можливі наслідки їх впливу на здоров'я та про його права на пільги та компенсації за роботу в таких умовах відповідно до законодавства і колективного договору.

У митній системі діє чіткий контроль за організацією охорони праці. Загальні завдання охорони праці частково сформульовані у системі підбиття підсумків роботи та системі оперативного контролю за станом охорони праці, яка включає:

- *конкретну перевірку* — контроль підрозділів за всіма аспектами діяльності в галузі охорони праці;
- *цільову перевірку* — контроль, що передбачає поглиблену перевірку певного виду діяльності (пожежну, електробезпеку, знання конкретної інструкції, уміння користуватись технічними засобами митного контролю, перша допомога потерпілим тощо);

— *поточний контроль* проводиться щоденно на початку і в процесі роботи. Полягає у виявленні готовності виконавців до трудової діяльності та дотримання умов праці та вимог безпеки;

— *оперативний контроль* проводиться один раз на місяць. Полягає в перевірці організаційно-технічного забезпечення безпеки праці;

— *періодичний контроль* — щоквартальний. Полягає в перевірці управлінського, організаційного, технічного забезпечення безпеки праці на відповідність нормативним вимогам.

Головним завданням закону та законодавчих актів про охорону праці є те, що вони забезпечують виконання конституційних вимог створення безпечних умов праці, законодавчі права працюючого стосовно власника і обґрунтовують поняття, що головна цінність держави — людина.

Про реальність дій держави, поглиблення положення Конституції про охорону праці свідчить той факт, що з 1 січня 2003 р. в Україні створено новий державний інститут управління охороною праці — Комітет державного нагляду за охороною праці, який повинен реалізувати концепцію управління охороною праці, спрямовану на реалізацію положень Конституції та законів України щодо забезпечення охорони життя і здоров'я працівників у процесі життєдіяльності, створення безпечних, нешкідливих умов праці на кожному робочому місці, належних умов для формування у працівників свідомого ставлення до особистої безпеки та безпеки оточуючих, запровадження нових і вдосконалення наявних механізмів у галузі охорони праці. Нині цей комітет функціонує в структурі Міністерства з надзвичайних ситуацій.

18.4. Підрозділи внутрішньої безпеки митних органів України. Застосування фізичної сили, спеціальних засобів та зброї посадовими особами Митної служби України

Внутрішня безпека митних органів України означає стан їх захищеності від зовнішніх і внутрішніх чинників, який забезпечує здатність протистояти дезорганізуючим діям, дозволяє зберігати працездатність особового складу та необхідний для виконання службових функцій потенціал митних органів.

До *зовнішніх чинників*, що впливають на внутрішню безпеку митних органів, належать:

— протиправна зовнішньоекономічна діяльність юридичних і фізичних осіб, яка завдає шкоди економічним інтересам України;

— спрямування міжнародних і національних злочинних угруповань, а також окремих осіб з протиправними намірами до особового складу митних органів з метою створення сприятливих умов для проведення контрабандних операцій і скоєння інших злочинів.

До *внутрішніх чинників*, які впливають на внутрішню безпеку митних органів, належать:

— недостатня (не стабільна) матеріальна забезпеченість співробітників;

— низька ефективність контролю за повсякденною діяльністю посадових осіб митниць з боку керівників різних ступенів, що створює передумови до зловживань службовим становищем і порушень митних правил деякими співробітниками;

— недоліки в управлінському і виховному процесі в колективах, внаслідок чого мають місце порушення трудової дисципліни, відхилення від діючих технологій митного контролю, недбале ставлення до виконання своїх службових обов'язків та ін.;

— низький професійний рівень частини працівників митних органів, недоліки в професійній підготовці;

— прорахунки в підборі й розстановці кадрів, протекціонізм, нездоровий морально-психологічний клімат у деяких колективах;

— корумпованість та інша протиправна діяльність митних службовців.

Принципи організації роботи забезпечення внутрішньої безпеки митних органів базуються:

— на законності;

— поважанні та дотриманні прав і свобод людини, гарантованих Конституцією України;

— адекватності заходів, що здійснюються для забезпечення внутрішньої безпеки, зовнішнім та внутрішнім чинникам, розумній достатності цих заходів;

— єдності системи забезпечення внутрішньої безпеки і централізації її управління;

— передовому матеріально-технічному оснащенні;

— компетентності;

— комплексному використанні сил і засобів.

Критеріями оцінювання стану забезпечення внутрішньої безпеки митних органів є їх здатність нормально функціонувати й якісно вирішувати поставлені завдання із забезпечення захисту економічних інтересів України, а також надійність захисту особового складу митних органів.

Дотримання прав і свобод співробітників митних органів у процесі забезпечення внутрішньої безпеки гарантується Конституцією і законами України, Митним кодексом України, нормативними актами ДМСУ, які регламентують діяльність митних органів.

Система забезпечення внутрішньої безпеки має охоплювати:

— загальний рівень діяльності забезпечення внутрішньої безпеки, який реалізується всіма підрозділами митних органів;

— спеціальний рівень діяльності забезпечення безпеки митних органів, який реалізується Департаментом внутрішньої безпеки ДМСУ та підрозділами внутрішньої безпеки регіональних митниць та митниць.

Основними напрямками діяльності забезпечення внутрішньої безпеки на загальному рівні є такі:

— удосконалення системи комплектування кадрами митних органів, у тому числі введення до порядку приймання на роботу працівників положень, які зобов'язували дотримуватись вимог з забезпечення безпеки митних органів;

— підвищення якості підготовки працівників для митних органів у навчальних закладах, а також введення до навчальних планів тем занять з питань особистої безпеки, пильності при виконанні службових обов'язків та поза робочим часом;

— обмеження доступу до особових справ співробітників;

— відстеження питань, пов'язаних із заборонаю співробітникам митних органів займатися підприємництвом, працювати за сумісництвом, мати членство в політичних партіях, порушеннями інших вимог нормативних актів Державної митної служби України.

— вивчення морально-психологічного клімату в колективах, врахування його особливостей з метою попередження ситуацій, які можуть негативно впливати на стан внутрішньої безпеки в підрозділах;

— підвищення правового, матеріального та соціального захисту, поліпшення умов праці, відпочинку і побуту посадових осіб митних органів;

— орієнтування керівного та особового складу митних органів на виявлення серед учасників зовнішньоекономічної діяльності осіб зі злочинними намірами щодо митних органів та їх особового складу, фактів погроз на їх адресу, а також можливих каналів витоку службової інформації;

— удосконалення заходів захисту таємних і конфіденційних документів та інформації, в тому числі лініями зв'язку, протидія технічному проникненню злочинних угруповань і окремих осіб зі злочинними намірами до такої інформації;

— удосконалення системи заходів щодо фізичної та технічної охорони адміністративних будинків, приміщень і споруд митних органів, оцінювання ступеня їх захищеності; встановлення необхідного режиму безпеки, перевірка надійності їх захисту;

— розробка відповідних захисних дій на випадок виникнення надзвичайних ситуацій і загрози захвату об'єктів. Створення

ня оперативних груп для протидії можливим екстремістським проявам проти об'єктів митної інфраструктури та особового складу.

На спеціальному рівні для забезпечення внутрішньої безпеки потрібно:

— упровадити спеціальну систему відбору кадрів для підрозділів внутрішньої безпеки;

— забезпечити комплектування підрозділів внутрішньої безпеки професійно підготовленими співробітниками з необхідним досвідом оперативної роботи, з високими морально-вольовими якостями та знаннями митного законодавства;

— здійснювати призначення на посади та звільняти з посад начальників та працівників підрозділів внутрішньої безпеки регіональних митниць та митниць Головою ДМСУ (наказом ДМС) за поданням директора Департаменту внутрішньої безпеки ДМСУ;

— виявляти та перехоплювати корисливі устремління щодо особового складу та діяльності митних органів, членів сімей митників з боку суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, злочинних угруповань та окремих осіб зі злочинними намірами;

— проводити перевірку причетності до корупційних та інших злочинних діянь співробітників, які допускають порушення митних правил та інші дії, що компрометують митні органи, організація з цією метою взаємодії з відповідними підрозділами Служби безпеки України, Міністерства внутрішніх справ, Генеральної прокуратури, Державної податкової адміністрації, Адміністрації Державної прикордонної служби України;

— здійснювати організацію та проведення профілактичних заходів роботи серед особового складу митних органів з метою попередження з їх боку правопорушень та скоєння інших дій, що компрометують ДМСУ, підвищувати пильність при виконанні службових функцій, усунення причин і умов, котрі сприяють здійсненню посадових та інших правопорушень;

— тримати в полі зору осіб, звільнених із митних органів за компрометуючих обставин, та їх можливі зв'язки з працюючими співробітниками в корисливих цілях;

— регулярно здійснювати аналіз та оцінювання інформації щодо оперативної обстановки в митних органах із забезпечення внутрішньої безпеки, вироблення пропозицій з удосконалення цієї роботи;

— проводити службові розслідування, перевірки співробітників митних органів, стосовно яких надходить інформація про скоєння ними дій з ознаками корупції, інших правопорушень (втрата зброї, особистих митних забезпечень інспекторів, службових посвідчень та бланків митних документів суворого обліку), а також за фактами втрати таємних документів та витоку таємної інформації, службових відомостей, що може завдати шкоди економіці держави;

— виявляти факти підготовки замахів на життя та здоров'я працівників митних органів у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків, а також погрози на їх адресу та членів сімей, організувати у зв'язку з цим заходи щодо їх захисту та перевірки такої інформації.

На підрозділи внутрішньої безпеки митних органів України покладаються такі основні завдання:

— здійснювати профілактичні та інші заходи, спрямовані на попередження правопорушень з боку посадових осіб митних органів, аналіз і прогнозування стану дотримання законності у митному органі та своєчасне інформування про нього Департаменту внутрішньої безпеки й начальника відповідного митного органу;

— запобігати у співпраці з правоохоронними органами виявам корупції та іншим зловживанням з боку посадових осіб митного органу, забезпечувати їх всебічну й об'єктивну перевірку, унесення начальника відповідного митного органу пропозицій щодо реагування на них;

— співпрацювати з правоохоронними органами з питань планування та здійснення заходів, спрямованих на запобігання корупції, виявлення та припинення її виявів у митному органі;

— брати участь у розробці та здійсненні заходів, спрямованих на вдосконалення перевірки кандидатів на службу в мит-

них органах, а також запобігання, у співпраці з правоохоронними органами, проникненню до особового складу митного органу осіб, які не відповідають вимогам, що висуваються до державних службовців. Розгляд та погодження кандидатур призначення на посади у митному органі;

— розглядати та надавати пропозиції Департаменту й керівництву митного органу щодо організації захисту інформації з обмеженим доступом або відомостей, що становлять державну таємницю, в митному органі.

— брати участь у розробці та реалізації системи заходів, які проводяться у взаємодії з правоохоронними органами і спрямовані на захист посадових осіб митного органу і членів їхніх сімей від злочинних посягань на життя та здоров'я у зв'язку з їх службовою діяльністю;

— ініціювати службові розслідування і перевірки з питань, віднесених до компетенції підрозділу внутрішньої безпеки, а також брати участь у їх проведенні;

— розглядати звернення юридичних та фізичних осіб з питань, віднесених до компетенції підрозділу внутрішньої безпеки;

— накопичувати інформацію з питань профілактики виявів корупції та посадових злочинів, ведення статистичної та аналітичної роботи для з'ясування причин, тенденцій і шляхів, що призводять до протиправних дій з боку посадових осіб митного органу.

У результаті здійснення комплексу правових, організаційних і практичних заходів спільними зусиллями керівництва ДМСУ, Департаменту внутрішньої безпеки ДМСУ та митних органів і підрозділів внутрішньої безпеки на місцях вдалося активізувати роботу, спрямовану на протидію виявам корупції в митних органах, розширився спектр позитивних тенденцій в організації профілактики цих негативних явищ, активізувалася боротьба з різноманітними негативними виявами і зловживаннями посадових осіб.

Профілактика правопорушень, пов'язаних із здійсненням службової діяльності працівників ДМСУ. Згідно з чинним законодавством митні органи не належать до державних органів,

які ведуть боротьбу з корупцією. Працюючи в умовах обмеженого правового поля, митні органи основні зусилля, зокрема, зосереджують на виконанні заходів щодо усунення причин та умов, які сприяють злочинним виявам і корупції, та спрямовують на профілактику правопорушень серед працівників митниці, недопущення втягування особового складу у злочинну діяльність, створення умов, які унеможливають вияви корупції серед працівників.

Профілактична робота є однією з функцій процесу всебічного виховання, яка полягає в тому, щоб застерегти особовий склад митниці від помилок, неправильних кроків у поведінці, стримати від проступків, які порочать звання державного службовця, належність до митних органів в цілому. Одним з головних завдань, покладених на керівництво митниць (підрозділів), підрозділи внутрішньої безпеки є проведення профілактичної роботи серед особового складу митниць з метою попередження різного роду порушень при виконанні службових обов'язків, а також корупційних діянь та злочинів.

Профілактична робота повинна мати стійкий і безперервний характер, а не проводитись від випадку до випадку. Керівництво митниць (підрозділів), співробітники підрозділів внутрішньої безпеки повинні створювати необхідні умови для того, щоб особовий склад не залишався нейтральним до їх впливу, байдужим і, більш того, не виражав негативного ставлення, яке тягне за собою певні наслідки. Профілактична робота повинна мати характер ділових відносин, спільного пошуку відповідей на питання, поставлені життям.

Головне завдання полягає в тому, щоб працівник розумів, що від нього хочуть, у чому суть пред'явлених до нього вимог. Важливо, щоб знання вимог і норм поведінки були внутрішньо сприйняті ним та стали б практично керувати його діями.

Поняття "профілактика правопорушень" у ДМСУ означає здійснення системи організаційних, правових і виховних заходів, спрямованих на попередження й усунення причин і умов, що сприяють учиненню працівниками ДМСУ протиправних дій, пов'язаних із здійсненням їх службової діяльності.

Вона має такі основні завдання:

- попередження та усунення причин і умов, що сприяють правопорушенням з боку працівників митної служби, а також протиправним діям щодо них або об'єктів митної інфраструктури;
- запобігання вчиненню працівниками митної служби під час виконання ними своїх службових обов'язків правопорушень чи дій, що можуть призвести до скоєння злочинів;
- запобігання передумовам витоку з митних органів, спеціалізованих митних установ і організацій інформації з обмеженим доступом або відомостей, що становлять державну таємницю;
- проведення контрольних заходів з метою створення безпечних умов функціонування об'єктів митної інфраструктури.

Профілактику правопорушень у ДМСУ здійснюють Департамент внутрішньої безпеки та Департамент кадрової роботи ДМСУ, підрозділи внутрішньої безпеки та підрозділи з роботи з особовим складом митних органів, спеціалізованих митних установ і організацій, керівники та начальники інших структурних підрозділів ДМСУ, митних органів, спеціалізованих митних установ і організацій у межах своєї компетенції.

Види, методи й форми профілактики правопорушень у ДМСУ. Профілактика правопорушень у митній службі України здійснюється у загальному та індивідуальному видах. *Загальною профілактикою правопорушення* є комплекс заходів правового й виховного характеру, спрямованих на усунення причин і умов, що сприяють учиненню правопорушень, пов'язаних із здійсненням службової діяльності працівниками ДМСУ.

Загальна профілактика правопорушення здійснюється у формах:

- інформування органів державної влади, зацікавлених міністерств та інших органів виконавчої влади про наявні об-

ставини, що можуть сприяти вчиненню злочинів, пов'язаних із здійсненням службової діяльності працівниками ДМСУ, для вжиття заходів щодо усунення цих обставин;

— висвітлення в засобах масової інформації положень митного законодавства та його змін з метою поліпшення правової обізнаності населення з питань організації і здійснення митної справи в Україні, попередження фактів правопорушень у цій сфері;

— інформування особового складу митної служби щодо відповідальності за службові злочини, корупційні діяння, порушення спеціальних обмежень, установлених для державних службовців, а також про стан дотримання законності в митних органах, спеціалізованих митних установах і організаціях, про результати службових розслідувань та наслідки правопорушень, учинених працівниками ДМСУ;

— проведення нарад профілактичного напрямку уповноваженими посадовими особами митної служби з її працівниками у разі наявності негативних явищ чи обставин у трудових колективах митного органу, спеціалізованої митної установи чи організації;

— здійснення внутрішньої експертизи нормативно-правових актів митної служби з метою усунення положень, які створюють передумови для вчинення корупційних діянь.

Індивідуальною профілактикою правопорушення є заходи індивідуального впливу на свідомість і поведінку працівників митної служби, дії яких можуть призвести до скоєння злочинів, пов'язаних з виконанням покладених на них службових обов'язків, з метою попередження виникнення у них злочинного умислу і його практичної реалізації.

Індивідуальна профілактика правопорушення в митній службі здійснюється у таких формах:

— індивідуальна профілактична бесіда уповноважених посадових осіб митної служби з працівником, щодо якого здійснюється профілактичний захід, у приміщенні митного органу, спеціалізованої митної установи чи організації, за необ-

хідності із залученням представників правоохоронних та інших державних органів;

— обговорення негативних вчинків особи, щодо якої здійснюється профілактичний захід, у присутності керівного та особового складу митного органу, спеціалізованої митної установи чи організації або підрозділу, у якому вона працює, за необхідності із залученням представників правоохоронних та інших державних органів.

Результативність проведеної профілактичної роботи визначається, головним чином, практичними ділами працівника, його діями і вчинками. Правильна оцінка результатів дає змогу оперативно вносити точні корективи в наступні дії і надати всьому процесу керованого характеру.

Отже, сутність профілактичної роботи можна охарактеризувати як єдиний процес взаємодії керівництва митниці (підрозділів) і співробітників підрозділів внутрішньої безпеки, у результаті якої здійснюються цілеспрямований, системний вплив на особовий склад, з метою формування в нього якостей, які відповідають вимогам законодавчих, нормативних документів.

Застосування фізичної сили, спеціальних засобів та зброї посадовими особами ДМСУ. Недоторканність і безпека людини, її життя, здоров'я, достоїнство в Україні є найвищою соціальною цінністю (Конституція України, ст. 3, 27, 29, 60).

Фізична сила, спеціальні засоби та зброя застосовуються посадовими особами ДМСУ лише у випадках, передбачених Митним кодексом України.

Для забезпечення правильного та ефективного застосування фізичної сили, спеціальних засобів і зброї з посадовими особами ДМСУ проводяться навчання із спеціальної підготовки та періодичні перевірки придатності до таких дій відповідно до Митного кодексу України, а також до наказів ДМСУ.

Здійснення злочину під час виконання посадовою особою ДМСУ службових обов'язків тягне за собою кримінальну відповідальність.

Застосування фізичної сили. Посадові особи ДМСУ мають право застосовувати фізичну силу під час виконання службових обов'язків для:

1) припинення порушень митних правил, затримання осіб, які їх вчинили, подолання опору законним розпорядженням або вимогам посадових осіб ДМСУ;

2) забезпечення доступу в приміщення або на територію, де знаходяться товари і транспортні засоби, що перебувають під митним контролем;

3) припинення інших дій, що перешкоджають виконанню обов'язків, покладених законом на посадових осіб ДМСУ, якщо ненасильницькі засоби впливу не забезпечують виконання цих обов'язків.

Під фізичним впливом на порушника митних правил і правил суспільного порядку в сфері митної справи потрібно розуміти дії посадових осіб митної служби, що виявляються в застосуванні мускульної сили і механічного впливу на будь-який орган, частину тіла або весь організм правопорушника без допомоги спеціальних засобів і вогнепальної зброї з метою припинення правопорушення, затримки правопорушника і запобігання небезпеки, що загрожує життю і здоров'ю працівників митної служби й інших осіб. Для застосування фізичної сили повинен бути наявний склад правопорушення в діях особи і фактична необхідність негайного його припинення із застосуванням сили.

Вид засобів фізичного впливу й інтенсивність його застосування визначаються кожним працівником митної служби, що застосовує фізичну силу.

Застосування спеціальних засобів. Посадовим особам ДМСУ при виконанні службових обов'язків для використання надаються такі спеціальні засоби:

— засоби індивідуального захисту — шоломи та бронежилети;

— засоби активної оборони — наручники, пристрої вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими та аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, електрошоківі пристрої, сльозо-

точиві речовини, гумові кийки, засоби для примусової зупинки транспортних засобів, обладнання для відкриття приміщень, у тому числі малогабаритні піротехнічні пристрої.

Посадові особи ДМСУ мають право застосовувати спеціальні засоби під час виконання службових обов'язків:

1) для того, щоб відбити напад на посадових осіб Митної служби України або на інших осіб;

2) відбити напад на будинки, будівлі, споруди та транспортні засоби, що належать митним органам, спеціалізованим митним установам та організаціям або використовуються ними, на товари та транспортні засоби, що перебувають під митним контролем, а також для звільнення зазначених об'єктів у разі їх захоплення;

3) затримати правопорушників, доставити їх в службове приміщення митного органу, спеціалізованої митної установи чи організації, якщо ці особи чинять опір та іншу протидію або можуть завдати шкоди оточуючим чи собі;

4) припинити фізичний опір, що чиниться посадовій особі ДМСУ;

5) проникнути у приміщення, де можуть знаходитися предмети контрабанди та безпосередні об'єкти порушення митних правил;

6) зупинити транспортний засіб, водій якого не виконав вимогу посадової особи ДМСУ про зупинення.

Згідно з чинним законодавством України спеціальні засоби застосовуються у випадках, якщо використані всі інші форми попереднього впливу не дали бажаних результатів.

Перед застосуванням спеціальних засобів може бути попереджено про намір їх застосування (за винятком необхідності відбити раптовий напад на посадову особу митної служби України). Попередження може бути зроблене як голосом, так і через гучномовець, і в кожному випадку бажано рідною мовою для осіб, проти яких ці засоби (зброя) будуть застосовуватися, і українською мовою не менше, ніж двічі, з наданням часу, достатнього для припинення правопорушення.

Забороняється застосовувати спеціальні засоби та/або вогнепальну зброю до жінок з явними ознаками вагітності, осіб з яв-

ними ознаками інвалідності та малолітніх, крім випадків вчинення ними збройного опору, скоєння групового нападу, який загрожує життю та здоров'ю людей, збереженню товарів і транспортних засобів, що перебувають під митним контролем.

Забороняється також застосовувати вогнепальну зброю проти громадян з малолітніми дітьми та у разі значного скупчення людей, якщо від цього можуть постраждати сторонні особи.

Ужиті заходи не повинні перевищувати рівня, необхідного для виконання обов'язків, покладених на митні органи і їх посадових осіб, і мають зводити до мінімуму можливість заподіяння шкоди здоров'ю правопорушників.

Про поранення або смерть, що відбулися внаслідок застосування спеціальних засобів і зброї, працівник митниці зобов'язаний негайно письмово повідомити безпосередньому начальнику для повідомлення прокурору. Начальник митниці доповідає вищестоящому керівнику, у разі потреби інформуються керівники місцевих органів державної виконавчої влади.

У разі застосування спеціальних засобів і зброї посадові особи митних органів зобов'язані надати потерпілим медичну (долікарську) допомогу в разі екстреної потреби, а також забезпечити постраждалих необхідною медичною допомогою в найкоротший термін з інформуванням лікаря про спеціальний засіб або зброю, які застосовувалися.

Відповідальність за забезпечення законності застосування спеціальних засобів і вогнепальної зброї покладається на керівника спеціально уповноваженого ДМСУ.

Під час виконання службових обов'язків зберігати, носити і застосовувати вогнепальну зброю мають право:

— керівник та заступники керівника спеціально уповноваженого органу виконавчої влади в галузі митної справи;

— керівники, заступники керівників та працівники підрозділів спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади в галузі митної справи, до компетенції яких належать питання організації боротьби з контрабандою і порушеннями митних правил та митної варти;

— керівники регіональних митниць, митниць, їх заступники — керівники підрозділів, до компетенції яких належать пи-

тання боротьби з контрабандою і порушеннями митних правил, керівники підрозділів регіональних митниць, митниць, до компетенції яких належать питання митної варті, а також працівники зазначених підрозділів;

— посадові особи чергових служб митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій.

Посадовим особам ДМСУ для використання надається вогнепальна зброя та набої до неї: пістолети, револьвери, автомати, а також набої до них (звичайні, що мають кулі із свинцевим або сталевим сердечником).

Посадові особи митної служби під час виконання службових обов'язків мають право застосовувати вогнепальну зброю:

1) для того, щоб відбити груповий чи збройний напад безпосередньо на них або інших осіб, якщо їх життю та здоров'ю загрожує небезпека і запобігти їй іншими засобами немає можливості;

2) відбити груповий чи збройний напад на будівлі, склади, інші приміщення митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій, а також на приміщення підприємств, установ та організацій, на територіях яких здійснюється митний контроль;

3) зупинити транспортний засіб шляхом пошкодження, якщо його водій у зоні митного контролю своїми діями створив загрозу життю чи здоров'ю людей;

4) подати сигнал тривоги, викликати допомогу, знешкодити тварин, що загрожують життю та здоров'ю людей.

За неправомірне застосування спеціальних засобів та/або вогнепальної зброї посадові особи митної служби несуть відповідальність, передбачену законодавством.

18.5. Діловодство: його сутність та найважливіші ознаки

Діловодство — це діяльність, яка охоплює питання документування й організації роботи з документами в процесі здійснення управлінських функцій.

Діловодство є важливою складовою роботи кожної установи, організації, підприємства. У їх практичній діяльності застосовуються різні системи діловодства, але майже для всіх обов'язкове ведення адміністративного діловодства (його ще називають загальним діловодством).

Приймання, розгляд і реєстрація документів. Усі документи, що надходять до митного органу, в тому числі й створені за допомогою ПК, приймаються централізовано в загальному відділі (канцелярії).

Документи, які надходять до митного органу засобами електронного та факсимільного зв'язку й адресовані їх керівникам, повинні обліковуватися за місцем приймання та передаватися на реєстрацію до загального відділу чи канцелярії.

Працівникам митних органів України незалежно від займаних посад і повноважень забороняється приймати до виконання незареєстровані документи.

У загальному відділі (канцелярії) розкриваються всі конверти, за винятком тих, що мають напис "Особисто".

Усі документи, що надійшли до митного органу, підлягають обов'язковому попередньому розгляду керівником загального відділу (канцелярії) митного органу або іншою уповноваженою на це посадовою особою відповідно до розподілу обов'язків між працівниками.

Метою попереднього розгляду документів є їх розподіл на такі, що потребують обов'язкового розгляду керівництвом митного органу, і такі, що передаються для розгляду виконавцям відповідно до їх функціональних обов'язків; визначення необхідності реєстрації документів; установлення при необхідності термінів виконання документів, які передаються структурним підрозділам чи безпосереднім виконавцям.

Реєстрація документів — фіксування факту створення або надходження документа, здійснюється шляхом проставлення на ньому умовного позначення — реєстраційного індексу з подальшим записом у реєстраційних формах необхідних відомостей про документ.

Основним принципом реєстрації документів є однократність. Кожний документ реєструється в митному органі лише один раз: вхідні — у день надходження або не пізніше наступного робочого дня, якщо документ надійшов у неробочий час; створювані — у день підписання або затвердження.

Документи реєструються в межах груп залежно від назви, виду, автора (кореспондента) і змісту.

Реєстрація документів може проводитися за журнальною або картковою формою залежно від обсягу документообігу. Єдина реєстраційно-контрольна картка придатна для оброблення на персональному комп'ютері, що дає можливість запровадити автоматизовану реєстрацію документів.

Види документів. Вимоги до складання й оформлення текстів документів. Призначення і класифікація документів. Управління суспільством, галуззю народного господарства чи підприємством — це процес отримання, обробки й передання інформації.

Матеріальними носіями фіксованої інформації є документи.

Документ (з лат. *documentum* — повчальний приклад) — це вид інформації про факти, події, явища об'єктивної й розумової діяльності людини.

Розрізняють документи на папері, фотоплівці, магнітній стрічці та перфострічках, диску, перфокарті тощо.

В управлінській діяльності використовуються головним чином текстові документи, інформація в яких зафіксована будь-яким письмовим способом — рукописним, машинописним, друкарським. Такі документи, оформлені відповідно до певних правил, часто називаються управлінськими, а їх сукупність — управлінською документацією.

Документи класифікуються за змістом інформації, яку вони несуть, надходженням, стадіями створення, ступенями глас-

ності, термінами зберігання, призначенням і деякими іншими ознаками.

Найважливішою класифікаційною ознакою документів є їх зміст, зокрема відношення зафіксованої в них інформації до предмета чи до напрямку їх діяльності. Відповідно до цього виділяють такі види документів (табл. 18.1).

Таблиця 18.1. Види документів за ознаками класифікації й групами

Критерії розрізнення документів	Види документів
За спеціалізацією (змістом)	Загальні. З адміністративних питань. Спеціалізовані з фінансових, комерційних питань та ін.
За призначенням	Організаційні. Розпорядчі. Інформаційні. Колегіальних органів. Статутні
За місцем виникнення	Внутрішні. Зовнішні
За напрямком	Вхідні. Вихідні
За джерелами виникнення	Первинні. Вторинні
За формою (структурними ознаками)	Стандартні. Індивідуальні
За технікою відтворення	Рукописні. Відтворені механічним способом
За ступенем секретності	Особливої важливості. Цілком таємно. Таємно
За терміном виконання	Звичайні безстрокові. Термінові. Дуже термінові
За складністю	Односкладові. Складові
За терміном зберігання	Постійного зберігання. Тривалого (понад 10 років) зберігання. Тимчасового (до 10 років) зберігання

Крім того, *за походженням* документи поділяються на офіційні (службові) й особисті. Офіційний документ створюється організацією чи службовою особою й оформляється в установленому порядку. Серед офіційних документів можуть бути виділені особисті, що засвідчують особу або її права, обов'язки, службовий або соціальний стан, а також містять інші відомості біографічного характеру. Документи особистого походження створюються особою поза сферою її службової діяльності або виконанням суспільних обов'язків.

За стадіями створення розрізняються чорнові, оригінали й копії документів.

За ступенем гласності документи бувають звичайні та для службового користування (ДСК).

Нарешті, з огляду на *призначення*, розрізняють індивідуальні й типові документи.

Діяльність зі створення документів (документування) та організації роботи з ними означає створення умов, які забезпечують рух, пошук та зберігання документів, і називається *діловодством*.

Стиль сучасного ділового письма. У службових документах реалізується офіційно-діловий стиль письма.

Під стилем ділового письма розуміють сукупність прийомів використання мовних засобів при складанні управлінської документації. При складанні тексту документів мають виконуватися вимоги, найголовнішими з яких є достовірність та об'єктивність, що досягається викиданням слів, які не несуть смислового навантаження.

Достовірним текст документа є тоді, коли в ньому не допускається подвійного тлумачення слів та виразів.

Повним називається такий текст документа, зміст якого вичерпує всі обставини справи.

Стислим є текст, у якому відсутні зайві слова та смислові повтори, надмірно довгі міркування не по суті справи.

Переконливий такий текст, який веде до прийняття адресатом пропозиції або виконання прохань, викладених у документі. Переконливо складений діловий лист може прискорити прийняття управлінського рішення, запобігти назріванню конфлікту.

При оформленні службового документа необхідно пам'ятати, що його автор — не службова особа, а юридичне підприємство, установа або організація.

Елементи тексту. *Текст* — головний елемент документа, зважаючи на це підготовка текстової частини — одна з найголовніших операцій у документуванні й діловодстві.

Текст будь-якого документа складається з логічних елементів: вступу, доказу, закінчення.

За способом викладу матеріалу документи можна поділити на дві категорії: з високим і з низьким рівнем стандартизації.

Документи з високим рівнем стандартизації складаються за затвердженою формою.

Уніфікація як один із напрямків реалізації документів у наш час втілюється в розробці й застосуванні на практиці типізованих та трафаретних текстів.

Типізація текстів — процес створення тексту-зразка, тобто стереотипу, на основі якого можуть бути побудовані тексти аналогічного змісту, що відповідають подібним управлінським ситуаціям.

Трафаретизація текстів — процес поділу всієї інформації групи однорідних документів на постійну і змінну з наступним включенням постійної інформації до банку документа.

Особливості діловодства за документами з грифом “Для службового користування” (“ДСК”). До діловодства за документами з грифом “ДСК”, обліку і зберігання печаток та штампів з повним найменуванням митного органу, а також бланків суворої звітності допускаються посадові особи, які мають досвід роботи з такою категорією документів, виробів, на підставі наказу митного органу.

У підрозділах митного органу і на робочих місцях виконавців документів повинні бути створені необхідні умови для роботи з конфіденційною інформацією, що є власністю держави, а також для зберігання матеріальних носіїв такої інформації.

Облік вхідних, внутрішніх і вихідних документів з грифом “ДСК” залежно від обсягів документообігу здійснюється у журналах реєстрації (обліку) або у картках за встановленою фор-

мою, у тому числі з використанням персональних комп'ютерів.

Основним принципом обліку документів з грифом “ДСК” є однократність присвоєння облікового (реєстраційного) номера вхідним, внутрішнім, вихідним документам.

Ступінь обмеження доступу форм обліку документів, в яких міститься інформація, що є власністю держави, визначається залежно від даних, що в них містяться. Журнали реєстрації (обліку) документів, в яких міститься інформація, що є власністю держави, прошнуровуються та опечатуються, сторінки журналів нумеруються. На останньому аркуші робиться запис про кількість сторінок у журналі, який підписується працівником діловодної служби та завіряється канцелярською печаткою.

Складання і оформлення документів. Кожний документ, який містить інформацію, що є власністю держави, повинен бути складений із дотриманням вимог нормативно-правових актів з питань діловодства у системі митних органів України. У разі необхідності на документі можуть проставлятися позначки “Особисто”, “Терміново” або “Копія”. Такі документи складаються, друкуються і копіюються в суворо обмеженій кількості примірників. Підставою для виготовлення певної кількості примірників або копій документа є адресування документа, що зазначено у тексті, розрахунок розсилки або резолюція керівника митного органу, структурного підрозділу.

Гриф “ДСК” і номер примірника проставляються на документах у правому верхньому куті першого аркуша. Якщо гриф “ДСК” неможливо нанести на матеріальний носій інформації, про це зазначається у супровідному документі, або наголошується іншим способом.

Необхідність присвоєння грифа “ДСК” документа визначається на підставі “Переліку конфіденційної інформації, що є власністю держави у галузі митної справи” виконавцем документа, а у разі необхідності особою, що підписує документ.

Відповідальність за правильне присвоєння документа грифа “Для службового користування” несуть посадові особи, які підготували, підписали або затвердили цей документ. Керів-

ник митного органу, де розроблений документ, у разі потреби має право зняти гриф “ДСК” з підготовленого документа, якщо відомості, що містяться у ньому, не відповідають Переліку.

На документ, призначений для направлення на п’ять і більше адрес, складається розрахунок розсилки, затверджується особою, яка підписала документ, або керівником структурного підрозділу, в якому готувався документ. Розрахунок розсилки погоджується з загальним відділом (канцелярією).

Помітка “Особисто” проставляється на документах, які підлягають врученню особисто адресатові або уповноваженій ним особі. Кожний додаток до документа повинен мати самостійну нумерацію сторінок. При направленні документа з супровідним листом після слова “Додаток” у листі зазначається найменування кожного додатка (якщо це не обумовлено у тексті), його обліковий (реєстраційний) номер, номери й кількість примірників, гриф обмеження доступу, а також кількість сторінок. За великої кількості додатків складається їх опис із зазначенням необхідних реквізитів включених до нього документів, а в супровідному листі зазначається: “Додатки згідно з описом від № на аркушах”.

Документи з грифом “ДСК”, що підлягають реєстрації, розсилці і підшивці до справи, підписані керівництвом митних органів або іншими посадовими особами, а також документи внутрішні, інвентарного та іншого обліку подаються виконавцями до загального відділу (канцелярії) особі, відповідальній за діловодство документів з грифом “ДСК”. При цьому надруковані і підписані документи подаються разом з чернетками, варіантами та електронними (магнітними) носіями. Чернетки і варіанти знищуються виконавцем та співробітником загального відділу (канцелярії) або особою, відповідальною за діловодство документів з грифом “ДСК”, про що на примірнику документа, який залишається у справі, робиться запис “Чернетки і варіанти в електронному та паперовому вигляді знищені”. Дата. Підписи”.

Приймання і облік документів. Приймання і облік (реєстрація) документів з грифом “ДСК” здійснюється загальним відділом (канцелярією) митного органу або відповідальною за їх облік (реєстрацію) особою структурного підрозділу митного органу.

Кореспонденція з грифом “ДСК”, що надходить до митного органу, приймається, як правило, працівником загального відділу (канцелярії) митного органу, відповідальним за діловодство документів з грифом “ДСК”. При цьому перевіряються відповідність облікових номерів та їх відповідність інформації, викладеній у супровідному листі.

У разі відсутності у конвертах (пакетах) документів, аркушів, додатків, а також невідповідності їх облікових (реєстраційних) номерів інформації, зазначеній у супровідному листі, на конверті, у реєстрі тощо, складається акт встановленої форми, один з яких надсилається відправнику. У разі необхідності відправнику може повертатися уся неналежним чином оформлена кореспонденція зі складанням відповідного акта у двох примірниках, другий примірник якого також направляється відправнику.

Обліку (реєстрації) підлягають усі вхідні, вихідні та внутрішні документи з грифом “ДСК”. Вони обліковуються за кількістю аркушів, видання (книги, журнали, брошури, магнітні носії інформації тощо) — за кількістю примірників. При реєстрації магнітних носіїв інформації зазначаються обсяги інформації, яку вони містять (кількість кілобайт).

Облік (реєстрація) документів та видань з грифом “ДСК” ведеться у журналах або картках, як правило, окремо від обліку несекретної документації. Облік магнітних носіїв інформації з грифом “ДСК” ведеться окремо від обліку паперових носіїв такої інформації у журналах встановленої форми. У разі, коли обсяг документів з грифом “ДСК” незначний, дозволяється вести їх облік (реєстрацію) разом з іншою документацією. При цьому у журналі до реєстраційного номера документа додається позначка “ДСК”. Тираж видання з грифом “ДСК”, одержаний для розсилання або внутрішніх потреб, реєструється за одним вхідним номером у журналі обліку і розподілу видань з грифом “ДСК”.

Друкування (виготовлення) документів. Друкування або іншим шляхом виготовлення документів з грифом “ДСК”, а також формування конфіденційної інформації, що є власністю держави на магнітних, оптичних та інших носіях інформації здійснюється у підрозділах митного органу працівниками, які

за встановленим порядком допущені до роботи з конфіденційною інформацією, що є власністю держави.

Оброблення конфіденційної інформації, що є власністю держави, а також друкування (виготовлення), копіювання матеріальних носіїв з грифом “ДСК” за допомогою електронно-обчислювальних й копіювально-розмножувальних засобів здійснюється за умови вжиття необхідних організаційних, адміністративних і технічних заходів відповідно до законодавства.

На останній сторінці кожного примірника виготовленого документа виконавцем, за погодженням із загальним відділом, канцелярією зазначається кількість надрукованих примірників, прізвище виконавця, дата виконання документа.

Розмноження документів та виготовлення витягів з них. Зняття копій (розмноження) та виготовлення витягів з документів з грифом “ДСК” здійснюється митними органами або їх структурними підрозділами у разі службової необхідності, якщо в них містяться дані, що безпосередньо стосуються їх діяльності, за письмовим дозволом керівника митного органу або структурного підрозділу.

Після виготовлення копій або витягів з документів на останній сторінці документа, з якого знята копія (копії) або зроблено витяг (витяги), проставляється позначка “Знято ... копій”, “Зроблено витяг, реєстраційний № від”. Додатково розмножені примірники копій обліковуються за реєстраційним номером попереднього розмноження, при цьому на останній сторінці документа, з якого робиться копія, проставляється позначка “Додатково знято копій, реєстраційний № від”.

Оформлення, адресування і відправлення вихідних документів. Розсилання (відправлення, передача) документів з грифом “ДСК” здійснюється на основі розрахунків розсилки, підписаних керівництвом митного органу, структурного підрозділу, у якому підготовлено документ, або керівником загального відділу, канцелярії у порядку, встановленому в системі митних органів України для загального діловодства, із зазначенням у них облікових номерів й номерів примірників,

що розсилаються (передаються). Якщо розсилання документа здійснюється менш як п'яти адресатам, розрахунок розсилки друкується на зворотній сторінці останнього аркуша документа.

Пересилання, відправлення документів з грифом “ДСК” до інших установ, організацій у межах України здійснюється рекомендованими або цінними поштовими відправленнями, а також каналами фельд’єгерського та спеціального зв’язку або кур’єрами митних органів.

Документи, справи, видання, магнітні носії інформації тощо з грифом “ДСК”, що розсилаються, повинні бути вкладені у конверти або упаковані таким чином, щоб виключалася можливість доступу до них сторонніх осіб.

На упаковці або конверті проставляється гриф “ДСК”, позначка “Конвертував”, підпис особи, яка конвертувала (упаковувала) відправлення, зазначається повна адреса і найменування одержувача та відправника і номери вкладених документів. У разі наявності на документі, що направляється, позначки “Особисто” на упаковці, конверті проставляється аналогічна позначка і вказується посада, прізвище та ініціали адресата.

Формування виконаних документів у справі. Документи з грифом “ДСК” після відповідного опрацювання формуються у справі відповідно до номенклатури справ загального діловодства. Книги, видання, магнітні та інші носії інформації з грифом “ДСК”, які не підлягають формуванню у справі, зберігаються у порядку, визначеному керівником митного органу, структурного підрозділу за умови виключення доступу до них сторонніх осіб. До номенклатури справ в обов’язковому порядку включаються всі облікові та реєстраційні журнали й картотеки на документи з грифом “ДСК”.

Після закінчення діловодного року справа “Документи з грифом “Для службового користування”, а також документи, які містяться у ній, розглядаються експертною комісією митного органу, при цьому документи переглядаються посторінково. У разі потреби приймається рішення щодо переформування документів, а керівником загального відділу, канцелярії,

вживаються необхідні заходи. Документи постійного зберігання, що містяться у цій справі, формуються в окрему справу, якій надається окремий заголовок і яка додатково включається до номенклатури справ. Документи тимчасового зберігання залишаються у раніше сформованій справі. Якщо у справі “Документи з грифом “Для службового користування” містяться тільки документи тимчасового зберігання, вона може не перформовуватися. Термін зберігання такої справи встановлюється відповідно до найбільшого терміну зберігання документів, що містяться в цій справі.

Справи з документами з грифом “ДСК” повинні мати внутрішні описи. Справи та інші документи з грифом “ДСК” видаються виконавцям і приймаються від них під розписку.

Завдання для перевірки знань

1. Що таке державна служба?
2. Види стягнень, які застосовуються до посадових осіб митних органів?
3. Яка відповідальність передбачена за порушення вимог Закону України “Про боротьбу з корупцією”?
4. Якими нормативними документами визначено правовий статус працівників митних органів?
5. Розкажіть про систему забезпечення внутрішньої безпеки митних органів України.
6. Які основні завдання покладаються на підрозділи внутрішньої безпеки Митної служби України?
7. Що мають на увазі під профілактикою правопорушень у митній службі України та які її основні завдання?
8. Розкажіть про загальну профілактику правопорушень та форми, в яких вона здійснюється.
9. Розкажіть про індивідуальну профілактику та форми, у яких вона здійснюється.
10. Розкрийте поняття службового злочину, зловживання владою, перевищення влади, халатності, службового підлогу, підробки документів на основі ст. 364—370 ККУ.

11. Розкажіть, що означають поняття “корупція” та “корупційні діяння”.
12. Охарактеризуйте спеціальні обмеження щодо держслужбовців, спрямовані на попередження корупції відповідно до Закону України “Про боротьбу з корупцією”.
13. Яка відповідальність передбачена за вчинення корупційних діянь відповідно до Закону України “Про боротьбу з корупцією”.
14. Розкажіть про відповідальність держслужбовців за порушення спеціальних обмежень відповідно до Закону України “Про боротьбу з корупцією”.
15. Охарактеризуйте відповідальність за порушення вимог фінансового контролю відповідно до Закону України “Про боротьбу з корупцією”.
16. За яких умов можливе застосування фізичної сили посадовими особами митних органів України?
17. В яких випадках посадові особи митних органів України мають право застосовувати спеціальні заходи?
18. В яких випадках посадові особи митних органів України мають право застосовувати вогнепальну зброю?
19. Опишіть порядок застосування вогнепальної зброї посадовими особами митних органів України.
20. Проти кого забороняється застосовувати вогнепальну зброю посадовим особам митних органів України?
21. Що таке попередній розгляд документів?
22. Який основний принцип реєстрації документів?
23. Як здійснюється облік (реєстрація) документів з грифом “Для службового користування”?

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ І ТЕРМІНИ

Адміністративно-технічний персонал — особи, які виконують адміністративно-технічне обслуговування в представництві й мають службові картки, видані Міністерством закордонних справ України. Це можуть бути референти, завідувачі канцелярії, бухгалтери, перекладачі, секретарі, друкарки тощо.

Атестація — оцінювання результатів роботи, ділових та професійних якостей, які виявили працівники при виконанні службових обов'язків, визначених типовими професійно-кваліфікаційними характеристиками посад і відображених у посадових інструкціях.

Банківські метали — золото, срібло, платина, метали платинової групи, доведені (афіновані) до найвищих проб відповідно до світових стандартів, у зливках і порошках, що мають сертифікат якості, а також монети, вироблені з дорогоцінних металів.

Валюта України — грошові знаки у вигляді банкнотів, казначейських білетів, монет та в інших формах, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території України, а також вилучені з обігу або такі, що вилучаються з нього, але підлягають обмінові на грошові знаки, які перебувають в обігу.

Валютні цінності — грошові знаки України, іноземних країн у вигляді банкнотів, казначейських білетів, монет, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території України або відповідної іноземної країни, а також такі, що вилучені з обігу або вилучаються з нього, але підлягають обмінові на грошові знаки, що перебувають в обігу.

Взаємодія — це комплекс організаційних заходів, спрямованих на узгодження дій різних підрозділів, служб, посадових осіб під час здійснення митного контролю та митного оформлення.

Вантажна митна декларація — письмова заява встановленої форми, що подається митному органу і містить відомості про товари та транспортні засоби, які переміщуються через митний кордон України, митний режим, у який вони заявляються, а також іншу інформацію, необхідну для здійснення митного контролю, митного оформлення, митної статистики, нарахування податків, зборів та інших платежів.

Вантажне відправлення — товари, що надходять в Україну на адресу громадян, які не перебували за кордоном у момент їх придбання і не відправляли їх в Україну.

Вільний обіг — розпорядження товарами, пропущеними через митний кордон України предметами без митного контролю.

Громадяни — фізичні особи: громадяни України, іноземці, особи без громадянства.

Декларант — юридична чи фізична особа, яка здійснює декларування товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України.

Декларування — заявлення за встановленою формою (письмовою, усною) мети переміщення через митний кордон України предметів і точних даних про кількісні, якісні та вартісні характеристики таких предметів, а також будь-яких відомостей, необхідних для митного контролю та митного оформлення.

Державна служба в Україні — це професійна діяльність осіб, які займають посади в державних органах та їх апараті щодо практичного виконання завдань і функцій держави та одержують заробітну плату за рахунок державних коштів.

Держатель книжки МДП — юридична або фізична особа, яка допущена до виконання перевезень на умовах Конвенції МДП у порядку, передбаченому національним законодавством країни, де зареєстрований перевізник, і яка придбала право користування книжкою МДП у вповноваженій Асоціації, реквізити якої зазначено в розділі 3 титульної сторінки книжки МДП.

Діловодство — це діяльність, яка охоплює питання документування й організації роботи з документами в процесі здійснення управлінських функцій.

Дипломатичне представництво, консульська установа, представництво міжнародної організації — акредитоване в Міністерстві закордонних справ України представництво іноземної держави, якому надано митні пільги відповідно до чинного законодавства України та міжнародних договорів України. Наприклад, відповідно до Віденської конвенції про представництво держав у їх відносинах із міжнародними організаціями універсального характеру “міжнародною організацією універсального характеру” є Організація Об’єднаних Націй, її спеціалізовані установи, Міжнародне агентство з ядерної енергії та будь-яка аналогічна організація, членський склад та відповідальність якої мають широкий міжнародний характер.

Достатня обробка/переробка — операції, в результаті яких товар/сировина/матеріали, які не мали походження певної країни, набувають цього походження. Визначається в кожному окремому випадку залежно від вимог міжнародних угод, а за відсутністю останніх — згідно з міжнародними конвенціями та чинним законодавством України.

Залізнична накладна (СМГС) — основний перевізний документ установленної форми, відповідно оформлений і наданий залізниці відправником разом з вантажем. Накладна є формою обов’язкової двосторонньої письмової угоди про перевезення вантажу, яка укладається відправником і залізницею на користь третьої сторони — вантажоодержувача. Накладна одночасно є договором на заставу вантажу для забезпечення гарантії, унесення належної провізної плати та інших платежів за перевезення.

Зона митного контролю — місце, визначене митними органами в пунктах пропуску через митний кордон України або в інших місцях митної території України, в межах якого митні органи здійснюють митні процедури.

Запірно-пломбувальний пристрій (ЗПП) — призначений для блокування й пломбування дверей і люків вагонів та контейнерів.

Іноземна валюта — іноземні грошові знаки у вигляді банкнотів, казначейських білетів, монет, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території відповідної іноземної держави, а також вилучені з обігу або такі, що вилучаються з нього, але підлягають обмінові на грошові знаки, які перебувають в обігу.

Кадровий резерв — особи, які в установленому порядку є претендентами на зайняття посад працівників та керівників митного органу.

Картка контролю автотранспорту — документ встановленою зразка, який використовується в межах автомобільних пунктів пропуску для обліку транспортних засобів, для внесення відміток про проходження передбачених законодавством видів державного контролю.

Книжка МДП — документ міжнародної гарантії доставки вантажу в митницю призначення та сплати митних зборів та податків.

Комерційний акт — документ, складений відповідно до додатка 16 до “Соглашения о международном железнодорожном грузовом сообщении” (СМГС).

Конкурс — встановлений порядок відбору претендентів на заміщення вакантних посад державних службовців.

Контрабанда — переміщення товарів через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю, вчинене у великих розмірах, а також незаконне переміщення історичних та культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, радіоактивних або вибухових речовин, зброї та боеприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї та бойових припасів до неї), також контрабанда стратегічно важливих сировинних товарів, щодо яких законодавством встановлено відповідні правила вивезення за межі України.

Контрафактні товари — товари, що містять об'єкти права інтелектуальної власності, ввезення яких на митну територію України або вивезення з цієї території призводить до порушення прав власника, що захищаються відповідно до чинного законодавства України та міжнародних договорів України, укладених в установленому законом порядку.

Кодування товару — це представлення товару у вигляді цифрового знака.

Країна походження — країна, де товари були повністю виготовлені або достатньо перероблені.

Критерій походження — сукупність умов, відповідно до яких товар може бути визнаним таким, що повністю походить з країни (критерій повністю виробленого товару), або достатньо обробленим та переробленим у країні (критерій достатньої обробки/переробки).

Культурні цінності — об'єкти матеріальної та духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення і підлягають збереженню, відтворенню та охороні відповідно до законодавства України.

Механічний транспортний засіб — транспортний засіб, який приводиться в рух за допомогою двигуна.

Митна вартість товарів — це їхня ціна, що була фактично сплачена або підлягає сплаті за товари, які переміщуються через митний кордон України, обчислена відповідно до положень Митного кодексу України.

Митні органи — спеціально уповноважені органи виконавчої влади в галузі митної справи, на які відповідно до Митного кодексу та інших законів України покладено безпосереднє здійснення митної справи.

Митний контроль — сукупність заходів, що здійснюються митними органами в межах своєї компетенції з метою забезпечення додержання норм Митного кодексу України, законів та інших нормативно-правових актів з питань митної справи, міжнародних договорів України, укладених в установленому законом порядку.

Митний режим — сукупність норм, установлених законами з питань митної справи, що залежно від заявленої мети переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон

України визначають порядок такого переміщення та обсяг митних процедур, які при цьому здійснюються.

Митний тариф України — це систематизований згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності перелік ставок ввізного мита, яке справляється з товарів, що ввозяться на митну територію України.

Митниця відправлення — будь-який митний орган України, з якого для всієї кількості товарів та інших предметів або їх частини починається переміщення.

Митниця призначення — будь-який митний орган України, де закінчується переміщення товарів та інших предметів.

Нерезиденти — громадяни, які мають постійне місце проживання за межами України, в тому числі ті, що тимчасово перебувають на території України; юридичні особи, суб'єкти підприємницької діяльності, що не мають статусу юридичної особи (філії, представництва тощо) з місцезнаходженням за межами України, які створені та здійснюють свою діяльність відповідно до законодавства іноземної держави, у тому числі юридичні особи та інші суб'єкти підприємницької діяльності з участю юридичних осіб та інших суб'єктів підприємницької діяльності України; розташовані на території України дипломатичні представництва, консульські установи, торговельні та інші офіційні представництва іноземних держав, міжнародні організації та їх філії, що мають дипломатичні привілеї та імунітет, а також представництва інших іноземних організацій і фірм, які не здійснюють підприємницьку діяльність відповідно до законодавства України.

Несупроводжуваний багаж — відправлені власником (або за його дорученням — іншою фізичною чи юридичною особою) особисті речі та товари, що перетинають митний кордон України окремо від власника.

Номерні вузли — кузови, шасі, інші вузли, на які при здійсненні митного оформлення видаються посвідчення на реєстрацію в органах Державної автомобільної інспекції Міністерства внутрішніх справ України або інших реєстраційних органах і при заміні яких реєстраційними органами в технічних паспортах (свідоцтвах про реєстрацію) робиться відповідна відмітка про заміну.

Обслуговуючий персонал — особи, які виконують обов'язки з обслуговування представництва й мають службові картки, видані Міністерством закордонних справ України. До нього належать водії, повари, прибиральниці, садівники, двірники, тощо.

Особи — юридичні та фізичні особи.

Особисті речі — предмети першої необхідності, призначені насамперед для забезпечення життєдіяльності власника-громадянина, є власністю такого громадянина та призначені виключно для власного користування такого громадянина, не є товаром та не призначені для відчуження або передачі іншим особам, відповідають меті та цілям перебування за кордоном.

Партія товару:

— товари, які переміщуються на адресу одного одержувача за одним перевізним документом (транспортною накладною, коносаментом тощо);

— товари, які належать юридичним або фізичним особам (суб'єктам підприємницької діяльності) і переміщуються в ручній поклажі однією фізичною особою у пасажирському відділенні (салоні) транспортного засобу, яким прямує ця особа.

Перевізник — особа, зареєстрована як суб'єкт підприємницької діяльності, яка в установленому законом порядку з використанням належних їй або найманих нею транспортних засобів переміщує товари через митний кордон України або здійснює перевезення товарів, що перебувають під митним контролем, між митними органами на території України.

Письмове декларування — форма декларування, яка передбачає повідомлення власником-громадянином у письмовій формі всіх необхідних даних, що стосуються кількісних, якісних та вартісних характеристик предметів, які переміщуються такою особою через митний кордон України, шляхом заповнення митної декларації встановленої форми.

Персонал — акредитовані в Міністерстві закордонних справ України глави представництв та члени їх дипломатичного персоналу, консульські посадові особи (крім почесних консульських посадових осіб), члени дипломатичного персоналу міжнародних організацій, члени адміністративно-технічного та обслуговуючого персоналу, що не є громадянами України.

Платіжні документи та інші цінні папери (акції, облігації, купони до них, векселі (тратти), боргові розписки, акредитиви, чеки, банківські накази, депозитні сертифікати, інші фінансові та банківські документи), виражені у валюті України, в іноземній валюті або банківських металах.

Порушення митних правил є адміністративним правопорушенням, яке становить протиправні винні (умисні або з необережності) дії чи бездіяльність, що посягають на встановлений законодавством України порядок переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України і за які передбачена адміністративна відповідальність.

Посадові особи митної служби України — працівники митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій, на яких покладено здійснення митної справи, організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій і яким присвоєно спеціальні звання.

Постійне місце проживання — місце проживання на території будь-якої держави не менше одного року громадянина, який не має постійного місця проживання на території інших держав і має намір проживати на території цієї держави протягом будь-якого строку, не обмежуючи таке проживання певною метою, і за умови, що таке проживання не є наслідком виконання цією особою службових обов'язків або зобов'язань за договором (контрактом).

Правовласник — власник прав на об'єкт інтелектуальної власності чи особа, яка має право на використання об'єкта інтелектуальної власності відповідно до законодавства.

Предмети — особисті речі, товари, транспортні засоби та окремі номерні вузли до них, що переміщуються громадянами через митний кордон України.

Представництво іноземної фірми — акредитована в установленому законодавством порядку в Україні особа, яка на підставі відповідних належним чином оформлених повноважень представляє в Україні інтереси юридичної особи-нерезидента.

Прийняття митним органом вантажної митної декларації для оформлення — закріплення посадовою особою митного органу факту внесення до ВМД декларантом усіх потрібних для

митного оформлення товарів і транспортних засобів відомостей і наявності всіх доданих до декларації комерційних супровідних та інших документів, проставлення на ВМД штампа “Під митним контролем” та реєстрації у журналі обліку вантажних митних декларацій.

Прикордонна передавальна станція — остання перед суміжною державою дільнича чи сортувальна залізнична станція, призначена для виконання операцій з технічного, комерційного огляду вагонів, оформлення перевізних документів, а також для здійснення контрольними органами всіх видів контролю товарів, які переміщуються залізничним транспортом.

Профілактика правопорушень — здійснення організаційних, правових і виховних заходів, спрямованих на попередження й усунення причин і умов, що сприяють учиненню працівниками Митної служби України протиправних дій, пов’язаних із здійсненням їх службової діяльності.

Проміжна митниця — будь-який митний орган, де здійснюється часткове довантаження, розвантаження, перевантаження товарів або інші операції з товарами, пов’язані з необхідністю зміни транспортного засобу, митного режиму, усунення загрози псування вантажу тощо.

Пропуск товарів і транспортних засобів через митний кордон України — дозвіл митного органу на переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України з урахуванням заявленої мети такого переміщення після проведення митних процедур.

Процедура МДП — перевезення товарів та інших предметів на умовах Конвенції МДП.

Реєстр об’єктів інтелектуальної власності — перелік об’єктів інтелектуальної власності, який складається ДМСУ для митного контролю на основі заяв правовласників або їх представників і містить інформацію, що дає змогу митним органам запобігати переміщенню товарів через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності.

Режим зони митного контролю — це встановлені законодавством України з питань митної справи приписи, заборони та обмеження щодо перебування товарів, транспортних засобів та громадян, умови розташування будівель та споруд, а також

проведення господарських робіт у зоні митного контролю.

Резиденти — громадяни, які мають постійне місце проживання на території України, у тому числі ті, що тимчасово перебувають за кордоном; юридичні особи, суб'єкти підприємницької діяльності, що не мають статусу юридичної особи (філії, представництва тощо), які створені та здійснюють свою діяльність відповідно до законодавства України, з місцезнаходженням на її території; дипломатичні представництва, консульські установи, торговельні та інші офіційні представництва України за кордоном, які мають дипломатичні привілеї та імунітет, а також філії і представництва підприємств-резидентів за кордоном, що не здійснюють підприємницької діяльності.

Ротація — періодичне переміщення працівників як по вертикалі, так і по горизонталі проходження служби.

Сертифікат походження — документ спеціально встановленої форми, який підтверджує, що товари вироблені в певній країні, і який містить інформацію для їх ідентифікації.

Система МДП — сукупність інститутів міжнародної фінансової гарантії, умов допущення дорожніх транспортних засобів і контейнерів до перевезень товарів та інших предметів відповідно до процедури МДП, взаємне визнання митного забезпечення країнами — учасницями Митної конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки міжнародного дорожнього перевезення 1975 р.

Службова дисципліна — безумовне виконання посадовими особами митної служби своїх службових обов'язків, а також реалізація прав та додержання обмежень і заборон, установлених законодавством з питань проходження служби в митних органах, що ґрунтується на особистій відповідальності за доручену справу та на засадах єдиноначальності й централізації управління.

Службове розслідування — порядок об'єктивного й усебічного з'ясування обставин скоєного порушення посадовою особою, виявлення причин та умов, що призвели до цього, встановлення винних і визначення ступеня їх відповідальності, вжиття заходів щодо недопущення подібних порушень у подальшому, зняття безпідставних звинувачень.

Спеціальна місія — тимчасова місія, яка за своїм характером представляє державу і направляється однією державою в іншу за згодою останньої для розгляду з нею певних питань або для виконання щодо неї певного завдання.

Технологічна схема — це встановлена керівництвом митного органу, обов'язкова для виконання послідовність дій співробітників підрозділів митного органу під час здійснення операцій митного контролю та митного оформлення.

Тимчасове ввезення на митну територію України та тимчасове вивезення за межі митної території України — ввезення на митну територію України за умови зворотного вивезення за її межі та вивезення з митної території України за умови зворотного ввезення.

Товари — будь-яке рухоме майно (у тому числі валютні цінності, культурні цінності), електрична, тепла та інші види енергії, а також транспортні засоби, за винятком транспортних засобів, що використовуються виключно для перевезення пасажирів і товарів через митний кордон України.

Транспортні засоби — будь-які засоби авіаційного, водного, залізничного, автомобільного транспорту, що використовуються виключно для перевезення пасажирів і товарів через митний кордон України.

Трафаретизація текстів — процес поділу всієї інформації групи однорідних документів на постійну і змінну з наступним включенням постійної інформації до банку документа. Отже, трафаретні тексти — це дослідне відтворення постійної інформації групи документів із пропусками для подальшого заповнення конкретного документа.

Типізація текстів — процес створення тексту-зразка, тексту-стереотипу, на основі якого можуть бути збудовані тексти аналогічного змісту, що відповідають подібним управлінським ситуаціям. При цьому мають бути якнайточніше збережені основні конструкції й формулювання тексту-зразка. Типові тексти, як правило, оформляють у вигляді спеціальних збірників.

Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності — систематизований перелік товарів, у якому кожен товар має своє певне місце.

Уповноважена особа — особа, яка на підставі договору або належно оформленого доручення, виданого власником товарів і транспортних засобів, наділена правом вчиняти дії, пов'язані з пред'явленням цих товарів і транспортних засобів митним органам для митного контролю та митного оформлення при переміщенні їх через митний кордон України, або іншим чином розпоряджатися зазначеними товарами і транспортними засобами.

Усне декларування — форма декларування, яка передбачає повідомлення власником-громадянином в усній формі при митному оформленні на вимогу посадової особи митного органу всіх необхідних даних, що стосуються кількісних, якісних та вартісних характеристик предметів, які переміщуються таким громадянином через митний кордон України.

Форс-мажорні обставини — обставини непереборної сили та інші незалежні від громадянина обставини.

Члени сімей — акредитовані в Міністерстві закордонних справ України члени сімей персоналу, які проживають разом з ним або супроводжують їх за умови, що вони не є громадянами України.

СКОРОЧЕННЯ, ВИКОРИСТАНІ В ПІДРУЧНИКУ

АсМАП — Асоціація міжнародних автомобільних перевезень

ВБ — внутрішня безпека

ВМД — Вантажна митна декларація

ВМО — Всесвітня митна організація

ВОІВ — Всесвітня організація інтелектуальної власності

ВТМ — Відомча телекомунікаційна мережа

ГАТТ — Генеральна угода про тарифи і торгівлю

ГУУАМ — Регіональне об'єднання п'яти держав — України, Азербайджанської Республіки, Грузії, Республіки Молдова та Республіки Узбекистан

ДМСУ — Державна митна служба України

ДСЕК — Державна служба з експортного контролю

САІС — Єдина автоматизована інформаційна система

ЄврАзЕС — Євразійське економічне співтовариство

ЄЕК — Європейська економічна комісія

ЄМ — Єдина методологія

ЄС — Європейський Союз

ЕСР — Економічна і соціальна рада

ЕЦП — електронний цифровий підпис

- ІЧ — інфрачервоний
ЗЕД — зовнішньоекономічна діяльність
ЗПП — запірно-пломбувальний пристрій
КМУ — Кабінет Міністрів України
ККУ — Кримінальний кодекс України
КУпАП — Кодекс України про адміністративні правопорушення
- КПКУ — Кримінально-процесуальний кодекс України
МВС України — Міністерство внутрішніх справ України
МЕВ — міжнародні експрес-відправлення
МДП — міжнародні дорожні перевезення
МКУ — Митний кодекс України
МЛС — митний ліцензійний склад
МО — митний орган
МОЗ — Міністерство охорони здоров'я
МСАТ — Міжнародний союз з автомобільного транспорту
МОС — Міжнародна організація стандартизації
МТП — Міжнародна торговельна палата
НБУ — Національний банк України
НСБ — несупроводжуваний багаж
ОНП — особиста номерна печатка
О/с — особовий склад
ПД — попередня вантажна митна декларація
ПДВ — податок на додану вартість
ПЕОМ — персональна електронно-обчислювальна машина
ПК — програмно-інформаційний комплекс
ПМК — під митним контролем
ПМП — порушення митних правил
ПП — попереднє повідомлення
ПТП — повідомлення про транзитне переміщення
СЗТ — статистика зовнішньої торгівлі
СМАП — Служба міжнародних автомобільних перевезень
СМР — міжнародна автомобільна товарно-транспортна накладна
- СНД — Співдружність Незалежних Держав
СОТ — Світова організація торгівлі
СТЗ — склад тимчасового зберігання
ТМСЗ — транспортна мережа супутникового зв'язку

ТРИПС — Угоди з торговельних аспектів прав інтелектуальної власності

ТСД — товаросупровідні документи

ТТН — товаротранспортна накладна

РМС — Рада митного співробітництва

УКТЗЕД — Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності

УПС — Угода про партнерство та співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами

ЦБДЕКВМД — Центральна база даних електронних копій вантажних митних декларацій

ЦПК — Цивільно-процесуальний кодекс

ВІДПОВІДІ НА ЗАПИТАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

До глави 1

1. Ст. 11 МКУ передбачені основні завдання митних органів України.

2. Взаємодія митних органів з іншими правоохоронними і контролюючими органами здійснюється з метою запобігання порушень чинного митного законодавства, протидії контрабандному і протизаконному переміщенню через митний кордон товарів та інших предметів, їхньому належному оформленню.

3. Питання міжнародного співробітництва з питань митної справи регулюються ст. 34—39 МКУ.

4. Митне регулювання здійснюється на основі таких принципів:

- 1) виключної юрисдикції України на її митній території;
- 2) виключної компетенції митних органів України щодо здійснення митної справи;
- 3) законності;
- 4) єдиного порядку переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України;
- 5) системності;
- 6) ефективності;

7) додержання прав та інтересів фізичних і юридичних осіб, що охороняються законом;

8) гласності та прозорості.

5. Територія України, зайнята сушею, територіальне море, внутрішні води і повітряний простір, а також штучні острови, установки і споруди, що створюються у виключній морській економічній зоні України, на які поширюється виключна юрисдикція України, становлять єдину митну територію України.

6. Межі митної території України є митним кордоном України. Митний кордон України збігається з державним кордоном України, за винятком меж території спеціальних митних зон. Межі території спеціальних митних зон становлять митний кордон України.

7. Прапор та розрізнявальний знак (емблему) Державної митної служби України затверджено указом Президента України від 27 червня 2003 р. № 554/2003.

8. Прапор Державної митної служби України включає зображення Державного Прапора України, емблеми Державної митної служби України на зеленому кольорі.

9. Емблемою Державної митної служби України є зображення золотого кольору крилатого жезла Меркурія — кадуцея, увінчаного Знаком Княжої Держави Володимира Великого, накладеного на два перехрещених ключі.

Емблему вміщено у крузі зеленого кольору, прикрашеному золотим картушем з вісьмома волотами на горизонтальних осях.

До глави 2

1. б, в, г, е, є, ж.

2. За видами сполучення є такі різновиди пунктів пропуску: автомобільні; залізничні; морського сполучення; річкового сполучення, поромні; повітряні; пішохідні.

3. б.

4. Ні, тому що код першого ступеня захисту складається з чисел від 1 до 12.

5. Ні, тому що для другого ступеня захисту передбачено використання тільки синього, червоного та зеленого кольорів.

6. За достатніх підстав вважати, що громадянин переміщує через митний кордон України товари, які підлягають обліку і контролю інших державних органів; товари, з яких справляються податки та збори, а також товари, переміщення яких через митний кордон України заборонене або обмежене, митний орган має право провести огляд, а також переогляд ручної поклажі та багажу з розпакуванням багажу цього громадянина. Переогляд транспортних засобів, товарів може бути проведено за наявності підстав вважати, що товари і транспортні засоби переміщуються через митний кордон України з порушенням норм Митного кодексу України, інших законів України з питань митної справи та містять предмети контрабанди, предмети, що є безпосередніми об'єктами порушення митних правил, товари, які заборонені до переміщення через митний кордон України згідно з чинним законодавством України.

7. Огляд та переогляд ручної поклажі та багажу в разі відсутності громадянина чи його уповноваженого представника здійснюється: якщо є достатні підстави вважати, що несупроводжуваний багаж містить товари, які становлять небезпеку для життя і здоров'я людей, тварин та рослин чи можуть завдати матеріальної шкоди громадянам, підприємствам; якщо громадянин чи його представник не з'явився впродовж місяця з дня надходження несупроводжуваного багажу; якщо товари пересилаються в міжнародних поштових відправленнях або міжнародних експрес відправленнях; в разі залишення на території України ручної поклажі й багажу з порушенням зобов'язання про їх транзит через територію України.

8. Перед початком огляду посадова особа митного органу повинна пред'явити громадянину письмову постанову керівника митного органу, керівника митного поста чи особи, яка їх заміщує, ознайомити громадянина з його правами та обов'язками під час проведення такого огляду і запропонувати добровільно пред'явити приховувані товари.

9. Особистому огляду не підлягають Президент України, Голова Верховної Ради України, народні депутати України, Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, Голова та судді Верховного Суду України, Голова та судді Конституційного Суду України, Міністр закордонних справ

України, Генеральний прокурор України та члени їхніх сімей, які прямують разом з ними.

10. Главами № 9, 10, 16, 17 МКУ визначено можливість застосування в окремо передбачених законодавством України випадках особливих процедур митного контролю.

11. Звільнення від митного огляду поширюється на ручну поклажу та супроводжуваний багаж Президента України, Голови Верховної Ради України, народних депутатів України, Прем'єр-міністра України, Першого віце-прем'єр-міністра України, Голови та суддів Верховного Суду України, Голови та суддів Конституційного Суду України, Міністра закордонних справ України, Генерального прокурора України та членів їхніх сімей, які прямують разом з ними, а також на повітряні судна, які перевозять офіційні державні делегації.

12. Спрощений митний контроль застосовується у випадках переміщення громадянами через митний кордон України товарів, що не підлягають обов'язковому декларуванню та оподаткуванню і не належать до категорії товарів, на переміщення яких через митний кордон України встановлено заборони чи обмеження, а також у разі переміщення через митний кордон України товарів, необхідних для подолання наслідків стихійного лиха, аварій, катастроф, епідемій, а також живих тварин, органів та інших анатомічних матеріалів людини для потреб трансплантації, товарів, що мають обмежений строк чи особливий режим зберігання, радіоактивних матеріалів, фото-, аудіо- і відеоматеріалів для засобів масової інформації, товарів міжнародної технічної та гуманітарної допомоги, товарів, що слідує за процедурою МДП; їх митне оформлення здійснюється першочергово у спрощеному порядку.

13. Технічні засоби митного контролю можна поділити на пошукові засоби, засоби ідентифікації та засоби аудіовізуального контролю.

14. Випромінювачі рентгенівських апаратів перетворюють електричну енергію в рентгенівське випромінювання. При проходженні через речовину, інтенсивність рентгенівського випромінювання зменшується внаслідок взаємодії з речовиною. Залежно від щільності, складу речовини, її товщини та характеру випромінювання, втрати енергії випромінювання

різні. Тому при проходженні рентгенівських променів через предмет, інтенсивність випромінювання буде містити інформацію про характеристики цього предмета.

15. Металошукачі призначені для виявлення металевих предметів у неметалевому середовищі. Робота приладів ґрунтується на зміні частоти автогенераторів за наявності металевих предметів у електромагнітному полі пошукових елементів, яка приводить до спрацювання звукової сигналізації, що іноді доповнюється світловою.

16. Основними засобами ідентифікації є: електронні ваги, детектори дорогоцінних металів, детектори діамантів, детектор наркотиків, детектор валют, каратоміри, комплекти хімічних реактивів.

17. Умови застосування технічних засобів визначені у ст. 62 МКУ: “Для здійснення митного контролю в порядку, встановленому законодавством України, можуть використовуватися технічні та спеціальні засоби, безпечні для життя і здоров’я людини, тварин та рослин і такі, що не завдають шкоди товарам та транспортним засобам”.

18. Центральне митне управління лабораторних досліджень та експертної роботи, згідно з Положенням, затвердженим наказом ДМСУ № 220 від 29 березня 2004 р., є регіональною митницею з питань лабораторних досліджень та експертиз, входить до системи митних органів України й в установленому порядку здійснює митну справу.

19. Основними завданнями експертних підрозділів Управління є:

— проведення матеріалознавчих, хімічних, технічних досліджень і експертиз товарів, які перетинають митний кордон України, з метою:

а) ідентифікації та уточнення класифікації речовин, матеріалів, виробів (товарів), що переміщуються через митний кордон України, підтвердження їх складу, марки тощо;

б) запобігання переміщенню через державний кордон заборонених предметів та речовин екологічно шкідливих для життя і діяльності людини та навколишнього середовища;

в) захисту інтересів національних виробників;

г) захисту інтересів споживачів;

— проведення експертиз речовин і матеріалів з метою встановлення їх виду та найменування для успішної боротьби з незаконним обігом товарів, наркотичних речовин, валютних, культурних, історичних цінностей та ін.;

— проведення експертиз з метою підготовки довідок та висновків, потрібних для встановлення коду товару згідно з УКТЗЕД;

— визначення токсичності продукції хімічної промисловості та суміжних з нею інших галузей;

— віднесення речовин до:

а) сильнодіючих, отруйних, психотропних, наркотичних, прекурсорів;

б) пожежонебезпечних, вибухонебезпечних, радіаційно-небезпечних;

— проведення лабораторних перевірок продукції, перевірка якої регламентується нормативними документами та листами ДМСУ;

— виконання робіт з метою надання рекомендацій для ідентифікації товарів щодо відповідності Контрольним спискам (експортний контроль).

20. Лабораторний контроль належить до додаткових форм митного контролю.

21. Лабораторний контроль з відповідним відбором проб і зразків інтегрований у технологічні схеми митного оформлення товарів та інших предметів із застосуванням вантажної митної декларації. Ці технологічні схеми зареєстровані у територіальних відділах юстиції.

22. Спеціалісти митних лабораторій є посадовими особами митних органів, на яких покладено здійснення митної справи щодо проведення досліджень, необхідних для митного оформлення товарів.

23. Декларування здійснюється шляхом заявлення за встановленою формою (письмовою, усною, шляхом вчинення дій) точних відомостей про товари і транспортні засоби, мету їх переміщення через митний кордон України, а також відомостей, необхідних для здійснення їх митного контролю та митного оформлення.

24. в.

25. б.

26. б.

27. ВМД вважається оформленою за наявності на всіх її аркушах відбитка особистої номерної печатки посадової особи митниці, що здійснила митне оформлення товарів і транспортних засобів.

28. ВМД може бути анульована в таких випадках:

— експортний вантаж, повністю митно оформлений, через будь-які причини не перетнув митного кордону України (на підставі письмового звернення суб'єкта ЗЕД із зазначенням причини не вивезення вантажу та обов'язкового повернення митниці раніше оформлених товаросупровідних документів та примірників ВМД);

— в інших випадках, передбачених чинним законодавством.

29. а.

30. Термін дії ВМД не обмежується часом.

31. в.

32. б.

33. в.

34. в.

35. Митна безпека України — це стан захищеності економічних інтересів держави в галузі митної справи, який забезпечує в різних зовнішніх і внутрішніх умовах незалежно від будь-яких загроз:

— переміщення через митний кордон України товарів і транспортних засобів;

— здійснення митного регулювання, пов'язаного з установленням обсягів податків і зборів та повнотою їх справляння;

— застосування митних процедур, заходів митно-тарифного й нетарифного регулювання;

— боротьбу з контрабандою та порушеннями митних правил, а також виконання інших покладених на митну службу завдань шляхом ефективної реалізації митної справи.

36. *Ризик* — це потенційна можливість недотримання вимог митного законодавства.

Управління ризиками — систематична робота з розроблення та практичної реалізації заходів запобігання і мінімізації

ризиків, методики оцінювання ефективності їх застосування, а також контролю за застосуванням митних процедур, яка передбачає безперервне оновлення, аналіз і перегляд наявної у митних органах інформації.

Управління ризиками є циклічним процесом, який передбачає установку контексту управління ризиками, їх визначення, аналіз і оцінювання (як правило, результатом цих дій є формування профілю ризику), вживання заходів щодо ризиків, а також моніторинг застосування профілів ризиків і перевірку процесу управління через оцінювання відповідності необхідним вимогам.

37. Профілем ризику є визначений набір індикаторів ризику, вибраних на основі зібраної, проаналізованої й класифікованої інформації. Профіль ризику найчастіше є документом, що містить опис сфери ризику, його оцінку, необхідні заходи, спрямовані на протидію йому, терміни вжиття таких заходів.

38. Нормативно-правова база з цього питання постійно оновлюється. Однак основними можна вважати накази ДМСУ:

— “Про затвердження Концепції створення, упровадження і розвитку системи аналізу та керування ризиками та Положення про систему аналізу й селекції факторів ризику при визначенні окремих форм митного контролю” від 27 травня 2005 р. № 435;

— “Про затвердження Порядку розроблення профілів ризику, Порядку взаємодії структурних підрозділів ДМСУ, митних органів із Департаментом аналізу ризиків та аудиту при підготовці та опрацюванні пропозицій щодо розроблення профілів ризику та Положення про Експертну комісію із застосування системи аналізу та управління ризиками” від 16 серпня 2006 р. № 694.

39. Автоматизована система аналізу та управління ризиками, що застосовується під час митного оформлення в ДМСУ, реалізована як модуль аналізу ризиків у складі програмного забезпечення, яке використовується для митного оформлення товарів.

Основними завданнями такого модуля є: на оставі наявних профілів ризику здійснити оцінювання ризику за ВМД і вида-

ти посадовій особі митного органу, яка здійснює митний контроль та митне оформлення, повідомлення з вказівками необхідних заходів, що слід вжити для перевірки законності зовнішньоекономічної операції.

Під час перевірки ВМД модулем аналізу ризику ключовими є поняття індикаторів ризику, позитивної та негативної історій, а також випадкового вибору форм контролю. ВМД перевіряється на відповідність індикаторам ризику за кожним профілем ризику. Після обчислення ступеню ризику (залежно від наявності і величини відповідних індикаторів ризику), здійснюється підрахунок негативної та позитивної історій. Негативна історія збільшує ступінь ризику й обчислюється за наявності зафіксованих за суб'єктами (наприклад, відправниками, одержувачами тощо) чи об'єктами (наприклад, товарами) фактів порушень під час митного контролю та митного оформлення — тих порушень, які є важливими для певного профілю ризику. Позитивна історія зменшує ступінь ризику й обчислюється на основі зафіксованих за даними суб'єктами ЗЕД фактів митного оформлення — після проведення заходів, вказаних у профілі ризику. Після врахування історії здійснюється відбір заходів — форм контролю, визначених у профілі ризику.

Після перевірки усіх профілів ризику, визначення форм контролю за кожним профілем, здійснюється завершальний етап — формування загального переліку форм контролю за ВМД з відповідними коментарями щодо того, на що спрямована певна форма контролю.

До глави 3

1. Залежно від наявності перевізника, відправника, одержувача, а також договору на перевезення, товари можуть переміщуватись:

- 1) у вантажних відправленнях;
- 2) супроводжуваному багажі;
- 3) несупроводжуваному багажі;
- 4) ручній поклажі;
- 5) міжнародних поштових відправленнях;
- 6) міжнародних експрес-відправленнях.

2. За категоріями пункти пропуску через Державний кордон України поділяються на такі види:

— міжнародні (пропуск через кордон громадян і транспортних засобів усіх держав);

— міждержавні (пропуск через кордон громадян та транспортних засобів України і суміжної держави);

— місцеві (спрощений пропуск через кордон громадян України і суміжної держави, які проживають у прикордонних областях, районах, та транспортних засобів, що їм належать).

3. До закінчення строків зберігання товарів на СТЗ, вони мають бути задекларовані власником або уповноваженою ним особою до обраного митного режиму або передані власником або уповноваженою ним особою для зберігання відповідному митному органу.

4. Пропуск на митну територію України з метою вільного обігу (у тому числі з метою розуконплектування на запасні частини) тракторів колесних для перевезення напівпричепів (сідельних тягачів), автобусів, легкових автомобілів, вантажних автомобілів, автомобілів спеціального призначення та шасі з встановленими двигунами дозволяється за умови, що на момент переміщення через митний кордон України минуло не більше 8 років з дати їх виготовлення.

5. Митне оформлення кузовів та шасі за кодами 8706 та 8707 УКТЗЕД, що ввозяться громадянами для вільного використання, здійснюється як митне оформлення зібраних транспортних засобів з урахуванням максимального обсягу циліндрів двигунів, що серійно встановлювалися на марках таких автомобілів відповідного року їх випуску.

6. Ввезення транспортного засобу у разі переселення на постійне місце проживання в Україну громадянину дозволяється за умови, що він є власником такого транспортного засобу не менше року та перебування такого транспортного засобу на обліку в країні постійного місця попереднього проживання не менше року.

7. Тимчасове ввезення транспортних засобів за кодами 8701—8705 УКТЗЕД дозволяється за наявності документа, що підтверджує їх реєстрацію за межами України.

8. Громадянам-резидентам та нерезидентам дозволяється вво-

зити транспортні засоби з метою транзиту через територію України за умови письмового декларування в порядку, передбаченому для громадян, та внесення такими громадянами на рахунок митного органу, що здійснив пропуск таких транспортних засобів на митну територію України, грошової застави у сумі податків, що підлягають сплаті при ввезенні таких транспортних засобів на митну територію України з метою вільного використання.

До глави 4

1. Зона митного контролю — це місце, визначене митними органами в пунктах пропуску через митний кордон України або в інших місцях митної території України, в межах якого митні органи здійснюють митні процедури. *В морських та річкових пунктах пропуску зони митного контролю* встановлюються у залах митного огляду, на судах на час здійснення митних процедур, у контейнерних терміналах та інших місцях, визначених у портах.

2. б.

3. Оформлення суден закордонного плавання здійснюється комісією, яка складається з представників прикордонних військ, митниці, морського агента або адміністрації порту, а в передбачених законодавством випадках — інших контрольних служб (санітарно-епідеміологічної, з карантину рослин, ветеринарної медицини, екологічного контролю тощо).

4. Для здійснення митного контролю та митного оформлення митному наряду адміністрацією судна надаються на бланках форми Міжнародної морської консультативної організації (ІМСО) такі документи:

- генеральна декларація — 1 примірник;
- вантажна декларація — 2 примірники;
- суднова роль — 1 примірник;
- список пасажирів — 1 примірник;
- загальна митна декларація — 2 примірники;
- митні декларації (українських членів екіпажу судна);
- список судових запасів — 2 примірники;
- довідка капітана судна про наявність на борту судна наркотичних засобів, зброї та боеприпасів — 2 примірники;

- довідка про наявність у судновій касі валюти — 1 примірник;
- зобов'язання капітана українського судна про незнесення із судна запасів споживання, які були закуплені за кордоном, — 1 примірник;
- вантажні документи — не більше ніж 5 примірників кожного.

Крім того, для українського судна капітан повинен надати також вантажну митну декларацію на морське судно типу ВМД ВТЗ — четвертий примірник (або завірену копію п'ятого).

5. У випадку виявлення предметів порушення митних правил проводиться затримання предметів за протоколом, або приймання на зберігання за квитанцією МД-1. При ввезенні членами екіпажу або пасажирями товарів у кількості, яка передбачає справляння передбачених законом податків і зборів, проводиться їх нарахування за квитанцією МД-1, або з використанням ВМД.

6. Після закінчення митного контролю та митного оформлення судна в справах митниці залишаються:

- генеральна декларація;
- митні декларації українських членів екіпажу;
- загальна митна декларація;
- вантажна декларація;
- список суднових запасів;
- зобов'язання капітана про незнесення з судна запасів споживання;
- вантажні документи;
- суднова роль;
- довідка капітана судна про наявність на борту судна наркотичних засобів, зброї та боєприпасів;
- інші документи в разі потреби.

У справах адміністрації судна залишаються з відмітками митниці: вантажна декларація, загальна митна декларація, список суднових запасів, вантажні документи.

7. На вантажних документах та зобов'язанні капітана про незнесення із судна запасів споживання проставляється відбиток штампа "Під митним контролем".

8. Підставою надання дозволу на вивезення товарів та ін-

ших предметів із зони митного контролю й порту є оформлена вантажна митна декларація або документ контролю доставки — ДКД (у разі направлення товарів та інших предметів у зони діяльності інших митниць), митна декларація, форму якої затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 15 липня 1997 р. № 748.

9. Підставою для навантаження вантажів на судно є оформлене належним чином доручення.

10. Після закінчення навантаження судна вантажовласник або уповноважена ним особа подає митному органу коносаменти й маніфести для пропуску товарів та інших предметів через митний кордон.

11. Зобов'язання про зворотне вивезення маломірного судна надається фізичною особою-нерезидентом в митній декларації, форму якої затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 15 липня 1997 р. № 748.

12. Для митного контролю товарів і транспортних засобів при залізничних перевезеннях подаються такі документи:

- 1) передатна відомість;
- 2) залізничні накладні;
- 3) вантажна митна декларація (у встановлених випадках) на переміщувані товари та транспортні засоби;
- 4) рахунок-фактура;
- 5) відвантажувальна специфікація (у разі потреби);
- 6) пакувальний лист (у разі потреби);
- 7) дозвільні документи державних органів (у разі потреби): сертифікати, погодження, дозволи (висновки) тощо.

13. Наказом ДМСУ від 5 листопада 2002 р. № 610 визначений перелік таких випадків:

- 1) неподання митному органу документів, потрібних для здійснення митного контролю, або подання як підстави для переміщення товарів документів, підроблених чи одержаних незаконним шляхом, або таких, що містять неправдиві дані;
- 2) пошкодження або втрати пломб, печаток чи інших засобів митного забезпечення, зазначених у перевізних та супровідних документах;
- 3) виявлення товарів, прихованих від митного контролю, зокрема з використанням спеціально виготовлених тайників

та інших засобів, що утруднюють виявлення таких товарів, або шляхом надання одним товарам вигляду інших;

4) надходження на прикордонну передавальну станцію товарів, що підлягають санітарно-епідеміологічному, ветеринарному, фітосанітарному, радіологічному, екологічному контролю та контролю за переміщенням культурних цінностей, до отримання результатів таких видів контролю або якщо є підстави вважати, що товар, який переміщується через митний кордон України, у тому числі транзитом, може підлягати таким видам контролю, зокрема на вимогу відповідних органів державної влади;

5) перевірки відповідності інформації про товар, заявленої в перевізних і супровідних документах, фактичним даним, якщо така перевірка потребує проведення операцій з вивантаження, перевантаження, перепакування тощо;

6) якщо є підстави вважати, що переміщення товарів через митний кордон України, у тому числі й транзитом, заборонено або обмежено законодавством України.

14. Наявність у ВМД та перевізних документах календарного штемпеля станції, яка приймає товар (вантаж) до перевезення, засвідчує прийняття залізницею солідарного зобов'язання щодо перевезення та про дотримання митних правил, установлених чинним законодавством.

15. Підставою для здійснення митного контролю є подання перевізником, експедитором або особою, уповноваженою на декларування, оригіналів таких документів:

1) картки контролю автотранспорту відповідно до встановленого порядку;

2) свідоцтва про допущення дорожнього транспортного засобу до перевезення вантажів під митними печатками й пломбами;

3) примірників оформлених вантажних митних декларацій (у встановлених випадках) на переміщувані товари та транспортні засоби;

4) товарно-транспортної накладної (CMR);

5) рахунка-фактури;

6) відвантажувальної специфікації (у разі потреби);

7) пакувального листа (у разі потреби);

8) книжки міжнародного дорожнього перевізника (МДП) (у разі її використання);

9) дозвільних документів державних органів (у разі потреби): сертифікатів, погоджень, дозволів (висновків) тощо.

16. Перший етап — здійснення митного контролю на автомобільному транспорті — попередні операції:

— перевірка комплектності поданих документів;

— реєстрація документів;

— загальний огляд транспортного засобу (перевіряються цілісність тенту, непошкодженість митного забезпечення, накладеного на транспортний засіб).

Другий етап — аналіз документів та здійснення митного контролю:

— перевірка товаросупровідних, товарно-транспортних та інших документів;

— митний огляд (у разі необхідності).

Третій етап — здійснення контролю суміжними службами.

Четвертий етап — завершення митного контролю:

— справляння єдиного збору в пунктах пропуску через державний кордон України;

— пропуск товарів;

— перегляд (у разі необхідності).

17. Відповідно до положень Закону України “Про порядок ввезення (пересилання) в Україну, митного оформлення й оподаткування особистих речей, товарів та транспортних засобів, що ввозяться (пересилаються) громадянами на митну територію України” від 13 вересня 2001 р. № 2681-III міжнародні поштові відправлення (далі — МПВ) з товарами, сумарна митна вартість яких перевищує суму, еквівалентну 200 євро на момент здійснення митного оформлення, підлягають обкладенню митом за ставкою 20 % їх митної вартості, податком на додану вартість та у встановлених законодавством випадках акцизним та іншими зборами.

Нарахування митних платежів здійснюється на бланку оглядового розпису форми М-15, який виписується у трьох примірниках.

Мито нараховується за формулою

$$B \cdot 20 \% = M,$$

де B — сумарна митна вартість товарів;

M — мито.

Згідно з Законом України “Про податок на додану вартість” від 3 квітня 1997 р. № 168/97-ВР товари, які ввозяться (пересилаються) громадянами на митну територію України, обкладаються податком на додану вартість за ставкою 20% бази оподаткування.

Сума ПДВ нараховується за формулою

$$C_{\text{пдв}} = (B + M) \cdot 20 \% ,$$

де $C_{\text{пдв}}$ — сума податку на додану вартість.

Окрім цього, за митне оформлення товарів, що пересилаються в МПВ, із нарахуванням митних платежів, стягується митний збір у розмірі суми, еквівалентної 5 дол. США за курсом НБУ на день митного оформлення.

18. При пересиланні у МПВ фізичними особами медикаментів з метою індивідуального використання, по-перше, перевіряється їх наявність у Міжвідомчій базі даних зареєстрованих в Україні лікарських засобів, порядок ведення та використання якої затверджено спільним наказом Міністерства охорони здоров'я України та ДМСУ від 8 червня 2001 р. № 224/387.

По-друге, згідно з п. 44 Правил надання послуг поштового зв'язку, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 17 серпня 2002 р. № 1155, у МПВ можуть пересилатися не більше як 5 упаковок ліків або не більше, ніж потрібно на один курс лікування одного хворого (за призначенням лікаря та за наявності рецепта). У разі недодержання зазначених вимог МПВ, до складу вкладення яких входять медикаменти, повертаються поштовою службою як непропущені в Україну (з України).

У разі відсутності у Міжвідомчій базі медикаментів, що пересилаються в МПВ, до вирішення питання про пропуск медикаментів залучаються фахівці Держінспекції з контролю якості лікарських засобів у м. Києві, які приймають рішення про видачу (або відмову) одноразового дозволу на ввезення незареєстрованого лікарського засобу.

Пересилання в МПВ медичних препаратів, які входять до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 травня 2000 р. № 770, забороняється. За наявності таких препаратів у МПВ, а також за умови їх декларування в митній декларації, таке поштове відправлення повертається поштовою службою відправнику МПВ. В інших випадках заводиться справа про порушення митних правил, препарати вилучаються та передаються на склад митниці.

19. Експрес-перевізник — це транспортна або транспортно-експедиційна компанія, створена відповідно до чинного законодавства України, яка здійснює прискорене перевезення міжнародних вантажів згідно з Конвенцією для уніфікації деяких правил, які стосуються міжнародних повітряних перевезень (Варшава, 1929 р.).

20. Міжнародне експрес-відправлення (далі — МЕВ) можна поділити на дві категорії.

До першої категорії належать:

- МЕВ документального характеру;
- МЕВ, фактурна вартість яких не перевищує суму, еквівалентну 100 дол. США (крім підакцизних товарів), і які належать юридичним особам.

До відправлень другої категорії належать:

- МЕВ, фактурна вартість яких перевищує суму, еквівалентну 100 дол. США, і які належать юридичним особам;
- МЕВ, які належать фізичним особам.

21. МЕВ документального характеру — це ділові папери, письмова кореспонденція ділова чи приватна, авіаквитки, а також будь-які повідомлення, інформація або дані на будь-яких носіях інформації (паперових чи електромагнітних, у тому числі на дискетах, компакт-дисках, плівках тощо), що не мають промислової цінності та заявленої вартості й не містять інформації, переміщення якої через митний кордон України заборонено законодавством або на переміщення якої потрібні дозволи відповідних державних органів.

22. МЕВ недокументального характеру — це МЕВ, вмістом якого є товари (предмети) із заявленою вартістю. Таке МЕВ обов'язково супроводжується інвойсом.

23. У разі надходження МЕВ на адресу фізичних осіб (крім МЕВ документального характеру) експрес-перевізник для здійснення митного оформлення, подає супровідні документи та оглядовий розпис форми М-16, з наведеним у ньому переліком товарів (предметів), що містяться в МЕВ. Оглядовий розпис призначений для нарахування та стягнення митних платежів.

24. Митному оформленню в митниці, у зоні діяльності якої розташовано центральна сортувальна станція (ЦСС), підлягають:

— МЕВ, які належать юридичним особам, розташованим у зоні діяльності ЦСС, незалежно від заявленої відправником у товаросупровідних документах вартості товарів (предметів);

— МЕВ, які належать юридичним особам, розташованим поза зонами діяльності ЦСС, якщо фактурна вартість товарів (предметів) не перевищує суму, еквівалентну 100 дол. США та не потребує для здійснення митного оформлення дозвільних документів інших державних органів;

— МЕВ, які належать фізичним особам, незалежно від місця розташування одержувача (відправника) у разі сплати належних платежів;

— МЕВ документального характеру незалежно від місця розташування одержувача (відправника).

В інших випадках МЕВ оформляються в митниці, у зоні діяльності якої розташований одержувач (відправник) МЕВ.

25. Центральна сортувальна станція — організаційна структура відповідного експрес-перевізника, створена ним для виконання агентських угод з міжнародними корпораціями в галузі міжнародного прискороного транспортування вантажів.

26. Міжнародне експрес-відправлення — товари (предмети), належним чином упаковані (крім заборонених законодавством України до переміщення через митний кордон України), що перевозяться експрес-перевізником будь-яким видом транспорту з метою доставки одержувачу у визначений термін.

Всі експрес-відправлення, що переміщуються через митний кордон України перебувають під митним контролем:

— при ввезенні, з моменту перетину митного кордону України й до моменту митного оформлення та випуску у вільний обіг митницею призначення;

— при вивезенні, з моменту митного оформлення й до моменту перетину митного кордону України.

27. Митний орган у пункті пропуску на митному кордоні України здійснює пропуск на митну територію України та направлення імпортного вантажу в митницю, у зоні діяльності якої розташована ЦСС, без застосування заходів нетарифного регулювання (подання митниці дозволів, ліцензій, сертифікатів тощо) та без подання попередньої акцизної декларації (далі — АД), попередньої декларації (далі — ПД), попереднього повідомлення (далі — ПП), внутрішнього транзитного документа тощо. Переміщення експрес-перевізником вантажу з митного органу в пункті пропуску на митному кордоні України в митницю, у зоні діяльності якої розташована ЦСС, здійснюється під митним забезпеченням. Якщо МЕВ з митниці, у зоні діяльності якої розташовано ЦСС, направляється в митницю, у зоні діяльності якої знаходиться одержувач вантажу, і навпаки, то АД, ПД і ПП не застосовуються. Переміщення цих МЕВ здійснюється з використанням документа контролю доставки вантажу — провізної відомості.

28. Митне оформлення МЕВ з розпакуванням здійснюється:

- у разі пошкодження упаковки;
- у разі підозри на пошкодження вкладень;
- якщо є підстави вважати, що товари (предмети) підлягають оподаткуванню згідно із законодавством;
- якщо відправником не заявлено вартість товарів (предметів) у МЕВ недокументального характеру;
- якщо товари (предмети) в МЕВ зазначено під загальним найменуванням;
- якщо є підстави вважати, що крім зазначених у супровідних документах, є сторонні вкладення;
- на вимогу інших контрольних державних органів, якщо вкладення в МЕВ підлягають контролю з боку цих органів.

До глави 5

1. а) згідно з установленим порядком до моменту ввезення на митну територію України вантажу до вантажного відділу митниці призначення подається один із документів контролю доставки ПД чи ПП;

б) митниця відправлення після перевірки даних, які були передані засобами електронного зв'язку митницею призначення за оформленими ПД чи ПП до ЄАІС ДМСУ, дає дозвіл на переміщення вантажу через митний кордон;

в) витяг з електронної копії ПД чи ПП на переміщені товари, який інспектор митниці відправлення, використовуючи дані ЄАІС ДМСУ, роздруковує у трьох примірниках. Перший примірник зберігається в митниці відправлення разом із примірниками всіх товаросупровідних документів. Другий та третій — передається особі, що приймає заявлені товари до перевезення. Вони використовуються як довідковий документ упродовж усього терміну переміщення товарів, а після завершення переміщення третій примірник засвідчується печаткою митниці призначення та залишається у зазначеної особи як свідчення здійсненого переміщення;

г) виходячи з умов прикладу, якщо перевозиться вантаж, до якого іншими законодавчими актами не передбачені конкретні терміни доставки, час доставки вантажу в цьому випадку становить 5 діб;

д) контроль за доставкою товарів у митницю призначення здійснює митниця їх відправлення. У разі виявлення фактів недоставки вантажу в митницю призначення справу про порушення митних правил заводить митниця, якій було надане відповідне зобов'язання про доставку вантажу в митницю призначення.

2. а) перевізник повинен звернутися до Житомирської митниці;

б) потрібно подати заяву щодо продовження терміну доставки (до закінчення терміну); документ контролю доставки, за яким здійснюється перевезення та довідку ДАІ про ДТП.

3. Документ контролю доставки (ПП або ПД) повинен бути оформлений в Сумській митниці за листом узгодження.

4. Системи митного транзиту призначаються для максимально можливого спрощення перевезення вантажів під митними печатками і пломбами в міжнародному торговому обороті та забезпечення необхідної митної безпеки і гарантій державам транзиту.

5. Необхідною умовою успішного функціонування будь-якої транзитної системи є простота її використання як для всіх

учасників міжнародних транзитних перевезень, так і для працівників митних органів.

6. Система МДП була розроблена з метою зменшення труднощів, з якими стикаються перевізники, і водночас надання в розпорядження митних органів міжнародної системи контролю, здатної замінити традиційні національні процедури і захистити при цьому кожну державу транзиту від нелегального ввезення вантажів.

7. Основними елементами режиму МДП є такі:

1) вантажі повинні перевозитися в безпечних транспортних засобах чи контейнерах (безпечність транспортних засобів і контейнерів);

2) сплата митних платежів і податків, щодо яких існує ризик несплати, повинна бути забезпечена міжнародною гарантією (міжнародна гарантія);

3) вантажі повинні супроводжуватися визнаним усіма державами-учасницями Конвенції митним документом (книжкою МДП), прийнятим до оформлення в державі відправлення і який є документом контролю в державах відправлення, транзиту і призначення (книжка МДП);

4) заходи митного контролю, прийняті в державі відправлення, повинні визнаватися всіма країнами транзиту і призначення (взаємне визнання заходів митного контролю);

5) доступ до процедури МДП для національних об'єднань (дозвіл на видачу книжок МДП) фізичних і юридичних осіб (дозвіл на використання книжок МДП) повинний контролюватися уповноваженими національними органами (контрольований доступ).

8. Конвенція МДП стосується перевезень вантажів, які виконуються без їх проміжного перевантаження, дорожніми транспортними засобами, складами дорожніх транспортних засобів або в контейнерах з перетином одного чи кількох кордонів з митниці країни відправлення однієї Договірної сторони в митницю країни призначення іншої Договірної сторони або тієї самої Договірної сторони за умови, що вся процедура МДП або певна її частина від початку до кінця здійснюється автомобільним транспортом.

9. Як правило, вантажі, що перевозяться з дотриманням процедури, звільняються від митного огляду в пунктах пропуску через митний кордон України, крім деяких випадків.

10. Митний огляд вантажів, що перевозяться з дотриманням процедури МДП, здійснюються у таких випадках:

— за наявності достатніх підстав (оперативної інформації митниць, відділення (служби) по боротьбі з контрабандою та порушеннями митних правил, правоохоронних органів тощо) уважати, що в транспортному засобі містяться предмети контрабанди або предмети, які безпосередньо є об'єктами порушення митних правил;

— за наявності підстав уважати, що в запломбованих дорожніх транспортних засобах чи контейнерах містяться вантажі, незазначені у вантажному маніфесті книжки МДП;

— при потребі уточнення опису вантажів при ввезенні їх на митну територію України, якщо це уточнення може значно вплинути на порядок пропуску цього вантажу через пункт пропуску через державний кордон.

11. За умови отримання книжки МДП.

12. Згідно з Угодою між ДМСУ й Асоціацією міжнародних автомобільних перевізників України від 30 липня 1999 р. книжки МДП видає Асоціація.

13. Процедура МДП застосовується за умови, що вантажі:

— перевозяться із застосуванням книжки МДП, заповненої та оформленої відповідно до положень Конвенції МДП і Порядку;

— забезпечуються фінансовою гарантією гарантійного об'єднання;

— перевозяться дорожніми транспортними засобами, складами дорожніх транспортних засобів або в контейнерах, що допущені до перевезень під митними печатками й пломбами, за наявності Свідоцтва про допущення дорожнього транспортного засобу до перевезення вантажів під митними печатками й пломбами (за винятком перевезень великовагових чи громіздких вантажів).

14. Книжка МДП не приймається до митного оформлення, якщо:

— сума митних зборів і податків, що підлягають сплаті за вантаж, який буде вивозитись з застосуванням книжки МДП,

еквівалентна 50 000 дол. США в національній валюті України в перерахунку за курсом НБУ на день подання книжки МДП до оформлення;

— у гр. 9 титульної сторінки обкладинки не зазначено номер та термін дії Свідоцтва про допущення дорожнього транспортного засобу до перевезення вантажів під митними печатками й пломбами;

— у гр. 3 титульної сторінки обкладинки не зазначено держателя книжки, код за ЄДРПОУ для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності (номер за Свідоцтвом — для фізичних осіб), а також відсутні відтиск печатки й підпис відповідальної особи гарантійного об'єднання та підпис секретаря Міжнародного союзу автомобільного транспорту;

— у гр. 8 титульної сторінки обкладинки не зазначено державні реєстраційні номери дорожніх транспортних засобів;

— у гр. 9 Вантажного маніфесту (Manifesto de marchandises) аркушів книжки МДП не зазначено кількість вантажних відділень або контейнерів, розпізнавальних знаків та номерів вантажних місць або предметів;

— у гр. 10 Вантажного маніфесту не зазначено число і рід вантажних місць чи предметів, що перевозяться в складі вантажу, відсутній опис вантажу;

— у гр. 11 Вантажного маніфесту не проставлено вагу вантажу;

— ця книжка МДП не належить перевізнику, який здійснює перевезення вантажу, тобто дані, зазначені в гр. 3 титульної сторінки обкладинки книжки МДП, не збігаються з даними, зазначеними в товаросупровідних документах; для резидентів — також у разі, якщо дані, зазначені в гр. 3, не збігаються з даними, зазначеними в реєстраційних документах на транспортний засіб. Це правило не поширюється на причепа та напівпричепа, які зареєстровані в Україні або за її межами й можуть використовуватися перевізниками на підставі договору оренди, генерального доручення та інших договорів;

— термін дії книжки МДП закінчився до моменту подання її митниці, де починається міжнародне перевезення за процедурою МДП;

— у перевізника відсутнє Свідоцтво про допущення дорожнього транспортного засобу до перевезення вантажів під мит-

ними печатками й пломбами або термін його дії закінчився (крім випадків перевезення великовагових або громіздких вантажів);

— для перевезення вантажів під митним забезпеченням використовується транспортний засіб або контейнер, які на момент здійснення такого перевезення не відповідають вимогам, що були підставою для видачі Свідоцтва про допущення до рожнього транспортного засобу до перевезення вантажів під митними печатками й пломбами;

— у книжці МДП виявлено підчищення та виправлення даних, непередбачених п. 4.7.1 цього Порядку, сліди виправлення даних, унесених до граф.

15. Друкуються французькою мовою, за винятком невід- ривних жовтих листків № 1 і № 2 та Правил користування книжкою МДП, які друкуються англійською мовою або мовою держав-учасниць Конвенції МДП на внутрішніх сторінках об- кладинки книжки МДП.

16. Уповноважена Асоціація встановлює термін дії книжки МДП, який не може бути продовжений. Дата його закінчення зазначається в гр. 1 титульної сторінки обкладинки. Якщо книжка МДП була прийнята для оформлення митницею краї- ни відправлення в останній день терміну її дії чи до цієї дати, то вона є дійсною до закінчення перевезення з застосуванням процедури МДП.

До глави 6

1. Митний перевізник — це підприємство, яке здійснює пе- ревозення між митними органами товарів, без застосування при цьому заходів гарантування доставки товарів до митного органу призначення, передбачених п. 1, 2 та 4 першої части- ни ст. 161 МКУ (надання власником товарів (уповноваженою ним особою) гарантій митним органам, охорона та супровод- ження товарів митними органами, перевезення на умовах конвенції МДП)), і має ліцензію на право здійснення діяль- ності митного перевізника, видану спеціально уповноваже- ним центральним органом виконавчої влади в галузі митної справи (ДМСУ).

2. Основними завданнями митних ліцензійних складів є:

- сприяння розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні та зближення з існуючою світовою практикою;
- створення умов для підготовки імпортних товарів для використання їх на території України;
- зниження витрат, пов'язаних із переміщенням товарів через митний кордон України.

3. Митні ліцензійні склади можуть бути відкритого або закритого типу.

Митний ліцензійний склад відкритого типу — це митний ліцензійний склад, який може використовувати для зберігання товарів будь-який суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності.

Митний ліцензійний склад закритого типу — це митний ліцензійний склад, який використовується для зберігання товарів, що належать власнику складу. Особа, яка має намір відкрити та експлуатувати митний ліцензійний склад (далі — МЛС) відкритого типу, повинна мати свідоцтво про визнання підприємства декларантом.

До глави 7

1. Митний режим — це сукупність норм, встановлених законами України з питань митної справи, що залежно від заявленої мети переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України визначають порядок такого переміщення та обсяг митних процедур, які при цьому здійснюються.

2. Імпорт — митний режим, відповідно до якого товари ввозяться на митну територію України для вільного обігу без обмеження строку їх перебування на цій території та можуть використовуватися без будь-яких митних обмежень.

3. Реімпорт — митний режим, відповідно до якого товари, що походять з України та вивезені за межі митної території України згідно з митним режимом експорту, не пізніше ніж у встановлений законодавством строк ввозяться на митну територію України для вільного обігу на цій території.

4. Експорт — митний режим, відповідно до якого товари вивозяться за межі митної території України для вільного обігу без зобов'язання про їх повернення на цю територію та без

встановлення умов їх використання за межами митної території України.

5. Реекспорт — митний режим, відповідно до якого товари, що походять з інших країн, не пізніше ніж у встановлений законодавством строк з моменту їх ввезення на митну територію України вивозяться з цієї території в режимі експорту.

6. Транзит — митний режим, відповідно до якого товари і транспортні засоби переміщуються під митним контролем між двома митними органами або в межах зони діяльності одного митного органу без будь-якого використання таких товарів і транспортних засобів на митній території України.

7. Тимчасове ввезення (вивезення) — митний режим, відповідно до якого товари можуть ввозитися на митну територію України чи вивозитися за межі митної території України з обов'язковим наступним поверненням цих товарів без будь-яких змін, крім природного зношення чи втрат за нормальних умов транспортування.

8. Митний склад — митний режим, відповідно до якого ввезені з-за меж митної території України товари зберігаються під митним контролем без справляння податків і зборів та без застосування до них заходів нетарифного регулювання й інших обмежень у період зберігання, а товари, що вивозяться за межі митної території України, зберігаються під митним контролем після митного оформлення митними органами до фактичного їх вивезення за межі митної території України.

9. Спеціальна митна зона — це митний режим, відповідно до якого до товарів, які ввозяться на території відповідних типів спеціальних (вільних) економічних зон із-за меж митної території України, а також до товарів, які вивозяться з територій зазначених зон за межі митної території України, не застосовуються заходи тарифного і нетарифного регулювання, якщо інше не передбачено законом.

10. Магазин безмитної торгівлі — митний режим, відповідно до якого товари, а також супутні товарам роботи, не призначені для споживання на митній території України, перебувають та реалізуються під митним контролем у пунктах пропуску на митному кордоні України, відкритих для міжнародного сполучення, інших зонах митного контролю, визначених мит-

ними органами України, без справляння мита, податків, установлених на експорт та імпорт таких товарів, та без застосування заходів нетарифного регулювання.

11. Переробка на митній території України — митний режим, відповідно до якого ввезені на митну територію України товари, що походять з інших країн, піддаються у встановленому законодавством порядку переробці без застосування до них заходів нетарифного регулювання, за умови вивезення за межі митної території України продуктів переробки відповідно до митного режиму експорту.

12. Переробка за межами митної території України — митний режим, відповідно до якого товари, що перебувають у вільному обігу на митній території України, вивозяться без застосування заходів тарифного та нетарифного регулювання з метою їх переробки за межами митної території України та наступного повернення в Україну.

13. Знищення або руйнування — митний режим, відповідно до якого товари, ввезені на митну територію України, знищуються під митним контролем чи приводяться у стан, який виключає їх використання, без справляння податків, установлених на імпорт, а також без застосування заходів нетарифного регулювання до товарів, що знищуються або руйнуються.

14. Відмова на користь держави — митний режим, відповідно до якого власник відмовляється від товарів, що перебувають під митним контролем, без будь-яких умов на свою користь. У режимі відмови на користь держави на товари не нараховуються і не справляються податки і збори, а також не застосовуються заходи нетарифного регулювання.

До глави 8

1. Зовнішньоекономічний договір (контракт) — це матеріально оформлена угода двох або більше суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності (суб'єктів ЗЕД) та їх іноземних контрагентів, спрямована на встановлення, зміну або припинення їх взаємних прав та обов'язків у зовнішньоекономічній діяльності.

2. До умов, які обов'язково повинні бути передбачені в договорі (контракті) та становлять основу додержання його форми, належать:

— назва, номер договору (контракту), дата та місце його укладення;

— преамбула;

— предмет договору (контракту);

— кількість та якість товару;

— базисні умови поставки товарів;

— ціна та загальна вартість договору (контракту);

— умови платежів;

— умови приймання-здавання товару (робіт послуг);

— упаковка та маркування;

— форс-мажорні обставини;

— санкції та рекламації;

— урегулювання спорів у судовому порядку;

— місцезнаходження (місце проживання), поштові та платіжні реквізити сторін.

3. У зовнішньоекономічному договорі (контракті) обов'язково мають бути:

— назва, номер договору (контракту), дата та місце його укладення;

— преамбула;

— предмет договору (контракту);

— кількість та якість товару;

— базисні умови поставки товарів;

— ціна та загальна вартість договору (контракту);

— умови платежів;

— умови приймання-здавання товару;

— упаковка та маркування;

— форс-мажорні обставини;

— санкції та рекламації;

— урегулювання спорів у судовому порядку;

— місцезнаходження (місце проживання), поштові та платіжні реквізити сторін.

4. Бартерна операція — це один із видів експортно-імпорتنих операцій, оформлених договором між суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності України та іноземним контрагентом, що передбачає збалансований за вартістю обмін товарами, неопосередкований рухом коштів.

5. За договором комісії комісіонер укладає угоди від свого імені, а за договором доручення повірений виступає від імені довірителя. Договір комісії завжди оплатний, а договір доручення може бути оплатним чи безоплатним.

6. Фінансовий та оперативний лізинг.

7. Договір консигнації.

До глави 9

1. *Сертифікація сільгосппродукції.* Ввезення та митне оформлення товару передбачає подання митному органу сертифіката відповідності або свідоцтва про визнання іноземного сертифікату, які видаються Держстандартом України або уповноваженим (акредитованим) ним органом.

Фітоконтроль. Підставою для переміщення через митний кордон України підкарантинних матеріалів і об'єктів є фітосанітарний сертифікат, що видається органами з карантину і захисту рослин країни-експортера. При ввезенні в Україну таких товарів додатково вимагається наявність карантинного дозволу на імпорт, що видається Головердержінспекцією з карантину рослин України.

Використання підкарантинних матеріалів і об'єктів дозволяється лише після отримання результатів огляду та фітосанітарної експертизи, про що робиться відмітка у товаросупровідних (товаротранспортних) документах.

Радіологічний контроль. Здійснюється уповноваженими підрозділами Мінприроди України з метою недопущення незаконного переміщення через митний кордон України радіоактивно забруднених речовин та ядерних матеріалів. Підтвердженням факту проведення радіологічного контролю є наявність в товаросупровідних документах позначки "Радіологічний контроль" або позначки "Екологічний контроль". Здійснення попереднього документального контролю відноситься до компетенції органів охорони державного кордону.

Санітарний контроль на кордоні. Ввезення в Україну вказаного товару передбачає здійснення попереднього документального контролю митними органами в пункті пропуску на кордоні за умови пред'явлення санітарно-епідеміологічного висновку на товар або наявності товару у переліку, затвердже-

ному Висновком державної санітарно-епідеміологічної експертизи.

Санітарно-епідеміологічний висновок. Ввезення в Україну сировини, продукції (виробів, обладнання, технологічних ліній тощо) можливе лише за наявності даних щодо безпеки для здоров'я населення. Перелік та зміст цих даних встановлюється головним державним санітарним лікарем. У разі відсутності зазначених даних ввезення, реалізація та використання продукції закордонного виробництва дозволяється лише після отримання позитивного висновку державної санітарно-епідеміологічної експертизи.

Санітарно-епідеміологічний висновок видається підрозділами МОЗ України та є однією з підстав для митного оформлення товару. Наявність такого висновку є підставою для проведення попереднього документального контролю митними органами в пунктах пропуску.

2. Ні, не потрібно, оскільки екологічний контроль товарної продукції на митній території України здійснюється один раз.

3. Ні, не можуть, тому що за кожним товаром встановлюється тільки один вид квоти.

4. Посадова особа митниці складає протокол про порушення митних правил, передбачений ст. 330 МКУ.

5. Ні, не може, бо митне оформлення товарів здійснюється тільки в тій митниці, яка зазначена в ліцензії.

6. *Сертифікація.* Митне оформлення підконтрольного товару передбачає подання митному органу сертифіката відповідності або свідоцтва про визнання іноземного сертифіката (видається Держстандартом України або вповноваженим ним органом).

Радіологічний контроль. Здійснюється уповноваженими підрозділами Мінприроди України з метою недопущення незаконного переміщення через митний кордон України радіоактивно забруднених речовин та ядерних матеріалів. Підтвердженням факту проведення радіологічного контролю є наявність в товаросупровідних документах позначки "Радіологічний контроль" або позначки "Екологічний контроль". Здійснення попереднього документального контролю відноситься до компетенції органів охорони державного кордону.

Санітарно-епідеміологічний висновок. Ввезення в Україну сировини, продукції (виробів, обладнання, технологічних ліній тощо) можливе лише за наявності даних щодо безпеки для здоров'я населення. Перелік та зміст цих даних встановлюється головним державним санітарним лікарем. У разі відсутності зазначених даних ввезення, реалізація та використання продукції закордонного виробництва дозволяється лише після отримання позитивного висновку державної санітарно-епідеміологічної експертизи.

Санітарно-епідеміологічний висновок видається підрозділами МОЗ України та є однією з підстав для митного оформлення товару. Наявність такого висновку є підставою для проведення попереднього документального контролю митними органами в пунктах пропуску.

7. Сертифікація сільгосппродукції. Ввезення та митне оформлення товару передбачає подання митному органу сертифіката відповідності або свідоцтва про визнання іноземного сертифікату, які видаються Держстандартом України або уповноваженим (акредитованим) ним органом.

Фітоконтроль. Підставою для переміщення (ввезення, вивезення) через митний кордон України підкарантинних матеріалів і об'єктів є фітосанітарний сертифікат, що видається органами з карантину і захисту рослин країни-експортера. При ввезенні в Україну таких товарів додатково вимагається наявність карантинного дозволу на імпорт, що видається Головдержінспекцією з карантину рослин України.

Використання підкарантинних матеріалів і об'єктів дозволяється лише після отримання результатів огляду та фітосанітарної експертизи, про що робиться позначка у товаросупровідних (товаротранспортних) документах

Радіологічний контроль. Здійснюється уповноваженими підрозділами Мінприроди України з метою недопущення незаконного переміщення через митний кордон України радіоактивно забруднених речовин та ядерних матеріалів.

Підтвердженням факту проведення радіологічного контролю є наявність в товаросупровідних документах позначки "Радіологічний контроль" або позначки "Екологічний контроль". Здійснення попереднього документального контролю

відноситься до компетенції органів охорони державного кордону.

Санітарний контроль на кордоні. Ввезення в Україну вказаного товару передбачає здійснення попереднього документального контролю митними органами в пункті пропуску на кордоні за умови пред'явлення санітарно-епідеміологічного висновку на товар або наявності товару у переліку, затвердженому Висновком державної санітарно-епідеміологічної експертизи.

Санітарно-епідеміологічний висновок. Ввезення в Україну сировини, продукції (виробів, обладнання, технологічних ліній тощо) можливе лише за наявності даних щодо безпеки для здоров'я населення. Перелік та зміст цих даних встановлюється головним державним санітарним лікарем. У разі відсутності зазначених даних ввезення, реалізація та використання продукції закордонного виробництва дозволяється лише після отримання позитивного висновку державної санітарно-епідеміологічної експертизи. Санітарно-епідеміологічний висновок видається підрозділами МОЗ України та є однією з підстав для митного оформлення товару. Наявність такого висновку є підставою для проведення попереднього документального контролю митними органами в пунктах пропуску.

До глави 10

1. Основні принципи, цілі, права та обов'язки країн у сфері захисту прав інтелектуальної власності відображені в Угоді про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС), яка була прийнята у 1994 р.

2. Дія Положення про порядок реєстрації та переміщення через митний кордон України товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 квітня 2001 р. № 412, розповсюджується на товари, що містять об'єкти права інтелектуальної власності, які імпортуються чи експортуються українськими та іноземними суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності незалежно від форми власності і видів діяльності та підлягають включенню до реєстру товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності, який складається ДМСУ.

3. Митний орган має право здійснити митне оформлення об'єкта права інтелектуальної власності, митне оформлення якого зупинено, у таких випадках:

— у разі визнання недостатніми поданих правовласником або його представником доказів, при цьому митний орган надсилає правовласнику або його представнику мотивоване рішення;

— у разі подання правовласником або його представником заяви на ім'я керівника митного органу про відкликання клопотання у зв'язку з самостійним урегулюванням питання порушення прав правовласника з власником об'єкта прав інтелектуальної власності;

— після закінчення терміну зупинення митного оформлення об'єкта права інтелектуальної власності за умови відсутності ухвали суду про порушення провадження у справі.

4. Відповідно до ст. 345 МКУ ввезення на митну територію України або вивезення за межі цієї території з комерційною метою товарів з порушенням прав інтелектуальної власності, що охороняються законом, тягне за собою накладення штрафу на громадян у розмірі від 10 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією контрафактних товарів, а на посадових осіб підприємств — від 30 до 150 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією контрафактних товарів. Якщо протягом терміну зупинення митного оформлення, контрафактність товарів буде підтверджена, митний орган в установленому МКУ порядку порушує справу про порушення митних правил, а товари — безпосередні предмети правопорушення — вилучаються у порядку, встановленому МКУ.

До глави 11

1. Оскільки товар "Е" передається імпортеріві (продаж не відбувся у час їх імпортування), то вартість за ціною договору щодо товарів, які імпортуються (вартість операції) є неприйнятною як основа оцінки митної вартості. Митна служба має перейти до застосування наступного методу оцінки — за ціною договору щодо ідентичних товарів (метод 2), а потім — за ціною договору щодо подібних (аналогічних) товарів (метод 3).

Згідно з вимогами статей МКУ, що стосуються методів 2 і 3, оцінка різних видів спаржі повинна ґрунтуватися на продажу одного комерційного рівня і приблизно однакової кількості, що й того її виду, який оцінюється, та час їх експорту повинен збігатися з часом експорту оцінюваного виду спаржі або бути максимально наближеним до нього.

Усі три види експортувалися до або після тридцяти днів від дати експортування, тобто можна розглядати усі імпортовані товари як такі, що були експортовані одночасно або приблизно в один час.

Своїм твердженням стосовно того, що спаржа виду “G” відібрана з найкращої спаржі, вирощуваної виробником, імпортер намагається показати, що його спаржа “E” не є ідентичною або подібною до спаржі “C”, тобто з комерційного погляду його спаржа не може бути замінена спаржею виду “G”. Так як імпортером не було надано ніякої документації на підтвердження характеристик спаржі “E”, які б свідчили, що вона не може бути замінена у комерційному плані спаржею “G”, то правильно було б вважати, що спаржу “E” та “G” можна розглядати як “ідентичні товари” через наявність однакових фізичних характеристик, якості та репутацію на ринку. З погляду цієї імпоротної операції спаржа “G” може слугувати основою для застосування методу за ціною договору щодо ідентичних товарів.

Немає підстав для внесення поправок щодо вартості сорту “G” у зв’язку з витратами на пакування для того, щоб вносити їх до оцінки вартості спаржі “E”. Доречними поправки на пакування були б лише у разі наявності різних комерційних рівнів продажу.

Оцінку митної вартості сорту “D” не здійснювали, тому не має підстав брати ціну, зазначену у рахунку-фактурі чи прайс-листі за основу для оцінки вартості спаржі “E”.

Таким чином, при визначенні митної вартості спаржі “E” за ціною договору щодо ідентичних товарів, митна служба може використати вартість договору на поставку сортів “G” чи “K”. Звичайно, це передбачає, що в ході попередніх оцінок митною службою були прийняті вартості торговельних операцій як із сортом “G”, так із сортом “K”.

Статті МКУ, що стосуються методів 2 і 3, передбачають використання найнижчої з раніше прийнятих вартостей за ціною договору щодо товарів, які імпортуються.

Отже, зазначена спаржа "Е" оцінюється у 7 ум. од. за 12-кілограмовий ящик, що є раніше прийнятою вартістю торговельної операції для спаржі сорту "К".

2. а.

3. б.

4. а.

5. в.

6. б.

7. в.

8. а.

9. Враховуючи зміну коду товару сировини з 3302 та 2918 на код 1904 переробка товару вважається достатньою і Словацьчина є країною походження кукурудзяних паличок.

10. Враховуючи, що операції з підготовки товарів до продажу не відповідають критерію достатньої переробки, Польща не може вважатись країною походження зазначеного товару.

11. Приклад заповнення гр. 47 ВМД.

Вид	Основа нарахування, грн	Ставка, %	Сума, грн	СП
020	74 000,16	2	1480,00	01

12. Приклад заповнення гр. 47 ВМД.

Вид	Основа нарахування, кг	Ставка, євро/кг	Сума, грн	СП
020	20 250	0,3	37 102,88	01

13. У цьому випадку застосовується специфічна ставка ввізного мита, бо при застосуванні адвалерної ставки сума мита становить 72 000 грн, що менше ніж 0,8 євро за 1 кг.

Приклад, заповнення гр. 47 ВМД.

Відповіді на запитання для перевірки знань

Вид	Основа нарахування, кг	Ставка, євро/кг	Сума, грн	СП
020	15 100	0,8	73 778,24	01

14. У цьому випадку застосовується адвалерна ставка ввізного мита, оскільки при застосуванні специфічної ставки сума мита становить 49 226,21 грн, що менше 30 % від митної вартості товару.

Приклад заповнення гр. 47 ВМД.

Вид	Основа нарахування, грн	Ставка, %	Сума, грн	СП
020	190 000	30	57 000	01

15. Сума акцизного збору, який підлягає сплаті, становить 186,78 грн.

Приклад заповнення гр. 47 ВМД.

Вид	Основа нарахування, см ³	Ставка, євро/см ³	Сума, грн	СП
027	1499	0,02	186,78	01

16. До основи нарахування входить лише митна вартість, що становить 25 300,00 грн (гр. 45 ВМД), тому що мито у цьому випадку нараховується умовно ("06" СП) відповідно до Міжурядової угоди між Україною та Російською Федерацією про вільну торгівлю від 24 червня 1993 р.

Розрахунок ПДВ провадиться за формулою:

$$C_{\text{пдв}} = B \cdot П : 100.$$

У цьому разі $25\,300,00 \cdot 20 : 100 = 5060,00$ грн.

Приклад заповнення гр. 47 ВМД.

Вид платежу	Основа нарахування, грн	Ставка, %	Сума, грн	СП
028	25 300,00	20	5060,00	01

17. Обчислення основи нарахування проводиться за формулою $(B + C_m)$, що в цьому разі становить 3594,35 грн (митна вартість гр. 45 ВМД) + 179,72 грн (імпортне мито "020"вид) = 3774,07 грн.

Розрахунок ПДВ проводиться за формулою:

$$C_{\text{ПДВ}} = (B + C_m) \cdot П : 100.$$

У цьому разі $3774,07 \cdot 20 : 100 = 754,81$ грн.

Приклад заповнення гр. 47 ВМД.

Вид платежу	Основа нарахування, грн	Ставка, %	Сума, грн	СП
028	3774,07	20	754,81	01

До глави 12

1. Дипломатичні представництва іноземних держав на території України не звільняються від плати за митне оформлення товарів, якщо воно здійснюється поза місцями розташування митних органів або поза робочим часом, встановленим для митних органів (ст. 286 МКУ).

2. Товари, призначені для офіційного (службового) користування представництв іноземних держав та міжнародних організацій, підлягають декларуванню митним органам та пропускаються в Україну в режимі імпорту (ст. 297 МКУ).

3. На працівників обслуговуючого персоналу консульської установи, а також на членів їхніх сімей, які не є громадянами України та не проживають в Україні постійно, можуть поширюватися митні пільги, що надаються відповідному персоналу дипломатичного представництва іноземної держави на основі спеціальної угоди України з іноземною державою, виходячи з

принципу взаємності стосовно кожної окремої держави (частина друга, ст. 290 МКУ).

4. Митний огляд здійснюється, якщо є достатні підстави вважати, що особистий багаж глави дипломатичного представництва іноземної держави містить товари, не призначені для особистого користування, або товари, ввезення (вивезення) яких заборонене законом чи регулюється карантинними та іншими спеціальними правилами. Такий огляд повинен здійснюватися тільки в присутності названих у статті закону осіб або їх уповноважених представників та за письмовим розпорядженням керівника чи заступника керівника відповідного митного органу. На митному посту допускається також проведення огляду за письмовим розпорядженням керівника посту або його заступника (частина друга, ст. 287 МКУ).

5. Товари, що не підлягають відчуженню на території України та призначені для службового користування представництв іноземних фірм в Україні, декларуються митним органам на строк до 3 років з моменту акредитації цих представництв під зобов'язання про зворотне вивезення. Питання продовження цього строку тимчасового ввезення вирішується митним органом, в зоні діяльності якого розташоване відповідне представництво іноземної фірми. Товари, тимчасово ввезені під зобов'язання про зворотне вивезення, не можуть бути передані у володіння або користування іншим особам (ст. 298 МКУ).

6. Дипломатична пошта та консульська валіза іноземних держав, що переміщуються через митний кордон України, не підлягають ні розпечатуванню, ні затриманню. За наявності достатніх підстав вважати, що консульська валіза містить не тільки зазначені вище товари, митний орган може зажадати розпечатання валізи уповноваженими особами цієї іноземної держави у присутності посадових осіб митного органу. У разі відмови від розпечатання така валіза повертається до місця відправлення. Всі місця, що становлять дипломатичну пошту та консульську валізу, повинні мати видимі зовнішні ознаки, що свідчать про їхній характер (ст. 291 МКУ).

7. Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 р. (ст. 36, 37), Віденська конвенція про консульські зносини 1963 р. (ст. 50, 62), Віденська конвенція про представництво держав у

їх відносинах із міжнародними організаціями універсального характеру 1975 р. (ст. 35, 36), Конвенція про спеціальні місії 1969 р. (ст. 35).

До глави 13

1. Перший етап (1992—1998 рр.): учасник зовнішньоекономічної діяльності подавав до митного органу паперовий примірник ВМД.

Другий етап (1998—2001 рр.): розпочато впровадження в митних органах відомчої системи електронної пошти.

Третій етап (2001—2005 рр.): впровадження в митних органах ЄАІС ДМСУ трирівневої системи “клієнт — сервер” з доступом користувачів до ресурсів серверів центральної бази даних через веб-сервер.

Четвертий етап (з 2005 р. дотепер): впровадження Автоматизованої системи митного оформлення “Інспектор-2006” з елементами аналізу ризиків.

2. Головною метою інформатизації ДМСУ є створення на основі сучасних інформаційних технологій, програмних, технічних засобів та високошвидкісних наземних каналів зв'язку з урахуванням світових досягнень у цій сфері інформаційної інфраструктури, спроможної забезпечувати інформаційну підтримку основних напрямів діяльності Митної служби України, сприяти вирішенню комплексу найважливіших поточних і перспективних завдань, що вирішують митні органи.

3. Основним призначенням ЄАІС є підвищення ефективності функціонування Митної служби України в цілому за рахунок обґрунтованого вибору сучасних технічних і програмних засобів, архітектури і технологій та підвищення рівня автоматизації основних процесів діяльності митних органів.

4. “Електронна митниця” — це багатофункціональна комплексна система, яка використовується у митних органах країни та поєднує інформаційно-комунікативні технології з сукупністю механізмів їх застосування і дає можливість підвищити якість митного регулювання та вдосконалити митне адміністрування з метою забезпечення митної безпеки держави шляхом:

— технологічної підтримки безперервного двостороннього потоку електронної інформації від органів державної влади, суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, митних адміністрацій інших держав до митної адміністрації країни, його накопичення та обробки;

— впровадження новітніх процедур автоматизації процесів митного контролю і оформлення та їх супроводження;

— створення та технічної підтримки організаційно-технічних систем для функціонування всеохоплюючих автоматизованих процедур оцінювання якості виконання митної справи;

— інформаційного забезпечення правоохоронної діяльності, контролю за переміщенням товарів та інших функцій, які покладені на митні органи.

5. Сучасний етап охоплює створення механізмів, які реалізують інформаційні технології митного оформлення та контролю за митною діяльністю.

Залежно від функцій, які виконує орган, що відповідає за створення та роботу електронного інформаційного середовища в митній службі, змінюється його структура та повноваження. Зміну та розширення електронно-інформаційного комплексу, що є головним функціональним елементом цього органу, можна подати як перехід від інформаційного сховища до інформаційно-довідкової системи, яка, в свою чергу, потребує перетворення в автоматизовану виконавчо-контрольну.

6. Статистика зовнішньої торгівлі — галузь економічної статистики, що характеризує обсяги й динаміку зовнішньої торгівлі, її географічний розподіл, товарний склад, частку країн у товарообігу, значення зовнішньої торгівлі для країни. Статистика зовнішньоекономічних зв'язків вивчає результати, форми і методи торговельно-економічного, науково-технічного співробітництва, а також кредитних і валютно-фінансових взаємовідносин, співробітництво в галузі міжнародних перевезень та ін. Серед різних форм зовнішньоекономічних зв'язків найважливішою та найрозповсюдженішою є зовнішня торгівля. Дані цієї галузі широко використовуються при розробці цільової зовнішньоекономічної політики та її здійсненні.

7. Звітні дані базуються на зведеннях транспортних і товарних документів, які надходять від учасників зовнішньоторго-

вельної діяльності. Вихідними даними при формуванні митної статистики зовнішньої торгівлі є повідомлення, що містяться у ВМД, які заповнюються при митному оформленні товарів. Включаються всі товари, ввезення і вивезення котрих змінює матеріальні ресурси держави. Велике значення має питання про ціни, за якими враховуються експортні та імпорتنі товари. На основі даних аналізується динаміка торгівлі держави з іншими країнами. Дані використовуються для розрахунків бюджетної ефективності експорту-імпорту.

8. Основними завданнями митної статистики є забезпечення об'єктивного та достовірного обліку даних про переміщення товарів через митний кордон України; збирання формування, опрацювання, узагальнення, всебічний аналіз та зберігання статистичної інформації з питань митної справи та зовнішньої торгівлі товарами; подання статистичної, довідкової, аналітичної інформації з питань митної справи та зовнішньої торгівлі товарами органам державної влади в порядку, встановленому законом; захист статистичної інформації, яка відповідно до законодавства України не підлягає розголошенню.

9. Складовими спеціальної митної статистики є:

— статистика декларування, яка містить відомості про переміщувані через митний кордон України товари, транспортні засоби, предмети, що підлягають декларуванню митним органам, про мету їх переміщення через митний кордон України;

— статистика справляння податків і зборів, яка містить відомості про суми нарахованих та сплачених податків і зборів при переміщенні через митний кордон України товарів, транспортних засобів, предметів;

— статистика з питань боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил, яка містить відомості про виявлені митними органами порушення митних правил, про результати розгляду справ про порушення митних правил судовими органами, про вилучені митними органами товари, транспортні засоби, предмети, про результати взаємодії з правоохоронними органами тощо;

— статистика пасажиропотоків, яка містить відомості про кількість фізичних осіб, що перетинають митний кордон України;

— статистика міжнародних перевезень, яка містить відомості про переміщення через митний кордон України окремих видів транспортних засобів, що використовуються для перевезень товарів, транспортних засобів, предметів, громадян;

— інші види спеціальної митної статистики, які містять відомості з кадрових питань, з питань боротьби з правопорушеннями в митних органах, з адміністративно-господарських питань та інші відомості.

До глави 14

1. Пропуск товарів і транспортних засобів через митний кордон України — це дозвіл митного органу на переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України з урахуванням заявленої мети такого переміщення після проведення митних процедур.

2. Заборонено ввезення в Україну таких товарів:

— сильнодіючих, отруйних, радіоактивних, вибухових речовин, інших предметів, що можуть завдати шкоди здоров'ю або загрожувати життю населення та тваринного світу чи призвести до руйнування навколишнього середовища;

— друківаних матеріалів, кліше, негативів, відзнятих плівок, фотографічних знімків, кінострічок, відеозаписів, копій магнітної інформації для ЕОМ, рукописів, платівок та інших звукозаписів, малюнків та інших друкованих та образотворчих матеріалів, що містять пропаганду ідей війни, расизму, расової дискримінації й геноциду та іншу, що суперечить відповідним нормам Конституції України;

— предметів, вивезення яких заборонено відповідно до законодавства України;

— товарів, імпорт яких здійснюється з порушенням прав промисловості або інтелектуальної власності.

3. Не допускається вивезення громадянами за межі митної території України незалежно від загальної вартості:

— товарів, щодо яких відповідно до законодавства України застосовуються заходи тарифного та нетарифного регулювання експорту;

— товарів, на які встановлено державні дотації, крім предметів особистого користування;

— товарів промислового призначення (обладнання, комплектуючих виробів, матеріалів тощо) згідно з переліком, що визначається Кабінетом Міністрів України.

4. При ввезенні на митну територію України звільняються від оподаткування в тому числі: плодоовочева продукція, вирощена громадянами-резидентами на власних присадибних ділянках сумісних держав, за умови підтвердження кількості вирощеної продукції довідками органів місцевого самоврядування, права власності на такі ділянки, подання сертифіката відповідності або свідоцтва встановленого зразка про визначення сертифіката, що ввозиться в порядку та обсягах, які визначаються КМУ.

5. У разі, якщо особа не може самостійно відправити контейнер із домашніми речами при переїзді на постійне місце проживання в Україну, вона має право надати відповідне нотаріально засвідчене доручення іншій особі.

6. Вивезення громадянами, які переїжджають на постійне місце проживання до іншої держави, нагород, що залишилися від померлих батьків, можливе за умови подання документів, що підтверджують переїзд громадян на постійне місце проживання до іншої держави, свідоцтва про смерть, орденських книжок або нагородних посвідчень та документів, що підтверджують родинні зв'язки.

7. Не підлягають вивезенню з України такі культурні цінності:

- культурні цінності, що занесені до Державного реєстру національного культурного надбання;
- культурні цінності, включені до Національного архівного фонду;
- культурні цінності, включені до Музейного фонду України.

До глави 15

1. Відповідно до ст. 201 ККУ контрабанда — це переміщення товарів через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю, вчинене у ве-

ликих розмірах, а також незаконне переміщення історичних та культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, радіоактивних або вибухових речовин, зброї та боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї та боєприпасів до неї), а також контрабанда стратегічно важливих сировинних товарів, щодо яких законодавством встановлено відповідні правила вивезення за межі України.

2. Порівняно зі ст. 70 (Контрабанда) ККУ, що діяв в Україні до 1 вересня 2001 р., в новому кримінальному кодексі ст. 201 (Контрабанда) частково декриміналізована. Такі дії, як незаконне переміщення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, виділені в окрему ст. 305 КК.

3. Сутність суспільної небезпечності контрабанди полягає в тому, що:

- підривається державна монополія зовнішньої торгівлі, зменшується дохідна частина бюджету України;

- створюються умови для отримання контрабандистами значних нетрудових доходів;

- контрабанда підриває та деформує процеси нормального функціонування розподільчих суспільних відносин;

- у зв'язку з контрабандним ввезенням в Україну зброї та боєприпасів виникає загроза суспільної безпеки наших громадян;

- контрабанда валюти за кордон ослаблює економіку держави, зміцнює кримінальні угруповання, мафіозні структури;

- вивезення за кордон валютних цінностей у вигляді золота, срібла, металів платинової групи, природного дорогоцінного каміння підриває валютні та золоті резерви держави;

- підвищену суспільну небезпеку, особливо для молодого покоління становить контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів;

- контрабанда є одним із основних каналів вивезення за кордон національних історичних та культурних цінностей нашого народу, унікальних творів мистецтва;

- контрабанда має інтернаціональний характер, як одна з основних форм кримінальної діяльності організованої злочинності.

4. Ст. 201, 305 ККУ.

5. Через те, що в Перелік психотропних речовин, заборонених до перетинання митного кордону без спеціального документа, здебільшого входять медичні препарати, громадянин повинен пред'явити рецепт лікаря або інший документ, що підтверджує його хворобу і приписує йому вживання цього медичного препарату. В іншому випадку громадянина передають до правоохоронних органів для вирішення питання згідно з чинним законодавством.

6. Згідно ст. 102 МКУ та ст. 101 КПК України в митній системі України дізнання у справах про контрабанду здійснюють органи дізнання — ДМСУ та митні органи (митниці).

7. Для порушення кримінальної справи необхідно, щоб мали місце приводи, передбачені чинним кримінально-процесуальним законодавством, зокрема ст. 94 КПК України:

— заяви або повідомлення підприємств, установ, організацій, службових осіб, представників влади чи громадськості, а також окремих громадян;

— повідомлення представників влади, громадськості або окремих громадян, які затримали підозрювану особу на місці скоєння злочину або з речовими доказами;

— явка з повинною;

— повідомлення, опубліковані в пресі;

— безпосереднє виявлення органами дізнання, слідчим, прокурором або судом ознак злочину.

При цьому слід виходити з того, що кримінальна справа може бути порушена тільки у тих випадках, коли є достатні дані, що вказують на наявність ознак злочину.

8. Доказами в кримінальній справі є будь-які фактичні дані, на підставі яких у визначеному порядку орган дізнання встановлює наявність або відсутність суспільно небезпечного діяння, винність особи, яка вчинила це діяння, та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. Згідно з ст. 65 КПК України такі дані встановлюють за показанням свідків і підозрюваного, висновками експертів, речовими доказами, протоколами слідчих та судових дій та іншими документами.

9. Невідкладними слідчими діями, що запроваджуються в процесі дізнання є: огляд, обстеження, обшук, виїмка, опиту-

вання свідка, допит підозрюваного, затримання підозрюваного.

10. Ст. 201 ККУ (Контрабанда) та ст. 305 цього кодексу (Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів).

11. Наркотичні засоби — це включені до Переліку речовини природного чи синтетичного походження, препарати, рослини, які становлять небезпеку для здоров'я населення у разі зловживання ними (маріхуана, гашиш, макова соломка, кокаїн, героїн та ін.).

Психотропні речовини — це включені до Переліку речовини природного чи синтетичного походження, препарати, природні матеріали, які здатні викликати стан залежності та справляти депресивний або стимулюючий вплив на центральну нервову систему або викликати порушення сприйняття, емоцій, мислення, поведінки і становлять небезпеку для здоров'я населення у разі зловживання ними (клофелін, мексалін, група амфітамінів та ін.).

Прекурсори — це речовини та їх солі, що використовуються при виробництві, виготовленні наркотичних засобів і психотропних речовин, включених до Переліку.

Аналоги наркотичних засобів і психотропних речовин — це заборонені до обігу в Україні речовини природного чи синтетичного походження, не включені до Переліку, хімічна структура і властивості яких подібні до хімічної структури та властивостей наркотичних засобів і психотропних речовин, психоактивну дію яких ці речовини відтворюють.

12. Відповідно до законів України митні органи з метою виявлення джерел і каналів незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, осіб, які беруть участь у цьому, разом з іншими державними органами (підрозділами), що мають право здійснювати оперативно-розшукову діяльність, можуть використовувати метод контрольованого постачання зазначених засобів, речовин і прекурсорів. Порядок проведення контрольованого постачання визначається МКУ і відповідним нормативно-правовим актом спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі митної справи, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки

ки України, спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у справах охорони державного кордону України, погодженим із Генеральною прокуратурою України та Міністерством юстиції України. Контрольоване постачання є заходом протидії незаконному переміщенню через митний кордон України наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів. Законом України “Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними” від 15 лютого 1995 р. № 62/95-ВР встановлено, що: Державна митна служба України та державні органи (підрозділи), які мають право здійснювати оперативно-розшукову діяльність з метою виявлення джерел і каналів незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, осіб, які беруть участь в цьому, в кожному окремому випадку за домовленістю з відповідними органами іноземних держав або на підставі міжнародних договорів України можуть використовувати метод контрольованої поставки, тобто допускають під контролем і оперативним наглядом цих органів ввезення та вивезення з України чи транзит через її територію наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Підставою для здійснення контрольованого постачання наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів є достатня інформація про їх незаконне переміщення, а також інформація, що отримана в рамках ведення оперативно-розшукових справ щодо зайняття особою чи групою осіб наркобізнесом.

До глави 16

1. У діях ТОВ “ММММ” вбачаються наявні ознаки порушення митних правил, передбачені ст. 337, 338 МКУ.

2. Було допущено порушення митних правил, передбачене ст. 330 МКУ.

3. У діях фірми “СіГ” вбачаються наявні ознаки порушення митних правил, передбачені ст. 348, 354 МКУ.

4. З боку М.Б. Хасана вбачаються наявні ознаки порушення митних правил, передбачені ст. 332 МКУ.

5. З боку Р.Г. Іваненко вбачаються наявні ознаки порушення митних правил, передбачені ст. 353 МКУ.

6. З боку О.Д. Петренко вбачаються наявні ознаки порушення митних правил, передбачені ст. 351 МКУ.

7. Було здійснено порушення митних правил, передбачене ст. 352 МКУ, тобто митному органу подані як підстава для переміщення предметів документи, що є підставою для переміщення інших документів.

8. Провадження у справах про порушення митних правил є системою необхідних процесуальних заходів, запроваджуваних посадовими особами митних органів з метою своєчасного виявлення, припинення правопорушення, надання об'єктивної правової оцінки дій кожного учасника справи про порушення митних правил та притягнення винних до відповідальності.

9. Приводами, підставами для проведення митних розслідувань є:

— безпосереднє виявлення посадовими особами митних органів ПМП;

— повідомлення засобами масової інформації про факти митних правопорушень підприємствами, установами, службовими особами та громадянами;

— матеріали, що надійшли з правоохоронних органів;

— повідомлення та матеріали іноземних митних та правоохоронних служб.

10. Основними завданнями митних розслідувань є такі:

— виявлення та припинення правопорушень;

— своєчасне, повне та об'єктивне з'ясування обставин кожної справи про ПМП;

— забезпечення виконання постанов у справах;

— виявлення причин та умов, які сприяли скоєнню правопорушення;

— дотримання посадовими особами митних органів законності, вимог митного та чинного законодавства України під час проведення митних розслідувань.

11. Митні розслідування мають такі стадії:

— виявлення та припинення правопорушень, перевірка первинних повідомлень;

— розгляд матеріалів перевірки та прийняття рішення за ними;

— провадження необхідних митно-процесуальних дій за виявленим фактом;

- розгляд справи про ПМП;
- виконання постанови у справах про ПМП;
- направлення у відповідні правоохоронні органи матеріалів за належністю.

12. Митне розслідування проводиться в разі:

- безпосереднього виявлення службовими особами митних органів ПМП;
- повідомлення засобами масової інформації про факти митних правопорушень;
- виявлення матеріалів, які надійшли з правоохоронних органів;
- повідомлення та матеріали іноземних митних та правоохоронних органів.

13. За результатами розгляду матеріалів митним органом приймаються рішення про:

- порушення справи про ПМП;
- направлення матеріалів у інші органи за належністю;
- порушення кримінальної справи та проведення дізнання у справах про контрабанду;
- відмову в порушенні справи про ПМП;
- направлення повідомлення про злочин прокурору, органу досудового слідства.

14. Складаючи протокол про ПМП, потрібно вказати:

- дату та місце його складання;
- посаду, прізвище, ім'я та по батькові службової особи, яка склала протокол;
- необхідні для розгляду справи відомості про особу, яка порушила митні правила, якщо її встановлено;
- місце, час вчинення та сутність ПМП;
- дати посилання на статтю МКУ, що передбачає відповідальність за таке порушення:
- прізвища та адреси свідків, якщо вони є;
- пояснення особи, яка порушила митні правила;
- відомості щодо товарів, транспортних засобів, документів, вилучених згідно зі ст. 377 МКУ;
- інші необхідні для забезпечення всебічного, повного, об'єктивного вирішення справи відомості.

15. Постанова про накладення стягнення звернена до виконання митним органом України, що виніс постанову, після за-

кінчення терміну її оскарження (10 днів з дня винесення постанови), а в разі подання скарги на постанову митного органу — у день прийняття рішення судом про відмову в її задоволенні.

16. Сума штрафу має бути сплачена особою, яка вчинила порушення митних правил, не пізніше 15 діб з дня вручення або надіслання їй постанови, а в разі оскарження або опротестування такої постанови — не пізніше 15 днів з дня винесення рішення про залишення скарги або протесту без задоволення. Названа сума у валюті України або в іноземній валюті вноситься правопорушником у митний орган, який виніс постанову у справі, або в установи банків України.

17. У справі про ПМП суд (суддя) виносить одну із постанов, передбачених частиною першою ст. 391 МКУ. У разі, якщо за результатами перевірки законності та обґрунтованості постанови суду у справі про ПМП ця постанова буде скасована, а справа закрита, або стягнення за ПМП буде змінено, конфісковані товари, транспортні засоби, сума штрафу або її відповідна частина повертаються особі, яка притягалася до відповідальності, або її представникові. Якщо конфісковані товари, транспортні засоби не можна повернути, повертається їхня вартість за вирахуванням сум належних податків і зборів за ставками, що діяли на день конфіскації.

18. У справі про ПМП митний орган або суд (суддя), що розглядає справу, виносить одну з таких постанов:

- про проведення додаткової перевірки;
- накладення адміністративного стягнення;
- закриття провадження у справі;
- порушення кримінальної справи.

19. Адміністративні стягнення у вигляді попередження, штрафу можуть бути накладені не пізніше як через два місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні — два місяці з дня його виявлення. У разі відмови в порушенні кримінальної справи або її закриття, але за наявності в діях правопорушника ознак ПМП, стягнення у вигляді попередження, штрафу може бути накладено не пізніш як через місяць з дня прийняття рішення про відмову в порушенні кримінальної справи або про її закриття. Безпосередні предмети ПМП підлягають конфіскації незалежно від часу вчинення або виявлення ПМП.

20. Постанова митного органу про накладення стягнення за ПМП на осіб, які проживають або перебувають за межами України, виконується за рахунок майна цих осіб, що знаходиться на території України.

У разі відсутності в Україні майна, порядок виконання постанови митного органу про накладення на них стягнень визначається законодавством України та міжнародними договорами з державами, на території яких проживають або перебувають правопорушники.

До глави 17

1. Основи міжнародного митного співробітництва з питань митної справи закріплено в гл. V (ст. 34—39) МКУ від 11 липня 2002 р.

2. Співробітництво України з іноземними державами з митних питань здійснюється в таких формах:

— участь у відповідних багатосторонніх договорах в цій галузі;

— укладення двохсторонніх договорів із зацікавленими організаціями та іноземними державами про співробітництво і взаємодопомогу в митній справі;

— членство у Всесвітній митній організації та інших регіональних міжнародних митних організаціях і угрупованнях держав;

— фактичне, без офіційної участі у відповідних багатосторонніх договорах, дотримання Україною загальновизнаних в міжнародній практиці систем класифікації і кодування товарів, митних режимів, митної статистики, інших загальноприйнятих у міжнародних митних відносинах норм та стандартів;

— забезпечення виконання чинних міжнародних договорів України з митних питань.

3. У ст. 76 “Митниця” Угоди про партнерство та співробітництво закріплений принцип співробітництва з митних питань, включаючи зближення митного законодавства. Зокрема, у ній зазначено, що метою співробітництва є забезпечення виконання всіх положень, що мають бути прийняті, щодо торгівлі та положень про взаємовигідну торгівлю та досягнення

зближення української митної системи з митною системою Співтовариства.

Співробітництво, зокрема, включає:

- обмін інформацією;
- удосконалення методів роботи;
- запровадження об'єднаної номенклатури та єдиного “адміністративного документа”;
- взаємозв'язок між транзитними системами Співтовариства та України;
- спрощення перевірок та формальностей, які стосуються перевезення товарів;
- підтримку введення сучасних митних інформаційних систем;
- організацію семінарів і навчальних циклів.

Взаємодопомога між адміністративними органами у митних справах сторін здійснюється відповідно до положень Протоколу про взаємну допомогу з митних питань, що додається до цієї Угоди.

4. Всесвітня митна організація виконує такі функції:

- вивчення всіх питань стосовно митного співробітництва, якому договірні сторони погодилися сприяти згідно з основними цілями Конвенції про створення Ради митної співпраці;
- вивчення технічних аспектів митних систем та пов'язаних із ними економічних чинників, з метою запропонувати членам Ради практичні засоби досягнення якомога вищого рівня узгодженості і одноманітності;
- підготовка проектів конвенцій та поправок до конвенцій, а також внесення рекомендацій відносно їх прийняття зацікавленими членами;
- підготовлення рекомендацій, що забезпечують однакове тлумачення та застосування конвенцій, які були укладені у результаті роботи Ради та конвенцій, що стосуються номенклатури для класифікації товарів у митних тарифах і оцінки товарів у митних цілях, підготовлених Групою з вивчення можливостей створення Європейського митного союзу, а також здійснення з цією метою функцій, які йому можуть бути прямо надані цими конвенціями відповідно до їх положень;

— опрацювання рекомендацій з примирення, вирішення спорів з тлумачення та застосування конвенцій, зазначених вище;

— забезпечення поширення інформації, що стосується митного регулювання та процедур;

— співробітництво з іншими міжурядовими організаціями з питань, які належать до її компетенції.

Структура ВМО: керівний орган — Рада (щорічна сесія); постійно діючий виконавчий орган ВМО — Генеральний секретаріат; основні органи — це Політична комісія та Фінансовий комітет. Основні органи керуються рекомендаціями технічних комітетів, головні з них — Постійний технічний комітет, Комітет з номенклатури, Комітет з правового захисту, Комітет з Гармонізованої системи, Технічний комітет з оцінки товарів у митних цілях (Комітет працює сумісно з системою ГАТТ), Технічний комітет з правил походження товарів.

5. До основних міжнародних конвенцій, в яких України бере участь слід віднести:

— Міжнародну конвенцію щодо безпечних контейнерів (02.12.72). “Митна конвенція, що стосується контейнерів 1972 р.”;

— Конвенцію про створення Ради митного співробітництва 1950 р.;

— Митну конвенцію про перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП 1959 і 1975 рр.;

— Міжнародну конвенцію про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні правопорушень митного законодавства (Найробська конвенція) 9 червня 1977 р.

До глави 18

1. Державна служба в Україні — це професійна діяльність осіб, які займають посади в державних органах та їх апараті щодо практичного виконання завдань і функцій держави та одержують заробітну плату за рахунок державних коштів.

2. За вчинення дисциплінарних проступків до посадових осіб митної служби можуть бути застосовані такі види стягнень:

- зауваження;
- догана;
- затримання у присвоєнні чергового спеціального звання до одного року;
- пониження у спеціальному званні на один ступінь;
- попередження про неповну службову відповідність;
- звільнення з митних органів, спеціалізованих митних установ і організацій.

3. Вчинення посадовою особою корупційних діянь, якщо воно не містить складу злочину, тягне за собою адміністративну відповідальність у вигляді штрафу від двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і звільнення з посади або інше усунення від виконання функцій держави. Таким особам забороняється займати посади в державних органах та їх апараті протягом трьох років з дня їх звільнення.

Порушення посадовою особою спеціальних обмежень, установлених у ст. 5 Закону України "Про боротьбу з корупцією", якщо воно не містить складу злочину, тягне за собою адміністративне стягнення у вигляді штрафу від п'ятнадцяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Повторне протягом року порушення будь-якого із зазначених у ст. 5 цього Закону обмежень тягне за собою адміністративну відповідальність у вигляді штрафу від двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і звільнення з посади чи інше усунення від виконання функцій держави.

Порушення посадовою особою митної служби вимог щодо декларування доходів (неподання або подання неповних чи неправдивих відомостей про доходи та зобов'язання фінансового характеру) тягне за собою адміністративну відповідальність у вигляді штрафу від п'ятнадцяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і звільнення з посади чи інше усунення від виконання функцій держави.

Неподання або невчасне подання посадовою особою відомостей про відкриття валютного рахунку в іноземному банку тягне за собою адміністративну відповідальність у вигляді штрафу від п'ятнадцяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних

мінімумів доходів громадян і звільнення з посади чи інше усунення від виконання функцій держави.

4. Правовий статус посадових осіб Митної служби України визначається Конституцією України, Митним кодексом України, Законами України “Про Митну службу України”, “Дисциплінарним статутом Митної служби України”, “Про державну службу” та іншими законодавчими і нормативно-правовими актами України.

5. Система забезпечення внутрішньої безпеки митних органів має два рівні:

1) загальний рівень діяльності з забезпечення внутрішньої безпеки реалізується всіма підрозділами митних органів:

— підвищення якості профпідготовки особового складу митних органів; морально-психологічний клімат у підрозділах;

— обмеження доступу до особових справ працівників; правова, матеріальна, соціальна захищеність;

— відстеження питань, пов’язаних з заборонаю працівникам займатися підприємницькою діяльністю та інших обмежень, передбачених законодавством;

— заходи з захисту таємних документів, ДСК; заходи фізичної та технічної охорони об’єктів;

2) спеціальний рівень, який реалізується Департаментом внутрішньої безпеки ДМСУ та підрозділами внутрішньої безпеки митниць:

— впровадження системи відбору кадрів;

— контроль за дотриманням законодавства особового складу митних органів

— виявлення та попередження корисливих устремлінь щодо особового складу;

— профілактика правопорушень;

— аналіз оперативної обстановки з питань внутрішньої безпеки;

— службові розслідування, перевірки;

— виявлення та попередження фактів замахів на життя та здоров’я;

— організація комплексу правових, практичних заходів, організаційних спеціальних заходів з питань безпеки митних органів.

6. Основними завданнями підрозділу внутрішньої безпеки є:

— здійснення профілактичних та інших заходів, спрямованих на попередження правопорушень з боку посадових осіб митного органу, аналіз і прогнозування стану дотримання законності у митному органі;

— запобігання, у співпраці з правоохоронними органами, виявам корупції та іншим зловживанням з боку посадових осіб митного органу, забезпечення їх всебічної й об'єктивної перевірки, унесення начальнику відповідного митного органу пропозицій щодо реагування на них;

— співпраця з правоохоронними органами з питань планування та здійснення заходів, спрямованих на запобігання корупції, виявлення та припинення її виявів у митному органі;

— опрацювання та узагальнення інформації, яка надходить до “Служби довіри” ДМСУ;

— участь у розробці та здійсненні заходів, спрямованих на вдосконалення перевірки кандидатів на службу в митних органах. Розгляд та погодження призначення кандидатур на посади у митному органі;

— розгляд та надання пропозицій Департаменту й керівництву митного органу щодо організації захисту інформації з обмеженим доступом або відомостей, що становлять державну таємницю, в митному органі;

— участь в розробці та реалізації системи заходів, які проводяться у взаємодії з правоохоронними органами, спрямованих на захист посадових осіб митного органу і членів їх сімей від злочинних посягань на життя та здоров'я у зв'язку з їх службовою діяльністю;

— ініціювання службових розслідувань і перевірок з питань, віднесених до компетенції підрозділу внутрішньої безпеки, а також участь в їх проведенні;

— розгляд звернень юридичних та фізичних осіб з питань, віднесених до компетенції підрозділу внутрішньої безпеки;

— здійснення статистичної та аналітичної роботи для з'ясування причин, тенденцій і шляхів, що призводять до протиправних дій з боку посадових осіб митного органу.

7. Під профілактикою правопорушень у митній службі України мають на увазі здійснення системи організаційних, право-

вих і виховних заходів, спрямованих на попередження й усунення причин і умов, що сприяють учиненню працівниками ДМСУ протиправних дій, пов'язаних із здійсненням їх службової діяльності.

Завданням профілактики правопорушень є:

- попередження та усунення причин і умов, що сприяють правопорушенням з боку працівників митної служби;
- запобігання вчиненню працівниками митної служби під час виконання ними своїх службових обов'язків правопорушень чи дій, що можуть призвести до скоєння злочинів;
- запобігання передумовам витоку інформації з обмеженим доступом або відомостей, що становлять державну таємницю.

8. Загальна профілактика правопорушення — це комплекс заходів правового й виховного характеру, спрямованих на усунення причин і умов, що сприяють учиненню правопорушень, пов'язаних із здійсненням службової діяльності працівниками Митної служби України.

Загальна профілактика правопорушення здійснюється у формах:

- інформування органів державної влади та інших органів виконавчої влади про наявні обставини, що можуть сприяти вчиненню злочинів, пов'язаних із здійсненням службової діяльності працівниками Митної служби України, для вжиття заходів щодо усунення цих обставин;

- висвітлення в засобах масової інформації положень митного законодавства та його змін з метою попередження фактів правопорушень у цій сфері населенням;

- інформування особового складу митної служби щодо відповідальності за службові злочини, корупційні діяння, порушення спеціальних обмежень, установлених для державних службовців, а також про стан дотримання законності в митних органах, про результати службових розслідувань та наслідки правопорушень, учинених працівниками ДМСУ;

- проведення нарад профілактичного напрямку уповноваженими посадовими особами митної служби з її працівниками у разі наявності негативних явищ чи обставин у трудових колективах митного органу;

— здійснення внутрішньої експертизи нормативно-правових актів митної служби з метою усунення положень, які створюють передумови для вчинення корупційних діянь.

9. Індивідуальна профілактика правопорушення — це заходи індивідуального впливу на свідомість і поведінку працівників митної служби, дії яких можуть призвести до скоєння злочинів, пов'язаних з виконанням покладених на них службових обов'язків, з метою попередження виникнення у них злочинного умислу і його практичної реалізації.

Індивідуальна профілактика правопорушення в митній службі здійснюється у таких формах:

— індивідуальна профілактична бесіда з працівником, щодо якого здійснюється профілактичний захід, за необхідності з залученням представників правоохоронних та інших державних органів;

— обговорення негативних вчинків особи, щодо якої здійснюється профілактичний захід, у присутності керівного та особового складу митного органу або підрозділу, у якому вона працює, за необхідності з залученням представників правоохоронних та інших державних органів.

10. Ст. 364. Зловживання владою або службовим становищем:

Тобто умисне, з корисливих мотивів чи інших особистих інтересів (всупереч інтересам служби) карається:

— виправними роботами — до 2 р., або арештом до 6 міс., або обмеженням волі — до 3 р. із позбавленням права займати посади чи займатися певною діяльністю — до 3 р.,

— ті ж діяння, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, — карається позбавленням волі на строк до 5 р. із позбавленням права займати посади чи займатися певною діяльністю — до 3 р.,

— ті ж самі діяння, вчинені працівниками правоохоронних органів — караються позбавленням волі на строк до 5 р. із позбавленням права займати посади чи займатися певною діяльністю — до 3 р. та з конфіскацією майна.

Ст. 365. Перевищення влади або службових повноважень:

— перевищення влади або службових повноважень, якщо воно супроводжувалось насильством (застарілої зброї та ін.), — карається позбавленням волі на строк від 3 до 5 р. із позбав-

ленням права займати посади чи займатися певною діяльністю — до 3 р.;

— ті ж самі діяння, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, — карається позбавленням волі на строк від 7 до 10 р. із позбавленням права займати посади чи займатися певною діяльністю — до 3 р.

Ст. 366. Службове підроблення:

— внесення до офіційних документів за відомо неправдивих відомостей, інше підроблення документів, — карається штрафом до 50 неоподаткованих мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до 3 р. із позбавленням права займати посади чи займатися певною діяльністю — до 3 р.;

— ті ж діяння, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, — карається позбавленням волі на строк від 2 до 5 р. із позбавленням права займати посади чи займатися певною діяльністю — до 3 р.

Ст. 367. Службова недбалість (невиконання або неналежне виконання службових обов'язків):

— карається штрафом від 50 до 100 неоподаткованих мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до 2 р. із позбавленням права займати посади чи займатися певною діяльністю — до 3 р.;

— ті ж діяння, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, — карається позбавленням волі на строк від 2 до 5 р. з позбавленням права займати посади чи займатися певною діяльністю — до 3 р. та зі штрафом від 100 до 200 неоподаткованих мінімумів доходів громадян, або без такого.

Ст. 368. Одержання хабара:

— одержання хабара карається штрафом від 700 до 1500 неоподаткованих мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до 2 р. із позбавленням права займати посади чи займатися певною діяльністю — до 3 р.;

— одержання хабара у великому розмірі (у 200 і більше неоп. мін.), — карається позбавленням волі на строк від 5 до 10 р. із позбавленням права займати посади чи займатися певною діяльністю — до 3 р. та з конфіскацією майна;

— одержання хабара в особливо великому розмірі (у 200 і більше неоп. мін.), — карається позбавленням волі на строк від

8 до 12 р. із позбавленням права займати посади чи займатися певною діяльністю — до 3 р. та з конфіскацією майна.

Ст. 369. Давання хабара:

— карається штрафом від 200 до 500 неоподаткованих мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від 2 до 5 р.;

— повторно, — карається позбавленням волі на строк від 3 до 8 р. з конфіскацією майна або без такого. Особа, яка дала хабар, звільняється від кримінальної відповідальності (при вимаганні хабара, або добровільно заявила про те, що сталося, до порушення кримінальної справи).

Ст. 370. Провокація хабара:

— провокація хабара, тобто свідоме створення службовою особою обставин і умов, що зумовлюють пропонування або отримання хабара, щоб потім викрити того, хто дав або взяв хабара, — карається обмеженням волі на строк до 5 р., або позбавленням волі на строк від 2 до 5 р.;

— ті ж діяння, вчинені працівниками правоохоронних органів, караються позбавленням волі на строк від 3 до 7 р.

11. Корупцією, відповідно до ст. 1 Закону України “Про боротьбу з корупцією” є діяльність осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямована на протиправне виконання наданих їм повноважень для одержання матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг.

Корупційні діяння — це:

— незаконне отримання особою, уповноваженою на виконання функцій держави, у зв’язку з виконанням таких функцій, матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг, у тому числі прийняття чи одержання предметів (послуг) шляхом їх придбання за ціною (тарифом), яка є істотно нижчою від їх фактичної (дійсної) вартості;

— отримання особою, уповноваженою на виконання функцій держави, кредитів або позичок, придбання цінних паперів, нерухомості або іншого майна з використанням при цьому пільг чи переваг, непередбаченим чинним законодавством.

12. Є такі спеціальні обмеження щодо державних службовців та інших осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямовані на попередження корупції (відповідно до ст. 5 Закону України “Про боротьбу з корупцією”):

— сприяти, використовуючи своє службове становище, фізичним і юридичним особам у здійсненні ними підприємницької діяльності, а так само в отриманні субсидій, субвенцій, доцій, кредитів чи пільг з метою незаконного отримання за це матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг;

— займатися підприємницькою діяльністю безпосередньо чи через посередників або підставних осіб, бути повіреним третіх осіб у справах державного органу, в якому вона працює, а також виконувати роботу на умовах сумісництва (крім наукової, викладацької, творчої діяльності, а також медичної практики);

— входить самостійно (крім випадків, коли державний службовець здійснює функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі, та представляє інтереси держави в раді товариства (спостережній раді) або ревізійній комісії господарського товариства, через представника або підставних осіб до складу правління чи інших виконавчих підприємств, кредитно-фінансових установ, господарських товариств тощо, організацій, спілок, об'єднань, кооперативів, що здійснюють підприємницьку діяльність;

— відмовляти фізичним та юридичним особам в інформації, надання якої передбачено правовими актами, умисно затримувати її, надавати недостовірну чи неповну інформацію.

13. Вчинення особою, уповноваженою на виконання функцій держави, за винятком осіб, зазначених у частині другій цієї статті, будь-якого із корупційних діянь, якщо воно не містить складу злочину, — тягне за собою адміністративну відповідальність у вигляді штрафу від двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

14. Порухення особою, уповноваженою на виконання функцій держави, будь-якого із зазначених у ст. 5 Закону України "Про боротьбу з корупцією" обмежень, якщо воно не містить складу злочину, тягне за собою адміністративне стягнення у вигляді штрафу від п'ятнадцяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Повторне протягом року порушення будь-якого із зазначених у ст. 5 цього Закону обмежень тягне за собою адміністративну відповідальність у вигляді штрафу від двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

15. Порухення особою, уповноваженою на виконання функцій держави, вимог щодо декларування доходів (неподання або подання неповних чи неправдивих відомостей про доходи та зобов'язання фінансового характеру) тягне за собою адміністративну відповідальність у вигляді штрафу від п'ятнадцяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а також є підставою для відмови у призначенні на посаду та для позбавлення права балотуватись у депутати або на виборні посади в державні органи.

Неподання або невчасне подання державним службовцем або іншою особою, уповноваженою на виконання функцій держави, відомостей про відкриття валютного рахунку в іноземному банку тягне за собою адміністративну відповідальність у вигляді штрафу від п'ятнадцяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

16. Посадові особи Митної служби України мають право застосовувати фізичну силу під час виконання службових обов'язків:

1) для припинення порушень митних правил, затримання осіб, які їх вчинили, подолання опору законним розпорядженням або вимогам посадових осіб Митної служби України;

2) забезпечення доступу в приміщення або на територію, де знаходяться товари і транспортні засоби, що перебувають під митним контролем;

3) припинення інших дій, що перешкоджають виконанню обов'язків, покладених законом на посадових осіб Митної служби України, якщо ненасильницькі засоби впливу не забезпечують виконання цих обов'язків.

17. Посадові особи Митної служби України мають право застосовувати спеціальні засоби під час виконання службових обов'язків:

1) для того, щоб відбити напад на посадових осіб Митної служби України або на інших осіб;

2) відбити напад на будинки, будівлі, споруди та транспортні засоби, що належать митним органам, спеціалізованим митним установам та організаціям або що їх використовують, на товари та транспортні засоби, що перебувають під митним

контролем, а також для звільнення зазначених об'єктів у разі їх захоплення;

3) затримати правопорушників, доставити їх в службове приміщення митного органу, спеціалізованої митної установи чи організації, якщо ці особи чинять опір та іншу протидію або можуть завдати шкоди оточуючим чи собі;

4) припинити фізичний опір, що чиниться посадовій особі Митної служби України;

5) проникнути у приміщення, де можуть знаходитися предмети контрабанди та безпосередні об'єкти порушення митних правил;

6) зупинити транспортний засіб, водій якого не виконав вимогу посадової особи Митної служби України про зупинення.

Згідно з чинним законодавством України спеціальні засоби застосовуються у випадках, якщо використані всі інші форми попереднього впливу не дали бажаних результатів.

18. Посадові особи митної служби під час виконання службових обов'язків мають право застосовувати вогнепальну зброю:

1) для того, щоб відбити груповий чи збройний напад безпосередньо на них або інших осіб, якщо їх життю та здоров'ю загрожує небезпека і запобігти їй іншими засобами немає можливості;

2) відбити груповий чи збройний напад на будівлі, склади, інші приміщення митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій, а також на приміщення підприємств, установ та організацій, на територіях яких здійснюється митний контроль;

3) зупинити транспортний засіб шляхом пошкодження, якщо його водій у зоні митного контролю своїми діями створив загрозу життю чи здоров'ю людей;

4) подати сигнал тривоги, викликати допомогу, знешкодити тварин, що загрожують життю та здоров'ю людей.

19. Згідно з чинним законодавством України вогнепальна зброя застосовується у випадках, якщо використані всі інші форми попереднього впливу не дали бажаних результатів.

До того, як застосувати вогнепальну зброю, можна попередити про намір її застосувати (за винятком необхідності відбити раптовий напад на посадову особу ДМСУ).

Попередження може бути зроблене як голосом, так і через гучномовну установку, і в кожному випадку бажано рідною мовою для осіб, проти яких зброя буде застосовуватися, і українською мовою не менше, ніж двічі, з наданням часу, достатнього для припинення правопорушення.

Ужиті заходи повинні зводити до мінімуму можливість заподіяння шкоди здоров'ю правопорушників.

Про поранення або смерть, що відбулися внаслідок застосування зброї, працівник митниці зобов'язаний негайно письмово повідомити безпосередньому начальнику для повідомлення прокурору. Начальник митниці доповідає вищестоящому керівнику, у разі потреби інформуються керівники місцевих органів державної виконавчої влади.

У разі застосування зброї посадові особи митних органів зобов'язані надати потерпілим медичну (долікарську) допомогу за екстреної потреби, а також забезпечити постраждалих необхідною медичною допомогою в найкоротший термін з інформуванням лікаря про спеціальний засіб або зброю, які застосовувалися.

20. Забороняється застосовувати вогнепальну зброю до жінок з явними ознаками вагітності, осіб з явними ознаками інвалідності, та малолітніх, крім випадків вчинення ними збройного опору, скоєння групового нападу, який загрожує життю та здоров'ю людей, збереженню товарів і транспортних засобів, що перебувають під митним контролем.

Забороняється також застосовувати вогнепальну зброю проти громадян з малолітніми дітьми та у разі значного скупчення людей, якщо від цього можуть постраждати сторонні особи.

21. Усі документи, що надійшли до митного органу, підлягають обов'язковому розгляду. Попередній розгляд документів здійснюється керівником загального відділу (канцелярією) митного органу або іншою уповноваженою на це посадовою особою відповідно до розподілу обов'язків між працівниками.

Метою попереднього розгляду документів є їх розподілення на ті, що потребують обов'язкового розгляду керівництвом митного органу або виконавцями відповідно до їх функціональних обов'язків; визначення необхідності реєстрації документів; установлення при необхідності термінів виконання ви-

мог документів, які передаються структурним підрозділам чи безпосереднім виконавцям.

22. Основним принципом реєстрації документів є однократність. Кожний документ реєструється в митному органі лише один раз: вхідний — в день надходження або не пізніше наступного робочого дня, якщо документ надійшов у неробочий час, створюваний — у день підписання або затвердження. У разі передання зареєстрованого документа з одного структурного підрозділу до іншого він повторно не реєструється.

23. Облік вхідних, внутрішніх і вихідних документів з грифом “Для службового користування” залежно від обсягів документообігу здійснюється у журналах реєстрації (обліку) або картках за встановленою формою, у тому числі з використанням персональних комп’ютерів.

Основним принципом обліку документів з грифом “Для службового користування” є однократність присвоєння облікового (реєстраційного) номера вхідним, внутрішнім, вихідним документам. Ступінь обмеження доступу форм обліку документів, в яких міститься інформація, що є власністю держави, визначається залежно від відомостей, що в них містяться. Журнали реєстрації (обліку) документів, в яких міститься інформація, що є власністю держави, прошнуровуються та опечатуються, сторінки журналів нумеруються. На останньому аркуші робиться запис про кількість сторінок у журналі, який підписується працівником діловодної служби та завіряється канцелярською печаткою.

СПИСОК НОРМАТИВНОЇ ТА ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України.
2. Конвенція ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів 1980 р.
3. Митна конвенція про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП, 1975 р.
4. Віденська конвенція про право міжнародних договорів (23.05.69), ст. 11.
5. Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 р.
6. Віденська конвенція про консульські зносини 1963 р.
7. Митний кодекс України від 11 липня 2002 р. № 92-IV.
8. Віденська конвенція про представництво держав у їх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру 1975 р.
9. Конвенція про спеціальні місії 1969 р.
10. Кодекс законів про працю від 10 грудня 1971 р.
11. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2349-III.
12. Указ Президента України “Про застосування Міжнародних правил інтерпретації комерційних термінів” від 4 жовтня 1994 р. № 567/94 (зі змінами і доповненнями).
13. Указ Президента “Про Представництво України при Єв-

ропейських Співтовариствах (Європейському Союзу)” від 21 квітня 1997 р. № 354/97.

14. Указ Президента України “Про забезпечення виконання Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом) і вдосконалення механізму співробітництва з Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом)” від 24 лютого 1998 р. № 148/98 // Офіційний вісник України. — 1998. — № 8.

15. Указ Президента України “Про внесення змін до деяких указів “Президента України” від 12 квітня 2000 р. № 587/2000.

16. Закон України “Про зовнішньоекономічну діяльність” від 16 квітня 1991 р. № 959-XII.

17. Закон Української РСР “Про митну справу в Українській РСР” від 25 червня 1991 р. № 1262-XII.

18. Закон України “Про охорону навколишнього природного середовища” від 25 червня 1991 р. № 1264-XII (зі змінами та доповненнями).

19. Закон України “Про Єдиний митний тариф” від 5 лютого 1992 р. № 2097-XII.

20. Закон України “Про ветеринарну медицину” від 25 червня 1992 р. № 2498-XII, із змінами і доповненнями.

21. Закон України “Про карантин рослин” від 30 червня 1993 р. № 3348-XII, із змінами і доповненнями.

22. Закон України “Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів” від 23 грудня 1993 р.

23. Закон України “Про державну службу” від 16 грудня 1993 р.

24. Закон України “Про порядок виїзду з України і в’їзду в Україну громадян України” від 21 січня 1994 р. № 3857-XII.

25. Закон України “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення” від 24 лютого 1994 р. № 4004-XII, із змінами і доповненнями.

26. Закон України “Про участь України у Митній конвенції про міжнародні перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП” від 15 липня 1994 р. №117-94-ВР.

27. Закон України “Про боротьбу з корупцією” від 5 жовтня 1995 р. № 356/95-ВР.

28. Закон України “Про лікарські засоби” від 4 квітня 1996 р. № 123/96-ВР.
29. Закон України “Про вивізне (експортне) мито на живу худобу та шкіряну сировину” від 7 травня 1996 р. № 180/96-ВР.
30. Закон України “Про податок на додану вартість” від 3 квітня 1997 р. № 168/97-ВР, із змінами та доповненнями.
31. Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів з питань обкладання ввізним митом товарів та інших предметів, що ввозяться на митну територію України” від 3 квітня 1997 р. № 170/97-ВР.
32. Закон України “Про ратифікацію Угоди про створення зони вільної торгівлі та Протоколу про внесення змін та доповнень до Угоди про створення зони вільної торгівлі”// Офіційний вісник України. — 1999. — № 14.
33. Закон України “Про метрологію та метрологічну діяльність” від 11 лютого 1998 р. № 113/98-ВР.
34. Закон України “Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту” від 22 грудня 1998 р. № 330-XIV.
35. Закон України “Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту” від 22 грудня 1998 р. № 331-XIV.
36. Закон України “Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну” від 22 грудня 1998 р. № 332-XIV.
37. Закон України “Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів” від 15 лютого 1999 р. № 863-XIV.
38. Закон України “Про ставки вивізного (експортного) мита на насіння деяких видів олійних культур” від 10 вересня 1999 р. № 1033-XIV.
39. Закон України “Про ліцензування певних видів господарської діяльності” від 1 червня 2000 р. № 1775-III.
40. Закон України “Про митний тариф України” від 5 квітня 2001 р. № 2371-III.
41. Закон України “Про громадянство України” від 18 січня 2001 р. № 2235-III.
42. Закон України “Про імміграцію” від 7 червня 2001 р. № 2491-III.
43. Закон України “Про порядок ввезення (пересилання) в Україну, митного оформлення й оподаткування особистих ре-

чей, товарів та транспортних засобів, що ввозяться (пересилаються) громадянами на митну територію України” від 13 вересня 2001 р. № 2681-III.

44. Закон України “Про вивізне (експортне) мито на входи та брухт чорних металів” від 24 жовтня 2002 р. № 216-IV.

45. Закон України “Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання” від 20 лютого 2003 р. № 549-IV.

46. Закон України “Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні” від 11 грудня 2003 р. № 1382-IV.

47. Закон України “Про деякі питання ввезення на митну територію України транспортних засобів” від 6 липня 2005 р. № 2739-IV.

48. Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України” від 22 грудня 2005 р. № 3269-IV.

49. Закон України “Про внесення змін до Закону України “Про деякі питання ввезення на митну територію України транспортних засобів” від 30 листопада 2005 р. № 3151-IV.

50. Закон України “Про дисциплінарний статут митної служби України” від 6 вересня 2005 р. № 2805-IV.

51. Декрет Кабінету Міністрів України “Про акцизний збір” від 26 грудня 1992 р. № 18-92, із змінами.

52. Декрет Кабінету Міністрів України “Про Єдиний митний тариф України” від 11 січня 1993 р. № 4-93.

53. Декрет Кабінету Міністрів України “Про стандартизацію і сертифікацію” від 10 травня 1993 р. № 46-93.

54. Постанова Верховної Ради України “Про приєднання України до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва” № 2479-XII // Відомості Верховної Ради (ВВР) України. — 1992. — № 35.

55. Постанова Кабінету Міністрів України “Про заходи щодо забезпечення функціонування в Україні системи міжнародних автомобільних перевезень вантажів із застосуванням книжки МДП” від 24 липня 1993 р. № 572.

56. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження положення про порядок і умови проходження служби в митних органах України” від 9 лютого 1993 р. № 97.

57. Постанова Кабінету Міністрів України “Про створення Державного гемологічного центру України” від 7 вересня 1993 р. № 713.

58. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження положення про порядок і умови проходження служби в митних органах України” від 9 лютого 1993 р. № 97.

59. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Правил оформлення і видачі паспортів громадянина України для виїзду за кордон і проїзних документів дитини, їх тимчасового затримання та вилучення” від 31 березня 1995 р. № 231.

60. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Правил ввезення транспортних засобів на територію України” від 31 травня 1994 р. № 341, зі змінами та доповненнями.

61. Постанова Кабінету Міністрів України “Про ставки митних зборів” від 27 січня 1997 р. № 65, зі змінами та доповненнями.

62. Постанова Кабінету Міністрів України “Про перелік відомостей, що оголошуються громадянами за встановленою формою у разі переміщення ними через митний кордон України товарів та інших предметів” від 15 липня 1997 р. № 748.

63. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку випуску, обігу та погашення векселів, які видаються на суму податку на додану вартість при ввезенні (пересиланні) товарів на митну територію України” від 1 жовтня 1997 р. № 1104, із змінами.

64. Постанова Кабінету Міністрів України “Про запровадження механізму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу” від 12 липня 1998 р. № 852 // Методично-нормативний посібник з питань адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. — К., 2000.

65. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Інструкції про порядок обліку, зберігання і використання документів, справ, видань та інших матеріальних носіїв інформації, які містять конфіденційну інформацію, що є власністю держави” від 27 листопада 1998 р. № 1893.

66. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів” від 6 травня 2000 р. № 770.

67. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку проведення службового розслідування стосовно державних службовців” від 13 червня 2000 р. № 950.

68. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Положення про пункти пропуску через державний кордон” від 3 січня 2000 р. № 1203, із змінами і доповненнями, внесеними постановами Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2001 р. № 1486 та від 16 листопада 2002 р. № 1744.

69. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Положення про проведення атестації державних службовців” від 28 грудня 2000 р. № 1922.

70. Постанова Кабінету Міністрів України “Про обсяги та порядок ввезення громадянами на митну територію України продуктів харчування для власного споживання та перелік предметів, що не можуть бути віднесені до особистих речей громадян” від 13 грудня 2001 р. № 1652.

71. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Положення про формування кадрового резерву для державної служби” від 28 лютого 2001 р. № 199.

72. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Положення про порядок реєстрації та переміщення через митний кордон України товарів, що містять об’єкти інтелектуальної власності” від 28 квітня 2001 р. № 412.

73. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку реєстрації зовнішньоекономічних контрактів (договорів) на здійснення експортних операцій з металобрухтом” від 15 лютого 2002 р. № 155, зі змінами та доповненнями.

74. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку проведення конкурсу на заміщення вакантних посад державних службовців” від 15 лютого 2002 р. № 169.

75. Постанова Кабінету Міністрів України “Про ввезення на митну територію України окремих видів товарів” від 29 березня 2002 р. № 390.

76. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку верифікації сертифікатів про походження товарів з України” від 12 грудня 2002 р. № 1861.

77. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності” від 12 грудня 2002 р. № 1863.

78. Постанова Кабінету Міністрів України “Деякі питання застосування режиму митний склад” від 12 грудня 2002 р. № 1867.

79. Постанова Кабінету Міністрів України “Деякі питання застосування спеціальних засобів та вогнепальної зброї посадовими особами митної служби” від 25 грудня 2002 р. № 1953.

80. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку проведення атестації посадових осіб митної служби” від 25 грудня 2002 р. № 1984.

81. Постанова Кабінету Міністрів України — “Про створення територіальних митних управлінь” від 8 липня 1994 р. № 465.

82. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Правил ввезення транспортних засобів на територію України” від 31 травня 1994 р.

83. Постанова Кабінету Міністрів України — “Про затвердження Порядку взяття (надання) проб і зразків товарів, проведення досліджень (аналізу, експертизи) з метою їх митного оформлення, а також розпорядження зразками” від 12 грудня 2002 р. № 1862.

84. Постанова Кабінету Міністрів України — “Про затвердження Порядку визначення країни походження товарів” від 12 грудня 2002 р. № 1864.

85. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення” від 20 листопада 2003 р. № 1807.

86. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів подвійного використання” від 28 січня 2004 р. № 86.

87. Постанова Правління Національного банку України від 12 серпня 2005 р. № 289, зареєстрована в Міністерстві юстиції України від 20 вересня 2005 р. за № 1075/11355-1076/11356, (зміни до Інструкції про переміщення валюти України, інозем-

ної валюти, банківських металів, платіжних документів, інших банківських документів і платіжних карток через митний кордон України), затверджена постановою Правління Національного банку України від 12 липня 2000 р. № 283, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 28 липня 2000 р. за № 452/4673.

88. Генеральна угода про тарифи та торгівлю, 1994 р.

89. Марракешський договір про оснoвание Всемирной организации торговли // Внешнеэкономический бюллетень. — 1997. — № 5.

90. Угоди з торговельних аспектів прав інтелектуальної власності (ТРИПС) від 15 квітня 1994 р.

91. Угода Урядів країн СНД “Про співробітництво із припинення правопорушень у сфері інтелектуальної власності” від 6 березня 2006 р.

92. Міжнародна Угода “Про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС” від 14 червня 1994 р.

93. Рішення Кабінету Міністрів України “Про затвердження Концепції ротації кадрів на окремих посадах державних службовців” від 18 березня 2002 р. № 144-р.

94. Рішення ради глав урядів СНД про Правила визначення країни походження товарів”, підписане 30 листопада 2000 р., що набуло чинності з 21 грудня 2001 р.

95. Наказ ДМСУ “Про затвердження Положення про відкриття та експлуатацію митних ліцензійних складів” від 31 грудня 1996 р. № 592, зареєстроване в Міністерстві юстиції України 20 січня 1997 р. за № 5/1809, із змінами і доповненнями, внесеними наказами ДМСУ від 11 серпня 1998 р. № 487, від 26 червня 2001 р. № 433, від 24 грудня 2003 р. № 907, від 21 липня 2005 р. № 685.

96. Наказ ДМСУ “Про затвердження інструкції про порядок заповнення граф ВМД та класифікаторів, що використовуються при заповненні граф ВМД” від 9 липня 1997 р. № 307 (у редакції наказу ДМСУ від 18 квітня 2002 р. № 207).

97. Наказ ДМСУ “Про затвердження Положення про діяльність підприємств, що здійснюють декларування на підставі договору” від 22 липня 1997 р. № 340, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 23 жовтня 1997 р. за № 495/2299.

98. Наказ ДМСУ “Про затвердження Порядку справляння митних зборів, які нараховуються за вантажною митною декларацією” від 23 червня 1998 р. № 363.

99. Наказ ДМСУ “Про затвердження Положення про профілактику правопорушень, пов’язаних із здійсненням службової діяльності працівниками митної служби України” від 24 травня 2004 р. № 380, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 13 липня 2004 р. № 875/9474.

100. Наказ ДМСУ “Про визначення зон діяльності експертних підрозділів” від 3 червня 2004 р. № 414.

101. Наказ ДМСУ “Про затвердження Положення про Центральне митне управління лабораторних досліджень та експертної роботи” від 29 березня 2004 р. № 220.

102. Наказ ДМСУ — “Про внесення змін до наказу Держмитслужби України” від 29 березня 2004 р. № 220 від 18 квітня 2005 р. № 300.

103. Наказ ДМСУ “Про місця прибуття автотранспорту” від 21 листопада 2005 р. № 1136.

104. Положення про попередню вантажну митну декларацію, затвержене наказом ДМСУ від 28 лютого 2003 р. № 129.

105. Наказ ДМСУ “Про затвердження Порядку замовлення, видачі, зберігання, обліку та використання особистих митних забезпечень інспекторів, а також введення в дію особистих митних забезпечень нового зразка” від 17 листопада 1998 р. № 723, із змінами і доповненнями.

106. Наказ ДМСУ “Про затвердження Положення про порядок здійснення контролю за доставкою вантажів у митниці призначення” від 8 грудня 1998 р. № 771.

107. Наказ ДМСУ “Про затвердження Порядку пропуску через митний кордон України та митного оформлення товарів, що підлягають експортному контролю” від 20 січня 1999 р. № 38, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 5 лютого 1999 р. за № 73/3366.

108. Наказ ДМСУ “Про затвердження Інструкції про порядок контролю митними органами за справлянням під час митного оформлення товарів, увезених (пересланих) на митну територію України, та перерахуванням до бюджету податку на додану вартість” від 9 червня 1999 р. № 346, із змінами.

109. Наказ ДМСУ “Про затвердження Порядку митного оформлення несупроводжуваного багажу, що переміщується через митний кордон України” від 8 жовтня 1999 р. № 645.

110. Наказ ДМСУ “Про затвердження Інструкції про порядок справляння акцизного збору в разі ввезення товарів суб’єктами зовнішньоекономічної діяльності на митну територію України” від 21 січня 2000 р. № 33, із змінами.

111. Наказ ДМСУ “Про затвердження Типових норм оснащення підрозділів митних органів технічними засобами митного контролю” від 26 січня 2005 р. № 45.

112. Наказ ДМСУ “Про затвердження Порядку взаємодії митних органів з Центральним митним управлінням лабораторних досліджень та експертної роботи при проведенні митного контролю й митного оформлення товарів і транспортних засобів” від 5 серпня 2004 р. № 576.

113. Наказ ДМСУ “Про проведення обов’язкової лабораторної перевірки товарів” від 17 серпня 2004 р. № 602.

114. Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України “Про затвердження положення про форму зовнішньоекономічних договорів (контрактів) від 6 вересня 2001 р. № 201.

115. Наказ ДМСУ “Про затвердження Порядку реалізації положень Митної конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП” від 21 листопада 2001 р. № 755, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 14 грудня 2001 р. за № 1036/6227.

116. Наказ ДМСУ “Про внесення змін та доповнень до Інструкції про порядок заповнення вантажної митної декларації та класифікаторів” від 18 квітня 2002 р. № 207.

117. Наказ ДМСУ “Про затвердження Правил митного контролю та митного оформлення предметів дипломатичних представництв, консульських установ, представництв міжнародних організацій, а також їх персоналу та членів сімей персоналу, які користуються на території України митними пільгами” від 19 липня 2001 р. № 491.

118. Наказ ДМСУ “Про затвердження Порядку декларування валютних цінностей, цінностей, предметів, що переміщуються через митний кордон України громадянами, і офор-

влення митної декларації та про внесення змін до наказу Держмитслужби України від 8 жовтня 1999 р. № 645” від 22 листопада 2001 р. № 763.

119. Наказ ДМСУ “Про затвердження інструкції з діловодства в митній службі України” від 28 грудня 2002 р. № 747.

120. Наказ ДМСУ “Про затвердження Положення про склад тимчасового зберігання” від 7 жовтня 2003 р. № 674.

121. Наказ ДПАУ “Про затвердження форми Декларації про встановлені виробником або імпортером максимальні роздрібні ціни на підакцизні товари, Порядку її складання та внесення Доповнень до Порядку здійснення митними органами контролю за сплатою платниками податку на додану вартість та акцизного збору, які справляються при ввезенні (пересиланні) товарів інших предметів на митну територію України” від 21 листопада 2003 р. №551/786.

122. Наказ ДПАУ “Про затвердження Змін до Положення про порядок нарахування, терміни сплати і розрахунку акцизного збору” від 24 листопада 2003 р. № 557.

123. Наказ ДМСУ “Пояснення до УКТЗЕД” від 21 січня 2004 р. № 68.

124. Наказ ДМСУ “Про затвердження Порядку застосування уніфікованої митної квитанції МД-1” від 4 січня 2005 р. № 1.

125. Порядок здійснення контролю за доставкою в митниці призначення переміщуваних через митний кордон України товарів окремих видів, затверджений наказом ДМСУ від 11 жовтня 2005 р. № 969.

126. Наказ Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики “Про затвердження Правил уповноваження та атестації у державній метрологічній системі” від 29 березня 2005 р. № 71.

127. Наказ ДМСУ “Про місця прибуття автотранспорту” від 21 листопада 2005 р. № 1136.

128. Наказ Міністерства економіки України “Про порядок реєстрації (обліку) зовнішньоекономічних договорів (контрактів) на здійснення експортних операцій з брухтом чорних металів” від 15 грудня 2005 р. № 505, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 10 січня 2006 р. за № 5/11879.

129. Наказ ДМСУ “Про затвердження Порядку справляння митними органами ввізного (вивізного) та особливих видів

мита під час митного оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон України” від 23 січня 2006 р. № 30.

130. Наказ ДМСУ “Про відомчу телекомунікаційну мережу” від 11 березня 2006 р. № 181.

131. Лист ДМСУ “Про надання роз’яснень стосовно застосування Переліку предметів віднесених до особистих речей громадян” від 10 лютого 2004 р. № 11/2-09-1402-ЕП.

132. Лист ДМСУ “Про практику заведення справ про порушення митних правил за ст. 330 МК України” від 28 лютого 2005 р. № 10-22/0805-ЕП.

133. Положення про Українську частину Комітету з питань співробітництва між Україною та Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом), затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 13 липня 1998 р. № 1074 // Урядовий Кур’єр. — 1998. — № 139—140.

134. Пояснення до УКТЗЕД. — К.: Держзовнішінформ, 2004.

135. Единая методология таможенной статистики внешней торговли государств-участников содружества независимых государств от 9 декабря 1994 р.

136. Матеріали семінару по інтелектуальній власності для працівників прокуратури, правоохоронних органів, податкової та митної служби “Законодавство, його примусове застосування та боротьба з піратством” (м. Київ, 18 грудня 2001 р.).

137. Матеріали семінару щодо питань імплементації та координації процедур захисту прав інтелектуальної власності на кордоні: Україна-Росія (м. Ялта, Україна, 17—20 жовтня 2005 р.).

138. Результаты уругвайского раунда многосторонних торговельных переговоров: Тексты официальных документов. — К.: Вимір: Секретаріат Міжвідомчої комісії з питань вступу України до СОТ, 1998.

139. Таможенный кодекс Российской Федерации (официальный текст станом на 1 березня 1997 р.). — М., 1997.

140. Коментарий к Таможенному кодексу Российской Федерации / Под ред. А.Н. Козырина. — М.: Спарк, 1996.

141. Коментарий к Таможенному кодексу Российской Федерации / Под ред. В.А. Максимцева, Б.Н. Габричидзе. — М.: ИНФРА-М: НОРМА, 1997.

142. Бандурка А.А., Пашко П.В., Василько В.В. Как уехать за границу. — Х.: ИАО фирмы “Эллада”, 1999. — 64 с.
143. Довідник інспектора митниці з технічних засобів митного контролю та засобів зв’язку / ДМКУ. — К., 1996.
144. Ершов А.Д. Международные таможенные отношения: Учеб. пособие. — СПб.: ИВЭСЭП, Санкт-Петербургский филиал РТА имени В.Б. Бобкова: Знание, 2000. — 207 с.
145. ІНКОТЕРМС. Офіційні правила тлумачення торгових термінів Міжнародної Торговельної Палати (редакція 2000 р.). Видання МТП № 560 // Урядовий кур’єр — 2002. — 3 квітня. — № 63; 2002. — 10 квітня. — № 68.
146. Інтерпретація Міжнародних комерційних термінів ІНКОТЕРМС-2000.
147. Історія митної справи в Україні / К.М. Колесніков, О.В. Морозов, Г.М. Віноградов, П.В. Пашко та ін.; За ред. П.В. Пашка, В.В. Чендова; Вступне слово О.Б. Єгорова. — К.: Знання, 2006. — 606 с.: іл., карти. — (Митна справа в Україні).
148. Керівники митних установ Слобожанщини: 1660—1870—1992—2000 / Державна митна служба України. Східна регіональна митниця; Ред. рада: О.Н. Ярмиш, О.М. Головка, П.В. Пашко та ін. — Х.: Каравела, 2000. — 208 с. — (Митна справа на Слобожанщині). — Рос. та укр. мовами.
149. Коваль А.П. Ділове спілкування. — К.: Либідь, 1992.
150. Коментар до Митного кодексу України / За ред. П.В. Пашка, М.М. Каленського. — К.: Юстиніан, 2004. — 736 с. — (Митна справа в Україні).
151. Кримінально-процесуальний кодекс України: Наук.-практ. коментар / За ред. В.Т. Маляренко, Ю.П. Леніна. — Х.: Одиссей, 2003. — 960 с.
152. Митне оформлення автотранспортних засобів / За ред. П.В. Пашка. — К.: Знання, 2004. — 237 с. — (Митна справа в Україні).
153. Митний кодекс України з постатейними матеріалами: із практики митної справи / За ред. С.К. Осіпова, Д.В. Пудріка, І.М. Хохлові; З передмовою П.В. Пашка. — Донецьк: ВД “Кальміус”, 2005. — 800 с.

154. Митний кодекс України та нормативно-правові акти, що регулюють його застосування: Зб. док. / Упор.: П.В. Пашко, В.П. Науменко. — К.: Знання, 2004. — 1173 с. — (Митна справа в Україні).

155. Митний контроль на автомобільному транспорті / В.А. Писарев, О.В. Рождественський, М.М. Чечель, П.В. Пашко; За ред. М.М. Каленського, П.В. Пашка. — К.: Т-во “Знання”, КОО, 2003. — 189 с. — (Митна справа в Україні).

156. Митний контроль на залізничному транспорті / В.А. Писарев, О.В. Рождественський, П.В. Пашко; За ред. П.В. Пашка. — К.: Знання, 2004. — 404 с. — (Митна справа в Україні).

157. Митний контроль на повітряному транспорті / За ред. П.В. Пашка. — К.: Знання, 2004. — 334 с. — (Митна справа в Україні).

158. Митний контроль та митне оформлення: Навч. посіб. / За ред. М.М. Каленського, П.В. Пашка; Авт.-упор.: П.В. Пашко, Л.С. Бакуменко, Ю.П. Битяк та ін. — К.: Т-во “Знання”, КОО, 2002. — 284 с. — (Митна справа в Україні).

159. Митниці Слобожанщини: Зб. архівних документів і матеріалів: 1660—1870—1992—2000 / Державна митна служба України. Східна регіональна митниця; Ред. рада: П.В. Пашко, В.В. Резнікова, Л.Е. Поліщук та ін.; Упор.: Л.П. Добреля, Л.М. Момот та ін. — Х.: Каравела, 2000. — 496 с.: іл. — (Митна справа на Слобожанщині). — Рос. та укр. мовами.

160. Молдаванов М.І., Сидорова Г.М. Сучасний діловий документ: Метод. посіб. — К.: Техніка, 1992.

161. На варті митних рубежів. Митна справа на Слобожанщині: 1660—1870—1992—2000 / Ред. рада: П.В. Пашко, О.Г. Даниленко, В.І. Коржик та ін. — Х.: Каравела, 2000. — 208 с.: іл.

162. Науменко В.П., Пашко П.В., Руссков В.А. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. — К.: Знання, 2004. — 403 с. — (Митна справа в Україні).

163. Науменко В.П. Применение таможенных режимов в Украине: теория, практика, рекомендации: Практ. пособие. — К.: Знання, 2005. — 430 с.

164. Нетарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні / ДМСУ, АМСУ; Ред. кол.: П.В. Пашко,

П.П. Падун, В.В. Ченців; Авт.-упор.: В.Г. Деркач, П.В. Пашко, В.В. Ченцов. — Д.: АМСУ, 2002. — 64 с.

165. Основи митної справи в Україні: Навч. посіб. / За ред. П.В. Пашка. — К.: Знання, 2004. — 732 с. — (Митна справа в Україні).

166. Основи митної справи: Навч. посіб. / П.В. Пашко, В.А. Аргунов, В.П. Батіг та ін.; За заг. ред. Ю.П. Соловкова, П.В. Пашка. — Х.: Вид. група "РА-Каравела", 2000. — 320 с.

167. Основи митної справи: Навч. посіб. / П.В. Пашко, В.А. Аргунов, В.П. Батіг та ін.; За ред. П.В. Пашка. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: Т-во "Знання", КОО, 2002. — 318 с.: іл. — (Митна справа в Україні).

168. Основи митної справи: Навч. посіб. / П.В. Пашко, В.А. Аргунов, В.П. Батіг та ін.; За заг. ред. Ю.П. Соловкова, П.В. Пашка. — Х.: Вид. група "РА-Каравела", 2000. — 320 с.

169. Основи митної справи: Навч. посіб. / П.В. Пашко, В.А. Аргунов, В.П. Батіг та ін.; За ред. П.В. Пашка. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: Т-во "Знання", КОО, 2002. — 318 с.: іл. — (Митна справа в Україні).

170. Основы таможенного дела / Под ред. В.Г. Драганова. — М.: Экономика, 1998 р.

171. Основы таможенного дела в Украине: Учеб. пособие / П.В. Пашко, В.А. Аргунов, И.Г. Бережнюк и др.; Под. ред. Н.Н. Каленского, П.В. Пашко. — К.: О-во "Знання", КОО, 2003. — 493 с. — (Митна справа в Україні).

172. Пашко П., Демченко В., Павлюк В. Заходи митно-тарифного регулювання як складова реалізації митної політики України // Вісник АМСУ. — 2005. — № 4 (28). — С. 3—7.

173. Пашко П.В. "Електронна митниця" — головний шлях до митної безпеки держави // Транспорт і Логістика. — 2007. — № 3. — С. 20—23.

174. Пашко П.В. Інституційний механізм реалізації митної політики // Фінанси України. — 2004. — № 11 (108). — С. 153—155.

175. Пашко П.В. О проблемах внедрения электронной таможни // Бизнес. — 2006. — № 41. — С. 28.

176. Пашко П.В. Тенденції реалізації державної політики протидії контрабанді // Євроатлантикінформ. — 2006. — № 1 (7). — С. 23—27.

177. *Пашко П.В.* Щодо концепції реформування та модернізації Державної митної служби України як обов'язкового елементу на шляху формування митної політики держави // Вісник АМСУ. — 2004. — № 2 (22). — С. 18—29.
178. *Пашко П.В.* Щодо окремих питань формування інституційного механізму реалізації митної політики // Таможенная паралель — 2005. — № 7 (331). — 29 лютого.
179. *Пашко П.В.* Щодо розрахунку мінімальної митної вартості імпортованих товарів // Таможенная паралель. — 2005. — № 8 (332). — 16 лютого.
180. *Пашко П.В., Долгих Т.М., Миргород В.М.* Захист національного споживача від ввезення та територію України неякісних та небезпечних рослинних жирів та олій // Вісник АМСУ. — 1999. — № 1. — С. 37—40.
181. *Пашко П.В., Коротченко Н.М.* Старым задачам — новаторские решения // Деловой мир Днепропетровска. — 2000. — № 5 (11). — С. 17—19.
182. *Пашко П.В., Кравецький Е.Л., Лапоногова О.В.* Методика системного аналізу завантаження митниць та раціоналізації розподілу особового складу в Державній митній службі України // Вісник АМСУ. — 2001. — № 4 (12). — 142 с. — С. 7—18.
183. *Пашко П.В., Маляревська О.Г.* Практика та перспективи митно-тарифного регулювання // Вісник АМСУ. — 1999. — № 2. — С. 37—39.
184. *Пашко П.В., Науменко В.П.* Новий порядок митного оформлення товарів із застосуванням вантажної митної декларації // Таможенная паралель. — 2002. — № 46 (217). — 12 лютого. — С. 1—7.
185. *Пашко П.В., Наунич Ю.С.* Митна безпека як важлива складова економічної безпеки держави // АМСУ. — 2005. — № 3. — С. 3—7.
186. *Пашко П.В., Пісний П.Я.* Митна безпека України // Вісник НАДУ при Президентіві України. — 2006. — № 2. — С. 138—143.
187. *Пашко П.В., Пісний П.Я.* Митна політика та митна безпека України // Фінанси України. — 2006. — № 1. — С. 74—85.

188. Пашко П.В., Полонський О., Христенко О. Адаптація митного законодавства України до світових стандартів — шлях підвищення митної безпеки держави. — Д.: АМСУ, 2005. — С. 100—104.

189. Пашко П.В., Скороход О.І. Оцінка митної безпеки держави. // Фінанси України. — 2005. — № 2 (111). — С. 101—105.

190. Пашко П.В., Тонєв І.М. Бальна система визначення рейтингу митних установ. // Вісник АМСУ. — 2005. — № 2 (22). — С. 95—97.

191. Податок на додану вартість та прогнозування його надходжень до бюджету: Монографія / М.Я. Азаров, Ф.О. Ярошенко, Т.І. Єфименко, П.В. Пашко та ін. — К.: НДФІ, 2004. — 344 с.

192. Порядок заповнення вантажної митної декларації / П.В. Пашко, Л.В. Бохтоярова, Ю.В. Вакуленко та ін.; За ред. П.В. Пашка. — К.: Знання, 2005. — 399 с. — (Митна справа в Україні).

193. Сандровский К.К. Международное таможенное право: Учебник. — 2-е изд., испр. — К.: О-во “Знання”, КОО, 2001. — С. 268.

194. Таможенное оформление морских грузов / О.М. Ганжин, В.Г. Деркач, П.В. Пашко; Под ред. Н.Н. Каленского, П.В. Пашко. — К.: О-во “Знання”, КОО, 2003. — 195 с. — (Митна справа в Україні).

195. Шевчук С.В. Українське ділове мовлення. — К.: Вища школа, 1997.

Навчальне видання

Серія “Митна справа в Україні”

Аргунов Владислав Анатолійович, Березний Євген Миколайович, Бичков Віктор Васильович, Будаков Андрій Юрійович, Булана Віталія Володимирівна, Будко Олексій Володимирович, Войцещук Андрій Дмитрович, Гой Ольга Миколаївна, Голеско Олександр Олегович, Гончар Сергій Леонідович, Гриценко Сергій Михайлович, Гуд Андрій Михайлович, Гуз Ольга Олександрівна, Гура Анатолій Харитонович, Даниленко Олександр Григорович, Демченко Сергій Семенович, Деркач Володимир Георгійович, Долгих Тамара Миколаївна, Дуплій Ольга Федорівна, Жучков Антон Сергійович, Заяц Віктор Віталійович, Канівець Леонід Васильович, Копосов Сергій Анатолійович, Кравченко Олег Олександрович, Лашаков Ігор Миколайович, Мальцев Ігор Олександрович, Малляревська Ольга Григорівна, Мартинов Максим Артемович, Миснік Ігор Олександрович, Мітяєв Геннадій Євгенович, Науменко Віталій Петрович, Нестеренко Дмитро Феліксівич, Пашко Павло Володимирович (керівник), Пісний Павло Якович, Писарев Вадим Альбертович, Прудніков Михайло Іванович, Пузіков В'ячеслав Анатолійович, Рамусь Ігор Петрович, Рождественський Олександр Вікторович, Салагор Микола Михайлович, Сінкевич-Давидець Надія Миколаївна, Смарченко Ігор Миколайович, Сухенко Володимир Васильович, Сьомка Сергій Миколайович, Тютюнник Олександр Олесьович, Ченцов Віктор Васильович, Шевцов Володимир Олексійович, Шелепова Катерина Василівна, Шульга Марія Герасимівна, Шуляк Валентин Петрович

ОСНОВИ МИТНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ

Підручник

В оформленні обкладинки використані малюнки *Мазюкевич Марини* “На охороні народних цінностей” (11 років, Ужгородська дитяча школа мистецтв) та *Неправди Іллі* “Державна митна служба” (16 років, Київська дитяча академія мистецтв) і фото *О.М. Попова*.

Підп. до друку 05.06.2008. Формат 60×90 1/16.

Папір офс. Друк офс. Гарнітура SchoolBook.

Ум. друк. арк. 41. Обл.-вид. арк. 40,35. Зам. № 8-125.

Видавництво “Знання”

01034, м. Київ, вул. Стрілецька, 28

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготівників

і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 1591 від 03.12.2003

Тел.: (044) 234-80-43, 234-23-36

E-mail: sales@znannia.com.ua

http://www.znannia.com.ua

ЗАТ “Княга”, 04053, м. Київ, вул. Артема, 25.

Свідоцтво серії ДК № 2325 від 25.10.2005 р.

В Україні книгу можна придбати за адресами:

- м. Київ, вул. М. Грушевського, 4, маг. “Наукова думка”, тел. (044) 278-06-96;
- м. Київ, вул. Хрещатик, 44, маг. “Знання”, тел. (044) 234-22-91;
- м. Київ, просп. Московський, 6, маг. “Будинок книги та медіа”, тел. (044) 464-49-70;
- м. Вінниця, вул. Привокзальна, 2/1, маг. “Кобзар”, тел. (0432) 61-77-44;
- м. Дніпропетровськ, Театральний б-р, 7, маг. “Світ книжок”, тел. (0562) 33-77-85;
- м. Донецьк, вул. Артема, 147А, “Будинок книги”, тел. (062) 343-89-00;
- м. Житомир, вул. Київська, 17/1, маг. “Знання”, тел. (0412) 47-27-52;
- м. Запоріжжя, просп. Леніна, 142, маг. “Спеціальна книга”, тел. (0612) 13-85-53;
- м. Івано-Франківськ, Візовий майдан, 3, маг. “Сучасна українська книга”, тел. (03422) 3-04-60;
- м. Кіровоград, вул. Набережна, 13, маг. “Книжковий світ”, тел. (0522) 24-94-64;
- м. Кривий Ріг, пл. Визволення, 1, маг. “Букініст”, тел. (0564) 92-37-32;
- м. Луганськ, вул. Радянська, 58, маг. “Глобус-книга”, тел. (0642) 53-62-30;
- м. Луцьк, просп. Волі, 41, маг. “Знання”, тел. (0332) 77-00-46;
- м. Львів, просп. Шевченка, 16, маг. “Ноти”, тел. (0322) 61-19-64;
- м. Львів, просп. Шевченка, 8, маг. “Українська книгарня”, тел. (0322) 72-16-30;
- м. Миколаїв, просп. Леніна, 122, маг. “Кобзар”, тел. (0512) 55-20-51;
- м. Одеса, вул. Буніна, 33, маг. “Будинок книги”, тел. (0482) 32-17-97;
- м. Одеса, вул. Дерибасівська, 27, маг. “Дім книги”, тел. (048) 728-40-13;
- м. Полтава, вул. Шевченка, 29, маг. “Будинок книги та медіа”, тел. (0532) 61-26-76;
- м. Рівне, вул. Соборна, 57, маг. “Слово”, тел. (0362) 26-94-17;
- м. Тернопіль, вул. Й. Сліпого, 1, маг. “Дім книги”, тел. (0352) 43-03-71;
- м. Тернопіль, вул. Чорновола, 14, маг. “Книжкова хата”, тел. (0352) 52-24-33;
- м. Ужгород, пл. Корятовича, 1, маг. “Кобзар”, тел. (03122) 3-35-16;
- м. Харків, вул. Пушкінська, 74, маг. “Лексика”, тел. (057) 717-60-16;
- м. Харків, вул. Сумська, 51, маг. “Books”, тел. (057) 714-04-70, 714-04-71;
- м. Херсон, вул. Леніна, 14/16, маг. “Книжковий ряд”, тел. (0552) 22-14-56;
- м. Хмельницький, вул. Подільська, 25, маг. “Книжковий світ”, тел. (0382) 79-25-59;
- м. Черкаси, вул. Б. Вишневецького, 38, маг. “Світоч”, тел. (0472) 36-03-37;
- м. Чернівці, просп. Незалежності, 90, маг. “Будинок книги та медіа”, тел. (03722) 3-42-70;
- м. Чернівці, просп. Миру, 45, маг. “Будинок книги”, тел. (04626) 9-92-62.

Книготорговельним організаціям та оптовим покупцям звертатися за тел.: (044) 537-63-61, 537-63-62; факс: 235-00-44. E-mail: sales@znannia.com.ua

ВИДАВНИЦТВО “ЗНАННЯ” ПРОПОНУЄ

Митний кодекс України та нормативно-правові акти, що регулюють його застосування: Зб. док. / Упоряд.: П.В. Пашко, В.П. Науменко. — К.: Знання, 2004. — 1173 с. — (Митна справа в Україні). — Мова укр. — Формат 60×90 ¹/₁₆. — Пал. тв.

ISBN 966-8148-16-9

У цьому збірнику наведено Митний кодекс України, прийнятий 11 липня 2002 року, та нормативно-правові акти, що регулюють його застосування.

Розраховано на працівників митних органів, суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, митних брокерів, власників митних ліцензійних складів, міжнародних перевізників і експедиторів, юристів та інших осіб, що мають відношення до зовнішньоекономічної діяльності.

**Книготорговельним організаціям та оптовим покупцям
звертатися за тел.: (044) 537-63-61, 537-63-62, 234-80-43.
E-mail: sales@znannia.com.ua <http://www.znannia.com.ua>**

www.ZNANNIA.com.ua

**Широкий вибір навчальної та ділової літератури
Тел. для довідок: (044) 235-00-44, 234-80-43**

ВИДАВНИЦТВО “ЗНАННЯ” ПРОПОНУЄ

Історія митної справи в Україні / К.М. Колесников, О.В. Морозов, Г.М. Виноградов та ін.; За ред. П.В. Пашка, В.В. Ченцова; Вступне слово О.Б. Єгорова. — К.: Знання, 2006. — 606 с.: іл., карти. — (Митна справа в Україні). — Мова укр. — Формат 60×90 ¹/₁₆. — Пал. тв.

ISBN 966-346-163-2

У пропонованій праці розглядається еволюція митної діяльності на території України від найдавніших часів до сучасності. Висвітлюється історія митної справи з часів зародження митних традицій у давньогрецьких містах-колоніях Північного Причорномор'я до останнього року функціонування радянської митної системи в Україні. Автори прагнули здійснити комплексний аналіз політичних, економічних, правових та інших явищ, які впливали на функціонування різноманітних митних систем. Робота дає можливість сформулювати цілісне уявлення про основні етапи розвитку митної справи на території України як важливого елемента функціонування держави.

Розраховано на студентів, курсантів, які навчаються за спеціальністю “Митна справа”, викладачів вищих навчальних закладів, науковців, усіх, хто цікавиться історією України.

Книготорговельним організаціям та оптовим покупцям
звертатися за тел.: (044) 537-63-61, 537-63-62, 234-80-43.
E-mail: sales@znannia.com.ua <http://www.znannia.com.ua>

www.ZNANNIA.com.ua

Широкий вибір навчальної та ділової літератури
Тел. для довідок: (044) 235-00-44, 234-80-43

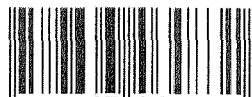

ОСНОВИ МИТНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ

- Митна справа в Україні
- Митний контроль.
Митне оформлення
- Переміщення та пропуск
товарів і транспортних
засобів
- Митні процедури
- Переміщення, зберігання
і розпорядження товарами
та транспортними засобами,
що перебувають під митним
контролем
- Підприємницька
діяльність із надання
послуг з декларування
- Митні режими
- Зовнішньоекономічні
договори та їх види
- Заходи нетарифного
регулювання ЗЕД
- Контроль за переміщенням
товарів, що містять об'єкти
права інтелектуальної
власності
- Оподаткування
зовнішньоекономічних
операцій
- Митні пільги
- Інформаційні технології
та митна статистика
- Особливості пропуску
та оподаткування товарів
- Боротьба з контрабандою
- Порухення митних правил
- Правові засади та механізми
міжнародного митного
співробітництва
- Посадові особи митних
органів

ISBN 978-966-346-483-1

9 789663 464831 >